Alaaddin Başar - Risale-i Nurdan Kelimeler ve Cümleler I

İMAN - TEVHİD - TESLİM - TEVEKKÜL

BÖLÜNMEZ BÜTÜN

İman altı rükünden çıkan öyle bir vahdani hakikattır ki tefrik kabul etmez.

Ve öyle bir küllidir ki tecezzi kaldırmaz. Ve öyle bir külldür ki kabil-i inkısam olmazlar. Asa-yı Musa

İMAN KELİMESİ imanın altı rüknünün tamamına inanma manası taşır. Bu rükünlerin hepsine inanılması halinde iman tahakkuk eder. Bu iman tefrik kabul etmez. Yani bir tek iman rüknüne bile iman edilmese o inanca iman denmez; batıl bir inanç denilir. O halde iman bir vahdani hakikattir.

İnsan varlığı beden ve ruhtan meydana geliyor. Beden birçok organlardan teşekkül etmiş bir küldür. Bu kül bazen parçalara ayrılır. Bir kaza sonunda kolunu yahut ayağını kaybeden insan yine insandır. Ama ruh öyle değildir. Ruhtaki hisleri duyguları ondan ayırmak mümkün olmaz.

Mesela görme sıfatına sahip olmayan bir ruh düşünemezsiniz. Hayat irade işitme görme gibi sıfatlar da her insanın ruhunda vardır. Bedendeki bazı arızalarla bu sıfatların dış dünya ile ilgileri kesilebilir ve bir iş göremez hale gelebilirler; gözü olmayanın görmemesi kulağı arızalı olanın işitmemesi gibi. Ancak bu hal o sıfatların yok olması manasına gelmez. Nitekim rüya aleminde o

sağır insan da işitir o kör adam da görür. Hem de uyanıkken sadece karşısındaki arkadaşlarını gören insan uykuya daldığında yüz sene önce yaşamış dedesini görebilir ve onunla sohbet edebilir.

Nur Külliyatında iman için nur tabiri kullanılır.

İman hem nurdur hem kuvvettir.

— Sözler

Nurun bölünmezliği ruhun bölünmezliğinden daha ileri seviyededir. Mesela sevaplar nurdurlar. Okuduğunuz otuz hatmi otuz sevdiğinize bağışlasanız her birine bir cüz düşeceği gibi yanlış bir fikre kapılmazsınız. Bilirsiniz ki nur bölünmez ve bu otuz hatimden hasıl olan tüm sevap hiç bölünmeden her sevdiğim zata aynen ulaşacaktır.

Bilindiği gibi kül bölünür ama külli bölünmez. Kül bütün demektir onun parçalara ayrılması mümkündür. Bir evin bölmeleri bir küllün cüzleridir. Gerektiğinde bu bölmelerden birini evden ayırabilirsiniz. Mesela dört odalı evinizi üç odalı hale getirebilirsiniz. Ama bazen öyle kül olur ki onu parçaladığınızda küllün tamamı ortadan kaybolabilir. Bir atomdaki protonların bir kısmını başka bir yere taşısanız artık o atomdan söz edilemez ortaya bir başka atom çıkmış olur.

Bir kelime de öyle değil mi? Kelime harflerden teşekkül etmiş bir küldür. Ama ondan bazı harfleri çıkardığınızda önceki kelimeden eser kalmaz; bir başka kelime ortaya çıkar. İşte Bediüzzaman Hazretleri imanın böyle bir küll olduğunu nazara veriyor. İman rükünlerinden birisine inanmayan bir insanın bu inancı Kurani manada bir iman değildir. Kuran dışı ayrı bir inançtır.

Külliye gelince o zaten bölünmez. Çünkü külli Üstadın tabiriyle teşahhusattan mücerret bir mahiyettir. Mücerretler ise bölünmezler; bölünen ancak müşahhastır. Mesela yıldız dediğimiz zaman gökyüzündeki bütün yıldızların cins ismini söylemiş oluruz. Bu isim teşahhusattan mücerrettir. Yani yıldız demekle belli bir gök cismini kast etmiş olmayız. Bir tek gök cismine yıldız denildiği gibi bütün yıldızlara da aynı isim verilir. Yani bu ikincisinde yıldız manası parçalara bölünerek küçülmüş kuvvetsiz kalmış değildir.

Nur Müellifi imanın da bir külli gibi bölünemeyeceğini ifade ediyor.

Burada akla bir soru gelebilir: Aynı durum İslamın şartları için de geçerli değil midir? Bir insan İslamın bazı şartlarını yerine getirse de bazılarını getirmese İslam dininden çıkar mı?

İslamın beş rüknüne de iman etmek şarttır. Ama bu imanın amel alemine aksetmesinde bazı müminler ihmalkar davranabiliyorlar. Mesela namaz kılmayan bir mümin namazı tasdik ettiği ve o farzı yerine getirmemekle hata yaptığını bildiği sürece iman dairesinden çıkmaz. Çünkü burada terk edilen iman değil ameldir. Amelin terki ise mümini günahkar yapar fasık yapar ama kafir etmez.

Ehl-i sünnet itikadı böyledir. Bediüzzaman Hazretleri kebair yani büyük günah işlemenin insanı küfre götürmediği yolundaki ehl-i sünnet itikadını açıklarken şöyle buyurur:

Kebairi işlemek imansızlıktan gelmiyor belki his ve hevesin ve vehmin galebesiyle akıl ve kalbin mağlubiyetinden ileri gelir.

— Lemalar

TAHKİK ve TAKLİT

İMAN için taklidi ve tahkiki iman şeklinde bir sınıflandırma yapılır. Birincisinde görgü ve telkine dayalı ve taklit esası üzere kurulmuş bir iman; ikincisinde ise kendi nefsini ve bu alem kitabını ilim ve hikmet nazarıyla tefekkür etmenin bir sonucu olarak kalpte hasıl olan ve hiçbir desise vesvese yahut batıl fikirle sarsılmayacak kadar kuvvetli bir iman söz konusu.

İmanı tahkiki olan bir insanın tevhit inancı da hakikidir.

Tevhid-i ami ve zahiride ise böyle bir ilim ve tahkik söz konusu değildir. Tevhit inancı bu seviyede kalan bir mümin de birliğini kabul eder ama bir müşriki tevhide davet konusunda söyleyecek fazla bir sözü de yoktur.

Nur Külliyatında İman hem nurdur hem kuvvettir (Sözler) buyurulur.

Nur zulmetin zıddıdır. Genellikle nur denilince hayalimizde parlak bir ışık zulmet denilince de koyu bir karanlık canlanır. Bu mana yanlış değil ama eksik. Madde alemini aydınlatan ışığa nur ve bu alemi seyretmemize engel olan karanlığa zulmet dediğimiz gibi mana aleminin de nur ve zulmetlerini aynı şekilde değerlendirebiliriz. O alemi de aydınlatan nurlar ve gizleyen zulmetler var.

İman bir nurdur; göz nuru insanı madde alemiyle buluşturduğu gibi iman nuru da insan kalbini iman hakikatlerine muhatap kılar.

Kör bir insan göz nurundan mahrumdur; eşyaya bakar ama bir şey göremez. İmansız bir insan da küfür karanlığındadır kainatı seyreder ama onun yaratıcısını bilemez.

Cehalet de ayrı bir körlük ayrı bir zulmettir. Cahil insan gözü önüne konulan ilmi bir eserin sadece maddesini görür Onun içindeki manaya nüfuz edemez. İlim ise nurdur insanı o eserdeki hikmetlerle tanıştırır.

Cenab-ı Hakkın bir ismi Nur olduğu gibi bütün isimleri de nuranidir. Her birinden farklı güzellikler değişik inayetler ve merhametler tezahür eder.

Vücut (varlık) nur adem (yokluk) ise zulmettir. Her bir ilahi isim varlık aleminin bir bölümünü bir şubesini aydınlatır; insanların meleklerin ve cinlerin tefekkürüne yahut istifadesine sunar.

Halık isminin tecellisiyle varlığa ayak basan her mahluk yokluk zulmetinden kurtulmuş vücut nuruna kavuşmuş olur.

Hayat sahibi olmak vücuttur olmamak ise adem. O halde bir varlıkta Muhyi isminin tecellisiyle hayat nuru parlar.

Adalet nurdur zulüm ise zulmet. Adil isminin tecellisiyle zulümler ortadan kalkar hikmet ve rahmet nurları her tarafı kaplar.

Zalim insanlarda merhametten bir ışık huzmesi bile göremezsiniz. Ruhları karanlıktır; o ruhlarda inayet ihsan ikram gibi faziletleri bulamazsınız. İşte Kahhar isminin tecellisiyle bu zalim insanlar cezalandırılırlar; adalet nuru böylece parlar ve zulmün zulmeti de yok olur gider.

Bediüzzaman Hazretleri cehennemi anlatırken onun önemli bir vazifesinin de alem-i vücut kainatını alem-i adem pisliklerinden temizlemek olduğunu ifade eder.
Cehennemi inkar eden bir kafir cehennemde yandığında küfürden temizlenir. Artık o cehenneme yakinen iman etmiştir. Ama bu geç kalmış iman onu cennete götürmeye yetmeyecektir.

Bir şekle sahip olmak vücuttur sahip olmamak ise adem. Musavvir isminin tecellisiyle şekiller alemi varlık sahasında boy gösterir.

Hikmet de bir nurdur; abesiyet yani faydasız ve manasız olmak ise zulmet. Her ilahi eser Hakim ismine mazhardır ve abesiyetten uzaktır.

Diğer ilahi isimleri de aynı şekilde düşündüğümüzde her birinin tecellisinden ayrı bir nur doğduğunu ve tecelli etmemesinin de ayrı bir zulmet olduğunu görürüz.

İşte bütün isimleri ve sıfatları nurani olan Allaha iman etmek de ayrı bir nurdur. İnsan bu nur ile küfür zulmetinden kurtulur. Kendi varlığını ve çevresindeki eşyayı ilahi isimlerin tecellileri olarak görür. Onun için artık her taraf nur ile doludur. Her mahluk bir tefekkür hazinesi her nimet bir şükür davetçisidir.

Kalbi imanla nurlanan bu bahtiyar insanın bütün his dünyası da Kuran ahlakıyla nurlanır. Güzel ahlakın her bir şubesinden ayrı bir nur alır ayrı bir zevk duyar.

İmanın diğer rükünleri de insan için ayrı birer nurdur ve her biri bir başka zulmeti ortadan kaldırmaktadır:

Ahirete iman ile istikbal nurlanır; kabir alem-i nura açılan bir kapı olarak görülmeye başlar. Bir dakika sonrası hakkında hiçbir bilgisi olmayan insan bu iman sayesinde kabri görür mahşeri görür cennet ve cehennemi görür; küfür zulmetinin doğurduğu ruhi sıkıntılar onun ruh dünyasına yanaşamazlar. Ufku genişlendikçe genişlenir; huzuru arttıkça artar.

Fikrin sönük ise Kuranın güneşi altına gir. İmanın nuriyle bak ki yıldız böceği olan fikrin yerine herbir ayet-i Kuran birer yıldız misüllü sana ışık verir. — Sözler

Kadere iman ile hadiseler nurlanır. Mümin kahrı da lütfu da birer imtihan sorusu olarak değerlendirir ve her ikisinde de kendisinden beklenen kulluk tavrını en güzel biçimde ortaya koymaya çalışır. Kadere iman eden kederden emin olur sırrı onda tahakkuk eder. Artık onun kalp dünyası daima aydın ve ruh iklimi her zaman sakindir.

Kar kış demez irkilmez üzülmez acı duymaz
Mevsim bütün ömrünce ılık gölgeli bir yaz.
— Ali Ulvi Kurucu

İnsan peygamberlere ve kitaplara iman etmekle rehbersizlik zulmetinden kurtulduğu gibi meleklere imanla da yalnızlık zindanından halas olur.

İman nur olduğu gibi kuvvettir de.

Kör insan yürüme gücünü de büyük ölçüde kaybeder rahatlıkla yol alamaz. Adımları endişe yüklüdür; sürat yapamaz.

Bilgisiz insan da bir eseri anlamaya güç yetiremez. Çünkü ilim nurundan mahrumdur.

Görme ve bilme hem nur hem kuvvet oldukları gibi iman da eşsiz bir nurdur ve en büyük bir kuvvettir.

Sultan-ı Ezeliye iman ile intisab eden ve amel-i salih ile itaat eden bir insan (Sözler) artık hiçbir şeyden çekinmez ve korkmaz. Semavat ve arzı ve onlardaki bütün mahlukatı Rabbinin askerleri bilir; o aciz ve mahkum varlıkların korkusu kalbinde yer tutamaz. Onun korkusu da sevgisi de Sultan-ı Ezeli içindir.

TAHKİK ve TAKLİT-2

HİSSETME anlama ve iman... İnsan ruhuna ulviyet kazandıran üç ayrı hadise. Hissetme mesela görme ile anlama arasında bir yönüyle benzerlik var. İkisinde de kavrama içine alma her yönüyle ihata etme kaplama vardır. İnsan bir çiçeğe baktı mı onun görüntüsü bütünüyle gözde teşekkül eder; ayineye akseden resim gibi. Ve insan bir meseleyi anladı mı artık onun her tarafı o şahsın ilmindedir tıpkı bir görüntü gibi... Ama iman öyle değil. İmanda kavrama yoktur anlama yoktur; tasdik vardır hayret vardır vecd vardır muhabbet ve havf vardır.

Göz Allahın eserlerinde dolaşır akıl onlardaki hikmetleri anlamaya çalışır. Kalp ise o eserlerdeki kemale hayran olur cemale meftun olur. Ve onların yaratıcısına ve Onun sonsuz sıfatlarına iman eder. Ama bunları ne görür ne anlar ne de kavrar. Onları görülmez olarak bilir anlaşılmaz olarak anlar.

Göz bir bakıma şu sonsuz kainatın küçük bir bölümünü görebildiği gibi akıl da ondaki sonsuz ilim ve hikmetten çok az bir kısmını anlıyor. İnsan kalbi koltuk değneğiyle yürür gibi hakikata doğru birkaç adım attıktan sonra Rabbinin lütfunu gözlemeye başlar. Kalbin hal diliyle ettiği bu dua sonunda ona iman ihsan edilir.

Güneşe karşı tutulan bir milimetrelik bir aynada bir anda yüzellimilyon kilometreye yakın bir mesafe meydana geldiği gibi iman ile Rabbine teveccüh eden bir kalpte de sonsuz bir muhabbet ve hayret hasıl olur. Artık onun marifeti duyu organlarının ve aklın sahasını çok gerilerde bırakmıştır.

Daha önce sadece maddeyi gören insan imana kavuşunca meleklerle buluşur ruh alemi onlarla şenlenir coşar. Daha önce komşu kasabayı görmeyen insan şimdi cennette dolaşmaktadır. Bunlardan daha önemlisi artık o kendisini kimin yaptığını yarattığını bilmektedir. Bunun kalpte hasıl ettiği huzur ise tarife sığmaz.

Bir göz doktoru gözü bilmenin verdiği avantajla bu bilgiden mahrum olanlara tepeden bakar. Göz Allahın sonsuz eserlerinden bir tek eser. Allahın bir tek eserini başkalarından daha iyi bilmek insanı bu kadar yükseltiyor. Bir mümin bütün bu eserlerin sahibine yaratıcısına inanır. Onun varlığını bilir; sıfatlarının sonsuz olduğunu kemalinin idrak edilemez derecede yüce olduğunu bilir. Böyle bir kulun inanmayan insandan üstünlüğü artık rakamlara sığmaz. Ama o bu yüksekliğine rağmen mütevazidir. İnanmayanları da kendi ulaştığı noktaya getirmek ister.

Şefkat dahi aşk gibi belki daha keskin ve daha geniş bir tariktir ki Rahim ismine isal eder. — Sözler

GAYBA İMAN

Gayb: Gizli olan görünmeyen

KURAN-I KERİM muttakilerden yani takva sahibi müminlerden bahsederken onların en büyük özelliği olarak gayba imanlarını gösterir. O muttakiler ki gayba iman ederler mealindeki ayet-i kerimeyi tefsir eden büyük alimlerimiz gayba imana iki şekilde mana verirler. Birincisi onlar gayba iman ederler; yani görmedikleri halde aklen ve naklen istidlalde bulunarak yani delillere dayanarak iman ederler. Diğeri ise onlar gıyaben dahi iman ederler; yani münafıklar gibi sadece müminler arasında değil gıyaben de Allaha ve Resulüne (a.s.m.) iman ederler.

Gayb iki ayrı manaya gelir: Birincisi hakkında hiçbir şey bilmediğimiz yalnız Cenab-ı Hakkın malumu olan haller hadiseler alemlerdir ki bunlar imana konu değildirler. İman bu gayb için değil Kuran-ı Azimüşşanın haber verdiği ve Peygamber-i Zişanın (a.s.m.) izah ettiği ve varlığına aklın birtakım deliller getirebildiği gayb için sözkonusudur.

Bizce gayb görülemeyen değil görülmeyen demektir. Biz delilsiz olan gayba değil delili olan gayb-ı makule iman ediyoruz. — Hak Dini Kuran Dili

Gayba iman denilince akla ilk gelen Allaha ve diğer iman rükünlerine imandır. Bunlar hep gaybdır. İlk bakışta insanın aklına Peygamberlere (a.s.) imanın gayba iman olmadığı gibi bir fikir gelebilir. Ama biraz düşünüldüğünde anlaşılır ki Peygamberlerin (a.s.) gayb olmayan görülen cihetleri kulluklarıdır. O kulluk üzerine kurulmuş kudsi peygamberlik görevi ise gaybdır. Böyle olmasaydı onlarla aynı zamanda yaşayan ve kendileriyle görüşen bütün insanlar mümin olurlardı. Kitaplara iman da böyle.

İnanmada ilk adım kalben tasdik. Bu tasdikin başlangıcı da anlama. Beş duyu anlamaya anlama da inanmaya yardımcı. Sadece beş duyunun sınırları içinde dolaşan onları aşamayan insanlar hükmen hayvanlıktan kurtulmuş değillerdir. His ile bilme hayvanların sahası; hissini akla hizmet ettirip anlama kavrama ve nihayet inanma ise insanın vazifesi.

İnsan bir meyve ağacını seyretmekte hayvanla müşterektir. Yanında gezdirdiği köpeği de o vazifeyi yerine getirebilmektedir. O ağacın içinde harika bir fabrikanın çalıştığını yapraklarında fotosentez olayının cereyan ettiğini o meyvelerin bütün bir ağaçtan hatta topyekun kainattan süzülerek meydana geldiğini ise ancak o insan kavrayabilir. Köpeği bu manalardan pek çok uzaktır.

O ağacı şuursuz kainattan hikmetle süzülmüş İlahi bir sofra meyveleri ise o sert sofradan lütuf ve keremle çıkarılan birer Rabbani ihsan olarak değerlendiren ve sofranın arkasında rahmet ve merhameti seyredip Halıkına şükreden bir mümin ile önceki adam arasındaki mesafe hayvanla insan arasındaki mesafeden çok daha fazladır. Onun için mutlak manada insan denilince gayba iman eden mümin hatıra gelmelidir.

Nimet içinde inam görünür; Rahmanın iltifatı hissedilir. Nimetten inama geçsen Münimi bulursun.
— Sözler

İşte o gayba inananlardır ki nimette boğulmaz Münimi yani o nimeti ihsan edeni tanırlar. Esere saplanıp kalmaz müessiri Halıkı tanırlar ve bilirler. Gayba inanmayanlar ise sofranın tabakları kitabın yaprakları yahut fabrikanın bölmeleri arasında dolaşıp duran bir böcek gibi bu alem ve içindekilerden hakiki manada istifade edemez hayatlarını zayi eder giderler.

Kuran-ı Kerim nice ayet-i kerimelerinde insana mahsusat denilen hisler dünyasında boğulmamasını ondan makulat yani hikmetler alemine nazar etmesini ders verir. Sadece bir misal:

Ğaşiye suresinde insanoğlundan devenin yaratılışına semaya dağlara ve arza bakması isteniyor. Elbette ki ne hayvan ne de münkir gibi değil bir mümin olarak.

Bu insanlar devenin nasıl yaratıldığına göğün nasıl yükseltildiğine dağların nasıl dikildiğine yerin nasıl yayıldığına bir bakmazlar mı!
— Gaşiye Suresi 17-20

Ayetlerin engin manalarını alimlerimizin güzide tefsirlerine havale ederek ben tefekkürümüze sunulan bu varlıklar arasındaki şekil benzerliğine kısaca işaret edip geçeceğim.

Devenin hörgücünü onun beli üzerinde yükselten kim ise arzın belinde dağları birer hörgüç gibi yükselten de O. Gökkubbe de tümüyle bir hörgücü andırmakta. Gayb alemimizin mazi ve müstakbel denilen iki sahası arasında yükselen bir hörgüç.

Ayette insanın nazarı önce deveye sonra semaya daha sonra dağlara ve en sonunda da arza çekiliyor. Bu sıralama bana göre apayrı bir belağat mucizesi. İnsan gözünden deve hörgücüne ondan semaya hayalen bir hat çekiniz; daha sonra o hattı dağa indiriniz ve dağdan da yere birleştiriniz. Karşınıza bir başka hörgüç veya bir ayrı şekil çıkacaktır.

Neml suresinde:
Dağları yerinde donmuş gibi durur görürsün oysa onlar bulutlar gibi geçerler buyuruluyor Ayet 88

Hörgücün hareketi devenin yürümesi demek olacağından bu ayet dünyanın sabit olmayıp hareket halinde bulunduğunu 1400 sene önce haber vermiş oluyor.

Bu ayet-i kerimeler gibi nice ayetler insana eserden müessire yani eserin yapıcısına geçmeyi nefsini ve alemi hikmetle ve ibretle tefekkür etmeyi öğretiyor. Kurandan bu dersi alan muttakiler gayba inanırlar. Ne gafil bir bedevi gibi deveyi hakkıyla seyretmeden ölürler ne de inançsız bir astronomi alimi gibi semayı tefekkür etmeden arzı terkederler.

Muttakiler Cenab-ı Hakkı gaybın ve şehadetin alimi olarak bilirler. Gayb ve şehadet için çeşitli izahlar getirilmiş. Hepsi güzel hepsi hak. Bazı zatlar gayb için gizli şehadet için ise aşikar ifadelerini kullanıyorlar. Bir kısım zevat ise gaybı ancak Allahın bilebileceği mutlak gayb olarak anlayıp şehadeti de insanların gerek hissiyatları gerek ilim ve basiretleriyle vakıf olacakları bütün hakikatler şeklinde değerlendiriyorlar.

Birinci mana üzerinde biraz duralım:

Şehadet ve gayb alemleri küçük numuneler halinde insanda bir araya gelmiş. Beyin gaybdan değil ama onda faaliyet gösteren akıl gaybi bir alet. Keza kalbin de maddesi şehadet aleminden; fakat taşıdığı iman sevgi korku şefkat merhamet hep gaybi.

Kalkıp inen el şehadet aleminden; kabarıp sakinleşen hissiyat ise gayb aleminden. Midenin hazmı şehadete aklın kavraması ise gayba ayrı birer misal.

Birçok azalarla donatılmış insan bedeninde nice duygulara sahip insan ruhu bir gayb ağacı gibi. O ağacın meyveleri şehadet aleminde sergileniyor. Hattatlık sanatından süzülen bir kıblegah camide boy gösterirken ruhta kaynayan merhamet parmaklardan sadaka olarak dökülüyor.

Korku rengi kaçırıyor asabiyet çehreyi kızartıyor hüzün ise göze yaş döktürüyor.

Misalleri çoğaltabiliriz.

Bu hakikatları veciz olarak ifade eden bir Mesnevi beyti:

Alemde cismimiz bizim yüzümüzü örtmektedir. Biz samanla örtülü deniz gibiyiz.

Biraz da haricimizdeki aleme nazar edelim:

Ortada bir mıknatıs var bir de onun çektiği çivi. Bu ikisi dışında göremediğimiz ve mahiyetini kavrayamadığımız bir kudret tecellisi de mevcut. Buna çekim kuvveti diyoruz.

Bir başka sahne: Yavrusunu kucağına almış göğsüne şefkatle bastıran ve yer yer öpen bir anne. Bu öpme hadisesinde iki et parçasının ötesinde bir gaybi kuvveti seyrediyor. Ve bu kuvvete şefkat diyoruz.

Bir çiçeğe baktığımızda ayrı bir kucaklama hadisesi cereyan ediyor. Göz maddesiyle burada çiçek ise orada. Ama birincisi ikinciyi her yönüyle kuşatmış. Bu gaybi hadiseye de görme adını veriyoruz.

İşte böyle her gün gerek nefsinde gerek harici alemde gayb ve şehadetin nice misallerine muhatap olan insanın gaybı inkar etmesi ne kadar tuhaf değil mi?

İsterseniz bu tuhaflığın kısa bir tahlilini birlikte yapalım:

Bir münkir mesela melekleri neyi ile inkar ediyor? Eliyle ayağıyla mı? Ciğeriyle midesiyle mi?. Hayır. Ya neyiyle inkara sapıyor bu adam? Cevap: Aklıyla.

Yani kendine ihsan edilen gaybi bir alet ile gaybı inkar ediyor.

Gaybı taşlar ağaçlar inkar etseler ne ise ama bu inkar insana hiç mi hiç yakışmıyor.

Bu maddi alemin gaybına ötesine inanmayanlar cahil bütün gayb ve şehadetin alimi olan Allaha inanmayanlar ise kafir olurlar. Cahilin cehaleti de kafirin küfrü de kendileri içindir. Zarar ancak onlaradır. Ne bilgisizlik kainattaki ilim tecellisini azaltır ne de küfür ve isyan Cenab-ı Hakkın uluhiyetine haşa bir noksanlık verebilir.

Dünyayı dolduran şu kalabalıkların torunları şimdi gayb alemindeler. Zamanı geldikçe sırasıyla şehadet alemine geçecekler. Bu alemdekiler de ağır ağır gayba göçecekler. Gel gör ki şu anda her şeyleri ve her halleriyle gayb olan o torunlar kafilesi içinde bu aleme geldikten sonra gayba inanmayanlar da çıkacak. Halbuki az önce oradaydılar ve biraz sonra yine orada olacaklar.

Sözün kısası bu şehadet alemi gaybdan idare ediliyor.

Gelenler İlahi iradeyle geliyor gidenler yine o iradeyle gidiyorlar. Gitmeden önce Ona inanıp emrine itaat edenlere ne mutlu.

BİLİNMEZ MEVCUT

KIDEM nedir beka nedir vacip vücut nedir bilmeyen ve bunlar hakkında hiçbir tahmin yürütecek güçte olmayan insanoğlu ben bu ilahi sıfatları biliyorum derse elbette bilgisizliğini ortaya koymuş olur. İlahi sıfatların bile mahiyetleri meçhulümüz olunca bunlara sahip olan Allah elbette

ancak Mevcud-u Meçhul olarak bilinebilir. Yani varlığında şüphe olmayan fakat zatının ve sıfatlarının mahiyeti insan aklının idrak sahasına girmekten münezzeh olan...

Cenab-ı Hakka malum ve maruf ünvanıyla bakacak olursan meçhul ve menkur olur.

Amma Cenab-ı Hakka mevcud-u meçhul ünvanıyla bakılırsa marufiyet şuaları bir derece tebarüz eder.

— Mesnevi-i Nuriye

Allaha böylece iman eden bir insan Onu tanımanın ilk ışıklarını bulmuş demektir.

Akıl mahluk olduğu gibi onun bilgi sahasına giren her şey de mahluktur. Öyle ise sınırlı olan akıl sonsuz ve mutlak olanı anlamayacağını anladığı anda Allahı bilme yolunda önemli bir adım atmış olacaktır.

Allahı bilme yolundaki sermayemize şöyle bir göz atalım:

Onun eserlerinin yüzde kaçını görebiliyoruz? Sorusuna ne yüzde ile ne binde ile cevap verebiliriz. Görmediğimiz eşya gördüklerimizden sonsuz denecek kadar çok.

İlim sıfatımıza bakalım:

Şu çok azını gördüğümüz maddi eşya hakkında bile bilgimiz son derece az. Kimimiz yaprağı bir derece biliyoruz kimimiz toprağı; kimimiz gözden biraz anlıyoruz kimimiz kulaktan... Bir tek ilim dalını bile her yönüyle bilmek bir insan için mümkün değil. Bütün ilim dalları birlikte nazara alındığında insanın bu noktadaki sonsuz aczi daha iyi anlaşılır. Demek oluyor ki eşya hakkındaki bu son derece az bilgimiz de Allahı tanımaya yeterli değil.

İrade sıfatımıza bir göz atalım:

Bir anda ancak bir şeyi irade edebiliyoruz. Bir başkasını ise daha sonra irade etmemiz mümkün oluyor. Bu alemde ve onun bir küçük misali olan kendi cismimizde sayısız denecek kadar fiil birlikte icra ediliyor. Bu ise Allahın sonsuz ve mutlak iradesinin bütün eşyada birlikte tahakkuk ettiğini ders veriyor bize. O halde biz kendi cüzi irademizi ölçü aldığımızda Allahın irade sıfatını tanıma vadisinde çok cüzi bir adım atmış oluyoruz.

İrade sıfatımız gibi kudretimiz görmemiz işitmemiz de cüzi. Bir anda ancak bir şey düşünebilen aklımızı sadece karşısına dikilen eşyayı bir derece görebilen gözümüzü yine iki işe birlikte harcayamadığımız kuvvetimizi ölçü aldığımızda sonsuz denecek kadar çok fiili birlikte icra eden Allahın sıfatlarını hakkıyla tanıyamayacağımız açıktır.

Sıfatları bilinemeyenin zatının bilinemeyeceği açık bir gerçektir. Ama bir başka gerçek de bu sıfatların bütün alemlerde aralıksız faaliyet gösterdiği. İşte bu iki gerçek birlikte düşünüldüğünde Allahın mevcud-u meçhul olduğu ve ancak böylece bilindiği takdirde Onu tanımanın kapısına yanaşılabileceği anlaşılır.

Bunun cüzi bir misalini kendi ruhumuzda bulabiliriz. İnsan ruhu mahiyetiyle bilinmez ancak faaliyetleriyle anlaşılır.

Bir de sana ruhtan soruyorlar. De ki: Ruh Rabbimin emrindendir. Ve size bu hususta pek az bilgi verilmiştir.

— İsra Suresi 85

Ruhu böylece tanıyan bir insan onu tanımanın ilk adımını atmış demektir. Böyle yapmayıp ruh hakkında uzunluğu şu kadar eni bu kadardır; bedenin şurasında oturur rengi şöyledir gibi sözler sarf eden insan ruhu her tasvirinde onu bilmediğinin ayrı bir delilini sergilemiş ve onu tanımaktan bir adım daha uzaklaşmış olur.

Göz ancak maddeyi görebilir. İnsanın ruh hakkında yapacağı her türlü tasvir de bu görgünün sınırladığı ölçüde olacaktır.

Ruhun mahiyeti bilinmez. O beden ülkesini sevk ve idare eden ilahi bir kanundur. Toprağı görüp yerçekimini göremediğimiz gibi bedeni görür fakat ruhu seyredemeyiz.

Ruh ne hanesi olan bedene benzer ne de o haneyi kuşatan kainata. Ruh bedende misafir olan apayrı bir mahiyettir.

Ruh hakkında insana çok az bilgi verilmiştir. İnsan bu bilgi ile ruhunu bilinmez olarak bilir anlaşılmaz olarak anlar.

Ruhunu meçhul bir varlık olarak bilen insan gerçeği bulmuştur. Aksi halde gerçek dışı bir yola girmiş demektir.

YAKİN ÜZERİNE

YAKİN Lügat manasıyla tereddütsüz şüphesiz ilim. Daha geniş ve daha güzel bir başka tarif: Birşeyi vakıa mutabık olarak itikad-ı sahih üzere şüphesiz bilmek.

Bu tarifte yakinin iki önemli manası karşımıza çıkıyor. Birisi bir şeyi gerçekte nasılsa öyle bilmek. Buna vakıa mutabakat deniliyor. Diğeri itikad-ı sahih yani bu inançta zerrece şüphe etmemek.

Mesela haşrin cismani değil de sadece ruhani olduğuna tam olarak inanan bir insan yakine erememiştir. Zira bu iman yakinin birinci şartını taşımıyor. Yanlış inanca ise yakin denilmez.

Yakin kelimesinin üç ana mertebesi vardır: İlmelyakin aynelyakin ve hakkalyakin.

Bazıları ilmelyakini zayıf bir itikat zannederler. Halbuki bu mertebelerin her üçü de kamil imanı ifade eder. Yakin kelimesi üçünde de geçtiğine göre her üç mertebe de vakıa mutabık her üç mertebe de şüpheden uzak.

İmanda vakıa mutabakatı yani hakikata uygunluğu şöyle anlamak gerekir: İman hakikatlerine Kuran-ı Kerimin bildirdiği gibi inanmak. Mesela Allaha iman hususunda Allahı bütün sıfatlarıyla bilmek. Onu vacib ezeli ve ebedi mekandan ve zamandan münezzeh tanımak vakıa mutabıktır. Bütün müminler Allaha böylece iman ederler.

Şüphe imanı yok ettiğine göre bütün müminler şüphesizlik şartında da beraber oluyorlar. O halde kamil iman ve bu imandaki farklı mertebeler hangi sahada gerçekleşiyor?

Bir hakikata inanmak başka fiil ve hal alemini onunla tertip ve tanzim etmek daha başkadır. İşte yakin imana sahip olanlarda iman kulun fiil ve hal aleminde daima tesirini gösterir. Mesela melaikeye her mümin inanır. Melekleri Kuran-ı Hakimin bildirdiği gibi bilen bir insanın bu imanı vakıa mutabıktır ve şüpheden de uzaktır. Ama melekleri sözü edildiği zaman hatırlamak başka her adım atışında her söz sarfedişinde onları yanıbaşında bilmek daha başkadır. İşte bu ikincisi yakin imandır. Bunda da üç ana mertebe ve her mertebede sonsuz dereceler var.

İlmelyakin bir şeyin bir hakikatın varlığını iki kere iki dört eder gibi kati bilmektir. O hakikatı gördüğü yahut işittiği kısacası his alemine giren bir şeyi bilir gibi kati bilmek ise aynelyakini ifade eder. Yine o şeyi yaşadığı bir hakikatın varlığını bilir gibi bilmek ise hakkalyakindir. Mesela biz hafızamız olduğunu ilmen ve yakinen biliriz. Ve bundan kesinlikle şüphe etmeyiz. Aynı şekilde elimizin varlığını görerek aynelyakin biliriz. Bunda da katiyen şüphemiz olamaz. Bir de hayatta olduğumuzu bilmemiz vardır ki bunu ne düşünerek ne görerek değil bizzat yaşayarak biliriz. Bu biliş ise hakkalyakindir.

Katibin varlığına yazının varlığından çok daha kuvvetle inanan her insan kendi varlığına inanmasının çok üstünde bir iman ile Allahı bilecek Ona iman edecektir. Yani kendi varlığından şüphe etse bile yaratanından etmeyecektir. Bu noktaya gelen mümin yakine ermiştir.

Bir de evliyanın bir tabakasında tahakkuk eden iman-ı şuhudi vardır. Onlar iman hakikatlarının çoğunu görürler onlara şahit olurlar. Mesela kabirdekilerin hallerine vakıf olurlar.

Hakkalyakin imanı hal edinmektir. Aklını Onun ilmi karşısında eritmek iradesini Onun mutlak iradesi karşısında yok etmek Onun Uluhiyeti karşısında benliğinden geçmektir diye tarif edilen yüksek makam işte bu hakkalyakin imandır.

Bu saha bir umman. Ben o deryaya olabildiğince dalma şerefine mazhar bulunan Nurların aziz müellifi Büyük Üstaddan bir cümle nakletmekle yetineceğim:

Gördüm ve hissettim ve hakkalyakin zevkettim ki; bekamın lezzeti ve saadeti aynen ve daha mükemmel bir tarzda Baki-i Zülkemalin bekasına ve benim Rabbim ve İlahım olduğuna tasdik ve imanımda ve izanımda vardır.
— Lemalar

Yani madem ki Allahın bekasına inanıyorum öyle ise benim için artık hiçlik yokluk ayrılık düşünülemez. Zira Onun ilminde bakiyim. Bu dünya sahifesinden silineceğim diye zerrece müteessir olmam.

O bu ince hakikatı sadece keşfetmekle kalmıyor bu manayı eşyayı görür gibi hissediyor ve ona garkolmanın safasını ruhunda kalbinde olanca canlılığıyla yaşıyor. İşte Allahın bekasına hakkalyakin iman budur.

Bu manayı Allahın diğer sıfatları için de düşünebiliriz; güzel ahlakın bütün şubeleri içinde.

Mümin kardeşini sevmesi gerektiğine kesinlikle inanan bir insan bu sevgide ilmelyakine varmıştır. Mümini sevmenin hazzını ruhunda duymaya başladı mı aynelyakine ulaşmıştır.

Kendi nefsi için istediğini mümin kardeşi için de isteme noktasına geldi mi hakkalyakine erişmiş demektir.

İhlas da böyle. Onda da üç mertebe var. Amellerin ancak ihlas ile yapıldıkları takdirde makbul olacaklarını kati bilmemiz ilmelyakindir. Rıza için yaptığımız bir işten nefsimizin duyacağı haz riya için yaptığımızla kıyaslanamayacak kadar fazla ise ihlası zevketmeye başlamışız demektir. Bir leş kokusundan daha ileri bir iğrenme ile riyadan nefret ettiğimiz anda ihlasta hakkalyakine varmış oluruz.

Misalleri çoğaltabiliriz. Demek ki yakinin mertebeleri sadece marifetullaha mahsus değil. İmanın bütün rükünleri İslamın bütün emirleri ahlakın bütün şubeleri için de bunu düşünmek mümkün

İmam-ı Rabbani Hazretleri hakikatı şeriatın batını diye tarif eder. İnsan fiil hal ve kal (söz) alemlerini İslama uygun yaşadığında inandığı ve nefsinde tatbik ettiği hakikatlara karşı kalbinde yakin hasıl olmaya başlar. Sonunda bu hakikatlara olan imanını hal edinme noktasına varır. Yani sevinç ve süruru zevk eder gibi o hakikatlarla yaşama noktasına ulaşır.

Hakikata ermek imanda hakkalyakine ulaşmak demektir; kamil imanın bu son sahasına adım atmak demektir. Bu sahanın da sonsuz mesafeleri var. Bütün peygamberlerin bütün sahabelerin bütün evliya ve asfiyanın imanı hakkalyakindir ama aralarında ne kadar fark olduğu da açıktır.

Batını şeriat diye tarif edilen hakikata ermenin yolu onun zahirine harfiyen uymaktan geçer. Sarayın zahirine uğramadan batınına varılamaz içinde dolaşılamaz. Bu bir ham hayaldir.

Namazda omuz omuza verdiğimiz kendisine dua ettiğimiz bir müminle namaz dışında kavgalı isek duamızda zahirden hakikata geçmemişiz demektir.

Bedenin ruha hizmetkar olduğunu bildiğimiz halde aklımız sadece maddeye yoruluyor kalbimiz dünya için çarpıyorsa hakikata erdiğimizi nasıl iddia edebiliriz!..

Dünyayı fani ahireti baki bildiğimiz halde faniye teveccühümüz bakiden fazla ise işin henüz zahirindeyiz demektir.

Amiriyetin itaat istediğini bildiğimiz halde Halıkiyete karşı ibadetimizde ihmalimiz oluyorsa kulluğun hakikatından şüphesiz çok uzakta bulunuyoruz.

Taksisine bindiğimiz bir dostumuza candan teşekkürler yağdırırken hergün yirmidört saat üzerinde seyahat ettiğimiz bu arz küresinin sahibine şükür secdesi yapmıyorsak şükrün hakikatıyla alakamız yok demektir.

Tevazunun yüksek bir sıfat olduğunu çok iyi bildiğimiz halde gururla dikilen başımız dağlara ulaşma sevdasına kapılmışsa hakikattan nasibimiz çok azdır.

Hakikattan bahsetmek kolay ona ermek ise çok zor. Hele İlahi emirlere isyan ederek onu bulmak imkansız.

TEMELSİZ TAHMİNLER

İzzet sahibi Rabbin onların isnad etmekte oldukları vasıflardan yücedir münezzehtir.
—Saffat 180

BAZI KİMSELER Cenab-ı Hakkın kudsi zatı hakkında bir takım sorular ortaya atıyor asılsız ve temelsiz tahminler yürütüyorlar. Bunu yapanlar daha çok itikadı zayıf fikri sönük kul olduğundan gafil ve ameli noksan kimseler. Bunlar sorumluluktan korkuyor ahiretten ürküyor ibadetten kaçıyorlar. Kendi vehimleriyle öyle bir ilah arıyorlar ki Onun mülkünde diledikleri gibi hareket edebilsinler. Ölümle hiçliğe gömülüp bir daha dirilmesin hesaba çekilmesinler. O batıl mabudun emir ve yasakları olmasın. Her işlerinde kendi başlarına buyruk olsunlar. Nefisleri nereyi isterse oraya koşabilsin nereden hoşlanmazsa oradan kaçabilsinler.

Onlara Asr-ı Saadet öncesini hatırlatıp deseniz ki o günün insanları kendi yaptıkları putlara taparlarmış böyle saçmalık mı olur derler. Gel gör ki kendi yaptıkları onlarınkinden pek farklı değil. Onların elleriyle yaptıklarını bunlar hayalleriyle yahut vehimleriyle yapmaya çabalıyorlar. Bir de onların gayesi tapınmak imiş bunlarınki ise ibadetten kaçmak.

Biz bu adamları kendi kuruntularıyla başbaşa bırakıp insan aklının bu vadideki güçsüzlüğünü şöyle bir düşünelim:

Ne göz her varlığı görür ne kulak her sesi işitir ne de akıl her şeyi anlar. Her şey Allahın mülkü ve mahluku. Akıl ise o herşeyden sadece bir şey. Ve her mahluk gibi o da mahdut sınırlı. Henüz bir hücreyi bile tam olarak izah edememiş genin şifrelerini çözememiş. Öte yandan galaksilere sınır biçememiş semanın azametini rakamlara dökememiş. Kısacası insan aklı henüz mahlukat dairesini bütünüyle anlamış değil. Bu haliyle kalkıyor halikıyeti anlamaya bu mukaddes sahada tahminler yürütmeye zorlanıyor. Kaldı ki akıl henüz kendi mahiyetinin cahili. Nasıl bir mahluk olduğunu hakkıyla anlamaktan aciz.

Akıl nedir? Nasıl çalışır? Duyu organlarıyla edindiği bilgileri nasıl yoğurur? Hafızadan nasıl yardım alır? Elde ettiği neticeleri hafızaya ne ile gönderir? Bu ve benzeri nice sorulara insanoğlu cevap bulamamakta.

Aslında aklın kendi mahiyetini bilmemesi insan için büyük bir irşad kapısı büyük bir hidayet vesilesi. Henüz kendini layıkınca bilmeyen bir aletin öncülüğüne fazla güvenilmez diye bir ikaz işareti

Hiçbir akıl kendi mahiyetini bilemez ve yine hiçbir akıl kendi varlığından şüphe etmez.
Bu İlahi hikmetin bir şifresidir. İnsan bu şifreyi çözerse ne bu alemin bir sahibi olduğundan şüphe eder ne de Onun kudsi zatını anlamaya zorlanır.

Cenab-ı Hakkın mukaddes Zatı hakkında ortaya atılan bütün hayaller ve vehimler Akıl mahluktur Halıkını ihata edemez hakikatına göz kapamanın birer acı neticesi.

Evet Akıl mahluktur Halıkını ihata edemez yani hakkıyla kavrayamaz layıkıyla bilemez.

Çevremizdeki varlıklara şöyle bir göz atalım. Bahçelerde boy gösteren ağaçlar kırlarda otlayan koyunlar üzerimizde uçuşan kuşlar her an emdiğimiz hava dünyamızı aydınlatan Güneş gece

yolumuzu gösteren Ay... Hepsi Hakkın mahluku... Herbirine ayrı bir mahiyet verilmiş farklı özellikler takılmış değişik vazifeler yüklenmiş. Arı Güneşe benzemediği gibi bal vermesi de ışık saçmaya benzemiyor.

Kuş ceylan balık ve şu yerküre... Herbiri ayrı bir varlık. Ne zatları birbirine benziyor ne sıfatları ne de fiilleri... Biri uçar diğeri koşar beriki yüzer bu ise döner... Herbiri ayrı bir alem.

Misalleri çoğaltabiliriz.

Şimdi düşünelim: Bu ayrı ayrı mahiyetler kimin hazinesinden geliyor? Bu sıfatları bu varlıklara kim taktı? Hiçbiri kendi zatını fiillerini ve sıfatlarını kendisi arayıp bulmadığına beğenip almadığına göre bu kadar farklı varlıklar kimin kaderiyle takdir edildi ve kimin kudretiyle icad edildiler?

Bozulmamış her akıl idrak eder ki bu varlıkları yaratan elbette hiçbir cihetle onlara benzemez. Ve bu mahluklar akıllı olsalar hiçbiri Halıkını kavrayamaz; Onun kudsi Zatını anlayamaz.

Birde kendi varlığımızı düşünelim. Herbiri değişik özeliklere sahip ve farklı işler gören organlarımızı; gözümüzü kulağımızı kalbimizi ciğerimizi bir an için şuurlu farzedelim ve onlara ruhu soralım Ruhu nasıl bilirsiniz? diyelim. Bu organlardan şuurunu yerinde kullananlar diyeceklerdir ki o hepimizi idare eden ve hiçbirimize benzemeyen bir başka varlıktır. Onun hakkında ne konuşsak yalan olur. Onu neye benzetsek saçmalarız gülünç düşer ve rezil oluruz.

İkisi de mahluk oldukları halde bedenin organları ruhu anlayamıyor. O halde bir mahluk olan akıl kendi Halıkının kudsi mahiyetini nasıl anlayabilir? Onun mukaddes Zatını nasıl kavrayabilir?...

Zaten akıl neyi anlarsa hafıza neyi alır hayal neye ulaşırsa bütün bunlar tıpkı gözün gördüğü kulağın işittiği dilin tattığı varlıklar gibi birer mahluk olurlar. Bu aletlerin hepsi yaratılmış... Elbette bu terazilerin tartabildikleri de ancak mahluk olabilir Halık olamaz...

Lafza-i Celal

Allah...

Semayı direksiz durduran Kayyum. Küreleri muntazam döndüren Hakim. Bütün hayatları bahşeden Muhyi. Bütün kuvvetleri lütfeden Kadir. Sonsuzluk zatına has olan Baki. Evveli olmaktan münezzeh Kadim. Tüm sesleri birden işiten Semi. Gizli-aşikarı bir gören Basir. Varlığı herşeyden aşikar Zahir. Ne his ne akılla bilinmez Batın. Allah...

Varlık Onun varlığını gösterir. Birlik Onun vahdetini bildirir.

Şu bütün çekirdekler yumurtalar kökler ve nihayet varlık aleminin ilk mahluku Nur-u Muhammedi bize Onun evveli olmaktan münezzeh bir ezeli olduğunu ders verirler.

Şu varlık aleminde bir süre kendini gösterip sonra gözden kaybolan hadsiz eşya onları terhis edip yerlerine yenilerini getiren bir ebedi kudreti durmadan ilan ederler.

Nurların muazzez müellifinin pak gönlünden coşarak satırlara dökülen şu hikmet çağlayanını birlikte dinleyelim:

Şu mevcudat İrade-i İlahiyye ile seyyaledir. Şu kainat emr-i Rabbani ile seyyaredir. Şu mahlukat İzn-i İlahi ile zaman nehrinde mütemadiyen akıyor.. alem-i gaybdan gönderiliyor alem-i şehadette vücud-u zahiri giydiriliyor. Sonra alem-i gayba muntazaman yağıyor iniyor. Ve emr-i Rabbani ile mütemadiyen istikbalden gelip hale uğrayarak teneffüs eder maziye dökülür. — Mektubat

Allah başlangıcına hiçbir hayalin erişemeyeceği o zaman nehrini akıtan Zat. Onda akıttığı nice maddelerden şu gökkubbeyi çatan Zat. Bu kainat sarayını bir süre boş olarak o nehirde akıttıktan sonra rahmet hazinelerinden o akıcı aleme fani mahlukatını döken Zat. Bitkileri o arz sahrasında yaratan hayvanları o tarlada otlatan ve öldüren insanları o gezici imtihan meydanına getiren ve

götüren Zat. Herkes ve herşey Onun zaman nehrinde akmaya ve sonunda zeval ve ölümü tatmaya mahkum. Hakim ancak O. Rahim ancak O. Baki ancak O. Kadim ancak O...

Onun yarattığı zaman içinde yüzdürdüğü ve dünyasında gezdirdiği bir kul olarak Onun kemalini nasıl idrak edebiliriz!..

Mahluk ve sınırlı olan aklımızla bütün sıfatları sonsuz kemalde bulunan Allahın zatını elbette idrak edemeyiz.

Evet Onun zatının kutsi mahiyetini ancak kendisi bilir.

Allah bizleri imana marifete muhabbete götürecek pekçok duygularla latifelerle donatmış. Bu yaratılışımız sayesinde pekçok hakikatlara muhatab olabiliyoruz. Bunlardan birisi de Allahın zatının bilinmezliği.

Allahın zatı hakkında tefekkür etmek insanı şirke götürür. Yani böyle bir düşünceye dalan insan Allaha ortak koşma yolundadır. İnsan Allah hakkında her ne düşünse o kendi fikrinin bir mahsulü olmaktan ileri gidemez. Akıl mahluk olduğu gibi onun düşündükleri de mahluk. İnsan Allahın zatı hakkında her ne düşünse mahlukattan elde ettiği bilgiler ve görgüler çerçevesinde düşünecek ve mutlaka hataya düşecek yanlış karar verecektir.

İşte bu noktada kalbimizi nurlandıran aklımızı aydınlatan fikrimize ufuklar kazandıran büyük bir lütufla karşı karşıyayız: Kuran. Allahı o Allah kelamı ile bilen insan hakikata ermiştir. Beşer aklının bu vadide konuşacağı sözler çok sınırlı.

Allahın sıfatları fiilleri isimleri şuunatı hakkında da bu zaif aklın bize söyleyeceği çok az şey vardır

Rabbimizin bizden razı olması için neler yapmalıyız sorusu ise aklın hiç yanaşamayacağı bir umman

Akılla sahiline erişilmez nice sahalarda Kuran sayesinde rahatlıkla dolaşıyor fikrin takatını aşan nice hakikatları kolaylıkla anlıyoruz.

LEZZET AMA MUKADDES

MUKADDES noksan ve kusurdan uzak takdis edilmiş olan manalarına geliyor. Kutsi de aynı mana için kullanılır. Şu var ki kutside mensubiyet (ait olma) manası esastır; siyasi içtimai kelimelerinde olduğu gibi.

Cenab-ı Hakkın zatı ve sıfatları gibi şuunatı da mukaddestir noksan ve kusurdan münezzehtir. Bu şuunattan birisi de lezzet-i mukaddesedir.

Allahın mesela bir kuluna merhamet etmekte yahut bir işi icra buyurmakta kendi zatına has bir lezzet-i mukaddesesi vardır. Bu kudsi lezzet mahlukat alemindeki hiçbir lezzetle mukayese edilemez; onların hiçbirine benzemez hepsinden mukaddestir münezzehtir.

Nur Külliyatında geçen bu ifadeyi şöyle değerlendirmek gerekir:

Allahın zatı vaciptir mahlukatınki ise mümkin. Allah Kadim ve Bakidir mahlukat ise hadis ve fani. Allahın bütün sıfatları sonsuz ve mutlaktır mahlukatın sıfatları ise sınırlı ve kayıtlı. O halde mahluk mümkin hadis fani... olan insan Allahın zatı ve sıfatları gibi şuunatı hakkında da kendi kayıtlı mahiyetinin elverdiği ölçüde bir şeyler düşünebilir. Ama çok iyi bilir ki bu düşünceleri Allahın şuunatını anlamakta ölçü olamaz onları aksettirmekten çok uzaktır. Ve Allahın kudsi şuunatı insanın anlayışından sonsuz derece münezzeh ve mukaddestir.

Bal yapan arı yuvasını ören bülbül ağını dokuyan örümcek ve eserini kaleme alan bir alim ayrı ayrı ve birbirinden çok farklı lezzetler alırlar. Alimin ilim öğretmekten aldığı lezzeti bülbüle örümceğe yahut arıya anlatmaya kalkışsanız şöyle demekten başka bir yol bulamazsınız:

O lezzet sizin anladığınız cinsten bir lezzet değildir bunların hepsinden başka hepsinden münezzeh ve mukaddestir.

İkisi de mahluk oldukları halde insanla mesela arının aldıkları lezzetler arasında bu kadar büyük bir fark bulunursa Halıkın lezzet-i mukaddesesini insanın his ve zevk ettiği lezzetlerle tarif etmek elbette mümkün olamayacaktır.

Bizi de bütün lezzet çeşitlerini ve lezzet aldığımız şeyleri de yaratan Allahtır. Bunları ölçü tutarak o ilahi lezzet-i mukaddeseyi anlamanız mümkün değildir.

Nurlarda geçen muhabbet-i münezzehe şevk-i mukaddes sürur-u mukaddes memnuniyet-i mukaddese iftihar-ı mukaddes gibi tabirleri de bu manada değerlendirmek gerekir.

MARİFET

Bütün ulum-u hakikiyyenin esası ve nuru ve ruhu marifetullahdır. —Sözler

ALLAHA İNANAN insanın kalbi imanla nurlanmıştır. Bu kör gözün açılmasından işitmeyen kulağın duymaya başlamasından çok ileri bir inkişafla ruhun Rabbine kavuşması Ona inanması ve kendini Onun mahluku bilmesidir. Şimdi sıra Onu tanıma vadisinde mesafeler katetmeye gelmiştir. Kuran-ı Kerim mümine daima marifet dersleri verir. Allahın adıyla başlar ve hemen Allahın Rahman ve Rahim olduğunu bildirir. Bu bir marifettir yani Allahı tanımaktır. Rahman ve Rahim olarak

Yaratan Rabbinin ismiyle oku! emriyle Allah Resulüne (a.s.m.) ve onun şahsında da bütün ümmetine marifet sahasında mesafeler katetme emri verilmiş. Biz bu emirdeki Rab isminden dersimizi alarak öncelikle kendimizde tecelli eden İlahi terbiyeyi okuruz. Kanımızı hücremizi okuruz; yüzümüzü gözümüzü okuruz; kalbimizi ruhumuzu okuruz... Hepsini en güzel ve en faydalı biçimde terbiye eden Rabbimizin rahmetini keremini okuruz.

Okudukça Onun rububiyetine marifetimiz artar. Onun rahmetine marifetimiz artar. İhsanını daha güzel daha net daha açık seyreder oluruz.

Ayetin devamına geçer nutfeden yaratıldığımızı ibretle düşünürüz. Bizi her şeyimizle o küçücük şifrede yerleştiren ve onu açıp her organımızı yerli yerine koyan Rabbimizin lütfuna rahmetine hayran kalırız.

Geçeriz Fatiha suresine.. Rabbimizi Rabb-ül-alemin olarak tanırız. O bizim Rabbimiz olduğu gibi bütün hayvanlar bitkiler aleminin de Rabbi. Sema aleminin arz aleminin de Rabbi. Melek aleminin cin aleminin de Rabbi. Arşın kürsinin cennet ve cehennemin de Rabbi. Bunları düşündükçe Onun marifetinde daha da terakki ederiz.

İnsan marifetullahda ileri gittikçe hem Rabbinin keremini ihsanını afvını ve ğufranını daha iyi anlar; hem de Onun kudretini azametini celal ve kibriyasını. Böylece o müminin ruhunda muhabbetle mehafet yani Allah sevgisiyle Allah korkusu birlikte inkişaf eder. Rabbini ne kadar çok severse korkusu da o nisbette artar.

İnsan bir zatı sevdi mi onun teveccühünü kaybetme endişesi ruhunu sarar. Sevgiyle korkunun bu sentezine hürmet diyoruz. Hürmette sevgi hakimdir ama korku da onun yanıbaşından ayrılmaz.

Allaha kullukta da muhabbetle mehafet beraber yürürler. Her ikisi de marifetin inkişafı nisbetinde ilerler yükselirler.

Marifet uçsuz bucaksız sema. Marifet sonu gelmez yolculuk. Bir kul bütün sıfatları sonsuz olan Allahın marifetinde ne kadar ileri giderse gitsin önünde yine sonsuz bir mesafe vardır.

Resulullah Efendimiz (a.s.m.) Mirac mucizesinden önce de mahlukat içerisinde tahkiki imanın son hududundaydı. Mirac ile marifet semasına uruc etti. Rabbinin mülkünü kat kat gezdi. Cennetini cehennemini gördü. Melekler alemini bütün ihtişamı ile seyretti. O mukaddes ruhunu safha safha yücelten ve Onu ulviyet mertebelerinde süratle yükselten bu bereketli seyahat sonunda pak lisanından şu cümle dökülmüştü:

Seni noksan sıfatlardan tenzih ederim. Ben (senin lütfunla eriştiğim bu marifet mertebesine rağmen yine de) seni hakkıyla tanımayamadım bilemedim.

Bu manayı ders veren bir Hadis-i Kudsi:

Allahı hakkıyla ancak kendisi bilir.

Resulullah Efendimiz (a.s.m.) ben zaten semalara cennete cehenneme ve onlarda vazife gören meleklere iman etmişim demekle kalmayıp Allahın emriyle o alemleri gezdiği gibi biz de Onun bu sünnetine hiç olmazsa tefekkürle uymalı o alemlerde fikren gezmeli İlahi sıfatların onlardaki geniş tecellilerini hayretle düşünmeli ve ruhumuzun İlahi marifetle her an biraz daha terakki etmesine çalışmalıyız.

Allahın marifetinde ilerlemenin yükselmenin yolu bizim için düşünmekten okumaktan geçer. Bilhassa iman hakikatlarına ait ulvi dersleri.

Basiret nuruyla bakanlar muhabbet ve ünsiyetin Mahbubu devamlı olarak hatırlamakla kökleşeceğini marifetin ise Onun zatını sıfat ve fiillerini daima düşünmekle mümkün olabileceğini bilmişlerdir. Marifet fikrin devamı ile hasıl olur.

— İhya-yı Ulumdan

Buna göre ben zaten iman ediyorum diyerek tefekkürden uzak kalmak insanı marifetullahda geri bırakır.

Etrafımızı çepeçevre kuşatan mahluklardan mesela bir yaprağa göz atalım. Biz o nazenin mahluku sadece rengiyle ve şekliyle tanırız. Onun hakkındaki marifetimiz bilgimiz dar bir çerçevededir. Ama biyoloji eğitimi görmüş bitki fizyolojisi üzerinde ihtisas yapmış bir başkası onun hakkında makaleler döker kitaplar yazar.

Dağ dendi mi aklımızda sadece birkaç kelime yahut bir iki cümle canlanır. Onun hakkındaki bilgimiz onu tanımamız bu kadar kısa bu kadar yetersizdir. Bir maden mühendisinin bu husustaki bilgisi marifeti ise kitaplara sığmaz.

Yaprak ve dağ; kainat kitabından ancak iki kelime. Ve insan bu muhteşem kitabın sadece bir yahut iki kelimesinde ihtisas sahibi olabiliyor.

Şimdi şöyle bir düşünelim: Kainatın her yönüyle bilinmesi insan idrakini çok çok aşarsa insanı hücre hücre semayı yıldız yıldız cenneti kat kat cehennemi tabaka tabaka yaratan Allahın o sonsuz sıfatları hakkında insanın marifeti ne kadar noksan kalacaktır! Zaten Onun mukaddes zatını hakkıyla bilmek beşerin idrak sahası dışındadır.

Bir mümin ömrünün bütün dakikalarını marifetullahda her an terakki etmekle geçirse sonunda söyleyeceği söz ben seni hakkıyla tanıyamadım olacaktır.

Yine böyle bir ömrü hep şükürle hep ibadetle geçirse sonunda ben sana hakkıyla şükredemedim sana hakkıyla ibadet edemedim. diyecektir.

Allahın cemali de sonsuz celali de kemali de... Her mümin bunlara iman eder. Ama marifet hususunda aralarında büyük farklılıklar var.

Bir tek misal:

Her mümin Cenab-ı Hakkın mekandan münezzeh ve her mekanda hazır olduğuna inanır. Bütün mekanları ve onlarda meydana gelen bütün hadiseleri birlikte yaratan Zatın mekandan münezzeh ve her mekanda hazır olduğuna akıl da şehadet eder. Ama bu imanın bu şehadetin kalblerde duygularda hislerde icra ettiği tesir noktasında müminler arasında çok farklılıklar vardır. Bu hakikatı sadece sorulduğunda hatırlayan bir mümin ile bu imanını ruhunda hakim kılan ve her an İlahi murakabe altında bulunduğunun idraki içinde sözlerini fiillerini ve hallerini daima kontrol altında tutan bir diğer müminin bu noktadaki marifetleri birbirinden çok farklıdır.

İslamda tevhid esasdır. Her mümin Allahın bir olduğunu bilir. Onun eşi benzeri yardımcısı olmadığına iman eder. Bu gerçek bir marifettir. Ama bu marifette de nice dereceler var. Vahdehunun şu tefsirine bu nazarla bakalım:

Allah birdir. Başka şeylere müracaat edip yorulma. Onlara tezellül edip minnet çekme. Onlara temelluk edip boyun eğme. Onların arkasına düşüp zahmet çekme. Onlardan korkup titreme. Çünkü Sultan-ı kainat birdir her şeyin anahtarı Onun yanında her şeyin dizgini Onun elindedir; herşey Onun emriyle halledilir. Onu bulsan her matlubunu buldun; hadsiz minnetlerden korkulardan kurtuldun. — Mektubat

İşte bu ulvi makama ermede müminler arasında nice dereceler var.

İnsan Allahın azametine marifet kazandıkça ruhu huzur ve huşu ile dolar.

Onun irade sıfatına olan marifeti terakki edince akıbetinden daima endişe eder. Zira Onun iradesine mani olacak bir başka irade bulunmadığına yakinen inanmıştır.

Onun kibriyasını düşündükçe nefsinin zillet ve hakaretini daha iyi anlar; ona büyüklenme fırsatı vermez

Herbiri sonsuz kemalde bulunan bütün İlahi sıfatlar ve isimleri de bunlara kıyas ettiğimizde Allahın marifetinde terakki etmenin sonu olmadığını daha iyi anlar bu vadide insanlar arasında bir bakıma sonsuz farklılık bulunduğunu daha iyi idrak ederiz.

İnsanın yaratılış gayesinin ibadet olduğunu beyan eden İlahi fermandaki bu ibadet kelimesini büyük alimlerimiz marifet olarak tefsir etmişler. İnsanın yaratılış gayesi Allahı tanımak ve bu vadide daima ilerlemektir demişler. Bu mana gerçekten de ruhumuzu tam tatmin ediyor.

Bilindiği gibi cennette namaz oruç hac zekat gibi ibadetler yok. Ama marifette terakki orada çok daha ileri seviyesiyle yine hükmünü icra edecek. Burada bir bardak suda Allahın rahmetini okuyan Onu Rezzak olarak tanıyan bir mümin orada cennet ırmaklarından içecek Rabbinin rezzakiyetini çok daha güzel anlayacak daha geniş dairelerde tefekkür edecek.

Burada semayı seyreden gözler orada Arşı seyredecekler.

Bas hadisesiyle insanlar yeniden yaratılırken cennetin bütün lezzetlerinden faydalanabilecek ve cehennemin o hayallere sığmaz acılarını çekebilecek bir mahiyete kavuşacaklar.

İşte mümin bu yeni yaratılışıyla cennette dünyadakinden çok daha fazla lezzet alacak; tefekkürü hayreti şükrü ve marifeti de o nisbette artacaktır.

Bu dünyadaki nimetler cennettekilerin yanında gölge gibi. O halde oradaki marifet de bu dünyadakinden o derece ileri olmalı.

TEVHİD ÜZERİNE

Tevhid: Birlemek-Bir Allahtan başka ilah olmadığına inanmak.

La ilahe illallah sözünü tekrarlamak.

Tevhid-i Efal: Eşyanın yaratılmasında ve idaresinde sebeplerin hiçbir tesiri olmadığını bilmek. Hakiki müessirin ancak Allah olduğunu itikat etmek

Tevhid-i sıfat: Mahlukata takılan ilim kudret irade... gibi sıfatları
o sıfatları yaratan Allahın mutlak ve sonsuz sıfatları içinde
müstağrak görmek yani o mahluk sıfatlara hakiki bir varlık isnad etmemek.

Tevhid-i- zati: Her varlığı Onun zatı ve varlığı yanında yok derecesinde bilmek. Fenafillah.

BU ALEM hakkında yapılmış birbirinden güzel teşbihlerden biri: Kainat Sarayı. Bu teşbihde tevhid vardır. Bir sarayda iki sultan olmaz. Sarayın tabanı başkasının tavanı başkasının olmaz. Dış duvarlar sultanın iç bölmeler vezirin olmaz. Saray ve sultan bir olunca artık ondaki eşyaları başkasına veremez başkasından bilemezsiniz.

Bu kainat sarayının halıları lambaları ve diğer eşyaları bir başka alemden getirilip de buraya monte edilmiş değiller. Saraydaki her şey ve en önemlisi her misafir saraydan doğuyor. Bir çiçeğe bakalım: Topraktan güneşe kadar sarayın herşeyinin onda bir hissesi vardır. İnsan bedenine nazar edelim: Bu sarayın temel taşları olan elementler onda da mevcut.

Dağlar ovalara birer koltuk gibi kurulmuş. Ama başka bir yerden getirilerek değil ovanın içinde yükselerek.

Meyveler dallara tutunmuş. Başka bir beldeden ithal edilerek değil ağacın içinden çıkarılarak.

Yavru annenin kucağına oturmuş. Bir başka ülkeden gelerek değil onun rahminde büyüyerek.

Güneş lamba olmuş bu saraya. Bir başka yerden satın alınarak değil sema ile birlikte yaratılarak. İşte tevhid bu sarayın sultanını bir bilme birleme ve Ona hiçbir şeyi ortak koşmama itikadı. Kainattaki bu birlik herşeyde kendini gösteriyor.

Her şeyde bir birlik var. Birlik ise biri gösterir.

Kainat birtek saray olduğu gibi güneş de birtek lamba. Her ağaç kendi başına bir müstakil varlık... İnsan da ayrı bir alem.

İnsan için alemin küçük bir misalidir buyurulur. Onun elini başka ayağını başka yaratıcılardan bilemez içini başkasına dışını başkasına veremezsiniz.

Allah bütün varlık aleminin tek sahibi yegane maliki şeriksiz Halıkı.

...Saltanatında şeriki olmadığı gibi icraat-ı rububiyetinde dahi muinlere şeriklere muhtaç değildir. Emir ve iradesi havl ve kuvveti olmazsa hiçbir şey hiçbir şeye müdahale edemez. — Mektubat

Bu ifadelerden tevhidin iki mertebesini ders alıyoruz: Tevhid-i uluhiyet ve tevhid-i rububiyet.

Tevhid-i uluhiyet Cenab-ı Hakkın zatını bir bilmek Onu her türlü şerikten tenzih etmek. Zaten tevhid denilince akla hemen gelen de budur. La ilahe illallah kelamı bu tevhidi ifade eder.

Allah ismi zikredildiğinde bütün kemal sıfatlar ve bütün güzel isimler de birlikte yad edilmiş olur: Allah ezelidir Allah ebedidir Allah Rahmandır Allah Rahimdir gibi.

İşte Allah isminin ifade ettiği bütün manaları düşünmek bizi tevhid-i rububiyete götürür. Yani herşeyi kademeli olarak terbiye edip bir kemal noktasına erdiren onu faydalı bir varlık haline getiren ancak Allahtır. Bu terbiye fiili bu rububiyet bütün İlahi sıfatlarla ve bütün mukaddes fiillerle icra edilmekte ve üzerinde İlahi isimlerin okunduğu bir eser çıkmakta ortaya. İşte Allah bu eserin hem Halıkı (yaratıcısı)dır hem Rabbi (terbiye edicisi)dir.

Dünün yumurtası bugün uçuyor. Dünün çekirdeği bugün meyve veriyor. Ve dünün nutfesi bugün ilim tahsil ediyor. Bu ikinciler bu hale bir terbiyeden geçerek gelmişler. Hepsi Allahın Rububiyetiyle.

Bir binayı düşünelim. Temelini birisi atmış duvarlarını bir başkası örmüş su ve elektrik tesisatını sıvasını boyasını ayrı ustalar yapmışlar ve camlarını bir diğeri takmış. İnsanın yaratılışı böyle değil. Nutfe denilen bir İlahi şifreye insan binası bütün tesisatlarıyla bölümleriyle her organın yeri ve sayısıyla kaydedilmiş; bir Rabbani takdir ile. İşte bu noktaya bu kadar bilgiyi kaydeden Zat bu bedeni herşeyiyle yaratıyor. Nutfeyi yaratan da Allah o şifreyi açan ve ondan çıkardığı bedeni tanzim eden de. Bütün bu fiiller hep Onun ve hep Ona mahsus .

İşte bu fiillerin tamamını Allahtan bilmeye tevhid-i efal diyoruz. Bu fiiller İlahi sıfatlarla yani aynı ilimle aynı kudretle aynı iradeyle icra ediliyorlar. Bilen başka dileyen başka değil. Gören başka kudretiyle ören başka değil.

Çekirdekten ağaçları çıkarmak yumurtalarda balıkları yaratmak rahimlerden yavruları halketmek semayı direksiz durdurmak dünyayı nizamla gezdirmek rüzgarı estirmek yağmuru

yağdırmak hep aynı kudrete dayanıyor. Bütün bu işlerin irade edilmeleri ve bilinmeleri de aynı irade ve ilim ile.

İşte bütün bu fiil alemlerinin aynı sıfatlara isnad edilmesine de tevhid-i sıfat diyoruz.

Bir de tevhid-i zat var. Bütün varlık alemlerinde aralıksız faaliyet gösteren bu sonsuz ilmi bu nihayetsiz kudreti bu mutlak iradeyi ve diğer sıfatları bir tek zatın sıfatları bilmek ve hepsini Ona isnad etmek.

Kalb gibi akıl da tevhid ile tatmin oluyor. Sizin binanızı bir başkası boyarsa o adam o binaya sahiplik iddiasında bulunabilir mi? Sadece yaptığı işin ücretini ister o kadar. O adam binanın ne sahibidir ne maliki. Sadece yardımcıdır işçidir ücretlidir.

Allahın yaptığı vücut binasını da bir başka ilah bezetemez. Böyle bir ilahın varlığı bir an için farzedilse bile; bu ilah o binaya sahip ve malik değildir. Sadece bir yardımcıdır. Yardımcı ise ilah olamaz ve Allah yardımcılara muhtaç değildir.

Öyleyse yaratan da Odur hayat veren de. Suret giydiren de Odur rızık veren de. Terbiye eden de Odur tanzim eden de. Döndüren de Odur durduran da...

Herşeyin dışı da Ona ait içi de. O halde Allah hem Zahirdir hem Batın.

Her varlığın başlangıcını da O yaratmış neticesini de. Öyleyse Allah hem Evveldir hem Ahir.

Bütün mahlukatın sahibi de O ihtiyaçlarını gören de. Demek ki Allah hem Maliktir hem Rezzak.

Bütün insanlar insan olmakta birleşirler. Birini yaratan hepsini yaratandır. İnsanlar ve hayvanlar canlı olmakta tevhid ederler.

Sineği yaratan balinanın da yaratıcısıdır. Bütün yıldızlar yıldız olmakta el eledirler. Birinin Halıkı hepsinin de Halıkıdır. Ve nihayet bütün varlıklar mahluk olmakta birleşir.

Hepsi Allahın eseri hepsi Onun sanatıdırlar.

Cenab-ı Hakk yaprakları dalları gövdeyi ve kökleri tevhid etmiş bir ağaç çıkmış ortaya. Yetmiş trilyon hücreyi tevhid etmiş ortaya bir insan bedeni çıkmış. Aklı hayali hafızayı sevgiyi korkuyu ve daha nice duyguları ruhda tevhid etmiş.

Ve nihayet ruhla bedeni tevhid etmiş; insan olarak.

İnsan bedeni ile kainat arasında kuvvetli bağlar kurmuş. Ciğeri havaya bağlamış mideyi gıdaya. Göz nurunu semalarda gezdirmiş ayakları zeminde. Böylece insan bir bakıma kainatla bir olmuş. İşte kalb bu bir olan alemin Rabbini bir bilmekle tevhid etmekle tatmin oluyor.

Bazı alimlerimiz tevhidi ilmi ve ameli olmak üzere ikiye ayırırlar. Bu sınıflandırmaya göre bu noktaya kadar yazılanlar hep ilmi tevhiddir. Ameli tevhid ise bu tevhid inancının insanın amel aleminde tam bir hakimiyetle hükmetmesi.

Fatiha-i Şerifenin iyyake nabüdü ve iyyake nestain ayet-i kerimesi ameli tevhid dersi verir.

Yalnız sana ibadet eder ve yalnız senden yardım dileriz.

Yalnız senin bildirdiğin yöne döner yalnız senin huzurunda el bağlar ancak sana rüku ve secde ederiz Aklımızı sadece senin razı olduğun şeylere yorar kalbimize ancak senin razı olacağın sevgileri koyarız

İnna lillah (biz Allahınız) demişiz. Konuşmamız da senin içindir susmamız da.

Oturmamız da senin içindir kalkmamız da.

Yalnız Allaha ibadet eden bir insan putlara tapma zilletinden kurtulduğu gibi yalnız ondan yardım dileyen bir kul da sebeplerin ardına düşmekten hadiselerin kölesi olmaktan kurtulur. Ve tam bir tevekkül ile Rabbine sığınır. Bu çok ulvi bir haz olmanın yanısıra çok üstün bir kuvvettir de.

Zaten kamil mümin olmanın yolu hem ilmi hem de ameli tevhidde kemale ermekten geçmiyor mu

Tevhid-i Efal

Bülbülün şekli deveninkinden ne kadar farklı. Hurma ağacı da kavağa benzemiyor. Suretlerin en güzeli insanda. Onun da her ferdine ayrı bir şekil verilmiş. Parmak izleri bile değişik. Sema ülkesinde birbirinin aynı iki yıldız denizde birbiriyle yüzde yüz mutabık iki balık bulmak mümkün değil. İşte bu kadar farklı şekillerin hepsi aynı fiilden geliyor: Tasvir.

Tutmak muhafaza etmek de bir tek fiil. Ama değişik mahluklarda farklı şekillerde kendini gösteriyor. Kedi yavrusunu ağzında götürür; kartal avını pençesiyle havaya kaldırır; anne yavrusunu kucağında taşır. Ağacın meyveleri tutuşu hiçbirine benzemez; onları adeta kendine yapıştırır. Güneşin gezegenleri tutuşu bir başkadır onlara dokunmaya kıyamaz uzaktan tutar. Bu ve benzeri farklı tecelliler. Aslında bir kanunun değişik icraatları aynı ziyanın muhtelif aynalarda farklı tecellileridir.

Hayat vermek öldürmek şifa bahşetmek hidayete erdirmek rızıklandırmak her biri ayrı bir fiil. Sonsuz denecek kadar çok olan bu fiiller aynı sıfatlara dayanıyor. Hayat ilim kudret sem basar irade kelam tekvin. İşte mahlukat aleminde icra edilen sonsuz fiillerin hepsini bu İlahi sıfatlardan bilmek tevhid-i efaldir. Bu sıfatları bir tek zata isnad etmek ise tevhid-i zat.

BİRLİKTEKİ KEMAL

Tevhid ve vahdette cemal-i İlahi ve kemal-i Rabbani tezahür eder.

— Şualar

BU HİKMET dolu cümle bize külli tefekkür dersi verir. Söz konusu cümlenin devamında bu külli tefekküre üç tane harika misal verilir: Şifa rızık ve hidayet. Bu nimetler tek bir insan için düşünüldüğünde de yine Allahın Rezzak olduğunu Şafi olduğunu ve Hadi olduğunu gösterirler ama bu ihsanlara mazhar olanların tamamı birden nazara alındığında aynı hakikatler daha mükemmel olarak ve çok daha ileri bir marifetle insanın kalp alemine ve ruh dünyasına hükmederler.

Bu üç misali bütün hadiselere ve bütün mahlukata tatbik edebiliriz.

Hayat verme ölümü tattırma şekil verme güzelleştirme ikram etme mağfiret etme aziz etme zelil kılma ve daha nice hadiselere mazhar olan bütün fertleri birlikte düşündüğümüzde sırr-ı vahdetle karşımızda çok daha yüksek ve çok daha geniş tefekkür tabloları ve marifet levhaları buluruz.

Tevhid ve vahdette cemal-i İlahi ve kemal-i Rabbani tezahür eder cümlesine bu nazarla baktığımızda kainatın tamamını bir kitap bir fabrika yahut bir insan-ı ekber olarak değerlendirebilir ve bu kitabın harflerini bu fabrikanın aletlerini ve bu muhteşem insanın organlarını tek tek tefekkür etmekten elde edeceğimiz marifetin çok daha fazlasını elde edebiliriz.

Bu hikmetli cümleden bir başka hakikat dersi:

İhlas Risalesinde harika bir misal vardır; ittifaktaki kuvveti ders verir. Üç tane elif (bir) ayrı ayrı yazıldıklarında üç kıymetinde iken yanyana geldiklerinde yüzonbir olurlar.

Bu vecizenin konumuzla da yakın ilgisi var. Vahdetten kıymet doğmuştur. Katip üç tane bir rakamını yan yana getirmekle onlara ayrı bir kıymet kazandırmıştır. Bu rakamlar ne kendilerini yazmaya ne de biraraya gelmeye güç yetirecek haldedirler. Bu kemal sadece ve sadece katibin bir lütfudur.

Aynı risaleden bir başka misal: İslama hizmet edenlerin ittifak halinde çalışmalarının büyük neticeler doğuracağı bir fabrika misaliyle güzelce ortaya konuluyor. Biz aynı misali konumuza şöyle tatbik edebiliriz: Bir fabrikadaki herhangi bir aletin tek başına kıymeti bir ise fabrikada vazife almakla kazandığı kıymet yüzlerdir binlerdir. Fabrika sahibi o aletleri makinaları çarkları bir araya getirmekle onları ayrı bir kemale eriştirmiştir. Fabrikanın bütün müştemilatı bu kemalden hisselerini alırlar.

Şimdi bu hikmetli misallerin ışığında kainata ve ondaki hadiselere nazar edebiliriz:

Tek başına kalmış bir göz düşünelim bir de o gözü bir bedende vazife görürken seyredelim. İkinci halde bedenin tümüyle bir alaka kurmuş ve yüzüne takıldığı kimse alim ise ilme sanatkar ise sanata hizmet etmeye başlamıştır. Bedendeki vahdetten her organ şeref kazanmış her hücre kemal bulmuştur.

Bu azaların her birinin müstakil birer tesbihi vardır ama bedene cüz olmakla tesbihleri küllileşmiştir. Artık onlar oruçtan da hisse alırlar namazdan da ilim tahsilinden de şeref bulurlar cihad etmekten de.

Bedendeki bütün organlar hücreler hissiyatlar bir tek ruhun emrine girmekle vahdete ererler. Ve bir tek isimle yad edilirler: İnsan.

Bu isim kesret içinde vahdetin tecellisidir.

Bir kitaptaki herhangi bir harf de kendine göre bir varlığa sahiptir katibini kendi ölçüsünde bildirir tanıttırır. Ama o harf kitapta vazife almakla ayrı bir kemale ermiş ayrı bir kıymet kazanmıştır. Kitaptaki onbinlerce kelime kesreti ifade eder ama onlar artık bir tek isimle yad edilmeye başlanmışlardır:
Kitap

Ve o kitabın taşıdığı manalardan ilim ve irfan alemine ettiği hizmetlerden her harf de hissesini alır; o kemalden o da nasiplenir.

Kainat kitabı da bunun gibidir. Semadaki her yıldızın her gezegenin zemindeki her dağın her derenin deryadaki her balığın ormandaki her ceylanın ayrı bir ibadeti ayrı bir tesbihi ve ayrı bir kemali vardır. Ama bunların bir araya gelmesiyle kainat kitabı ortaya çıkar. O kitaptaki her harf her cümle nice kemallere erer nice manalar kazanır. Güneş tek başına düşünüldüğünde yine güzeldir. Ama gezegenleriyle bir araya gelip vahdete erdiklerinde ayrı bir kemale kavuşur ayrı bir güzelliğe erişirler; güneş de bu kemalden layık olduğu büyük payı alır. İnsanların hayvanların çiçeklerin ayrı ayrı güzelliklerinde onun da bir hissesi olur. Bu ikinci kemal güneşin tek başına haiz olduğu kemalden rakamlara sığmayacak kadar üstün.

Gövdenin dalın yaprağın çiçeğin ve meyvenin de ayrı ayrı güzellikleri vardır ama ağacın esas güzelliği kamil manada ancak bu güzelliklerin bir araya gelmesiyle kendini gösterir.

Bir çiçekten tek bir yaprak koparıp seyretseniz ruhunuza yine güzellikten bir nur doğar gönlünüze yine bir sürur iner. Ama yaprakların biraraya gelmesiyle ortaya ayrı bir güzellik çıkar. Bu güzellik daha kamil daha üstündür. Kalp ve ruhu kendine daha çok celbeder.

YA HEP YA HİÇ

Mucibe-i külliye: Olumlu ve kapsamlı önerme; her şeyin yaratıcısı Allahtır gibi.

Salibe-i külliye: Olumsuz ve kapsamlı önerme;

Allah hiçbir şeyin yaratıcısı değildir gibi.

Kainat bir şeceredir. Anasır onun dallarıdır. Nebatat yapraklarıdır.

Hayvanat onun çiçekleridir. İnsanlar onun semereleridir. — Mesnevi-i Nuriye

BİR EVİN eşyalarını hayalimizden şöyle bir geçirelim: Avize halı koltuk buz dolabı ayna masa vesaire. Bunların her biri ayrı bir fabrikanın ürünüdür ve farklı mağazalardan satın alınmışlar ve bir odada bir araya getirilmişlerdir. Ama kainat öyle değil kainatın tümü bir tek fabrika; bütün bitkiler hayvanlar ve insanlar aynı farikanın mamulleri. Bunları birbirinden ayrı düşünmek ve ayrı yaratıcılara isnat etmek aklen mümkün değil; ya tümünü Allah yaratmış denilecektir yahut Allah onların hiçbirini yaratmamıştır diye inkara sapılacaktır.

Yukarıdaki vecizede kainat bir ağaca insan ise onun meyvelerine benzetilmiş. Bir meyvenin kabuğunu iç kısmını çekirdeğini farklı ilahların yaratmış olamayacağı açıktır. O meyveyi her şeyiyle yaratan Allahtır. Bu kabul edilmediği takdirde Allahın o meyvenin hiçbir şeyini yaratmadığına hükmedilecektir. Burada bölünmeye yer yoktur. Elma bir bütündür bir tek şeydir yaratıcısı da birdir.

Aynı şeyler ağacın bütünü için de söylenebilir. Onun da bir kısım dallarını başka ilahlara kökünü başka gövdesini başka çiçek ve meyvelerini daha başka ilahlara isnat etmek aklen muhaldir.

Bu gerçeği insan ve kainat için de aynen tekrarlayabiliriz. Bir insan gözlüğünü gömleğini iç çamaşırlarını ceketini pantolonunu çoraplarını farklı dükkanlardan satın almış olabilir. Bunlar bölünme kabul ederler ve farklı tezgahlara değişik fabrikalara verilebilirler. Ama insan bedeni öyle değil; gözünü cildini gövdesini iç organlarını kol ve bacaklarını ve ayaklarını bir bütün olarak düşünmeğe mecburuz. Bunların tümü bir meyve gibi kainat ağacının başında boy gösteriyor.

İnsanın organları gibi kainatın sistemleri de farklı ilahlarca yaratılmış olamazlar.

Bir kısım varlıkların başka ilahlara isnat edilmesi Allahın mutlak ve sonsuz sıfatlarının kayıtlı ve sınırlı olduğu vehmine yol açar. Buna göre Allah bir kısım varlıkları yarattığı halde diğer bir kısmına haşa güç yetirememiş veya bazılarını bilmiş ama bazılarını bilmemiş olacaktır. Bu vehme göre Allahın hiçbir şeyin Halıkı olmaması lazım gelir. Zira sınırlı sıfatlar ancak mahlukta bulunur; mahluk ise hiçbir şeyin yaratıcısı olamaz. Böyle bir faraziye o vehmedilen şerik için de geçerli olacağına göre o da o sınırlı sıfatlarıyla hiçbir şeyin yaratıcısı olamayacaktır. Dolayısıyla hiçbir şey yaratılmayacak ve her şey yoklukta kalacaktır.

Bu hakikat Nur Külliyatında şöyle ders verilir:

Halk-ı eşya hakkında mucibe-i külliye sadık olmadığı takdirde salibe-i külliye sadık olur. Yani ya bütün eşyanın halıkı Allahtır veya Allah hiç bir şeyin halıkı değildir.— Mesnevi-i Nuriye

Mucibe-i külliye birinci şıkkın zorunlu olduğunu salibe-i külliye ise ikinci şıkkın imkansız olduğunu ders verir.

Nur Külliyatında bütün eşyanın bir tek zat tarafından yaratılmış olduğuna dair harika bir misal verilir. Bir halının ortasındaki merkezi nakşın halının her tarafından uzanan iplerle dokunduğuna dikkat çekilerek halının tamamını dokumayan birisinin o nakşı ortaya koyamayacağı ifade edilir.

Her varlık element ipleriyle dokunmuş bir merkezi nakşı andırıyor.

Yüzümüz halıya misal gözümüz merkezi bir nakış. Yüzü yaratmayan gözü o yüzde yerleştiremez. Bedenimiz bir halı gibi kalbimiz bir merkezi nakış. Bütün bedeni yaratamayan kalbin Maliki olamaz.

Şimdi de bir ağaca bu nazarla bakalım:

Bir tek yaprağı yapan kim ise bütün ağacı yapan da odur. Dünyanın tümü de bir tek ağaç gibi. Bir bahçeyi yaratan kim ise bütün toprak unsurunu ve onda boy gösteren bütün bitkileri de o yaratmıştır. Sema ayrı bir halı. Bir tek yıldızı yaratan bütün gökyüzünü yaratan zattır. Güneş sistemi bir halı ise güneş bir merkezi nakış gibi. Bütün sistemin yaratıcısı olmayan güneşe sahip çıkamaz.

Kısacası her şeyi yaratmayan bir şeye sahip ve Halık olamaz.

TESLİMİYET

Teslim: Kabul etme.-Bir emaneti verme.-Karşısındakinin hükmü altına girme.

Kendini Allahın takdirine terketme.

İNSAN midesinin feryadını birkaç lokma ile teskin edebilir ama kalb ne yemekle tatmin olur ne içmekle; ne servetle doyar ne makamla. Onun gıdasını bizzat Halıkı beyan ediyor:

Kalbler ancak Allahın zikriyle mutmain olur.

Yani kalbin gıdası Allahı anmak Onu hatırlamak. Hadiseleri Onun askeri bilmek. Ondan medet dilemek. Aklın izah edemediği garip tecellilerde Onun hikmetini aramak. Hastalıkları Onun bir imtihanı olarak değerlendirmek. Ölümün Ondan geldiğine inanmak. Afetlerin arkasında Onun kahrını seyretmek. Bütün bu ve benzeri manalar hep Hakkı hatırlama Onu yad etme demektir. Ve kalb ancak bunlarla tatmin olur. Bu tatmin onu Hakka teslime ve tevekküle götürür.

İman tevhidi tevhid teslimi teslim tevekkülü tevekkül saadet-i dareyni (dünya ve ahiret saadetini) iktiza eder. —Sözler

Kuran-ı Kerimde insanın yaradılışından defalarca bahsedilir. Onun bir katre içinde herşeyden habersiz olarak sürdürdüğü nutfe hayatından başlayıp şu kainattan ve ondaki nimetlerden faydalanmaya hazır hale getirilmesine kadar geçirdiği safhaları bir bir sıralar. Bunda insanı imana ve şükre sevketmenin yanısıra ona sahipsiz olmadığını ve bu dünya hayatını da yine Allahın lütfuyla devam ettirdiğini ikaz ile kulluk vazifesini ihtar saklı.

Ana rahminde geçirdiğimiz o dokuz aylık devir an an fasıl fasıl kader ile takdir edilmiş; kudretle iradeyle icad edilmiş.

Evlilikle temelimiz atılmış. Rahim denilen gizli bir hazinede bedenimizin inşasına başlanmış. Ne ilk harcımızı atan babamız ne de o hazineyi taşıyan annemiz hiçbir işimize karışmamışlar. Biri rızık peşinde koşmuş diğeri ev işleriyle meşgul olmuş. Ve biz o karanlık menzilde en yakınlarımızın bilgisi ve iradesi dışında büyümüş gelişmişiz; uzamış yayılmışız. Organ organ ayrılmış lif lif örülmüş hücre hücre dokunmuşuz. O rahimde ancak Allahın rahmetiyle dokuz ayımızı tamamlamış ve bu dünyaya adım atmışız. Annemizin şefkatli kucağında herşeyden habersiz sürdürmüşüz büyümemizi.

Bize bütün bu lütuflar niçin yapılmış? Herhalde belli bir yaşa gelince bu lütuf ve merhamete isyanla karşı koyalım ve bu İlahi takdire itiraz edelim diye değil.

İnsan için küçük alem alem için de büyük insan tabirleri kullanılıyor. O büyük insan da bizim gibi hikmetli bir takdirle bu hazır hali almış. Altı günde yani altı devrede o da bizim gibi safha safha gelişmiş genişlemiş yayılmış. O da bizim gibi işin sonunun nereye varacağını bilmeden devam etmiş yolculuğuna. Halden hale girmiş nice patlamalara kopmalara parçalanmalara ve birleşmelere maruz kalmış. Aradan milyonlar belki milyarlarca sene geçmiş ve sonunda bitkilerin serilmesine hayvanların yayılmasına ve insanların oturmasına en uygun bir misafirhane bir köşk bir saray çıkmış ortaya.

İşte bu iki tabloyu hakkıyla seyretmeye muvaffak olan büyük zatlar Allahın kaderine takdirine tam teslim olmuşlardır.

Bu teslimiyetleri bizim anladığımız manada bir kendinden geçmişlik değildir. Teslimiyetleri tam bir şuura dayanır. Sebeplere onlar da teşebbüs ederler lakin bunu Allahın Hakim ismine mazhar olmak niyetiyle yaparlar. Yoksa ben bu teşebbüsü yapmasam şu netice meydana gelmez diye katiyyen düşünmezler.

Onların neticeye rızaları da bizim anladığımız manada bir sabır değildir. Onlar üzülmezler ki sabretsinler. Onların yolu rıza yoludur. Hakdan ne gelirse baş ve göz üstüne derler. Ana rahminde geçirdikleri safhaları sık sık hatırlarlar. Orada Rabbimiz bize iki göz taktı bir ağız. Dünyaya geldik gördük ki; gözün çifti ağzın teki faydalıymış. Orada burnumuzu kısa kolumuzu ise uzun tuttu. Geldik gördük ki en münasibi böyle imiş. Daha böyle yüzlerce binlerce tecrübe yaşadıktan sonra bu alemde onun işine niye karışalım derler. Bilmeyiz ki bizim hakkımızda malın çoğu mu faydalı azı mı? Ve yine tahmin edemeyiz ki bizim için sıhhat mı daha verimli hastalık mı. Rızkımızı helal dairesinde

kazanmaya çalışır sıhhatimizi bir Hakk emaneti bilerek korur ama i护ademiz dışında bir netice ortaya çıkarsa onu rıza ile karşılarız derler.

Şu ayet-i kerime onların daimi rehberidir:

Bazen hoşlanmadığınız bir şey hakkınızda hayırlı olabilir ve hoşlandığınız bir şey de hakkınızda şer olabilir.

— Bakara Suresi 216

Onlar Allahın bütün işlerinin güzel olduğuna hakkıyla inanmışlardır. Değişik hadiseleri ayrı ayrı isimlerin tecellisi olarak bilirler. Madem ki bütün isimleri seviyoruz bütün tecellileri de hoş karşılamalıyız derler. Nimete mazhar olduklarında Cenab-ı Hakkın keremini seyreder şükür yolunu tutarlar. Musibet ve sıkıntılarda ise Onun celal ve azametini seyreder aciz bir kul olduklarını daha iyi anlamanın safasını sürerler. Kısacası onların her anları manevi ticaretle geçer. Marifet ve muhabbet aleminde durmadan yükselirler.

Bugün bu hidayet yıldızlarını o insanlık öncülerini gençliğimize yanlış takdim edenler var. Onların iman kuvvetlerini uzaktan uzağa hissettiren ince ve derin sözlerini yanlış değerlendirenler çıkıyor.

Bütün benlikleriyle sebeplere ve tabiata dalanlar ve gözlerini bir an için olsun dünyadan alamayanlar o yüceler ordusunu nasıl kavrayabilirler!?

Minare üstündeki deveyi görmeyen devenin ağzındaki bir tek kılı nasıl görebilir.

—Fihima fih

Onların yolundan tam manasıyla gidebilmek ve kendilerini her hususta aynen taklid edebilmek elbette bizim gibi insanlar için zor. Herkesin menfaat siyaset para eğlence dediği bir zehirli atmosferde o goncaların renklerini ve kokusunu aynen taşımak imkansız gibi. Ama yine de elimizden geldiğince onlara benzemeye çalışmaktan başka da çaremiz yok. Biz onlara uymazsak zaman bizi kendine uyduracak bunun sonu ise çok ama çok vahim olacak.

TEVEKKÜL ÜZERİNE

Tevekkül: İşi başkasına ısmarlamak.

Sebeplere teşebbüs konusunda kendisine düşen görevi

yerine getirdikten sonra neticeyi Allahdan beklemek. Onun takdirine razı olmak.

TEVEKKÜL yanlış yorumlara uğrayan bir ıstılah. Onun ne demek olduğunu kahve köşelerinde pastahane masalarında değil tevekkül ile ilgili ayetlerin tefsirlerinde yahut ıstılah lügatlarında aramalı. Ama bazıları bu zahmete katlanmıyor ve dilin kemiği yoktur deyip uluorta konuşuyorlar:

Müslümanlar tevekkül eder çalışmazlarmış; kadere teslim olup yatarlarmış; halbuki çok çalışmak lazımmış vesaire.

Tevekkülün izahına geçmeden önce bu yüksek haslete bu ulvi seciyeye yapılan itirazların kaynağına biraz inmek isterim.

Bu asır benlik asrı menfaat asrı. Kuvvetlinin zayıfı insafsızca ezdiği vahşet asrı. Hayvanca yaşamanın en büyük ideal olarak gösterildiği şehvet asrı. Böyle bir iklimde ulvi manaların gizlenmesi yahut iç alemleri bu pis havayla is bağlayanların ulvi ıstılahlara basit yorumlar getirmeleri bir bakıma normal karşılanmalı.

Tevekküle karşı çıkanlar nefislerine itimad ederler Allahın lütfunu yardımını keremini hiç düşünmezler. Onun mülkünde yaşadıklarından ve kendilerinin varlık adına her neleri varsa hepsini Onun bahşettiğinden gafildirler. Bedenlerindeki her hücrenin ve kainattaki her sistemin İlahi iradeyle terbiye edildiğini unuturlar.

Aslında bu adamlar o mutlak iradeye bilmeyerek itimad etmekle hayatlarını endişesiz sürdürür bir nevi tevekkül içinde yaşarlar; ama bu ulvi hasletten bahis açıldı mı hemen gururları kabarır ve tevekküle karşı çıkarlar.

Onların bu tavırlarının arkasında Allahın sonsuz kudretiyle bir nevi muaraza psikolojisi yatar.

Bunlar oyuncak uçaklarla galaksileri fethe çıkarlar.

Tabancalarıyla yıldızları birer birer düşüreceklerini sanırlar.

Nabız atışlarını saymakla kana ahenk verdikleri vehmine kapılırlar.

Zelzele olmasın diye yerin derinliklerine sağlam kazıklar çakarlar.

Sıçramakla ellerini Aya vuracaklarını hayal ederler.

Işığı azalmasın diye güneşe elektrik ihraç etmeye kalkar ve ondaki kara lekeleri sulu boyayla gidermeyi planlarlar.

Arz küremiz arıza yapınca aşağı inip arkadan itekleyeceklerine güvenirler.

İhtiyarlığa dur demenin yolunu saçlarını boyatmakta bulurlar.

Korkusunu yenmek için karanlık sokaklardan türkü söyleyerek geçen bir çocuk psikolojisi içinde ölüm korkusunu kahkahayla boğmaya çalışırlar.

Müminin ruhu bütün bu ve benzeri gülünçlüklerden arıdır temizdir safidir.

Çünkü o kul olduğunu bilir haddini tecavüzden şiddetle sakınır.

Sebepler dünyasında yaşadığının ekmeden biçemeyeceğinin şuurundadır. Bunun yanında toprak zerrelerinin buğday yapacak ilme kudrete ve iradeye sahip olmadıklarını da çok iyi bilir.

Sebeplere teşebbüs ettikten sonra Allaha tevekkül eder. Zira ağaçtan meyve topraktan hububat ve topyekun kainattan insan süzüp çıkaran Odur.

Sebeplere teşebbüs etmemeyi Allahın bu kainatta koyduğu fıtrat kanunlarına isyan olarak değerlen dirir Ama neticeyi sebeplerden değil Allahdan bekler; duasını niyazını şükrünü ancak Ona yapar

Müslümanın tevekkül anlayışını en veciz biçimde ifade eden şu Hadis-i Şerifi beraber okuyalım

Çalışmak adetim tevekkül halimdir.

Ve o nurdan bir akis özlü bir tevekkül tarifi:

Tevekkül esbabı bütün bütün reddetmek değildir. Belki esbabı dest-i kudretin perdesi bilip riayet ederek ve esbaba teşebbüs ise bir nevi dua-yı fiili telakki ederek müsebbebatı yalnız Cenab-ı Hakktan istemek neticeleri Ondan bilmek ve Ona minnettar olmaktan ibarettir.

— Sözler

Müslüman dünya hayatını daha da müreffeh kılmak arzusuyla meşru sebeplere tam olarak teşebbüs eder ama şunun da çok iyi farkındadır: Bu dünya zevk ve lezzet yeri değil ancak imtihan meydanıdır ve ahiretin tarlasıdır. İmtihanda tarlada sıkıntı vardır. Ferah imtihan ötesi ve hasat sonrasıdır. Bunun için dünyanın musibet ve sıkıntılarına karşı psikolojik olarak bir ön hazırlığa sahiptir

O herkesi misafir ve herşeyi geçici bilir. Hiçbir hadiseye olduğundan fazla kıymet vermez. Ve ömrünü huzur içinde geçirir.

Gerçekten de tevekkül en büyük bir huzur vesilesi.

İnsanın önünde çok menziller var. Kabre girmeden önce çoğu zaman hastalıklara musibetlere çaresizliklere ihtiyarlığa da uğrar. Bütün bu safhalarda insan tevekkülsüz yaşayabilir mi?

Bir hasta muayene olma ve ilaç alma safhalarından sonra şifa bekleme dönemine girer. Doktoru da yanıbaşında onun iyileşmesini beklemektedir. Bu ikili bekleyiş Allaha tevekkülden başka bir şey değildir.

Tevekkül hastalığa olduğu gibi ihtiyarlık mevsimi ile insanın yüzüne daha fazla vuran ölüm habercisi soğuk rüzgarlara karşı da en sağlam zırh. Bundan mahrum olanların tenleri hangi cins kumaşla sarılı olursa olsun canları her an iğnelenmekte huzurları daima zedelenmektedir.

Peygamberimiz (a.s.m.) bizi ikaz sadedinde

Senin en büyük düşmanın nefsindir buyuruyor. Bu ikazın ışığında şunu hemen söyleyebiliriz: Biz bu en büyük düşmanımıza karşı Rabbimize en azim bir tevekkülle sığınmak mecburiyetindeyiz.

En büyük düşmanımız nefis ve onun teşvik edicisi Şeytan. Dünya sevgisi mahlukata güvenme makam sevgisi desinler demesinler kibir gurur hırs tamah haset gıybet iftira... herbiri nice imanları götürmüş korkunç dalgalar.

Bu dalgaları aşmak için Allahın emirlerine uyma ve yasaklarından kaçınma safhalarını müteakip ellerimizi Dergah-ı İlahiye açıp Ona dua etmek Ondan yardım dilemek ve yalnız Ona tevekkül etmekten başka bir çaremiz var mı?

Tevekkül bütün canlıların hatta cansızlar aleminin de yaratılışlarında var.

Toprağın altında bekleşen tohumlar yumurtalarını uzak denizlere bırakıp geri dönen balıklar rızık kaygusuna düşmeden ve doğum kontrolu hesabına girmeden yavru yapan hayvanlar ve nihayet yollarını bilmeden süratle dönen gezegenler... birer tevekkül sahnesi sergiliyorlar.

Başta da işaret ettiğimiz gibi tevekkül yüksek bir haslet ulvi bir seciye. İnsan ruhu için ayrı bir terakki vesilesi. Kul ile Rabbi arasında manevi bir rabıta.

Allaha tevekkül eden insan kalben Ona teveccüh etmiş demektir. Bu teveccüh başlı başına bir neticedir

Dünyevi gaye gerçekleşsin veya gerçekleşmesin uhrevi mahsul alınmış; ruh huzurun zevkine ermiş Allahı anmanın safasını sürmüştür.

Allahı zikretme yani Onu hatırlama yad etme sadece bildiğimiz ibadetlere mahsus değildir. Sabır teslim rıza havf reca... her biri ayrı bir zikir.

Tevekkülü de böyle ulvi bir zikir olarak kabul etmek gerek.

TEFVİZ

Tefviz: İşini Allaha havale etmek.-Tevekkülün en ileri şekli.

Ne kahrı dest-i adadan
Ne lütfu aşinadan bil.
Umurun Hakka tefviz et
Cenab-ı Kibriyadan bil.
— Laedri

TEFVİZ ve tevekkül yakın mana taşırlar. Şu var ki tefviz daha umumidir. Nitekim tevekkül tefvizin bir koludur yahut tefviz tevekkülün en ileri şeklidir denilmiştir.

İbrahim Hakkı Hazretleri her kıtasının sonuna

Mevla görelim neyler
Neylerse güzel eyler

beytini yerleştirdiği meşhur şiirine Tefvizname ismini koymuştur. Bu iki mısra bir bakıma tefvizin tarifi niteliğindedir.

Tefvizde de tevekkülde olduğu gibi sebeplere riayet etmek ve neticeyi Allahtan beklemek esastır. Ancak tefvizde sebeplere riayetin tabiri caizse tonu ve dozajı tevekküle nazaran daha azdır.

Allah Resulü(a.s.m.) yatarken yaptığı duanın bir bölümünde şöyle buyurur:

Nefsimi sana teslim ettim yüzümü sana tevcih ettim ve işimi (emrimi) sana tefviz ettim.

Uykuya geçecek bir insanın salimen uyanabilmesi için bedeninde ve kainatta sonsuz denecek kadar çok işin düzenle yürümesi gerekir. Uyuyan bir insanın bu vadide yapacağı bir iş yoktur. Yatması ve gözlerini kapaması bu işlerin icrası noktasında birer sebep kabul edilemezler; bunlar ancak uykuya geçmenin sebebi olabilirler.

Tertib-i mukaddematta tefviz tenbelliktir terettüb-ü neticede tevekküldür. —Mektubat

Buna göre bir işin meydana gelmesi için birtakım ön çalışmalar gerekiyorsa bunlar yapılmadan tefviz yoluna girmek tembelliktir. Gerekli sebeplere teşebbüs ettikten sonra neticeyi Allahtan beklemek ise tevekküldür.

Bu hizmet-i Kuraniyede başa ne gelirse gelsin hatta her günde birer başım olsa da kesilse yine o hizmetin kudsiyetindeki lezzet-i ruhaniye mukabil geliyor ve kafidir diye kemal-i teslim ile kazaya rıza kadere teslim ve Cenab-ı Hakka tefviz-i umur düsturunu rehber ittihaz ettim. — Barla Lahikası

Şer odaklarının dünya çapında ve organize bir şekilde iman cephesine harp ilan ettiği o dehşetli dönemde bu hizmet-i Kuraniyede başa bir şey gelmemesi için alınacak tedbirler fazla bir önem taşımıyordu. Zira ifsat komiteleri kararlarını vermişler ve ellerinden geleni yapmaya azmetmişlerdi. Üstadın bu noktada yapacağı tek şey Allaha teslim ve tefvizden başkası değildi. Nitekim öyle yaptı ve elleri bağlı zayıf hasta bir tek adama bütün şer kuvvetler hücum ettikleri halde Allahın inayetiyle sonunda zafer iman cephesinin oldu.

HÜKÜMLER KARIŞINCA

Daire-i esbab: Sebepler alemi.

Daire-i itikad (Daire-i tevhid): İman ve itikadın gerektirdiği bakış açısı.

Şeriat-ı fıtriye Tekvini şeriat (Şeri tekvini): Yaratılışta vazedilen ilahi hükümler.

BAZILARININ özellikle manevi kurtuluş sahasında hayali reçeteler peşinde koştuklarını görürüz. Bunlar kendilerini ikaz edenlere her defasında aynı soruyla karşılık verirler:

Allah her şeye kadir değil mi?

Bu soruya elbette diye cevap verdiğinizde

O halde? diyerek hayretle gözlerinizin içine bakarlar.

Bu bakışın altında şu manaların saklı olduğunu hissedersiniz:

Herkes bir anda niçin düzelmesin?

Partiler iktidarlar devletler bir anda niçin değişmesinler?

Bizi niçin hayalperestlikle suçluyorsunuz?

Bu sorularda göz ardı edilen nokta Allahın sadece bir sıfatına nazar edilmesi ve diğer sıfatlarının dikkate alınmaması. Allah elbette her şeye kadirdir ve sonsuz kudret sahibidir. Buna her mümin gönülden inanmıştır. Tartışmanın konusu bu değil. Şu var ki Allah Kadir olduğu gibi Alim ve Hakimdir de. Yani kudretini hangi sahada ve nasıl tecelli ettireceğini en iyi O bilir ve bütün icraatları hikmetlidir.

Allah dünyamızı güneşten bin kat daha büyük yaratabilirdi. Ama yaratmamış hikmeti böyle bir icraata tabiri caizse müsaade etmemiş.

Allah insanı mevcut cirminden bin kat daha büyük yaratabilirdi. Ama öyle yapmamış. Çünkü Onun sonsuz hikmeti insanın böyle olmasını gerektirmiş ve kudreti de o ilim ve hikmete göre insanı yaratmış.

Misaller çoğaltılabilir. Ve her defasında görülür ki Allahın o sonsuz kudreti ilahi ilim ve hikmete göre faaliyet gösteriyor.

Bu açık gerçekten gaflet ederek kendi hayalinde kurduğu bir planı Allahın tahakkuk ettirmesini vehmetmek son derece yersizdir.

Böyle bir vehmi savunmayı bir noktaya kadar fikir hürriyeti kabul edebiliriz. Ama kendileri gibi düşünmeyenleri dinden taviz vermekle suçlamak ve Allahın sonsuz kudretine iman konusunda zaaf içinde bulunmakla itham etmek büyük bir haksızlıktır ve hürriyet kavramı içinde değerlendirilemez.

Düşülen bu gaflet Nur Külliyatında şöyle ifadesini bulur:

Daire-i esbab daire-i akaide karıştırılsa; ya tevekkül namıyla bir betalet veya müraat-ı esbab namıyla bir itizali intac eder.

— Muhakemat

Bir işin meydana gelmesi için gerekli sebeplere müracaat etmeden Allah her şeye kadir değil mi? diyenler esbap dairesini itikat dairesi ile karıştırırlar. Bunları bekleyen akıbet tembelce oturmak ve gayelerinden mahrum kalmaktır.

Sebepler Allahın kanunudur. Onlara uymamak ilahi iradeye karşı çıkmaktır. İradeye karşı çıkanların kudretten medet beklemeleri ise boşuna bir bekleyiştir ve yanlış yoldan doğru hedefe ulaşmayı ummak demektir.

Bilindiği gibi işlerin en kolayı yürümektir. Bunun için bile sebeplere riayet etmek yerinden doğrulup ayağa kalkmak gerekiyor. Yoksa Allah dilerse insanı otururken de yürütür diyen adam olduğu yerde kalmaya mahkum olur.

Peygamberler bile mucizeler dışında diğer insanlar gibi sebeplere müracaat etmişler ve Allahın bu vadideki iradesine tam riayet etmişlerdir. Allah her şeye kadirdir deyip de ekmeden biçmeye kalkışmamışlar tebliğ etmeden hidayet gözlememişler cihada gitmeden zafer beklememişlerdir.

Aynı noktaya bir başka risalede ise şöyle dikkat çekilir:

Daire-i esbabın iktizası ile daire-i itikad ve tevhidin iktizası bir değildir. Onu bundan istememeli.

— Mesnevi-i Nuriye

Nur Külliyatında bu konuyla yakın ilgisi olan bir diğer yanılmaya da yer verilir ve enteresan yorumlar getirilir. Bu bahisten kısa alıntılar yapmak ve yine kısa açıklamalarda bulunmak isterim:

...Demek bir kafirin müslim olan bir vasfı müslimdeki lameşru vasfına galib olur. Bilvasıta o kafir dahi ona galibdir.

Hem dünyada hayatın hakkı şamil ve ammdır. O rahmet-i ammenin bir cilve-i manidar onun bir sırr-ı hikmeti var; küfür mani değildir.

...O Zat-ı Zülcelalin iki vasf-ı kemalden iki Şeri tecelli; vasf-ı iradeden gelen meşietle takdirdir O da Şer-i tekvini... Vasf-ı Kelamdan gelen Şeriat-ı meşhure.

— Sözler

İlk mesaj: Dünya hayatındaki başarıda insanların sıfatlarının çarpıştığı.

Mesela dürüstlük ve gayret İslamın istediği sıfatlardır ve bunlar kimde olursa o başarıya ulaşır. Bu sıfatları taşıyan bir gayr-ı müslim bunlardan mahrum bir Müslümana galip gelmişse zafer yine hakkındır zira bu sıfatlar haktırlar. Böyle bir durumda kafirin Müslümana galip geldiğinden değil İslami sıfatların gayr-i İslami sıfatlara galip geldiğinden söz edilebilir.

Ahirette ise durum farklıdır. Cennete girmenin şartı imandır bu şartı kim taşırsa saadet menziline o girer. Bu şarttan mahrum olan birisinin birtakım güzel sıfatlar taşıması onu cehennemden kurtarmaya yetmez; belki azabını hafifletebilir.

İkinci Mesaj: Hayatın hakkının umumi olması.

Kime mide verilmişse ona rızk ihsan edilir. Burada mümin-kafir insan-hayvan farkı gözetilmez.

Kime ciğer verilmişse nefes aldığında kanı temizlenir. Burada da o canlının mahiyetine yahut inancına bakılmaz.

Allahın Rezzak ismi gibi Şafi ismi için de mümin-kafir ayırt edilmez. Kim ilacı kullanırsa ona şifa ihsan edilir.

Üçüncü Mesaj: Cenab-ı Hakkın biri irade sıfatından diğeri kelam sıfatından gelen iki ayrı şeriatının bulunduğu ve bunların her ikisinde de itaat edenlerin mükafat göreceği isyan edenlerin ise ceza çekeceği.

Kelam sıfatından gelen ilahi kanunlar ilahi kitaplarda yer almıştır. Son ilahi kitap olan Kuran-ı Kerimin bütün hükümleri şeriatın bu birinci manasını ders verir.

Bu hükümler insanın ihtiyari fiillerinde en büyük yol göstericidir. İrade sıfatından gelen diğer şeriat ise bütün kainatta hüküm sürmektedir. Tabiat kanunlarının tamamı bu şeriatın hükümleridir. Bu hükümler canlı cansız mümin-kafir insan-hayvan her varlığa uygulanır.

Bu kanunlara uyan insanlar dinlerine ve inançlarına bakılmaksızın bu alemden fayda görürler uymayanlar cezalarını mahrumiyet olarak çekerler.

Mesela kuvvetin zaafa galip gelmesi bu şeriatın bir kanunudur. Çelik kuvvetlidir tahta ise zayıf. Çelik kılıç ile tahta kılıç çarpıştıklarında zafer çeliğin olacaktır. Bunları ellerinde tutan insanların inançları sonuca tesir etmez. İnançlının elinde tahta kılıç varsa sonuçta mağlup olan inanç değil tahtadır.

Her iki şeriata da uyan insanlar hem dünyada hem de ahirette amellerinin karşılığını görürler. Şu var ki kelam sıfatından gelen şeriata uyanlar mükafatlarını ve uymayanlar da cezalarını daha çok ahirette görürler. İrade sıfatından gelen ilahi kanunlarda ise mükafat ve ceza büyük çoğunlukla bu dünyada verilir.

Bu iki şeriatın hükümlerini karıştıran insan yanlış yoldadır ve yanlış sonuca varır. Mesela iki çiftçi düşününüz. Birisi dindar olsun ama hiç çalışmayıp bolca istirahat etsin. Diğeri dinde lakayt ama çalışkan birisi olsun. Allahın Rezzak isminin tecellisinden o lakayt adam daha çok nasiplenecektir. Bunun sebebi irade sıfatından gelen şeriata uyması ve çalışmasıdır. Aynı şekilde birinci adamın mahrumiyetinin sebebi de bu şeriata isyan etmesidir.

Sonuç dine ve inanca göre değil çalışıp çalışmamaya göre alınacaktır.

Aynı bahis içinde yer alan şu cümlenin kısa bir açıklamasıyla konuyu tamamlayalım:

Bazan iki şeriat evamiri bir şeyde beraber müctemidir. Her birine bir cihet..

— Sözler

Kelam sıfatından gelen şeriatla irade sıfatından gelen tekvini şeriatın hükümleri bazen ortak bir noktada birleşirler. Buna örnek olarak içki içmenin hem zararlı hem de haram olmasını verebiliriz. Yani içki her iki şeriatla da yasaklanmıştır. Cihetleri ve cezaları ise farklıdır. İçki içmek tekvini şeriata karşı bir isyan olması cihetiyle insanın bedenine ve aklına zarar verir. Kuranda yasaklanmış olması cihetiyle de cezası ilahi azaptır.

MÜCERRED HÜSÜN

İman bir hüsn-ü münezzeh ve mücerreddir.

— Mesnevi-i Nuriye

İNSANIN simasının güzelliği müşahhas bir güzelliktir ve bu güzellik genellikle cemal kelimesiyle ifade edilir. Onun mesela ahlaki güzelliği ise mücerred bir güzelliktir ve çoğu zaman hüsün kelimesinde ifadesini bulur.

Mücerred güzellik gözle görülemez ancak bir ayinede kendini hissettirir. Mesela merhametin güzelliği fakire verilen sadakada müşahhaslaşır ve seyredilir.

İlim de mücerred bir güzellik. Onun tezahürü de bir hitabede yahut makalede görülür.

Misaller çoğaltılabilir.

Ve mücerred güzelliklerin en mükemmeli: İman.

Allah Resulünden (a.s.m.) bir hakikat dersi: Sohbette insibağ (boyanma) vardır.

İman eden bir kalp Allaha teveccüh etmiştir Onun kitaplarına peygamberlerine (a.s.) ve imanın diğer rükünlerine yönelmiştir. Güneşle sohbet eden bir ayna parlaklaşır güzelleşir. Velinin huzurundan feyiz alimin sohbetinden ilim alınır.

İman da kalbi yüceltir ziyalandırır terakki ettirir feyizlendirir nurlandırır.

İmanın güzelliği iman hakikatlarının mücerred hüsnünden geliyor.

Cennetin tarife sığmaz o muhteşem güzelliği imandaki güzelliğin bir tezahürüdür.

Kürsüdeki ihtişam ilmin haşmetindendir. Ve sofralar misafirin ev sahibi yanındaki hatırı ölçüsünde mükemmelleşir.

RÜYET

Rüyet: Görme seyretme.

Rüyetullah: Cennette müminlerin Cenab-ı Hakkın cemalini
seyretme lütfuna ermeleri.

MÜMİNLERE EN BÜYÜK müjde: Cemal-i İlahiyi seyretme bahtiyarlığına kavuşacaklar.

Bir ömür boyu Onun yarattığı şu kainattan yine Onun ihsan ettiği vücut ile istifade eden ve her biri ayrı bir İlahi ihsan olan akıl kalp ve hissiyatıyla nice hakikatlere muhatap olan insanoğlu kendisini bu kadar lütuflara gark eden Rabbini görmeyi elbette aşk derecesinde arzu ediyor. İnsan kalbine yerleştirilen bu arzunun cevabı Cennette verilecek ve insan Cennet lezzetlerini çok gerilerde bırakan en ileri ihsana böylece ermiş olacak. Rüyet hakkında çok münakaşalar cereyan etmiş. Onların tafsilatına girmekte fayda görmüyorum. Ana hatlarıyla ehl-i sünnet mezhebinde rüyet haktır ve caizdir. Dalalet fırkalarından olan Mutezile mezhebinde ise rüyet kabul edilmez.

Gayba iman eden bir mümin bu gaybi hadiseye de rahatlıkla inanır. Ama nefsine güvenen ve aklı esas alan insanlar bu imana kolayca eremezler.

Her şeyi akılla halletmeye çalışan insanoğlu bu büyük tecellinin nasıl olacağına da az kafa yormuş değil. Nitekim dostlarımız ve okuyucularımız tarafından sorulan soruların çokluğu bizi bu sahada biraz daha fazla düşünmeye adeta zorluyor.

Gerçekte bu saha aklın değil kalbin düşüncenin değil zevkin sahası. Ama akıl uzaktan uzağa da olsa bir şeyler anlamak bazı ipuçları yakalamak ve tatmin olmak istiyor.

Allah Resulünün (a.s.m.) ifadesiyle gözlerin görmediği kulakların işitmediği ve insan kalbine gelmemiş bir alem olan Cenneti bu dünyada kelimeye dökmek mümkün değil. O halde Cennetin ve ondaki ihsanların sonsuz derecede ötesinde bir İlahi rahmet olan rüyeti bu dünyada nasıl anlayabilir ve nasıl kavrayabiliriz! Nitekim ehl-i sünnet alimleri rüyetin hak olduğunda keyfiyetinin ise bilinemeyeceğinde ittifak etmişler.

Ama insan aklı rahat durmuyor ki. Öte alemde ihsan edilecek ve ancak orada zevk edilebilecek bir hakikatin akli izahını bu dünyada istiyor.

Bu dünyada görmek için göze muhtacız ışığa muhtacız. Ve biz içinde yaşadığımız şu alemi gözümüzün imkan verdiği çok dar bir ölçüde görebiliyor seyredebiliyoruz. Uykuya geçtiğimizde gözle de alakamız kesiliyor ışıkla da. Bu defa bir başka alem açılıyor bize.

Üstad Bediüzzaman; göz bir hassedir ki ruh bu alemi o pencere ile seyreder buyurmakla ruhun başka alemleri bu göze muhtaç olmadan da seyredebileceğine işaret eder. Bunun en güzel misali rüya

hadisesi. Üstad bir başka eserinde Ruhu cismaniyetine galib olan evliyanın işleri fiilleri sürat-ı ruh mizanıyla cereyan eder. (Mesnevi-i Nuriye) buyurur.

Demek oluyor ki rüyada gözümüzün devreden çıkmasıyla bizim için bambaşka alemlere kapılar açıldığı gibi uyanık halimizde de ruhumuz bedenimize galip gelse imkansız sandığımız nice işler görebileceğiz. Bast-ı zaman ve tayy-ı mekan hadisesinin sırrı bu cümlede saklı. Bu sırrı yakalayabilenler ve bu şifreyi çözenler kısa zamanda yılların işini görebilmişler ve bir anda çok uzak bir mekana hatta mekanlara hemen intikal edebilmişler.

Bilindiği gibi cihet ve yön ancak beden için söz konusu. Ruh için ön arka sağ sol gibi kelimeler kullanılmaz. O halde ruh bedene galip olunca yön ve cihet devreden çıkar ve ruh her tarafı birlikte ve beraber görebilir. Nitekim Allah Resulü (a.s.m.) arkadan gelenleri de aynen öndekiler gibi rahatlıkla görürdü.

Bir başka gerçeği de hatırladıktan sonra rüyet konusuna biraz olsun girebiliriz sanırım. Nur Külliyatında şöyle bir dua cümlesi geçer: Bize gösterdiğin nümunelerin ve gölgelerin asıllarını menbalarını göster. Bu duayı rüyet için yorumladığımızda şöyle bir mana kalbimize doğar:

Bizim bu dünyadaki görmemiz gölge gibi; asıl görme ahirette Cennette ihsan edilecek.

Ehl-i Cennetin ruhları bedenlerine galip. Nitekim bir anda birçok mekanda birlikte bulanabilecekler. Ve yine Cennet ehlinin görmeleri bu dünyadakinden çok ileri. Aralarında gölge ile asıl kadar fark var. Buna bir de rüyetteki İlahi yakınlığın nuru eklendiğinde o kamil ruh o anda bir feyze gark olacak ve Rabbini cihetten mesafeden ve şekilden münezzeh bir keyfiyetle seyrederek kendinden geçecek ve kalbi nice manevi zevklerin cevelan ettiği bir ummana dönecek ve o bahtiyar kul bir mahluk olan Cennetten edindiği zevkle kıyaslanmayacak kadar ileri bir hazzı Rabbinin rüyetiyle tadacak mest olacaktır.

Rüyet hadisesini düşünürken bizim bu dünyada ancak maddi ve kesif eşyayı görebildiğimizi ruhu aklı hafızayı hatta tatları ve kokuları dahi göremediğimizi gözden pek uzak tutmamamız gerek. Ta ki bir ismi Nur olduğu gibi bütün isimleri ve sıfatları da nurani olan Cenab-ı Hakkın rüyetini bu dünyadaki görme hadisesiyle karıştırmayalım.

Üstad Bediüzzaman Hazretleri Vahdet-ül-Vücut meşrebi için tevhidde istiğraktır buyurur. Bu fani alemdeki görme işitme yeme içme kısacası her şey ebediyet yurdundakilere göre ancak gölge derecesinde kaldığı gibi bu dünyadaki istiğrak hali de asıl olarak ve tariflere sığmaz bir ulviyet ile rüyet hadisesinde kendini gösterecek.

Rüyeti müjdeleyen bir ayet-i kerime:

Nice yüzler o gün (sürur içinde) ışıldar parlar; Rabbine nazır (Onun cemaline bakmaktadır). — Kıyamet Suresi 22

Asrımızın büyük alimlerinden Elmalılı Hamdi Yazır bu ayetin tefsirinde şöyle buyurur:

Ehl-i sünnet bu bakışı rüyet manasıyla anlayarak ahirette müminlerin cemalullahı rüyetini ispat etmişlerdir. Lenteraniye sarılan Mutezile bu bakışı intizar manasına haml eylemişlerdir. Halbuki gayeye ermeyen intizarın neticesi neşe değil inkısar-ı hayal ve elem(dir).

Lenterani sen beni göremezsin manasına geliyor. Cenab-ı Hakktan rüyet talebinde bulunan Musa aleyhisselama bu İlahi kelamla mukabele edilmiş.

Füsus Şarihi değerli bilim ve fikir adamı Ahmed Avni Beyin bu husustaki tespitleri çok enteresandır. Buyururlar ki:

Musa alehisselamın rüyet talep etmesi rüyetin caiz olduğuna delildir. Kendi ifadeleriyle Cenab-ı Musanın taleb-i rüyeti cevaz-ı rüyete bürhandır. Zira rüyet muhal olsaydı Musa (a.s.) talep etmezdi.

Bu konudaki bir başka tespiti de harikadır:

Hak Teala Hazretleri... lenterani buyurdu. Ben görülmem demeyip sen beni göremezsin dedi. Ve adem-i rüyeti Cenab-ı Musaya tahsis etti. Zira bu hitap esnasında Cenab-ı Musa tekellüm halinde idi. ...Lenterani buyurması sende bakiye-i vücut oldukça beni göremezsin manasına müfid olur (manasını ifade eder).

Ahmed Avni Bey bu ifadesiyle rüyet halinde kişinin kendinden geçeceğini kendisinde varlık namına bir şey kalmayacağını İlahi tecelliye ve yakınlığa gark olacağını ifade etmekle cennetteki rüyet için de önemli işaretler vermiş oluyor.

İmam-ı Rabbani Hazretleri Mektubatında bu manayı şöyle dile getirir:

Hakkalyakine gelince bu dahi Sübhan Hakkı taayyünün (görüşün) kalkmasından sonra müşahededen ibarettir. Hem de müteayyinin (görenin) dahi izmihlalinden (yok olmasından) sonra. Ve bu Hakkı Hak ile müşahededir kendisi ile değil.

Rüyet hadisesi kab-ı kavseyn makamında gerçekleşmiştir. Bu makam için Üstad Bediüzzaman Hazretleri imkan ile vücub ortası ifadesini kullanır demek ki Cennette rüyet hadisesi de böyle yahut buna benzer bir makamda gerçekleşecek.

Rüyetten döndüklerinde rüyet ehlini zevcelerinin tanıyamayacaklarını beyan eden hadis-i şerif de bize böyle bir makamdan haber verir.

Üstad Bediüzzaman Hazretleri Allah Resulüne (a.s.m.) Cenab-ı Hakkın tecelli-i zatıyla ve esma-i hüsnanın azami mertebesinde tezahür ve tecelli ettiğini ifade ediyor. Bu ifadede geçen tezahür kelimesi çok önemlidir. Demek ki rüyet bir yönde bulunan bir varlığa bakma şeklinde değil Cenab-ı Hakkın kendini göstermesi tarzında tahakkuk edecek.

Yine Üstad Miracı bütün kainatın Rabbi ismiyle bütün mevcudatın Halıkı ünvanıyle Cenab-ı Hakkın sohbetine ve münacatına müşerrefiyet şeklinde tarif ediyor. Bir önceki cümlede hem tecelli-i zattan hem de esma-i hüsnanın azami tecellisinden söz edilmekle birlikte bu cümlede rüyetin bütün kainatın Rabbi ismiyle gerçekleştiğinin beyan edilmesi ayrı bir önem taşır.

Gaybı bilen ancak Allahtır.

Alimlerimiz her mevcudun görülmesinin caiz olduğunu görülmesi caiz olmayanın ancak madum (var olmayan) olduğunu kaydederler. O halde rüyetin tahakkuku yani Cenab-ı Hakkın kendisini kullarına göstermesi de caizdir.

Ahmed Avni Bey Hakkın tecellisini iki kısımda inceler:

Tecelli-i Hak ya sıfati veya zati olur. Tecelli-i sıfatide mütecella-lehin (tecelliye mazhar olan kimsenin) vücudu vardır .... Binaenaleyh kelam ve idrak bu mertebede mevcut olduğundan mütecella-leh olan kimseye hitab-ı İlahi varit olur. İşte Hazret-i Musa (a.s.)a nar suretinde vaki olan tecelli bu kısımdandır.

Aynı eserde Hak Teala Hazretleri bir şeye zatıyla tecelli buyurdukta o şeyin suretini mahv ve ifna buyurur denilmektedir. Rüyet üzerinde düşünürken Üstad Bediüzzaman Hazretlerinin şu vecizesini hatırladım:

Hakikat-ı mutlaka mukayyet enzar ile ihata edilmez. Yani mutlak olan kendisine bir sınır biçilemeyen bir hakikati aklın idrak etmesi mümkün değildir; zira akıl mahduttur sınırlıdır.

Bu cümlede esas maksat Allahın zatını ve sonsuz sıfatlarını şu sınırlı insan aklı ile anlamanın imkansızlığını ders vermektir. Bununla birlikte biz bu cümledeki nazar kelimesini görme olarak değerlendirebilir ve insanın sınırlı görmesiyle Allahın zatını ihata etmesinin de mümkün olmayacağını söyleyebiliriz. Cennette insanın görmesi ne kadar inkişaf etse ve ne derece ulvileşse de yine kayıtlıdır sınırlıdır. Rüyet bu sınırlı nazarla gerçekleşecek ve insanın kabiliyeti ölçüsünde bir

mazhariyet tarzında tahakkuk edecektir. Yoksa rüyeti Allahın zatını ve sonsuz sıfatlarını ihata şeklinde anlamaya aklen imkan yoktur.

Nitekim Enam Suresinde şöyle buyrulur:

Gözler onu idrak edemez. O bütün gözleri idrak eder.

— Enam Suresi 103

Bu ayet-i kerime rüyetin olmayacağını değil bilakis olacağını fakat gözlerin Onu idrak edemeyeceğini ders verir. Görülecek ama idrak edilemeyecek ihata edilemeyecektir.

Rüyetle ilgili bir başka ayet-i kerime:

İyi davrananlar için daha güzel karşılık bir de ziyade vardır.

—Yunus Suresi 26

Ayette geçen ziyade kelimesini Allah Resulü (a.s.m.) Rahmanın cemaline nazar şeklinde tefsir etmişlerdir.

Ve Allah Resulünün (a.s.m.) rüyeti müjde veren hadis-i şerifleri:

Rabbinizi bedir gecesi Kameri birbirinizle sıkışmayarak gördüğünüz gibi göreceksiniz.

Dikkati çeken nokta hadis-i şerifte Allahı göreceksiniz yerine Rabbinizi göreceksiniz buyurulması.

Musa Aleyhisselam da rüyet talebini Rabbim bana kendini göster sana bakayım şeklinde dile getirmişti.

Kafirlerin kıyamet günü Cenab-ı Hakkı göremeyeceklerini haber veren ayet-i kerimede de Hayır onlar o gün muhakkak ki Rablarını görmekten mahrum kalırlar (Mutaffifin Suresi 15) buyurulması da çok önemlidir.

Allah Resulünün (a.s.m.) nur menbaından doya doya içen Üstad Bediüzzaman Hazretleri de ve ileyhil masir (dönüp gidilecek rücu edilecek ancak Odur) kelimesinin izahında aynı inceliği muhafaza etmiş ve doğrudan doğruya herkes kendi Halıkı ve Mabudu ve Rabbi ve Seyyidi ve Maliki kim olduğunu bilecek ve bulacaklar buyurmuştur.

İman manasıyla Rabbimizi bu dünyada da bildiğimiz halde bu nimetin ahirette gerçekleşeceğinin müjdelenmesi ancak rüyet ile izah edilebilir.

Cennette aynı nimeti yiyen farklı kişilerin farklı zevkler alacakları beyan ediliyor. Herkes aynı Cennetten aynı nimetlerden imanı ihlası ameli takvası nispetinde istifade edecek haz duyacak zevk alacak. Cennet nimetleri için verilen bu hüküm rüyet için de geçerli. Rabbiniz ifadesi bize bu dersi de vermekte ve bu dünyada Onun Kuranını dinlemekle ve Resul-i Ekremine (a.s.m.) itaat etmekle ruhumuz kalbimiz his dünyamız ve latifelerimiz ne derece terbiye görürse bizde Rab ismi o kadar tecelli etmiş olacak ve hem Cennet nimetlerinden hem de rüyet şerefinden de istifademiz bu ölçüde gerçekleşecek.

O halde geliniz rüyetin nasıl ve nice olduğuna kafa yoracağımıza ruhumuzun kalbimizin terbiyesine ağırlık verelim. Bizi Cennete layık ve rüyete hazır bir kamil ruh haline getirmesi için Rabbimize iltica edelim ve bu hususta üzerimize düşen görevi hakkıyla yerine getirmeye çalışalım.

Miraç mucizesiyle rüyete mazhar olan Resul-i Ekrem (a.s.m.) efendimizin o en ulvi şerefe ulaştıktan ve en ileri hazzı tattıktan sonra Seni noksan sıfatlardan tenzih ederim. Ben seni hakkıyla tanıyamadım buyurduğunu hatırlayalım.

Bu peygamber kelamının ben seni hakkıyla göremedim manasını da taşıyacağını dikkate alarak bu büyük şerefe mazhariyette mesafeler katetmenin yollarını arayalım.

Ömrümüz İlahi marifette ve muhabbette her an biraz daha terakki etmekle geçsin.

YETMİŞ BİN PERDE

Yetmiş bin perde: İlahi sıfatların ve isimlerin tecelli mertebeleri.

Mahlukat aleminin tabakaları.

GEÇENLERDE ARIYI konu alan bir kitap okudum. Büyük emek mahsulü ciddi ve titiz bir çalışmaydı.

Bir çağrışım olsa gerek birden dünyada bir milyondan fazla hayvan türünün hayat sürdüğü hatırıma geldi. Her biri için böyle bir kitap yazılsaydı muhteşem bir kütüphane olurdu diye düşündüm. Kaldı ki sadece insanı konu alan kitaplar bile nice kütüphaneler doldurur.

Bu kadar kitabı hayalen bile okumama imkan yoktu. Aczimi böylece itiraf ederken sonsuz cehlimi de olanca ağırlığıyla hissetmiş oluyordum.

Canlılar alemini tanıma hususunda önümde milyonlarca perde bulunduğunu çok iyi anlamıştım.

Bu tablonun bir benzeri de bitkiler alemi için söz konusuydu. Bir milyondan fazla da bitki türü vardı ve ben bunlarda sergilenen ince hikmetlerin harika sanatların hiç biri hakkında fikir sahibi değildim. Bitkileri konu alan kitapların da tümünü okumaya ömrüm kifayet etmezdi. Böylece bu alemi tanıma hususunda da önüme milyonlarca perde çıkmıştı.

Sema ülkesine girmeye cesaret edemedim. Çünkü güneşten yeryüzüne yaklaşık yüz elli milyon kilometrelik bir mesafe olduğunu güneş ışığının bu uzun mesafeyi sekiz dakikada kat ettiğini ve bu baş döndürücü sürate rağmen hala ışığı dünyaya ulaşmamış yıldızlar olduğunu çok iyi biliyordum.

Demek ki sema alemini tümüyle bilmek ve kavramak hususunda önümdeki perdeler bir bakıma sonsuzdu; hem sayı hem de mesafe olarak...

Bununla birlikte yine de ömrüm oldukça gücüm yettikçe okumalıyım diye düşündüm.

Kainat kitabındaki hangi esere baksam Allahın o eserde tecelli eden ilim ve hikmetini kudret ve kemalini hayretle seyrediyordum. Ve biliyordum ki bu hayret olması gerekenin sonsuzda biri kadar. Bir başka eseri incelediğimde hayretim bir kat daha artıyordu.

Her okuyuş bir perdenin aralanmasıydı. Yahut her okuyuşta İlahi sanatları bir başka perdede seyrediyordum.

Ama bu perdelerin çok az bir kısmını dar bir mekan içinde görebiliyordum. Onlar hakkında edindiğim bilgiler de çok sınırlıydı. Çünkü ben ancak bir-iki sahada mütehassıs olabilirdim. Halbuki nazarımı çevirdiğim her saha ayrı bir ilim dalı olarak karşıma çıkıyordu.

Her gün seyrettiğim çiçeklerle bile aramda nice perdeler vardı. Ben sadece ilk perdeye bakıyor onların şekline rengine hayran oluyordum. Halbuki bir botanik alimi için o çiçeğin her bir özelliği ayrı bir perde idi ama bu perdeler bana kapalıydılar.

Bu düşünceler beni şu gerçeğin kapısına getirdi:

Cenab-ı Hak yetmiş bin perde arkasındadır.

Yüce Rabbimiz Kuran-ı Keriminde insan ve kainat hakkında birçok tefekkür levhaları sergiliyor. Şu var ki yıldızları birer nokta güneşi bir lamba kadar gören şu gözlerimiz kainatın tümünü seyredebilmekten ne kadar aciz ise aklımız da bu alemi ve içindekileri anlama hususunda en az o kadar cılız ve yetersiz.

Kaldı ki akıl henüz kendi mahiyetini kavramaktan hafızayı zaptetmekten hayale uzanmaktan sevgiyi hissetmekten bile çok uzak.

İşte insan kendi ruh iklimindeki bu mana derinliği karşısında hayretler içinde kalır ve yine aynı hakikatle karşı karşıya gelir:

Cenab-ı Hak yetmiş bin perde arkasındadır.

Bu perdeler Nur külliyatında şöyle dile getirilmiş:

...Bütün mevcudatı katedip cüziyetten çıkıp külliyetin meratibinde gitgide binler hicablardan geçip ta bütün mevcudata muhit bir ismine yanaşır ondan daha ileride çok meratibi kat eder. Sonra bir nevi kurbiyete müşerref olur. —Sözler

Bu ifadelerden anlaşılacağı gibi her bir İlahi ismin bile nice perdeleri nice tecelli mertebeleri var.

Misal olarak Hakim ismi üzerinde kısaca duralım:

Hakim yani her şeye nice hikmetler takan nice manalar ve faydalar yerleştiren.

Bütün varlık alemini tümüyle seyredebilmekten çok uzak olduğumuza göre hiç olmazsa bu kainatın bir küçük misali olan kendi varlığımıza bakalım. Saçımızdan tırnağımıza sinir sistemimizden kan şebekemize kadar bütün bedenimiz hikmetlerle faydalarla adeta kaynaşıyor. Gözümüz kulağımız dişimiz derimiz iç organlarımız her biri ayrı bir ihtisas sahası. Her biri için nice tezler yazılmış nice tebliğler sunulmuş nice kitaplar telif edilmiş. Bu neşriyatla ortaya konulan hikmetlerin tamamı Hakim isminin insan bedenindeki tecellisinin özlü bir tefsiri...

Buna aklımızı hafızamızı his dünyamızı da eklediğimizde maddemiz ve manamızla Hakim ismine en güzel bir ayna olduğumuzu idrak ederiz. Sadece bir insanda bile Hakim isminin bu kadar tecelli mertebeleri bulunduğunu görmekle İlahi sanat ve hikmete hayran oluruz.

Düşüncemizi varlık aleminin diğer birimlerinde ve fertlerinde de dolaştırmaya çalışırız. Hayalimizi semalara ve ötelerine göndeririz. Meleklere arşa levh-i mahfuza varırız. Hakim isminin bu varlıkların her birinde başka tarzlarda ve farklı mertebelerde tecelli ettiğini hayalen seyreder ve yine aynı hakikate varırız:

Cenab-ı Hak yetmiş bin perde arkasındadır.

Yine Nur Külliyatından Miraç risalesinde yetmiş bin perdenin berzah-ı esma ve tecelli-i sıfat ve efal ve tabakat-ı mevcudat olduğu ifade edilir. Bir başka bahiste ise Cenab-ı Hakkın huzur-u kibriyasına perdesiz girmek istenilse zulmani ve nurani yani maddi ve ekvani ve esmai ve sıfati yetmiş binler hicabdan geçmek gerektiği vurgulanır.

Maddi ve ekvani şeklinde tavsif edilen zulmani perdeler şu gördüğümüz madde alemidir; bunlar bir önceki vecizede tabakat-ı mevcudat şeklinde ifade edilmişlerdir. Nurani perdeler için esmai ve sıfati denilmiştir. Bu perdeler İlahi isimlerin ve sıfatların farklı mertebelerdeki tecellileridir ve yine bir önceki vecizede berzah-ı esma ve tecelli-i sıfat ve efal olarak kaydedilmiştir.

Soframıza dizdiğimiz nimetlerde Allahın Rezzak ismini çok küçük bir perdede okuyabiliriz. O anda üç dört nimeti yine üç dört kişi yemektedir. Şehrimizdeki yüz binlerce insanı sofraları başında hayal etsek Rezzak ismini daha geniş bir perdede seyretme imkanı buluruz.

Bu yüz binleri milyarlara taşıyalım. İnsanlar alemine bir milyonu aşkın hayvan türünü de ilave edelim. İçinde bulunduğumuz zamanı genişletelim; geçmiş asırları düşünelim gelecek nesillere nazar edelim. Her defasında bu İlahi ismin tecellilerini daha geniş bir dairede temaşa etmiş oluruz.

Rezzak ismi gibi bütün isimlerin de böyle en küçük daireden en geniş dairelere kadar nice tecellileri var.

Bütün bu daireler berzah-ı esma ifadesiyle bize ders veriliyor.

İşte Miraç mucizesiyle bu tecellilerin tümü seyredilmiş İlahi sıfat ve fiillerin bütün icraatları müşahede edilmiş ve mevcudat tabakalarının tamamı çok gerilerde bırakıldıktan sonra bütün bu mülk aleminin yegane Maliki tek Halıkı ve Hakimi olan Cenab-ı Hakkın rüyetine mazhar olunmuştur. O en büyük Resulün(a.s.m.) bu en yüksek mucizesi bize en açık bir şekilde ders verir ki:

Cenab-ı Hak yetmiş bin perde arkasındadır.

Bir başka açıdan:

Üstad Bediüzzaman Hazretleri Sözler adlı eserinde Kuranın yetmiş bin perdelerden geçerek fehm ve zekaca muhtelif binler tabaka muhatablara feyzini dağıttığını ve nurunu neşrettiğini ifade eder.

Bu kainat kitabı gibi Kuran-ı Kerim de perde perde manalarla sarılı iç içe nice sırlar ve hikmetlerle dolu. Bir perde seyredilmeden ikincisine geçilemiyor. O İlahi fermanın menbaı olan kelam sıfatına gerçek manada muhatap olmak için beşerin önünde sayılamayacak kadar perdeler var.

Sahabeleri müçtehitleri mücedditleri bütün evliya ve asfiyayı ve nihayet tüm müminleri aynı Kuranın terbiye ettiği düşünülürse o kelam-ı Rabbani ile aramızda yetmiş bin perde olduğu açıkça görülür.

Bütün bitkiler aynı güneşe yüzlerini dönerler ama her biri kendi kabiliyetine göre ondan istifade eder ve feyiz alırlar.

Bir bahçedeki her ağaç aynı toprağa dikilmiş aynı su ile sulanmıştır ama her birinin başında ayrı meyveler boy göstermiştir.

Kainat kitabı ve Kuran-ı Kerim... Her ikisinde de yetmiş bin perde var. İnsanoğlu kalp ruh ve akıl sahasında mesafe kat ettikçe farklı tecellilere mazhar olacak ve Rabbini tanıma vadisinde her an biraz daha yol alacaktır.

Bu perdelerin aşılması öncelikle nefisteki engellerin kalkmasına bağlı.

Tembelliğimizi ne ölçüde yenersek gayret vadisinde o kadar ileri gideriz.

Cehlimizi ne kadar alt edersek ilimde terakkimiz o nispette fazla olur.

Ve gafletten uzaklaştıkça huzura yaklaşırız.

Cenab-ı Hakkın yetmiş bin perde arkasında olması bize şu dersi de vermiş oluyor:

İnsanoğlunun aczi fakrı kusuru cehli kısacası bütün noksan sıfatları da yetmiş bin perde.

ESMA - SIFAT - ŞUUNAT

İSİM SIFAT FİİL ŞEN

Rahmaniyet rahimiyet hakimiyet adiliyet gibi tabirler Cenab-ı Hakkın hem isim hem fiil hem sıfat hem şenlerine işaret ederler.

—Şualar

ALLAHA İMAN ETMEK Onu tanımak ve Ona ibadet etmek üzere yaratılmış bulunan insanın o ulvi mahiyetine Allahı tanımasına vesile olacak birçok manevi cihaz yerleştirilmiştir. İnsan bunların yardımıyla Cenab-ı Hakkın isim fiil sıfat ve şuunatını bir derece bilmektedir. Bu sebeple konumuz olan vecizeyi insandaki bu özellikten hareket ederek anlamaya çalışmak daha kısa bir yoldur.

Mesela ikram etmek bir fiildir. Bu fiili icra eden kişiye Mükrim ismi verilir. Bir kişi ikram etme özelliğine sahipse bu onun için güzel bir sıfattır. İkram edicilik ise güzel bir hal ve yüksek bir meziyettir. Buna göre Mükrim isim ikram fiil ikram edici olma sıfat ikram edicilik ise bir hal bir şendir.

Bu misal gibi Cenab-ı Hakkın mesela rezzakiyeti yani rızık verici olması onun mukaddes şuunatındandır. Allah mahlukatına rızk verici olma sıfatına sahiptir. Bu sıfatını icra etmeği dilediğinde terzik (rızıklandırma) fiili faaliyet gösterir ve Rezzak ismi böylece tecelli etmiş olur.

Diğer bir misal: Adil olma İlahi şuunattandır. Allah adil olma sıfatına sahiptir. Adaletini göstermesi fiildir. Adil ise esma-i hüsnadan bir İlahi isimdir.

Kanaatimce buradaki sıfat kelimesi sözlük manasıyla kullanılmıştır ıstılah manasıyla değil. Istılahta Allahın sıfatları denilince sıfat-ı zatiye ve sıfat-ı selbiye anlaşılır. Burada geçen sıfat kelimesi o manada değildir.

Rahim Allah dediğimizde Allahı Rahim olmakla tavsif etmemiz dolayısıyla burada Rahim ismi sıfat vazifesi görmüştür.

Her isim bu yönüyle aynı zamanda bir sıfattır.

KUTSİ MANALAR

İnsan hayatında bulunan ve inkişaf etmeyen ve his ve hassasiyet suretinde galeyan eden ve kesretli bir surette olan çok ince hayati duygular manalar ve hisler vasıtasıyla Zat-ı Hayy-ı Kayyumun şuunat-ı kudsiyesine ayinedarlık eder.

Mesela: O hassasiyet içinde; sevmek iftihar etmek memnun olmak mesrur olmak müferrah olmak gibi manalar ile Zat-ı Akdesin kudsiyetine ve

gına-yı mutlakına münasib ve layık olmak şartıyla o neviden olan şuunatına ayinedarlık eder. — Lemalar

İNSAN RUHU derinliğine erişilmez ve genişliğine akıl ermez bir manevi umman. İnsan kalbi bütün İlahi isimlerin tecellilerinden bir nakış bir işaret taşımakta.

İnsan ruhundaki bazı hisler inkişaf etmişler bazıları ise etmemişlerdir. Etmeyenlerin harici alemle fazla işleri yoktur. Bütün faaliyetleri iç alemde görülür. Coşmaları da içerdedir sakinleşmeleri de. İçeride genişler içeride derinlik kazanır içeride yükselir ve alçalırlar.

Bazıları ise inkişaf etmişlerdir. Yani dış alemle irtibat kurmuşlardır. Mesela ruhtaki görme sıfatı göz vasıtasıyla dış alemdeki eşyayı görmekte ve insan ruhuna semaları denizleri dağları seyrettirmektedir. Kulak sesler alemiyle dil ise tatlar alemiyle ilgi kurar ve ruhu o alemlerde gezdirir.

İnsan rüya aleminde gözleri kapalı olduğu halde görür dilsiz de tat alır kulaksız da işitir. Ama bu kainattan faydalanmak bu alemleri gezmek istedi mi inkişaf etmesi o alemlere ulaşması gerekir. İşte göz kulak dil gibi İlahi sanatlarla ruhun bu alemlerle ilgisi kuruluyor.

Ruh inkişaf eden bu hislerle alemleri dolaşırken inkişaf etmeyen hisleriyle çok daha ulvi manalara yönelebilmekte yaratılış gayesi olan iman ve marifet sahasında çok daha yüksek hedeflere yürüyebilmekte uzanabilmektedir.

İşte konumuz olan hakikat dersiyle insanın bu engin sermayesine işaret edilmekte ve kendini bu manada değerlendirmesi için de kılavuz olacak bazı kaideler ortaya konulmaktadır.

Otuzuncu Sözde insandaki sıfatlar aleminin nasıl değerlendirileceği ve bu sıfatlardan İlahi sıfatlara nasıl intikal edileceği açıklanır. Burada ise daha çok İlahi şuunata dikkat çekilir.

Bize verilen bu zengin sermaye ile İlahi sıfatlar ve şuunat sahasında bir derece marifet kazanmak istediğimizde şu iki şartın mutlaka yerine gelmesi lazımdır:

Düşüncelerimizin hükümlerimizin ve bu sahalara olan imanımızın Zat-ı Akdesin kudsiyetine ve gına-yı mutlakına münasib ve layık olması.

Bu iki şart üzerinde biraz durmak gerekiyor:

Mesela sevmek memnun olmak dediğimizde hemen kendi sevgimizi ve memnuniyetimi ölçü alır ve Allahın sevgi ve memnuniyetini bunlarla anlamaya çalışırız. Halbuki insanın aklı gibi hayali ve his dünyası da mahluktur. Ve Allahın bir sıfatı Muhalefetün-lil-havadistir. Yani Allah kendi yarattığı mahlukatına hiçbir cihetle benzemez.

Havadis hadis olanlar sonradan yaratılanlar demektir. Allah ise Kadimdir Ezelidir. Ezeli olanın ne zatı ne de sıfatları hadis olanların zatlarına ve sıfatlarına benzemez.

O halde insan kendi sıfatlarının mahluk ve sınırlı olduklarını ve İlahi sıfatların bunlarla bilinmekten ve anlaşılmaktan münezzeh ve mukaddes olduğunu öncelikle dikkate almalıdır.

Bizdeki sıfatlar İlahi sıfatların ancak varlıklarını bildirebilir mahiyetleri hakkında hiç mi hiç fikir vermez.

Sıfatlar için söylenenler şuunat için de aynen geçerlidir. Allahın ne sevmesi bizim sevmemize benzer ne de memnuniyeti bizim memnuniyetimize.

Bedenimizden bir örnek verelim: Biz tutmak denilince bir şeyi elimize alıp kavramayı anlarız. Allahın bütün alemleri kudretinde tuttuğunu düşünürken kendi anlayışımızdan sıyrılmalı ve bu tutmayı kutsi ve anlaşılmaz olarak düşünmeliyiz.

Kaldı ki biz kendi tutma fiilimizi ölçü aldığımızda ne güneşin gezegenlerini tutup etrafında çevirmesini anlayabiliriz ne de mıknatısın çivileri tutmasını.

Biraz da ikinci şart üzerinde duralım:

Gınayı mutlaka münasip olma şartı.

Allah mutlak Ganidir yani mahlukatın hiçbir şeyine ihtiyacı yoktur. Zira o şeylerin hepsini yaratan kendisidir. Yaratanın yarattığına muhtaç olması ise düşünülemez.

Allah güneşin ışığına muhtaç olmadığı gibi kalbin imanına ve muhabbetine de muhtaç değildir.

İftihar etmek müferrah olmak gibi manaları düşünürken bunların bizde olduğu gibi bir ihtiyaçtan doğmuş olamayacağını Allahın her türlü ihtiyaçtan münezzeh ve Gani olduğunu özellikle dikkate almamız gerekiyor.

İşte insan bu iki şarta riayet ettiği takdirde kendi ruh alemindeki birçok histen duygudan ve manadan İlahi şuunata karşı marifet yolları bulabilir.

Bu şartları taşımayan bir düşünce insanı ancak sapıklığa dalalete sürükler.

Nur Külliyatından bu ince sırlara kapı açan anahtar cümleler:

Herbir merhamet sahibi başkasını memnun etmekten mesrur olur; herbir şefkat sahibi başkasını mesrur etmekten memnun olur; herbir muhabbet sahibi sevindirmeye layık mahlukları sevindirmekle sevinir; herbir alicenab zat başkasını mesud etmekle lezzet alır; herbir adil zat ihkak-ı hak etmek ve müstehaklara ceza vermekte hukuk sahiblerini minnetdar etmekle keyiflenir; hüner sahibi herbir sanatkar sanatını teşhir etmekle ve sanatının tasavvur ettiği tarzda işlemesiyle ve istediği neticeleri vermesiyle iftihar eder. — Lemalar

İnsan bu güzel misalleri hakikate tatbik ederken kutsiyet ve gına şartlarını göz önünde bulundurduğu taktirde İlahi şuunatta nice marifetler kazanır ve bu sahada çok yol alabilir.

Bir öğretmen öğrencisinin başarısından memnun kalıyor; onunla iftihar ediyor. Bir baba çocuğunun başarısından mesrur oluyor; içi içine sığmıyor. Bu öğretmen ve bu babanın o çocuk üzerindeki hakları bellidir. Ona bazı şeyler öğretmişler birtakım ihtiyaçlarını gidermişlerdir. Hal böyle olunca Allah yarattığı ve her türlü maddi ve manevi nimetlerle imdadına koştuğu ve bütün bir kainatı emrine hizmetine verdiği bir kulunun imanlı ve faziletli olmasından elbette kendi mukaddes varlığına münasip bir memnuniyet duyar.

Biz o memnuniyetin keyfiyetini bilemeyiz. Ama vicdanımız bize bu marifet dersini verir ve bizi bu konuda hassas davranmaya şöylece teşvik eder:

Sen Allahın en mükemmel eserisin. Allah eserini sever. Seni de bir eseri olarak sevdiğinde şüphe yok.

Sen de rıza çizgisinde yürür ve helal dairesinde dolaşırsan Rabbinin bundan kutsi ve İlahi bir memnuniyet duyacağı da muhakkak.

Öyleyse inanç düşünce his ve fiil alemini Onun razı olacağı şekilde tanzim et!

TEFEKKÜR SAFHALARI

Bir eserde kemal o eserin menşe ve mebdei olan fiilin kemaline delalet eder.

Fiilin kemali ise ismin kemaline ve ismin kemali sıfatın kemaline ve sıfatın kemali şen-i zatinin kemaline ve şenin kemali o zat-ı zi-şuunun kemaline

hadsen ve zarureten ve bedaheten delalet eder. — Sözler

SANATLI BİR YAZIDAKİ ÜSTÜNLÜK hattatlık fiilinin kemalinden gelir. Yazma işi mükemmel olacaktır ki onun ürünü olan yazı da mükemmel olsun. Harika bir yazıyı överken Bunu yazan ne mükemmel bir hattatmış. deriz. Hattat ismindeki mükemmellik yazma fiiline ondan da yazıya sirayet etmiştir.

Bir kişide çeşitli sıfatlar bulunabilir. Mesela bir adam hem hattat hem mimar olabilir. Onun hattat isminin kemali ondaki hattatlık sıfatının kemalini gösterir. Aynı şahsın yaptığı bir mimari eser mükemmel olmayabilir. O hal ondaki mimarlık sıfatının noksanlığını gösterir ve o şahsa iyi mimar denmez.

Her ne kadar sıfat kelimesi genellikle hayat ilim irade kudret .. için kullanılsa da burada geçen sıfat kelimesini bir mesleği icra etme özelliği olarak anlamak gerekiyor. Nitekim Mesnevi-i Nuriyede geçen şu ifadelerde sıfat kelimesi bu manada kullanılmıştır.

Şu zinetli masnuatın cemali hüsn-ü sanat ve zineti izhar eder. Sanat ve suretin güzelliği Sanide güzelleştirmek ve zinetlendirmek isteği mevcud olduğuna delalet eder. Güzelleştirmek ve zinetlendirmek sıfatları Saniin sanatına olan muhabbetine delalet eder. — Mesnevi-i Nuriye

Sıfatın kemali ise ondaki şenin yani hattatlık kabiliyetinin kemalini gösterir. Bu kabiliyet mükemmel olmasa ne sıfat ne fiil ne de eser mükemmel olur.

Şu varlık alemini dolduran bütün İlahi eserlerin tefekküründe de bu sıra geçerlidir. Şu var ki şen ve çoğulu olan şuunat insanlar için kabiliyet istidat diye Türkçeleştirilmekle birlikte bu ifadeler Cenab-ı Hak için kullanılamaz. Halıkıyet Rezzakiyet Rububiyet.. Allahın şuunatındandır. Yani Allahın zatında yaratıcılık vardır rızık vericilik vardır terbiye edicilik vardır. Bunlar sonsuz kemaliyle Allaha mahsustur.

Vecizede geçen sıfatlar için bazı risalelerde vasıf tabiri kullanılır. Bu sıfatları söz konusu isme sahip olma vasfı şeklinde anlamamız daha uygun düşmektedir. Allahın bütün sıfatları sonsuz kemalde olduğu gibi bütün eserleri de mükemmeldir.

İmam Gazali hazretleri Daire-i imkanda daha ahsen yoktur. buyurmakla her eserin kendi mahiyetine ve vazifesine göre en güzel şekilde yaratıldığını ders vermektedir. İnsan için verdiğimiz örnekte aynı sıfatlardan hem mükemmel hem noksan eserler çıkması gibi bir durum İlahi eserler için söz konusu değildir.

Bir mahlukun mükemmelliği halk etme yaratma fiilinin mükemmelliğini o ise Halık isminin mükemmelliğini o da Halık olma vasfının (sıfatının) mükemmelliğini o da halıkıyetin (yaratıcılık şeninin) mükemmelliğini gösterir.

Bütün bu mükemmellikler sonsuz kemalde olan bir Zatın varlığından haber verirler.

İLAHİ SIFATLAR

Sıfat: Vasıf. Hal. Keyfiyet. Nişan. Alamet.

Zatın bazı ahvaline delalet eden bir isim.

CENAB-I HAKKIN zatı bilinmez; ama zatının varlığına mahlukat adedince şahitler mevcut. Onun mukaddes sıfatları da kemaliyle idrak edilemez; ancak o sıfatların varlıkları ve sonsuz oldukları bilinebilir.

İlahi sıfatlar sübuti ve selbi olmak üzere iki gruba ayrılıyor.

Sübuti sıfatlar hayat ilim irade kudret sem (işitme) basar (görme) kelam ve tekvin. Bu sıfatların hepsi ezeli hepsi ebedi hepsi sonsuz ve yine hepsi mutlak.

Bu sıfatlarda ne bir azalma ne de artma düşünülebilir.

Hayat Allahın bir sıfatı. Ezelde ne ise ebedde de aynı. Bu hayatta ne bir azalma olur ne de artma. Bizlere hayat bahşetmesi Onun ihya (hayat verme) fiiliyledir. Bizde hayat yaratmakla Onun hayatında bir noksanlık olmaz. Malumdur ki Allah maddeden münezzehdir; maddenin sıfatlarından da münezzehdir. Allah bir maddi mahlukuna ağırlık boy en hacim gibi sıfatlar takmış. Bu sıfatlardan Onun zatı münezzeh. Bunların hepsini yoktan yaratıyor. O halde bu eşya ne kadar çok yaratılırsa yaratılsın Allahın zatı için ve zati sıfatları için bir değişme söz konusu olamaz. İnsan bile eserine benzemezken eserinde yaptığı değişiklikler onun zatında bir değişme meydana getirmezken mahlukattaki değişmelerin İlahi sıfatlarda bir değişiklik yapması nasıl düşünülebilir?!..

Allahın bir sıfatı da ilim. Ne kadar varlık yaratırsa yaratsın onlara ne kadar hikmetler manalar faydalar takarsa taksın Onun ilim sıfatında bir değişme düşünülemez.

Allahın kudreti de öyle. Ağaca elma takmakla insan koluna kuvvet takmak arasında Allah için bir fark yoktur. Elma da Onun mahluku kuvvet de. Mahlukun artıp azalması ise Halıkta hiçbir değişme meydana getiremez.

İlahi sıfatlardan bir diğeri Basar yani görme biri de Sem yani işitme. Maddeden münezzeh olan Allahın görmesi gözden işitmesi de kulaktan münezzeh. İlmi ve kudreti gibi görmesi ve işitmesi de sonsuz. Bir anda sonsuz işleri kudretiyle gördüğü gibi sonsuz sesleri de işitmekte ve sonsuz eşyayı görmekte. Bu eşyadan birisi kendi nefsimiz kendi vücudumuz kendi ruhumuz.

Bizim ne hücrelerimizi değiştirmeğe gücümüz yeter ne de mevsimleri. Dünyamızı gece ile örten de O gözümüzü uyku ile kapatan da. Diğer varlıklar da bizim gibi. Meseleyi böyle değerlendirirsek Rabbimizin sonsuz sıfatlarıyla bütün eşyayı ihata ettiğini ve herbir mahlukunun yanında hazır olup onun bütün ihtiyaçlarını bizzat gördüğünü daha iyi anlarız.

Sübuti sıfatlarının varlığını bilelim diye Rabbimiz ruhumuzda bir sıfatlar alemi yaratmış. Bizim de hayatımız ilmimiz irademiz kudretimiz işitme ve görmemiz var. Ama bunların hepsi mahluk hepsi sınırlı hepsi kula münasip. Allah da hayat sahibidir ama kulunun hayatı gibi değil. O da görür işitir fakat kulun görmesi işitmesi gibi değil. Onun da iradesi var ama cüzi değil. O da kudret sahibi lakin sınırlı değil.

Biz bu mahluk sıfatlarımızı iyi değerlendirebilirsek Allahın mutlak ve sonsuz sıfatlarının var olduğunu bilir onları sonsuz olarak tanırız.

Kalem-i Kudret tabirinden ilham alarak şöyle düşünebiliriz: Şuursuz kalemden yine şuursuz mürekkep akıyor.
Ama kağıda ilim saçan bir cümle dökülüyor. Ve biz bu yazıyı ilim sahibi gören işiten bir zatın irade ettiğini hemen anlıyoruz.
Bir çocuğa bile sahifedeki resimleri kalemin çizdiğine inandıramazsınız.

Yeryüzü bir sahife. Bütün çiçekler ağaçlar böcekler kuşlar ve nihayet bütün bir insanlık alemi bu sahifede yazılıyor. Allahın kudret kalemiyle ilmiyle iradesiyle.

Allah bütün bu mahluklarını görüyor ihtiyaçlarını biliyor seslerini işitiyor ve onlarla kelam ediyor; vahiy ve ilham ile. Sübuti sıfatların varlığını böylece tasdik eden insan bunlardan selbi sıfatlara intikal eder.

Vücut sıfatı hakkında şöyle düşünür: Her isim bir varın alameti simgesi. Ağaç diyorsam bu isme sahip bir varlık olduğu içindir. Toprak su deniz ova gök yer melek insan hep varlık isimleri... Bu varlıkların var edilmelerini yokluğa veremeyeceğime göre bütün bunlar Allahın varlığına birer delil birer alamet. Ve Onun vücut sıfatına birer şahit.

Sonra her varlığın bir başlangıcı olduğunu düşünür; başlangıcı olmaktan münezzeh olan Allahın kıdem sıfatını onlarda okur. Keza her varlığın bir sonu olduğunu dikkate alır ve sonu olmaktan münezzeh olan Allahın beka sıfatını bütün kalbiyle tasdik eder.

Bir eseri yazan zatın eserdeki hiçbir kelimeye hiçbir cümleye benzemeyeceğini zira katibin yazı cinsinden olmayacağını dikkate alır ve elementlerden kürelere ruhlardan meleklere çiçeklerden yıldızlara kadar bütün varlık aleminin yaratıcısı olan Allah elbette hiçbir mahluka benzemeyecektir der ve Onun Muhalefetün-lil-havadis (zatının hiçbir varlığa benzememesi) sıfatına iman eder.

Hiçbir varlığın kendi varlığını kendi iradesiyle ayakta tutmadığını hepsinin bir İlahi lütufla varlıklarını sürdürdüğünü düşünür ve Allahın Kıyam-binefsihi sıfatına bütün ruhuyla iman eder.

Bazı kaynaklarda İlahi isimlerden de sıfat diye söz edildiği görülür. Mesela Kerim Allahın bir ismidir. Aynı zamanda Allahı kerem sahibi olarak vasıflandırması cihetiyle de sıfat vazifesi görür. Kerim Allah dediğimiz zaman Kerim ismini sıfat makamında kullanmış oluruz.

Yine bu kaynaklarda Cenab-ı Hakkın sıfatları üç grupta mütalaa edilir: Zati sıfatlar (bunlar sübuti ve selbi olarak iki kısma ayrılırlar) fiili sıfatlar bir de manevi sıfatlar. Allahın bütün güzel isimleri bu sıfatlardan birine dayanır. Mesela Alim ismi sıfat-ı sübutiyeden İlim sıfatına Kadir ismi Kudret sıfatına Mütekellim ismi Kelam sıfatına dayanır.

Keza Evvel ismi sıfat-ı selbiyeden Kıdem sıfatına Ahir ismi Beka sıfatına dayanır.

İlahi isimlerden çoğu fiili sıfatlara dayanmaktadır. Halık ismi yaratma fiiline; Muhyi ismi ihya (hayatlandırma) fiiline; Musavvir ismi tasvir yani suret verme fiiline; Mümit (ölümü verici) ismi imate (ölümü verme) fiiline dayanır.

Bazı isimler de manevi sıfatlara istinad ederler. Hakim ismi Cenab-ı Hakkın hikmet sahibi olması sıfatına; Kebir ismi kibriya sahibi olma vasfına; Cemil ismi cemal sahibi olmasına dayanır.

Buna göre biz Rabbimizi hangi isimle yad edersek edelim o isim aynı zamanda Rabbimizin bir vasfını bir kemalini bir cemalini yahut ahlak-ı ilahiyyesinden bir ahlakını ifade etmekle sıfat vazifesi görür.

MUKADDES LEZZET

Şen: Şan. Tavır. Hal. Kabiliyet. Emir. Kasıt

Şuunat: Şenin çoğulu

ALLAHIN zatı mukaddes olduğu gibi şuunatı da mukaddes. Yani beşer aklı bu hususta ne düşünse ne tahmin etse ne hayaller kursa Allahın zatı ve şuunatı bunların hiçbirine benzemez; hepsine benzemekten münezzehtir.

Şuunat şenin çoğulu. Şen için türkçemizde tam bir karşılık bulamıyoruz. En yakın mana olarak hal kabiliyet deniliyor.

Halık (yaratıcı) Allahın bir ismidir. Halıkıyet ise şenidir. Yani yaratıcı olmak Allahın şanındandır. Bu halıkıyetini icra etmek diledi mi bu dilemeği yani bu iradeyi ilim kudret gibi sıfatlar takip ediyor ve halk (yaratma) fiili icra ediliyor. Böylece yaratılan o mahlukta Halık ismi tecelli ediyor.

Rab da Cenab-ı Hakkın bir başka ismi. Rab yani terbiye edici. Rububiyet (terbiye edici olmak) ise Allahın bir şeni.

Bütün İlahi isimler böylece düşünüldüğünde herbirinin şuunat-ı ilahiyyeden bir şene dayandığı anlaşılır.

Sevmek lezzet almak hoşlanmak insan için birer şen. Allah da mahlukatını sever ama bizim bir eserimizi sevmemiz gibi değil. İşte bu İlahi muhabbeti mahlukatın sevgilerinden ayırmak için

mukaddes kelimesi kullanılır. Allah da kulunun ibadetinden memnun olur. Ama bu memnuniyet bir padişahın kendisine itaat eden bir askerinden memnuniyeti cinsinden değildir.
İşte bunu zihinlere yerleştirmek için memnuniyet-i mukaddese tabiri kullanılıyor.

Allahın bütün mahlukatının ihtiyaçlarını görmekte bir lezzet-i mukaddesesi vardır. Ama bu lezzet bizim bir fakiri giydirmekten yahut doyurmaktan aldığımız lezzet gibi değildir.

Her bir faaliyette bir lezzet nevi vardır hakikatından hareket ederek kainata nazar ettiğimizde Cenab-ı Hakkın herbir fiilini icra etmekte herbir ismini tecelli ettirmekte bir lezzet-i mukaddesesi olduğu aklımıza görünür. Bu lezzetin keyfiyetini ise akıl idrak edemez. Zira akıl ancak mahlukat sahasında düşünebilir. Halık düşünme sahasına (haşa) girmez. Onun zatına ve şuunatına akıl değil kalp teveccüh edebilir; iman ile marifet ile muhabbet ile haşyet ile...

Esma-i İlahiyeden sadece Rab ismiyle meselemize bir derece ışık tutmağa çalışalım:

Her mahluku O terbiye ediyor. Bunların herbirisiyle hususi alakadar oluyor; bir lezzet-i mukaddese ile.

Güneşi yandırmak arzı döndürmek yumurtayı uçurmak nutfeyi gezdirmek birbirinden çok ayrı harika birer terbiye. Hayvan nevilerinin herbirinin de nice cinsleri var. Her nev ve her cins değişik özelliklere sahip. Herbirinin bütün ihtiyaçlarını gözeterek terbiyesine bakmak Allaha mahsus.

Şu dünya kafesindeki kuş nevilerine bakalım. Ruhunda tereddüt ve korkunun hükmettiği serçeden heybet ve ihtiras timsali kartala kadar bütün kuşları aynı kafeste ne kadar mükemmel besliyor. Herbirinin ihtiyaçlarını ne kadar muntazam görüyor.

Bir kuş nevinde birbirinden bu kadar farklı terbiyeleri birlikte icra eden Allah aynı anda denizlerde ve okyanuslarda o kadar farklı balık çeşitlerini ayrı ayrı terbiyeden geçiriyor besliyor büyütüyor idare ediyor.
Herbirinin hertürlü ihtiyacını görüyor. Ömrü dolan bir balık başkasına yem oluyor.
Böylece sanki Ne zamandan beri rızıklanarak Rabbimin Rezzak ismine ayine oldum şimdi de aynı vazifeyi rızık olarak göreyim ve bu dünyadaki son tesbihimi de böylece yapayım diyor.

Orman ayrı bir alem... Nice farklı terbiyeler de orada birlikte ve aynı anda gerçekleşiyor. Arslanın kaplanın parsın sincabın ceylanın tilkinin tavşanın terbiyeleri hep ayrı ayrı veriliyor. Rızıkları ayrı ayrı hazırlanıyor.

Bütün bu milyonu aşan hayvan nevinin terbiyesi yanında aynı anda yine milyonu aşkın da bitki nevi terbiye görmekte. Yoncasından kavağına domatesinden baklasına gülünden lalesine goncasına kadar...

İşte Rabb-ül alemin melekler alemini sema alemini arz alemini ve onlardaki bu milyonlarca ayrı alemi birlikte tanzim ve idare etmekten onlarda sanatını ilmini kudretini ihsanını keremini sergilemekten beşeri ölçülere gelmez ulvi bir lezzet alır. İşte bu İlahi lezzet lezzet-i mukaddese tabiriyle ifade ediliyor.

İnsanın bir ferdi sair hayvanatın [diğer canlıların] bir nevi hükmündedir [gibidir]. (Mesnevi-i Nuriyeden) hakikatının penceresinden meselemize nazar ettiğimizde bambaşka bir tabloyla karşılaşırız.

İmanın ihlasın havfın muhabbetin güzel ahlakın sonsuz dereceleri muhtelif fertlerde ve ayrı ayrı mertebelerde kendilerini gösteriyorlar. Her peygamber (a.s.) her sahabi her veli ve nihayet her mümin ayrı bir alem.

Büyük insanların hepsinde her güzel ahlak mevcut. Ama farklı derecelerde ayrı seviyelerde. Kimi muhabbette daha ileri kimi Allah korkusunda kimi ilimde umman kimi cömertlikte. Biri cihatta önder beriki tefekkürde.

Bütün bu güzelliklere insanlar arasında en ileri seviyeyle sahip olan bir tek zat var: Resulullah (a.s.m.) Efendimiz. Allahın insan terbiyesinden aldığı lezzet-i mukaddesenin en ileri seviyesi de Habibullahın terbiyesinde saklı.

Kulum bana adım adım gelirse ben ona koşarak gelirim Hadis-i Kudsisini bu yönüyle şöyle anlayabiliriz: Biz Allahı sevme vadisinde bir adımlık yol alsak Allahın bize göstereceği mukaddes sevgi bunun on yüz bin milyon katı kadar olacaktır. Çünkü biz Onun kuluyuz Onun sanatı Onun mahlukuyuz.

Bir baba bile evladından gördüğü bir sevgiye on belki yüz katıyla karşılık verirse Halıkın kendini seven bir mahlukuna muhabbeti nasıl olur?

Ve Cennetteki sonsuz ihsanlar lezzet-i mukaddesesinin en ileri mertebesi.

Ve Cennet... Allahın saadet yurdu olarak yarattığı mukaddes belde... Sevdiği kullarını ebediyyen sevindirmenin İlahi süruru ve mukaddes lezzetleriyle Rabbimiz o alemde müminlere sonsuz ikramlarda bulunacak.

Diğer Esma-i İlahiyyenin tecellileri de Rab ismiyle birlikte düşünüldüğünde Allahın lezzet-i mukaddesesinin de ilmi ve kudreti gibi sonsuz olduğuna bir derece bakılabilir.

VÜCUD MERTEBELERİ

Vücud: Varlık. Var olmak. Bulunmak.

Vacib: Varlığı zatından olup yokluğu muhal olan.

Mümkin: Var olması da yok olması da eşit olan. İkisi de imkan dairesinde bulunan.

Mümteni: Varlığı muhal olan. Var olması mümkün olmayan.

ETRAFIMIZ FARKLI mahiyette nice varlıklarla sarılı. Bunlar temel olarak üç gruba ayrılıyorlar ama her birinin de sonsuz mertebeleri var.

Dünya üzerinde bir milyondan fazla hayvan ve bir o kadar da bitki türü hayat sürüyor. Cansızlar alemi uçsuz bucaksız.

Bütün bu varlıklar İlahi isim ve sıfatlara tecelligah olma itibariyle değişik isimlerle yad edilirler:

Halik ismi nazarında mahluk adını alırlar. Rezzak ismi noktasında merzuk olurlar. Kadim ismine göre hepsi hadis Baki ismine göre fanidirler. Musavvir ismine göre her biri birer şekil Müzeyyin ismine göre birer süs birer ziynettirler. Muhyi ismine göre canlı olurlar. Mümit isminin tecellisiyle hayatını kaybedenlere ölü denilir.

Allahın varlığının vacip olması noktasında mahlukatın ismi mümkinat olur.

Mümkin var olması da yoklukta kalması da imkan dairesinde olan demektir. İmkan için Nur Külliyatında şu açıklama getirilir:

İmkan müsavi-üt tarafeyndir. Yani vacib ve mümteni olmayan belki mümkün ve muhtemel olan şeylerin vücud ve ademleri bir sebeb bulunmazsa müsavidir farkları yoktur. — Şualar

Vücub imkan ve imtina birer vücut mertebesidir. Bu mertebelere sahip olanlar ise vacip mümkin ve mümtenidirler.

Elimize aldığımız bir kitapta iki ayrı mahiyeti birlikte seyrederiz. Bunlardan birisini göz görür diğerini ise akıl.

Gözün gördüğü kitabın sayfaları ve ondaki yazılardır. Akıl ise o yazıların bir ilimden aktığını bilir. Kitabı yazan ayrı bir mahiyetin var olduğuna ve kitaptaki bütün bilgilerin ondan geldiğine hükmeder. Bununla birlikte o mahiyetin kitapla hiçbir ilgisi bulunmadığını hiçbir harfe kelimeye yahut cümleye benzemeyeceğini ve bunlar ölçü alınarak o mahiyetin bilinemeyeceğini idrak eder.

Ve der ki: Bu kitabın bir yazarı vardır ve o zat yazı cinsinden değildir. Bu kitap onun ilmini bize tanıtır tarif eder ama mahiyeti hakkında hiçbir şey söylemez.

Şu varlık alemine kainat kitabı denilmesinden hareket ederek vücut mertebeleri hakkında bir şeyler söylemeye çalışalım.

Bu kitabın bütün harfleri kelimeleri cümleleri ve nihayet kitabın tamamı varlık itibariyle mümkin sınıfına girerler.

İmkan müsavi-üt tarafeyndir denilmişti. Yani imkanın iki tarafı birbirine eşittir müsavidir. Bu taraflardan birisi yokluk diğeri ise varlık.

İnsan eline kalemi aldığında bir kelimeyi yazmaya da karar verebilir yazmamaya da. O halde bir kelime yazılmışsa bunun manası şudur:

Yazar o kelimenin var olmasını yoklukta kalmasına tercih etmiştir.

Yazılmayan bir kelime için bunun aksi söz konusu.

Dün bizler yoktuk; bu dünya sayfasında başka insanlar yazılmışlardı. Bugün ise varız. Demek oluyor ki bizim yokluğumuz varlığımıza müsavi; her ikisi de mümkün. Dün öyleydi bugün ise böyle. Şimdi var olduğumuza göre varlığımız yokluğumuza tercih edilmiş demektir.

Şu varlık aleminde her şeyin bir başlangıcı ve sonu vardır. Öyleyse onu yaratan zatın ezeli ve ebedi olması vaciptir; aksi düşünülemez. Zira evveli olmak ve sonu bulunmak mahlukun sıfatlarındandır. Bir mahlukun bir başka mahluku yarattığını iddia etmek ise kitap misalimizde bir kelimenin bir başka kelimeyi yazdığını söylemek gibidir.

Kelime yazılmadan önce katibin ilmindedir ve onun irade etmesiyle kağıda dökülmüştür. Bir kelimenin bir başka kelimeyi yazabilmesi için onun mahiyetini önceden bilmesi gerekir. Ta ki onu bu ilme göre harflere döksün ve öylece ifade etsin.

Bizi şu kainat kitabında ve dünya sayfasında yazan Zat biz daha dünya yüzünde yokken ezeli ilmiyle bizi biliyordu. Sonra bizi var etmeyi irade etti; yokluktan kurtarıp kudretiyle varlığa kavuşturdu.

Kısacası mümkinat dediğimiz bu mahlukat alemini ancak varlığı vacip olan bir zat yaratmıştır ve yaratabilir. İşte bu hakikat Vacib-ül Vücud ile ifade edilir; yani olması vacip olmaması mümteni olan bir varlığın sahibi.

Şu kainatın Sani-i Zülcelali Vacib-ül Vücuddur. Yani: Onun vücudu zatidir ezelidir ebedidir ademi mümtenidir zevali muhaldir. — Mektubat

Nur Külliyatından naklettiğimiz bu ifadede Vacib-ül Vücudun sıfatlarından bazıları nazara verilir. Bu yapılırken mümkin varlıkların da özelliklerine kapılar açılır.

Vacibin sıfatlarından birisi: Zati olmak. Yani bir başkasının var etmesiyle var olmayıp varlığı kendi zatından olmak. Mümkin sınıfına giren bütün mahlukatın ise varlıkları kendi zatlarından değildir.

Vacip olan ezeli ve ebedidir. Mümkin ise sonradan yaratılmıştır ve varlığının bir sonu vardır.

Vacibin yokluğu yani olmaması muhaldir. Mümkinin ise varlığı gibi yokluğu da mümkündür.

Vacip mutlak ve nihayetsiz bir kemale sahiptir; Mümkin ise önceleri bir kemal noktasına doğru durmadan ilerler o noktaya vardıktan sonra zevale meyleder.

Cümlenin devamında Allahın vacip olan varlığına nispeten diğer varlıkların ancak zayıf bir gölge hükmünde kaldıklarına dikkat çekilir.

Yine Nur Külliyatından Şualarda vacip için vücut mertebelerinin en kuvvetlisi maddiyattan münezzeh bütün mahiyetlere mübayin denilir.

Son ifade üzerinde biraz durmak isterim. Vacibin mahiyeti bütün mahiyetlere mübayindir yani zıttır. Bu tespit gerçekten çok önemli.

Yine kitap misalimize dönelim:

Katibin mahiyeti kitaptaki bütün kelime ve cümlelerin mahiyetine zıttır. Çünkü onların mahiyetleri kelime olmak cümle olmak yazı olmaktır. Katibin mahiyeti ise bunlara tamamen zıt.

Cenab-ı Hakk hiçbir mahlukuna benzemez demekle bir hakikati ifade etmiş oluruz. Ama mübayin kelimesi benzemez kelimesinden daha başka manalara kapı açar.

Görüp işittiğimiz koklayıp tattığımız ve nihayet düşünüp hayal ettiğimiz her şey mahluktur; Allah ise Halık.

Bütün bunlar mümkindir; Allah ise vacip.

Bunların tamamı hadis ve fanidirler; Allah ise ezeli ve ebedi.

Bu üç misalimizde de benzemezlikten öte mübayin olmak söz konusudur.

Bütün bunlar mahiyet hakkındadır. Zatı itibariyle Allahın ortağı ve benzeri olmadığı gibi zıddı da yoktur.

Bazı kimseler hem kendilerinin hem de muhatap oldukları her şeyin mümkin olduğunu çok iyi bildikleri halde bunları ölçü tutarak Vacib-ül Vücudu hakkıyla bilme vehmine kapılırlar.

Mümkinler alemi seyir ve tefekkür edilerek onları yokluktan varlığa çıkaran vacip bir zatın varlığı bilinebilir; sıfatlarının mevcudiyeti anlaşılabilir. Ama bunlar ölçü tutularak Allahın zatının ve sıfatlarının mahiyetleri idrak olunamaz.

Yine Nur Külliyatında Cenab-ı Hakkın kutsi mahiyetinin hiçbir varlığın mahiyetine benzemeyeceği ifade edilirken ne zatında ne sıfatında ne efalinde naziri yoktur misli olmaz şebihi yoktur şeriki olmaz buyrulur.

Allahın Zatı Vacip olduğu için mümkin olan zatlara benzemez. Sıfatları da Vacib sıfatlarıdır onlar da mümkinin sıfatlarına benzemezler.

Vaktiyle bu manayı bir derece açıklama niyetiyle şunları kaleme almıştım:

Bir insanın resmini çizmek isteseniz her halde önce kafatasından başlayarak bütün bedenin genel bir profilini ortaya koyarsınız. Sonra kaşları gözleri ağzı yerleştirirsiniz.

Ama Allah bir insanı böyle yaratmıyor. Önce insan bedeninin kaba ve ince bütün hatlarını ve her türlü özelliklerini bir noktada topluyor. Sonra o noktayı açıyor. Bunu yaparken insanın ne başından başlıyor ne ayaklarından. İçi ve dışıyla bütün bedeni birlikte yazıyor ve çiziyor.

Bir başka örnek:

Evimizdeki eşyadan her birini ayrı bir mağazadan satın almışızdır. Çünkü bunların her biri ayrı bir sanayi dalının ürünü. Koltuk avize bilgisayar buzdolabı... Bunların imal edilmesi için değişik fabrikalar farklı tezgahlar çalışıyor. Ama kainattaki icraatlar hiç de öyle değil. Kainat tek bir fabrika.. İnsandan tutunuz milyonlarca nevi hayvan ve bitkiye kadar her varlık bu fabrikada yapılıyor ve bu tezgahta dokunuyor.

Çiçeklerin yaratılışında sebep olarak güneşe de bir pay verilmiş. Bu avizenin ışığından halının desenlerinin teşekkül etmesi gibi bir şey. Bir başka misal:

Güneş dünyamızdan bir milyon üç yüz bin defa büyük. Demek oluyor ki lambamız odamızdan bir milyon kat daha büyük...

Ve odalar lambanın etrafında dönüp duruyorlar.

Şimdi şöyle bir düşünelim:

Allahın fiilleri mümkinatın fiillerinden bu kadar uzak hatta onlara zıt olduğuna göre elbette Onun Vacip olan varlığı mümkin varlıkların mahiyetine benzemeyecek ve onlara zıt olacaktır.

Biraz da mümteni üzerinde duralım:

Mümteni varlığı imkansız olan demektir. Buna örnek olarak genellikle şerikler verilir. Yani Allahın şeriki olması muhaldir ve şeriklerin varlığı mümteni grubuna girer.

Varlık sahasına çıkması mümkün olmayan ne kadar şey hadise fiil sıfat ve hal var ise bunların hepsi mümteni sınıfındadır.

Mümkin olmayan için iki şık söz konusudur ya vacip olacaktır yahut mümteni. Buna göre vacip ve mümkin olmayanlar hep mümtenidirler.

Sadece bir misal vermekle yetineceğim:

Bir harf katipsiz olmaz hükmüne bakalım. Bir harfin katipsiz olarak yazılması mümkün değildir. Yani imkan aleminde katipsiz bir yazının yeri yoktur. Bir harfin katipsiz yazılmasının vacip olduğu söylenemeyeceğine göre geriye bir tek şık kalıyor: Mümteni olmak.

ITLAK İHATA ve NİHA YETSİZLİK

Kainatta tasarrufları görünen efal-i Rabbaniyenin ıtlak ve ihata ve nihayetsiz bir surette zuhurlarıdır. Ve o fiilleri takyid ve tahdid eden yalnız hikmet ve iradedir ve mazharların kabiliyetleridir.

— Şualar

NUR KÜLLİYATINDAN İkinci Şuada tevhit delilleri üzerinde durulur ve bütün varlık alemini kaplamış bulunan beş hakikatin Allahın birliğini en güzel şekilde ispat ettikleri beyan edilir. İşte bu hakikatlerden birisi de şudur:

Kainatta tasarrufları görünen efal-i Rabbaniyenin ıtlak ve ihata ve nihayetsiz bir surette zuhurlarıdır. Ve o fiilleri takyid ve tahdid eden yalnız hikmet ve iradedir ve mazharların kabiliyetleridir.

— Şualar

Fatiha Suresinde bu kainattaki her şeyin İlahi terbiyeden geçtiği beyan edilir ve insana bu terbiye fiillerini çok iyi değerlendirmesi ve bunlar için Rabbine hamd etmesi ders verilir.

Bu terbiye fiillerini önce kendi bedenimizde ondan bir parça olan başımızda ve yüzümüzde seyretmeye çalışalım.

Göz kulak ağız ve burun insan yüzünde dört yakın komşu. Ama bu komşuların meslekleri birbirinden çok farklı.

Bir yağ parçası İlahi terbiyeden geçince görme özelliğini kazanıyor ve kendisine göz deniliyor.

Kulağın içinde bir başka fabrika çalışıyor ve sesleri önce titreşim haline sokarak beyne ulaştırıyor. Ses kulak zarını aşamazken onda saklı olan mana akla ulaşıyor ve oradan kalbe intikal ederek insanı sevindiriyor yahut üzüyor. Bu sonuca ulaşılması için nice fabrikalar faaliyet gösteriyorlar.

Ağızda iki ayrı fabrika çalışıyor. Yenilen lokmaların içinde gizli olan tatlar alemi dil ile keşfediliyor. Ayrıca akılda teşekkül eden bir fikir yahut kalpte hasıl olan bir sevgi başka insanlara duyurulmak isteniyorsa bu iş de yine ağız fabrikasına düşüyor. Manalar onda seslere yükleniyorlar ve diğer insanlara duyuruluyorlar.

Beyin başlı başına uçsuz bucaksız bir fabrika.

Kafatasının hemen üstünde çoğu kez dikkatimizden kaçan bir başka fabrika çalışıyor: Saç üretim fabrikası.

Bunun bir benzeri de yanaklarda sakal fabrikası olarak iş görüyor. Kadınlarda saç fabrikasının üretimi verimli ama sakal fabrikası onlarda çalıştırılmıyor.

Bu fabrikalar ve onlardaki harikalar saymakla bitmez. İnsan kafasında nice Rabbani fiil icraatta bulunuyor iş görüyorlar.

Biz ıtlak ve ihata ve nihayetsiz bir surette zuhur hakikatini açıklamaya önce kendi yüzümüzden başlayacak daha sonra aynı hakikati ağaçlarda tarlalarda ormanlarda denizlerde semalarda müşahede etmeye çalışacağız.

Itlak kayıt altına alınmamak demektir. Bir fiilin mutlak bir şekilde faaliyet göstermesinin manası şudur:

O fiil faaliyet gösterirken bir başka zat bir başka fiil bir başka irade bir başka kudret o icraatın önüne geçemez; ona engel olamaz.

İhata kaplama içine alma demektir. Bulunduğumuz şehirde gündüz vakti güneşin ışığı şehrin tamamını ihata eder. Artık o şehrin neresini aydınlık bulsak bunun güneşten olduğunu çok iyi biliriz. Ve aydınlatma fiilinde güneşin bir ortağı olamayacağını tasdik ederiz.

Nihayetsizlik ise bir fiilin icraatındaki sürekliliği ifade eder. Yani o fiil sahibi kendi iradesiyle o işe son vermedikçe işin son bulması düşünülemez.

Şimdi bu üç hakikati gözümüzü örnek alarak seyredelim.

Allah bir yağ parçasını terbiye ederek görür hale getiriyor. dedik. Göz yapmak Allaha mahsus görme fiilini icat etmek Allaha mahsus ruha görme sıfatı koymak Allaha mahsus ve ruhtaki bu sıfat ile bedendeki göz arasındaki ilgiyi kurmak da yine Allaha mahsustur.

Bu hakikate ıtlak açsından baktığımızda şunu anlarız:

Allah bizim ruhumuza görme sıfatı verip yüzümüze göz taktığı gibi başka canlılara da ruh vermiş görme vermiş göz vermiştir. Allah bu İlahi ikramda bulunurken bir başka irade karşısına çıkıp da onu faaliyetten men edememiştir edemez de. Yani bütün gözleri ve görmeleri yaratan ancak Allahtır. Bazı gözleri bir başka ilahın yarattığı vehmedildiğinde o mutlak iradeye kayıt konulmuş sınır biçilmiş olunur. Bir gözü yapan kim ise bütün gözleri de yapan ancak o olabilir. Bütün gözlerin bir tek güneşe bağlanması bu hakikati aklı olan herkese güneş gibi ilan etmiş göstermiştir.

İhata noktasında baktığımızda şunu görürüz:

Güneş ışığının bir şehirdeki bütün menzilleri ihata etmesi gibi Allahın göz ikram etme fiili de bütün canlıları kaplamıştır. Nerede bir ruh varsa ona görme sıfatını veren ve o bedene göz yerleştiren ancak Allahtır.

Nihayetsizliğe gelince en inançsız bir kimse bile kabul eder ki bu dünyanın sonu gelmese yani kıyamet kopmasa ve canlılar sonsuza kadar çoğalsalar hiçbir canlı gözsüz kalacak değildir.
O halde Allahın göz yapma ve gösterme fiilleri nihayetsizdir.

İşte göz üzerinde yaptığımız bu açıklamalar bütün İlahi fiiller için de düşünülebilir.

Bir karıncayı rızıklandıran kim ise bütün hayvanlar alemini de ancak o rızıklandırabilir. Burada terzik yani rızık verme fiilinin ıtlakı ihatası ve nihayetsizliği söz konusudur.

Bir çiçeğe şekil veren kim ise bütün dağlara ovalara denizlere ırmaklara insanlara hayvanlara ağaçlara şekil veren suret giydiren de ancak o olabilir. Burada da tasvir yani suret verme fiilinin ıtlakı ihatası ve nihayetsizliği söz konusu olmuştur.

Son bir misal:

Fethetme yani açıp yayma büyütüp geliştirme bir İlahi fiildir. Bir çekirdeği açıp yayan büyütüp ağaç yapan kim ise bir yumurtayı kuş haline bir nutfeyi insan haline getiren de o olabilir. Burada ise fethetme ve büyütme fiillerinin ıtlak ihata ve nihayetsizliğini görüyoruz.

Bu İlahi fiillere yaratma hayat verme (ihya) öldürme (imate) diriltme güldürme ağlatma ikram etme affetme hidayet etme temizleme aziz etme zelil kılma gibi sayısız fiilleri ekleyebiliriz.

Bütün bu fiiller ıtlak ihata ve nihayetsizlikleriyle Allahın birliğine sonsuz denecek kadar şahadetler ederler.

KUDDÜS İSMİ

Takdis: Kemal sıfatlarla tavsif etmek. Allahı aklın anladığı duyguların hissettiği hayalin tasavvur ettiği her türlü vasıftan tenzih etmek

Kuddüs: Zatında sıfatında fiillerinde isimlerinde hükümlerinde her türlü lekeden eksiklikten uzak. Çok temiz. Gayet temiz.

Muhalefet-ün lil Havadis: Allahın mahlukatından hiçbirine
hiçbir bakımdan benzememe sıfatı.

KUDDÜS: Allahın hepsi güzel hepsi mukaddes olan isimlerinden biri. Bu ismin uluhiyyet sıfatlarından muhalefet-ün lil havadis sıfatına dayandığı ifade buyrulmuş. Muhalefet-ün lil havadis yani Allahın yaratarak vücut sahasına çıkardığı hiçbir mahlukuna hiç bir cihetle benzememe sıfatı.

Bir mimar her bir eserine ayrı bir şekil verir farklı özellikler takar. Ama kendisi ne zatıyla ne de sıfatlarıyla bu eserlerin hiç birine benzemez. Katip de yirmi dokuz harften ne herhangi birine ne de bunlardan teşekkül eden bir kelimeye benzer. İnsanla eseri arasındaki bu uzaklık çok daha ileri derecesiyle ruhla ceset arasında mevcut.

Ruhun sıfatlarından birisi kudret. İnsan göz kapaklarını açıp kapamasından yürümesine yahut bir şeyi kaldırmasına kadar her ne yapsa bütün bunlar ruhtaki kudret sıfatıyla icra edilir; onunla olur ve ondan haber verirler. Ama bu kudret sıfatı ne göz kapaklarına benzer ne ayağa ne de kaldırılan o cisme.

Mahlukat dairesinden verdiğimiz bu misaller bizi hakikatın kapısına vardırır. İnsan kendi yaptığı eserine ruh vazife gördüğü bedene bu kadar benzemezse elbette bütün varlık alemini yaratan idare eden Allah bunların hiçbirine benzemeyecektir.

İmam Gazali Hazretleri Kuddüs ismini tarif ederken ince bir meseleye dikkatimizi çeker. Allah insanların çoğunun kemal sıfat sandıkları sıfatlardan münezzehdir buyurur.

Bu derin hakikatı Akıl mahluktur halıkını ihata edemez. hakikatinin ışığında incelediğimizde şu manalar kalbimize açılır: Göz ne kadar uzaklara nazar etse ve ne kadar da güzel olsalar ne gibi üstün sıfatlara da sahip bulunsalar bütün bunlar mahluk güzelliği mahluk kemalidir. Allahın kudsi zatının sıfatlarının isimlerinin güzelliği ve kemali bunlarla mukayese edilmekten ve bunlarla anlaşılmaktan mukaddestir. Gözün gördüğü kulağın işittiği hayalin ulaştığı bütün güzellikler ve kemaller mahluka göredir mahluk içindir ve mahluka aittir. Bunlarla Allahın kudsi kemali ve cemali layıkıyla bilinemez.

Allahın mukaddes zatı kemali ve cemali akıl ötesi hayal ötesi vehim ötesidir. O mahlukatın zannettiği gibi değil kendi bildiği gibidir.

Bir misal: Allahın kudsi isimlerinden birisi Musavvir. Her şeye layık olduğu en uygun sureti giydiren en güzel şekli veren manasına geliyor. Bu ismin tecellisiyle çamdan kavağa kadar bütün ağaçlar laleden menekşeye bütün çiçekler karıncadan deveye kadar bütün hayvanlar herbir dağ herbir ova her nehir her yıldız ve nihayet her insan ayrı bir suret kazanmışlar; farklı bir şekle bürünmüşler. Şimdi bütün bu şekilleri suretleri birlikte nazara alalım. Suretten münezzeh olan Musavvir ismi bu tecellilerin hiçbirine benzemez. Her suret ondan haber verir ama o bu suretlerin hiç biriyle anlaşılmaz. Onlara benzemekten onlar gibi olmaktan münezzeh ve mukaddestir. İşte Kuddüs ismi suretler aleminde böylece okunacaktır.

Yine biz Allahı Halık biliriz. Ama Onun Halık isminin bizim anlayışımızdan mukaddes olduğunu da biliriz. Onu Rahman ve Rahim olarak tanırız. Öte yandan Onun rahmetinin hiçbir rahmete benzemeyeceğini ve hiçbir rahmetle mukayese edilemeyeceğini de idrak ederiz. İşte bu anlayışımız Kuddüs olan o Rahmanı takdistir.

Takdis kemal sıfatlarla tavsif tesbih ise noksan sıfatlardan tenzih manasına gelir. Mesela Allah herşeye kadirdir demek takdis; Allah aczden münezzehdir demek tesbihdir.

Kuddüs ismini böylece bilen bir mümin bütün sözlerini işlerini ve hallerini o mukaddes Rabbinin razı olacağı tarzda tertemiz pak ve lekesiz yapmağa gayret eder.

İmanına hiçbir hurafeyi hiçbir batıl telakkiyi ve sapık düşünceyi yaklaştırmaz.

İbadetlerini tam bir ihlas ile yapar; riyanın her nevinden uzak durur.

Kalbini tertemiz tutmağa çalışır; Allah namına olmayan hiçbir sevgiyi ona yaklaştırmaz.

Bütün bunlar Kuddüs ismine imanının lazımıdır. Bunların yanında bedeninden evine işyerine kadar bütün madde alemini de temiz tutmaya gayret eder.

Kainat sarayını tertemiz tutan bu ulvi umumi tanzif elbette ism-i Kuddusün cilvesi ve muktezasıdır. Evet nasıl ki bütün mahlukatın tesbihatları ism-i Kuddüse bakar. Öyle de bütün nezafetlerini de Kuddüs ismi ister. Kötü hasletler batıl itikatlar günahlar bidalar manevi kirlerden olduklarını unutmamalıyız. — Lemalar

İslam fıtratı üzere tertemiz yaratıldığı halde o temiz ruhunu günahlarla kirleten başkalarının iç alemini ifsad ile kirleten ahlaksız neşriyatla iffetleri kirleten batıl fikirlerle akılları kirleten gafil bir mümin bütün bu kirli işlerden tövbe ile kendini bu dünyada temizleme yoluna gitmezse onda Kuddüs isminin tecellisi öte aleme kalacaktır. Kabir azabı mahşer dehşeti hesap korkusu ve cehennem ateşi bu kirleri safha safha temizler.

Günahların açtığı yaralar azapla tedavi edilir. Ve mümin her türlü lekeden pastan kirden arı olarak cennete girer.

Burada yeri gelmişken bir noktaya değinmeden geçemeyeceğim.

Bazı müminlerin yersiz bir tesellileri var. Günah işleyip cehenneme girsem de sonunda yine cennete gireceğim ya diye kendilerini avutur isyanlarına devam ederler. Burada iki ayrı yanılma söz konusu. Birincisi cennete gitme garantisi kabre iman ile göçen müminler için geçerli. Bizim ise bu noktada bir senedimiz yok. İkinci yanılma ise cehennem azabını hafif görme.

Dünyada ateşe elimizi dokundurmamızla çekmemiz bir oluyor. Ve o bir anlık yanmanın acısıyla uzun süre kıvranıyoruz.

Nur Müellifi Büyük Üstadın bir duası var: Bize gösterdiğin numunelerin ve gölgelerin asıllarını menbalarını göster diye. Bu ulvi duadan dünyadaki bütün güzelliklerin bütün nimetlerin cennettekilere nisbetle gölge gibi kaldığını anlıyoruz. Her türlü güzelliğin ihsanın nimetin aslı cennette...

Dünya gölgeler diyarı. Ahiret asıllar alemi... Öyle ise dünya ateşi de cehennem ateşine göre gölge. Biz gölgenin bir anlık yakmasına dayanamazken asıl hakkında nasıl böyle pervasızca konuşabiliriz.

Cehennem ateşi bu gibi kirli sözleri de temizleyecek...

O dehşetli cehennem fabrikası sair vazifeleri içinde alem-i vücut kainatını alem-i adem pisliklerinden temizliyor.
— Şualar

Vücut varlık adem yokluk demektir. İman vücuttur küfür adem. Doğru söz vücuttur yalan adem. Bütün günah ve isyanlar hep adem. Herbirinde mevcut olması gereken bir değerin yokluğu kaybedilmesi söz konusu.
İşte bu menfileri istemekle hayatını adem alemlerinde geçiren bir insan sonunda cehenneme düşer.

Cehennem kafirin şahsında küfrü de yakar yok eder. Artık o kafir Allahı tanımaktadır.

Ahlaksızın şahsında ahlaksızlığı mahveder. Artık o ahlaksız insan Rabbine karşı son derece edeplidir. Onun verdiği cezaları itirazsız çekmekle meşguldür.

Yalancıyla birlikte yalan da yanar. Artık o alemde herkes doğru sözlüdür; herkes Hakkı zikretmektedir.

Hazreti Mevlananın güzel bir misali var: Hani der insan sıhhatli olduğunda gaflete dalar da hastalığında durmadan Allahı zikreder Ondan medet diler ya işte cehenneme giren bir insan da o hasta adam gibi durmadan Hakkı zikreder.

Cehennem de cennet gibi günahlardan isyanlardan temizlenmiştir. O azap beldesinde de şirke ve küfre yer yok. Kuddüs ismi ahiretin her iki menzilinde de hükmünü tam icra etmekte.
Her iki alemde de herkes hakikati bütün açıklığıyla görmüş anlamış durumda. Artık bu iki yurdun sakinleri Allahdan bir an olsun gafil değiller.

Şu var ki cennet ehli Allahı keremiyle rahmetiyle tanımışlardır; cehennem ehli ise kahrıyla gazabıyla...

İLİM ÜZERİNE

Şu kainatta tasarruf eden Zatın muhit bir ilmi var. — Mektubat

İLİM Allahın yedi sıfat-ı sübutiyesinden biri. Biz bu kudsi sıfatları sayarken hayattan hemen sonra ilmi yad ederiz.

Nur Külliyatındaki ilim bahislerinden bir cümle:

...Binler alamet-i sadıka var ki şu kainatta tasarruf eden Zatın muhit bir ilmi vardır. Ve herşeyi bütün şuunatıyla bilir sonra yapar.

— Mektubat

Bu hükmün delili olarak varlık aleminde tecelli eden hikmet inayet rahmet nizam mizan gibi ulvi hakikatlar tefekkürümüze sunulur.

Muhit ihata eden kaplayan içine alan manasına geliyor. Şuunata ise haller karakterler sıfatlar istidatlar gibi manalar veriliyor. O halde şu alemde tasarruf eden Zat her mahlukunu bütün özellikleriyle ona lazım olan bütün organlarıyla ruhunda bulunması gerekli bütün hissiyatıyla ilmen ihata ediyor ve onu ona göre yaratıyor.

Ve yukarıdaki cümleyi tefsir eden bir başka cümle:

Kandaki küreyvat kalpteki hatırat Ondan gizlenmez.

Nasıl gizlenebilir ki hepsinin yaratıcısı O.

Ve kendi fermanında kullarına bu hakikatı şöyle ders veriyor:

Yaratan bilmez olur mu? O Latif ve Habirdir. — Mülk Suresi 14

Yollar da Onun yolcular da. Hepsi ente mevlana sahibimiz sensin diyorlar.

Kan ordusu Onun emrinde Onun ilmi iradesi ve kudretiyle hareket ediyor. Al ve akyuvarlar bu ordunun iki ayrı kıtası. Maddi kalbin bu iki ordusu manevi kalpteki ilham ve vesveseden haber veriyor. Hatıraların da kızılı ve akı var. Hiçbiri Ondan saklı değil.

Yol ister satıhta olsun ister derinde. Bütün yolcular o Latif ve Habirin ilim ve takdiri ile sürdürüyorlar seyahatlarını.

Allahın kudsi sıfatları mahlukatın sıfatlarına benzemekten münezzeh. Her şeyin zatını da O var ediyor sıfatlarını da.

İnsanın ruhu mahluk olduğu gibi o ruhun bir sıfatı olan ilmi de mahluk. Mahluk olan bu sınırlı ilimle o ilmi yaratanın ezeli ve sonsuz ilmini kemaliyle anlamak elbette mümkün değil. Bizdeki ilim öğrenmeye dayanır müşahedeye dayanır deneye tecrübeye dayanır. Hepsi sonradan kazanılırlar.

Ezeli ilim için bunların hiçbiri söz konusu değil.

Ezeli ve ebedi olan Allah olmuş ve olacak her şeyi evveli ve ahiriyle bilir.

Allah güneş yapmayı ay yapmayı bilir. Melek yapmayı cin yapmayı bilir. Toprak yapmayı su yapmayı bilir. İnsan yapmayı hayvan yapmayı bilir.

Daha sayamayacağımız ve bilemeyeceğimiz nice eşyayı var etmeyi bilir. Onun bir mahluku yaratmasında ezeli ilimle mutlak kudret külli irade ve diğer İlahi sıfatlar birlikte iş görürler. Nurlarda geçen fiilen bilme ifadesi bize bu ince ve derin hakikatı ders verir.

Nur Külliyatında bu alemden Kainat Kitabı diye söz edilir. Kitap denilince öncelikle ilim hatıra gelir. Ve bu ifade bize kainatta en hakim vasfın ilim olduğunu ders verir.

Semasında erişilmeyecek kadar geniş ve atomunda ulaşılmayacak kadar derin ilim ve hikmet cilveleri taşıyan bu kainat kitabını okumak için insanoğlu çok kafa yormuş. Bütün alemlerin ilimle adeta kaynaştığını hayretle görmüş ve bu kitabın ince esrarına vakıf olmak için nice tezler sunmuş nice eserler telif etmiş.

Cehl-i mutlak içinde muhit bir şuurun tezahüratı görünüyor (Sözler) cümlesindeki engin manaya alemlerdeki her varlığın tercüman olduğunu ibretle müşahede etmiş.

Bir kitabın harfleri ve kelimeleri gibi bu alemdeki varlıklar da kendilerindeki sonsuz ilim tecellilerinden habersiz olarak sürdürüyorlar vazifelerini.

Saçımız bilmiyor kimin başında bulunduğunu. Ağaçlar da dağı tanımıyorlar. Yıldızlar semadan gafil. Balıklar deryadan habersiz.

İnsanoğluna cüzi bir ilim verilmiş. Sonsuz bir hikmetle görülen bu işleri hayretle tefekkür etsin diye. Yoksa bizdeki bu ilim şu alemdeki faaliyetlere ne katabilir?

İlmimiz sayesinde ciğerlerimiz mi hayvanınkinden daha iyi çalışıyor? Saçımız mı meyvelerden daha mükemmel?

Yoksa biz dünyanın süratini ölçmeye muvaffak olalıberi onun hızında bir artma mı kaydedildi?

Biz bu ilmimizle ancak şu kainat kitabını okumaya çalışıyoruz.

Ötede daha mükemmel kitapları okumak üzere.

AYAN-I SABİTE

Ayan-ı sabite: Eşyanın Allahın ezeli ilminde sabit olan mahiyetleri.

MUHYİDDİN Arabi hazretleri eşyanın ezelden beri Allahın ilminde sabit olan suretlerine ayan-ı sabite demiştir.

Seyyid Şerif Cürcani hazretleri ise Tarifat adlı eserinde bir şeyin ilahi ilimde teşekkül eden haline mahiyet yaratılarak harici vücut giymiş haline de hakikat demektedir. Buna göre ayan-ı sabite eşyanın mahiyetleridir.

Ayan-ı sabite değişmez kaybolmaz. Zira Allah unutmaktan münezzehtir. Zaten sabit olmanın manası da budur.

Nur Külliyatında ayan-ı sabite için mevcudat-ı ilmiye tabiri kullanılır. Yine Nur Külliyatında mahlukatın ölümle yok olmadıkları daire-i kudretten daire-i ilme geçtikleri kaydedilir. Demek oluyor ki bir mahluk yaratılmadan önce de ilim dairesinde bir varlığa sahipti yaratılınca kudret dairesine geçti ölümle de yokluğa gitmeyip yine bir ilmi vücuda sahip olacaktır.

O halde ayan-ı sabite mutlak manada yok değillerdir ama henüz yaratılmadıkları için de varlık diye adlandırılmazlar. Bunlar yaratıldıklarında ilim dairesinden kudret dairesine geçmiş olurlar ve onlara artık mahluk denilebilir.

Cenab-ı Hakk insan ruhuna birçok ilahi hakikati keşfedecek manevi aletler hisler duygular haller yerleştirmiştir. Biz bir cümleyi önce zihnimizde teşekkül ettiririz. Böylece o cümle mutlak manada yokluktan kurtulmuş olur ama ona yazı da diyemeyiz zira harici alemde kendini henüz

göstermemiştir. O cümleyi yazmayı irade edip kudretimizi de bu yönde sarf ettiğimiz takdirde cümlemiz yokluktan kurtularak varlık alemine çıkar ve yazı adını alır. Cümlenin ilmimizdeki ilk hali Onun mahiyetidir bu mahiyet ayan-ı sabiteye misal olabilir. Yazıldıktan sonraki hali ise hakikattir bu yazı da alemdeki mahluklara bir misal olarak düşünülebilir.

Muhyiddin-i Arabi Hazretleri eşya arasındaki farklılıkları ayan-ı sabitelerin farklı oluşlarıyla izah eder.

Cenab-ı Hakkın zatı birdir ama isimleri yüzlerce binlercedir. Hatta bazı zatlara göre ilahi isimler sonsuzdur. İşte bu isimler arasındaki farklılık onların tecelligahı olacak varlıkların da farklı mahiyette olmalarını zaruri kılmıştır.

Ayan-ı sabitenin esma-i ilahiyyenin gölgeleri oldukları kabul edilir. Bu gölgeler isimlerden haber verirler ama onlara benzemezler. Bunların müstakil bir varlıkları yoktur. İlim dairesindeki taş sert olmadığı gibi ilim dairesindeki insan da hayat sahibi değildir.

Mahlukat için esmanın gölgelerinin gölgeleri denilmekte ve gölgenin gölgesi için şöyle bir misal de verilmektedir:

Güneşin aynadaki aksi onun gölgesi makamındadır yani ondan haber verir ve varlık mertebesi itibariyle onun varlığına nispetle gölge gibi zayıf kalır. O aynayı bir başka aynaya karşı tuttuğumuzda bu ikinci aynada birinci aynadaki gölge güneş tecelli eder. İşte bu ikinci tecellinin varlık derecesi ise gölgenin gölgesi kadardır.

Bazıları ayan-ı sabiteye inanan evliyanın sonunda cebriyeci görüşe kaydıklarını ve insan iradesini inkar ettiklerini iddia ederler. Burada yanlış anlaşılan bir nokta olduğu kanaatindeyim.

Bütün eşyanın mahiyetleriyle Allahın ilminde mevcut olduğu bir hakikat. Bunun aksini düşünmek Cenab-ı Hakka cehil isnat etmek olur. Zamandan münezzeh olan Allah eşya hakkında sonradan bilgi edinmekten de münezzehtir.

Bu şehadet alemindeki varlıkların o ezeli ilme göre yaratıldıkları da bir hakikat. Hiçbir varlık ilm-i ilahideki suretinden bir başka şekilde dünyaya gelemez. Burada bir cebir görünmekte ve bu işler Allahın mutlak iradesiyle meydana gelmektedir. İlm-i ezelide cansız olması takdir edilenin bu dünyaya canlı olarak gelmesi elbette mümkün değil. Aynı şekilde yarı canlı mahiyetinin hayvan hayvan mahiyetinin de insan olarak bu dünyaya ayak basması kabil değil.

İlahi iradenin tahakkukunda elbette mahlukun bir tercih hakkı olmayacaktır. Ama burada unutulan bir nokta var ve oldukça da önemli. Allah insanı ilm-i ezelisinde irade sahibi olarak takdir buyurmuş. Onu dünya imtihanına atmak dilemiş. Cennet ve cehennemine giden yollardan dilediğini tercih etmesi için de onu iradeli kılmış. İşte insan mahiyetinin böylece takdir buyurulması da yine ilahi irade iledir. İlahi irade hükmünü icra etmiş ve insanlar ayan-ı sabitelerine uygun şekilde bu dünyaya iradeli mahluklar olarak gelmişlerdir.

İradeli olup olmamanın tercihi onlara bırakılmış değil. Burada bir cebir düşünülebilir insan mecburen iradeli olmuştur. Ama bu iradeyi dilediği gibi kullanmakta serbesttir.

KELAM SIFATI

Şems-i Sermedinin mükalemesi dahi onun ilmi ve kudreti gibi külli ve muhit olarak her şeyin kabiliyetine göre tecelli etmesi; hiçbir sual bir suale bir iş bir işe bir hitab bir hitaba mani olmaması ve karıştırmaması bilbedahe anlaşılıyor. — Şualar

İNSAN İlahi sıfatların sadece varlıklarını bilebilir; mahiyetlerini bilemez. Bu sonsuz ve mutlak sıfatlardan birisi olan kelam sıfatının da idrak edilmesi insan aklının çok ötelerindedir.

İnsanın iradesi cüzidir; yani bir anda ancak bir şeyi irade edebilir; birden fazla işi birlikte irade edemez. Konuşması da iradesi gibi cüzidir. Bir anda sadece bir kelime konuşabilir; ikinci kelimeyi ondan sonra dile getirir.

Konuşmanın ilk basamağı cümlenin akılda teşekkülüdür. İnsan bir anda iki cümle kuramadığı gibi iki cümleyi birlikte konuşamaz.

Demek oluyor ki insan bütün sıfatlarıyla cüzidir. Allahın ise bütün sıfatları küllidir mutlaktır sonsuzdur.

İnsan kendi mahiyetini böylece bildikten sonra artık Allahın külli sıfatlarını idrak etme gibi bir davaya kalkışmaktan nefsini engeller. Bu yolun helake çıkacağını çok iyi bilir.

Bu kısa açıklamadan sonra konumuz olan vecizenin kısa bir tahlilini yapalım:

Bu cümlede Allahın mükalemesinin yani mahlukatıyla konuşmasının onlara birtakım hakikatleri ilham etmesinin melekler alemine emirler vermesinin külli olduğu yani bir sıraya bağlı olmaksızın birlikte tahakkuk ettiği ders veriliyor. Bu ulvi hakikatin bir derece anlaşılabilmesi için de Allahın diğer iki sıfatı misal olarak veriliyor. Yani Cenab-ı Hakkın bilmesi ve kudretiyle tasarruf etmesi nasıl bir sıra ile değil birlikte beraber her yerde ve her anda tahakkuk ediyorsa konuşması da öyledir. deniliyor.

Kainat bir şeceredir. cümlesinden hareketle bu gerçeği bir ağaçta kolayca seyredebiliriz.

Bir ağaçtaki bütün yaprakların ve çiçeklerin sırayla değil birlikte teşekkül ettiğini gözümüzle görüyoruz. Kainat ağacının en son meyvesi olan insanda bu gerçeği görmekten de öte yaşıyoruz.

Yüz trilyona yakın hücremiz birlikte görev yapıyor ve birlikte değişiyorlar. Her hücredeki yüz trilyon kadar atom da yine beraber ve birlikte çalışıyorlar.

Saçımızın ve sakalımızın telleri sırayla değil beraber uzuyorlar.

Bütün insanların bütün hücrelerindeki bu rakamlara sığmaz icraatlar birlikte yürütüldüğü gibi bu kanun diğer canlı türlerinin de bütün hücrelerinde topraktaki bütün bakterilerde denizdeki bütün balıklarda semadaki bütün yıldızlarda hükmünü icra ediyor. Onlardaki bu sonsuz faaliyetler de yine sırayla değil beraber icra ediliyor.

İşte insan aklı bu sonsuz faaliyeti ve bu sonsuz kemali anlamaktan nasıl aciz ise İlahi sıfatlardan biri olan kelam sıfatının da sonsuz manaları sonsuz mahluklara birlikte ilham etmesini idrak edemez.

Her iki sıfatın faaliyetleri karşısında da insana düşen görev tekbir ve tesbih ve hamd etmekten başkası değildir.

İnsan öncelikle kendi mahiyetini daha sonra çevresindeki yaratıkların mahiyetlerini ölçü alarak birçok hakikati bu dar görgü kalıbı içinde değerlendirir ve hata eder.

Konuşma denilince ses ve hece kalıbının dışına çıkamaz. Halbuki bütün İlahi ilhamlar sessiz ve hecesizdir. Kalbe kelimesiz olarak doğan bir manayı insan kendi lisanıyla kelimelere döker; o çekirdeği ağaç haline getirir. Aynı mana faklı lisanlarda değişik kelimelere dökülür.

Bu kainat Allahın kudret kelimeleriyle doludur ama kudret sıfatı bu kelimelere benzemekten çok uzaktır. O anlaşılmaz bir sıfattır ve kainatla kendini göstermektedir.

İnsan da bir cümle yazdığında o sayfadaki kelimelerde onun ilmini görürüz ama o kitap ve o yazılar o zatın ilim sıfatına hiç mi hiç benzemezler.

İSM-İ AZAM

İsm-i Azam: Allahın bütün esma-i hüsnanın manasını içinde toplayan ismi.

AZAM en büyük en ulu en azim demektir. Buna göre ism-i azam ilahi isimler arasında bütün isimleri ihtiva eden en kapsamlı isim demek olur. Hangi ismin ism-i azam olduğu kesinlikle bilinmemektedir. Bu ismin gizli bırakılması ism-i azam olabileceği ihtimaliyle bütün isimlerin

zikredilmesini teşvik içindir. Nur Külliyatında bu hikmet nazara verilirken Cuma günü duaların kabul saatinin de bu hikmete binaen gizli kaldığına dikkat çekilir.

İsm-i azamın zati isimlerden biri olma ihtimali daha kuvvetlidir. Zira ancak zati olan bir isim bütün isimleri içine alabilir. Zati isim denilince de akla öncelikle Allah ismi gelir. Bu ismin Kuran-ı Kerimde en çok geçen isim olması Kuranın hülasası kabul edilen fatihanın ve fatihanın da hülasası olan besmelenin başında yine bu ismin yer alması onun ism-i azam olma ihtimalini kuvvetlendirir.

Lafza-i celal Zat-ı Akdese delalet eder; Zat-ı Akdes de bütün sıfat-ı kemaliyeyi istilzam eder. —İşarat-ül İcaz

Nur Külliyatında insanın ism-i azama mazhar olduğu yani mahlukat içinde Allahın bütün isimlerinin tecelli ettiği müstesna bir varlık olduğu kaydedilir.

Nasıl esmada bir ism-i azam var öyle de o esmanın nukuşunda dahi bir nakş-ı azam var ki o da insandır. —Sözler

Yine Nur Külliyatında her ismin de azami bir mertebesi olduğu kaydedilir ve evliyanın ism-i azamı farklı görmeleri kendilerinin mazhar oldukları esmanın farklı oluşuyla izah edilir:

Hakiki ism-i azam gizlidir havassa bildirilir. Fakat her ismin de azami bir mertebesi var ki o mertebe ism-i azam hükmüne geçiyor. Evliyaların ism-i azamı ayrı ayrı bulması bu sırdandır.
— Barla Lahikası

VAHİDİYET ve EHADİYET

Vahid: Tek olan. Parçalanmayan.-İkilenmeyen. -Bir İkincisi bulunmayan

Cenab-ı Hakkın isimlerindendir. Kemal sıfatlarda eşsizdir manasına gelir.

Ehad: İkincisi olmayan tek bir.-Şerikten münezzeh yegane bir.

Allahın zat ismidir. Zati bakımdan bir demektir.

VAHİD VE EHAD isimlerinin her ikisi de Allahın birliğini ifade ediyorlar. İslam alimleri bu iki ism-i şerif arasındaki fark üzerinde çeşitli tefsirler yapmışlar; hepsi doğru ve hepsi hikmetli nice açıklamalarda bulunmuşlar.

Bu zatların büyük çoğunluğuna göre Vahid kemal sıfatları bütün eşyayı ihata eden kuşatan eşi ve benzeri olmayan bölünmez ve parçalanmaz tek zat manasına geliyor. Ehad ise bütün noksan sıfatlardan münezzeh olan yegane zat olarak ifade ediliyor.

Ehadiyet zatın birliğidir Vahidiyet ise sıfatta ortaklığı red içindir.— Hatibi

Ve asrımızda ortaya konan özlü tarif:

Vahidiyet ise bütün o mevcudat birinindir ve birine bakar ve birinin icadıdır demektir. Ehadiyet ise herbir şeyde Halık-ı Külli Şeyin ekser esması tecelli ediyor demektir.
— Bediüzzaman

Allah Vahiddir birdir. Sıfatları bütün mahlukatı kuşatmıştır. Nihayetsiz kudret sonsuz ilim mutlak irade ancak O Vahide mahsustur.

Allah Ehaddir birdir. Mümkin ve mahluk olmayan başlangıcı ve sonu bulunmayan yegane zat odur. Mahlukatın zatlarındaki bütün noksanlıklardan sıfatlarındaki bütün eksikliklerden fiillerindeki bütün acizliklerden münezzeh olan ve onların hiçbirine benzemeyen yegane bir tek bir benzersiz eşsiz bir ancak Odur.

Her mahluk noksanlığın esiri. Evveli ve ahiri olmada bütün mahlukat eşit. Mekana bağlı kalmaya bütün maddiler mahkum. Görüp işitmekten bütün cansızlar mahrum. Rızka bütün canlılar muhtaç.

İşte böyle her cihetle noksan muhtaç aciz ve zaif olan mahlukatına Cenab-ı Hak isimleriyle medet veriyor. Noksan sıfatlardan münezzeh O Ehad noksaniyet alemlerindeki bütün varlıklarıyla

ayrı ayrı alakadar oluyor. Sanki noksandan münezzeh O Zat-ı Ehad bütün mahlukatına derece derece noksaniyet serpmiş. Herbirinin yanında sıfatlarıyla hazır bulunuyor ve isimlerinin muhtelif tecellileriyle onların ihtiyaçlarını görüyor.

Evet Cenab-ı Hakkın ehadiyeti cihetiyle herbir mahlukuna hususi bir teveccühü var. Semadaki her yıldız zemindeki her çiçek deryadaki her balık bu teveccühden kendi kabiliyetine göre bir nasip ve bir şeref payı almakta. Beni O parlatıyor beni O gezdiriyor beni O yüzdürüyor beni O büyütüyor beni O açtırıyor gibi.

Alemlerin Rabbi olan Allahın her insana da ayrı bir teveccühü var. Herbirini değişik sıkıntılar yahut ayrı nimetlerle farklı imtihanlara tabi tutuyor.
Simasını diğer insanlardan farklı kıldığı o kulunu ayrı hadiselerin içine atıyor.
Sanki her kulun sorumlu tutulduğu umumi emirler ve yasaklar vahidiyet tecellisi; içinde bulunduğu hususi şartlar ve onların getirdiği farklı imtihan biçimleri de bir ehadiyet cilvesi gibi.
Bu farklı imtihanlar ayrı başarı derecelerini onlar da ahirette farklı makamları netice veriyorlar. O Zat-ı Ehad Cennette de herbir kuluyla bizzat ilgilenecek herbirini ayrı derecelerde rızıklandıracak onlara farklı seviyelerde sürur ve zevk tattıracak.
Ve Ehad ismi de kemaliyle o alemde tecelli edecek.

Bir kul olarak bu iki isme karşı nasıl bir duygu içinde bulunacağız? Neler düşünecek nasıl hareket edeceğiz? Meselenin en önemli yönü de bu olsa gerek...

İnsan şöyle düşünmeli: Allah Vahiddir. Onun kemal sıfatları bütün eşyayı kaplamış kuşatmıştır.

Bütün alemlerde faaliyet gösteren tek kudret Onun her şeyde tecelli eden tek ilim Onun. Semadaki bütün yıldızlar da arzdaki bütün insanlar hayvanlar bitkiler de Onun. Denizler nehirler ovalar Onun. Cinler ruhaniler melekler Onun...

Bütün bu mahlukatın Vahid Halıkı bütün bu rızıklananların Vahid Rezzakı bütün bu mülk aleminin Vahid Maliki elbette nihayetsiz hamd-ü senaya layıktır. Bu sonsuz tecelliler karşısında benim vazifem: Hamd tekbir ve hayretten başka ne olabilir?

Ben Onun Vahidiyet tecellilerine karşı hayret ettiğim gibi Ehadiyetine karşı da şükürle mukabele etmeliyim. Onun şahsıma gösterdiği bu ihtimama ettiği bu kadar nimet ve ihsana lütuf ve merhamete karşı kalbim sonsuz bir minnettarlıkla dolmalı. Layık olmadığım hadsiz keremine karşı başımı şükür secdesinden kaldırmamalıyım.

Vahid ve Ehad isimlerini ve bunların tecellilerini düşünmenin kalbde hasıl ettiği ortak tesir insana aczini ve fakrını olanca kuvvetiyle hissettirmeleri...

Vahidiyet İlahi sıfatların umumi ve celalli tecellileriyle insana aczini ve zilletini tattırdığı gibi Ehadiyet de esma-i hüsnanın cemil tecellileriyle ihsan meyveleriyle kerem sofralarıyla kulu Rabbine nasıl şükredeceğini bilemez bir hale getirir; şükranını ifadeden aciz bırakır.

Her iki tecelli de insanı aynı noktaya götürür. İkisi de insanın boynunu eğdirir alnını secdeye kapatır.

Rükuda Beni terbiye eden Azim bütün noksan sıfatlardan münezzihtir derken Vahidiyet ile Ehadiyeti birlikte yad ederiz. İlahi terbiyenin bizdeki tecellisini düşünüp Rabbimizi tesbih etmekle Onun Ehadiyetini zikrederken; bu terbiyenin bütün mahlukattaki azametli tecellisini Azim ismiyle hatırlar Vahidiyeti yad etmiş oluruz.

Bu zikrin bir benzerini de secdede tekrarlarız.

KESRET

Şu şecere-i kainat bir menba-ı vahdetten vücut alır. — Sözler

KESRET: Lügat manasiyle çokluk. Atomlardan sistemlere balıklardan meleklere kadar her şey!

Kan deveranlarından siyaset cereyanlarına kadar her hareket.

Gafili Mevlasından uzaklaştıran her vesile...

rifin Ona kavuşma uğrunda yüz çevirdiği her zevk ittiği her menfaat her makam her mevki...

Şeytanın insanları taptırmak istediği her batıl mabud...

Fikri meşgul eden her gereksiz şey...

Aklı karıştıran her vesvese kalbi saptırmak isteyen her vehim.

Cenab-ı Hak kesret içinde vahdetini gösteriyor. Yüzlerce yaprağı bir dala birçok dalları bir gövdeye bağlamış. Binlerce çiçeği bir dağda nice ağaçları bir bağda toplamış. Herbir denizde milyarlarca balığı yüzdürürken her bir kat semada sayısız yıldızları cemetmiş. Pek çok sistemleri bir galakside ve bütün galaksileri bir arşın altında biriktirmiş.

İnsan kesretten bir ferd hilkatten bir meyve...

Cenab-ı Hak o meyvede kainatları tevhid ettirmiş. Onun kalbini marifetine uygun yaratmış. Herbir şeyi kesretli gayeler için halkederken insan kalbini marifet ve muhabbetine mahsus kılmış.

Ve işte o insanı ahiretteki ebedi ihsanlarına ikramlarına mazhar kılmak üzere bu dünya imtihanına tabi tutmuş. Onu kesretin içine atmış ve ona kesretli sualler sormuş. Ama hepsinin cevabı tevhidde birleşiyor.

Her hastalık ve musibet bir sual; Ondan geldiğini bilenler şükürle cevap verip kazanıyorlar.

Acılara sabırla karşı koydular tatlı oldu. — Şah-ı Geylani

Her mevki ve makam bir çetin soru; onlarla gurura kapılanlar kaybediyorlar.

Kölelik de efendilik de birer sorudan başkası değil: Tarih bunları aşabilen yahut bunlarda boğulanlarla dolup taşmış...

Sözün kısası hayat kesretle ve kesretli suallerle dolu.

Kesretin en geniş daireleri insanın önüne açılmış. Uçsuz bucaksız denizlere o atılmış. Dalgaların ardı arkası kesilmiyor. Ve insan bunların hepsini aşmak mecburiyetinde... Bu denizin dalgalarını daha iyi seyredebilmek için isterseniz en yakın komşumuz olan hayvanlarla bir mukayesemizi yapalım.

Kurbanlık bir koç her sabah ağılından tam bir tevekkül ile ayrılır çayırında yayılır kedersiz ve tasasız otlar durur. Bir tek vazife yüklenmiştir: Otlayıp etlenmek.

Ne halasının hastalığını düşünür ne dayısının yoksulluğunu.

Ne önündeki güz mevsiminden dertlidir ne onun ötesindeki kıştan zemheriden.

Hiçbir arkadaşına kötülük düşünmediği gibi kimsenin ayağını kaydırmak için oyunlar da kurmaz.

Ne desinlerin dertlisidir ne demesinlerin endişelisi...

Bu koca alemi ve içindeki kesretli mahlukları bize itaat ettiren Rabbimiz bizleri de hayvanlar gibi dertsiz tasasız yahut melekler gibi sabit makamlı yaratabilirdi. Ne öyle yapmış ne böyle. Sonsuz hikmetiyle bizi bu karışık ve keşmekeş hayatın içine atmış. Ta ki bu kesrette boğulmayıp vahdete eren ve hadisatın dağlarvari dalgaları içinde seyeran edip selamet sahiline ulaşan sıddıklar arifler saidler zahidler abidler şakirler yetişsin.

Bunlar hep kesretin vahdet meyveleri cennetin aziz misafirleri rahmetin külli mazharları...

Onlara katılmak üzere yüzlerimizi kesretten vahdete faniden bakiye çevirmek istiyorsak vahdehuya kulak verip manasıyla amel etmeliyiz.

Vahdehu manen der: Allah birdir. Başka şeylere müracaat edip yorulma onlara tezellül edip minnet çekme onlara temelluk edip boyun eğme onların arkasına düşüp zahmet çekme onlardan

korkup titreme! Çünkü Sultan-ı Kainat birdir her şeyin anahtarı Onun yanında her şeyin dizgini Onun elindedir... —Mektubat

FERD İSMİ

Ferd: Bir olup hem zatında hem de sıfatlarında eşi ve benzeri olmayan.

BU İSİM Allahın birliğini ifade eder; eşi ve benzeri olmadığını ders verir. Vahid ve Ehad isimleri de Allahın birliğini ifade ederler. Ancak Nur Külliyatından Lemalarda Ferd ismi için Vahid ve Ehad isimlerini tazammun eden bir ism-i azam denilmektedir. Buna göre Ferd ismi Vahid ve Ehad isimlerinden daha şümullüdür. Ehad ismi Allahın zatının birliğini Vahid ismi sıfatlarının eşi ve benzeri olmadığını ifade ederken Ferd ismi her iki manayı da bünyesinden toplar. Buna göre Ferd ismini zatında ve sıfatlarında şerikten eşi ve benzeri olmaktan münezzeh olan yegane zat şeklinde tarif edebiliriz.

Nur Külliyatından bir başka hakikat dersi:

İsm-i Ferdin cilve-i azamı bütün kainatı envaıyla eczasıyla bir vahdet içine alıyor; herşeyin alnına bir sikke-i vahdet koyuyor; her şeyin yüzüne bir hatem-i ehadiyet basıyor. — Lemalar

Mahlukat aleminde Ferd isminin sonsuz delilleri cilveleri mevcut.

Kainat sonsuz denecek kadar çok yıldızlardan sistemlerden meydana gelmekle birlikte tümü bir tek şeydir. Bu tek şeyin adına kainat diyoruz ve bunda Ferd isminin bir cilvesini görüyoruz.

Kainatın bütün neticelerinde meyvelerinde de ferdiyeti görmek mümkün:

Bedende vazife gören yüz trilyona yakın hücre ve ruhta cevelan eden sayısız hissiyat duygular ve latifelerle insan bir vahdet teşkil etmekte ve bir tek fert olarak ortaya çıkmaktadır. Böylece biz tek bir varlık olan bu insanda da Ferd isminin bir cilvesini seyredebiliyoruz.

Keza güneş sistemi bütün gezegenleriyle bir vahdet teşkil etmişler ve bir tek sistem olarak ortaya çıkmışlardır.

Her ağaç bütün dal yaprak çiçek ve meyveleriyle bir vahdet teşkil ederler ve bir ağaç olarak boy gösterirler.

Misaller çoğaltılabilir.

Kısacası kendisine müstakil bir şahsiyet verilen her şey Ferd isminin bir cilvesini taşır ve kendisinin bir tek şey olduğunu ona ait sıfatların yahut onun hizmetine verilen varlıkların başka zatlara isnat edilemeyeceğini haykırırlar ve Allahın Ferdiyetini sonsuz dillerle ilan ederler.

Mesela insanın beden ülkesinde bir başka ruha yer yoktur ve bu ülkenin parçalara ayrılıp başka ruhlara nispet edilmesi mümkün değildir. Bir ağacın da dallarının bir kısmı başka ağaçlara isnat edilemezler. Güneş sistemindeki bir gezegeni bir başka sisteme bağlamak da yine mümkün değildir.

Her varlıkta görülen bu ferdiyet tecellileri bize ders verirler ki Allahın zatı bir olduğu gibi sıfatları da eşsiz ve misilsizdir. Bütün mahlukat bu sıfatların tecellileriyle kuşatılmış ihata edilmiştir. Hiçbir mahluk ilahi sıfatların tasarruf sahasından hariç kalamaz ve başka iradelere başka kudretlere... isnat edilemez.

Allah hem zatıyla hem de sıfatlarıyla eşsiz misilsiz benzersiz bir Ferd olduğu gibi her mahluk da zat ve sıfatlarıyla bir bütündür ve bu bütünün tek Halıkı tek Maliki Ferd olan Allahtır.

TERİYE FİİLİ

Terbiye: Bir şeyin safha safha kemale erdirilmesi.

TERBİYE: Bir şeyin safha safha kemale erdirilmesi terakki ettirilmesi. Etrafımıza şöyle bir göz atalım. Her ne görüyorsak üzerinde bu fiilin mührü var. Hepsi İlahi bir terbiyeden geçmiş.

Bu fiil kainatın tümünde olduğu gibi onun neticesi olan insanda da tecelli etmiş.

Kainat ve insan. Birincisi ağaca ikincisi meyveye benzetiliyor.

Terbiye fiilini bu güzel teşbihin ışığında düşünmeye koyuldum. Kendi kendime şu soruyu sordum: Meyve dalda niçin bir anda yetişmiyor? Mesela bir elmanın yenilecek hale gelmesi için neden aylarca bekliyoruz?

Bu soruma değişik cevaplar verdim. Birisi de şu oldu:

Çekirdek bir anda ağaç olmadığı için!.

Ağaç hangi kanuna tabi ise meyvesi de o kanuna tabiydi. Bu kanun tekamül kanunuydu ve terbiye fiiline dayanıyordu.

Daha sonra meyve dalda bir anda bitseydi ne olurdu? diye ikinci soru zihnime geldi. Herhalde dedim kendi kendime o zaman toprağa attığımız tohum bir anda başak verir diktiğimiz fidan anında ağaç olurdu. Ama hayır! Bir yanlışlık yapmıştım. Alemde tekamül kanunu icra edilmeseydi ortada ne çekirdek görebilirdik ne fidan... Kudreti ve hikmeti sonsuz olan bu kainatın sahibi her şeyi bir anda ve son şekliyle yaratmayı irade buyursaydı bugün bebekten kuzudan yahut buzağıdan söz edemezdik.

Cenab-ı Hak mahlukatını safha safha yaratmakla bu safhalar adedince ayrı ayrı eserler sergiliyor.

Meyve için sorduğum soruyu bir de insan için tekrarladım.

İnsan niçin bir anda yaratılmıyor? diye.

Bu defa cevabım hazırdı:

Kainat bir anda yaratılmadığı için.

Evet kainat bir anda yaratılmamıştı. Altı gün ile ifade edilen altı devrede yaratıldığını Kuran-ı Kerim haber veriyordu. Ve kainatın bu altı devrelik yaratılışı onun meyvesi olan insanda da kendini göstermişti: O da ana hatlarıyla altı safhadan geçmişti:

Rahimde mekan tutan bir nutfe pıhtı kan gibi bir tutuk hali alaka bir çiğnem et parçası mudğa bedenin çatısını teşkil eden kemikler izam kemiklere giydirilen et lahm ve nihayet bambaşka bir halk ile inşa edilmesi insan olması...

Kısacası kainat ve içindeki misafirler devre devre yaratılıyor ve bir kemal noktasına doğru kader denilen manevi bir programla ağır ağır yol alıyorlar. İşte terbiye ve tekamül denilince bu yürüyüşün adımlarını anlıyoruz.

Bazıları tekamülü evrim karşılığı olarak kullanırlar. Oysa bu iki kelime mefhum olarak birbirinden çok farklıdırlar. Evrimcilerin tekamül derken kastettikleri mana bir nevin zaman içerisinde bir başka nev (tür) haline gelmesidir. Halbuki tekamül İlahi terbiye ile kemale ermek demektir. Daha açık bir ifade ile tekamül mesela bir kavun çekirdeğinin çeşitli safhalardan geçerek kavun haline gelmesidir. Evrimci tekamülü böyle anlamaz. Ona göre söz konusu çekirdek çok uzun bir zaman sonra karpuz kabak yahut bir başka meyve veya sebze haline gelebilir.

İlim hikmet rahmet gibi nice hakikatları bize ders veren terbiye ve tekamülü evrim gibi donuk ve ruhsuz bir kelimeye sığıştırmak mümkün değil.

RAB İSMİ

Rab: Karşılık beklemeden terbiye eden besleyen büyüten.

Bir şeyi safhalar halinde kemale erdiren.

Yeri sizin için yerleşim alanı göğü de bina kılan size şekil verip
şeklinizi de en güzel yapan ve sizi temiz besinlerle rızıklandıran Allahtır.
Alemlerin Rabbi Allah yücelerden yücedir. — Mümin Suresi 64

MÜMİNLERİN Allah isminden sonra en çok yad ettikleri isim Rab ismidir. Özellikle dua cümlelerinde bu ilahi isim çokça zikredilir. Dua ve ilticalara çoğu kez ya Rabbi ya Rabbel-alemin

diye başlanılır. Rabbül-alemin ismi ilahi terbiyenin bütün alemlerde geçerli olduğunu ders verir. Kuran-ı Kerimin ilk suresi olan Fatiha Suresinde bu isim nazara verilir. Ve ne kadar hamd ve sena varsa hepsinin ancak ve ancak bütün alemleri terbiye eden Allaha mahsus olduğu bildirilir. Son suresinde ise Rabbün-nas ismi geçer.

Rabbül-alemin kainat ağacının terbiyesiyle Rabbün-nas ise bu ağacın meyvesi olan insanın terbiyesiyle ilgilidir. Demek oluyor ki bütün alemleri terbiye etmeyen insanı terbiye edemez. Zira insanın varlığı bütün alemlerle alakalıdır.

Terbiye bir şeyin bir ilk noktadan itibaren kademeli olarak kemale erdirilmesi ve son noktaya ulaştırılması demektir. Bütün alemler için bu ilk nokta Nur-u Muhammedidir.

Alemlerin terbiyesi denilince hatırımıza öncelikle sema alemi arz alemi hava alemi su toprak ziya alemleri gelir. Bütün bunlar ayrı terbiyelerden geçmişler ve sonunda tümü bir tek şey olmuşlardır: Kainat.

Bu haşmetli terbiyeyi Rabbün-nas isminin tecelli ettiği insan terbiyesinde daha net olarak seyredebiliriz. İnsanın da ilk hareket noktası rahim menziline atılan bir tohumdur. Bu tohumun safhalar halinde terbiyesiyle göz kulak el ayak ağız mide kalp ciğer beyin gibi birbirinden çok farklı organlar yaratılmıştır. Büyük alemde hava ile suyun terbiyeleri birbirinden farklı olduğu gibi bu küçük alemde de mesela ciğerle midenin terbiyeleri birbirinden ayrıdır. Bu farklı terbiyelerle bir tek varlık ortaya konulmuştur: İnsan

Cenab-ı Hakk kulunun iradesi dışında icra ettiği bu mükemmel terbiyeden sonra onu ebedi saadet mahalli olan cennete davet ediyor. Ruhun aklın kalbin ve bütün hissiyatın o ulvi aleme uygun hale gelmeleri için insanı ayrı bir terbiyeye tabi tutuyor. Peygamberler göndererek ve kitaplar inzal ederek kuluna saadet yollarını gösteriyor. Şu var ki bu terbiyeyi kabul edip etmemekte insanı serbest bırakıyor.

Yine Fatiha Suresine dönelim: Rabbül-alemin isminden sonra Rahman ve Rahim isimlerinin zikredilmesiyle Rab isminin canlılar alemindeki ve insandaki rahmetli tecellilerine dikkat çekilir.

Rahman ismi dikkatimizi bütün canlılar alemine çevirir. Bu alemde bir milyonu aşkın hayvan türü var. İnsan türü bunlardan sadece bir tanesi. Bu türlerin her birinde Rab ismi ayrı bir şekilde ve sonsuz bir rahmetle tecelli eder. İpek böceğinin ipek örecek şekilde terbiye edilmesiyle arının bal yapacak şekilde terbiye edilmesi kuşun uçmaya balığın yüzmeye yılanın sürünmeye uygun organlarla donatılmaları her birinin her organının da rahmetle verilmesi nazarımıza sunuluyor. Rahman ismine muhatap olan bütün muhtaçlar ki insan da onlardan birisidir en güzel şekilde beslenip büyütülüyorlar rızıkları en mükemmel şekilde veriliyor.

Rızıklar alemi denilince dikkatimiz öncelikle bitkiler alemine çevrilir. Bu alemde de her bitki türü ayrı ve mükemmel bir terbiyeden geçmekle Rab ismini ayrı bir aynada gösterir ve bu ismin değişik bir tecellisini sergiler.

Demek oluyor ki bütün alemlerin terbiyesi canlılar alemini netice veriyor. İnsanlar diğer hayvanlar ve bitkiler güneşin suyun toprağın terbiyelerine muhtaç olma hususunda bir bakıma yan yana duruyorlar. Güneşin doğmasını yağmurun yağmasını baharın gelmesini birlikte bekliyorlar. Rahman ismi hepsinde tecelli ediyor ve hepsinin her türlü ihtiyaçları büyük bir merhamet ve ihsan eseri olarak görülüyor.

Rahman isminden sonra Rahim isminin zikredilmesiyle nazarlar ebediyet alemine çevrilir ve terbiye fiilinin en ileri tecellisinin bu aleme baktığına dikkat çekilir. Bu isim en mükemmel manasıyla insana bakıyor ebedi aleme bakıyor. Alemlerin terbiyesinin odak noktası olan insan

Peygamber terbiyesi altına girmekle akıl almaz derecede terakki ediyor ve Nur Müellifinin tabiriyle iman insanı insan ediyor.

Bu hakiki insanlar gerçek saadet yurduna layık olacak bir terbiyeden geçiyorlar. Akılları hikmetle ilimle terbiye görüyor. Nazarları ibretle helale bakmakla terbiye görüyor. Organları hissiyatları duyguları rıza dairesinde vazife görmekle apayrı bir mahiyete bürünüyorlar.

Allah Resulü(a.s.m.) Cevşen-i Kebir münacatında Ey Cennetin ve Narın Rabbi! Ey Nebilerin ve ahyarın Rabbi! Ey Sıddıkların ve ebrarın Rabbi! ... Ey gece ve gündüzün Rabbi! diye dua etmekle Rab isminin en geniş ve en ileri tecelli dairelerini bizlere ders vermiş oluyor.

Bu terbiyeler içinde en ileri terbiye Nebilerin terbiyesidir ve bu terbiyenin de en ileri derecesi ahir zaman peygamberi Hz. Muhammedde (a.s.m.) tezahür etmiştir.

Nur Külliyatında O Şanlı Nebinin(a.s.m.) bir ayette mazhar olduğu feyz-i ilahinin bir peygamberin umum feyzi kadar olabileceği (Sözler) kaydedilerek bu haşmetli terbiyenin akıl almaz üstünlüğü hayret nazarlarımıza sunulur.

RABBANİ MEKTUPLAR

Hem o nur ile kainattaki harekat tenevvüat tebeddülat tagayyürat; manasızlıktan ve abesiyetten ve tesadüf oyuncaklığından çıkıp birer mektubat-ı Rabbaniye birer sahife-i ayat-ı tekviniyye birer meraya-yı esma-i İlahiyye ve alem dahi

bir kitab-ı hikmet-i Samedaniyye mertebesine çıktılar.

— Sözler

ALEMDEKİ varlıklar için mektubat-ı Rabbaniye tabiri kullanılmakta... Yani her varlık bir İlahi terbiyeden geçmiş çok manalar yüklenmiş ayrı bir şahsiyet kazanmış ve bir Rabbani mektup olmuş. Bu mektupların mürekkebi: Atomlar.

Bir materyaliste göre mektupları mürekkepler yazmışlardır. Tabiatçıya göre mürekkebin mektup olması tabiidir. Ve bir evrimciye göre;

Mektuplar mürekkeplerin çok uzun süre beklemesiyle yazılmışlardır!

Kainat kitabının mürekkebi atomlardır dedik. Bu atomlar İlahi kudret ile var edilmişler ve yüz kadar elementten sonsuz denecek kadar çok yıldız güneş gezegen... yaratılmış. Bunların tamamına birden kainat diyoruz ve onun kendi kendine var olmayacağını yahut bir başka kainatın evrim geçirmesiyle meydana gelemeyeceğini çok iyi biliyoruz.

Güneş sistemimize bakalım: O da ayrı bir sistemin evrimleşmesiyle ortaya çıkmış değil. (Günün yaygın hastalığı evrim olduğundan bütün sapık telakkiler namına onu muhatap alacak ve ona cevap vereceğiz.)

Gezegenlere dikkat edelim: Hepsinin aslı aynı ama ayrı ayrı terbiye edilmişler; büyüklükleri farklı yörüngeleri değişik hızları muhtelif olmuş. Ne Merkür Uranüsün ne Dünya Marsın evrim geçirmesiyle vücut bulmamışlar..

Moleküllerden güneş sistemlerine kadar her şeyi ayrı ayrı terbiye eden Cenab-ı Hak zemin yüzündeki her nevin ilk atalarını da yine müstakilen yaratmış ve terbiye etmiş. Ne deve balinanın; ne kurt bülbülün; ne de insan maymunun evrim geçirmesiyle var olmamış...

Her nev ayrı bir plandan çıkmış!...

Kendi nevimize bakalım: Bir damla nutfe içerisinde binlerce sperma var. Bir sperma hücresinin yumurta hücresiyle birleşmesi halinde her iki hücrenin karakterlerini taşıyan yeni bir hücre meydana geliyor.

İnsanın temelini teşkil eden bu hücrede bir de hücre çekirdeği mevcut. O çekirdekte kırkaltı kromozom dizilmiş ve her kromozom üzerinde de genler sıralanmış.

Bir gen santimetrenin on milyonda biri kadar. Her genin de ayrıca alt üniteleri var. İşte o küçücük birimlerin diziliş farklarından insanların farklılığı ortaya çıkmakta...
İnsan aklı bu farklı dizilişlere bir sınır tayin edemiyor. Nitekim bütün çoğalma hücrelerine döllenme fırsatı verilseydi bu hücreler sayısınca insanlar dünyaya gelecekti ve hiç biri diğerine benzemeyecekti!..
Bir tek insanda ömrü boyunca yaratılan spermaların hepsi hesaba katılsa hele asırlar boyu gelip geçen ve istikbalde yaratılacak olan bütün insanlar birden nazara alınsa akılların alamayacağı hayallerin ulaşamayacağı sonsuz bir ilim ve takdir tablosuyla karşılaşılır...

Şimdi evrim felsefesini müdafaa edenlere soralım:

Sonsuz ilmiyle sadece insan nevi için böyle hayale sığmayacak kadar planlar takdir eden Allah neden her nev için ayrı bir plan takdir etmesin? Ve niçin insan planını maymun planından evrimleştirsin?

Bugün her nevin ayrı bir genetik yapıya sahip olduğu ispat edilmiş durumda. Canlılardaki terbiye fiili bu genetik yapı bu İlahi program üzerine cereyan ediyor. O sonsuz ilim ve kudret sahibi milyarlarca çekirdeği yumurtayı nutfeyi harika bir terbiyeden geçiriyor. Adeta noktalardan kitapları damlalardan ummanları çıkarıyor...

İnsan nevini düşünelim. Her gün yaklaşık dörtyüzbin kadar insanın dünyaya geldiğinden söz edilmekte. Bu şu demektir: Her an yer yüzünde muhtelif rahimlerde kimi nutfe kimi alaka kimi mudğa... devresinden geçen yüzbinlerce yavru mevcut. Bu yolcular ne ve neci olduklarından habersizler. O rahimlerde sonsuz bir rahmet ile terbiye görüyor hayata hazırlanıyorlar. Dünyaya gelmeleriyle de rahmetin yardımı kesilmiyor ömürleri boyunca devam ediyor.

Evrim felsefesini dava edinenler bu sonsuz rahmeti ve bu İlahi terbiyeyi hiç nazara almazlar ve insanlara şöyle seslenirler: Ne bu alem düşünülmeye değer ne de kendi varlığınız!
Siz bunları bir tarafa bırakınız! Sadece ve sadece ilk insanın hangi hayvandan evrimleştiğine kafa yorunuz!..

Aklı başında olan insan bu alemde ve kendi varlığında hükmeden terbiye fiillerini birlikte nazara alır ve şöyle düşünür:

Önce kainat denilen sarayım yapılmış. Benim için güneş lamba zemin beşik olmuş... Ay bir kandil olmuş bana.

Dünyamın her tarafına su tesisatı çekilmiş. Her ilimde her köyümde su var.

Bir kısmı çöplerden yumurta bir kısmı otlardan süt yapan canlı fabrikalarım yaratılmış.

Önce evim inşa edilmiş sonra levazımatım... En sonunda da ben halkedilmişim: Arzın halifesi ünvanıyla.

Ne evim ne lambam ne kandilim ne de hizmetçilerim kendi kendilerine evrim geçirmemişler rastgele var olmamışlar. Ben de bu kaideden hariç değilim. Kendimi ne şuursuz maddeye ne tabiata ne de evrime verebilirim.

Ben bir kulum ve bütün bunlar Rabbimin hediyeleri...

Tablo

Çoğumuz bir tablonun güzelliğini anlatırken canlılığı üzerinde durur ona ağırlık veririz. Resimdeki çocuk sanki gerçekten ağlıyor veya kuzunun süt emmesini ne güzel canlandırmış gibi sözler ederiz. Burada beğenilen tablolar bir başkasıyla karşılaştırılır; farkında olunmadan. İşte bu esas tablo şu kainattır yahut ondan kesitler. Bu tablonun en belirgin özelliği Rabbani oluşudur. Yani onda yazılanlar çizilenler resmedilenler bir terbiyeden geçmişlerdir. Ressam bir elma resmi çizer ama onun elmasında ne gıda vardır ne koku ne de lezzet; sadece sanatlı bir şekil ve güzel bir taklittir.

Kainat tablosundaki elmalar ise Rabbanidirler yani elma mahiyetinin cisimleşmiş birer şekli olarak terbiye görmüşlerdir.

Gerçekten de dünya harikalar harikası bir muhteşem tablo; ama nasıl! Yağmuru gerçekten yağar; güneşi gerçekten doğar; kuzuları gerçekten meler; insanları gerçekten düşünür sevinir ağlar; kuşları gerçekten uçar... Bir ressam da bu tablo içinde bir figürdür; resim yapmaktadır; ama gerçekten. Yaptığı resimlerden söz edilmesini isterken kendisini çizen kalemden nasıl gafil olabilir!

Her eseri sanatkarının bir çiçeği bir meyvesi olarak değerlendirmeli. Eserin ortaya çıkmasında sanatkara bahşedilen kabiliyetin ona takılan aletlerin azaların büyük payı unutulmamalı. Güneşten ziya akıtan ağaçtan meyve çıkaran deryada balık üreten şu kainatın sahibi insanda da çok çeşitli eserler yeşertmekte mahsuller yetiştirmekte. İnsanın eli dili fikri hayali ayrı birer derya ayrı birer tarla... Elinden çıkan resimlere hatlara mimari yapılara; dilinden dökülen güzel sözlere harika nutuklara; fikrinden süzülen kitaplara hep bu gözle bakılmalı.

Yalnız şu nokta unutulmamalı: Ağaç ne için yaratılmışsa onu yazıyor. İnsana ise yazacağı şeye kendisinin karar vermesi imkanı tanınmış.
Başında uzayan saçla kaleminden dökülen yazının farkı burada. Bu yüzden eserin güzeli yanında çirkinini harikası yanında pespayesini de verebiliyor. Buna engel olunmayışını kaleminin böyle serbest bırakılmasını bu dünyada imtihan oluşunun icabı olarak değerlendirmek gerekir.

Dünya tablosu sürekli değişmekte. Canlıların konuşup susmalarıyla oturup kalkmalarıyla doğup ölmeleriyle; ayrıca rüzgarın esmesi suların akmasıyla tablonun tamamının da durmadan dönmesiyle her an yeni yeni manzaralar ortaya çıkıyor ve kayboluyor. Bu tabloda biz de vazifemiz tamam oluncaya kadar yaşayacak sonra silineceğiz; büyük sergide yeniden teşhir edilmek üzere...

İnsanın bu tabloda diğer varlıklardan çok farklı bir yönü çok değişik bir vazifesi var. O hem figür hem seyirci. Kendisine takılan aletlerin herbiriyle başka bir alemi seyrediyor keşfediyor. Gözün kulağın aklın seyrettiği daireler birbirinden ne kadar farklı ve ne kadar uzak! Aralarında ulaşılmaz mesafeler var. İşte bu uzak dairelerin bir arada iç içe bulunması tabloya ayrı bir güzellik katıyor.

İyi insanlar hayatlarıyla kainat yüzüne manevi nakışlar işlemekte rahmani çiçekler takmaktalar. Kainat bu güzel neticeler için yürüyüşünü sürdürmede zaman bu mahsulleri zaptetmek için akışını devam ettirmede. İffetli bir hanım dürüst bir tüccar itaatkar bir çocuk ayrı ayrı fakat güzellikte birleşen manaları yani namusu doğruluğu hürmeti sergiliyorlar. Her insan bir fabrika gibi iyi veya kötü mamullerini piyasaya devamlı sürmekle meşgul.

İşin bir perde ötesini hakkıyla göremiyoruz. O da dünyadaki milyarlarca insanın herbirinin bir günlük yaşayışlarında akıllarından geçen fikirler yaptıkları değerlendirmeler duydukları hazlar elemler açığa vuramadıkları arzular dile getiremedikleri istekler ifade edemedikleri memnuniyetlerden meydana gelen sessiz fakat muhteşem tablo!

Doğru veya yanlış iyi veya kötü bu kainatta en fazla mana neşredenler zamanda en çok iz bırakanlar insanlardır.

Bir manada her insan bir sanatkar. Günlük yaşayışıyla kendini işliyor. Öğrendikleriyle aklına seyrettikleriyle gözüne sevdikleri veya nefret ettikleriyle kalbine yeni şeyler takıyor onları ya güzelleştiriyor veya kıymetten düşürüyor. Dünyaya geldiği günden beri hem ölüme doğru koşuyor hem de amel defterini yazıyor!...

SALTANAT DENİLİNCE

Saltanat-ı Rubibiyet: Allahın herşeyin yegane terbiye edicisi olma saltanatı.

BAZI KELİMELER taş gibi sert ve donuk. Ruhu yaralamaktan veya gereksiz meşgul etmekten öte bir işe yaramıyorlar. Bazıları ise güneş gibi. İnsanın iç alemindeki buzları eritiyor yahut ufkunu genişletiyorlar.

Bazan on sahife okur anlatılmak isteneni bir iki cümlede özetleyebiliriz. Bazan da tam aksine bir satırı bir sahife ile tefsir etmemiz mümkün olmaz. Bunları bana söyleten şu harika terkib oldu: Saltanat-ı Rububiyet.

Demek ki saltanat denilince sadece hakimiyet ve malikiyet anlaşılmamalı. Başka saltanatlar da var. Ve bu İlahi saltanatlardan sadece birisi: Saltanat-ı Rububiyet.

Bütün eşya O sultanın terbiyesinden geçmiş.

Bir hat sergisini gezersiniz... Sergi falan şahsındır; orada ne kadar hat varsa hepsi onun kaleminden akmıştır. O sergide bir hattatlık saltanatı müşahede edersiniz. Ama o saltanat o sergiye onun açıldığı mekana mahsus kalır. Başka mekanlarda ayrı sergiler ve değişik hattatlar bulunabilir. Ama bu kainat öyle değil. Bu alem tek bir fuar bu dünya tek bir sergi...

Fatiha suresinde Cenab-ı Hak kendisini bizlere Rabbül-alemin olarak tanıtır. Bütün alemlerin Rabbi. Sema aleminin de Rabbi arz aleminin de... Canlılar aleminin de Rabbi cansızlar aleminin de... Ve nihayet ahiret aleminin de Rabbi dünya aleminin de...

Rab isminin tecelli daireleri bir umman.. O ummandan sadece bir katre:

Semada bir Rububiyet saltanatı hükmediyor. Bütün yıldızlar aynı zatın terbiyesinden geçmişler. Semanın Rabbi o ülkenin bütün yıldızlarını söndürmeden yandırır düşürmeden durdurur veya çarptırmadan döndürür. Durmadan dönende başka düşmeden duranda daha başka bir terbiye fiili icra edilmiş. Bu ayrı terbiyeler onlara farklı isimler taktırmış: Yıldızlar ve gezegenler... Bütün bu yıldızların menşei aynı asılları bir...

Aynı liseden mezun iki öğrenciden biri Hukuk Fakültesine gidiyor diğeri Tıp Fakültesine. Ayrı dersler alıyor ayrı tatbikatlar yapıyor kısacası ayrı terbiyelerden geçiyorlar. Ve sonunda ayrı isimlerle yad ediliyorlar: Hakim ve doktor.

Arz güneş sisteminden tek bir gezegen. Ama onda o kadar çok ve o kadar ayrı terbiye fiilleri icra ediliyor ki Rabbüs-semavati vel-ard ismi sanki arzdaki bu farklı terbiye fiillerinin yıldızlar kadar çok olduğunu ima ediyor bize.

Bu arz küresinde havasıyla suyuyla bakırıyla altınıyla şekeriyle tuzuyla ovasıyla gölüyle ve nihayet bitkisi hayvanı ve insanıyla her ne varsa hepsi arzın Rabbinin terbiyesinden geçmiş. Hepsinde o saltanatın hakimiyeti okunmakta.

Toprağı bakterilerle kaynaştırırken denizlerde balıkları kan nehirlerinde al ve akyuvarları oynaştırıyor.

Bugün hayvanların nev olarak milyona yaklaştığından söz ediliyor. Uçan kuştan bal yapan arıya ipek ören böcekten süt imal eden koyuna cemiyet hayatı süren karıncadan müstakil yaşayan arslanlara parslara kadar her bir hayvan nevi Allahın Rab isminin ayrı bir tecellisini sergilemekte.

Canlılar alemini organlar seviyesinde düşündüğümüzde çok geniş ve akıllara durgunluk veren bir başka tabloyla karşılaşır ve Rab isminin bunların her birinde ayrı bir cilvesi olduğunu görürüz. Kalbin terbiyesi beynin terbiyesinden farklı karaciğerle akciğerin terbiyeleri de ayrı ayrı.

Semanın da arzın da terbiyesi hep insanlar için; Rabbini bilen ve Cennete layık kıymet alan bahtiyar kullar için.

Güneş o misafirleri şefkatle okşarken arz küresi incitmeden döndürüyor onlara beşiklik yapıyor.

Lamba da onlar için beşik de.

Ve dikkatimizi insan nevinde merkezleştiren harika bir tesbit:

İnsanın bir ferdi sair hayvanatın bir nevi hükmündedir.
— Mesnevi-i Nuriye

Elbetteki bu farklılık sadece bedenlerden ileri gelmiyor. Beden itibariyle insanlar arasındaki ayrılık; öyle iki nev arasındaki farklılık gibi görünmüyor. Ama ruh dünyalarına indiğimizde apayrı sahnelerle karşılaşıyoruz. Ağzından bal akan insanlar da var zehir akıtan insanlar da. Ama insanın balı arınınkinden çok tatlı zehiri de yılanınkinden daha tesirli.

Rabbünnas ism-i şerifiyle; akıl idrak vicdan kalp hafıza ve nice hissiyatla donatılan insan nevinin Rab isminin ayrı bir tecellisine mazhar olduğu bize ders veriliyor. İnsanlar içerisinde bazı seçkin fertler ayrı ve hususi bir terbiyeye mazhar oluyorlar.

Resulullah Efendimiz (a.s.m.): Ya Rabbennebiyyine vel Ahyar Ey peygamberleri ve bütün hayırlı insanları terbiye eden nidasıyla Peygamber terbiyesinin ayrı bir terbiye mertebesi olduğunu bize haber veriyor. Bu ismin tecellileri de Peygamberler itibariyle yine farklılık arzetmekte.

Kuran-ı Kerimde Rabb-i Musa ve Harun buyrulur. Her ikisi de peygamber. Ama ruh dünyaları iç alemleri birbirinden farklı. Her ikisinin terbiyesi de ayrı birer İlahi ameliye.

Ben bu isimleri yad ederken hayalim beni alıp Asr-ı Saadete götürdü. Rabb-i Musa ve Harun buyruğundan medet alarak Rabb-i Sıddık ve Ömer Rabb-i Osman ve Ali Rabb-i Talha ve Zübeyr diyemez miyiz diye düşündüm. Zira onların her birisi farklı meziyetlere ayrı karakterlere değişik faziletlere sahip idiler.

Daha sonra Benim ümmetimin alimleri Beni İsrailin peygamberleri gibidir Hadis-i Şerifini hatırladım. Ve herbiri kendi asrına yön veren; İslamın o asırdaki mücahede ve tebliğ metodunu ilhamen tesbit eden ve Peygamberimize vekaleten kendi asırlarında bu vazifeyi hakkıyla ifa eden müceddidleri kutupları müçtehidleri düşündüm. O seçkin ve müstesna zevatın her birinde Rab isminin ayrı bir mertebede ve değişik bir güzellikte tecelli ettiğini hayalen seyrettim.

Sonra melekler alemini düşündüm. Onlar da farklı terbiyelere tabi tutulmuş olmalıydılar. Rab isminin Hz Cebraildeki tecellisiyle Hz. Azraildeki tecellisi bir olmasa gerekti.

Bu mevzuda daha çok şeyler söylenebilir. Son olarak Rab isminin değişik tecellilerinden bir başka sahneyi nazarımıza sunan Resulullah Efendimizin (a.s.m.) şu yakarışına atf-ı nazar edelim.

Ya Rabbessiğari vel Kibar...

Küçüğü de O terbiye ediyor büyüğü de.

İnsanı da O terbiye etmiş kainatı da...

Elektronları da terbiye eden O gezegenleri de...

Kırda oturup kendimizi dinlerken parmağımızın üzerinde bizi incitmeden yol alan küçük bir böceğe gözümüz takılır.

Kendisini güçlükle görebildiğimiz bu küçücük mahlukun nasıl rızıklandığı sorusu içimizde şimşek gibi çakar.

Şöyle bir mukayese yaparız. Ben midemden ne kadar büyüksem aşağı yukarı bu böcekle midesi arasında da ona yakın bir nisbet olmalı.

Kendisini zorla gördüğüm bu hayvanın kimbilir midesi ne kadar küçük. Derken ikinci bir mukayeseye gireriz. Ağzıma attığım bir lokma midemin tamamından ne kadar küçükse bu hayvanın lokması ile midesi arasında da benzer bir oran vardır.

Bu düşünce ile hayalimizde iki ayrı terbiye fiili birden canlanır: Bu küçük hayvanın midesinin onun rızkına göre terbiyesi ve rızkının da onun ağzına zevkine midesine göre terbiyesi. Bütün böcekleri sinekleri mikropları hayalen karşımıza alır ve bu muazzam ordunun her gün beslendiğini

onların midelerine uygun lokmacıkların bu alemde harika bir biçimde her an yaratıldığını ibretle düşünürüz.

Ve Ya Rabbessiğari vel Kibar nidası bizim dudaklarımızdan da hayretle dökülür...

DÖRT İSİM

Sani-i Zülcelal hem Evveldir hem Ahir hem Zahirdir hem Batın. — Mesnevi-i Nuriye

KURANI KERİMDE Esma-i Hüsnadan Evvel ve Ahir Zahir ve Batın isimleri birlikte beyan edilir.

Evvel ismi bize ezeliyet dersi verirken Ahir ismi nazarımızı ebediyete çevirir ve sonunda Ona rücu edeceğimizi ihtar eder. Zahir isminden şu kainatı yaratan zatın varlığı şu alemden daha açık ve seçik olarak aklımıza görünürken Batın isminden Onun kudsi mahiyetini anlamaktan aciz olduğumuzu ders alırız.

O her şeyden sezilen Zahir hiçbir şeyle bilinmez Batındır. — Hak Dini Kuran Dili

Bu alemde yaratılan her varlığın bir evveli vardır. Zira mahluk hadistir yani sonradan ihdas edilmiş yaratılmıştır. Ve yine her varlığın bir ahiri vardır. Zira mahluk fanidir. Öyle ise bütün evvel ve ahir alemlerini birden nazara aldığımızda şu alemin bu iki ismin tecellileriyle adeta kaynaştığını görürüz.

Zahir ve Batın isimleri de öyle.

Nur Külliyatından Asa-yı Musada bu dört ismin tecellileri harika bir şekilde izah edilir. Bütün çekirdeklerin Evvel ismine bütün meyvelerin Ahir ismine bitkilerin elbise hükmündeki dış vechelerinin Zahir ismine birer fabrika mahiyetindeki iç alemlerinin ise Batın ismine ayine oldukları ders verilir. Bu güzel misali yaygınlaştırabilir ve tefekkürümüzü genişletebiliriz. O zaman görürüz ki mahlukatta bu dört isim birlikte tecelli ediyorlar.

Her insan güneş sisteminin batınında yer küresinin zahirinde dedesinden ahir torunundan evveldir. Kainat da bizim gibi. O da Nur-u Muhammedin ahirinde arşın batınında ahiretin evvelindedir.

Evvel Ahir Zahir ve Batın olan Allah batınlarda nice varlıkları batınlarıyla birlikte yaratıyor ve daha sonra onları zahire çıkarıyor. Hepimizi nufte denilen bir evvel üzerinde inşa etti. Bu ameliye annemizin batınında icra edildi. Ve bizim batınımızda kalp ciğer damar sinir gibi nice organlar ve sistemler yerleştirdi. Sonunda o batından bu dünyanın zahirine çıkardı. O anda kendimizi kainatın batınında bulduk.

Önümüzde bir batın daha var: Kabir. Oraya girdiğimizde bu bedenimiz nuftenin de evveline yani elementlere inkılab edecek. Derken mahşer ile zahire çıkıp inşaallah oradan Cennete o eşsiz batına gireceğiz.

Not defterimden engin manalı bir vecize kaydetmeden geçemeyeceğim:

Taraf ve cihet halk alemindedir emir ve sıfat alemini cihetsiz bil. — Mesnevi

Beden halk alemine ruh ise emir alemine misal. O cihetsiz ruh bedeni her cihetle kaplamış; her köşesinde tasarruf etmekte. Ruhun bir sıfatı olan hayat bedenin her hücresine girmiş...

Ruh evveldir zira o var iken beden yoktu. Ahirdir beden çürüyüp gitse de o varlığını devam ettirir. Zahirdir onun varlığı bedenin her noktasında kendini gösterir.
Batındır onun mahiyetini bilmek beşer idrakinin ötelerindedir.

Bu ruhun yaratıcısı olan Allah elbette cihetten münezzehdir. O hem Evveldir hem Ahir hem Zahirdir hem Batın...

HEPSİ ONUN

Malikiyet mertebe-i uzması tevhid-i azam suretinde Onundur. — Mektubat

MALİKİYET: Bir mülkün sahibi olma; onda istediği gibi tasarruf edebilme keyfiyeti. Onu dilediği gibi evirip çevirebilme başkalarına satabilme ve dilediği anda onun varlığına son verebilme yetkisi.

Biz kendimize malik değiliz. Çünkü kendimize sahip değiliz.

Ticaret veraset bağış ve emanet. Bir mülkte tasarruf edebilmenin dört şartı.

Biz ne bedenimize ne onu kuşatan hava tabakasına ne ayak bastığımız yer küresine ne güneşe ne aya hakiki sahip olamayız. Bunları satın aldığımız hayalimizden bile geçemez. Bunlar bize ebeveynimizden de miras kalmadı. Öyle ise bizim malikiyetimiz son iki maddeye dayanıyor:

Bağış ve emanet. Bir diğer ifadeyle lütuf ve imtihan.

Bizi Rabb-ül-alemin terbiye etti. Önce alemleri yarattı onları bizim terbiyemize bizim istifademize en uygun hale O getirdi. Sonra o alemlerden bizi süzdü...

Öyle ise Onun bizim üzerimizdeki malikiyeti Rububiyete dayanıyor...

Ruhumuzu o yarattığı gibi bedenimizdeki bütün hücre taşlarını da O yarattı. O halde Onun bizim üzerimizdeki malikiyeti Halıkıyete dayanıyor...

Her gün Onun kainatından yine Onun kudretiyle hikmetiyle süzülen rızıkları yiyor onlarla besleniyoruz. Demek ki Onun bizim üzerimizdeki malikiyeti Rezzakiyete dayanıyor.

Onun bu kainat nizamı için koyduğu bütün kanunlara harfiyyen riayet ediyoruz. Biz o kanunların mahkumuyuz. Yemeden yaşayamıyor havayı emmeden edemiyor gözümüzü açmadan göremiyoruz. O halde Onun bizim üzerimizdeki malikiyeti Hakimiyete dayanıyor.

Daha nice cihetlerden biz Onun mülküyüz O bizim Malikimiz. Biz elimizin altındaki eşyaya yahut bedenimize takılan cihazlara sahip çıkarken bunların bize emanet verildiğinin idraki içindeyiz. Ve yine bunlardan imtihana tabi tutulduğumuzu zamanı gelince hepsinin elimizden alınacağını biliyoruz.

Bütün bunlar bir yönüyle bizimdir diğer yönüyle değil.

Tabiattaki varlıklara dağıtılan bütün dallar kollar gezegenler bütün gözler kulaklar ve bütün duygular kuvvetler hem onların hem de değil. Herşey emanet.

Bir ağacı şuurlu kabul etseniz Şu dal benim diyecektir. Haklıdır. Onun bu sahip çıkışı o dalın başka ağaçtan değil kendinden çıktığı manasınadır. Ama Allah o ağacın da o dalın da Halıkı yaratıcısı. O ağacı kainattan O süzmüş toprağı ona saksı yapmış onu havayla kuşatmış. Semadan yağmuru ve ziyayı ona O gönderiyor...

Demek ki ne tarla bizim ne dal ağacın ne balık denizin ne yıldız semanın ne kanat kuşun ne saçlar başın ne orman dağın...

Malikiyet mertebe-i uzması tevhid-i azam suretinde Onundur. Mektubat

O tek Malik ve tek Halık.

Görünen ve görünmeyen bütün alemler ve içindekiler hep Onun mülkü. Halk ve inşasında hiçbir nesneyi kendi keyfine bırakmamış. Herşeyi mutlak iradesiyle dilediği gibi yaratmış. Ne güneşi yaratırken semaya ne dünyayı yaratırken güneşe ne canlıları yaratırken dünyaya danışmış. Mahlukatında dilediği gibi tasarruf etmiş ve ediyor.

Dilediğine can vermiş dilediğine yarı can.

Bir kısmını göklerde uçurmuş bir kısmını yerlerde süründürmüş.

Dilediğinin önüne et koymuş dilediğininkine ot.

Birine denize girmeyi yasaklamış diğerine denizden çıkmayı.

Kimine kol vermiş kanat vermemiş kimine kanat vermiş kol vermemiş.

Bir kısmını iki ayaklı yapmış başkalarını dört altı yahut kırk ayaklı...

Karınca kaç ayaklı olduğunu bilmez ama tökezlemeden rahatlıkla yürür. Sindirim sisteminden haberdar değildir ama yediğini kolaylıkla hazmeder.

Hayvanlar alemi hakkında sadece insan birşeyler bilir. O bilgi de onların hiçbir işine yardımcı olmaz. Hayvanlar bir tarafa insan bile kendi iç işlerine karışabiliyor mu?..

Şu beden fabrikası sıhhatle çalıştığı müddetçe ondan haberimiz bile olmuyor harici işlerin peşinden koşuyoruz. Ancak bir arıza halinde doktorun kapısına varıyor onun tavsiye ettiği ilaçları alıyor iğneleri vuruluyoruz.

Sonra?..

Bekliyoruz.

Bütün canlıların kendi iç işlerine karışamadan uçmalarına koşmalarına sürünmelerine yüzmelerine birden bakabilsek bu mülklerin tamamında bir tek Malikin tasarruf ettiğini bütün berraklığıyla görürüz.

Güneş Onun nurundan aldığı feyzi aktarmakta. Ağaç Onun hazinesinden takılanı uzatmakta.

Bu kainat tablosunda semalar ormanlar deryalar ovalar bitkiler hayvanlar hep o İlahi kudret kalemiyle çizildikleri gibi bütün hayatlar hissiyatlar latifeler de yine o kalemin nakışları.
Şu var ki bu ikinciler bir derece perdeli. Zira bedenlere değil ruhlara işlenmişler.

Herşey nakış ve hepsi Onun eseri.

Allah Malik herşey mülk.

Mülkün kuvvetinden mi bahsedilir?..

Mülk ancak kudrete mazhar olur o kadar. Tabiattaki kuvvetler kasadaki altınlar gibi. Ne kasaya zengin denilir ne tabiata kadir.

Bedenimiz tabiattaki elementlerden bir demet. Kuvvetimiz ondaki kuvvetlere bir misal.

İnsan yeni ayak bastığı bu harika alemi fikren gezip dolaşır. Her sanat eserinin önünde durup uzun uzun düşünür. En büyük eser bizzat kendisi olduğu için en fazla kendisini inceler en çok kendisiyle başbaşa kalır.

İnsanoğlunun kendi bedenini öğrenmesi ne kadar ibretlidir!.. Bu mevzuda yaptığı her araştırma sorduğu her soru onun kulağına şu hakikatı fısıldar:Bu beden mülkünün sahibi sen değilsin.

Gece uyku nimetine dalıp kendini kaybettiğin gibi gündüz de dünya nimetlerinin peşinden koşmakla kendini unutuyorsun. Ama bedenindeki sayısız icraattan hiçbiri ihmal edilmiyor.

Zaten kim kendi işini kendi görüyor ki?

Ağaç mı kendi iradesiyle büyüyor? Dünya mı kendi keyfince dönüyor? Tarla mı dilediği mahsulü veriyor? Güneş mi istediğini aydınlatıyor? İnsan mı gençlikten ihtiyarlığa kendi arzusuyla gidiyor?

Mülk Onun ve O mülkünde dilediği gibi tasarruf ediyor...

İki dal

Birisi elindeki bıçakla bir dalı çizer bu arada yanlışlıkla parmağını da yaralar. O andan itibaren bir İlahi tedavi ile her iki yara da iyileşmeye doğru adım adım ilerlemeye başlar. Tedavi görmede insanla ağaç yanyana gelmiş Mevlalarının lütfuna sığınmışlardır...

Mülk Onun. Onun bir kulu Onun yarattığı iki dalı birlikte yaralamış. Şu farkla ki dallardan biri ağaca takılı diğeri o kulun kendi koluna...

Konunun bir başka ciheti:

Üstad Bediüzzaman Hazretleri lehül-mülkünün izahında Mülk umumen Onundur buyurur ve şöyle devam eder: Sen hem Onun mülküsün hem memlukusün hem mülkünde çalışıyorsun.

Memluk mülk edinilmiş demektir; kölelere de memluk denilir. Buna göre zengin-fakir hepimiz hem mülküz hem de memluk.

Zenginlerin fakirlere sadaka vermeleri ve onların imdadına koşmaları bir memlukün diğer memluke yardım etmesi demek oluyor.

Ve bu hal bütün mülk ve melekut alemlerinin yegane maliki olan Allahın lütfunu ve rahmetini celbediyor.

HİKMET

Hikmet: İşleri en doğru ve en uygun biçimde yapmak. Eşyanın hakikatından bahseden ilim. Eşyada gizli İlahi sırlar ve gayeler.Amelle beraber ilim. Faydalı ilim ve salih amel. İnsandaki akıl kuvvesinin istikamet üzere ve aşırılıklardan uzak olma mertebesi.

Hikmeti dilediğine verir. Kime hikmet verilmişse şüphesiz ona pek çok hayır verilmiştir. Bunu ancak akıl sahipleri anlar. —Bakara Suresi 269

HİKMETİ İÇİN değişik tarifler getirilmiş farklı manalar verilmiş. Bunlar içerisinde en yaygını sır gaye fayda manası.

Bu işin hikmeti nedir? denildiği zamanbundan maksat ne bilemediğimiz ne gibi gizli sırlar taşıyor? manası akla gelir. O halde bir iş yapılacak ve ondan bir fayda hasıl olacaktır ki hikmet tahakkuk etsin.

Bu düşünce bizi hikmetin amelle beraber ilim tarifine götürür. İslam alimleri yalnız başına ilmi hikmet kabul etmezler. İlimle amel edilmesini bu ilmin fiiliyat sahasına konulmasını ve faydalı neticeler vermesini şart koşarlar.

Eşyanın hakikatından ve gayesinden söz ettiği için felsefeye ilm-i hikmet deniliyor. Ama bir felsefeci bu çalışmaları sonunda ortaya insanların tatbik edecekleri bir hayat anlayışı bir ahlak düzeni koymuyorsa sadece laf ile oyalanıyorsa bu hakiki manasıyla hikmet değildir.

Hikmet: İlim ve onunla ameldir. Her ikisini cem edemeyene hakim denmez. — Elmalılı Hamdi Yazır

Hikmetin Nübüvvet manası da var. Peygamberlik müessesesi İlahidir. O Allah elçileri kainat kitabını hem okumuş hem okutmuşlar ve insanlardan Allahın emriyle birtakım vazifeler istemişlerdir. Bütün eşyanın hikmetle yaratıldığını herbirinin bir hatta binler vazifesi bulunduğunu insanlık alemine iyice bellettikten sonra bütün bu mahlukatın kendisine hizmet ettiği insanın büyük bir vazifesi olması gerektiğini aksi halde bütün bu hikmetli eşyanın gayesizliğe başıboşluğa ve hiçliğe hizmet etmiş olacağını kalblere iyice yerleştirmişlerdir. Onun için gerçek hikmet felsefede değil nübüvvettedir. Çünkü nübüvvet mektebinde ilimle amel birlikte okutulur. Ve bu mektepte eşyanın hikmeti doğrudan doğruya o eşyanın yaratıcısından öğrenilir. Tahmine faraziyeye şahsi ve indi görüşlere gerek kalmaz.

Hakim Cenab-ı Hakkın bir ismi. Eşyayı bütün sebep ve neticeleriyle ve çok yönlü vazifeleriyle o takdir etmiş. O yaratmış.

Hiçbir şey yoktur ki Allahı hamd ve tesbih etmesin. Ancak siz onların tesbihlerini fehmedemezsiniz (anlayamazsınız). — İsra Suresi 44

Hadiseler de böyle... Hastalık musibet ve mağlubiyet gibi hadiselerin ince hikmetlerini kavramak aklımızın takat sınırını aşar.

Nur Külliyatında eşyanın üç tane yüzü olduğundan bahsedilir: Allahın esmasına ayine olan yüz ahirete bakan yüz ve o mahlukun kendi varlığına ve hayatına bakan yüz.

Biz hikmet denilince daha çok bu üçüncü madde üzerinde dururuz. Elmaya faydalı dikene faydasız deriz. Birincideki hikmeti rahatlıkla okuruz yahut okuduk zannederiz ama ikincinin yanına yaklaşamayız.

Sıhhat meyve hastalık diken gibi gelir bize... Nefsimizin hoşuna giden her hadise manevi bir meyve hoşlanmadıkları ise birer diken. Ama bilemiyoruz belki de biz o hoşlanmadığımız hadiselerden daha çok fayda görmekteyiz. Sıhhatli insanın gaflet içinde yaşaması hastanın ise durmadan Allahı zikretmesi ve Ondan şifa istemesi bunun en güzel misali değil mi!?

Kuran-ı Kerimde kafirlere zalimlere nankörlere verilen dünyevi nimetlerin gerçekte onların azabını artırdığı haber verilir.

Ne müthiş bir ibret ve hikmet tablosu! Aynı nimet birini şükre götürüyor diğerini küfre... Birisinin cennetteki derecesini artırıyor diğerinin cehennemdeki azabını. Demek ki o nimetin yaratılış hikmeti içinde cennet de saklı cehennem de. Zannettiğimiz gibi sadece bedenimize gıda ve enerji olmakla kalmıyor.

Eşyayı mahiyetiyle hakikatıyla ve bütün vazife ve gayeleriyle bilen ancak Allahdır. O halde mutlak hakim ancak O.

Kulun hikmetinin Allahın hikmetine nisbeti onun Allahı tanımasının Allahın kendi zatını tanımasına nisbeti gibidir. — Gazali.

Burada tefekkürün önemi çok daha iyi anlaşılıyor. Her varlığı Allahın bir eseri bilerek ondaki güzellikleri faydaları sanat inceliklerini düşünen insan İlahi marifette dereceler kateder.

Bu tefekkür onu Rabbine yaklaştırır. Zira bu iş nefsi değildir; dünyevi ve şeytani de değildir. Rızaya uygundur; uhrevidir rahmanidir.

Burada hikmetin bir diğer tarifiyle karşılaşıyoruz:

Hikmet ahlak-ı İlahiyye ile tahalluktur yani İlahi ahlak ile ahlaklanmak...

Nedir İlahi ahlak? En kısa ifadesiyle Kuran ahlakı... Allahın razı olduğu ahlak...

Allah hiçbir şeyi başıboş yaratmamıştır faydasız hiçbir icraatı yoktur. Ve insan yaptığı işlerde malayani dediğimiz ömür tüketmekten öte bir işe yaramayan faydasız işleri terkettiği ölçüde bu sırra mazhar olur.

Şu mahlukat alemindeki ince sırlar sonsuz hikmetler ancak Allahın malumu. İnsan ise bu hikmetlerden kendi çapında birşeyler yakalamaya çalıştığı ölçüde bu sırra erer.

Allah kendisini tesbih eden bütün mahlukatını bilhassa bu vazifeyi en güzel şekilde yerine getiren mümin kullarını sever. Kendisine şirk koşan nimetlerini küfranla karşılayanlardan ise razı olmaz. İnsan da Onun sevdiklerini sevmek ve Onun buğz ettiklerine buğz etmekle bu sırdan nasiplenir. Misaller çoğaltılabilir...

Demek ki insanın hikmet ehli olması Rabbinin razı olduğu bir kul olmasına bağlı... Onu razı etmedikten sonra Onun yarattığı varlıkları incelemek ve bunların insanlara faydalarını araştırıp ortaya çıkarmak hikmet ehli olmak için kafi değil...

Kurandaki gizli sırları anlayan fakat hayatına tatbik etmeyen bir insan düşünelim. Bu insan alimdir ama hakim değildir. Kainat kitabını Allah namına okumayan ve ondan bu yönüyle faydalanmayan kimselerin hali de berikilerden farklı değil...

Ve Gazaliden farklı bir hikmet tarifi:

Hikmet varlıkların en yücesini ilimlerin en faziletlisi ile bilmektir.

Allah ezeli ve ebedi ilmiyle kendi zatını sıfatlarını fiillerini şuunatını bilmekte. Bu manaya göre mahlukat olmasa da Allah Hakimdir... Hem de sonsuz Hakim. İşte marifetullah yolunda yürüyen

Allahı tanıma vadisinde ilerleyen insanlar hikmetin bu manasından feyiz alırlar nasiplenirler. Ve İlahi ahlakla ahlaklanma şerefinin en ileri mertebelerine ererler.

Bu mana başta peygamberlerde sonra peygamber varisi olma şerefine ermiş büyük zatlarda ve derecelerine göre bütün müminlerde hükmünü icra eder. Herkes imanı ihlası ilmi tefekkürü ölçüsünde bu büyük lütuftan nasiblenir.

Hikmet her sahada olduğu gibi tebliğde de en büyük esas... Hikmetsiz yapılan yani zaman ve zeminini bulmayan; şefkat esasına oturmayan; ilimden medet almayan ve en önemlisi anlatılanları en ileri seviyesiyle yaşama şartından mahrum bir tebliğ netice vermez.

Kuran-ı Kerimin İnsanları Rabbinin yoluna hikmetle ve güzel öğütlerle davet et (Nahl Suresi 125) fermanı İslamın tebliğiyle vazifeli kimselerin hikmet üzere bulunmaları gerektiğini ders verir bize... Bu mananın kemali Allah Resulü (a.s.m.) Efendimizde sonra ashab-ı kiramında ve Peygamber varisi olma şerefine mazhar muhterem zevattadır.

YAPMAK YAHUT TERK ETMEK

Kudret: Güç kuvvet.

Kadir: Kudret sahibi. Dilerse yapan dilemezse yapmayan zat — Gazzali

Kavi: Tam ve kamil bir kuvvet.

İNSAN KOLUNU HAVADA çevirirken güneş de gezegenlerini etrafında döndürür. Şu var ki insan yaptığı bu harekete her an son verebilir; yani bu döndürme işini yapmaya da terk etmeye de gücü yeter. İşte bu bir kudret tecellisidir. Ama güneşteki kudret değildir; zira o bu fiilin terkine güç yetiremez.

Bu alemdeki aralıksız değişmeler gelip gitmeler konup göçmeler mutlak bir kudretin faaliyetinden haber verirler bize.

Bu kudretin sonsuz icraatlarından birisi suret verme şekillendirme. Bu tasvir fiilinin sıhhatiyle bedenler birer elbise gibi dokunurlar; terkiyle de o elbiseler ipliklere döner yeniden element olurlar.

Hayat verme bir başka kudret tecellisi. İhya fiiliyle varlıklar hayat bulur aziz olurlar. Görür işitir sever korkar uyur uyanır gezer otururlar. Bu kudret tecellisine İlahi irade ile son verildi mi hayattan coşup gelen bütün bu faaliyetler bir anda sona erer. Artık o gören gözler sadece birer yağ kümesi o yürüyen bacaklar birer et ve kemik yığınıdır.

İnsan yaratılmadan önce de bu kudret faaliyette idi. Ama ne taşta ne ağaçta ne güneşte ne yıldızda o kudretin varlığını keşfedecek kabiliyet yoktu. Çünkü kendileri kudret sahibi değillerdi. İnsan bu aleme sonradan geldi ama kendinden öncekilerin hepsini aştı. Kendisine cüzi bir kudret verilmesiyle Allahın kudretini bilme kabiliyetine kavuşmuş oluyordu.

Nur Külliyatında kainattaki kuvvetler Kudret-i Ezeliyenin feyz-i tecellisi ve eser-i ibdaı olarak tarif edilir. Mahlukun sıfatları da mahluk. Bizde ve bütün eşyada bulunan kuvvetler hep Allahın yaratmasıyla vücut buluyorlar. Bu kuvvetler için belli hudutlar çizilmiş. Hiçbir varlık bu sınırları aşmaya güç yetiremez.

Bizim için son sınır mesela yüz kiloluk bir taşı kaldırmaksa yüz birden sonsuza kadar dizilmiş bütün rakamlar aczimizi ifade ederler. O yüz kiloyu da yine Allahın bize ihsan ettiği kuvvetle kaldırdığımızı düşündüğümüzde bu emanet kuvveti de Hakiki sahibine verir mutlak aciz olduğumuzu kemaliyle idrak ederiz.

Evveli ve ahiri olmayan mutlak ve sonsuz kudret ancak Allaha mahsus.

Kudret-i İlahiyye zatiyyedir acz tahallül edemez. — Sözler

Nurlarda güneş misali çokça geçer ve her defasında ayrı bir hakikati aydınlatır. Biz de aynı misalden faydalanarak diyebiliriz ki: Güneşin ışığı bir bakıma zati yani kendi zatından coşup

kaynıyor; bir başka mahluktan ona intikal etmiş değil. Ayın ışığı ise arızi. Yani bir başkasından ona arız oluyor hariçten veriliyor.

Güneşin ışığı zati olduğu için ona karanlık giremiyor hulul edemiyor. Ay ise öyle değil.

Ampul de Ay gibi onun da ışığı kendinden değil. Düğmeyi kapamakla ışığına son verebiliyoruz.

Bu misal ile hayalimizde birçok gerçeklere kapılar açılıyor ve birçok soruların cevabı canlanıyor:

Niçin ölüyoruz? Hayatımız zati olmadığı için.

Niçin ihtiyarlıyoruz? Gençliğimiz zati olmadığı için.

Niçin unutuyoruz? İlmimiz zati olmadığı için.

Ve niçin aciz kalıyoruz? Kudretimiz zati olmadığı için.

Allahın kudreti zati. Onun zıddı olan acizlik o kudrete yanaşamıyor hulul edemiyor giremiyor.

KOLAYLIKTA SONSUZLUK

Daire-i imkanda ne kadar eşya var o eşyaya gayet kolay vücud giydirebilir.— Mektubat

DAİRE-İ İMKANDAKİ eşya yani yaratılması mümkün olan imkan dairesinde bulunan şeyler nelerdir?

Mümkin olup olmaması eşit olan denk olan demektir. İnsan bir cümleyi yazmayı zihninde kurduğunda o cümle bir bakıma yokluktan kurtulmuştur ama müstakil bir varlığa da henüz kavuşmuş değildir. Bu cümleyi yazıp yazmamak insanın iradesine tabidir; onu yoklukta da bırakabilir varlığa da çıkarabilir. İşte bu cümlenin varlığı daire-i imkandadır. Yazıldıktan sonra da cümlenin mümkün olma özelliği devam eder. Az önce yazılıp yazılmaması eşitti; yazılması yazılmamasına tercih edildi o da vücut buldu. Şimdi de yine imkan dairesindedir silinebilir de varlığı devam da edebilir.

Daire-i imkanda ne kadar eşya var ifadesindeki var kelimesi eşyanın ilm-i İlahideki varlıklarını ifade eder.

Bediüzzaman Hazretlerinin insan şuun-u İlahinin bir mikyasıdır cümlesinden cesaret alarak şöyle düşünebiliriz:

Birisi size dağ yazmak mı daha kolaydır taş yazmak mı? yahut güneş yazmak mı daha rahattır lamba yazmak mı? diye sorsa bu soruyu saçma bulursunuz. Ve soru sahibine dersiniz ki: Güneş lambadan büyüktür ama benim ilmime göre değil; ben ikisini de aynı kolaylıkla bilirim. Ben iki kere ikinin dört olduğunu da dokuz kere dokuzun seksenbir olduğunu da aynı kolaylıkla bilirim. Seksenbir dörtten büyük olmakla benim ilmimde daha fazla yer tutacak ve beni güçlüğe düşürecek değildir.

Eşyanın büyüklükleri küçüklükleri az ve çok oluşları birbirlerine göredir ve kendi aralarında geçerlidir. İlahi ilim azla çoğu büyükle küçüğü bir bildiği gibi İlahi kudret de bunları aynı kolaylıkla yazar vücuda getirir.

İnsan ve yazı... Bu iki varlık arasında sonsuz denecek kadar büyük bir mahiyet farklılığı var. Bundandır ki insan bir yazıyı rahatlıkla yazar ve siler.

Allahın varlığı vacib mahlukatınki ise mümkin. Mümkinin vacip nazarında varlığı o kadar zaiftir ki Vahdetül-vücutçular Üstadın ifadesiyle onları vücut ismine layık görmemişler.

Vacib ezeli ve ebedidir. Varlığı kendi zatından olduğu için evveli de yoktur ahiri de. Mümkinin ise hem evveli vardır hem ahiri. Öyle ise mümkin sınırlıdır vacibin sıfatları ise sonsuz. Sonsuz yanında azla çoğun büyükle küçüğün farkı mı olur? Biz koca sema derken kendi cirmimizi ve cismimizi esas alırız. Allahın kudreti nazarında ne sema büyüktür ne atom küçük. İkisini de aynı kolaylıkla yazar ve siler.

Bediüzzaman Hazretleri Mesnevi-i Nuriyesinde şöyle buyurur:

Tesir ve faaliyet; latif nurani mücerred şeylerin şeni olduğu gibi; infial kabiliyet teessür de maddi kesif cismani şeylerin hassasıdır.

Katip faildir yazma fiilini icra eder; kağıtta ise infial yani yazma fiilinin icra edilmesine kabiliyetli olma özelliği vardır.

Yerçekimi latiftir bütün insan ve hayvanların bedenleri ağaçlar ve diğer cansız varlıklar ise kesif. O latif kuvvet bütün bu kesifleri kolaylıkla kendine çeker.

Ruh latiftir beden ise kesif. Bedendeki bütün hücreleri o latif ruh birlikte idare eder; hiçbir zorluk çekmeden.

Göznuru latiftir dağ ise kesif. İnsan bir dağı kolaylıkla görür; dağı görmesiyle taşı görmesi arasında kolaylık ve güçlük yönünden bir fark olmaz.

Akıl latiftir madde alemi ise kesif. İnsan aklı güneşi de atomu da rahatlıkla düşünür.

Ve Allahın sıfatları muhittir herşeyi ihata etmiş tecellileriyle bütün eşyayı kaplamıştır.

İnsan için kaldıramadığı yük ağırdır çözemediği problem ise zor. Ama insan küçük bir çekirdeği avucuna almışsa yahut bir problemi çözüp zihnine yerleştirmişse onların insan için bir zorlukları kalmamış demektir. Üstadın Onaltıncı Sözdeki harika misalinden feyz alarak şöyle diyebiliriz: Güneş bir şehrin tamamını aydınlattıktan sonra artık onun için gökdelenle gecekondunun sinekle kartalın karıncayla insanın bir farkı yoktur. Işığıyla hepsini ihata ettiği kapladığı için hepsini aynı kolaylıkla aydınlatır. Bütün insanları o şehirden göç ettirseniz güneşin işi kolaylaşmayacağı gibi mevcut nüfusun yüz katı kadar insanı başka illerden misafir getirseniz onu yoramazsınız. Çünkü onun ışığı şehrin tamamını kaplamış içine almıştır.

Cenab-ı Hakkın da bütün sıfatları umun eşyayı muhittir. Ne kudreti ne ilmi ne de diğer sıfatları için eşyanın tümü ile bir ferdi azı ile çoğu uzağı ile yakını arasında fark düşünülemez. Düşünülürse buna düşünce denmez vehim denir vehimle ise amel edilmez.

BİRLİKTE TECELLİ

Bir iş bir işe mani olmuyor. — Sözler

BİR MİMAR köprüsünü yaparken ötede çeşmesi onun yolunu bekler. Han ile uğraşırken hamamı ihmal eder. Bir işi tamamlamak için berikini yarım bırakmak birisiyle uğraşırken ötekileri ihmal etmek durumundadır. Çünkü insan her şeyiyle sınırlı her cihetle aciz ve bütün sıfatlarıyla cüzidir.

İradesi cüzidir bir anda iki farklı işi arzu edemez.

Bakışı cüzidir iki ayrı sahifeyi aynı anda okuyamaz.

Düşüncesi cüzidir iki ayrı manaya birlikte kafa yoramaz. Sevgisi cüzidir bir eserini severken diğerlerini unutma durumundadır.

Böyle bir yaratılışa sahip olması insan için büyük bir irşad ve ikaz vesilesi: İnsan bu yaratılışı sayesinde Allahın sonsuz sıfatlarına hayran oluyor. İlahi isimlerin külli ve sonsuz tecellilerini hayretler içinde seyredebiliyor. İnsan o cüzi sıfatlarını iyi değerlendirebilse haddini bilmenin yanısıra Rabbini bilmede de hayli mesafe katedecektir.

İlahi isimlerin her an birlikte tecelli ettiklerini hayretle düşünecek Onun bütün varlık alemini kaplayan sıfatlarıyla herşeyin yanında hazır ve nazır olduğuna dair imanı gittikçe inkişaf edecektir.

Gerçekten de Allah şu gördüğümüz alemde ne kadar farklı işi birlikte icra ediyor!..

Güneşi yandırması gülü açtırmasına mani olmuyor.

Dünyayı döndürmesi kelebeği uçurmasına engel değil.

Rahimlerde bebekleri yumurtalarda yavruları tarlalarda başakları ağaçlarda yaprakları birlikte büyütüyor.

Vadilerde nehirleri damarlarda kanları kalplerde manaları dimağlarda fikirleri beraber akıtıyor.
Tepelerde çamları kafalarda saçları koyunlarda yünleri birlikte büyütüyor.
Birbirine zıt olan nice fiilleri ayrı ayrı şahıslarda her an icra ediyor. Mesela ihya(hayat verme) ile imate(ölümü verme) fiillerini beraber tecelli ettiriyor. Dünyaya gözünü açan ve hayata gözlerini kapayan şahısların farklılık arzetmesine karşılık bu fiiller aralıksız ve birlikte tecelliye devam ediyorlar. Sadece bir insanın kanında hergün doktorlarımızın dediğine göre ikiyüzyirmibeş milyar alyuvar ölüyor ve bir o kadarı yeniden vazife başına getiriliyor.
Muizz ve Muzill isimleri de öyle... Muizz yani izzet şeref haysiyet bahşeden... Müzill yani zillete düşüren hor ve hakir kılan... Bu isimler de farklı şahıslarda tecellilerini aralıksız sürdürüyorlar.
Bir grup gençliğe doğru tırmanırken diğeri ihtiyarlığa meylediyor.
Bir kısım şifa bulmaya başlarken beriki ölüme yaklaşıyor.
Bir belde karanlıktan sıyrılırken öteki geceye hazırlanıyor.
Bazıları uykuya henüz geçmek üzereyken bir başka grup uykudan uyanıyor.
Biri kahkahanın doruğunda iken beriki hıçkırığın zirvesinde.
Biri sofrasının başında afiyetle yemeğini yerken diğeri kabristanda başka mahlukların önüne bir sofra gibi serilmiş yenilmede...
Misalleri çoğaltabiliriz...
Şu kainat için yapılmış harika bir teşbih: Kitab-ı Kebir...
Bu kitap içinde hadsiz küçük kitapçıklar mevcut. Bunların tamamı birlikte beraber yazılıyor...
Hem de nasıl... Bir kitabın ilk sahifesi yazılırken aynı anda berikinin ikinci bir diğerinin üçüncü sahifesi yazılıyor... Bütün canlılarda her an cari olan bu büyük hakikatın sadece bir misalini vermekle yetinelim: Bilindiği gibi bir çocuk dokuz ayda dünyaya geliyor. Bu dokuz ayın her anında ayrı bir faaliyete ayrı bir terakkiye mazhar oluyor. Biz meseleyi biraz daha rahat kavramak için bebek namzedinin her an değil de her gün ayrı bir faaliyete sahne olduğunu düşünelim ve tefekkürümüzü şöyle sürdürelim:
Bugün dünyaya gelen mesela ikiyüzbin çocuk varsa bir o kadar çocuk da doğumlarına bir gün kalmış vaziyette rahimlerde bekleşmede... Bir başka grubun doğumuna üç gün diğerlerinin bir hafta bir kısmının bir ay daha başkasının beş ay ve nihayet bugün rahimlere düşenlerin ise tam dokuz ayları var. Demek ki şu anda anne rahimlerinde bu dokuz aylık sürenin değişik safhalarını yaşayan milyonlarca yavru hayata hazırlanıyor. Bir kısmı nutfeden alakaya adım atarken berikiler alakadan mudgaya geçiyor. Bir başka grupta kemikler yeni teşekküle başlıyor.
İşte bütün bu faaliyetler aynı anda beraber icra ediliyorlar. Nutfeyi alaka yapmak bir fiil olduğu gibi azmı lahm yapmak da bir başka fiil... İşte böyle nice fiiller ayrı ayrı yavrularda aynı anda icra ediliyor. Biz bütün bu faaliyetlerden habersiz sadece bugün dünyamıza adım atan yavruları görüyor ve onların haberini veriyoruz birbirimize...
İşte insan nevi için verdiğimiz bu misali bütün hayvanlar alemine tatbik ettiğimizde Cenab-ı Hakkın sadece rahimlerde icra ettiği birbirinden farklı sonsuz faaliyeti hayretle düşünür ve bu faaliyetlerin ancak nihayetsiz bir ilim ve kudret mutlak bir irade ve hikmetle olabileceğine yakinen inanırız.
Önemli gördüğüm bir başka noktaya da işaret etmeden geçemeyeceğim:
İnsanda iki ayrı tecelli söz konusu. Birisi başta ifade ettiğimiz gibi bir anda iki ayrı yöne bakamayacak kadar bir acz ve cüziyet... Diğeri ise gözün görmesinden kulağın işitmesine sindirim ve

solunum sistemlerinin faaliyetlerinden alyuvar ve akyuvarların vazife görmelerine kadar nice fiilin onun bedeninde birlikte icra edilmesi...

İşte bu ikinci grup fiillerde insan kudret kaleminin önünde bir sahife gibi... Kendisinin aşağısında bulunan varlıklarla bu noktada omuz omuza. Semada yıldızları ağaçlarda yaprakları denizlerde balıkları tarlalarda tahılları yazan aynı kalem onda da hücreleri alyuvarları yazıyor.

İnsanın o sahifelerden üstünlüğü kendisinde yazılanlardan bir derece haberdar olabilmesi...

Kendisini de diğer sahifeler gibi aklının önüne koyup tefekkür edebilmesi...

Dala takılan meyve yanında kendi eline takılan kabiliyete de hamd edebilmesi...

Geceleyin yatağına girdiğinde kendi iradesiyle uyumaktan ve uyanmaktan aciz olduğunu idrak ederek zulmeti ve nuru yaratan kudretin insanda da uykuyu ve uyanıklığı yarattığını tefekkür edebilmesi...

Kendisine yürüme gücünü veren kim ise kuşu uçuran balığı yüzdüren dünyayı döndüren rüzgarı estirenin de O olduğunu düşünebilmesi...

Sofraya oturduğunda bütün canlıları hayalen yanıbaşında farzedip onları rızıklarıyla birlikte temaşa ederek kendisini rızıklandıran Zatın bütün o canlıların da Rezzakı olduğunu anlayabilmesi...

Kısacası tefekkürünü cüziyetten çıkarıp külliletirebilmesi... Allahın gerek kainatta gerekse insan bedeninde icra ettiği ve neticeleri hep insana dayanan külli tasarrufuna karşı külli bir şükürle mukabele edebilmesi...

Bu noktaya gelemeyen ve imanla şereflenemeyen insan bulunduğu ovadan onda serilmiş köylerden ötedeki şehirlerden denizlerden göllerden ve nihayet sema ülkesinin o uçsuz bucaksız genişliğinden habersiz olarak sadece birkaç metre karelik dar bir daire içinde dolaşıp duran bir karınca gibi kendi günlük işleri ve zevkleri içinde boğulur gider... Ve zararı çok ama çok büyük olur!..

OL EMRİ

Tekvin: Var etmek. Yaratmak. Meydana getirmek. İcad etmek.

Cenab-ı Hakkın yoktan var etme sıfatı.

Kün: Ol

Emr-i Künfeyekün: Allahın yaratmayı dilediği şeye

ol diye emretmesi ve böylece onun varlık sahasına çıkması

ESKİDEN BİR KISIM insanlar maddeden yapılan putlara taparlardı. Şimdi ise putların maddesine tapıyorlar. Materyalizm maddenin putlaştırılmasından başka bir şey mi?

O günün putperestleri kendilerinden emin bir halde müminlerle alay ediyor akıllarını uyutuyor vicdanlarını perdeliyorlardı. Şimdi aynı görevi ateistler ve materyalistler yapıyor. İşte bunlardan bir grup dillerine kün emrini dolamışlar; hala diyorlar bu yirminci asırda bile eşyanın var oluşunu kün emriyle açıklayanlar var.

Önce şu hala kelimesi üzerinde biraz duralım. Bu asırda değişen ne? Güneş batıdan mı doğuyor? Karpuz ağaçta elma bostanda mı bitiyor? İnsan hala nutfeden yaratılmıyor mu? Ana rahmindeki bekleme süresi altı aya mı indi? Işığın sürati mi arttı? Sesin frekansı mı yükseldi? İnsan yine bütün bir kainata muhtaç değil mi?

Fen ve teknik ne kadar ilerlerse ilerlesin bu asrın insanı yumurtanın civciv olması için hala yirmi gün beklemeye mahkum değil mi?

Yardımcı hizmetlerde bazı gelişmeler olabilir. Gideceğimiz yere daha süratle varabiliriz. Kıtalar ötesiyle bir anda görüşebiliriz. Ama tabağımızda duran peynir için hala ineğe muhtaç değil miyiz? Balımızı yine arılar yapmıyorlar mı?

Dün bizi önceki gün Adem babamızı ondan önce hayvanlar ve bitkiler alemini ve onların bir safha önünde topyekün kainatı yaratan kudret hala işbaşında. Yine insan yaratıyor yine çiçek yaratıyor yine gece yine gündüz yaratıyor. Yine öldürüyor ve diriltiyor. İnansın inanmasın hiçbir kul bu kudretin icraatına en ufak bir müdahalede bulunamıyor.

İnsan bu kainatta yeni bir şey yapıyor değil. Değişik bir varlık koyamıyor ortaya. O kendi evini yükseltiyor ama yavrusu yine Allahın kudretiyle boy atıyor. O işyerinde tamiratlar yapadursun hücrelerini yine Allah değiştiriyor tazelendiriyor.

İnsan yine aynı aciz insan. Ve Allah yine bu acizin bütün ihtiyaçlarını gören tek Kadir tek Hakim tek Halık...

Bugün ol emrini inkara kalkışanlar bir asır önce bu dünya yüzünde yoktular. Şimdi ise varlık sahasında boy gösteriyorlar. Bu var oluş ya kendi iradeleriyle oldu bu takdirde ol emrini almak yerine kendi kendilerine olayım dediler. Yahut iradeleri dışında var edildiler. Yani ol emrine muhatap oldular. Bu emir onların anladığı manada heceli sesli mahreçli bir emir değildi. Zaten bu emrin canlısıyla cansızıyla herşeye verilmesi böyle bir anlayışa mani.

Öyle ise bu emri nasıl anlayacağız. Bence meselenin en önemli yanı buraya kadar olan kısmı. Yani şu mevcut eşya kendi iradeleriyle kendi kudretleriyle mi yokluktan kurtulup varlık alemine geldiler; yoksa bir emirle bir kudretle mi? Hiçkimse birinci şıkka evet diyemeyeceğine göre ikinci şık sabit oluyor.

Bu emrin mahiyetine gelince:

Tefsir-i Kebir sahibi Fahreddin-i Razi Hazretleri ol emri hakkındaki değişik tevilleri sıralar ve en kuvvetli tevil olarak şunu kaydeder:

Cenab-ı Hakkın ol demesinden maksat eşyanın yaratılmasında İlahi kudretin süratle nüfuz ettiğini göstermektir. Bir de bu Hak Tealanın eşyayı düşünmeksizin denemeksizin yarattığını gösterir.

Risale-i Nur müellifi Üstad Bediüzzaman Hazretleri:

Eşya fena ve zevale (fani olmaya ve yok olmaya) gitmiyor daire-i kudretten daire-i ilme geçiyorlar buyuruyor. Gözümüzden kaybolan eşyanın yokluğa gitmeyip Allahın ilminde baki kaldığını bize ders veren bu güzel ifadeleri konumuz yönünden tahlil ettiğimizde şu hakikata varırız: Yaratılmadan önce herşey Allahın ilim dairesinde mevcut. Bu şeylerden hangisinin yaratılmasını irade buyurursa onu ilim dairesinden kudret dairesine geçiriyor; yani var ediyor.
İşte ol emri ilim dairesinde mevcut olan bu eşyaya veriliyor. Yani Allahın onları yaratmayı irade etmesi ve onların da böylece varlık sahasına çıkışları sanki bir emirle oluyor.

0 halde kün emri bir temsildir. İlim dairesinden kudret dairesine geç manasını ifade eder.

Kün emriyle ilgili ayet-i kerimelerden iki misal:

Göklerin ve yerin mübdii dir(onları önceden hiçbir örneği bulunmaksızın yaratandır) Bir şeyin olmasını isteyince ona sadece ol der o da oluverir. — Bakara Suresi117

Burada ol emri kudretin hemen faaliyete geçmesi manasına geliyor. Bu emrin tevilini İslam alimlerimiz aynen böyle yapmışlar. Tıpkı herşeyin melekutu Onun elindedir ayetindeki el tabirini kudret olarak tefsir ettikleri gibi bu ol emrini de yine kudret ve irade olarak tefsir etmişler. Ve bundan murat Allahın dilediği şeyin hiçbir engel olmaksızın hemen meydana gelmesidir demişler.

Diğer bir ayet-i kerime:

Doğrusu Allah indinde İsanın meseli Adem meseli gibidir. Onu topraktan yarattı sonra ol dedi o da oluverdi. — Al-i İmran Suresi 59

Bu ayet-i kerimede geçen ol emrinin manasına bir derece yanaşmak için eşya hakkındaki şu sınıflandırmayı dikkate almak gerek. Bilindiği gibi eşya iki aleme ayrılıyor. Birisi halk alemi diğeri ise emir alemi. Beden halk aleminden ruh ise emir aleminden. Halk alemi bu hikmet dünyasında safha safha meydana gelmekte. Tedricen yani kademeli olarak yaratılmakta. Emir alemi için ise bu tarz bir yaratılış sözkonusu değil. O alemde herşey bir anda vücut buluyor. Ruh değişik safhalardan geçip de sonunda o hali almış değil. Doğrudan ruh olarak yaratılmış. İnsan bedeninde vazifeye başlaması da yine bir anda.

Önce topraktan yaratılan Adem babamıza daha sonra ol emrinin verilmesini Muhyiddin-i Arabi Hazretleri bu emir kanunuyla izah eder:

01 denince oluverir kavl-i şerifi ruhun üflenişine işarettir. Ve bunun emir aleminden olduğuna işarettir. Önceden bedenin yaratılışı gibi bir madde ve müddete ihtiyaç kalmadığını ifade eder...

Bahsimize konu olan bu ayet-i kerime akla engin bir ufuk açıyor. Önce toprakdan Hz.Adem (a.s.) yaratılıyor ve sonra ona ol emri veriliyor. Bu emirle Hz.Ademin (a.s.) topraktan inşa edilen cesedi ruha hayata kavuşuyor. Nitekim bu ol emrini büyük müfessir Elmalılı Hamdi Efendi canlı bir mahluk kesil şeklinde tefsir etmekte. Zira zaten var olan bir nesneye yeniden ol emri verilmesi onun yeni bir şekle girmesi demek olmalı aksi halde bu emre bir mana vermek mümkün olmaz.

Buna göre insan bir anda yaratılıyor diyebiliriz. Ama elbisesi dokuz ayda inşa ediliyor. Diğer varlıklar da öyle. Çekirdeklerdeki İlahi şifrenin teşekkülü yarıcanlılık gibi özellikler de ruh gibi bir anda daha doğrusu zamansız yaratılır ama çekirdeğin ağaç olması yıllar sürer.

Şimdi bu ayetin penceresinden etrafımızdaki sonsuz faaliyetlere bir göz atalım ve ol emrini onlarda görelim okuyalım.

Hidrojen ve oksijen bir ol emriyle su oluvermişlerdir. İki zıt kutup bir emirle birleşmiş ve bambaşka birşey olmuşlardır.

Yenilen gıda bir süre sonra insan tohumu olur yine ol emriyle. Bu emir olmasa yani İlahi kudret yaratmasa gıdayı insan yapmak mümkün mü?

Ve rahimde nutfeye yeni bir emir gelir: Alaka ol. Bu emir ve benzerleri aralıksız tekrarlanır. İlahi kudret ve irade o tohumu halden hale evirip çevirir ve sonunda insan vücut bulur. Demek ki nutfeye insan ol denmemiş sadece alaka ol denmiştir. Eğer insan ol emri verilseydi rahimde o an bebek teşekkül ederdi. Dünya hikmet alemi olduğu için yaratılış sebepler tahtında ve kademeli olarak icra edilmekte. Ve bu safha safha yaratılışla nice sanatlar sergilenmekte.

Bir anda insan yapmak Allaha mahsus bir sanat. Aynı şekilde nutfe yaratmak onu halden hale çevirmek ve sonunda insan haline sokmak da ayrı birer İlahi sanat. Bu hikmet dünyasında bu İlahi sanatların teşhir edilmesi için ol emri son şeklini al şeklinde değil de bir sonraki tavrına gir tarzında verilmiş oluyor.

Emdiğimiz havaya gırtlakta ağız boşluğunda ve dudakta ayrı emirler veriliyor ve böylece değişik harfler dökülüyor ağzımızdan. Demek ki havaya emir var ses ol diye. Hem de değişik şekillerde. Allah ağız fabrikasında havadan ses yaratıyor; yine ol emriyle.

O ses mübarek bir kelime ise Rahmani bir hakikat terennüm ediyorsa yeni bir emir alıyor: Melek ol. Okunan tesbihlerden tekbirlerden hamdlerden yani bütün mukaddes kelimelerden melek yaratılıyor. Havaya ses ol diyen sese de melek ol diyebilir. Bu emre bu iradeye karşı çıkacak kimdir?

Güneşte her an nice emirler... Nara emir veriliyor nur ol enerji ol...

Göz fabrikasına giren ışık da benzer bir emir alıyor: Göz nuru ol.

Güzel bir cümle işitiyoruz. O söz aklımızda bilgi oluyor yine kün emriyle. Kalb o sözden hoşlandı mı yeni bir emir geliyor: Feyz ol huşu ol sevgi ol diye...

Kısacası kainat kün emrinin tecellileriyle dolu. Toprağa çiçek ol deniliyor; buluta yağmur... Çekirdeğe ağaç ol emri geliyor yumurtaya civciv...

Yediğimiz gıda bedenimizde nice emirler almakta: Et ol ilik ol kan ol kemik ol sinir ol saç ol tırnak ol gibi...

Bir zamanlar maddeleri bir olan güneş sistemi de benzer emirler almıştı... Dünya ol Merkür ol Ay ol gibi...

Kün emrine akıl erdiremeyenlerin hayatları bu emrin cilveleriyle kaynaşmada.

Bu kadar tecellinin içinde ol emrinden gafil olarak yaşayanlar ömürlerinin sonunda öl emrini alırlar. Bu emirle birlikte dünyada akıl erdiremedikleri nice hakikatları anlar hale gelirler; ama artık iş işten geçmiş olur.

DOKUNMADAN İŞ GÖRMEK

Mübaşeret: Dokunmak. Temas etmek.

DOKUNMA denilince bir maddenin bir başka maddeye temas etmesi hatıra gelir.

Kitabı elimize alır açar ve okumaya başlarız. Kitap da maddedir el de. Ve burada bir mübaşeret söz konusudur. Kitabı okurken göz nurumuz satırlarda dolaşır ama buna mübaşeret (dokunma) denmez. Aklımız da ondaki manalarla uğraşır ama dokunmaksızın. Çünkü mana alemi de akıl da maddeden uzaktırlar.

Yer çekimi bizi yeryüzüne bağlar fakat dokunarak değil. Mıknatıs da çiviyi dokunmadan çeker.

Dokunmadan iş görmenin en büyük örneği insan ruhunda mevcut. Biz ruhumuzdaki kuvvet sıfatıyla eşyayı kaldırırız ama eşyaya dokunan o sıfat değil ellerimizdir.

Bir cümleyi ezberlediğimizde ondaki kelimeler hafızamızda kaydedilir yine dokunmaksızın.

Meleklerin bizim amellerimizi yazmaları da dokunmaksızın ve temassızdır.

Demek oluyor ki bir varlık maddeden uzaklaştığı nispette mübaşeretsiz iş görme sahasında ilerleme kaydeder.

Cenab-ı Hakkın mahlukatındaki tasarrufu yalnız bir emir ve irade ile olur. Bizzat mübaşereti yoktur. Şemsin kainatı tenvir ettiği gibi. — Mesnevi-i Nuriye

Güneşin maddesi yeryüzündeki eşya ile temasta değildir ama onun maddeden bir derece uzak olan ışığı eşya ile temas edebilmekte ve onları aydınlatmaktadır. Güneş tenvir fiilini eşya ile temas etmeksizin icra ettiği gibi cazibesiyle de bütün gezegenlerini yine dokunmaksızın çekip çevirir.

Bir ismi Nur ve bütün isimleri ve sıfatları nurani olan Allahın mahlukat alemindeki her türlü icraatı ve ilahi sıfatların eşyadaki bütün faaliyetleri elbette mübaşeretsiz olacaktır.

Nur Külliyatında hayatın yaratılması konusunda şöyle buyurulur:

Dest-i kudret esbabın perdesini vazetmeyerek doğrudan doğruya mübaşeret ediyor. —Sözler

Bu cümlede geçen mübaşeret etme taalluk manasınadır. Yani hayatın yaratılmasında kudret doğrudan tasarrufta bulunmuş hiçbir şeyi o yaratılışa sebep etmemiştir.

Hayatın var olmasında meyvenin ağaca toprağın çiçeğe sebep olması cinsinden bir sebep söz konusu değildir.

MEKAN ve BÖLÜNME

Tahayyüz: Bir mekanda bulunmak. Yer tutmak.

Adem-i tahayyüz: Mekanda bulunmamak.

Tecezzi: Bölünmek parçalara ayrılmak.

Adem-i tecezzi: Bölünmemek parçalara ayrılmamak

MEKAN ve bölünme kelimelerini işittiğimizde fikrimiz ve hayalimiz hemen madde alemine yönelir. Zira bunlar ancak madde için söz konusudurlar.

Birisinin ameliyat olduğunu duysak hangi organından ameliyata alındığını sorarız; ruhu aklımıza bile gelmez. Çünkü çok iyi biliriz ki ruh bölünmez parçalanmaz ve bedenin herhangi bir yerinde mekan tutmaz.

Kesif olan insan bedeninde vazife gören o latif ruh için mekan ve bölünme düşünülmeyince melekler alemi için de bu kavramların geçerli olmayacağı kesinlikle bilinir.

Bir ağacın tesbihini temsil etmekle vazifeli olan meleklerin o ağaçla ilgileri ağacın dallarına konan kuşlar gibi değildir. O nurani varlıklar o ağacın yine nurani olan tesbihlerini temsil ederler.

İman da nur sınıfına girer. Ve bu nur insan bedeninde değil manevi kalbinde yerleşir. Her nurani varlık gibi o da tecezzi kabul etmez yani parçalara ayrılmaz.

Okuduğumuz surelerin sevapları da öyle değil mi? Onlar da nur grubuna girerler ve binlerce insana bağışladığımız bir Fatiha her birinin ruhuna bölünmeden intikal eder.

Allahın bir ismi Nurdur bütün isim ve sıfatları da nuranidir. Latif varlıklardaki nuraniyet ile Allahın Nur ismi arasında asılla gölge arasındaki farktan çok daha ileri bir farklılık bulunduğunu Nur Külliyatındaki şu ifadeden anlıyoruz:

...şu umum envar ve bütün nuraniyat Onun envar-ı kudsiye-i esmasının bir kesif zılali...
— Sözler

Bütün nurlar ilahi isimlerin nurlarına göre kesif bir zılal yani koyu ve katı bir gölge gibi kalıyor.

Allahın birer mahluku olan bütün nurani varlıklarda geçerli bulunan adem-i tahayyüz ve adem-i tecezzi yani bir mekanda bulunmama ve bölünüp parçalanmama gerçeği Onun bütün isimleri ve sıfatları için de geçerlidir. Bundandır ki bu isim ve sıfatların mahlukatta tecelli etmeleri onların bölünmeleri manasına gelmez. İlahi sıfatların her biri her bir varlıkta icraat yaparlar ancak bu faaliyet o mahlukun kabiliyeti kadar gerçekleşir:

Madem Sani-i Kadir mekandan münezzehtir elbette kudretiyle her mekanda hazır sayılır. Ve madem tecezzi ve inkısam yoktur; elbette her şeye karşı bütün esmasıyla müteveccih olabilir.
— Mektubat

Allah her şeyi ve her hadiseyi o sonsuz kudretiyle yaratır ama kudretinin sonsuzluğu hiçbir şeyde tecelli etmez. Yapılan işlerin az veya çok olmasında bu kudretin bölünmesi parçalanması söz konusu olmaz.

Bir çiçek de o sonsuz kudretle yaratılır bir yıldız da. Yani çiçeğe az yıldıza çok kudret sarf edilmesi söz konusu değildir zira bu bir tecezzi olur ve ilahi kudret tecezziden münezzehtir. Ancak kudretin çiçekteki tecellisiyle yıldızdaki tecellisi bir değildir.

İnsanın ruh dünyasından bu hakikate pencere olabilecek bir özellik yakalayabiliriz. Şöyleki:

Bir insan çarpım tablosundan yazı yazmaya resim çizmekten köprü yapmaya kadar çok şeyleri bilebilir. Bu bilgilerin hepsi aynı ilim sıfatından gelmektedir. Ve bu ilimde tecezzi olmaz. Yani insan ilim sıfatının bir kısmını bir sahaya diğer bir kısmını bir başka sahaya yönlendirmiyor. Aksine bildiği her şeyi aynı ilim sıfatıyla biliyor. Bir soru sorulduğunda ilim sıfatının tümüyle cevap veriyor; bu sıfatın küçük bir parçasıyla değil.

Adem-i tecezzi cihetiyle Allah her şeyi aynı sonsuz ve mutlak sıfatlarla yarattığı ve terbiye ettiği içindir ki Onun icraatlarında az ile çoğun fert ile nevin atomla güneş sisteminin farkı yoktur. Bu kolaylığın bir diğer sebebi de adem-i tahayyüz yani Allahın mekandan münezzeh olması dolayısıyla da her mekanda sıfatlarıyla hazır bulunmasıdır.

Mekanla kayıtlı olan insanoğlu kendisini ve çevresindeki diğer varlıkları ölçü alarak mekandan münezzeh olan Allahın icraatını anlamaya kalkıştığında iki yoldan birine girmeye mecbur kalacaktır:

Birisi hayret yoludur ki bu yol onu tekbire götürür. Diğeri ise kendi sınırlı aklına sığmayan hakikatleri inkar etmektir; bu yol ebedi azap beldesine çıkar.

DÜŞÜNCEDE KESİKLİK

Nimet: Faydalı şey. - Faydalı yiyecekler.

İnam: Nimetin verilmesi. - İhsan iyilik

Münim: Nimeti veren ihsan eden

BİR yolcunun hedefine ulaşabilmesi için yolun baştan sona açık olması gerekir. Yol boyunca sadece bir tek köprü yıkılmış olsa yolculuk yarım kalır ve maksada erişilmez. Düşünce yolculuğumuz da bunun gibi. Bir köprünün atılmasıyla düşünce kısırlaşabilir ve kafa yormalar fikre dönüşmez. Bir örnek :

Nimet içinde inam görünür; Rahmanın iltifatı hissedilir. Nimetten inama geçsen Münimi bulursun. — Sözler

Nimet kelimesinden başlayalım. Yediği ekmeğe sadece gıda olarak bakan ve onu nimet olarak görmeyen insan daha işin başında kendi yolunu kendi düşüncesizliğiyle kesmiş demektir. İnam nimetin insana ikram edilmesi istifadesine sunulması demektir. Münim ise o ihsanın sahibi olan gerçek nimet verici Allah.

Aldığı gıdaların ilahi bir ikram bir ihsan olduğunu düşünmeyen insan düşünce yolundaki en büyük köprüyü yıkmış olur. Böyle birisinin Münimi yani o nimeti ihsan eden Allahı bilmesi ona şükretmesi ve minnettar olması adeta imkansız hale gelir.

Nimet kavramını sadece midenin ihtiyaçlarına hasretmek doğru değil. Mide doymak istediği gibi bütün duygular da akıl ve kalp de tatmin olmak isterler. Bunların tüm ihtiyaçları nimet onların verilmesi inam bunları ihsan eden ise Münimdir.

Nur Külliyatında bu konuda geniş bir tefekkür dersi vardır. Sadece bir cümlesini nakledeyim:

Göz kulak gibi bütün duyguların eller gibidir ki ruy-i zemin kadar geniş bir sofra-i nimeti o ellerin önüne koymuştur. — Sözler

Görme büyük bir nimet. Gözleri kör bir insanın sadece karnını doyurmanız onu mutlu etmenize yetmeyecektir. O halde gün boyunca seyrettiğimiz bütün eşya gözümüzün rızkı gibi...

Bir dağa baktığımızda dağın görüntüsü gözümüzde teşekkül eder; mideye giren bir lokma gibi. Ve göz o görüntüden istifade eder görme nimetini tadar.

Güneşe baktığımızda güneşin aksi gözümüze girer; insanlara baktığımızda insanlar ağaçlara baktığımızda ağaçlar.

Demek oluyor ki biz akşama kadar gözümüzle güneşten ağaca her şeyi bir bakıma yemiş gibi oluyor onlardan faydalanıyoruz. Bu iş gece de devam ediyor. Gündüz güneşi gören gözler gece ayı ve yıldızları seyrederler.

Kısacası her gün görme yoluyla kainat kadar bir sofra gözlerimizin önüne konuluyor ve istifadesine sunuluyor.

Aynı düşünceyi kulağımız ve diğer duygularımız için de sürdürebiliriz. Ve bütün bu nimetlerin ilahi ihsanlar olduğunu düşündüğümüzde bu kainatın yaratıcısına hadsiz bir şükür borcumuz olduğunu vicdanen biliriz ve kalbimiz Onun ihsanlarına karşı sonsuz bir minnettarlıkla dolar.

Bütün mesele nimette boğulmayıp inama geçebilmekte. Aksi halde bu kıymetli nimetleri şuursuzca tüketmenin hesabı çok ağır olacaktır.

Şükürsüz insan bu dünyada da manen büyük zararlara uğruyor. Şöyle ki:

Bir nimeti Allahın ihsanı olarak yemekten ruhun ve kalbin aldığı lezzet dilin aldığı cüzi lezzetle kıyaslanmayacak kadar ileridir. İşte şükürsüz insan bu lezzeti kaybetmekte ve bir bakıma cezasını dünyada çekmektedir.

Dünyayı bir sofra güneşi bir lamba ağacı bir tabla ve kendisini Hakkın misafiri bilmenin ruha kazandırdığı yükseklik ve derinlik ve bundan alınan ruhani lezzet şükrün peşin bir karşılığı gibidir.

Bu mana Nur Külliyatında değişik ve birbirinden güzel şekillerde işlenmiştir. Bunlardan birisini nakletmekle yetineceğim:

Nimetin lezzeti içinde o lezzetten yüz derece daha ziyade lezzetli bir iltifat-ı rahmeti hamd ile düşünüp lezzeti birden yüz derece yapabilirsin. Nasılki bir padişah-ı zişanın sana hediye ettiği bir elma lezzeti içinde yüz belki bin elmanın lezzetinin fevkinde bir iltifat-ı şahane lezzetini sana ihsas ve ihsan eder.... — Mektubat

Nimetlerde Allahın iltifatını hisseden bir müminin tek bir çeşit yemekten aldığı manevi lezzet başkalarının en mükellef ve mükemmel sofralardan alacakları hazları ve zevkleri çok gerilerde bırakır.

Önemli olan nimetlerden bu manada istifade edebilmek onları ruh dünyamıza da yedirmek kalp alemimize de içirmektir.

CELAL ve CEMAL TECELLİLERİ

Lafza-i celalden celal silsilesi tecelli ettiği gibi bu iki sıfattan dahi cemal silsilesi tecelli ediyor. Evet herbir alemde emr ve nehiy sevab ve azab tergib ve terhib tesbih ve tahmid havf ve reca gibi pek çok füruat celal ve cemalin tecellisiyle teselsül edegelmektedir. — İşarat-ül İcaz

NUR KÜLLİYATINDA bir İlahi saltanat çokça nazara verilir: Saltanat-ı Rububiyet.

Fatiha Suresinde Allah Rabbül alemin olarak tanıtılır. İşte saltanat-ı rububiyet bütün alemleri bütün fertleriyle ancak Allahın terbiye etmiş olması saltanatıdır. Terbiye gören bu varlıkların da bir grup insan dışında tümü Allahın emir ve yasaklarına son derece itaat ederler.

Bir sultan itaat edenlere mükafat ve isyan edenlere de mücazat etmezse saltanatı inhidama yüz çevirir. Ve keza bir sultanın sağında lütuf ve merhamet ve solunda kahr ve terbiye lazımdır. — Mesnevi-i Nuriye

İşte bu mükafat ve ceza kahır ve lütuf kelimeleri bizi cemal ve celal tecellilerine götürür.

Dünyanın başını nöbetle saran ışık ve karanlık bu tecellilerin her gün şahit olduğumuz iki misalidir. Işıktaki cemal tecellisiyle gönüller sürurla dolar karanlıkta ise ruhları bir korku sarar.

Dünyanın günlük seyahatinde görülen bu tecelliler yıllık seyahatte de bir başka şekilde karşımıza çıkarlar. Güz mevsiminde bütün yaprakların sararıp dökülmesi ve kışın yeryüzünün karlarla kaplanması yeşil namına çiçek namına bir şeyin görünmez olması bir celal tecellisi olduğu gibi bahar mevsiminde çiçeklerin açması yaprakların meydana çıkması havanın ılıması bir cemal tecellisidir.

İnsanın ömür safhalarında da bunun örneklerini yakalamak mümkün. Genç ve dinç olan gücü ve kuvvetiyle başkalarında korku ve çekinme duygusu uyandıran bir insanda celal tecellisi daha fazla demektir. İhtiyar ve hasta olan ve bakanların merhametini kendine celbeden bir insanda ise cemal tecellisi daha hakimdir.

Lafza-i celalden celal silsilesi tecelli ettiği gibi bu iki sıfattan[Rahman ve Rahim] dahi cemal silsilesi tecelli ediyor. Evet herbir alemde emr ve nehiy sevab ve azab tergib ve terhib tesbih ve tahmid havf ve reca gibi pek çok füruat celal ve cemalin tecellisiyle teselsül edegelmektedir. — İşarat-ül İcaz

Lafza-i celal olan Allah bütün sıfatları ve isimleri manasında toplar. Sonsuz kudret mutlak irade evveli ve ahiri olmayan zati bir hayat her şeyi ihata etmiş bir ilim bütün sesleri işiten bir işitme sıfatı... birlikte düşünüldüğünde insanın kalbinde azamet kibriya ve celal manaları hakim olur. Rahman ve Rahim isimleri düşünüldüğünde ise insan ruhu lütuf ihsan kerem gibi cemal manalarıyla dolar.

Besmelede açıkça görülen bu cemal ve celal tecellileri her şeye ve her hadiseye yayılır.

Bu iki ana tecellinin pek çok füruatı yani birçok yan dalları vardır. Konunun devamında bu silsilelerden bazı örnekler verilir:

Emir ve nehiyden birincisinde cemal ikincisinde celal hakimdir. Allahın namaz oruç gibi bütün emirleri bizim için hem bir İlahi iltifat hem de cennetimize birer vesiledirler. Nehiylerde yani İlahi yasaklarda ise celal hakimdir. Ama bu celal içinde cemal de vardır. Nitekim yasaklardan sakınmak insanı cennete ulaştırır.

Evet cemalin gözünde celal ne kadar cemildir celalin gözünde dahi cemal o kadar celildir. — Mesnevi-i Nuriye

Cenab-ı Hakkın cemal tecellileri özellikle bir türün bütün fertlerinde birlikte seyredildiklerinde o güzellik içinde bir azamet bir haşmet de sergilerler. Bir tek çiçekte cemal görünür ama binlerce çiçeğin kaynaştığı bir çiçek bahçesine girdiğimizde o güzellik içinde gözler kamaştıran bir azamet tablosuyla karşılaşırız. İşte bu cemalin gözündeki celal tecellisidir.

Öte yandan öyle celal tecellileri de vardır ki güzelliği gözleri kamaştırır. Güneşin ve okyanusun güzellikleri celalin gözündeki cemal tecellilerine misal olabilir.

İsm-i Celal alelekser nevilerde külliyatta tecelli eder. İsm-i Cemal ise mevcudatın cüziyatına tecelli eder. — Mesnevi-i Nuriye

İşte emirlerdeki cemal gözlerin görmediği kulakların işitmediği beşerin kalbine hatırına gelmemiş bir cenneti meyve vermesi cihetiyle bütün emirler cemalin gözündeki celale misal olabilirler.

Öte yandan yasaklarda celal tecellisi olmakla birlikte bu yasaklardan sakınmak insanı yine gözlerin görmediği dehşetli bir azaptan kurtarmaya sebep olacağı için de her bir yasak celalin gözündeki bir cemal tecellisidir.

Diğer örnekler üzerinde de kısaca duralım:

Sevaplar cemal azaplar celal tecellisidir.

İyi şeylere teşvik etmek cemal kötülerden nefret ettirmek celal tecellisidir.

Allahı noksan sıfatlardan tenzih etmek celal kemal sıfatlarını düşünüp hamd etmek ise cemal tecellisidir.

Nur Müellifi bu vecizede özet olarak ders verdiği celal ve cemal cilvelerini aynı eserin daha sonraki sayfalarında açar ve genişletir. Lütuf ve kahırdan cennet ve cehennemden nar ve nurdan tebşir ve inzardan havf ve recadan söz eder.

O harika dersi okuduğumda böyle kemal sahibi bir insana yaşadığı asırda reva görülen bunca kötü muameleler mahkemeler hapisler zindanlar sürgünler hayalimde canlandı ve ruhuma elemler yağdırdılar.

Niyazi-i Mısrinin cemal ve celal tecellilerini sıraladığı şu beyitlerini hatırladım:

Tecelli eyler ol daim cemal ü gah celalinden.
Birinin hasılı cennet birinden nar olur peyda.
Cemali zahir olsa tiz celali yakalar anı.
Bakarsın bir gül açılsa yanında har olur peyda.

Bu sırdandır ki bir kamil zuhur etse bu alemde.

Kimi ikrar eder anı kimi inkar olur peyda.

Üstadın Pek çok füruat celal ve cemalin tecellisiyle teselsül edegelmektedir. ifadesine bu Hak şairimizden de birkaç örnek almış olduk.

Kainatı ve insan hayatını kuşatan ikili tecellilerden çoğunlukla birisi celal diğeri cemal tecellisidir.

Bunlardan birkaç misal:

Semada celal hakimdir arzda cemal.

İbadette cemal istianede celal tecellisi vardır.

Sevgi cemal korku celal tecellisidir.

Menfaatleri celp cemalden zararları def celalden; hayat cemalden ölüm celalden; izzet cemalden zillet celalden; lütuf cemalden kahır celalden haber verirler.

Misalleri çoğaltabiliriz.

AZAMET ANLA YIŞIMIZ

Mikyas-ı azameti ve mizan-ı kemali mecmu-u asarıdır. — Muhakemat

İNSAN AKLI Allahın azametini ve kemalini idrak etme gücüne sahip değil. Bunun en açık delili bilim adamlarının şu kainat kitabından bir kelimenin yahut bir cümlenin derinliklerine inmek için bir ömür boyu çalışmaları ve çoğu zaman yol bitmeden ömürlerinin tükenmesidir.

Allah semaların ve arzın Rabbidir. Sema denilince bulunduğumuz şehrin semasında parlayan yıldızları arz denilince de yaşadığımız mahalleyi daha doğrusu içinde çalıştığımız mekanı anlıyoruz. Sema ve arzın bunlardan ibaret olmadığını ilmen bilsek bile bu kainattan bizim dar aynamıza akseden kısım ancak bu kadar oluyor. Onu da yine tam olarak bilmekten tefekkür etmekten çok uzağız.

Güneş ışığının dünyamıza sekiz dakikada geldiği tespit edilmiş. Bu ne demektir?

Işık güneş ile dünya arasındaki yaklaşık yüz elli milyon kilometrelik bir mesafeyi sekiz dakikada geçebiliyor. Buna göre ışığın bir saatte bir günde bir ayda ne kadar kilometre yol alacağını düşünsek bunu ifade edecek rakamı kolayca bulamayız. Bir de ışığı hala dünyamıza ulaşmamış yıldızlar olduğunu düşündüğümüzde bizim sema alemi hakkındaki bilgimizin ne kadar sınırlı olduğunu daha iyi anlarız.

Kaldı ki görebildiğimiz yıldızları da anlamış değiliz. Onları büyükçe bir lamba kadar görüyoruz. Her birinin yanına yaklaşmamız ve içinde dolaşmamız mümkün olsa sadece gördüğümüz yıldızlardan birini yahut birkaçını gezmeye ömrümüzün yetemeyeceğini hemen anlarız. Böyle akıl almaz derecede büyük olan sema aleminin tümünü gezip görüp tefekkür edebildiğimiz takdirde Allahın Semaların Rabbi olma kemalini bir derece anlamamız belki mümkün olacaktır.

O halde şu halimizle bu kemali idrakten son derece uzak olduğumuzu itiraftan başka yapacak bir şeyimiz yok demektir.

Yeryüzünden bizim muhatap olduğumuz kısmın da son derece küçük bir saha olduğunu söyledik. Bu saha içinde cereyan eden olayları da bütünüyle bilmekten uzağız.

Her insanda yüz trilyon kadar hücre bulunduğunu ve yine her hücrede de yüz trilyon kadar atom olduğunu ilmen biliyoruz. Sadece kendi bedenimizdeki bu faaliyetlerin tümünü birden görebilsek başımız döner belki biz de o atomların seyrine kapılıp Mevlevi gibi dönmeye başlarız.

Çevremizdeki bütün insanları ve hayvanları bu manada seyredebilsek Allahın insan türündeki azim tasarrufunu ve bu tasarruftaki mükemmelliği kemali bir derece anlayabiliriz.

Daha doğrusu bu kemali anlamaktan çok uzak olduğumuzu idrak edebiliriz.

Şimdi çevremizdeki canlılardan üzerinde yürüdüğümüz toprağa geçelim. Toprağın bir gramında beş milyar kadar bakteri bulunduğu söyleniyor. Bütün bakterileri birden görebilsek ve onlardaki atomların tümünü seyredebilsek Allahın kemalinin bu azametli tasarrufu karşısında tekbir getirmekten kendimizi alamayız.

Şimdi de mahallemizi geçerek şehrimizi dolaşalım. Daha sonra bir dünya turuna çıkalım.

Dünyanın tüm ormanlarını ovalarını denizlerini şehirlerini köylerini ve bunlarda yaşayan bir milyondan fazla hayvan türünü her türdeki sayısız fertlerden her birinin bütün organlarını hücrelerini birden görecek ve düşünecek bir kabiliyete sahip olacağız ki yeryüzünde ve içindeki varlıklarda tecelli eden İlahi hikmetleri bir derece anlayalım.

Demek oluyor ki yeryüzünden yıldızlara melekler alemine cinler taifesine levh-i mahfuza kürsiye arşa cennet ve cehenneme kadar bütün İlahi eserler birden görülecek seyredilecek ve yine hepsi bir anda tefekkür edilecektir ki Allahın bütün bu eserleri (mecmu-u asarı) mikyas alınarak azametinin ve kemalinin sonsuzluğuna bir derece bakılabilsin.

İnsanın iradesi gibi bakışı düşüncesi de cüzidir. Yani bir anda ancak bir fiili irade edebilen insanoğlu yine bir anda ancak bir sesi dinleyebilir bir şeye bakabilir ve bir şeyi düşünebilir.

Bir varlığı inceleyip hayret ettikten sonra ikincisine geçtiğinde yeni bir hayret tablosuyla karşılaşır. Ama o ikisini birden düşünme ve ikisine birden hayret etme kabiliyetinden mahrumdur. Yaratılışı buna müsaade etmez.

Kaldı ki insan bu kainattaki İlahi sanatlara ait fenlerden de ancak birinde söz sahibi olabilir. Kimyacı ise hayvanlar hakkındaki tefekkürü astronomi alimi ise yer yüzü hakkındaki bilgisi çok kısa öz ve sathi olacaktır. Bütün fenleri bir şahsın bildiğini hayal etsek bile yine de iradesinin cüziliği ona ancak bir eser üzerinde düşünme fırsatı verecek ikinciyi incelemesi için birinciyi bir kenara bırakması gerekecektir.

Böyle bir varlığın Allahın kemalini idrakten sonsuz derecede uzak olacağı gayet açıktır.

Bu dünyada cüzi iradesini yerinde kullanan insan İlahi rızaya nail olarak cennete göçtüğünde bir anda birçok yerde bulunabilecek çok şeyi birlikte temaşa edebilecektir. Bu fani dünyadaki kısa dar ve cüzi tefekkürü ebediyet aleminde akıl almaz derecede genişleyecek ve derinleşecektir.

Şu var ki Allahın sonuz kemali karşısında bu derece ilerlemiş bir kabiliyet bile yine hayretten öte bir şey yapamayacaktır.

HAKİM İSİMLER

Kainatın her bir aleminde her bir taifesinde esma-i hüsnadan bir ismin unvanı tecelli eder. O isim o dairede hakimdir. Başka isimler orada ona tabidirler belki onun zımnında bulunurlar. — Sözler

NUR KÜLLİYATINDA Fırtınalı bir denizin zelzeleli bir zeminin Ya Celil Ya Azim... dedikleri kaydedilir. Denizde başka isimler de kendini gösterir ama fırtınalı denizde nazara ilk çarpan celal ve azamettir. Celil ve Azim isimleri orada hakim durumdadır diğer isimler ona tabidirler.

Rızıklar aleminde Rezzak ismi galip olarak hükmeder. O rızkların güzelliklerinde Müzeyyin isminin görünmesi yapılmalarında Hakim ve Alim isimlerinin hükmetmesi yaratılmaları için bütün kainata hükmedecek bir kudretin gerektiği gibi hakikatler Rezzak ismine tabi olurlar.

Ruhlar aleminde Hay ve Muhyi isimleri hakimdir; diğer isimler onlara tabidirler.

Nur Külliyatında bu konudaki düşünce ufkumuzu açan ve yükselten bir hakikate dikkat çekilir:

İsm-i Kadire mazhar Hazret-i İsa Aleyhisselam hangi semada Peygamber Aleyhissalatü Vesselam ile görüştü ise; işte o sema dairesinde Cenab-ı Hak Kadir ünvanıyla bizzat orada mütecellidir. Mesela: Hazret-i Musa Aleyhisselamın makamı olan sema dairesinde en ziyade

hükümferma Hazret-i Musa Aleyhisselamın mazhar olduğu Mütekellim ünvanıdır ve hakeza. — Sözler

Yine Nur Külliyatında semanın yedi kat olması açıklanırken fikri yüksek bir tabakanın bütün yıldızlar alemiyle şenlenen şu gördüğümüz semayı bir tabaka kabul ettikleri ondan başka altı tabaka daha bulunduğu ders verilir.

Buna göre konumuz olan vecizeyi sadece gördüğümüz şu madde alemiyle açıklamaya çalışmamız biraz noksan olur. İnsan gözünün kainattaki ışınların çok az bir kısmını (bir görüşe göre yüzde birini bir başka görüşe göre ise binde birini) görebildiği dikkate alındığında gördüğümüz eşya ile bu gerçeği tam anlamamızın mümkün olamayacağı daha iyi anlaşılır.

Göremediğimiz alemlerden de bir iki örnek verelim:

Mesela levh-i mahfuzda Hafiz ismi hakimdir; diğer isimler ona tabidir. Yani levh-i mahfuz da bir mahluktur ve onda Halık ismi de tecelli etmiştir. Ama Levh-i mahfuz denilince bütün akıllar hemen Hafiz ismine teveccüh ederler Halık ismine değil.

Meleklerin ismet sıfatına sahip oldukları düşünüldüğünde onlarda da bu manayı gösteren bir ismin hakim olduğu düşünülebilir.

Meleklerin çok nevileri bulunduğu bir kısmının tesbihatları temsil ettikleri bir kısmının daima tefekkür halinde bulundukları göz önüne alınırsa o nevilerin her birinde de bir ismin hakim olarak tecelli ettiği söylenebilir.

Cennet ve cehennem için lütuf ve kahrın birer tecelligahı denilmesiyle Cennet aleminde Latif Cehennemde ise Kahhar isminin hakim olarak tecelli ettikleri anlaşılabilir.

SINIRLAR

Mutlak: Bağlı olmayan. Kayıt altına alınmayan. Serbest. Şüphesiz.

Itlak: Bağlı olmamak. Kayıt altına alınmamak. Serbest bırakmak.

SINIR DENİLİNCE aklımıza öncelikle ülke sınırları gelir. O sınırların ötesine vizesiz geçemediğimizi hatırlarız.

Sınırlarla çevrili olan sadece ülkeler mi? Hiç de öyle değil. Bedenimizden başlayıp fezaya doğru yol aldığımızda her şeyin sınırlı olduğunu görürüz.

Her mahluk sınırlıdır. Yaratılışla başlayan bu sınırın öte ucunda ölüm vardır.

Peki sınırlı olmak niçin? Olmasaydı ne olurdu?

Bu soruların cevabını önce kendi nefsimizde arayalım ve bulduğumuz cevabı diğer varlıklara teşmil edelim.

Gözümüz sınırlı olduğu gibi görmesi de sınırlı. Elimiz sınırlı olduğu gibi ulaşacağı mesafe de sınırlı. Midemiz sınırlı olduğu gibi soframız da sınırlı.

Ve bu sınırlama bizim için en büyük bir rahmet.

Beden ülkemizde gözümüze sınır biçilmeseydi bütün bedenimiz sadece gözden ibaret kalırdı.

Diğer organlar için de benzer şeyler düşünebiliriz.

Sonra nazarımızı kainata gönderelim. İlk önce güneşle karşılaşır ve aynı şeyi onun için de düşünmeye başlarız:

Güneşe sınır biçilmeseydi bütün sema ülkesi sadece güneş olur hiçbir gezegene yer kalmazdı.

Düşüncemizi aynı şekilde diğer gök cisimlerine de tatbik edebiliriz.

Semadan bahsedip melekleri hatırlamamak mümkün mü? Onlar da sınırlı. Her birinin ayrı bir sorumluluk sahası var. Kimse onun ötesine geçemez. Ne Azrail vahiy getirir ne Cebrail can alır.

Meleklerden söz açılmışken o mübarek varlıkların Hz. Ademin (a.s.) yaratılışındaki endişelerini hatırlayalım. Bu endişe onları bir imtihana götürmüştü; eşyanın isimlerini söyleme imtihanına.

Bu imtihanda melekler acizliklerini şöyle ifade etmişlerdi:

Seni noksan sıfatlardan tenzih ederiz. Senin bize öğrettiklerinden başka bizim bilgimiz yoktur. Alim ve Hakim ancak sensin. — Bakara Suresi 32

Burada bir sınırlanmayı itiraf söz konusu. Meleklerin bilgileri sınırlı. Rableri ne bildirirse onu bilirler. Bunun ötesine geçemezler.

Bir bakıma biz de öyle değil miyiz? Bizim de ilmimiz sınırlı değil mi? Ömür boyu çalıştığımız halde çoğu zaman ancak bir konuda ihtisas sahibi olmuyor muyuz? Onda da yine bildiklerimiz bilmediklerimizin yanında bir nokta kadar kalmıyor mu?

İlim sıfatımıza kudretimizi görmemizi işitmemizi... eklediğimizde İlahi takdir ve iradenin organlarımız gibi sıfatlarımıza da hudut biçtiğini ve sınırlar çizdiğini görürüz.

İnsanın kendisi gibi sıfatları fiilleri de sınırlı. Görme ve işitme fiilleri ancak gözümüzde ve kulağımızda belli sınırlar dahilinde icra ediliyor. Diğer organlarımızda bu özellikleri bulamıyoruz.

Rabbimiz kendi iradesiyle yine kendi fiillerine bu hikmet ve rahmet dolu kayıtlamaları koymuş bulunuyor.

Sınırlı denilince onun zıddı olan mutlak hatıra gelir. Mutlak yani bir kayıt altına alınması kendisine bir hudut tayin edilmesi düşünülemeyen.

Varlık alemindeki her şeye sınırlama getiren İlahi sıfatlar elbette mutlaktır. Onların icraatlarını engelleyecek bir başka irade bir başka kudret düşünülemez.

Mutlak sıfatlar ancak Allaha mahsus.

Nurlardan bir hakikat dersi:

Kainatta tasarrufları görünen efal-i Rabbaniyenin ıtlak ve ihata ve nihayetsiz bir surette zuhurlarıdır. Ve o fiilleri takyid ve tahdid eden yalnız hikmet ve iradedir ve mazharların kabiliyetleridir. — Şualar

Allahın sıfatları gibi fiilleri de mutlak ve sonsuz; ama bunları hikmet ve iradesiyle her mahlukun kabiliyetine göre icra ediyor.

Su yaratmak sonsuz İlahi fiillerden sadece birisi. Cenab-ı Hakk bu fiilini mutlak manada icra etseydi bütün alemler su ile dolar ne yıldızlara ne Güneşe ne de Aya yer kalırdı. Hikmet ve irade bunu kayıtlıyor ve su bu alemde ne kadar lazımsa o miktar yaratılıyor.

İnsan yaratmak Allahın ayrı bir fiili. Bu fiil de mutlak olmakla birlikte bütün kainat insanla dolup taşmıyor. Arz küremizden başka mekanlarda insana rastlanmıyor. Zira diğer kürelerin bu fiile mazhar olma kabiliyetleri mevcut değil.

Bir sultan düşününüz. Yeryüzünün yegane hakimi olsun. Bu zat baş vezirinden valisine kaymakamından bekçisine varıncaya kadar herkese kabiliyetlerine uygun vazifeler verir; yetki ve sorumluluk sınırları çizer. Onlar artık kayıt altına alınmışlardır. Mutlak bir icraat sahibi değildirler. Yine o sultan hangi suçlara ne gibi cezalar verileceğini ve hangi işleri yapanların da ne kadar ücret alacaklarını tayin ve tespit eder. Bütün bunları kendi mutlak iradesiyle yapar. Bu konuda kimsenin ona müdahale etmesi itirazda bulunması düşünülemez. Şu var ki bu prensipleri hikmet ve adaletle oraya koyar. Göreve beş dakika geç geleni idam etmeyi yahut bekçiye sadrazam maaşı vermeyi onun adalet ve hikmeti kabul etmez.

İşte burada o padişahın koyduğu hükümleri kayıtlayan yine kendi iradesi kendi ilim ve hikmeti olmuştur. Padişahın emri altında yaşayan hiçbir ferdin bu iradeyi kayıtlaması bu hükümlerin aksini icra etmesi mümkün değildir.

Her ikisi de insan olduğu halde bir memur padişahın hükümlerine kayıt koyamayınca varlıklar elbette Allahın dilediği gibi yaratılacak şekillenecek organ ve sıfatlarla yine Onun dilediği tarz ve biçimde donatılacaktır.

Ama bütün bu işler hikmetle icra edilecektir. Bundan başkası düşünülebilir mi?

Her şeyin her yönden sınırlı olduğu bir alemde yaşıyoruz. Bütün bu hikmet ve rahmet yüklü sınırlamaları ibretle seyrettikten sonra diğer varlıklardan bir an için sıyrılıp nefsimize dönelim.

Nasıl olsa bir gün dünyayı ve içindekileri terk edip nefsimizle baş başa kalacağız. Öyleyse o güne varmadan bu gün ona bir şeyler söyleyelim. Her şeyin insan için ve insana göre yaratıldığını çizilen bütün sınırların hep insanın faydasına olduğunu onun gözleri önüne serelim. Ve insanda asıl olanın ruh olduğunu bedenin ruha hizmet için yaratıldığını kendisine iyice bellettikten sonra ona şu gerçeği hatırlatalım:

Sen başıboş değilsin. Haram-helal demeden dilediğini yiyemezsin.
Doğru-yanlış dinlemeden her şeyi söyleyemezsin. Her varlık gibi senin fiil alemin de sınırlanmış olmalı. Sen bu dünyada imtihan oluyorsun. Önüne doğrusuyla yanlışıyla bütün sorular konulmuş. Ama sen doğruya doğru yanlışa yanlış dediğin takdirde imtihanı kazanmış olacaksın

İlahi fermanda Allahın hududundan bahsedilir. Harama giren insanın bu hududa tecavüz etmiş olacağı ve ceza göreceği anlatılır.

Sen kainattaki sınırlara uymakla dünya hayatını güzel ve rahat bir şekilde geçirdiğini unutma ve Allahın hududuna riayet et.

Ebedi saadete ancak böylece erişebilirsin.

AKLIM ALMIYOR

İNSANOĞLU KENDİSİNDEN DAHA bilgili bir insanın ilmine akıl erdiremezken nasıl oluyor da kul ve mahluk olduğu halde Rabbinin ve Halıkının sonsuz sıfatlarını anlamaya kalkışabiliyor!? Halbuki:

Hakikat-ı mutlaka mukayyed enzar ile ihata edilmez. —Sözler

Mutlak yani sınırsız ve kayıtsız bir gerçeği sınırlı aklın ihata edemeyeceği onu kuşatamayacağı her yönüyle anlayamayacağı her aklın rahatlıkla kabul etmesi gereken ayrı bir gerçek.

Akıl mahluktur. Her mahluk ise mahduttur sınırlıdır. Gözümüzle görmeyi ayağımızla yürümeyi elimizle tutmayı midemizle hazmetmeyi yaratan kudret aklımızda da anlamayı ve ilmi yaratmış.

İnsanın beyni sınırlı olduğu gibi düşüncesi ve ilmi de mahdut. Bu ilim de bir noktaya kadar varabilir ondan ötesine geçemez. Eli şu uçsuz bucaksız alemi tutup çevirmekten ne kadar aciz ise aklı da onun yaratıcısını hakkıyla bilmekten en az o kadar uzak.

Allahın sonsuz sıfatlarını bu sınırlı akılla ihata etmek yani tam manasıyla kavramak ve anlamak mümkün değil.

Henüz kendi mahiyetini bilemeyen aklın Allahı anlamaya kalkışması en azından haddi tecavüzdür ve insanı doğru yoldan saptırır.

Şu var ki anlamak başka inanmak daha başkadır. İnanmak bir kalp meselesidir.

Akıl sonsuzu kavrayamaz ama kalp sonsuza inanabilir ve sonsuzu sonsuz derecede sevebilir.

Kalplerindeki sonsuzluk madenini işletemeyenler akıllarına esir oldular ve bu esaret onları önce bedenlerine sonra da maddeye ve tabiata köle yaptı.

Her inkarın altından yanmış bir aklın kokusu gelir. Aklın da yasak bölgeleri vardır; oralara girdi mi kavrulur. Nefis ise insanı bu tehlikeli sahalara iter durur.

İnsan gözü mikroplar alemini de göremez çok uzak yıldızları da... Aynı şekilde insan aklının da ulaşamayacağı kadar yüksek ve derinliğine inemeyeceği kadar ince hakikatler vardır. Bunlar aklın

sınırlarını aşarlar. Akıl bu hakikatlerin ancak var olduklarını bilir; nasıl ve nice olduklarını anlamaya kalkıştı mı yanılmayı peşinen kabul etmiş demektir. Böyle bir akıl anlama aleti olmaktan çıkar itiraz makinesi olur.

Adam hayretle soruyor: Nasıl oluyor da bu uçsuz bucaksız alem gayet kolaylıkla idare ediliyor? Kısa yoldan cevap veriyorsunuz: Sonsuz bir kudretle yaratıldığı ve mutlak bir iradenin hükmü altında olduğu için. Sonsuza göre az çok farkı mı olur!?..

Bu cevabı aklına sığıştıramıyor. Kendisinden bir açıklama istiyorsunuz. Aldığınız cevap hayli üzüyor sizi: Herhalde diyor Bu işler kendi kendine oluyor.

Bu defa rollerinizi değiştiriyor ve soruyorsunuz:

Şu oyuncak kuş var ya kendi kendine olmuş diyorum ne dersiniz?

Cevap çok sert ve net: Buna çocuklar da inanmaz!

Peki şu uçan kuşa ne buyurursunuz dediğinizde İşte o kendi kendine olmuştur. Çünkü o gerçek hayvan. Hayatı var işitmesi var görmesi var. diye karşılık veriyor.

İşte kavrulmuş bir akıl ve perişan bir ruh.

İnsan bu kadar yanılmamalı! diye düşünüyor ve bunun sebebini araştırıyorsunuz. Çoğu zaman karşınıza aynı yanılma çıkıyor: Sonsuzu sınırlıyla anlamaya kalkışmak.

Akıllarına güvenen ve onu yegane ölçü kabul edenler kavrayamadıkları hakikatleri şu veya bu sebeple inkar etmeyi daha kolay bulur ve düşünmekten olanca güçleriyle kaçarlar. Bunlar kaldırabilecekleri yükten öte hiçbir ağırlık tanımayan zavallılardır.

MUTLAK HAKİMİYET

İNSANOĞLUNUN EN ZAYIF noktalarından birisi hakimiyet hastalığı.

Bakarsınız yedi yaşında bir çocuk dört yaşındaki küçük kardeşine ağabeylik taslıyor. Ona hükmetmeye sözünü geçirmeye kalkışıyor. O çocuğu bu üstünlük duygusuna iten sebebi araştırdığınızda karşınıza sadece yaş faktörü çıkıyor; dünyaya üç sene önce gelmek.

Ötede çatık kaşlı bir usta çırağına emretmekte olur olmaz şeyler için onu azarlamaktadır. Burada üstünlük sebebi olarak sanat ve maharet devreye girmiştir. Çırak da bu üstünlüğü peşinen kabul eder ve bir meslek sahibi olmak için onun bütün emirlerini aynen yerine getirir.

İnsanoğlu birtakım madenleri terbiyeden geçirir ve onları mesela bir taksi haline getirir. Artık o taksi insanın emrindedir. Burada hakimiyet çok daha ileri bir unsurdan kaynaklanır: Terbiye.

Aile hayatında da bunun bir başka türlüsünü görüyoruz:

Bir baba çocuğuna toplum hayatında uyması gereken kuralları hürmeti şefkati dürüstlüğü doğruluğu öğretir. Ve biz o çocukta aldığı bu güzel terbiyenin izlerini görünce memnun oluruz. Bu terbiye babaya bir hakimiyet de getirmiştir. O çocuk kendisini terbiye eden babasına hürmet gösterir onun sözünden çıkmamaya çalışır.

Bir alim de hiçbir şey bilmeyen bir öğrencisini ilim şerefinden nasiplendirir ve o öğrenci bu terbiyeye karşılık hocasına hürmet eder minnettar olur.

Demek ki terbiye çok önemli bir hakimiyet sebebi.

Mutlak ve sınırsız hakimiyet ancak Allaha mahsus. Bu hakimiyet çok yönlüdür. Yaratma hayat verme rızık verme şifa verme hidayete erdirme gibi nice İlahi fiiller Allahın sonsuz ve mutlak hakimiyeti karşısında kulu itaate getirir ibadete sevk eder.

İlahi hakimiyetin sonsuz cihetlerinden birisi de rububiyet. Her varlığın özünü çekirdeğini yaratan ve onu bu ilk noktadan itibaren terbiye ederek kemale erdiren Allahın bir ismi de Rabbül-Alemin. Bütün alemler onun terbiyesinden geçmişler. Nutfeyi adam çekirdeği ağaç yumurtayı tavuk yapan hep o İlahi terbiye.

Kuran alemleri terbiye eden Allaha hamd ile başlar. Bu hamd ile insanoğlu bütün alemlerin Onun için ve Ona göre terbiye edildiğini büyük bir şükür ve hayranlıkla dile getirmiş olur.

Canlı-cansız her varlık vazifesinde son derece hassas. Güneşimizin doğuş ve batışındaki şaşırmaz nizam bunun en açık bir göstergesi değil mi? Bu nizam bir hakimiyetten haber verir. İşte Nur Külliyatında bu hakimiyet rububiyet-i mutlaka derecesinde bir saltanat-ı sermediye ifadesiyle dile getirilir.

Allahın terbiye ediciliği mutlaktır sınır altına alınamaz. İnsan bedeninde Ondan başkasının terbiye ettiği bir duygu bir organ hatta bir hücre göstermek mümkün olmadığı gibi kainatta da Allahın terbiye etmediği bir yıldız bir dağ bir ağaç mevcut değil.

Kimi nasıl dilerse öylece terbiye eder. Bu hususta terbiye edilenin bir itirazda bulunması yahut bir teklifle ortaya çıkması düşünülemez. Ne dağ diyebilir ki ben de göreyim işiteyim ne deniz diyebilir ki ben de ışık saçayım.

Her varlık kendi istidat ve kabiliyetinin inkişafı noktasında ayrı bir terbiyeden geçer. Bu istidatların taksiminde varlıklar mutlak bir iradenin hükmü altındadırlar. Çiçekle yıldızın kavakla elma ağacının aslanla ceylanın cinle insanın istidatları birbirinden ne kadar farklıdır!

Bütün bunların terbiye edilmeleri mutlak bir hakimiyet altında icra edilir.

İnsan mutlak aciz ve fakir. İlahi terbiyeye en fazla onun mazhar olması bu özellikle yakından ilgili.

Uyuyup uyanmaktan aciz olan insana Cenab-ı Hakk semadan arza geceden gündüze kadar her şeyi hizmet ettiriyor. Ve her şeyi onun istifadesine en uygun biçimde terbiye ediyor.

İnsanı Allah terbiye etmiştir ve onun mutlak hakimi de yine yalnız Odur.

Ve insan Fatiha Suresinde Ancak sana ibadet eder ve yalnız senden yardım dileriz demekle İlahi terbiyenin kendisine yüklediği sorumluluğu en güzel şekilde dile getirmiş olur.

GÖRÜNMEYEN ORDULAR

Melaike: Melekler. Nurdan yaratılmış latif varlıklar.

Melaike ecsam-ı latife-i nuraniyyedirler. Muhtelif nevilere münkasımdırlar. — Sözler

ŞU GÖRÜNEN alemde nice görünmez kuvvetler kanunlar ışınlar iç içe vazife görüyorlar. Melekler ise bunların hepsinden daha latif.

Işınlardan çok daha kesif olan havayı bile göremeyen insan-oğlunun görmediğime inanmam diyerek melekleri inkara sapması çok tuhaf.

Zevkle seyrettiğimiz bir ağaçta yarı canlı dediğimiz bir hayat tecellisi var. Biz bu hayatı göremeyiz ama ağacın her yaprağı ve her çiçeği bize o hayatı adeta haykırırlar. Güneşin cazibe kuvvetini de göremeyiz ama dünyamızın güneş etrafındaki seyahatinde o kuvvetin varlığını seyreder gibi oluruz.

Gözümüz yeryüzünün taşında toprağında dolaşırken bunların arkasında bir çekim kuvvetinin var olduğunu da çok iyi biliriz.

Ağaçtaki büyüme kanunu güneşteki cazibe ve yerin çekim kuvveti. Rabbani ordulardan sadece üç nefer gibi.

Her yanımız bu görünmeyen ordularla kuşatılmış. Her faaliyet onların varlığından haber veriyor bize. Bütün bunlara rağmen yine de bazı kimselerden çok garip sözler işitiriz; görmediğim şeye inanmam diye.

İnanmak kalbe ait bir keyfiyet. İnsan inanmaya çeşitli yollarla gider. Görme bunlardan sadece birisi. Yemeğin tadına dilimizle bakarız. Halbuki gözümüz tatlar alemini göremez. Radyoya bak ne haber var denildiğinde bu defa kulağımıza iş düşer. Sesler alemine onunla bakarız. Şu adama bak ne

kadar kibirli denildiğinde ise onun tavırlarından aklımızla bir takım manalar çıkarır ve bir hükme varırız.

Gerçeği bulmada görmeyi tek ölçü kabul edenler diğer duyu organları yanında akıl ve vicdanın vazifesini de göze yüklemiş olurlar.

Bilim adamlarımıza göre insan gözü şu alemde mevcut ışınların ancak yüzde üç buçuk kadarını görebiliyormuş. Demek ki insan görmeyi tek ölçü kabul etse şu görünen alemin bile yüzde doksanından fazlasını inkar edecektir.

Kainat ve onda faaliyet gösteren çok değişik ışınlar... Bunun bir küçük misalini de bedende ve onda faaliyet gösteren his dünyasında görmek mümkün.

Parmağımızı meleklere inanmayan birisinin yüzüne doğru uzatalım ve şu deri tabakası var ya diyelim onu yüzünden söküp at. Altındaki etleri de soy kafatasından. Bedenindeki bütün derileri aynı şekilde yüz. Akan kanlarını bir yana topla. Etlerini bir başka köşede biriktir. İç organlarını birer birer çıkarıp yan yana diz.

Sonra bu et ve kemik kan ve ilik yığınının karşısına geçerek sor kendi kendine:

Hani aklım? Hafızam sevgim korkum nerede? O uçsuz bucaksız his dünyam nereye gitti?

Sonra düşünceni bedeninden kainata doğru yay ve inadı bir yana bırakarak şu hakikati kabul et:

Bu maddi bedenimde bu kadar görünmez alemler yaratan Allah elbette şu koca kainatta nice melekler nice ruhaniler yaratmıştır.

Hakikat katiyyen iktiza eder ve hikmet yakinen ister ki zemin gibi semavatın dahi sekeneleri bulunsun ve zişuur sekeneleri olsun ve o sekeneler o semavata münasib bulunsun. Şeriatın lisanında pek çok muhtelif-ül cins olan o sekenelere melaike ve ruhaniyat tesmiye edilir.

— Sözler

İşte bu tefekkürü yapamayanlar bedenlerinin ve duyu organlarının o kadar tesirinde kalırlar ki canlılar dendi mi sadece kendilerini ve çevrelerindeki bir takım hayvanları anlar bir başka hayat çeşidini kabule yanaşmazlar. Meleklerden söz ettiniz mi hemen yaygarayı basarlar: Böyle bir hayat çeşidini kabul edemeyiz diye. Gerçekte bu yaptıkları bir çeşit yeniçeri isyanıdır.

Onlardan birisini iyice dinleyiniz bütün söylediklerini şöylece özetleyebilirsiniz:

Yıldızlarda hayat olmaz! Çünkü ben atmosferin dışında yaşayamam.

Bu adam melekleri de birer insan gibi tasavvur ediyor; onlara en boy ağırlık biçiyor ağız mide akciğer takıyor; sonra da onları atmosferin dışına çıkarıp havasızlıktan öldürüyor ve böylece melekleri inkara sapıyor. Halbuki bu biçare kendi ruhunun aklının hafızasının da oksijenle çalışmadığını onların da en boy ağırlık gibi ölçülere girmediklerini düşünebilseydi melekleri inkar yoluna girer miydi?

İnsanoğlunun büyük bir hatası kendi varlığını ve kabiliyetlerini her şeyde ölçü tutması ve ona göre hüküm vermesi.

Bırakalım melekleri ve ruhanileri böyle noksan ve kısır bir değerlendirme ile insan görmediği aşina olmadığı bütün hayvanları da inkar yoluna girer. Hiç balık görmemiş birisine suda yüzen ve havaya çıktığında boğulan bir canlı türünü nasıl kabul ettireceksiniz? Hatta bu adama uçan kuşları süzülen yılanları nasıl anlatacak dört yahut altı ayaklı canlıları onun aklına nasıl sokacaksınız?

Melekleri inkar etmek de en az bu kadar tuhaf garip ve gülünç.

Şu kusur-u semaviye ve büruc-u samiyenin dahi kendilerine münasib zihayat zişuur sekeneleri vardır. Balık suda yaşadığı gibi güneşin ateşinde dahi o nurani sekeneler bulunur. Nar nuru yakmaz. Belki ateş ışığa medet verir. — Sözler

Melek dendi mi çoğu insanın aklına öncelikle sevap ve günahları yazan melaikeler gelir. Bunlar meleklerin sadece bir şubesi.

Çok karşılaştığımız bir sahne:

Bakarsınız karşınızda tereddüt dolu bir çehre. Bakışlarda hayret ve şaşkınlık iç içe. Bir sorusu olduğunu hemen anlar ve kendisine fırsat verirsiniz. Bir noktayı merak ediyorum da der ve sorusunu yerleştirir:

Melekler bizim amellerimizi nasıl yazıyorlar?

O söylemese de siz bu sorunun arkasında acaba meleklerin kalemleri ne marka? mürekkepleri ne renk? amelleri daktiloyla mı yazıyorlar bilgisayarla mı? gibi bir mana hissedersiniz. Ve kendisine meleklerin ayrı bir canlı türü olduğunu insanlara benzemediklerini yazmalarının ve kaydetmelerinin de bizim tahminlerimizin çok ötesinde olduğunu anlatırsınız. Ve kendisine biraz ışık tutmak niyetiyle teyp bandından fotoğraf makinesinden kara kutudan söz edersiniz. Bunlar da kaydediyorlar ama ne kalemle ne de daktiloyla diye eklersiniz.

Bir şey anlamış olmanın ümit ışıkları gözlerinde hafifçe belirmiş olarak yanınızdan ayrılır.

Ve siz kendi iç aleminizde meselenin muhasebesini yaparsınız :

Bundan önceki asırlarda ne bant vardı ne fotoğraf makinesi ne televizyon ne de kara kutu. Ama o asırların insanları amellerini meleklerin kaydettiğine bu asrın insanından çok daha fazla inanıyorlardı. Bunun sebebi ne idi?

Sorunuza değişik cevaplar verir ve şu cevabınızı sanırım daha tatminkar bulursunuz:

Onlar nefsini bilen Rabbini bilir sırrına ermişlerdi. Ve bu sorunun en güzel cevabını da yine kendi nefislerinde bulmuşlardı; hafızalarını dikkate alarak.

İnsan hafızası da sesleri görüntüleri zapt ederken bizim sözünü ettiğimiz aletlerin hiçbirini kullanmıyordu. Hafızanın rahatlıkla yaptığı bir işi Allahın vazifeli bir meleği de yapabilirdi.

Meleklerin bir anda birçok yerde bulunmaları ve farklı işleri birlikte görmeleri de çokça sorulan sorulardan. Bu sorunun kaynağında da yine insanın kendi kabiliyetini tek ve şaşırmaz ölçü kabul etmesi yatıyor.

Sözlerden On Altıncı Söz bir yönüyle de bu sorunun en güzel cevabı...

Bu risalede kesif ve maddi bir varlık olan insanın bir anda birçok aynalarda birlikte tecelli ettiği ama kendisindeki sıfatların özelliklerin o görüntülerde bulunmadığı dikkate sunulduktan sonra maddi-nurani olan güneşin aynalardaki görüntülerinde güneşin ziyasından hararetinden renklerinden bir cilvenin mevcut olduğu nazara verilir. Nurani varlıklar olan meleklerin ise bir anda çok yerlerde bizzat bulunabilecekleri akla havale edilir.

Aynı anda çok yerde bizzat bulunmaya ise aynı eserin Lemaat kısmında harika bir misal verilir: Kelime.

Ağızdan çıkan bir kelimenin nice kulaklarda aynı anda işitilmesi güneşin aynalarda tecelliyle iş görmesinden çok daha ileri bir mazhariyet. Burada kelime kulaklara tecellisini göndermiş değil; her kulağa giren bizzat kendisi.

Bu harika misallerle melek hayatına uzaktan uzağa bakabiliriz. Uzaktan diyorum çünkü gözümüz önündeki hayvanların bile ruhlarını gereğince bilemediğimiz halde hiç görmediğimiz melekleri o nurani varlıkları tam manasıyla nasıl anlayabiliriz?!.

Konuyu yine Nurlardan bir cümle ile noktalayalım:

Akl-ı beşer anlamaz melek olmayan bilemez.

YİRMİ ÜÇ SENELİK DÖNEM

Tenzil: İndirilmek. Peygamberlere vahyin gelmesi.

Kütüb: Kitaplar. Dört büyük kitap.

Suhuf: Sayfalar. Sayfalar halinde indirilen ilahi fermanlar.

ZİHİNLERİ karıştırmak niyetiyle ortaya atılan bir soru: Kuran niçin birden değil de yirmi üç senede nazil oldu?

Bu sorunun cevabını kainat kitabında bolca bulabiliyoruz.

Bu dünya hikmet dünyası ahiret ise kudret dünyasıdır. Yani dünyada yaratılış safhalar halinde gerçekleşiyor ahirette ise kudret hakim olacak ve her şey anında yaratılacaktır. Kainatın altı gün ile ifade edilen altı devrede yaratılması insanın ana rahminde altı devrede ve dokuz ayda tekamül etmesi bu soruya da bir cevap olabilir.

Allah insanı son şekliyle ve bir anda da yaratabileceğine göre dokuz aylık bir tekamüle ne gerek vardı diyebilir miyiz? Kaldı ki bu soruya göre dört kitap ve yüz suhufun indirilmesini de açıklayamayız. Cenab-ı Hak bütün kitap ve suhufları Hz. Ademe son şekliyle bir defada inzal edebilirdi. Ama etmemiş. Çünkü kainatın ve ondaki eşyanın sırayla ve safha safha yaratılması gibi insanların manevi terbiyeleri de yine kademeli olarak gerçekleşmiş. Her ümmetin içtimai yapısı farklı olduğu gibi onlara uygulanan manevi terbiyeler de farklılık göstermiş.

Bu konunun insanlığın geçirdiği medeniyet dönemleriyle de yakın ilgisi vardır. İlim ve teknik bugünkü seviyesine bir anda gelmiş değil. Bir çocuğa bütün bilgileri bir anda veremiyorsunuz.

Yirmi üç sene zarfında çok farklı olaylar meydana gelmiş ve bunlardan bir kısmı hakkında ayet nazil olmuş bir kısmında Allah Resulü(a.s.m.) içtihat etmiş ve Onun ahirete teşriflerinden sonra ortaya çıkan yeni meseleler hakkında ashabın büyük alimleri kitap ve sünnete dayanarak içtihatlarda bulunmuşlardır. Daha sonra zuhur eden yeni durumlar ise mezhep imamı büyük müçtehitler tarafından ayetler hadisler ve ashabın içtihatları esas alınarak kıyas yoluyla halledilmiş ve bu kıyaslar şeriatın dördüncü kaynağını teşkil etmiştir. Bu İslamın akla ve içtihata verdiği değerin ve insanları ilme teşvik etmesinin bir göstergesidir.

Yine kainat kitabına dönelim. Bu kitaptaki ana meseleler herkese açıkça bildirilmiştir. Güneş nedir neye yarar? Hava su ve toprağın vazifeleri nelerdir? Hayvanlardan ve bitkilerden nasıl faydalanılır? Bütün bu ve benzeri soruların cevapları herkesin malumudur. Ve bunlar temel ihtiyaçlardır. Bunun yanında kainat kitabındaki nice meseleler de ilim adamlarının gayretlerine bırakılmıştır. Bu gün ilmin ulaştığı harikulade seviye ve ortaya çıkardığı bütün fenni keşifler bu gayretlerin mahsulü olmuştur. Cenab-ı Hak bütün bunları insanların istifadesine doğrudan sunsaydı ilmi çalışmalara gerek kalmayacak ve insanın meleklerden üstün oluşunun en önemli bir ciheti böylece ortadan kalkmış olacaktı.

Bu durum aynen Kuran-ı Kerim için de söz konusudur. Ana hükümler herkese açıkça bildirilmiştir; ama ayetlerin işari manaları remizleri ve batını cihetleri alimlerin gayretlerine ve kalp ehlinin keşiflerine bırakılmıştır.

Bir tarafta binlerce tefsirler fıkıh kitapları kalbin tekamülü ve nefsin terbiyesiyle ilgili nice ahlaki eserler öte yanda fen sahasında yapılmış uçsuz bucaksız çalışmalar. Her ikisi de Allahın ilim ve hikmetinin sonsuzluğunu gösterirler. Hem Kuran hem de kainat kitabı bu ilim ve hikmeti bize durmadan ders verirler.

Kurandaki manaların o uçsuz bucaksız zenginliğini belagat ilminin dahi alimleri o sahanın ehli olanlara ispat etmişlerdir. Ama biz bu sahanın çok uzağında olduğumuz için meallerdeki sınırlı manalarla yetinme mecburiyetinde kalıyoruz. Bu konuda sadece bir misal vermek isterim: Hz. Nuh (a.s.) kavmi kendisine isyan edince şöyle bir duada bulunur: Ya Rabbi! Yeryüzünde devreden bir tek kafir bırakma. Ayette geçen deyyar kelimesi ya dardan yani ev kelimesinden yahut devrden

gelmektedir. Birinciye göre deyyar yurt edinen demek olur. İkinci manaya göre bu kelimeye dolaşan gezinen gibi manalar verilmiş.

Halbuki devir dönmek demektir. Bir tefsirde bu ayetin dünyanın döndüğüne işaret ettiğine dikkat çekilmişti. Zira dünyanın üzerindeki varlıkların dönmesi ancak dünyanın dönmesiyle mümkün olabilirdi. İşte bu manayı yakalamak da ilmi bir keşiftir. Ve fenni keşiflerden hiç de geri değildir.

Kuran sadece bir misalini verdiğim böyle nice fenni fıkhi itikadi hakikatlere işaretlerde bulunur. Ve insanları ilme ve araştırmaya sevk eder. Bütün bu ince ve derin manalar da Kuranda doğrudan ve bütün teferruatıyla yer alsaydı hem elimizdeki Kuranın birkaç yüz katı bir kitabın inzali gerekirdi hem de insanlar ilim ve içtihat şerefinden mahrum kalırlardı.

Şunu da önemle belirtmek isterim: Cenab-ı Hak kitap ve suhufları mutlaka safhalar halinde inzal eder de diyemiyoruz. Bu tamamen ilahi iradeye bağlıdır. Dilediği kitabı dilediği kavme yine dilediği gibi inzal eder. Nitekim Tevrat bir seferde inzal edilmiştir. Bunda o kavmin o günkü ilmi seviyeleriyle ilim ve içtihat sahasının çok uzaklarında bulunmalarının da payı olsa gerektir. Hz. Musanın (a.s.) bir süre yanlarından uzaklaşmasıyla hemen buzağıya tapmaları da bunun bir göstergesi değil midir?

AYNALARDAKİ GÜNEŞ

Kuranın küllü cüzlerinde göründüğü gibi; cüzleri de Kuranın küllüne ayinedir. Bunun içindir ki Kuran müşahhas olduğu halde efrad sahibi olan külli gibi tarif edilir. — İşarat-ül İcaz

BİLİNDİĞİ GİBİ külli bir mana ismidir mücerrettir. Onun fertleri ise müşahhastırlar. Mesela insan bir mana ismidir; Üstadın ifadesiyle teşahhusattan mücerret bir mahiyettir. Ahmet Hasan Metin ise bu külli mananın müşahhas fertleridir. Yani insan küllidir; her bir insan ise onun cüzi birer ferdidir.

Kuran müşahhastır. Elimize aldığımız Kuran-ı Kerim bir mücerret mana değil müşahhas bir kitaptır. Ama efrat sahibi olan külli gibi tarif edilir.

Küllinin ismi her cüzi ferdine de verildiği gibi (örneğimizde insan nevine de onun fertlerine de insan denilmesi gibi) Kurandaki temel maksatların da her surede tekrarlanması bakımından her bir sure bir küçük Kuran hükmüne geçmiştir.

Kuran külli değil de küll olarak kabul edilse her sureye küçük bir Kuran denilmez. Zira küllün parçalarına küllün ismi verilmez; insan bedeninin parçalarına mesela ele göze ayağa insan denilmediği gibi.

Demek oluyor ki Kuranın cüzleri küllüne ayine oldukları yani ondaki temel maksatları taşıdıkları için Kuran külli olarak tarif edilmiştir. Ayine ifadesi bize bu konuda ışık tutar. Bir aynada görünen görüntülerin hepsi görüntü sahibinden bir akis bir tecelli taşırlar.

Güneşin aynadaki timsalleri de küçük birer güneştir onun özelliklerini taşır ve ondan haber verirler.

Kuran nurunun da her bir surede kendini göstermesi bakımından her sure bir küçük Kuran gibi olmuş ve Kuran efrat sahibi bir külli gibi tarif edilmiştir.

KURANIN VAZİFESİ

Kuranın vazife-i asliyyesi daire-i rububiyetin kemalat ve şuunatını ve daire-i ubudiyetin vezaif ve ahvalini talim etmektir. — Sözler

RAHMETİM gazabımı geçti buyuran Rabb-ül alemin bu varlık alemini yokluk karanlığından kurtardı. Altı devrede bu kainatı şu hazır hale yine rahmet ve keremiyle getirdi. O devrelerdeki İlahi icraat sonsuz bir hikmetle yürürken değil insanın ona ileride mesken olacak şu yer küremizin bile alemde esamesi okunmuyordu.

Sema ve arz bitişik idiler biz onu fetk ettik (birbirinden ayırdık) ayetiyle haber verilen bir rahmet tecellisiyle arz semadan ayrıldı müstakil bir varlık haline geldi. O gün arza yapılan bu lütuf bize ve bizim içindi.

Kainatın bu uzun yürüyüşü Adem (a.s.) durağında maksuduna erdi... Adem peygamber ile başlayan peygamberlik seferi de bu İlahi müessesenin en ileri sahibini ahirzaman Peygamberinde (a.s.m.) buldu. Alemlerin kemali Ademde (a.s.) peygamberlerin kemali de Hz. Muhammedde (a.s.m.) tahakkuk etti. O Zat (a.s.m.) rahmetin kemaline mazhar olmuş ve İlahi kitapların sonuncusuna hakkıyla muhatap olabilme mükemmelliğine erişmişti.

Bu İlahi rahmet Rahman Suresinde şöyle ifade buyrulur:

Rahman Kuranı talim buyurdu. İnsanı yarattı ve ona beyanı öğretti.—Rahman Suresi 1-4

Ayette Resulullah (a.s.m.) için insan buyurulması bizlere O Zatın (a.s.m.) bir kul ve resul olduğu dersi yanında İnsan denilince o hatıra gelmeli mesajını da veriyordu. Ayrıca bütün bir insanlık alemine ihsan edilen beyan nimetindeki birinci gayenin İlahi fermanı okumak ve öğrenmek olduğu da ihtar ediliyordu. Diğer kitap ve suhuflar yerine sadece Kuranın zikredilmesi ise halkı Hakka davet vazifesinde diğer semavi kitapların yerlerini Kurana bıraktıklarını bildirmedeydi... Böylece Allah en ileri kuluyla O Ekmel-ür Rüsulle (a.s.m.) konuşuyor ve onu insanlık alemi için bir mürebbi bir rehber bir müjdeleyici ve korkutucu kılıyordu.

Kuran-ı Kerim Hz.Muhammedin (a.s.m.) dilinden insanlık alemine feyz akıtmağa başladığı asr-ı saadette yirmi üç sene zarfında yüz yirmi dört bin sahabe yetiştirdi. Herbiri bir hidayet yıldızı olan bu müstesna insanlar hep Onun meyveleriydi.

Kuranın bu nurlu meyvelerini nazara almayıp asrımızın yaralı Müslümanlarına bakanların değerlendirmeleri noksan hükümleri geçersiz kalır. Meseleyi hissiyatın dar kalıplarını aşarak ele alan her ilim adamı insanlığa doğru yolu ancak Kuranın gösterdiğine gönül rahatlığıyla karar veriyor.

Dikkate alınması zaruri olan bir nokta var. Kuran niçin nazil olmuştur? Bunu doğru tesbit edemeyenlerin değerlendirmeleri bu asrın madde menfaat ve benlikten teşekkül eden bozuk atmosferinden kendini kurtaramaz ve yanlış olur.

Bunu Risale-i Nur Külliyatındaki şu veciz ifadelerden okuyalım:

Kuranın vazife-i asliyyesi daire-i rububiyetin kemalat ve şuunatını ve daire-i ubudiyyetin vezaif ve ahvalini talim etmektir. —Sözler

Daire-i rububiyet: Cenab-ı Hakkın zatı şuunatı sıfatları fiilleri ve isimleri. Allah kendini insanlara en büyük lütuf olarak en mükemmel manada Kuran ile anlatmıştır.

Ben insanları ve cinleri ancak bana ibadet etsinler diye yarattım ayetindeki ibadet lafzını müfessirlerimiz marifet olarak izah buyurmuşlardır. Marifet yani Allahı tanıma Ona hakkıyla iman etme ve bu iman şuuruyla ömür sürme...

İlahi marifet dersini en ileri seviyesiyle Kuran vermiştir. Bu mücerret bir dava değildir. İlk nazil oluşundaki tazelik ve berraklığıyla Kuran da ortadadır beşer nefsinin müdahalesiyle tahrif olmuş diğer semavi kitaplar da. Aradaki sonsuz farkı görebilmek için ince bir basiret gerekmiyor. Sadece insaflı bir bakış kafi...

İnsanoğlu bir kulübeyi bile gayesiz faydasız inşa etmezken elbette bu alemlerin Rabbi şu muhteşem kainatı manasız halketmemiştir.Kuran-ı Kerimde bize bu hakikatı mucizane ders veren şu ayeti beraberce dinleyelim:

O kimseler ki ayakta iken otururken yatarken Allahı hatırlar ve semavat ve arzın yaratılışı üzerinde tefekkür ederler de (şöyle derler:) Rabbimiz sen bunları batıl yaratmadın seni noksan sıfatlardan tenzih ederiz bizi narın azabından koru. —Al-i İmran Suresi 191

Bu ayette birbiri içinde nice mesajlar saklı. Öncelikle varlık alemi üzerinde düşünmemiz tefekkür etmemiz ve bunu da bütün mevcudatı Allahın yarattığını nazara alarak yapmamız emrediliyor. Bu tarz bir düşünce bizi bu varlık aleminin batıl yani manasız gayesiz olamayacağı fikrine götürür ve bu kainatın bir başka hayatı netice vermemesi halinde herşeyin abes olacağı hakikatına ulaştırır.

Böyle hikmetsiz bir yaratılışı Allaha izafe etmenin büyük bir hata olacağı kalp ve vicdanımıza ihtar edilerek onlar namına dilimiz Allahı noksan sıfatlardan tenzih eder.

Sonunda da ancak ahiret hayatının tahakkukuyla bu hikmetsizliğin ortadan kalkabileceği akla telkin edilir ve o alemde azaba düçar olmamamız için de Rabbimize sığınmamız gerektiği ders verilir.

Şimdi iyice bir düşünelim. Allahı nasıl tanımalıyız ki sonumuz nara yani ateşe çıkmasın. Bu sorunun cevabını Kurandan başka nerede bulabiliriz?

Batıl dinler bize bu noktada tek kelime söyleyemezler. Tahrif olmuş İncil ve Zeburda da bu marifeti bulamayız.

Gelelim Kuranın ikinci maksadına:

Daire-i ubudiyyetin vezaif ve ahvalini talim...

İnsan Rabbine nasıl kulluk edecektir? Ona nasıl ve ne şekilde ibadet edecek ve bir kul olarak hayatını nasıl düzenleyecektir?

Kuran-ı Kerimde ve Allah Resulünün (a.s.m.)sünnetinde hayatın her safhasına ait düsturlar mevcut...

Resulullah Efendimizin (a.s.m.) her sözü her hali ve her fiili zaptedilmiş... Bir başka peygamber için bunu söylemek mümkün değil. Peygamberler tarihi ve bütün hadis kitapları bize bu hakikatı ders vermekte ve ispat etmekte.

Gücüm yetse bütün insanlığa şöyle seslenmek isterim:

Biz başıboş olamayacağımıza ve önümüzde ya ebedi saadet ya da sonsuz azap bulunduğuna göre geliniz elele verelim de uyacağımız ve tahrif olmamış bir İlahi ferman ve yine her halini taklid edebileceğimiz bir resul arayalım. Bu arayışımızı önyargısız yaptığımız takdirde Kuranı bulacak ve Hz.Muhammede (a.s.m.) kavuşacağız.

Bugün İslam aleminin fen ve teknikte batı dünyasından geri olması birçok insanın Kurana kavuşmasında en büyük bir engel...

Bu noktada bir yanılmaya düşmemek için Kurana ve İncile bir göz atalım. İncilin sadece ibadet ve ahlaka ait hükümler taşıdığını ferdi muhatap aldığını ekonomi ve devlet yönetimiyle ilgili hükümlere yer vermediğini iyice bir tesbit edelim ve bugün kiliselerin kapanma yarışına girdiği üniversiteli gençlerin tamamına yakınının ateist olduğu batı dünyasında fen ve teknik sahasında kaydedilen gelişmelerin Hristiyanlıkla bir ilgisi bulunmadığını lütfen gözardı etmeyelim. Yine egoizmin hüküm sürdüğü şefkat ve merhamet gibi insani seciyelerin rafa kaldırıldığı edep ahlak namus mefhumlarının nerdeyse unutulduğu batı toplumlarındaki bu feci çöküşün de Hristiyan dinine bağlılığın gevşemesi ve kopmaya yaklaşmasının bir sonucu olduğunu da insafla tesbit edelim.

Sonra bir zamanlar Kuranın Endülüste cihana medeniyet dersi verdiğini Osmanlının altıyüz sene o İlahi fermanın bütün hükümlerini tavizsiz tatbik sonunda cihana hakim olduğunu ve dinde lakaytlığın baş göstermesiyle birlikte maddi kalkınmanın da gerilediğini ve nihayet o koca imparatorluğun yıkıldığını ibretle hatırlayalım.

Hem tarih şahiddir ki: Ehl-i İslam ne vakit dinine tam temessük etmiş ise o zamana nisbeten terakki etmiş. Ne vakit salabeti terketmişse tedenni etmiş Hristiyanlık ise bilakistir. Bu da mühim bir fark-ı esasiden neşet etmiş. — Mektubat

Ve kararımızı verelim:

Bugünün Müslümanı Kurana layıkıyla talebe olamadığı onu hayatına mal edemediği için kendini sefil ve perişan etmekle kalmıyor sergilediği bu acı tabloyla Hristiyan aleminin de İslama kavuşmasına adeta engel oluyor. Halbuki batılılar ve bizdeki batı hayranları Kuranı inceleseler ve bugünün İslami yaşayıştan uzaklaşmış Müslümanına değil de İslamın asr-ı saadetten beri yetiştirdiği Gazalilere Geylanilere Mevlanalara baksalar gerçeği bulacak ve kurtuluşa erecekler. Ama gel gör ki önlerinde taassup siyaset madde ve menfaatten örülen kalın bir duvar var. Onlara gerçeği gösterme vazifesi Kuran ahlakı ve ahkamını hayatına mal eden şuurlu Müslümanlara düşüyor.

Bu vazife çok ağır ama çok üstün ve çok şerefli...

DEĞİŞEN VE DEĞİŞMEYEN HÜKÜMLER

Nesh: Bir hükmü değiştirmek iptal etmek.

Nasih: Hükümsüz bırakan değiştiren.

Mensuh: Hükümsüz bırakılan değiştirilen.

Ahkam-ı feriyye feri hükümler: Esasa ait olmayan hükümler.

Temel ve değişmez hükümlerin dışında kalan hükümler.

BAZI ÇEVRELER Kuran ayetlerinden bir kısmının diğer bir kısmını nesh etmesini kendi akıllarınca tenkide medar buluyorlar.

Öncelikle şunu belirtmek isterim: Kuranda nesihden söz edilmektedir. İslam dininin hükümleri geçmiş dinlerin hükümlerini nesh etmiştir.

Ayrıca İslamın insanlara ilk defa tebliğ edildiği o başlangıç döneminde nazil olan bazı ayetler de daha sonra nesh edilmişlerdir. Yani değişen şartların getirdiği yeni durumlarda önceki hükümler iptal edilmiştir.

Bütün bu nesihler temel ve itikadi hükümlerde değil ibadet ve muamelata dair feri hükümlerde gerçekleşmiştir.

Bu gerçek Nur Külliyatında şöyle ifade edilir:

Asırlara göre şeriatlar değişir. Belki bir asırda kavimlere göre ayrı ayrı şeriatlar peygamberler gelebilir ve gelmiştir. Hatem-ül Enbiyadan sonra şeriat-ı kübrası her asırda her kavme kafi geldiğinden muhtelif şeriatlara ihtiyaç kalmamıştır. Fakat teferruatta bir derece ayrı ayrı mezheblere ihtiyaç kalmıştır. — Sözler

Feri hükümlerden biri bir zamanda maslahat iken diğer bir zamana göre mazarrat olur. Veya bir ilaç bir şahsa deva iken şahs-ı ahere da olur. Bu sırdandır ki Kuran feri hükümlerden bir kısmını nesh etmiştir. Yani vakitleri bitti nöbet başka hükümlere geldi diye hükmetmiştir. — İşarat-ül İcaz

Temel hükümler bütün peygamberler için aynıdır; değişmez nesh olmaz. Mesela imanın rükünleri bütün hak dinlerde aynıdır ve ibadet bunların hepsinde vardır. Ama ibadetin feri hükümlerinde yani teferruatında farklılıklar görülür. İbadetin şekli vakti kıblenin yönü gibi hükümlerde nesh söz konusu olmuştur.

Cenab-ı Hakk beşere ihsan ettiği maddi ve manevi terakkilere paralel olarak bu feri hükümlerin bir kısmını nesh etmiş yerine başkalarını emretmiştir. Peygamberlerin şeriatlarında görülen bu değişim ahirzaman peygamberinin şeriatında esas itibariyle görülmemiştir. İşte bu gün sizin için dininizi kemale erdirdim; üzerinizdeki nimetimi tamamladım. (Maide Suresi 3) mealindeki ayet-i kerime ile bu açıkça ortaya konulmuştur. Artık ne namazın vakitlerinde ne kıblede ne helal ve haram

hükümlerinde ne orucun tutulacağı ayda hiçbir değişme olamaz olmamıştır da. Ancak şeriatın teferruatı sayılacak bazı hükümlerde içtihat yapılmıştır. Mesela vitir namazı her mezhepte üç rekattır. Ama bunun aralıksız üç rekat kılınması yahut önce iki rekat daha sonra ayrıca bir rekat kılınması feri bir meseledir. Dinin temel hükümlerine ilişmeyen bu gibi teferruat hükümler içtihada konu olmuştur.

Öte yandan ayet-i kerimenin de işaret ettiği gibi İslam dininin kemale erdirilmesi bir anda ve bir defada olmamış safhalar halinde icra edilmiştir. İşte bu safhalarda bazı feri hükümler nesh olmuştur. Bunun gayet rahat anlaşılması hatta İslamın cihanşümul bir din oluşunun bir gereği bir delili sayılması gerekirken bu konuda tam tersi ve oldukça tutarsız bir yoruma gidilmesi şu iki kelimeden biriyle açıklanabilir: Aldanma yahut aldatma.

Şunu önemle ifade etmek isterim:

Bir hükmün nesh olması onun yanlış olup doğrusuyla değiştirildiği manasına gelmez. Bu konuda bir ayet-i kerime:

Biz bir ayetin hükmünü yürürlükten kaldırır veya onu unutturursak mutlaka daha hayırlısını veya benzerini getiririz. — Bakaraa106

Ayette geçen daha hayırlısını veya benzerini ifadesi bu noktada çok önemlidir. Yani nesh olan hükümler de yeni hükümler gibi hayırlıdırlar. İnsanların hayrına olma özelliği bütün ayetler için geçerlidir.

Bir tek misal vereyim. Kafirun Suresinde geçen sizin dininiz size benim dinim bana hükmü cihat ayetiyle nesh edilmiştir. Ama bu gün dünyanın çok yerinde Kafirun Suresi yürürlüktedir. Müslümanlar o yabancı beldelerde Mekkedeki ilk dönem gibi o milletin dinine karışmamakta ve kendi dinlerini yaşamaktadırlar. Onlara karşı silahla cihat etme yoluna da gitmemektedirler.

Öte yandan nesh edilen ayetlerin fıkıh yönü dışında taşıdıkları başka manalar da vardır ki bunlar nesh edilmiş değillerdir. Zira bunlar hüküm değildirler. Buna da bir misal vermek isterim. Bakara Suresinin 115 inci ayetinde geçen ...Her nereye yönelirseniz Allahın vechi (Allaha teveccüh edilecek bir cihet) vardır. hükmünün aynı surenin 144 üncü ayetiyle yani sen hemen yüzünü mescid-i haram tarafına çevir emriyle nesh edildiği söylenmektedir. Bununla birlikte ilk ayetin kıble yönüne ait manasının ötesinde ifade ettiği diğer manalar aynen geçerliliğini muhafaza eder. İnsan ne tarafa baksa orada Allahın bir başka eserini görür ve o eserde tecelli eden bir başka ilahi ismi okur. Bu manada her yanımız Allahtan haber veren ve bizi Ona yönelten ayetlerle delillerle doludur.

Nesh olan bazı ayetler de insanlık alemine ayrı bir sahada ders verirler. Mesela içki kademeli olarak yasaklanmıştır. Bunda insanları bir yanlıştan çevirme hususunda sabırlı olunması ve onlara kabulde zorlanacakları son sözü hemen başta söylemenin doğru olmayacağı hususunda çok güzel bir ilahi irşat saklıdır. Kaldı ki bu nesh olan ayetlerin de manaları yine doğrudur. İlk ayet içkide bazı faydalar olmakla birlikte zararının daha fazla olduğu yolundadır. Bu hüküm bu gün de doğrudur. Alkolün ilaç sanayiinde kullanıldığı yahut alkol almanın kişiye geçici bir rahatlık getirdiği yine bugün de bir vakıadır. İkinci kademede içkili iken namaza yaklaşılmaması emredilmiştir. Bu hüküm de yine geçerlidir. İçkili bir insanın namaza yaklaşmaması bu gün de gereklidir. Üçüncü safhada içki tamamen yasaklanmış ve haram kılınmıştır.

Kainat kitabında da nesih söz konusudur ama nesh olanlar batıl yahut hatalı değildirler. Mesela ilk insan doğrudan topraktan yaratılmış sonra bu hüküm nesh olmuş ve sonrakiler bildiğimiz yolla dünyaya gönderilmişlerdir. Her iki tarz da güzeldir.

Gece ve gündüz mevsimlerin değişmeleri insan ömrünün çocukluk gençlik ihtiyarlık safhaları ve kainatın geçirdiği devreler nazara alındığında sonsuz denecek kadar çok nesihle karşılaşırız. Bunların her biri kendi yerinde güzeldir.

İÇTİHAT

İçtihat: Bütün güç ve kuvvetini kullanmak.

İstinbat-ı ahkam: Ayet ve hadislerden hüküm çıkarmak.

İÇTİHAT ceht ve gayret göstermek bir konuda bütün gücünü ve kuvvetini kullanmak manasına gelir. Fıkıhta ise ayet ve hadislerdeki derin manaları ve gizli hükümleri çıkarmak için çalışmak şeklinde tarif edilir. Bu ilmi kudrete ve bu ilahi ihsana nail olan zatlara müçtehit denilir.

İstinbat kuyudan güçlükle su çıkarmak demektir. İstinbat-ı ahkam ayet ve hadislerden hüküm çıkarmak demektir bu konuda gayret göstermek ise içtihattır.

Kainat kitabı Allahın eseri olduğu gibi Kuran-ı Kerim de Onun fermanıdır. Kainat kitabının su hava toprak el ayak gibi maddelerini herkes az-çok bilmekte ve bunlardan istifade etmektedir. Ama aynı kitabın fizik kanunları ışınlar atomlar genler gibi nice gizli meseleleri de vardır ki bunlar bilim adamlarının araştırmalarına bırakılmıştır. Onlar bu tükenmez ilim hazinesini araştırmaya başlamış bu uğurda bütün güçleriyle yılmadan usanmadan çalışmış ve sonunda nice harikalar keşfetmişlerdir.

Benzer bir durum da Kuran için söz konusudur. Kuran-ı Kerimin kesin hükümleri herkese açıkça bildirilmiştir ve bu temel meseleler Nur Müellifinin ifadesiyle birer elmas sütundur ve şeriatın yüzde doksanını teşkil etmiştir. Bu temel hükümlere göre teferruat sayılabilecek birtakım hükümlerin çıkarılması da fıkıh sahasındaki yetkili alimlerin ceht ve gayretine bırakılmıştır.

Kainat kitabı gibi Kuran-ı Kerimden de hükümler çıkarmak yüksek bir ilmi kudret gerektirmektedir. İçtihat şartlarını taşıyan büyük alimler bir mezhep kurmak için değil bir hakikati ortaya çıkarmak için çalışmışlar ve kendi içtihatlarıyla amel etmişlerdir. Bu güce sahip olmayanlar ise onların içtihatlarına tabi olmuşlardır.

Nitekim Nur Külliyatında her müstaid; nefsi için içtihad edebilir teşri edemez buyrulur (Mektubat 470). Yani içtihat yetkisini taşıyanlar bir meselede gerçek hükmü bulmak ve onunla amel etmek için içtihat yaparlar. Ama vardıkları bu hükmü teşri edemezler yani gerçek sadece budur şeriat benim anladığım gibidir diyemezler.

Mezheplerin asr-ı saadette olmadığını sonradan ortaya çıktığını söyleyerek mezhep imamlarına karşı çıkanlara şu gerçeğin hatırlatılması gerekir. Asr-ı saadette farklı mezheplerin bulunmadığı doğrudur. Ama içtihat yapılmadığını söylemek yanlıştır. Cenab-ı Hak şu ayet-i kerime ile yetkili alimlerin içtihat yapmalarını diğer kimselerin de onlara uymalarını istemektedir:

Halbuki onlar bu haberi Peygambere ve aralarındaki yetki sahibi kimselere götürselerdi onlar içerisinde hüküm çıkarmaya (istinbat-ı ahkama) gücü yetenler elbette onun ne olduğunu bilirlerdi.

— Nisa Suresi 83

Bu ayetin verdiği müsaade ile Kuranda açık hüküm bulunmayan bazı konularda bizzat Allah Resulü (a.s.m.) içtihat yapmışlardır. Yine ayetin işaret ettiği ashabın alimleri de içtihatta bulunmuşlardır.

Asr-ı saadetten sonra içtihadın yasaklandığına dair bir hüküm olmadığına göre müçtehitler de yeni meseleler hakkında içtihat yapmışlar ve bu içtihatlara tabi olanların çoğalmasıyla mezhepler ortaya çıkmıştır.

RİSALET - VELAYET

VELA YET-RİSALET

Risalet: Elçilik. Resul olmak. Peygamberlik.

Velayet: Yakınlık. Allahın kulunu dost edinmesi. Hak dostu olmak.

KELİME-İ şehadet getirdiğimizde Peygamberimizin (a.s.m.) Allahın kulu ve resulü olduğunu ifade ederiz. Bu şahadette geçen abd kelimesi Allah Resulünün (a.s.m.) velayet yönünü resul

kelimesi ise peygamberlik vazifesini gösterir. Yani Allah Resulü (a.s.m.) iman takva ve salih amel yönüyle eşsiz bir kuldur. Onun (a.s.m.) imanı ibadeti ve güzel ahlakı bütün insanlar için ulaşılması imkansız ama özenilmeye en layık bir kemalde bir üstünlüktedir. İşte Onun (a.s.m.) bu eşsiz kemali velayet cihetidir.

Bunun çok küçük bir misalini veya gölgesini toplum hayatında da görmüyor muyuz? Amir olmak için öncelikle memuriyetin en mükemmel şekilde yapılması gerekmiyor mu?

Allah tarafından her bakımdan örnek ve model şahsiyet olarak terbiye edilen Resulullah Efendimiz (a.s.m.) hem kulluk hem de risalet cihetiyle bizim için büyük bir feyiz kemal ve sevap kaynağıdır.

Bir mümin İslamın emirlerini yerine getirmek haramlardan uzak kalmak şüphelilerden sakınmakla Resulullah Efendimizin (a.s.m.) ubudiyet ve velayet cihetinden bir derece nasiplenir. İnsanlara hakkı tebliğ etmekle ve onları yasaklardan sakındırmakla da O Şanlı Resulün (a.s.m.) risalet cihetinden feyiz alır.

Alimler peygamberlerin varisleridirler. hadis-i şerifiyle haber verilen üstün mertebeye bu risalet vazifesini hakkıyla yapan büyük alimlerimiz mazhar olurlar. Şu var ki bir kimseye bilmediği bir şeyi öğreten ve onu bir haramdan sakındıran herhangi bir müminin de bu şereften bir nasibi vardır. Şu nokta gözden uzak tutulmamalıdır:

Risalet hizmetinde başarılı olmanın yolu velayet cihetindeki hassasiyetten geçer. Ubudiyetinde ihmalkar olan ve bu vadide hüsn-ü misal olamayan bir kimsenin insanlara hakkı tebliğ etmesi çoğu zaman tesirsiz ve neticesiz kalır. Resulullah Efendimizde (a.s.m.) hem ubudiyet hem de risalet cihetleri son derece kemalde olduğu gibi onu taklitle mükellef bir müminde de bu iki cihetin mümkün olduğu kadar kusursuz ve lekesiz olması gerekir.

Nur Külliyatından takdim edeceğim şu hikmet çağlayanında Allah Resulünün (a.s.m.) ubudiyet ve risalet yönleri çok veciz ama çok engin ve derin bir şekilde nazarlarımıza sunulur:

O zat ubudiyet-i külliye cihetiyle kesret tabakatının dergah-ı İlahiye elçisi olduğu gibi kurbiyet ve risalet cihetiyle dergah-ı İlahinin kesret tabakatına memurudur. — Sözler

Demek oluyor ki Resulullah Efendimizin(a.s.m.) elçiliği iki yönlüdür. Bir yönüyle bizim Allah katında temsilcimiz diğer yönüyle de Allahın emir ve yasaklarını bize tebliğle görevli bir elçi.

Kesret çokluk demektir ve bütün mahlukat bu kelime içinde dahildir. Ancak biz bu kelamdan öncelikle kendimize düşen hisseyi nazara almak durumundayız.

Evliya denilince Allahın kendilerinden razı olduğu kutlu kimseler anlaşılır. Bunların belki büyük bir kısmı bu yüksek mertebeye ilim tahsiliyle değil ibadetle takva ile erişmişlerdir. Bunlar içerisinde az bir grup ise ilim ve tahkik ehlidirler. Bunlar İlahi Fermanda hadis-i şeriflerde ve kainat kitabında bulunan ince ve derin manaları tefekkür etmişler ve İslamın ulviyetini ve hakkaniyetini bütün insanlığa ispat edebilme derecesine erişmişlerdir. Bu müstesna zevata asfiya denilir.

Evliya ve asfiya arasındaki bu farkı Nur Külliyatından nakledeceğim şu parçada çok net olarak görebiliyoruz:

Rüyadaki adam kendi rüyasını tabir edemediği gibi o kısım ehl-i keşf ve şuhud dahi rüyetlerini o halde iken kendileri tabir edemezler. Onları tabir edecek asfiya denilen veraset-i nübüvvet muhakkikleridir. Elbette o kısım ehl-i şuhud dahi asfiya makamına çıktıkları zaman Kitab ve Sünnetin irşadıyla yanlışlarını anlarlar tashih ederler; hem etmişler. — Mektubat

Asfiya Üstadın ifadesiyle verese-i nübüvvet muhakkikleridir. Bunlar her meseleyi kitap ve Sünnetin irşadıyla tahlil ve tahkik ederek bir sonuca ulaşırlar.

İşte peygamber varisi olmakta da en büyük pay bu noktaya erişen büyük zatlarındır.

ÜÇ SORU

Üç müşkil ve müthiş sual-i azim olan Necisin? Nereden geliyorsun? Nereye gidiyorsun? suallerine mukni makbul cevap verir. — Sözler

AKIL VE VİCDAN insanın başını şu üç soruyla aralıksız döver durur:

Necisin nereden geliyorsun ve nereye gidiyorsun?

İnsanların bu sorular karşısındaki düşünce ve davranışları ise birbirine pek uymaz.

Bir kısmı bu sorulara şahsi yorumlar getirirler. Yahut yanlış bir yorumcunun peşine takılır onun iddialarını tekrarlayıp dururlar. İç bükey aynanın eşyayı ters göstermesi gibi onların da yanlış fikirlerle daima örselenen zihinleri gerçekleri doğru olarak tespit edemez. Onlar bu ters görüntüye alışa alışa sonunda başkalarının hep yanlış düşündüğüne tam manasıyla inanmaya başlarlar.

Ama bu fikirler onların vicdanlarını tatmin etmez. Kendilerini yine bu kainat çöllerinde kimsesiz bir zavallı gibi görmeye devam ederler. Sahipsiz olmadıklarını bilmenin huzurunu tadamaz zevkine eremezler. Akıl ve vicdanları onları daima rahatsız eder. Ruhlarındaki vahşet ve ıstırap bir türlü dinmek bilmez.

Bazıları da bu sorularla hiç ilgilenmez; aklın ve vicdanın zorlamalarına hiç aldırmazlar. Onlar ne derlerse desinler bunlar bildiklerini okurlar. Sefahat ve eğlencelerle günlük dedikodularla neticesiz tartışmalarla ömür tüketirler.

Bunlar kendilerince doymanın yolunu açlığı düşünmemekte bulmuşlardır. Ama bu geçici ve geçersiz tedbir ruhu hiç mi hiç tatmin etmez.

Böyleleri ufak bir musibette hemen sarsılır az bir sıkıntıdan hemen ezilirler. Kaderden imtihan yollu gelen bir bela karşısında derhal isyan çığlıkları atarlar.

Aslında bu insanlar düşünmekten korkmaktadırlar. Sanki biraz kafa yorsalar; şu hayatı bu alemi ölümü ve ötesini biraz merak etseler bütün huzurları kaybolacak...

Kendilerini aldatmaya can atan bu adamlar biraraya geldiklerinde adeta bir ekol teşkil ederler.

Aldırma derler adam sende derler sıkma canını derler.

Saatteki hızı yüzbin kilometreyi aşan bu dünya üzerinde nereye gittiklerini düşünmeden yaşar ve bunu bir felsefe bir inanç olarak benimserler. Bu hayat felsefelerini birisi tenkit etmeye görsün:

Sen bu asrın adamı değil misin? Hangi devirde yaşıyorsun? yollu sözlerle onu yaylım ateşine tutarlar. Alaylı ifadelerle gerçeği bastırmaya çalışır kendilerini böylece oyalayıp dururlar.

Hiç düşünmezler ki değişen sadece zaman ve onun içinde yüzen insanlardır. Dünya yine aynı kanunlarla faaliyetini devam ettirir. Yaprak yine yeşil kar yine beyaz aslan yine vahşi koyun yine uysaldır.

Fen ve sanattaki ilerlemesi asrımız insanına maalesef kendini unutturdu. Halbuki fen ne kadar ilerlerse ilerlesin insanı insan yapan değerler yerlerini aynen muhafaza etmeliydiler.

Ahlaklı her asırda makbul iffetsiz her devirde fena addedilmeliydi. Nedense böyle değerlendirilmedi. Fenni terakki ile ahlaki çöküş arasında doğru bir orantı olduğu sinsice telkin edildi.

Ve bugünün -sanayide ileri fakat ahlaken seviyesiz- batı insanını fazilet modeli gibi benimseyen bir nesil çıktı ortaya.

Üçüncü bir grup insanımız da var ki bunlar okur düşünür sorar öğrenir ve sonunda anlarlar ki: Ne insanlar başıboş ne bu alem sahipsiz. Her varlık bir kaderin planı ve bir kudretin icadıyla meydana geliyor.

Güneşin doğuşu ve batışı gibi her canlının dünyaya gelişi ve göçüşü de; mükemmel bir nizam ve sonsuz bir ilim ile oluyor.

Güneş de bir kudrete esir ay da yıldızlar da...

İnsan da bir nizama mahkum bülbüller de güller de...

Bütün gelenleri getiren ve bütün gidenleri götüren birisi var.

Yıldızları durduran gezegenleri döndüren insanları gezdiren balıkları yüzdüren hep o ilim ve kudret hep o irade ve hikmet sahibi...

İşte bunlar Allahın kulu olduklarını bilen ruhlar aleminden bu dünyaya rıza ve cennet imtihanını kazanmak üzere gönderildiklerinin şuuruna varan ve ömürlerini istikamet üzere geçirip Saadet Yurduna doğru yol alan bahtiyar misafirlerdir.

İKİ YÖNLÜ ELÇİLİK

O zat ubudiyet-i külliye cihetiyle kesret tabakatının dergah-ı İlahiye elçisi olduğu gibi kurbiyet ve risalet cihetiyle dergah-ı İlahinin kesret tabakatına memurudur. — Sözler

UBUDİYET-İ KÜLLİYE kavramı Nur Külliyatında farklı yönleriyle çokça nazara verilir. İyyake nabudu Biz yalnız sana ibadet ederiz. ayetinde kişinin tek de olsa Rabbine karşı ibadet görevini ifa ederken biz demesiyle üç ayrı cemaate işaret edildiği işlenir:

Birisi dünyadaki bütün Müslümanlar diğeri kainatta Allahın kendilerine verdiği vazifeyi en güzel şekilde yerine getirmekle ibadetlerini yapan bütün mahlukat üçüncüsü ise insan vücudunda görev yapan bütün hücreler ve atomlar bütün duygular ve hisler.

İnsan İyyake nabudu derken bu üç cemaati niyet edebilse ubudiyet-i külliye yapmış olur.

Kulluğun görevlerinden birisi de şükürdür bunun da külli yapılması gerekir. İnsan sadece kendi yediği yemek için şükreder ve diğer külli nimetleri unutursa yaptığı şükür dar bir dairede kalmış olur.

Kulluk görevi içine giren her ibadet her tesbih her şükür her tefekkür.. külli yapılabilir.

İşte bütün bu kulluk vazifelerini en mükemmel ve külli manada yapan tek zat Allah Resulüdür. (a.s.m.)

Biz şehadet getirirken abdühu demekle Onun (a.s.m.) bu vazifeyi en ileri derecede yerine getirdiğini ifade etmiş oluruz. Bu en ileri kul (a.s.m.) bütün kulların Allah katında elçisidir. Bir şehirden padişahın huzuruna bir elçi gönderileceği zaman nasıl o şehrin en kamil ferdi seçilirse sanki bütün kullar da Allah katında bir elçi seçmek istemişler ve bunu Hazret-i Muhammed(a.s.m.)) olarak belirlemişlerdir.

Şahadet getirirken ve resulühu dediğimizde ise o en büyük en ileri ve en kamil kulun(a.s.m.) Allahın bizlere gönderdiği bir hidayet rehberi bir beşir (müjdeleyici) ve nezir (korkutup sakındırıcı) olduğunu dile getirmiş oluruz.

NUR-U MUHAMMEDİ

Nur-u Muhammedi: Mahlukat aleminin ilk çekirdeği.

Allah göklerin ve yerin nurudur (onları varlık nuruna kavuşturandır) — Nur Suresi 35

NUR HER ÇEŞİT karanlığın zulmetin zıddı. İlim nurdur; cehalet karanlığını yok eder. Hidayet ayrı bir nur; dalalet onunla ortadan kalkar. İman da nurdur küfür karanlıklarını mahveder.

Her nur bir zulmeti giderir ve bir hakikati gösterir.

İşte bu alem yaratılmazdan önce herşey yokluk karanlığında idi. Cenab-ı Hakk lütuf ve ihsanıyla bu karanlığa son verdi ve bütün varlıklara çekirdek olacak ilk mahlukunu yarattı. Bu varlık Nur-u Muhammedi idi.

Allahın ilk yarattığı şey benim nurumdur hadis-i şerifi üzerinde biraz durmak gerekiyor. Çünkü bu konuda birtakım yanlış yorumlar yahut yersiz itirazlar eksik olmuyor.

Bilindiği gibi canlıların bütün karakterleri genetik şifrelerinde yazılı. Bu yazı kader kalemiyle işlenmiş bir İlahi program. Bir tohumdaki şifrede ne ağacın şeklini ne gövdesinin sertliğini ne yaprağının yeşilliğini ne de meyvesinin tadını bulabilirsiniz. DNAda bütün bu özellikler baz sıralaması şeklinde yazılı ama o program ne serttir ne yumuşak; ne yeşildir ne kırmızı. Bunların hepsi o şifrede bir plan bir program olarak mevcut ama ağacın bütün özelliklerini o şifrede aynen bulmaya çalışmak da boş bir çaba. Bu noktayı dikkate almadan bütün mahlukatın nur-u Muhammediden yaratılışını düşünen adam yıldızlarla ormanlarla denizlerle bu nur arasında bir benzerlik kurmaya kalkışır ve aldanır.

Bizim yaptığımız planlar da bir yönüyle öyle değil mi? Bir evin bütün bölmeleri plandadır ama plandaki mutfakta yemek pişiremezsiniz.

Nasıl esmada bir ism-i azam var o esmanın nukuşunda dahi bir nakş-ı azam var ki o da insandır. — Sözler

İsm-i azam bütün isimleri içine aldığı gibi nakş-ı azam olan insan da bütün varlık aleminde tecelli eden isimlere mazhar. Bir şey mutlak zikredilince kemaline masruftur kaidesince insan denilince de insanlık aleminin en ileri ferdi ve risalet semasının güneşi olan Hz. Muhammed (a.s.m.) akla gelir.

Bütün İlahi isimler ilk defa nur-u Muhammedide tecelli etmişler. Mesela onda Muhyi isminin tecellisi var ve o nur hayat sahibi. Sonraki safhalarda yaratılacak olan bütün hayatlar ilk defa onda tecelli eden bu ismin ayrı tezahürleridir. O nurlu hayat bütün hayatların başlangıç noktası ve çekirdeğidir. Ama bütün hayat çeşitleriyle Resulullah Efendimizin (a.s.m.) o pak ve münezzeh ruhu arasında bir ilişki kurmaya kalkışmanın da yanlışlığı ortadadır.

Bir başka misal: Muhafaza etmek hıfzetmek bir İlahi fiil.

Nur-u Muhammedide Hafiz ismi de tecelli etmiş ve daha sonra yaratılacak levh-i mahfuza çekirdeklere yumurtalara nutfelere ve nihayet hafızalara bir çekirdek gibi olmuş.

Mukteza-yı hikmet şu şecere-i hilkatin de bir çekirdekten yapılmasıdır. Hem öyle bir çekirdek ki; alem-i cismaniden başka sair alemlerin nümunesini ve esasatını cami olsun. — Sözler

Vahdetül-Vücud meşrebinin sahibi Muhyiddin Arabi hazretlerine göre ebede kadar yaratılacak bütün varlıkların mahiyetleri (kendi ifadesiyle ayan-ı sabiteleri) tabiri caizse nurani bir çekirdek halinde Allahın ilminde mevcuttu. Bütün mahiyetleri icmalen taşıyan bu ilk taayyün mertebesini Muhyiddin Arabi hazretleri hakikat-ı Muhammediye alem-i vahdet vücud-u icmali nur-u Muhammedi gibi isimlerle dile getiriyor.

Buna göre nur-u Muhammedi bütün mahiyetlerin ortak ismidir ve eşyanın yaratılmasıyla bu mahiyetler ilim dairesinden kudret dairesine geçmişlerdir.

İmam-ı Rabbani hazretleri de şöyle buyurur:

Hakikat-i Muhammediyeden terakki vaki oldu manasında yazdığım cümleye gelince bu hakikatten murat o hakikatın zıllıdır ki o hakikat için hazret-i ilmin icmalinden ibarettir demişler ve Vahdet tabirini kullanmışlardır. — Mektubat c. 2

Alem-i Vahdet Muhyiddin Arabi hazretlerinin ilk taayyün mertebesine verdiği dört isimden birisi.

Bilindiği gibi vahdet birlik manasına geliyor kesret ise çokluk. Çekirdekte vahdet vardır ve bu vahdetten kesret doğmuştur. Onlarca dal yüzlerce meyve binlerle yaprak kesreti ifade ederler ve bu

kesret alemi bir vahdetten doğar. Sonsuz yıldızların kaynaştığı sema yine sonsuz canlıların oynaştığı yer yüzü sayısını bilemediğimiz melekler alemi ve daha nice varlıklar hep kesreti ifade ederler ve bunların tamamı alem-i Vahdetten Nur-u Muhammediden doğmuşlardır.

Nur Külliyatından önemli bir ipucu:

Muhakkak semavat ve arz bitişik idiler biz onları ayırdık mealindeki ayet-i kerimenin değişik tefsirleri nazara sunulduktan sonra şu manaya da yer verilir:

Mezkur ayetin tabaka-i avama ait safhasının arkasında şöyle bir safha da vardır ki: Nur-u Muhammediyeden (a.s.m.) yaratılan madde-i aciniyeden seyyarat ile şemsin o nurun macun ve hamurundan infisal ettirilmesine işarettir. — Mesnevi-i Nuriye

Bu ifadelerden anlaşıldığı gibi bu hikmet aleminin yaratılış çekirdeği olan nur-u Muhammediden alem safha safha yaratılmış. Bütün fizik aleminin semavat ve arzın yaratılışı da bu kaide çerçevesinde gerçekleşmiş. Bu nurdan bir madde-i aciniye yaratılmış ve bu öz macun bu şifre mahluk göklerin ve yer küremizin yaratılmasında esas olmuş.

Allahın ilk yarattığı şey benim nurumdur hadis-i şerifinin devamında alemin yaratılış safhaları sırayla kalem levh arş hamele-i arş olan melekler kürsi diğer melekler gökler yerler... şeklinde ifade edilir. Belki de göklerin ve yerlerin yaratılmasından önceki safhalarda yaratılış doğrudan doğruya nur-u Muhammediden gerçekleştirilmiş bu safhada ise nur-u Muhammediden bir öz madde yaratılmış ve göklerin ve yerin yaratılmasında bu çekirdek esas olmuştur. Her şeyin bir sebebe bağlandığı bu hikmet dünyasında şu görünen alemin başlangıcının böylece takdir edilmiş olması İlahi hikmete en uygun olanıdır.

Maddenin nurdan yaratılması garip karşılanmamalı. Nitekim madde dediğimiz şeyin aslında kesifleşmiş bir enerji olduğu bilinmektedir. Atomun parçalandığında enerjiye dönüşmesi işin temelinde kuvvet ve kudretin bulunduğunu gösterir. Bunlar ise kesif ve maddi değil latif ve nuranidirler.

Melekler nurdan yaratıldı. Cinler ise dumanlı alevden yaratıldılar hadis-i şerifi cinlerin de nur-u Muhammediden doğrudan yaratılmayıp bir başka şekilde yahut bir başka safhada var edildiklerini bize ders verir.

Hiçbir şey yoktur ki onu hamd ile tesbih etmesin mealindeki ayet-i kerimeye göre her şey Allahı bilmekte hamd ve tesbih etmektedir. Kainatın gerek İlahi ilimdeki ilk icmaline gerek şehadet alemine çıkışındaki o çekirdek varlığa nur-u Muhammedi denilmesinden anlaşılıyor ki Allahı bilmede onu hamd ve tesbih etmede en ileri mertebe Allah Resulüne (a.s.m) aittir. Bütün İlahi isimlerin en ileri mertebesine de O (a.s.m.) mazhardır. Kainatın yaratılmasından asıl gaye Odur. Diğer varlıkların yaptıkları bütün ibadetler erdikleri bütün marifetler ve zevk ettikleri bütün muhabbetler onun yanında ancak bir gölge gibi kalır.

Hem ism-i azama mazhar olan Resul-i Ekrem Aleyhissalatü Vesselamın bir ayette mazhar olduğu feyz-i İlahi belki bir peygamberin umum feyzi kadar olabilir. — Sözler

Demek ki o ilk yaratılışta ruh-u Muhammedinin ulviyeti parlaklığı ve berraklığı diğer bütün mahiyetleri adeta gölgede bırakmış ve o ilk çekirdek varlığa nur-u Muhammedi denilmiş.

NEBİYY-İ ÜMMİ

Ümmi: Dünyevi bir tahsil görmemiş olan

VAHYİN TERBİYE ettiği en şanlı Nebi: Nebiyy-i Ümmi (a.s.m). Ümmeti bu ümmiyetteki inceliği çok iyi kavramış olmalı ki bilhassa teravihlerde salavat getirirlerken O Resul-i Kibriyayı (a.s.m.) bu vasıfla yad ederler: Nebiyy-i Ümmi

O Nebiyy-i Ümmi (a.s.m.) kötülük namına bir şey bilmezdi. Dünyanın bütün ihtiraslarından hilelerinden tuzaklarından beriydi. Allah onu lekesiz tozsuz parlak bir ayna olarak hazırlamış terbiye etmişti. İşte ümmiyet denilen bu safiyet aynasında vahiy tezahür etti.

Sanki o Zat vahy-i İlahinin makesi olan masum ruhuyla zaman ve mekanı tayyederek o zamanın en derin derelerine girmiş ve gördüğü gibi söylemiştir. — İşarat-ül İcaz

Alemlerin Rabbi o şanlı peygamberini kimseye talebe etmedi. İlahi takdiriyle buna engel oldu. Bu okuma tehir edildi; ta oku emri gelinceye kadar. Bu emri alan O Nebiyy-i Ümmi (a.s.m.) insanlık alemine Kuranı talim etti; kainat kitabını Rabbinin ismiyle okudu. Ondaki hikmetleri ince manaları gayeleri anlattı. İnsanın mahiyetini hakikatini vazifesini öğretti.

O Rabbinin lütfuyla ahireti arşı levh-i mahfuzu okurken müşrikler kendi yaptıkları putlara tapmakla meşguldüler. Ne kainatı okuyabiliyorlardı ne kendilerini ne de yaptıkları putları. Okuyabilselerdi kendilerini o taşlara isnat etmezlerdi. Onların okur yazarları en inatçıları en cahilleriydi.

İslamın oku emrini iyi anlamaz ve doğru değerlendirmezsek okula gitmeyen bütün müminleri İslamın bu kati emrine asi ilan etmemiz gerekir. Bu ise mümkün değil...

Kainatı ve Kuranı Allahın ismiyle en mükemmel şekilde okuyan o Nebiyy-i Ümminin kendi heva ve hevesiyle konuşmadığını Kuran bize haber veriyor yani Allah taahhüd ediyor. Her sözü İlahi iradeye bağlı olan o şanlı Nebi artık kimden ne okuyacaktı?

Güneş de Ümmi idi. Işık vermeyi kimseden öğrenmiş değildi. Rabbüs-semavat olan Allah o sema incisini en güzel şekilde bizzat terbiye etmiş ona o nuru doğrudan ihsan etmişti.

O en ulvi ruh o eşsiz muhabbet o en ileri takva o en büyük metanet o en nezih ahlak o sönmez şevk o misilsiz tevazu Nebiyy-i Ümmiye hep lütuf hep rahmet hep ihsan-ı şahane idi. Bunlar ancak vahiy mektebinde tahsil edilebilirdi. Bunlara ermenin harfle kelimeyle bir alakası yoktu.

Cehennemde vücudum o kadar büyüsün ki ehl-i imana yer kalmasın diyen Sıddık-ı Ekber (r.a.) Onun o hayat bahşeden ulvi ruhunun cazibesine takılan büyük bir yıldız idi. Her sahabe büyüktü ve hepsi o güneşe takılıydılar.

Bir atom çekirdeği ancak elektronlara hükmedebilir; dünyaları etrafında pervane edebilmek için güneş olmak gerek.

Ashabı takip eden evliya ve asfiya orduları.. O bahtiyarlar da O Nebiyy-i Ümminin (a.s.m.) cazibesine takılmışlardı. Bu hakikat kahramanlarından hemen aklıma gelen birkaç kumandan:

Ey oğul! Bir eline dünyayı al öbürüne ahiretini; ikisini yan yana getir bir yere yerleştir aralarından çık Mevlana yönel diyen Gavs-ı Azam Şah-ı Geylani (r.a.) İki alem de aşk kuşunun gagası önünde bir taneden ibarettir; bir tane hiç kuşu yiyebilir mi? diyen yüce Mevlana Sen ikiyi bire karşı vermemelisin; nasıl olur da sonsuzu mahdut günler karşılığında satarsın? diyen İmam Gazzali içtihat dirayetini kalemlerin yazmaktan aciz kaldığı İmam-ı Azam İmam-ı Şafii ve daha nice müçtehitler müfessirler fakihler hep o Nebiyy-i Ümmiden (a.s.m.) feyiz almışlar Onun nuruyla yetişmişler.

Hidayet semasının bu ulvi yıldızlarını tarihin yapraklarında seyrede ede asrımıza geliyoruz.

Nebiyy-i Zişanın makam-ı Mahmudu İlahi bir maide Rabbani bir sofra hükmündedir; tevzi edilen lütuflar o sofradan akıyor diyen Bediüzzaman Hazretleri bütün bu nurani mürşidlerin hep aynı sofradan beslendiklerini ifade ediyor ve O Nebiyy-i Ümmiyi (a.s.m.) şu harika ifadelerle tavsif ediyor:

Sath-ı arz bir mescid Mekke bir mihrab Medine bir minber... O bürhan-ı bahir olan Peygamberimiz Aleyhisselatü Vesselam bütün ehl-i imana imam bütün insanlara hatib; Bütün

enbiyaya reis; bütün evliyaya seyyid; bütün enbiya ve evliyadan mürekkeb bir halka-i zikrin serzakiri bütün enbiya hayattar kökleri bütün evliya taravettar semereleri bir şecere-i nuraniyedir ki: Her bir davasını mucizatlarına istinad eden bütün enbiya ve kerametlerine itimad eden bütün evliya tasdik edip imza ediyorlar. Zira O La ilahe illallah der dava eder. — Sözler

Biz O Nebiyy-i Ümminin (a.s.m.) o pak ve ali ruhunun ulviyetini hakkıyla anlamaktan çok uzağız. Nasıl anlayalım ki Onun terbiyesinden geçen büyük zatların bile kemalatını hakkıyla idrak edemiyoruz. Hiç olmazsa O Rahmeten-lil-Aleminin (a.s.m.) bu yüce meyvelerine bakarak Ona hayran olalım.

Ve bu hayranlığımızı salavatla dile getirelim ki O da bize şefaatle mukabelede bulunsun.

MUCİZE ve KERAMET

Mucize: Başkalarını acze düşüren çaresiz bırakan.

Peygamberlerin Hak Elçisi olduklarına delil olmak üzere yaratılan harikulade işler.

Keramet: Şeref itibar ikram. Veli kullarda görülen olağanüstü haller.

MUCİZE peygamberlerde zuhur eden (görülen) harikulade haller şeklinde tarif edilir. Zuhur kelimesinden de anlaşılacağı gibi o harika hali yaratan ancak Allahtır ve o ilahi fiil o sevgili kulda zahir olmuş yani kendini onda göstermiştir.

Mucizeler insanlar için bir rahmettir çünkü onların hidayete ermelerine yardımcı olurlar. Ama nice peygamberler birçok mucizeler sergiledikleri halde ümmetleri onları yine dinlememiş o harikalara sihir diyerek kendilerini avutma nefislerini kandırma yoluna girmişlerdir.

Bu da nasıl olur? demeyelim. Çünkü bütün insanlar her biri diğerinden harika sonsuz denecek kadar çok mucizeye şahit oldukları halde yine gaflete düşebiliyorlar yine kendilerini başka şeylerle oyalayıp hidayet ve ibadet yolundan sapabiliyorlar. Sözünü ettiğim bu harikalar Nur Müellifinin ifadesiyle kudret mucizeleridir.

Peygamberinin eliyle mucizeler sergileyen Allah bir ağacının eliyle de insanlara meyveler ikram ediyor. Şuur nedir bilmez merhametten anlamaz insanlardan habersiz bir kuru ağaçtan dökülen o kudret mucizeleri karşısında insanın hayretler içinde kalması gerekmiyor mu?

Bu meyvelerin her biri kudret mucizesidir. Zira bunları yapmak insan takatinin çok üstündedir.

Bir yaprağın bir çiçeğin bir böceğin gözün kulağın ve nihayet güneşin ayın yıldızların yapılmaları da insan kudretinin sonsuz denecek kadar ötelerindedir. İnsan bunu bildiği ve her an sonsuz kudret mucizeleri sayesinde hayatını devam ettirebildiği halde nasıl bütün bunlardan gafil olabiliyor ve onları görmezlikten gelebiliyor!?.. Böyle yapıyorsa peygamber mucizelerine kayıtsız kalan müşrikleri kınamaya acaba ne ölçüde hak kazanıyor?

Akla şöyle bir soru gelebilir: Neden bu kudret mucizelerine değil de peygamber mucizelerine daha çok hayret ediliyor? Onlara daha çok önem veriliyor?

Bu soruya şöyle cevap verilebilir:

Kudret mucizelerinin benzerini yapmaktan bütün insanlar aciz. Bu ilahi icraat karşısında herkes aynı ölçüde güçsüz ve çaresiz olunca bu hal bir gaflet bir ülfet verebiliyor. Ama peygamber mucizeleri öyle değil. Diğer insanların yapmaktan aciz kaldıkları bir işi Allah Elçisi olan bir kul kolayca icra edebiliyor. Demek ki burada insanları hayrette bırakan şey o mucize ile sergilenen ilahi icraattan çok o işin kendileri gibi bir insandan zuhur etmiş olması. Eğer böyle olmasaydı bu kimselerin kudret mucizelerine de aynı ölçüde hayret etmeleri gerekirdi. Yani onlar bir bakıma o fiile değil kendi güçsüzlüklerine hayret etmiş oluyorlar.

Meselenin önemli bir yönü de mucizenin insanlar için büyük ve bir o kadar da tehlikeli bir imtihan aracı olması. Bu imtihanı kaybedenler cehennemdeki azaplarını artırmış ve kendileri için de hidayet kapılarını kapamış oluyorlar.

Keramete gelince:

Seyyid Şerif Cürcani Hazretleri Tarifat adlı eserinde kerameti Peygamber olmayan bir kimseden zuhur eden harikulade hal diye tarif eder.

Keramet veli kuluna Mevlanın bir ikramıdır. Nur Külliyatında bu konuda şöyle buyurulur:

Hem evliyanın kerametleri ise ekserisi ihtiyari değil. Ummadığı yerden ikram-ı ilahi olarak bir harika ondan zuhur eder. — Mektubat

Yukarıda ifade edildiği gibi Kerametin ekserisi ihtiyari değildir. Yani bir veli çoğu zaman etrafındaki kimselere kendi iradesiyle bir keramet gösterme yoluna gitmez. Ve insanların o zatı veli tanımak gibi bir mükellefiyetleri de yoktur. Maneviyat sultanı bir zatı tanımayan ve onun feyzinden istifade etmeyen bir insanın manen büyük ölçüde kaybı olur ama bu nasipsizlik onun için cezayı mucip değildir.

Ama mucize bu yönden kerametten çok farklıdır. Peygamber olan zat kendisinin Hak Elçisi olduğunu ispat için Allahın izniyle mucize gösterir. Bunu gayr-ı ihtiyari değil iradi olarak yapar. Ve onun peygamberliğini kabul etmek muhatapları için şarttır. Aksi hal ebedi azabı netice verecektir.

Kerameti inkar edenlere kısa bir hatırlatma:

Siz A veya Bnin keramet ehli üstün bir şahsiyet olduğuna inanmayabilirsiniz. Ama keramet hadisesini inkar edemezsiniz. Aksi halde bilmeden şöyle bir yanlış faraziyeden hareket etmiş olursunuz: O zat bunları kendi iradesiyle kendi kuvvet ve kudretiyle yapıyor.

Halbuki her hayır Allahın yanındadır. Bütün hayırları O yaratır. Güneşin eliyle bize ışık ve ısıyı ikram eden O olduğu gibi arının eliyle balı yaptıran da Odur. Aynı şekilde peygamberlerine mucizeler ihsan eden O olduğu gibi veli kullarına diğer kullarından farklı birtakım lütuflarda bulunan da yine Odur.

Ve Allahın sonsuz ihsanını aciz kullar kayıt altına alacak değillerdir.

EŞSİZ YOLCULUK

Mirac: Yükselme aleti merdiven.

Kab-ı Kavseyn: İki yay uzaklığı mesafe. İmkan-vücub arası şeklinde tarif edilen rüyet makamı.

MİRAC yükselme aleti demektir ve Türkçeye merdiven yahut asansör olarak tercüme edilmiştir.

Namaz müminin miracıdır. — Hadis-i Şerif

Kamil iman takva ve salih amel manevi terakkinin birer basamağı gibidirler; insanın ruh ve kalbi bunlarla terakki eder ve Allaha yaklaşır.

Nur Külliyatından Mirac Risalesinde Hakikat-ı Mirac nedir? sorusuna Zat-ı Ahmediyenin(a.s.m.) meratib-i kemalatta seyr-ü sülukünden ibarettir şeklinde veciz bir cevap verilmiş ve daha sonra bu cevabın geniş bir açıklaması yapılmıştır. (Sözler)

Bu hikmet saçan cümlede çoklarının sorduğu bir sorunun da cevabını bulmuş oluyoruz: Cenab-ı Hak mekandan münezzeh olduğuna göre Onunla görüşmek için böyle uzun bir yolculuğun gereği var mı?

Demek ki miraca esas olan Hz. Peygamberin(a.s.m.) manevi terakkisidir. Bununla ilgili olarak bir misal vermek isterim:

Allah Resulü(a.s.m.) yerde iken de Allahı Semavat ve arzın Rabbi olarak biliyordu. Ama güneşle dünya arasındaki yüz elli milyon kilometreye yakın mesafeyi ışığın yaklaşık sekiz dakikada

aldığı göz önünde bulundurarak henüz ışığı dünyamıza ulaşmamış yıldızlar bulunduğunu düşünürsek sema aleminin ne kadar geniş olduğunu hayal alemimizde bir derece canlandırabiliriz. Allah Resulü(a.s.m.) bu muhteşem alemi bütün tabakalarıyla geçtikten sonra Allahın semavat ve arzın Rabbi olduğuna dair imanında akıl almaz derecede bir inkişaf olduğu muhakkaktır. Sema alemine kürsiyi arşı cennet ve cehennemi eklediğimizde bu yüksek makamlarda ve bu sonsuz menzillerde seyahat eden bir ruhun kazandığı marifetin ne kadar ileri bir noktaya vardığını hayal etmemiz bile mümkün değildir.

Demek oluyor ki Cenab-ı Hakk o en sevgili kulunu rüyetine mazhar kılmakla şereflendirmek dilediğinde Onu böyle bir terakki ve tekamül yolculuğuna çıkardı. Burada Cenab-ı Hakkı bir makamda görmek söz konusu değil bütün mekanları ve makamları geride bırakan ulvi bir mertebede Onunla görüşmek söz konusu.

Dört büyük kitaptan birisinin kendisine indirildiği Musa(a.s.) gibi büyük bir peygamber Allahı görmek dilediğinde kendisine şu vahiy gelmişti: Sen beni göremezsin.

Ayette ben görülmem denmeyip de Sen beni göremezsin buyrulmasında bu rüyete mazhar olacak bir başka peygamberin geleceği müjdesi gizlidir. Nitekim Cenab-ı Hakk dağa tecelli ettiğinde Musa(a.s.) kendinden geçmiş ve yere yığılmıştı. Demek ki dağa tecellisi bir büyük peygamberi kendinden geçiren bir Nurun sahibi kendini bir başka peygamberine göstermek isterse onu bu rüyete mazhar olacak bir makama terakki ettirecektir. İşte miracın hakikati bu terakkinin ve bu tekamülün gerçekleşmesidir.

Burada şöyle bir soru daha akla gelebilir. Cennette müminlerin rüyete mazhar olmalarını nasıl anlamamız gerekiyor? Onlar böyle bir dereceye mi erecekler ki bu lütfa nail olsunlar?

Bu sorunun cevabı da yine Nur Külliyatındaki şu cümlede saklı:

Mirac yoluyla beka alemine girdi. —Mesnevi-i Nuriye

Yani Peygamber Efendimizin(a.s.m.) rüyete mazhar olması bu dünyada değil beka aleminde gerçekleşti. Hz. Musa(a.s.) ise bu tecellinin dünyada gerçekleşmesini istemişti.

Allah Resulü(a.s.m.) cenneti tarif ederken ne gözler görmüş ne kulaklar işitmiş ne de beşerin kalbine hatırına gelmiştir buyururlar. Bu hadisin bir yönü de şudur:

Bu dünyada insan şu kainattan daha mükemmel daha harika olduğu gibi cennet ehli de cennetten daha mükemmel olacaktır. Zira cennet onun hizmetine verilmiştir. Cenneti aklımızın almayacağını haber veren bu hadis-i şerif bizlere bir müminin orada ulaşacağı makamı burada hayal etmemizin de mümkün olmadığı mesajını vermiş oluyor.

Yine Nur Külliyatında bir dua cümlesinde Bize gösterdiğin nümunelerin ve gölgelerin asıllarını membalarını göster buyrulur. Cennet nimetleriyle bu dünya nimetleri arasında asıl ile gölge arasındaki fark kadar bir derece farkı bulunduğunu ders veren bu cümle o asıllardan faydalanacak müminler için de böyle bir terakkinin söz konusu olduğuna işaret eder. Yani buradaki insan da oradakine göre varlık mertebesi itibariyle bir gölge gibidir.

Bu dünyada gölgeler gölgelerle beslenirler; rüyada olduğu gibi. Orada ise asıllar asıllardan istifade edeceklerdir. İşte rüyete nail olacak müminler de bu akıl almaz derecede terakki etmiş asıl insanlardır.

Bir kamil mümin cennette bu dereceye çıktığı gibi oradaki Hz. Musanın(a.s.) derecesi de dünyadakinden aynı ölçüde farklılık gösterecektir. Bu dünyada bir mümin kul ile o büyük peygamber arasındaki makam farkı orada da aynen muhafaza edilecektir; her ikisi de akıl almaz ölçüde terakki etmekle birlikte.

Yine Mirac risalesinde bu kutsi yolculuk için velayet-i Ahmediyenin(a.s.m.) keramet-i kübrası hem mertebe-i ulyası denilir.

Velayet Peygamber Efendimizin(a.s.m.) kulluk cihetidir; risalet ise tebliğ cephesi. Onun kulluk şuurundaki erişilmez mertebesi Allaha iman muhabbet ve havf sahasındaki hayallerin ulaşamayacağı yücelik ve derinlik ibadetlerden aldığı feyz duyduğu haz ahlakındaki o eşsiz güzellikler hep velayet cihetinin meyveleridir. Mirac O zatın bütün velayetlerin üstündeki o büyük velayet makamının büyük bir kerametidir. Mirac dönüşü getirdiği ilahi haberler ise risalet cihetiyledir. Onun için Miracın batını velayettir halktan Hakka gitmiş. Zahir-i Mirac risalettir Haktan halka geliyor buyrulmuştur. (Sözler)

Kab-ı Kavseyn mirac mucizesinin en son ve en ileri safhasında Peygamber Efendimizin(a.s.m.) rüyete mazhar olduğu manevi makamın ismidir.

Kavseyn iki yay demektir. Bu ifade mecazidir. Nur Külliyatında Kab-ı Kavseyn için imkan ve vücub ortasında Kab-ı Kavseyn ile işaret olunan makam denilmektedir. Buna göre söz konusu teşbihteki yaylardan birisi imkan diğeri ise vücub olmaktadır. İmkan bütün mahlukat alemini vücub ise zat şuunat sıfat efal ve esmanın tümünü ifade eder.

Mahlukatın varlığı mümkin Allahın varlığı ise vaciptir. Mümkin olup olmaması eşit bulunan şeklinde tarif edilir. Bütün mahlukat bu gruba girer. Yaratılan her mahlukun var olması yoklukta kalmasına tercih edilmiş demektir. Allahın varlığı ise vaciptir yani varlığı zatındandır ve olmaması muhaldir.

İşte mirac hadisesinde Vacibül Vücut olan Allah mümkinat aleminin sultanını rüyetine ve sohbetine müşerref kılmıştır.

İLHAMLAR ALEMİNDEN

İlham: Allah tarafından feyiz yoluyla kalbe akıtılan mana.

Düşünmeye dayanmaksızın kalbe doğan ilim.

İLHAM: Lügat manasıyla bir şeyi bir defada yutmak. Istılahta ise: Cenab-ı Hakkın kulunun kalbine bir manayı ilka etmesi akıtması lutfetmesi...

İlham: Sahiline hiçbir hayalin ulaşamayacağı uçsuz bucaksız umman. Derinliğine hiçbir aklın eremeyeceği sonu gelmez sema...

Vahiy Allahın Kelam sıfatının en ulvi tezahürü. İlham ise en geniş tecellisi.

Bu teveccühten en büyük payı melaike alemi alıyor. Sadece sonsuz demekle sayısına bir derece yanaştığımız bu bilinmezler alemi bütün vazifelerini ilhamla görüyorlar.

Güneşin aralıksız ışık vermesi dünyanın durmadan dönmesi gibi bir melek de kendisine verilen vazifeyi bir an terketmeksizin yapar. Vazifesi tesbihse daima tesbih eder tekbirse tekbir tefekkürse tefekkür... Bu vazifelerde sekte düşünülemez. Aynı vazifeler insana da yüklenmiş ama daimi değil. Öyleyse insan bu vazifelere kendi iradesiyle ne kadar vakit ayırabilirse o kadar melekleşmiş olur.

İlhama daima mazhar olmak bir yönüyle insan için de söz konusu...

Şems suresinde şöyle buyurulur:

Sonra da ona (nefse) hem kötülüğü hem (ondan) sakınmayı ilham edene(kasem olsun ki)... — Şems Suresi 8

Her nefis şerrin fıskın edepsizliğin kötü olduğunu ilhamen bilir. Ve yine her nefse hayrın sevabın ahlakın güzelliği de ilham edilmiştir. Günahlar bu ilhamı perdeler; takva ve salih amel ise arttırır. Kamil müminlerde bu ilham gerek Kuran-ı Kerimdeki gerekse kainat kitabındaki bir çok esrarın keşfine sebep olur.

İlhama mazhar mahlukat içerisinde sayıca meleklerden sonra ikinci sırayı alan hayvanlar gözümüz önünde durmadan faaliyet göstermekle bizi ilham alemi üzerinde düşünmeye sevkederler.

İlham alemi... Hava karardığında bir ağacın dalları arasına saklanan serçelerden yuvalarına dönen karıncalara bir kaya parçasının kuytuluklarında gizlenen balıklardan ormanın izbe bir köşesinde kendine emniyet arayan ceylana kadar her canlıyı sevk ve idare eden ayrı bir alem. Hepsi bir ilham ile bir sevk-i kaderi ile geceleyeceği yeri en güzel biçimde belirliyor. Ertesi gün güneşin ilk huzmelerinin ufukta belirmesiyle birlikte başlayan çeşitli karmaşık müthiş bir mesai. Görevlilerin hepsi bir his ile yola çıkar bir tarafa yönelir uçar koşar yürür yüzer... Ama hiçbiri nereye gittiğini saatin kaç olduğunu kaç saat mesai yapacağını ne zaman yuvasına döneceğini bilmez. Ama hepsinin de işi mükemmel görülür: İlhamla...

Hayvanlar kendilerine ilham eden Rablerini yine ilhamla bilirler.

Bir hayvan kendisinin ne olduğunu kaç ayağı bulunduğunu midesini ciğerini bilmese bile var olduğundan haberdardır. Ve bu varlığı korumak ister. Elinden almaya kalkışırsanız sizden kaçar. İşte kendi varlığını ilhamen bilen ve bundan memnun olan her canlının kalbinde bilemeyeceğimiz bir keyfiyette bu ihsana teşekkür duygusu mevcuttur. Evet kendini bilenin Rabbini de bilmesi gerekir. Bu mana hayvanların hepsinde geçerlidir. Lakin Rabblerini bilişleri de kendilerini bilmeleri gibi çok cüzidir ama gerçektir.

Göz göze geldiğimiz herhangi bir hayvan bizim ruh dünyamızı bilmekten ne kadar uzak ise biz de onun iç alemini bilmekten o kadar uzağız. Bizim bildiğimiz onun sadece bedeni ve organlarıdır. Kanında nelerin yüzdüğünü bilsek bile içinden nelerin geçtiğini bilemeyiz. Öyle ise iç alemlerinin cahili olduğumuz canlıların Rablerini bilmediklerini nasıl iddia edebiliriz?

Hayvan ilhamının bir benzeri insanların bebeklik döneminde görülüyor. Bir çocuk henüz kundakta iken annesini ilhamla tanır. Onun kendisine karşı şefkatli ve merhametli olduğunu yine ilhamen bilir. Halbuki bu devrede henüz kendisini tanımaktan bebek olduğunu bilmekten kucağında bulunduğu şahsın annesi olduğunu idrakten çok uzaktır. Annesi de kendisini çok cüzi olarak tanıyan bu yavruyla yine bu cüziyet ölçüsünde kelam eder.

Meselenin bir başka ciheti: Hitaba cevap gerek... Bir muhatapla onun cevap verebileceği sahada kelam edilir. Koyunu çağırmanız çocuğunuzla konuşmanızdan ne kadar farklıdır!.. Koyunun kelamdan nasibi bir tek hecedir. Siz de ona bir-iki heceyle hitapta bulunursunuz. Onu peşinizden gelmeye yahut uzattığınız otu yemeye çok basit bir-iki heceyle davet edersiniz.

Buna göre hitaptan hisseleri çok cüzi olan hayvanlar aleminin ilhamdan nasiplerinin de insana göre çok sınırlı ve cüzi olacağı açıktır.

Bu dünyada kuşları ilhamla daldan dala konduran Rabbimiz mümin kullarını Cennetinde yine ilhamla gezdirecek... İlhamın da kemali orada olacak. Her mümin için ihlasına ibadetine ameline ahlakına göre...

ZAMAN İÇİNDE ZAMAN

DAĞLARLA YERYÜZÜNÜN alanı genişliyor. O küçücük kabarcıklar da midenin alanını artırıyorlar.

Akciğer açıldığı zaman iki yüz elli metrekare oluyor.

Allahın mekan içinde mekan yarattığına bunlar birer misal..

Öyle ise O Zat-ı Kadir zaman içinde zaman da yaratabilir. Nitekim yaratmış da...

Rüya bast-ı zaman ve miraç...

Biz bilgimizle görgümüzle sınırlıyız. Ülfete alışkanlıklara esir olmuşuz. Güneş ışığının yaklaşık yüz elli milyon kilometrelik bir mesafeyi sekiz dakikada kat ederek dünyamıza ulaşmasına artık hayret etmiyoruz. Halbuki bu çok harika bir kudret mucizesi...

Cenab-ı Hak ışıkta sergilediği bu mucizeyi ruhu cesedine galip gelmiş bir sevgili kulunda da gösterebilir dediğimizde hemen itirazlar başlıyor. Niçin? Çünkü; biz görgü mahkumuyuz ve böyle bir şeye hiç şahit olmamışız. Bu hadiseyi her gün seyredebilsek o da nazarımızda gizlenecek ona da hayret etmemeye başlayacağız.

Rüyada bir saat zarfında bir senenin geçtiğini ve pek çok işler görüldüğünü görüyorsun. Eğer o saatte o işlere bedel Kuran okumuş olsa idin birkaç hatim okumuş olurdun. Bu halet evliya için halet-i yakazada inkişaf eder. Zaman inbisat eder. Mesele ruhun dairesine yaklaşır. Ruh zaten zaman ile mukayyed değildir. Ruhu cismaniyetine galib olan evliyanın işleri fiilleri sürat-ı ruh mizanıyle cereyan eder. — Mesnevi-i Nuriye

Bugün şekillerin ve seslerin televizyon vasıtasıyla bir anda birçok mekanlarda bulunmasını gayet normal karşılıyoruz. Ama Belkısın tahtının çok kısa bir zamanda Süleyman Aleyhisselamın yanına getirilmesini aklımıza sığıştıramıyoruz. Faraza; bir gün ses ve şekiller gibi eşyanın da nakline muvaffak olunsa o zaman onu da gayet normal ve makul bulacak ona da hayret etmemeğe başlayacağız.

Yukarıdaki vecizede alışık olmadığımız bir tabir geçti: Ruh sürati.

Ruhun sürati ne ışıkla kıyasa girer ne de sesle. Hayal ruhun bir hizmetçisi. Bir anda cennetlere varabiliyor. Akıl ruhun anlama aleti. İnsan bu aletle bir anda yıldızlara çıkıp onları tefekkür edebiliyor.

Ruh cesede galip olunca birkaç mekanda bir anda bulunmak da gayet kolay olur. Rüyada bizim de ruhumuz bedenimize bir derece galip gelir. Çok uzak mesafelere bir anda gider geçmişe ve geleceğe rahatlıkla geçeriz. Dedemizle de görüşürüz torunlarımızla da.

Manen terakki ederek melekleri gerilerde bırakan bir ruh onların gayet rahatlıkla yaptığı bir işi niçin yapamasın? Bir anda birkaç mekanda neden bulunamasın?

KÖPRÜDEN GEÇMEK GEREK

Berzah: Ara alem. Perde. Kabir.

İnsani berzahlar: İnsanların hakikate ulaşmalarına vesile olan büyük şahsiyetler.

DÜNYA hikmet dünyası. Çoğu şeyler bir tertip ile meydana geliyorlar. Biri diğerine sebep kılınıyor.

Meyve bir anda ve sebepsiz yaratılmıyor. Araya ağaç giriyor. Yaz bir anda gelmiyor bir ilkbahar safhasından geçiliyor. Kış da bir anda ortalığı kaplamıyor. Arada bir sonbahar var.

Bebekler dünyaya gelecek kıvama bir anda değil dokuz ayda erişiyorlar. Ve ana rahmi ruhlar alemi ile dünya arasında bir köprü vazifesi görüyor.

Aynı şekilde bu dünyadan göçen insanlar da ahiret alemine bir anda varmıyorlar kabir alemi dediğimiz bir safhadan geçiyorlar. Ve bu aleme berzah alemi deniliyor.

Berzah iki alem arasındaki geçiş safhası iki belde arasındaki köprü demektir ve bu tabir kabir alemi için mecaz olarak kullanılmıştır.

Yukarıda saydığımız bütün ara safhalar da birer berzahtırlar.

Nur Külliyatında berzah kelimesinin apayrı bir kullanımına şahit oluyoruz: İnsani berzahlar.

Bu tabir öncelikle peygamberler ve onların vazifelerini sürdüren peygamber varisi büyük zatlar için kullanılıyor.

Peygamberler Allah elçileri olarak Hakkın emirlerini ondan vahiy yoluyla alır ve kullara tebliğ ederler. Bu zatlar insani berzahlardır. Buradaki berzah ifadesinin bir tarafı kulluk diğer tarafı ise risalettir.

Nur Müellifi kendi ifadeleriyle müstakim ve münevver akıllar selim ve nurani kalbler hakkında şöyle buyururur:

Onlar alem-i gayb ve alem-i şehadet ortasında insani berzahlardır ve iki alemin birbiriyle temasları ve muameleleri insana nisbeten o noktalarda oluyor. — Şualar

İnsanoğlu gaybi hakikatlere ve ilahi feyizlere doğrudan muhatap olamıyor; arada insani berzahlar lazım. Ta ki o seçilmiş ve üstün şahıslar bu bilgi ve feyizlerin insanlara ulaşmasında bir sebep bir köprü bir vesile olsunlar.

Buna gerek var mı diye bir soru hatıra gelebilir. Günlük hayatımız bu gereğin sonsuz denecek kadar çok şahitleriyle kaynaşmıyor mu?

Bitkilerden ilaç yapma ilminden mahrum bir insan bu konuda eczacının kapısını çalmıyor mu? Eczacı bir vesile bir berzah olmuyor mu?

Bir ilmi öğrenmek isteyen insan o sahanın mütehassısı olan alimlere talebe olmuyor mu? Ve o zatlar ilimle ona muhtaçlar arasında bir köprü vazifesi görmüyorlar mı?

Dünyevi dertlerde ve ilmi kifayetsizliklerde böyle perdelere ihtiyaç olduğu halde sonsuz kemalde olan Allahın marifetine ait ilimlerde kalbin iman nurundan feyiz almasında küfür şirk ve günah yaralarından salim kalmasında bu sahanın vazifelilerine müracaat etmek gerekmiyor mu?

İşte bu mümtaz zevat Nur Müellifinin ifadesiyle müstakim ve münevver akıllar selim ve nurani kalblerdir yani bunlara sahip rehber şahsiyetlerdir.

Köprüye uğramadan yolun karşısına geçmek mümkün olmadığı gibi bu berzahlara müracaat etmeksizin hakikate ulaşmak da adeta imkansızdır.

ŞEFAAT DİLEMEK ve ŞİRK

Hazret-i Muhammed Aleyhisselatü Vesselama Makam-ı Mahmud verilmesi umum ümmete şefaat-ı kübrasına işarettir. — Şualar

Senin ruz-i mahşerde böyle bir şefiin var.

Bu şefiin şefaatini kendine celbetmek için sünnetine ittiba et! — Mektubat

HAK VE HAYIR vasat olan orta olan doğru olan yoldadır. Onun için nefis daima aşırılığa meyleder uçlarda dolaşmak ister.

İfrat ve tefrit aşırılığın iki zıt kutbu. Birincisinde ileriye ve yukarıya ikincisinde ise geriye yahut aşağıya doğru gidilir.

Bir kimsenin değeri faraza yüz birim ise bunu onbinlere milyonlara çıkarmak ifrat sıfıra indirmek onunla da yetinmeyip eksi sonsuza doğru yol almak ise tefrittir. Bunların ikisi de aşırı ikisi de zulüm. İkisinde de insaf ve adaletten eser yok.

Bu mesele sadece şahıslar için değil çoğu zaman mefhumlar için de geçerli.. Bunları yok saymak tefrit onlara aşırı değer vermek ise ifrat.. İkisi de zarar ikisi de istikametten uzak.. İkisi de rıza çizgisinin hak çizgisinin hikmet çizgisinin dışında...

İfrat ve tefritin at oynattığı meydanlardan biri de şefaat meselesi.

Bazılarını görürsünüz. Allahın sevgili kullarının türbelerine o kadar aşırı ve ölçüsüz rağbet gösterirler ki sanki ne kadar günah işlerlerse işlesinler orada medfun zat onları affetmeye güç yetirirmiş gibi...

Bazılarını da görürsünüz birincilerin aksine evliyayı inkar ederler kabristanları yerle bir etmeği en büyük İslami hizmet sayarlar. Kabir ziyaretine karşı çıkar kabre doğru dua etmeyi şirk sayarlar.

Bunların ikisi de aşırı ve ikisi de İslamın ruhundan uzak davranışlar.

Konuyla yakın ilgisi dolayısıyla şirk meselesi üzerinde biraz durmak isterim.

Şirk Allaha ortak koşma cinayeti.. Bununla daha çok tevhid inancından sapma ve birden fazla ilaha inanma kasdedilir. Zaten şirkin en dehşetli derecesi ve afdan mahrumiyete götüren şekli de budur.

Bir de şirk-i hafi var yani gizli şirk... Bunda Allahın zatı birlenmekle beraber sebeplere vasıtalara o kadar fazla önem verilir ki bunlar kişinin kalp aleminde sanki Cenab-ı Hakka ortakmışçasına bir değer kazanırlar. Şefaatla ilgili tartışmalar da şirkin bu ikinci şekli üzerinde cereyan eder.

Burada gözden kaçan ve çok iyi değerlendirilmesi gereken bir hakikat var:

Allah birçok icraatlarını sebepler dairesinde yürütüyor. Bu Onun kudsi hikmetinin bir gereği. Sebepleri yaratan da O belli vazifelerde çalıştıran da. O halde sebep ne inkar edilecek ne de ona olduğundan fazla önem verilecek. Bunların biri ifrat diğeri ise tefrit. Ve ikisi de sırat-ı müstakimden uzak.

Bahçemdeki falan ağaç bu sene şu kadar meyve verdi diyen adam ağacı da meyveyi de Allahın yarattığını bilir. Kendisine sorduğumuzda bunu böylece ifade eder. Ama meyveyi ağacın eliyle aldığı için konuşmasında mecaz olarak bu ifadeyi kullanmıştır. Şimdi bu adama: Sen şirke düştün ağacı Allaha haşa ortak koştun diyen adam ifrattadır.

İnsanlara rahmet eden onları rızıklandıran Allahtır; ama ağacı bu rahmetine vesile etmiş sebep kılmıştır. Aynı şekilde Güneşi de zemin yüzünün aydınlanmasına sebep etmiştir. Maddi rızıklara ve ışıklara böyle sebepler yaratan Allahın manevi ihsanlarına da bazı makbul kullarını sebep kılması aynı şekilde değerlendirilmeli...

Vaktiyle bir eserde şöyle bir cümle okumuştum. Beni oldukça düşündürmüştü. Buyruluyordu ki:

Kuran Muhammed aleyhisselamın ağzından dökülmüştür; ama kim Onu Muhammed söyledi derse kafir olur.

Bu aslında her müminin bildiği bir hakikat. Ama bunu böyle harika bir üslupla ifade etmek birçok hakikatlara kapı açıyor.

Resulullahın (a.s.m.) ağzından dökülen ayetleri dinleyen müminler burada Allah Resulünün (a.s.m.) sadece bir elçi olduğunu kelamın Allah fermanı olduğunu tasdik ederler.

Tıpkı nur verenin de rızık verenin de Allah olduğuna Güneşin ve ağacın sadece birer sebep olduklarına inandıkları gibi hidayetin de Allahtan olduğuna peygamberin buna sadece bir vesile olduğuna inanırlar.

İstikamet yolu budur. Bunun ötesi ya ifrata veya tefrite çıkar..

Hidayet şefaattan çok daha önemli ve neticesi çok daha büyük bir hadise... Çünkü hidayete eren bir insan imanla göçmek kaydıyla er-geç Cennete girecek demektir. O artık Rabbini tanımış Onun kulu olduğunun şuuru içinde Onun razı olduğu tarzda bir ömür geçirmeye başlamıştır. Yolculuğu ebede rızaya Cennetedir.

Böyle bir kul beşeriyet itibariyle birtakım günahlar işlemiş olabilir. Mahşer meydanına çıkıldığında bu günahlarının bağışlanması için kendilerine bu noktada izin verilmiş seçkin kulların Allahdan mağfiret dilemeleri niçin şirk olsun!?..

Her hayır Allahın elindedir hakikatınca hiç kimsenin ve hiçbir şeyin elinde Onun vermediği bir hayır olamaz. Eğer Rabbimiz bizlere herhangi bir hayrı başkasının eliyle veriyorsa biz o hayırda yine Onun rahmetini görür şükrümüzü Ona yaparız. Bu bizim tevhid inancımızın gereğidir.

Affa mazhar olmak da bir hayır... Bu da ancak Allahdan beklenir. Bir Peygamberin yahut bir velinin kabrine her hayır onların elindeymişcesine ölçüsüz bir muhabbetle bağlanmak elbette İslamın ruhuna zıt ve bunu tasvip etmek de mümkün değil... Fakat bir kul günahlarını ancak Allahın affedebileceğinin şuuru içinde: Yarabbi beni bu zatların hürmetine bağışla diye duada bulunursa ve bu niyetle o mümtaz o hatırlı o mübarek zatların kabirlerini ziyaret ederse bunu şirk saymak da en büyük bir insafsızlık olur.

İbrahim aleyhisselamın eliyle yapılan Kabeyi tavaf etmeyi şirk saymayanların alemlere rahmet olarak gönderilen sevgili Peygamberimizin kabrinin ziyaret edilmesine karşı çıkmaları da anlaşılacak bir mantık değil...

Birtakım kimseler şefaatı inkar ederlerken karşımıza bazı ayet-i kerimelerle çıkıyorlar. İşin tuhaf tarafı bu adamlar ayetle yola çıkarken: Acaba bu hususda tefsir alimleri ne buyurmuşlar diye lütfen merak bile etmiyorlar. Arapça bilmelerine güvenerek yahut sadece meal okuyarak yanlış sonuçlara varıyorlar.

Her Arapça bilen Kurandan hüküm çıkarabilseydi bütün Arap çocukları alim olur ve artık ne fakihe ne müfessire ne müçtehide lüzum kalmazdı.

Kuranı anlamak bir ilim meselesidir. Onu tefsir etmek Kuranın edebi inceliklerini kavrayacak kadar mükemmel bir Arapça bilgisi yanında ayetlerin nüzul sebeplerini nazil oldukları şartları makamları ilgili oldukları tarihi hadiseleri ve daha nice şeyleri bilmeye bağlı. Mesele sadece basit bir lügat meselesi değil.

Ben de bunun şuurunda olarak tefsir alimlerimizin eserlerinden aldığım dersleri nakletmekle yetineceğim.

Arap müşriklerinde yaygın olan bir kanaata göre kişinin doğrudan doğruya Rabbinden af dilemesi doğru olamazdı. Bu işe putların aracı olmaları gerekirdi. Yani onlar putları Allah katında şefaatçı kabul ediyorlardı. İşte şefaatı reddeden ayetlerden bir kısmı bu batıl inancı yıkmak içindir. Bir misal:

Yoksa onlar. Allahdan başka şefaatçılar mı edindiler. De ki onlar hiçbir şeye güç yetiremez akıl erdiremez olsalar da mı (onları şefaatçı edineceksiniz)!?. — Zümer Suresi 43

İslamın şu ayet-i kerimelerde kati ifadesini bulan temel bir hükmü vardır: Kişi ancak kendi ameliyle iyi veya kötü bir akıbete uğrar.

Her nefsin kazandığı (hayır) kendine yapacağı (şer) de kendinedir. — Bakara Suresi 286

Hiçbir günahkar başkasının günahını yüklenmez.— Fatır Suresi 18

İşte şefaatla ilgili bazı ayet-i kerimeler mümine başkasının yardımına bel bağlamadan bu dünyada elinden geldiğince hayırlı ameller işlemesini öğüt verme makamındadır.

Bu konudaki bazı ayetler de kıyametin dehşetini anlatır ve mahşer meydanının Resulullah Efendimize (a.s.m.) şefaat müsaadesi verilmeden önceki halini tasvir eder.

Bu ayet-i kerimelerden iki misal:

Öyle bir günden korunun ki o günde hiçkimse hiçkimseye hiçbir fayda sağlayamaz. Ondan ne bir şefaatçı kabul edilir ne de bir fidye alınır. Onlara yardım da edilmez. — Bakara Suresi 48

O gün kişi kardeşinden anasından babasından eşinden ve oğullarından kaçar. O gün herkesin kendine yetecek bir derdi vardır. — Abese Suresi 34-37

Bu ayet-i kerimeler yanında birçok ayetler de şefaatın hak olduğunu açıkça beyan buyururlar. Bu ayet-i kerimelerin verdiği derse göre şefaat vardır ama bu ancak Allahn izni ile ve Onun razı olduğu kullara yapılabilir.

Kulun günahını ancak Allah affedebilir. Ama bu affı dilediği seçkin kullarının hatırı için yapmakla onların şerefini bütün mahşer ehline ilan eder. Bu manaya en büyük mazhar Resulullah Efendimizdir (a.s.m.). Allahın O en sevgili kulu mahşer meydanında Makam-ı Mahmud denilen ulvi bir makamda Rabbine secde edecek yalvarıp yakaracak Allahın kendisine ilham ettiği ve o güne kadar duyulmamış hamd cümleleriyle Onu tazim edecek ve sonunda kendisine şefaat izni verilecektir. O da (a.s.m.) ancak Rabbinin razı olduğu kimselere şefaat edebilecektir.

Bu manayı ders veren ayet-i kerimelerden bir kısmı:

Onun huzurunda kendisine izin verdiğinden başkasının şefaatı fayda vermez. — Sebe Suresi 23

Göklerde nice melek vardır ki Allah dilediği ve razı olduğu kimseler için izin vermedikçe onların şefaatı hiçbir işe yaramaz— Necm Suresi 26

O gün Ruh (Cebrail) ve melekler saf halinde duracaklardır. Rahmanın izin verdiklerinden başkaları konuşmazlar. Konuşan da doğruyu söyler. — Nebe Suresi 38

Onun izni olmadan huzurunda şefaat edecek kimdir! — Bakara Suresi 255

Bu ayet-i kerimeler şefaatın hak olduğunu açıkça ifade ettiği halde artık bu rahmani müesseseye kim hangi selahiyetle ve neye dayanarak karşı çıkabilir!?..

Son ayet-i kerime Ayet-el Kürside geçer. Bu ayetin tamamında tevhid işlenir. Allahın azameti ve kudsiyeti ders verilir.

Şefaatla ilgili bu ayetten bir önceki ayette: göklerde ve yerde her ne varsa hepsi Onundur buyurulur. O halde ne sema ne de arz ehli Onun izni olmaksızın şefaat edemezler.Bir sonraki ayette ise: O kişinin önünü ardını (geçmişini geleceğini) bilir. Onlar Onun bildirdiğinden başka Onun ilminden hiçbir şeyi ihata edemezler (bilemezler) buyrulur. O halde kime rahmet edileceğini kimin şefaat etmeye yahut edilmeye layık olduğunu da en iyi O bilir. Ve Onun sevgili kulları da ancak Onun bildirdiği layık kullara şefaat edebilirler...

Bu konuyla ilgili olarak yanlış yorumlara uğrayan bir Hadis-i Şeriften de kısaca bahsedelim.

Resulullah Efendimiz (a.s.m.):

Benim şefaatım ümmetimin günah-ı kebair (büyük günah) işleyen kısmınadır buyurmuşlardır.

Bu kelamın sahibi peygamberlerin şahı Resulullah Efendimiz (a.s.m.) ismet sıfatına sahip... Yani Ona günah dokunamaz. Onun yaratılışı günahsızlık üzeredir. Bu sıfat bütün peygamberler içinde de geçerli...

Peygamberleri insanlar için birer rehber birer önder olarak gönderen Allah onları günahsız kılmakla insanlara şu mesajı da vermiş oluyor: Günah işlememeye bütün gücünüzle çalışın!

Sözü edilen Hadis-i Şerifi bu gerçeğin ışığında değerlendirmek gerek. Bu hadisten; şefaatın ancak büyük günah işleyenlere yapılacağını küçük günah işleyenlerin bundan mahrum kalacaklarını anlamaya mantıken imkan yok.

Dikkatle incelenirse bu Peygamber kelamından şu iki büyük mesaj hemen alınabilir:

Birincisi: Bu Hadis-i Şerif Büyük günah işleyenin küfürle iman arasında kalacağını iddia eden Mutezile fırkasına en güzel bir cevap... Ümmetinin yetmişüç fırkaya ayrılacağını haber veren Allah Resulünün (a.s.m) bu mübarek sözü ehl-i sünnetin en büyük bir delili...

Diğer mesaj da şu: Şefaat izninin verilmesinden sonra başta peygamberler olmak üzere melekler ve salih kullar müminlerin günahlarının bağışlanması için Allah katında şefaatçı olacaklar. Bu herkesin manevi mertebesine göre gerçekleşecek.. Büyük günahlar ise Allah katında hatırı en ileri olan Peygamberimizin (a.s.m.) şefaatıyla af edilebilecektir.

Nice insanların imana susadığı iffetsizlikle kavrulduğu cehalet içinde çırpındığı ve kendilerine uzanacak şefkatli eller beklediği bu dehşetli zamanda bütün bunları bir tarafa bırakıp bu gibi zihinleri

karıştıracak meseleleri gündeme getirmek en azından büyük bir gaflet. Ve bunda ne fayda görüldüğünü anlamak da mümkün değil!..

NURLA AYDINLANAN VAHDET-İ VÜCUT

Vahdet-ül-vücudu nasıl görüyorsun?

—Tevhidde istiğraktır ve nazara sığmayan bir tevhid-i zevkidir. — Mesnevi-i Nuriye

VAHDET-ÜL-VÜCUD la mevcude illa hu cümlesinde ifadesini bulan bir tasavvuf meşrebi. Felsefecisinden materyalistine kadar geniş kitlelerin dikkatini çeken ve bunların herbirince değişik yönlere çekilen bir garip ekol.

Önce vahdet ve vücut kelimeleri üzerinde biraz duralım. Vahdet lügat olarak birlik manasına geliyor. Zıddı kesret yani çokluk. Kesret tevhid edilir ve ortaya vahdet çıkar. Birbirinden ayrı beş harfi tevhid eder bir araya getirirseniz bu vahdetten bir kelime çıkar ortaya. Beş on kelime bir araya geldi mi bir cümle olurlar. Cümleler sayfada sayfalar kitapta vahdete ererler. Kitap ortaya çıktı mı artık onbinlerce kelime bir tek isimle anılır.

Kainat kitabı denilen bu alemde bu mana daha güzel şekilde kendini gösteriyor. Yüzlerce dal bir ağaç olarak karşımıza çıkarken milyarlarca hücre bir bedende birleşiyorlar. Oniki gezegen Güneş Sistemi oluyor. Sayısız denecek kadar yıldız Samanyolunu meydana getiriyor.

Arzı semayı cennet ve cehennemi melekleri ve ruhaniyatı arşı ve kürsiyi kısacası bütün varlık alemini birlikte düşündüğümüzde bütün bu kesret aleminin aynı İlahi sıfatlarla yaratıldıklarını müşahede ederiz. Sonsuz eşya yedi sıfatta tevhid eder. Hepsi aynı irade ile aynı kudret ile vücut bulmuşlardır. Bu yedi sıfat ise aynı zatın sıfatlarıdırlar. İlim başkasının da irade başkasının olamaz. Bu noktaya geldiğimizde karşımızda kelime-i tevhidi buluruz: La İlahe illallah...

Bu mukaddes kelam tevhid-i uluhiyyeti ifade eder. Bütün varlık aleminin İlahı yani Mabudu Rabbi Halıkı Razıkı Maliki birdir. Vücut ve vahdet (varlık ve birlik) Onun sıfatlarıdır.

Onun yarattığı bir varlık da vücut sıfatına kavuşmuştur ama bu varlık onu yaratanın varlığı cinsinden değildir. İşte bu hakikatı zihinlerde iyice yerleştirmek içindir ki Allahın mukaddes varlığı için Vacib-ül-Vücud mahlukatının varlığı için ise Mümkin-ül-vücud tabirleri kullanılır.

Vacib; varlığı kendinden olan bir başkasının var etmesiyle var olmaktan münezzeh bulunan ezeli ve ebedi var olan Allahın varlığı.

Mümkin; varlığı yaratıcısının var etmesiyle tahakkuk eden o dilediğinde hemen yok olmaya mahkum bu cihetle varlığı ile yokluğu yaratıcısının kudretine nisbeten eşit bulunan mahlukatın varlığı.

İşte vahdet-i vücud meşrebindeki bir veli Nurun Muazzez Müellifinin ifadesiyle Vacib-ül vücudun vücuduna hasr-ı nazar edip sair mevcudatı o Vacib-ül-Vücudun vücuduna nisbeten zaif bir gölge görür ki vücud ismine layık olmadığına hükmeder. Bu sevgili kul Rabbine yakınlaşmada mesafeler katede ede istiğrak dediğimiz manevi bir sarhoşluk haline girer kendinden geçer. Artık kendisinin çok gerilerinde kalmış olan mahlukatı inkar edercesine la mevcude illa hu yani Ondan başka varlık yoktur der. Bu sözün cezbe halinde manevi sarhoşluk halinde söylendiği açıktır. Zira Ondan başka varlık olmasa bu sözün de söylenememesi gerekirdi. Ama bu sözü söyleyen zat o anda bunu da düşünecek halde değildir. Nitekim o halden çıkıp kendine geldi mi artık böyle söylemez olur.

Bir kitaptaki bütün cümleler ilim ile dokunmuştur. İlimden gelmiştir ve ilmi gösterir. Kağıtta ilim yoktur mürekkep zerrelerinde de ilim yoktur. Bunlar ilme ayine olmuşlardır. İlim bunlarda tecelli etmiş kendini öylece göstermiştir. İlmi bir eseri okuyan insan kendini manaya kaptırdı mı artık kelimeleri bir bakıma görmez olur. Onları hatırlamaz onlarla meşgul olmaz. O herşeyiyle ilme

dalmış onda garkolmuştur. O anda kitabı unuttuğu gibi onu tutan parmaklarını ona bakan gözlerini de unutmuştur.

Vahdet-ül Vücut için Mesnevi-i Nuriyyede tevhidde istiğraktır ve nazara sığmayan bir tevhid-i zevkidir buyrulur. Bu meşrebin akıl ile izah edilemeyeceğine dikkat çekilir. Lemalarda ise la mevcude illa hu denilmesi güneşin aksini ve timsalini tutan parlak bir ayineye güneş denilmesine benzetilir. Bu harika teşbihi bir derece açmak isterim.

Bir aynayı güneşe karşı tuttuğunuzda güneş o aynada görünür. Onun nuruyla ayna da aydınlanır.
O da ışık saçmaya başlar. Bu ayna şuurlu olsa güneşin nurunu kalbinde taşır ona iman eder ve kendisindeki bütün renklerin ışığın hararetin hep ondan geldiğini bilir ona minnettar olur.
Bu şuurlu aynanın güneşe doğru yaklaştığını farzedelim. Yaklaştıkça güneşten daha fazla ışık alacak daha çok parlayacak diğer yandan daha fazla ısınacak yanacaktır.
Ayna güneşe yaklaştıkça onda güneşin görüntüsü dışında kalan saha gittikçe azalır. Ve sonunda aynanın tamamı güneşin nuruyla dolar.
Artık onun kalbinde başkasına yer yoktur. Yaklaşma devam ettikçe ışığın şiddetinden ayna kendini göremez olur.
Şiddetli hararet ve nur ile kendinden geçer istiğrak haline girer. Artık ne kendisi kalmıştır ortada ne de ışığı.
Her yanı güneşle sarılmış ve o güneşten başka birşey göremez olmuştur. İşte o ayna bu halde iken güneşten başka birşey yoktur derse bu onun manevi sarhoşluğunun ifadesidir.
Bu sözü akıl ile tartmak ve ona göre bir hüküm vermek doğru değildir. O bu halinde mazurdur söylediğinden mesul değildir. Zira ortada mesul olacak nefis kalmamıştır.

İşte burada keyfiyetini aklın idrak ve lisanın izah edemeyeceği bir yakınlık sahnesiyle karşı karşıyayız. Velinin Rabbine yaklaşması... Onun cemal tecellileriyle kalbin muhabbete gark olması ve celal tecellileriyle nefsin enaniyetin şahsi varlığın eriyip tükenmesi hali...

İşte imanı hakkalyakine eren bir velide bu yakınlık gittikçe inkişaf eder. Bazı zatlarda bu halin ani inkişafları olur ve onları manen sarhoş kılar istiğrak haline sokar. Artık o bu halinde kendinde değildir söyledikleri de kendi iradesiyle değildir.

Rabbine yakınlıkta ileri giden ve Onun cemal tecellisiyle kendinden geçen celal tecellisiyle de varlığı kavrulup adeta ortadan kaybolan bir veli o halden çıktığında yanmanın sarhoş olmanın yerini uyanıklık hali alır ve artık o gibi sözleri söylemez olur.

Cüneyd-i Bağdadinin meşhur menkıbesini duymuşsunuzdur.

İstiğrak halinde söylediği sözleri daha sonra müridleri kendisine haber verdiklerinde onlara şöyle der: Bu sözler katli icabettirir ve benim o anda öldürülmem gerekir. Birgün yine kendinden geçer ve aynı sözleri tekrar eder. Müridleri hançerlerle ona saldırırlar.Bir süre sonra kendine gelen şeyh müridlerini kanlar içinde dergaha yayılmış bulur. Herbiri ayrı bir yara ile inlemektedir. Bir mürid hançerini şeyhinin neresine vurmuşsa hançer dönmüş kendisinin aynı azasına saplanmıştır. Kimi başından kimi bacağından kimi kolundan yaralanmış kanlar içinde kıvranmaktadır.

O büyük velinin bu menkıbesinden anlıyoruz ki istiğrak halinde veli kul fenafillah makamına ermekte kendinden geçmekte ve Rabbinin olmaktadır.

Mektubatta kalbi ve hali ve zevki olan bu meşrebi akli ve kavli ve ilmi suretine çevirmemek gerektiği önemle vurgulanır. Ve Lemalarda bu manayı teyid için bu mesele-i vahdet-ül vücudu şimdiki insanlara telkin etmek ciddi zarar verir denilerek çoğu insanımızın maddede boğulduğu

sebeplere gereğinden çok fazla önem verdiği bu gaflet zamanında bu enaniyet asrında bu meşrebi insanlara telkin etmenin ters sonuçlar vereceğine şöylece dikkat çekilir:

O meşreb daire-i esbabdan geçip terk-i masiva sırrıyla mümkinattan alakasını kesen ehass-ı havassın istiğrak-ı mutlak haletinde mazhar olduğu salih bir meşrebdir. Şu meşrebi esbab içinde boğulanların ve dünyaya aşık olanların ve felsefe-i maddiye ile tabiata saplananların nazarına ilmi bir surette telkin etmek tabiat ve maddede onları boğdurmaktır ve hakikat-ı İslamiyyeden uzaklaştırmaktır.

Hani bazı ilaçlar vardır üzerine not düşülmüştür; Çocukların ulaşamayacağı yerlerde muhafaza ediniz diye... Bu meşreb de bana öyle gibi geldi. Kullanmanın şartı ehass-ı havas olmak. Yani hasların hası olmak. Velayetin en ileri derecelerinde bulunmak. Onlara da her zaman tavsiye edilmiyor. İstiğrak-ı mutlak halinde geçerli. Yani tevhid denizinde tam gark olup o deryada boğulup Allahdan gayrı ne varsa hepsinden alakayı kestikleri zaman la mevcude illa hu diyebiliyorlar. Denizden çıkınca akılları o manevi sarhoşluktan kurtulunca onlar için de bu sözü söylemek doğru olmuyor zaten söylemiyorlar da.

Bir diğer reçete de o mümtaz zevatı pervasızca tenkide cüret edenlere haddini bildiriyor: Ehass-ı havasın mazhar olduğu salih bir meşreb ifadesiyle...

Yine Nurlarda hakiki hakaik-i eşya esma-i İlahiyyedir buyrulur. Elimize bir meyveyi mesela bir elmayı alıp düşünelim.
Onda Müzeyyin ismi yani bezetici güzelleştirici ismi tecelli etmiş de öylece güzel olmuş. Musavvir isminin tecellisiyle de surete şekle kavuşmuş.
Mülevvin ismiyle renklendirilmiş. Rezzak ismiyle insanlara fayda verecek özelliklerle donatılmış. Bu isimler onda tecelli etmeseydi şekilsiz renksiz çirkin ve faydasız bir mahluk olurdu. Zaten Halık ismi tecelli etmese hiç var olamazdı yoklukta kalırdı. Madem ki bu meyve bu isimlerin tecellisiyle var olmuş öyleyse asıl var olan bu isimlerdir ve onlara sahip olan Zattır. Bu elma onun var etmesiyle var olmuştur ve O tecellisini kestiği anda ortadan kaybolacaktır. İşte bizim ilmen fikren düşündüğümüz bu manayı o mümtaz zatlar hissederler yaşarlar o hal ile hallenirler ve cezbe halinde o meyvenin yokluğuna hükmederler. İstiğrak halinden çıkınca nimetleri afiyetle yer ve Rezzakına şükrederler. İstiğrak halinde nimete şükür de yoktur. Zira ortada nimet yoktur...

Her iklimin meyvesi ayrıdır. Bu asrın ikliminde bu meyve yetişmez. O halde vahdet-i vücudu bu zamanın insanlarıyla ilmi bir atmosferde tartışmanın manası yoktur. Zira ancak aklın sahasına giren meseleleri ilmen tartışabilirsiniz. Zevkleri nasıl tartışacaksınız. Hele o zevk tartışmacıların hiçbirinde yoksa...

Nurlarda bu meşrebin salih olduğu mensuplarının da ehass-ı havas oldukları zikredilmekle birlikte bu meşrebin zannedildiği gibi en ileri bir hakikat yolu olmadığına da bilhassa dikkat çekilir. Hulefa-i Raşidinden ve eimme-i müçtehidinden ve selef-i salihinin büyüklerinden o meşreb sarihen görünmüyor denilerek bu meşrebin hususi kaldığı umuma mal olamadığı vurgulanır.

Asırlarına yön vermekle vazifeli İmam-ı Gazali İmam-ı Rabbani Abdulkadir-i Geylani gibi mümtaz zatlar böyle bir yolda gitmemişler. Bütün gayretlerini nübüvvet vazifesi dediğimiz insanları irşad etme ikaz etme hakkı sevdirme batıldan nefret ettirmede merkezleştirmişler.
Bunlar ise istiğrak değil sahv yani uyanıklık halinde icra edilebilecek büyük hizmetlerdir.
Nitekim Vahdet-ül Vücud meşrebinin meşhur siması büyük veli Muhyiddin-i Arabi Hazretlerinin ismini müceddidler silsilesinde göremiyoruz. Bizim mertebemize çıkmayan kitabımızı okumasın buyurmakla meşrebinin hususi kaldığını kendisi de bizzat beyan etmiş bulunuyor.

Nurlarda çok güzel işlenen bir diğer mesaj da bu meşrebe giren bir velinin sadece İman-ı billahta yani Allaha imanda terakki ettiği buna karşılık diğer iman rükünlerini hayal sayma gibi bir hatanın eşiğine geldiğidir.
İstiğrak halinde söylenen la mevcude illa hu yahut la meşhude illahu sözlerinin uyanık halde söylenemeyeceğinin önemli bir sebebi bu sözün diğer beş iman rüknünü dikkate almamasıdır.

Erkan-ı imaniyye altıdır. İman-ı billahdan başka iman-ı bil yevmil ahir gibi rükünler var. Bu rükünler ise mümkinatın vücutlarını ister. O muhkem erkan-ı imaniyye hayal üstüne bina edilmez. — Mektubat

Bu meşrebe göre Rahman Rezzak Kahhar Cebbar Hallak gibi isimler ise tecellileri hakiki olmuyor itibari oluyor. Halbuki o esmalar mevcud ismi gibi hakikattırlar gölge olamazlar: aslidirler tebei olamazlar. (Mektubat)

Yine Nurlarda Mevcudat evham ve hayal değil. Görünen eşya dahi Cenab-ı Hakkın asarıdır (eserleridir) buyrularak bu noktaya dikkat çekilir.

Bu meşrebi uyanık halde iddia etmek Cenab-ı Hakkın isimlerinin tecellilerini hayal ve vehim derecesine indirme gibi büyük bir cinayettir. Rızık hayal olunca Cenab-ı Hakkın rezzakiyeti de haşa hakiki olmayacaktır. Mahlukata hayal dediniz mi Allahın halıkıyeti yani yaratıcılığı da hayal olacaktır. Hayali şeyleri yaratmak için sonsuz bir ilim kudret irade gerekmeyeceğinden bütün İlahi sıfatların ulviyetleri gizlenecektir. Sadece Allahın zatına nazar edilmekle sıfatlara fiillere isimlere ve onların tecelligahı olan mahlukata bakılmayacaktır. Bunun ise velayette yüksek bir meşreb olmayacağı açıktır.

PEYGAMBER YOLU

Sünnet: Peygamber Efendimizin(a.s.m.) fiil söz ve hallerinin tümü.

İttiba-ı sünnet: Her hususta Hz. Peygambere(a.s.m.) tabi olmak ve
Onun yolundan gitmek.

Ey nefis! Az bir ömürde hadsiz bir amel-i uhrevi istersen ve herbir dakika-i ömrünü bir ömür kadar faideli görmek istersen ve adetini ibadete ve gafletini huzura kalbetmeyi seversen Sünnet-i Seniyeye ittiba et. — Sözler

İNSAN irade sahibi bir mahluk... Dilediği şeyi konuşabiliyor; birkaç heceye mahkum değil. İstediği yöne gidebiliyor; belli bir mekana hapsedilmemiş. Ve insan toplum hayatı süren bir varlık; diğer insanlarla çok yönlü münasebet halinde.

İşte insan bu irade ve hürriyet nimetiyle birlikte büyük bir imtihana tabi tutulmuş. Cennet ve cehenneme o aday kılınmış. Yol kavşağına o oturtulmuş.

Öte yandan insan canlısıyla ve cansızıyla alemdeki birçok varlığın karakterlerini adeta bünyesinde toplamış. Taş gibi sert de olabiliyor pamuk gibi yumuşak da. Kurnazlıkta tilkileri merhametsizlikte canavarları çok geri bırakabiliyor.

Öyle ise her yöne gidebilen dilediğini yapabilen doğru ve yanlış hareket edebilen ve çok farklı ve hatta birbirine zıt şeyler söyleyebilen bu varlık için bir rehber gerekiyor.

Bu yol gösterici akıl olamaz. Çünkü akıl şu varlık alemini kimin yarattığını insandan neler istediğini hangi işlerden razı olduğunu ölüm ötesinin hangi beldeye çıktığını ve böyle daha nice soruları cevaplandıracak güçte değil. İşte insan aklının metafizik sahadaki bu acizliği insana yol gösterecek bir başka rehberi gerekli kılar. Bu rehber ise peygamberdir.

Peygamber Cenab-ı Hakkın razı olduğu insan modelidir. Taklit edilmesiyle hakikate ve hidayete kavuşulan örnek şahsiyettir.

Ve peygamber ismet sıfatına sahiptir. Yani ondan Allahın razı olmayacağı hiçbir söz fiil ve hareket sadır olmaz. O bu noktada İlahi bir murakabe ve Rabbani bir sigorta altındadır. Hem sözleri hem işleri hem de halleri insanlar için birer hidayet meşalesidir. Resul sıfatıyla insanlara sadece hakkı doğruyu güzeli emreder ve bunlara abd sıfatıyla en ileri seviyede kendisi uyar.

Sünnetin lügat manası yol gidiş tabiat prensip kanun demektir. Istılahta ise Peygamber Efendimizin(a.s.m.) söz fiil ve takrirlerinin tümü manasına gelir. Takrir bir konuda sükut etmekle o işi reddetmemek demektir.

Hadis-i Şerifler ayetleri açıklarlar. Ayetlerde kısa ve öz olarak beyan edilen İlahi maksatları izah ederler. Kuranda yer almayan bir konuda ise hüküm ortaya koyarlar.

Namaz kılın emri mücmeldir; tafsilat hadise bırakılmıştır. Namazların rekat sayıları kılınma biçimleri ayette tafsilatıyla verilmiş değildir. O halde sünnet olmasaydı namaz kılın emri nasıl yerine getirilecekti?

Ben namazı nasıl kılıyorsam siz de öyle kılın. — Hadis-i Şerif

Aynı şekilde zekat verin emrinin de tafsilatı ve teferruatı hadis-i şeriflerle sabit olmuştur.

Nur Müellifi hadis-i şerifler için Kuranın birinci tefsiri ifadesini kullanır. Allah Resulünün(a.s.m.) Kuran ayetleri hakkında yaptığı açıklamalar ilk tefsir olduğu gibi sorulan fıkhi sorulara verdiği cevaplar da ilk fetvalardır. Keza yaptığı içtihatlar da ilk içtihatlardır. Allah Resulü(a.s.m.) ümmetine her hususta rehber olduğu gibi bu noktada da öncülük etmiştir.

İşittikleri haberi Peygambere veya yetki sahibi kimselere götürselerdi onların arasından hüküm çıkarmaya gücü yetenler onun ne olduğunu bilirlerdi. — Nisa Suresi 83

Her maksada farklı yoldan gidilir. Zengin olmanın yoluyla alim olmanın yolu birbirinden ayrıdır. Birincisinde ekonominin kendine has kurallarına harfiyen uyulacak ve bu sahada muvaffak olmuş kimseler taklit edilecektir. İkincisinde ise ilim sahasında söz sahibi zatlara talebe olunacaktır.

İlahi hakikatlere ermek de ancak bu sahanın yetkili ve vazifelisi olan zatların izinden gitmekle mümkün olabilir.

Hak ve hakikat nübüvvet içindedir ve nebiler elindedir. Dalalet şer ve hasaret onun muhalifindedir.

Sünnete ittiba etmeyi Allah sevgisinin şartı olarak takdim eden bir ayet-i kerime:

De ki Allahı seviyorsanız bana uyun ki Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Allah çok bağışlayan ve esirgeyendir. — Al-i İmran Suresi 31

Resulullah Efendimiz(a.s.m.) Allahın sevdiği ve razı olduğu örnek insandır. Ona uymayan kimsenin Allah sevgisi sözde kalmaya mahkumdur. Hakikat bu iken sadece ayetle amel etme vehmine kapılarak sünnetten yüz çevirmek Allahın sevdiği zata benzemeyi terk etmek demektir.

Bir insan Kuran-ı Kerimi hadislerin ışığında değil de kendi fikriyle yorumlamaya kalkışırsa ortaya çıkacak yol Allah Resulünün(a.s.m.) değil o adamın şahsi yolu olacaktır. Bu yolun ise nereye çıkacağı bellidir.

Kuranı anlamaktan maksat onu yaşamak ve yaşatmaktır. Bu noktada en büyük rehber Allah Resulüdür(a.s.m.). Bu gerçeği bizzat Kuran ayetlerinden okuyalım:

Peygamber size neyi verdiyse onu alın Ve size neyi yasakladıysa ondan da sakının. Allahtan korkun çünkü Allahın azabı çetindir. — Haşir Suresi 7

O kendiliğinden konuşmaz. Onun konuşması ancak indirilen bir vahiy iledir. — Necm Suresi 3-4

Kim Resule itaat ederse Allaha itaat etmiş olur. — Nisa Suresi 80

İttiba-ı sünnet denilince Allah Resulünün(a.s.m.) izinden gitmeyi ve böylece her konuda istikamet üzere olmayı anlıyoruz.

Şimdi kendi nefsimize şu soruyu soralım:

Bir mümin asr-ı saadete kavuşsaydı ne yapacaktı?

Elbette ki Allah Resulünü(a.s.m.) her hususta adım adım takip edecekti. Öyle değil mi?

İşte bugün Onun(a.s.m.) sünnetlerine harfiyen uymak da aynı manayı taşır.

Nur Külliyatında sünnetler üç ana gruba ayrılarak şöyle buyruluyor:

Resul-i Ekrem Aleyhissalatü Vesselamın Sünnet-i Seniyesinin menbaı üçtür: Akvali efali ahvalidir. Bu üç kısım dahi üç kısımdır: Feraiz nevafil adat-ı hasenesidir. — Lemalar

Demek oluyor ki Resullullah Efendimizin(a.s.m.) o mukaddes sünnetleri mübarek lisanından dökülen nurlu cümleler icra ettiği işler ve nihayet haliyle insanlık alemine sergilediği örnek ahlaktan teşekkül ediyor.

Bir müslüman O Nebiler Nebisini(a.s.m.) taklit etmeğe farzlardan başlar. Allahın emirleri farz olmakla birlikte Allah Resulünün(a.s.m.) onları işlemesi cihetiyle aynı zamanda sünnettirler. Yani Allahın emirlerine harfiyen uyan ve yasaklarından hassasiyetle kaçınan bir mümin sünnetin farz kısmını yerine getirmiş olur.

Farzları yerine getiren bir mümin manevi terakkisini nafile ibadetlerle sürdürür. Nafile denilince farz ve vacip dışında kalan ibadetler anlaşılır. Bu konudaki bir hadis-i kudsiyi nakletmeden geçemeyeceğim:

Kulum bana üzerine farz kıldığım şeylerden daha sevimli hiçbir şeyle yaklaşamaz. Kulum farzlardan sonra nafilelerle bana yaklaşmaya devam ederse ben onu severim....

Namazların sünnetleri nafile ibadet grubuna girdiği gibi kuşluk namazı tahiyye-i mescit namazı gece namazı gibi nice nafile ibadetler de vardır.

Adat-ı hasene ise Allah Resulünün(a.s.m.) yeme içme oturma gibi beşeri fiilleridir. Bunların her biri insanlar için güzel birer örnektir. Bir mümin adet olarak her gün icra ettiği bu gibi işleri Allah Resülünün(a.s.m.) yaptığı şekilde yapmaya çalışırsa ayrı bir feyiz kaynağı daha bulmuş ve dünya işlerinde bile huzuru yakalama imkanına kavuşmuş olur.

Sünnet-i Seniyyeye ittibaı kendine adet eden adatını ibadete çevirir bütün ömrünü semeredar ve sevapdar yapabilir. — Lemalar

Fesad-ı ümmetim zamanında kim benim sünnetime temessük etse (sarılsa) yüz şehidin ecrini sevabını kazanabilir. hadis-i şerifiyle verilen müjdede bu sünnetlerin de büyük bir payı vardır. Üstadın ifadesiyle fesad-ı ümmet zamanında Sünnet-i Seniyenin küçük bir adabına müraat etmek ehemmiyetli bir takvayı ve kuvvetli bir imanı ihsas ediyor.

Ahval grubuna giren sünnetlere gelince bunlar takvadan muhabbetten güzel ahlakın bütün şubelerinden insani seciyelerin en üstünlerinden ve beşeri karakterlerin en sağlamlarından örülmüş ve dokunmuş muhteşem bir tablo teşkil ederler.

Onun ümmeti olma şerefine ermiş her insanın en büyük bir gayesi de: Onun haliyle hallenmek olmalıdır. Onun haşyetinden bir nokta yakalayıp boynunu bükmek güzel ahlakından bir şule ile parlamak takvasından bir zerrede kavrulmak ve sevgisinden bir damlada mest olmak ne büyük saadet!

Aslında ahval denilince karşımızda bir ummanı buluruz.

Haller sayılmakla bitmez. Bunlardan sadece birkaçına kısaca değineceğim.

İman hal grubuna girer. Bir insan iman etmekle en büyük sünneti işlemiş olur. Bunu salih amel takip eder. Salih amel işlemek de büyük bir sünnettir. Bu sünnet efal grubuna girerse de amelin salih

olmasının en büyük şartının ihlas olduğu düşünülürse ihlas ile hallenmek de büyük bir sünnet olarak karşımıza çıkar. Rıza buna bağlıdır cennet bunun meyvesidir.

Kalbin Allah sevgisi ve Allah korkusuyla dolu olması da hal grubuna giren sünnetlerdendir.

İçinizde Allahı en çok seven benim. Ve Ondan en fazla da ben korkarım. — Hadis- Şerif

Tevekkül ve sabırla hallenmek de çok önemli iki sünnet.

Güzel ahlakın her bir şubesi ayrı bir feyiz kaynağıdır. Bunları yaşamak çok zor ama bir o kadar da önemlidir kıymetlidir.

Sadece iki misal: Tevazu ve şefkat.

Tevazu denilince Hazreti Mevlananın şu güzel sözü hatırıma gelir. Allah Resulü(a.s.m.) için buyururlar ki:

Peygamber Efendimiz(a.s.m.) çok mütevazı idi çünkü her iki alemin bütün meyveleri onda toplanmıştı.

Bu güzel tespit büyüklenmenin ve böbürlenmenin de kaynağını çok güzel ortaya koyuyor: Meyvesiz olmak.

Şefkate gelince bu ulvi haslet bütün peygamberlerin ortak sünnetidir ve kemalini son Peygamberde bulmuştur.

Bu şereften nasiplenme hususunda çok büyük bir fırsatla karşı karşıya bulunuyoruz. Çünkü bu asrın hastalıkları öncekilerle kıyaslanmayacak kadar dehşetli. İman zaafiyetinin ve ahlak çöküşünün tedavisi için çalışmak bu uğurda yorulmak üzülmek yalvarmak dua etmek işlenmesi en zaruri bir sünnet haline gelmiştir.

Nice gençlerimizin sefahat ve dalalete düşmelerinde bu sünnetin gereğince ve yeterince icra edilememesinin payı büyüktür.

AHİRET - ÖLÜM - KABİR - DİRİLİŞ

SONSUZ MENZİLLER

Ahiret: Son. Sonra olan. Dünyadan sonraki ebedi alem.

AHİRET dünyadan sonraki menzil. Hayat yolculuğumuzda baba sulbü ana rahmi çocukluk menzillerinden geçerek büluğa erdiğimizde önümüze iki ayrı yol açıldı: İnanmak veya inanmamak. Bu akışın bir devamı olarak ölüm kabir mahşer ve mizan safhalarından sonra kendimizi iki sonsuzun kavşağında bulacağız. Ebedi Cennet ve Cehennem...

Zaman nehrinin sürükleyip götürdüğü bu aciz insan dünyadan sonra bir başka aleme gitmeyeceğini nasıl iddia edebilir!? Ahirete inanmadıklarını söyleyenler öldükten sonra dirilmeye akıl erdiremeyenlerdir. Onların inanmadıkları aslında bas yani diriliş hadisesidir. Yoksa ahirete inanmamak zamanın akışına karşı durmak ve yarına inanmamak gibi bir saçmalık olur. Her insan sekerat denilen can çekişme ameliyesi ile dünyadan sıyrılır elbisesini soyunur. Öldüğü anda kendisini bir yeni alemde bulur.

Mevt (ölüm) nevmin (uykunun) kardeşidir buyruluyor. İsimleri de benziyor birbirine. Her gece ölümün küçük kardeşi olan uykuya dalan ve her sabah yeniden dirilircesine dünyaya gözünü açan insan kıyametin ve haşrin alametlerini hergün seyrediyor demektir.

Şu gecenin sabahı ve şu kışın baharı ne kadar makul ve lazım ve kati ise haşrin sabahı da berzahın baharı da o katiyettedir. — Sözler

O hayatın huzmeleri bize daima el ediyorlar. Ama önemli olan oraya varmadan orasını kabullenmek; ilk ağartılarda Güneşi seyredebilmek. Güneş doğduktan sonra artık onu kabullenmenin bir değeri mi kalır?

O Güneşin bir nuru da kendi ruh dünyamızda!.. Ebed arzusu.

Söz sultanı büyük üstad bu arzunun ahiretin varlığına ayrı bir delil olduğunu şu harika vecizeyle ifade buyurur:

Eğer vermek istemeseydi istemek vermezdi.

Evet bizi yaratan Zat şu alemi seyretmemizi istemeseydi ana rahminde bize göz takarmıydı?

Bu güzelim sesleri işittirmek dilemeseydi bize kulak verir miydi?

İşte ahiretin varlığına en büyük bir delil insan ruhuna konulan bu ebedi yaşama arzusu. Bazı insanlar:

Allahın sana verdiği şeylerde ahiret yurdunu gözet. Dünyadan da nasibini unutma. — Kasas Suresi77

Ayet-i kerimesindeki İlahi emrin ilk şıkkını tamamen ihmal ederek bütün enerjilerini dünya hayatı için harcarlar.

Dünya; deni aşağı manasına geliyor. Bütün ömrü boyunca aşağı olanı isteyen aşağılığa alışan aşağı işler peşinde koşan insan artık ahiret yurdunu gözetemez olur. Yüksek idealler ulvi sıfatlar güzel ahlaklar ruhundan gitgide silinir.

Bir de bunun zıddı var. İnsan imanda terakki ettikçe Rabbine kavuşmaya daha fazla iştiyak gösterir. Ahirete bol sermaye gönderdikçe oraya kavuşmayı daha çok istemeye başlar. İstikbalini düşünen ve ileride kavuşacağı mevkileri dikkate alan çalışkan bir öğrencinin artık okulun bahçesine sınıfına kantinine sırasına rağbet etmemesi gibi onun kalbinde de dünya sevgisi gitgide azalır.

Bozulmamış hiçbir akıl hayatın bu dünyada başlayıp yine bu dünyada biteceğine ihtimal veremez. Bedenindeki milyarlarca hücrenin etrafındaki milyonlarca nevi canlının ve nihayet semayı şenlendiren o sonsuz yıldızların sadece şu kısacık dünya hayatının başını beklediklerine hiçbir akıl evet diyemez.

Onlar kendi kendilerine düşünmediler mi ki Allah gökleri ve yeri ve onların arasında bulunanları ancak hak olarak ve muayyen bir süre için yarattı. İnsanların birçoğu Rablerine kavuşmayı gerçekten inkar edicidirler. — Rum Suresi 8

Miractan sonra şanlı Peygamberimiz (a.s.m.) ahiret alemini ashabına şöyle anlatmıştı: Ne gözler görmüş ne kulaklar işitmiş ve ne de beşerin kalbine hatırına gelmiştir.

Cennet bundan daha iyi anlatılamaz. Çünkü bu tarif Cenneti görenin tarifidir.

Üstad Bediüzzamanın:

Bize gösterdiğin numunelerin ve gölgelerin asıllarını menbalarını göster duasını şöyle anlayamaz mıyız?

Dünya ancak suretler ve gölgeler alemi. İnsanın fotoğrafı kendisinden ne kadar geri ise Cennetteki hali de bu dünyadakinden o kadar ileri.

Ağacı söz dinleyen Cennetin insanı laf anlamayan bu dünyadan ne kadar ileri olduğu az çok hissediliyor.

Kaldı ki akıl da bunun böyle olması lazım diyor. İnsan birkaç kilometre yürüdü mü birkaç saat dinlenme ihtiyacı duyuyor ve söyleniyor kendi kendine:

Nasip olur da Cennete gidersem bu ayaklarla gitmemeliyim. Bana o sonsuz alemde yorulmayan ayak gerek.

Bir sohbet ne kadar tatlı olursa olsun birkaç saat sürdü mü zihin yorulmaya dikkat dağılmaya başlıyor. Demek ki bu dimağla da cennete gidilmez. Bize dinledikçe hazzı artan yorulmak nedir bilmeyen usanmayı tanımayan bir dimağ lazım...

Otobüs taksi uçak bunlar bizi zamanla yarıştıran arzumuza tez elden kavuşmamıza yardım eden vasıtalar. Bu dünya ahirete nisbeten gölge makamında kalacağına göre oradaki sürat da bunların

hiçbiriyle kıyaslanacak gibi olmasa gerek. Orada madde zamanın üstüne çıkacak. Gemi deryayı yutacak. Uzak yakın farkı kalkacak ortadan. İnsan dilediği makamda anında bulunacak. Daha ilerisi insan bir anda birçok yerlerde bulunabilecek.

Orası asıllar alemi. Bu dünyada gaybi olarak inandığımız iman hakikatlarını orada müşahede edeceğiz. Şu anda Peygamberlerle (a.s.) görüşmemiz ancak hayalen olabiliyor; gölgeden ileri geçemiyor. Orada bütün muazzez zevatla bizzat görüşeceğiz. Mazhar olacağımız bu şerefler silsilesi Rüyetullah ile en ileri seviyesine ulaşacak...

Yürümenin ardında yorgunluğun saklandığı tebessümlerin riyaya büründüğü yemenin doyma ile sınırlandığı elemlerle sevinçlerin gece ile gündüz gibi birbirini durmadan kovaladığı bu suretler alemine aldanmayanlar asıla kavuşacaklar. Gerçek saadeti orada bulacaklar.

Allaha karşı hüsn-ü zan ibadettir Hadis-i Şerifinden güç alarak Rabbimizin lütfuna itimaden hep Cennetten söz ettik. Cehennem de asıllar aleminden bir başka köşe.
Elemin ızdırabın pişmanlığın hüznün ahın eyvahın da aslı orada. Buradakiler onlara göre gölge ve resim kabilinden. Onlardan o kadar zayıf o kadar geri... Elbette böyle bir azaba ebediyyen duçar olacak bir insan da bu dünyadakinden farklı bir yaratılışa sahip olmalı. Nitekim öyle de... Cehennem ateşinde yanıp kavrulan bir asinin bedeni anında yeniden yerine gelecek ve azap böylece aralıksız sürüp gidecek...

Ahiret için kudret alemi tabiri kullanılıyor. Orada herşey zamansız anında vücut bulacak. Ama kudretin bu zamansız tasarrufu da yine hikmet üzere yürüyecek.

Cennet ve Cehennem mizandan sonra. O halde bu alemlerdeki bütün icraatlar ölçülü ve mizanlı olacak. Mizanda zerre miskal hayır da şer de tartıldığı gibi Cennetdeki haz da Cehennemdeki azap da çok ince bir adaletle taksim edilecek. Herkes sevabınca lezzet alacak ve günahınca elem çekecek...

Yavaş yavaş olan hızla da olur. Safha safha meydana gelen bir anda da vücut bulabilir. Kanunu koyan kaldırabilir veya değiştirebilir. Hayalimiz dünyanın öte ucuna bir anda gidiyor ayaklarımız ise seyrini adım adım yürütüyor. Ahirette ayaklarımıza hayal kanunu uygulansa buna kim mani olabilir? Nitekim öyle de olacak.

Kaldı ki yavaş gitmemiz de Allahın kudretiyle hızlı gitmemiz de... Bizim işin içinde neyimiz var?

RIZA BELDESİ

Cennet-Cehennem; şecere-i hilkatten ebed tarafına uzanıp eğilerek giden dalının iki meyvesidir ve şu silsile-i kainatın iki neticesidir ve şu seyl-i şuunatın iki mahzenidir ve ebede karşı cereyan eden ve dalgalanan mevcudatın iki havzıdır ve lütuf ve kahrın iki tecelligahıdır. — Sözler

CENNET; ahiret aleminin saadet köşesi... Cennet; nimet ve ihsan deryası lezzet ve huzur ülkesi... Cennet; rıza beldesi Dar-üs-selam. Rabb-ı Rahimimizin rahmetine erenlerin karargahı...

Her türlü noksan ve kusurdan münezzeh olan Rabbimiz bizlere de elimizden geldiğince günahlardan kaçınmamızı kötülüklerden temizlenmemizi emrediyor. Ta ki bizi bütün kötülüklerden ve kötülerden arı olan Dar-üs-selamına erdirsin...

Kötü inançların orada yeri yok. Küfür şirk dalalet gibi...

Oraya kötü huylar da giremiyor. Yalan gıybet iftira gibi...

Orada noksanlık da bulamazsınız. Hastalık yorgunluk uykusuzluk gibi...

O beldenin lügatına giremeyen kelimeler var: Ah of keşke eyvah gibi...

O Dar-üs-selam bunların hepsinden uzaktır...

Ucuna bucağına nazarımızın erişemediği büyüklüğünü hayalimizin kavrayamadığı bu kainat bizim imtihan salonumuz. İnsan mum ışığında kuru bir tahtanın üstünde ve elinde bir simitle de

imtihan olabilir... O halde bu alem niçin bu kadar muhteşem... Bu kadar çeşitli sebzeler ve meyveler de ne demek?

Koca güneş imtihan lambamız...

Bu hal bize geniş bir ufuk açıyor. Keyfiyetini bilemeyeceğimiz ahiret aleminin ne kadar harika olduğunu uzaktan uzağa hayalimize gösteriyor... İmtihan salonu böyle büyük böyle güzel böyle muhteşem olursa saadet ve mükafat diyarı nasıl olur!?.. İmtihanda bu kadar nimetlere mazhar olursak kimbilir Cennette ne gibi ihsanlarla karşılaşacağız...

Dünya ahiretin tarlasıdır buyuruyor Allah Resulü (a.s.m.) Tarla gönül eğlendirme yeri değildir. Tarlada meşakkat vardır yorulma vardır. Ve tarlada zaman en iyi şekilde değerlendirilir...

Bu Hadis-i Şerifi ile Resulullah Efendimiz (a.s.m.) bizlere bu dünya tarlasından en güzel en verimli biçimde istifade etmemizi tavsiye ediyor.

Ve yine ekeceğimiz şeylerin burada bir çekirdek iken ötede sünbülleneceğini bire bin yetmişbin ve daha fazla meyveler vereceğini müjdeliyor bize... Müminin yemesi içmesi konuşması dinlemesi tefekkür etmesi hepsi birer çekirdek gibi. Bunlar helal dairesinde işlenirlerse birer Cennet ağacı olacaklar...

Dini ve ilmi bir sohbete katılan insan orada o tarlada çok şeyini ekiyor.

O mecliste geçen fani dakikalarına bedel ebediyet kazanıyor. Dinlediği sözlere bedel Cennet sohbetlerini dinlemeğe aday oluyor. Anlamasına tefekkür etmesine bedel Cennetteki anlayış ve tefekkür gücüne güç katıyor. Seyrettiği mümin çehrelere bedel Cennette nurani simalarla karşılaşmağa dua etmiş oluyor...

Helal lokma yiyen insan yemesini Cennet hesabına ekmiş oluyor. Daima hakkı söyleyen doğruyu haykıran insan söz nimetini Cennet namına ekmiş oluyor. Fiil hal ve söz alemimizdeki bütün sermayemizi bu manada değerlendirebilsek her amelimize karşılık akılalmaz mükafatlara erecek Cennetimizi buradan hazırlayacak oradaki azığımızı buradan göndermiş olacağız...

Rabbimiz bize o beldeyi şöyle müjde veriyor:

Allah mümin erkeklere ve mümin kadınlara altlarından ırmaklar akan Cennetler vaad buyurdu... Orada ebedi olarak kalacaklar. Hem de Adn Cennetlerinde hoş meskenler var...
Allahın rızası ise hepsinden büyüktür... İşte asıl büyük saadet de budur. — Tevbe Suresi 72

Cennet ırmakları için tertemiz su ırmakları süt ırmakları bal ırmakları gibi tefsirler yapılıyor. Ve daha ifade edilemeyen nice ırmaklar...

Bu ırmakların küçük misalleri dünyamızda da mevcut. Dünyamızda da hergün bir süt nehri akıyor... Ama biz bu nehrin tamamını birden göremiyor ancak memelerden dökülen kısmına vakıf olabiliyoruz... Nil Dicle Fırat gibi bu nehirler de asırlardır bitmeden tükenmeden akıyorlar... Bizi Cennet ırmaklarından ve Adn Cennetlerindeki hoş meskenlerden haberdar eden ve o beldelere hazırlanmaya teşvik buyuran Rabbimiz ayet-i kerimenin sonunda şu ulvi ders ile kalbimizi rızasına çeviriyor; bütün amellerimizi ihlasla yapmamızı ders veriyor:

Allahın rızası ise hepsinden büyüktür. İşte asıl büyük saadet de budur.

Babasının sözünü sadece onun rızasını kazanmak için severek yerine getiren bir çocukla bu emri mesela çikolata gözeterek tutan diğer bir çocuk arasındaki fark ne kadar büyüktür!..

Bu inceliği yakalayan ve hayatlarını bu şuurla değerlendiren müminlerin ebedi lütuftan hisseleri kat kat fazla olacaktır.

Bir de bu İlahi haberin bütün Cennet ehli için geçerli olan şu yönü var: O saadet yurdunun bahtiyar misafirleri bir nimete mazhar olduklarında: Bu Rabbimin benden razı olduğunun bir nişanı

bir alametidir diye düşünerek ulvi bir haz duyarlar. Üstad Bediüzzaman Hazretleri Mektubatında bu manayı ne güzel dile getirir:

Bir padişah-ı zişanın sana hediye ettiği bir elma lezzeti içinde yüz belki bin elmanın lezzetinin fevkinde bir iltifat-ı şahane lezzetini sana ihsas ve ihsan eder...

Demek ki Cennette hem maddi nimetlerden istifade edilecek hem de onların çok üstünde manevi hazlar tadılacak... Bunu böyle değerlendirmeyip Cenneti sadece ruhani telakki etmek ahiretle ilgili bütün ayetlerin ruhuna ters düşen yanlış ve noksan bir anlayış olur.

Ruh cennet köşkünü ve hurilerini sadece seyreder... Cennet ırmaklarına bakmakla yetinir... Onların şu veya bu nehir olması onu pek ilgilendirmez. Bu takdirde dünya nimetlerinden sonsuz denebilecek kadar üstün olan Cennet nimetleri tam tersine dünya nimetlerinden çok aşağı düşmez mi?.. Cennette süt nehrini seyretmektense bu dünyada bir bardak süt içmek daha iyi değil midir?..

Ruh böyle noksan bir Cennetle tatmin olmaz... Böyle bir anlayış sadece haşrin cismani olmasını aklına sığıştıramayanların vehimlerini tatmin eder; o kadar...

Maddi ve manevi her türlü lezzetin asıllarıyle dolu olan Cennet yurduna sırattan gidiliyor... Sıratı salimen geçenler cennet kapılarına ulaşıyorlar. Ahiretteki her şey gibi bu sırat hadisesinin de çekirdeği dünyada. Bu dünyada bütün işlerini Allahın emri üzere yürütenler dilleriyle daima doğruyu ifade edenler ahiret aleminde sıratı salimen geçeceklerdir...

Sıratın sağından da solundan da düşülse altı Cehennem. Bu hakikatın da dünyada çekirdeği mevcut... İfrat da insanı helak ediyor tefrit de... Yani aşırılığın her iki cinsi de insana felaket hazırlıyor...

Demek ki insan daima bir eliyle ifratı diğeriyle tefriti bir kenara itecek ve bir ömür boyu böylece kulaç kulaç yol alacaktır ki Cennete varabilsin; o saadet mahalline ulaşabilsin.

Azap Diyarı

Cehennem: Azap diyarı kahır ülkesi elem ve ıstırap yurdu hıçkırık ve pişmanlık beldesi...

Cennette rıza ile lezzet birlikte zevkedildiği gibi Cehennemde de azapla gazap beraber tadılacak...

Allahın rızasına mazhar olmanın ruha verdiği haz Cennetdeki nimetlerin lezzetinden çok ileri olduğu gibi Onun kahrettiği ve Cennetinden uzaklaştırdığı bir asi kul olmanın manevi elemi de ateş azabından kat kat fazla... Şeytanla birlikte yanmanın elemine bir de Peygamberlerden (a.s.) velilerden ayrı kalmanın elemi katılacak ve ruh bu manevi ıstırapla kıvranıp duracak...

Orada kafirin şahsında küfür yanıp kavrulacak... Ahlaksızın şahsında rezalet zelil olacak... Yalancının şahsında sahtekarlığın külü savrulacak... Başta küfür ve şirk olmak üzere bütün kötülükler sanki kötülerin cesetlerine girerek orada ebediyen kahra uğrayacaklar...

Dünyada Allahın emirlerine karşı büyüklük taslayanlar orada ebediyen zilleti tadacaklar... Bu dünyada nefislerinin emrine girenler orada aralıksız pişmanlık çekecekler... Burada şeytanın peşini bırakmayanlar orada ona en büyük düşman kesilecekler... Azap arkadaşları olan şeytanın Ben size birşey yapmış değilim aklınızı kullansaydınız diye çıkışması ise onları büsbütün çıldırtacak..

Oraya girenler kendilerini yoldan çıkaran kötü arkadaşlarına da düşman kesilecekler. Ama herşeyin vakti geçmiş olacak. O belde pişmanlıkların artık bir fayda vermediği ceza ülkesi...

Orada elemler birbirinden çok farklı... Bunun habercileriyle ruhumuz ve bedenimiz adeta kaynaşıyor... Baş dişe ne kadar benzemiyorsa baş ağrısı da diş ağrısından o kadar farklı... Organlar eklemler hatta hücreler adedince elem çeşidi var. Hangisine izin veriliyorsa insana o ıstırap veriyor... Manevi elemler de birbirinden çok farklı... Korkunun merakın rencide edilmenin hayal kırıklığının bir dostunu kaybetmenin elemleri de birbirine benzemiyor...

İnsanın bu dünyada maddi ve manevi bu kadar değişik ıstırapları çekmeye müsait yaratılması işaret ediyor ki bu elemlerin en ileri dereceleri asi kulları Cehennemde yakalayacak onları hem bedeni hem de ruhi ıstıraplarla kıvrandıracaktır...

Bu dünya hikmet yurdu... Ve yine bu dünyada insanın tahammül gücü çok sınırlı. Istıraplar bir haddi aşınca insanın şuurunu gideriyor ve onu baygın halde kendinden geçiriyor. Onun için elemler ve ıstıraplar bu dünyada insanı kademeli olarak ve sırayla yokluyorlar. Birtek hücredeki anarşi kanserli hastayı kıvrandırırken hayalen bütün hücrelerin birden anarşiye düştüklerini farzedelim. Ortaya çıkacak ıstırabın ne tasavvuru ne de tahammülü mümkün değil... İşte Cehennem bedenin her hücresinin ruhun da her hissiyatının ayrı ayrı elemlerini birlikte ve olanca şiddetiyle çekecekleri akılalmaz azap yeri... Orada ıstırap ne kadar artarsa artsın insanda şuur kaybı olmayacaktır ta ki ceza hafiflemesin bela olanca şiddetiyle tadılabilsin...

O aleme karşı kayıtsız kalmak vurdumduymaz olmak ve ona bir ateş parçası kadar önem vermemek insana çok pahalıya mal olacaktır.

Resulullah Efendimiz (a.s.m.) Cehennemin etrafının nefsin hoşuna gidecek şeylerle sarılı olduğunu bize haber veriyor. Öyle ise nefsimize uyarak bir günah işlediğimizde hemen Cehennemin sıcağını hissetmeli ve tövbe ile ondan derhal uzaklaşmalıyız...

Kayıtsız yaşamak dilediğini işlemek edep haya bilmemek birer Cehennem öncüsü birer azap habercisi...

Allah Resulü(a.s.m.) Koyunlarınızı şüpheli arazide otlatmayın buyurmakla bizlere gözümüzü kulağımızı aklımızı hayalimizi helal olup olmadığını kesinlikle bilmediğimiz sahalardan uzak tutmamızı gayet veciz ve yüksek bir üslupla ders verirken Onun bu ikazına kulak vermeyip haram sahalarda endişesiz fütursuz ve daha kötüsü övünerek dolaşan insan kendi Cehennemini kendisi ısmarlıyor ateşini kendi eliyle hazırlıyor demektir.

Bu dehşetli devirde bu korkunç ahir zamanda ateş yutup rakseden ruhunu kanatmaktan zevk duyan Cennetini yıktıkça sevinç çığlıkları atan bedbaht bir nesille karşı karşıyayız.

Bu ateşi söndürmeğe büyük himmet yılmaz gayret bitmez enerji ve sönmeyen bir şevk gerek. Bunlar ise kamil imanın meyveleri. Bu imana eren ve bu yangını söndürmeğe koşan bahtiyarlara selam olsun...

AHİRET GÖLGE ALEM Mİ?

Esma-i İlahiyenin en cemiyetli ayinesi cismaniyettedir. — Asa-yı Musa

BAZI KESİMLER ayetlerin açık haberlerine ve Allah Resulünün (asm.) açık beyanlarına rağmen ahiretin ruhani olduğunu iddia ediyorlar.

Yazımıza konu olan cümle bu yanlış düşünceye Nur Külliyatında verilen cevaplardan sadece birisidir. Burada konu bir başka açıdan İlahi isimlerin tecellisi yönüyle ele alınmıştır.

Allahın bir çok isminin cisimler aleminde tecelli ettiğini açıkça görüyoruz. Kainat yaratılmamış olsaydı Allahın Halık ismi sadece meleklerin ve ruhanilerin yaratılmasıyla kendini göstermiş olacaktı. Semaları yer küresini yaratmak karaları denizleri yaratmak insanları hayvanları yaratmak ovaları dağları yaratmak yaprakları çiçekleri yaratmak gibi cisim aleminde kendini gösteren nice yaratma fiilleri icra edilmeyecekti.

Öte yandan rızka muhtaç bedenler olmayınca Rezzak ismi de tecelli etmeyecekti. Bedene arız olan hastalıklar olmayınca Şafi ismi de tecellisiz kalacaktı.

Bu ve benzeri gerçekler düşünüldüğünde cismani alemlerin yaratılması ve onlardan bedenlerin süzülmesindeki sonsuz rahmet ve hikmet açıkça anlaşılır.

Varlık mertebesi olarak dünyanın ahirete göre ancak gölge makamında kaldığı düşünüldüğünde cismani varlıkların da en mükemmel şekliyle ahiret aleminde bulunacağı anlaşılıyor. Nitekim Kuranda müminlere müjde verilen köşkler ırmaklar meyveler elbette ki cisimdirler. Bunların ruhani olduğunu düşünen insan o yanlış anlayışıyla dünyayı asıl ahireti gölge kabul etmiş olur.

Nehirlerin aslı burada ise köşklerin bahçelerin meyvelerin aslı burada ise orada sadece ruhani bir hayat sürülecekse ruh-beden beraberliğinin söz konusu olduğu bu dünya hayatına göre ahiret bir gölge gibi kalmış olmaz mı?

YENİDEN YARATILIŞ

Neşe-i ula: İlk yaratılış ilk hayat.

Neşe-i uhra: İkinci yaratılış ölümden sonra diriliş.

GÜNEŞTE ZİRAAT yapılır mı? Bu haliyle elbette hayır. Ya Allah dilerse? Şartlar ne olursa olsun elbette evet.

Şu an sürdüğümüz toprakların da vaktiyle güneşten kopmuş bir parça olduğu söylenmiyor mu?

Bu bir terbiye meselesi. Allahın terbiyesinden geçen ateş buğday bitirecek hale gelirse bu dünyada kendisini İlahi terbiyeye teslim eden insan ahirette elbette yepyeni bir mahiyete bürünecek akıl almaz derecede değişecek terakki edecek.

Ona asi olanlarda ise tam tersi bir tecelli... İkisi de yeniden yaratılacaklar. Neşe-i Uhra ile.

Biri Cennetten en ileri derecede faydalanacak. Diğeri ise Cehennemde gerçek azabı çekecek.

Nur Külliyatından bir dua cümlesi:

Bize gösterdiğin nümunelerin ve gölgelerin asıllarını menbalarını göster. — Sözler

Tattığımız nimetler Cennet nimetlerine göre gölge gibi. Varlık ve hayat şerefine mazhariyette aralarında gölge ile asıl arasındaki fark kadar fark var. Bunun bir misalini rüyada yaşamıyor muyuz? Rüyada yediğimiz yemekler de birer gölge. Dünyadaki varlığımız da gölge bir varlık.

Rüyada yediğimiz nimetler dünyadakilere göre gölge makamında kaldığı gibi dünya nimetleri de Cennet nimetlerinin yanında öyle ...

Yukarıdaki vecize ile bize Cennetteki nimetlerin Cennete layık bir üstünlük taşıdıkları ders verildiği gibi bu dünyadaki vücudumuzun da Cennettekine nisbetle bir gölge olduğuna işaret ediliyor. Dünyada da rüyada olduğu gibi yine gölge gölge ile besleniyor.

İşte insanın o ebed yurduna layık bir şekilde yeniden yaratılışına neşe-i uhra diyoruz.

Bazen şöyle bir soruyla karşılaşıyoruz: Ben bu soruya vesvese diyeceğim. Acaba müminler hiç ölümü tatmadan doğrudan o saadet yurduna gitselerdi daha iyi olmaz mıydı?

Daha iyi olmak bir tarafa hiç iyi olmazdı.

Bu sorunun sahibi asıl ile gölgeyi fark edememiş. Bu faraziyeye göre gölge asıldan istifade etmek durumunda kalacaktı. Buna da bilmem istifade denilebilir miydi? Rüyadaki adamın uyanık alemde yemek yemesini farz etmek gibi bir şey.

Bu vesileyle bir hatıramı nakletmek isterim: Şehrin bir ucundan ötesine yaya gitmek mecburiyetinde kalmıştım. Eve vardığımda hayli yorulmuştum. Birden kalbime geldi: Bu ayaklarla Cennete gidilmez. O uçsuz bucaksız menziller böyle birkaç kilometrede takatten düşen ayaklarla gezilmez.

Daha sonra zihnimin bir konuyu ancak doksan dakika dikkatle izleyebildiğini düşündüm. Bu beyinle de Cennete gidilmez dedim.

Okumaktan yorulan ve çareyi uykuda bulan gözlerim hatırıma geldi; bu gözlerle de Cennete gidilmez diye söylendim.

Misalleri çoğalttıkça çoğalttım ve şu hakikat ruhuma tam hükmetti: Bu gölge varlıkla ahirete gidilmez.

İnsan ölüm denilen büyük bir rahmet tecellisiyle bu gölge varlıktan kurtulacak ve yeniden dirilmekle ahirete uygun bir varlığa kavuşacak.

BERZAH

Berzah: Perde. İki şey arasındaki engel. Kabir hayatı.

BERZAH: Kabir alemi. Kelime manasıyla; perde. Bu perdenin iki yüzü var: Biri dünyaya bakıyor diğeri ahirete.

Allah Resulünün (a.s.m.) bildirmesiyle; Kabir Cennet bahçelerinden bir bahçe... Dünya ile cennet arasında bir geçiş ritmi. Dünya bağlarından güzel Cennet bostanlarından geri.

Yine kabir Cehennem çukurlarından bir çukur... Dünya azabından ileri Cehennem ateşinden geri.

Berzah Cehennemin ilk karakolu yahut Cennetin geçiş salonu.

Hepimiz kabir ziyaretinde bulunuruz. Ziyaretlerine gittiğimize göre oradaki dostlarımız hayatta olmalılar. Ecdadımız onların beldesine güzel bir isim koymuş: Kabristan.

Kabristan hayat saçan bir kelime.

Kabristan kabir ehlinin memleketi. Türkistan Afganistan Habeşistan gibi...

Kabristan: Mahşerden bir önceki şehir.

Dünyadaki ruh-beden beraberliğine o geçiş aleminde sanki bir mola veriliyor. Mahşer ile yeniden biraraya geliyorlar. İşte kabir alemi bu iki beraberlik arasında.

O alemin bize yakınlığı ölçü birimine girmez. Biz o aleme çok yakınız o alem de bize. Arada bir perde var: Dünya hayatı... Bu perdenin kapanmasıyla oraya göçülecek.

Bir tarafta elektrik akımı ötede ısı yahut ışık. Bunlar arasında bir tel perde oluyor. O tel ampülümüzün teli ise o perdede elektrik cereyanı bir anda ışık haline geliyor eğer elektrik ocağımızın teli ise ısı haline...

Bütün mesele düğmeye basmakta. Ölümle bu düğmeye bir melek basacak ve kendimizi ya ışıkta ya da ısıda bulacağız...

Gerçekten de o diyar bu dünyamıza çok ama çok yakın.

Yatağa girmemizle uykuya dalmamız arasında kısa bir süre geçer. Daha sonra rüyamızda eski dostlarımızla görüşürüz. Onlarla tam manasıyla buluşmamız ise ruhun bedenden ayrılmasıyla mümkün.

Bu ayrılışla berzah alemine doğacağız. Bir süre de orada kalacağız... Ne kadar mı? Bilemiyoruz. Bu dünyada ne kadar kalacağımızı biliyor muyuz ki? Nitekim ana rahminde de dilediğimiz kadar kalamadık. O gün için zaten dilemek nedir bilmiyorduk. Bizi yaratan ve bu dünyaya sevk eden Rabbimizin inayetiyle o dar alemden kurtulduk ve bu geniş aleme eriştik. Öldükten sonra da yine Onun sevkiyle mahşere çıkacak ve Ona hesap vereceğiz.

Sizi boşuna yarattığımızı ve bize döndürülmeyeceğinizi mi sandınız? — Müminun Suresi 115

İşte berzah ölümle diriliş arasındaki perde alem.

Bu alem her mekana ve zamana eşit mesafede. Dünyanın hangi bölgesinde ölürse ölsün insan gözünü o alemde açıyor. Mekkedeki İstanbuldaki ile Pakistandaki Cezayirdeki ile birlikte kucaklaşıyor.

Oraya her vasıta gidiyor. Trafik kazasında ölen de cinayete kurban giden de hastalıktan kurtulamayan da gözünü o alemde açıyor.

Gökdelende ölenle gecekonduda can veren o aleme beraber sevkediliyorlar. Birincisine daha fazla iltifat söz konusu değil. Orada dünyanın akçesi geçmiyor elbisesi giyilmiyor süsüne rağbet edilmiyor...

Kimseye nereden hangi makamdan geldin diye sorulmuyor o alemde... Sadece nasıl geldin deniliyor.

İmanla mı inançsız mı?.. Takvayla mı günahla mı?.. Namazla mı sefahatla mı?..

HA YATTAN TERHİS

İmate: Ölümü vermek. Öldürmek.

SONSUZ İLAHİ fiillerden birisi: İmate. Yani ölümü tattırma; ruhun bedendeki tasarrufuna son verme.

Ruh Allahın en mükemmel en harika ve en bilinmez eseri. Muhyi (hayat verici) isminin tecellisiyle hayat nimetine kavuşmuş. Bu nimet ve şeref artık ondan ebediyen geri alınmayacak. Kabirde de mahşerde de cennet veya cehennemde de devam edecek.

Ruh yaratmak gibi her ruha uygun bir beden inşa etmek de Allahın en hikmetli ve rahmetli bir icraatı. O ruhla bu beden arasındaki münasebeti tesis etmek de O Rabbül-aleminin en ince bir sanatı.

İşte ölüm kanunuyla o misafir ruh bedenden soyuluyor süzülüyor ve kendine mahsus bir başka aleme göç ediyor.

Zenginliği sonsuz olan Allah bir bedende iki misafir barındırmıyor ve ayrılan ruhun hanesini dağıtıyor bozuyor ve yeniden aslına yani elementlere çeviriyor. İşte ruhun kabz edilmesi ve bedenin aslına dönmesi imate fiiliyle icra ediliyor ve böylece o canlıda Mümit ismi tecelli etmiş oluyor.

Nur Külliyatında ölüm için getirilen birbirinden güzel tariflerden birisi:

Mevt vazife-i hayattan bir terhistir bir paydostur bir tebdil-i mekandır bir tahvil-i vücuddur... — Mektubat

Ve yine ölüm hakkında ince bir tespit:

Nasıl ki hayatın dünyaya gelmesi bir halk ve takdir iledir. Öyle de dünyadan gitmesi de bir halk ve takdir ile bir hikmet ve tedbir iledir. — Mektubat

Bir asker adayı için hem kıtasına teslim olduğunda hem de terhis edildiğinde birtakım kayıtlar tutulur işlemler yapılır. Askere kayıt da bir fiil askerden terhis de... İşte yukarıdaki ifadelerde bu incelik nazarımıza sunuluyor. Hayat ihya fiiline dayandığı gibi ölüm de imate fiiline dayanıyor. İkisi de ayrı birer İlahi ismin tecellisine hizmet ediyorlar.

İhya fiiliyle cansız elementler hayata kavuşurken imate fiiliyle bu beraberliğe son veriliyor. Canlı hücreler yerlerini kademeli olarak yeni elementlere bırakıyorlar. Yeryüzünden bir grup misafir daha uğurlanıyor; yeni misafirlere yahut yeni imtihan adaylarına yer boşaltmak üzere.

Her İlahi fiil gibi imate fiili de bu alemde aralıksız faaliyette. Her saniyede yaklaşık olarak dört kişinin dünyadan göçtüğü söyleniyor. Bu rakam insanlık alemi için. Buna hayvanlar alemi de katıldığında bu İlahi fiilin nasıl aralıksız faaliyet gösterdiği daha iyi anlaşılır.

Bir insan kalp krizi geçirirken aynı anda bir diğeri kanserden bir başkası akciğer yetmezliğinden hayata veda ediyor.

Trafik kazalarında insanlar can verirken kaldırımlarda nice karıncalar eziliyor.

Kombinalarda sığırlar boğazlanıyor çiftliklerde tavuklar kesiliyor.

Teknelerde balıklar örümcek ağlarında sinekler son çırpınışlarını yapıyorlar.

O anda ölen hücrelerin alyuvarların akyuvarların hele mikropların haddi hesabı yok.

Bütün bu işler imate fiiliyle icra edilmekte.

Sonsuz bir ilim ve hikmet ile....

İmate kabir alemine doğuş... Ve imate insan için dünyaya gönderilmesinden çok daha ileri bir rahmet tecellisi.

Nur Külliyatında çekirdeklerin ölümleriyle sümbül hayatına geçtikleri ölümün de hayat kadar bir nimet olduğu güzelce izah edilir. Biz de bu müjdeli haberi hayalimizde genişletiyor ve görüyoruz ki her ölümü bir diriliş takip ediyor ve ikinci safhalar birincilerden daha mükemmel. Nutfe safhası biterken alaka devreye giriyor. Alakanın işi bitince sıra mudgaya geliyor.

Kainatın yaratılış safhalarında da bunu görüyoruz bir sonraki safha öncekinden daha mükemmel.

Dünyada canlıların boy gösterişinde de bunu görmek mümkün. Ana hatlarıyla önce bitkiler yaratılıyor onu hayvanlar takip ediyor ve sonunda insan yaratılıyor; arza halife olmak üzere...

Bütün bu rahmet ve hikmet tecellileri bize kabir aleminin dünyadan ahiretin de kabir aleminden daha güzel ve daha mükemmel olduğunu ders veriyorlar.

O halde ölüm yeni bir mükemmele atılan adımın adı. Onu kabir alemi takip edecek ve diriliş hadisesiyle insan yeniden beden-ruh beraberliğine kavuşacak; dünyadakinden daha ileri bir yaratılışla.

Ölümü ve imateyi böylece değerlendiren insan ölümü gülerek karşılar.

ÖLÜMÜN ÜÇ YÜZÜ

İdam-ı ebedi: Ebediyen yok etmek.

Cennete girmekten ebediyen men etmek.

Haps-i münferit: Tek başına çekilen hapis cezası.

NUR Külliyatından On Üçüncü Sözde kabre girmenin ehl-i iman için bu dünyadan daha güzel bir aleme geçiş ehl-i küfür için bir idam-ı ebedi inandığı gibi yaşamayanlar için ise bir haps-i münferit olduğu beyan edilir.

Küfür üzere ölen bir kimsenin cehennemde ebediyen kalacağını İlahi Ferman tekrarla beyan ediyor. Buna göre ölümün ehl-i küfür için bir idam-ı ebedi oluşunu inanmayan bir kimsenin ebediyen yok olacağı şeklinde anlamak mümkün değil. O halde ebedi idamı nasıl yorumlamak gerekiyor?

İdam ve hapis... Suçlulara verilen iki ceza çeşidi. Hapis de ikiye ayrılıyor. Birinde diğer mahpuslarla görüşmek konuşmak eğlenmek mümkün. Aynı koğuşta birlikte kalınıyor; bahçeye birlikte çıkılıyor. Diğeri ise haps-i münferit. Yani bir koğuşta tek başına hiç kimseyle görüşmeden yaşamak. Bir dert ortağı olmaksızın ömür sürmek. Bu bir bakıma hapis içinde hapistir. Hele buna bir de işkence eklenirse dehşet birkaç kat daha katlanır.

Bununla birlikte böyle bir şahsın tek tesellisi bir gün bu azaptan kurtulup dostlarına kavuşma ümididir. İdamda bu yoktur. İdam edilen kimse artık yuvasına dönemeyecek çoluk çocuğunu ve bütün sevdiklerini bir daha göremeyecektir.

Bu dünyada küfür içinde yaşayan ve kabre imansız olarak göçen bir insanın akıbeti idam-ı ebedidir. Yani artık o ebediyen cennet yüzü göremeyecek saadet yurduna adım atamayacaktır.

İmanla göçen fakat günahları sevaplarından fazla olduğu için cehenneme giren bir insan cezasını çektikten sonra yine cennete gidecek ve o saadet menzilinde dostlarıyla beraber olabilecektir.

Malumdur ki ölüm ruhun bedenden ayrılma hadisesidir. Ruh için ölüm idam yokluk söz konusu değildir. Ölen çürüyen ve dağılan ancak cesettir; beden hücreleridir.

İnsanların ruhları kabir aleminde de mahşerde de cennet ve cehennem de baki kalacağına göre kafirler için yokluğa girme manasında bir idam söz konusu olamaz. Onların yanıp mahvolan

cesetlerinin yeniden eski hallerini alacağını ve azabın böylece sürüp gideceğini şu ayet-i kerime haber veriyor:

Derileri piştikçe azabı duysunlar diye kendilerine yeni yeni deriler vereceğiz. — Nisa Suresi 56

Bu dehşetli azap ile kendi derdine düşen bir küfür ehlinin bu yalnızlığını bir kat daha artıran çok dehşetli bir faktör daha var: Karanlık.

Cehennemin nursuz hararet olduğu haber veriliyor. Birbirini görmeyen ve ıstıraplarını tek olarak çeken bu insanlar bu yönleriyle bir haps-i münferitte bulunmuş oluyorlar. Nitekim Nur Müellifinin şu ifadelerinden kafirlere hem idam-ı ebedi yani cennetten ebedi mahrumiyet hem de münferit hapis cezası verileceği anlaşılıyor.

...Onlar pek yakın bir zamanda ölümün idam-ı ebedisiyle kabrin haps-i münferidine girip daimi sıkıntılı azab çekecekler. — Lemalar

Konuyla ilgili bir not:

Muhyiddin Arabi Hazretleri onlar orada ebedi kalacaklardır mealindeki ayet-i kerimeyi tefsir ederken kafirlerin cehennemde ebedi kalmakla birlikte azabı ebediyen aynı seviyede tatmayacaklarını kaydeder ve zamanla oraya mahsus ayrı bir hayat çeşidine girip eski azaplarından bir bakıma kurtulmuş olacaklarını söyler. Nur Külliyatında geçen şu cümleler de o büyük velinin bu keşfini az farkla doğrular mahiyettedir:

Kafir kendi ameliyle bu duruma kesb-i istihkak etmiş ise de amelinin cezasını çektikten sonra ateş ile bir nevi ülfet peyda eder ve evvelki şiddetlerden azade olur. — İşaratül-İcaz

Evvelki şiddetlerden azade olma ifadesinden azabın ebediyen devam edeceği ama şiddetinin öncekilerden daha hafif olacağı anlaşılıyor. Muhyiddin Arabi Hazretleri ise azabın yerini adi süfli bayağı bir hayata bırakacağı ve kafirin cehennemde bu haliyle ebediyen kalacağı kanaatindedir.

Nur Müellifi naklettiğimiz ifadelerinin sonunda buna dair işarat-ı hadisiye olduğunu kaydeder. Sözü edilen hadisin metni hakkında bir bilgimiz yok. Ancak Muhyyiddin Arabi Hazretlerinin bu konuyu işlerken sıkça nazara verdiği bir hadis-i kutsi var; Üstadın sözünü ettiği hadis de o olsa gerek:

Rahmetim gazabımı geçti.

DİRİLİŞ

Bas: Gönderme gönderilme.

Kıyametten sonra ölülerin tekrar diriltilmesi hadisesi.

BAS öldükten sonra tekrar diriliş. Berzah aleminden mahşere çıkış.

Bas bir başka doğumun adı. Kabir alemindeki ruhların bir anda ceset giyerek ahiret alemine doğuşları haşir meydanına çıkışları.

Bakara Suresinde insanoğluna bir İlahi sual ve tabiri caizse bir rabbani sitem var:

Siz Allahı nasıl inkar edersiniz ki siz bir zamanlar ölüler idiniz de sizi O diriltti. Sonra sizi öldürecek sonra tekrar diriltecek ve en sonunda Ona döndürüleceksiniz. — Bakara Suresi 28

Biz hepimiz bütün bir beşeriyet bir ölü devre yaşadık. Bu devre Adem babamız için balçık devresiydi. Topraktan süzülen bir sülaleye kimbilir belki de bir İlahi programa bir genetik yapıya Cenab-ı Hakkın ruh vermesiyle ortaya çıkan diriliş hadisesi meleklerin nazarına sunuluyordu. Cansız toprak canlanmıştı.

Bu hadise daha sonraki insanlarda bir kademe perdeli olarak sergilendi. Önce cansız elementlerden yarı canlı dediğimiz bitkiler yaratıldı. Daha sonra hayvanlar ve en sonunda insanlar. Böylece cansızlar cana kavuşuyor ve insan ortaya çıkmış oluyordu.

Bir sebzeyi yiyen insanda bir süre sonra beyaz kan dediğimiz insan tohumu teşekkül ediyor ölüler diriliyordu... Anne karnında dört ay yarı canlı olarak büyüyen ve bir bakıma ölü hükmünde olan insan bedeni Adem babamıza ruh verilmesinin bir başka misaline sahne oluyor ve o rahim karanlığında ruha kavuşuyor hayatla aydınlanıyordu...

Ana rahminde ölülere hayat vermenin bir numunesini böylece sergileyen İlahi kudret ve hikmet ötede yani annenin dış aleminde bir başka dirilişi gözler önüne seriyordu. Ölü musluklar açılıyor ve memelerden süt akmaya başlıyordu. Böyle nice diriliş cilveleriyle yaratılan doğan emen büyüyen insanoğlu belli bir yaşa gelince imtihan sırrı olarak şeytanın hücumuna hedef oluyor ve kalbine diriliş hakkında şüpheler atılıyordu: İnsan öldükten sonra nasıl dirilecekmiş diye...

Bu ve benzeri bütün şüphelerin cevapları Kuran-ı Kerimde insana öğretiliyor ve insan Kurana tabi olmakla şeytana uymak arasında bir imtihan geçiriyordu.

İnsan der ki: Ben öldüğüm zaman mı tekrar diri olarak çıkarılacağım? İnsan hiç düşünmez mi ki kendisi önceden hiçbirşey değilken biz yarattık onu. — Meryem Suresi 66-67

İki asır sonra gelecek insanları düşünelim. Onlar şu anda hiçbirşey değiller. Ne anneleri var ortada ne babaları ne de onların yeyip beslenecekleri gıdalar... Bunların tümü yokken var edilecek ve o varların eliyle bir yok varlığa itilecek... Sözünü ettiğimiz o insan yokken yaratıldığı halde yeniden yokluğu tattığında tekrar dirilmeyeceğini nasıl iddia edebilir? Ayet-i kerime bizi bu inceliği düşünmeye davet ediyor ve basi inkar edenleri vicdanlarıyla ve akıllarıyla başbaşa bırakıyor.

Etrafımızı saran ve herbiri bir yönüyle Allahın varlığını gösterdiği gibi diğer cihetiyle de ahirete işaret eden varlıklar aleminden sadece üç tanesini şöyle bir düşünelim:

Nutfe çekirdek ve yumurta. Birincisinin kainatla olan münasebetine rahim vasıta olmuş. Bu alemin mahsulleri annenin midesine akıyor oradan da nutfenin imdadına koşuyor.

Yumurtada böyle bir alışveriş yok. O alemden alacağını adeta depo etmiş. Kuş olup uçmak için tek arzusu belli bir süre ve belli seviyede ısı.

Çekirdekte ise durum daha farklı. O bu alemin bir parçası olan toprağa doğrudan bırakıyor kendini. Kainatla alışverişini böylece yapıyor.

Bu ibret tablosunda çok hikmetler okunabilir ve çok hakikatlara bakılabilir. İnsan yaratılma denince sadece baba sulbünden ana rahmine geçmeyi ve orada dokuz ay terakki ettikten sonra dünya yüzüne çıkmayı anlıyor. Ve kendisine ahirette yeniden ve bir anda yaratılacağı haber verildiğinde bu hakikati dar zihnine sığdıramıyor. Halbuki nutfe yumurta çekirdek üçlüsüne bir bakabilse bu dünyada bu farklı kanunları koyanın mahşerde bir dördüncü tip yaratmayı da sergileyebileceğini hiç de akıldan uzak görmez.

Resulullah Efendimizin (a.s.m.) beş şeye taaccüb ettiğini yani insanoğlunun beş şeyini hayretle karşıladığını ifade buyurduğu meşhur bir Hadis-i Şerifleri var. Bu beş şeyden birisini de şöyle ifade buyuruyor:

Şuna da taaccüb olunur ki her gün her gece ölüp dirilip dururken basi ve nüşuru inkar eder.

Gerçekten uyku bir nevi ölüm. Ayaklarımız yatakta uzanıyor ama yürüyemiyor. Kulaklarımız açık ama bize birşey duyuramıyor. Rüya alemiyle başka alemlerle alaka kuruyoruz. Kabre ahirete gitmiş gibi o beldeleri gezip dolaşıyoruz orada tatlı sohbetler ediyor hoş nameler işitiyoruz...

Bu uyku hadisesini Allah yaratıyor. Beşerin buna takatı yetmez. His alemimizi bu alemden çekip bizi başka diyarlarda O gezdiriyor. Bunları kendi irademizle yapamayız.

Uyanma bir başka harika. Onun da yaratıcısı Allah. Bizi o gaybi alemlerden çekip yeniden bu dünyanın işlerine onun seslerine onun renklerine O döndürüyor.

Günler böylece gelip geçiyor. İnsanoğlu hergün ölüp ertesi gün dirilmekle ömrünün günleri sayısınca ölümün ve dirilişin numunelerini yaşıyor. Evet yaşıyor. Görmekten bilmekten çok öte bizzat yaşıyor.

İşte bu insanın yeniden dirilmeyi mahşere çıkmayı hesap vermeyi inkar etmesini Resulullah Efendimiz (a.s.m.) hayretle karşılıyorlar.

Şeytanın diriliş hakkındaki vesveselerinden uzak kalmak istiyorsak nefsimize şu mesajı sık sık tekrarlamalıyız:

Sen bu dünya hayatında Allahın misafirisin.

Seni bu arz beşiğinde O besleyip büyütüyor. Gözünde uykuyu O yaratıyor. Ve seni iraden dışında yine O uyandırıyor.

Uyumaya ve uyanmaya gücü yetmeyen sen ölümden dirilmeden söz ediyorsun.

Seni uyutan öldürecek ve uyandıran diriltecek.

Dün bu dünya sahifesinde başka varlıklar yazılmış yaratılmıştı. Onlar göçüp gittiler sen yazıldın. Şimdi silinme sırası sende. Seni dünya yüzünden ölüm kanunu ile sildiğinde Onun iradesine karşı koyamadığın halde öldükten sonra mı Onun diriltmesine karşı çıkacaksın?

İnsanın hergün yaşadığı bu ölüp dirilme hadisesini arz küremiz de her yıl yaşıyor. Bu büyük hadiseyi Kuran-ı Kerim şöylece nazarımıza veriyor:

Ölüden diriyi diriden ölüyü O çıkarıyor. Yeryüzünü ölümden sonra O canlandırıyor. İşte siz de böyle çıkarılacaksınız. — Rum Suresi 19

Kışın ölen ve üzeri karlarla kaplanan yeryüzü bahar mevsiminde milyarlarca yaprak çiçek ve meyvenin canlanmasına sahne oluyor. Bu bir mevsim meselesidir. Mevsimi gelmeden bir tek çiçeğe hayat verilmezken bahar kanunuyla bütün çiçekler birden yaratılıyor hayatlanıyor haşrolunuyorlar...

Önümüzde bütün beşeriyetin ilk kez göreceği bir yeni mevsim bir başka bahar var: Bas ve haşir. O gün bütün insanlık alemi mahşer meydanına birlikte çıkarılacaklar...

Ya gül veya diken olarak...

Cennet veya Cehenneme gönderilmek üzere...

ONA DÖNDÜRÜLECEĞİZ

Rücu: Geri dönme.

RÜCU: Lügat manasıyla geri dönme Rücu ile ilgili ayet-i kerimeler Sonunda bize döndürüleceksiniz. yahut Sonra da döndürülüp Ona götürüleceksiniz. şeklinde biter.

Biz bu imtihan alemine gelmedik getirildik. Bundan sonra da kendi isteğimizle çıkmayacak öldürüleceğiz ve sonunda Ona döndürüleceğiz.

Ruhlarımıza bir hitap gelmişti; Ben sizin Rabbiniz değil miyim? diye... Bu soruya; Evet sen bizim Rabbimizsin. şeklinde karşılık vermiştik.

Dünya imtihanına atılınca sebepler alemiyle karşı karşıya kaldık. Hep Güneş doğunca ortalık aydınlandı hep bahar gelince çiçekler açtı. Buğdayımızı sebzemizi hep topraktan meyvemizi daima ağaçtan aldık. Bu hal bize gaflet verdi. Halbuki huzur vermeliydi. Bu ne mükemmel nizam. demeliydik. İçimizdeki nefis ve ona hükmeden şeytan kötü arkadaşlarımız aile ve iş çevremiz bizi gaflete düşürdü.

Rabbimiz muhteşem bir alem ile bizi daima terbiye ediyordu. Ama biz kainatı da dünyayı da bahçeyi de ağacı da Onun terbiye ettiğinden gaflete düşüyor sebeplere ehemmiyet veriyorduk. Bir kısmımız bu gafletten yer yer sıyrılıyor günde en az beş defa namaza duruyor her rekatta alemlerin Rabbine hamd ediyordu. Hamd ancak bütün alemleri terbiye eden Allaha mahsustur. derken o alemlerden birinin de insanlık alemi olduğunu hatırlıyordu. Bir kısmımız ise huzurdan kaça kaça

kulluktan uzaklaşa uzaklaşa kendisini tabiatın maddenin sebeplerin terbiye ettiğini zannetmeye başlamıştı. Kendini aldata aldata sonunda fıska oradan şirke ve küfre düşmüştü.

İmtihan alemi kapandıktan kabir safhası geçilerek mahşere çıkıldıktan sonra bu iki grup insan da Rablerine döndürülecekler. Yine Onun huzurunda toplanacaklar.

İşte bu ikinci içtima bir rücudur:

Huzurdan huzura rücu.

Bu rücu irademiz dışında olacaktır. Döndürülmek tabiri bize bu dersi verirken bir başka hakikata bir başka rücuya kapı açar.

Yaratılmakta insan olmakta dünyaya erkek yahut kadın olarak gelmekte şu veya bu asırda gönderilmekte ve daha nice keyfiyette kendi iradesi dışında bir takdirin tayini ve bir kudretin sevkiyle hareket eden insan dünyada kısa bir süre irade imtihanına tabi tutulur. Önüne tercih yolları açılır. İşte bu irade bazılarını yanlış tercihlere götürür; bazıları da Rabblerinin rızasını esas tutar iradelerini yine kendi istekleriyle Onun külli iradesine tabi kılarlar. O neden razıysa onu konuşur onu dinler onu yapar onu işlerler. Ölüm gelince irade imtihanı son bulur. Bu noktada bir başka rücu tahakkuk eder:

İradesizlikten iradesizliğe rücu...

Artık ne kabir aleminde ne mahşerde ne de ötesinde kendisine dünyadaki manada bir irade imkanı tanınmayacaktır.

Ölümle birlikte hakikat mümin-kafir herkese görünür. Ve mahşerde Allahın huzurunda hesap verirken artık Ona inanmayan kalmamıştır. Ama dünyada inkarı seçenlere bu iman artık bir fayda vermeyecektir. Elest bezmindeki iman tekrarlanmış ve böylece yeni bir rücu daha sergilenmiştir:

İmandan imana rücu...

Ruhlar aleminde zamanın hükmüne girmeyen mekanla bağlı olmayan insanoğlu dünyaya gelince bu kayıtların altına girer. Dünya imtihanını kazanıp da Cennete vardığında artık binlerce yerde beraber bulunabilir bir anda asırların işini görebilir. O artık ne zamanın ne de mekanın mahkumudur. Bu da ayrı bir rücudur.

Bağımsızlıktan bağımsızlığa rücu...

Ve bize bir başka rücuyu ders veren bir ayet-i kerime:

Allahı nasıl inkar ediyorsunuz ki; ölü idiniz sizleri diriltti. Sonra sizleri yine öldürecek. Sonra sizleri yine diriltecek. Sonra da döndürülüp Ona götürüleceksiniz. — Bakara Suresi 28

İnsan ölü iken yani maddesi ölü elementler alemindeyken diriltilerek insan haline getiriliyor. Sonra yine ölüyor ve beden tekrar aslına rücu ediyor tümüyle element oluyor. Bu safhayı yeniden diriltilme ve mahşere çıkma takip ediyor. İşte iki ölüm iki diriliş ve iki ayrı rücu...

Biri ölümden ölüme... Diğeri hayattan hayata rücu.

Rücuyla ilgili diğer bir ayet-i kerime:

Biz Allah içiniz ve muhakkak Ona rücu edeceğiz. — Bakara Suresi 156

Önce bu ayete verilen harika bir manayı arzetmek isterim:

İnsanlar yaratılmazdan önce Allahın ilmindeydiler. Yaratılmakla ilim dairesinden kudret dairesine geçtiler. Ölüm hadisesi mahlukatın yeniden ilim dairesine rücuudur.

İlimden ilime rücu...

Bu güzel manadan yola çıkarak biz de ikinci yaratılışımızı şöyle ifade edebiliriz:

Kudretten kudrete rücu...

Zamandan ve mekandan münezzeh olan Allah biz kullarını mekana yerleştirmiş ve zamana taksim etmiş. Öyle ise insan hangi mekanda ölürse ölsün mekandan münezzeh olan Rabbine rücu eder. Keza hangi zamanda can verirse versin zamandan münezzeh olan Rabbine kavuşur...

Evet biz Allaha aitiz. Elimizde tuttuğumuz kalemin bizim oluşundan sonsuz derece ileri bir malikiyetle biz Allaha aitiz. Öyleyse o kalem kendi dilediğini yazamazken biz nasıl dilediğimiz gibi ömür sürebiliriz? Amel defterimizi kendi keyfimizce nasıl doldurabiliriz? Aklımız kendi mülkümüz değil ki onunla dilediğimiz şeyi düşünelim. Gözler bizim değil ki dilediğimize bakalım. His dünyamızı kendimiz tanzim etmedik ki istediğimiz gibi sarfedelim...

İyi yahut kötü bütün işlerimizi Allahın lütfettiği imkanlarla görüyoruz ve O bizim her işimizi müşahede ediyor. Her an Onun huzurundayız. İtaat edenler de isyan edenler de öte alemde yine Onun huzurunda toplanacaklar Ona rücu edecekler.

Huzur denilince namaz akla gelir. Her namaz vakti Onun huzurunda el bağlayan Onun kulu olarak yaşayan ve bu imtihan alemini iman ile terkeden bir kulun ahirette Rabbine rücuu bir bayramdır.

Bir ömür boyu küfür ve isyan bataklığından çıkmayan Allahın mülkünde Onu tanımadan yaşayan Onun verdiği başı başkalarına eğen insanlar ahirette Rabblerine rücu ettiklerinde kimin mülkünde kime isyan ettiklerini hakkalyakin anlayacaklardır.

Her iki hal de rücudur. O halde rücu denilince gözümüzde mahşer canlanmalı... Her iki tabloyu da hayalen olsun nefsin önüne koymalıyız. Ta ki dünyanın geçici lezzetlerine kapılmasın.

O gün emir yalnız Allahındır. — İnfitar Suresi 19

Ayetinden ders alsın o günü beklemeden bugünden Onun emri altına girsin hükmüne razı olsun. Peygamber Efendimizin (a.s.m.) Ölmeden evvel ölünüz emrine böylece uysun ve Rabbine dünyada rücu etsin...

SAADET REÇETELERİ

Saadet-i dareyn: İki dünya saadeti. Dünya ve ahiret saadeti

GEÇMİŞTE OLDUĞU gibi günümüzde de saadet ve refah çoğu zaman karıştırılıyor. Bu yanlış değerlendirme istikbale de intikal edeceğe benzer.

Bazıları servet ve makamı şan ve şöhreti lüks ve debdebeyi saadetle aynı zannederler. Halbuki çevrelerinde nice insanlar görürler ki dünyanın her türlü imkanına kavuşmuş ve diledikleri her zevki tatma gücüne sahiptirler ama mesut değildirler. Kimi hanımıyla geçimsizdir kimi oğlunun haylazlığından dertlidir. Kimi annesinin amansız derdine şifa aramaktadır. Kiminin piyasada bir hayli alacağı vardır ödenmemektedir. Kimi ortağıyla problemlidir.

Böyle binlerce on binlerce sebep insanoğluna dünyanın rahat yeri olmadığını aralıksız ders verir durur.

İlahi Ferman haber veriyor:

Sizi bir imtihan olarak şer ve hayırla deneyeceğiz. Hepiniz de nihayet bize döndürüleceksiniz. — Enbiya Suresi 35

Buna göre dünya bir imtihan meydanıdır.

Bir hadis-i şerifte de dünya ahiretin tarlası olarak takdim edilir.

Bu dünya rahat yeri değil imtihan meydanı ve ahiretin tarlası olarak yaratılmış. Bu imtihan salonunda insanlar sürekli çaba gösterir ter dökerler. Ve bu tarlada ahiretleri namına her gün bir bağ derleyip yorgun argın bitirirler günlerini.

Tarlada çalışan bir insan dört beş çeşit yemek yerine ekmek ve yoğurtla yetinir; döşek yerine toprakta veya çimende uzanır; öylece dinlenir. Bunları garip karşılamaz ve bundan fazla rahatsız da

olmaz. Bir süre sonra köye döneceğinin ve asıl rahat ve huzuru orada bulacağının şuurundadır. Allah Resulü(a.s.m.) haber veriyor:

Dünyada rahat yoktur.

Gece ve gündüzün birbirini kovaladığı hastalıklarla sıhhatin nöbetleşe insanı yokladığı zorluklarla kolaylıkların yine ard arda insanı sardığı fırtınayla sükunetin insan ruhunda nöbetleşe hükmettiği bu garip dünyada rahat ve huzur bulmak ne mümkün!

Dünyada rahat yoktur ama mümin için saadet vardır. İnsan bu dünyada imanı tatmış ve salih amelin yolunu tutmuşsa acı-tatlı her hadiseden ahireti namına birtakım faydalar edinir. Ve en önemlisi bu dünyanın rahat yeri olmadığını bilmenin verdiği rahatı tadar ve huzursuzluktan kurtulur.

Allah Resulünden(a.s.m.) bir saadet formülü:

Dünyada ya garip bir insan ya da yolcu gibi ol.

Bu hadis-i şerifte saadetin iki önemli kaynağına dikkat çekilmiş ve iki ayrı saadet reçetesi birlikte sunulmuş:

Birinci reçete: Bu dünyada garip olduğunu bu gurbet ilinde asıl yurdu olan cennet için bir şeyler kazanmağa geldiğini bilmek.

Kendini böyle bilen ve dünyaya böyle bakan bir insan bu fani hayata gönül bağlamaz. Onun geçici problemlerine gereğinden fazla önem vermez. Bu gurbet diyarından bir gün göçeceğini bilir. Gözü hep o saadet yurdundadır.

Sen burada misafirsin ve buradan da diğer bir yere gideceksin. Misafir olan kimse beraberce getiremediği bir şeye kalbini bağlamaz. — Mesnevi-i Nuriye

İkinci reçete yolcu olduğunu bilmek ve öylece yaşamak. Böyle bir insanın bütün meselesi idealindeki şehre varmaktır; otobüste ön yahut arka koltuklarda oturması fazla önem taşımaz.

Gazetelerde okuruz: Falan katil filan ülkede yakalanmış ve uçakla Türkiyeye getirilmiştir. Bu adamın uçakla gelmesi kendisini ne derece mesut edebilir ve ne ölçüde rahatlatır! Ama İstanbula ticaret için giden bir Anadolu esnafı otobüsün en arkasında da otursa keyfine diyecek yoktur. Çünkü bu yolculuğun sonu mal almak ve bu sıkıntıların neticesi zengin olmaktır.

Diğer taraftan insan otobüs yolculuğunda evindeki imkanları aramazsa o dar mekandan sıkılmaz ve rahatsız olmaz. Aksi halde kendi huzursuzluğunu kendi eliyle hazırlamış olur.

Nur Külliyatında birbirinden önemli ve değerli nice saadet reçeteleri mevcut. Bunlardan bazılarını şöyle bir hatırlayalım:

Hidayette saadet-i dareyn vardır. — İşarat-ül İcaz

Her türlü sapık görüşlerden yanlış inançlardan kurtulup doğru ve müstakim bir yola girmek insan için en büyük bir saadet vesilesi. İnançsızların putperestlerin asilerin canilerin değil de Peygamberlerin sıddıkların şüheda ve salihlerin yoluna girmek o yolun yolcusu olmak gerçekten ruh ve kalbe bu dünyada bir cennet lezzeti verir. Bir başka reçete:

Sultan-ı Ezeliye iman ile intisab eden ve amel-i salih ile itaat eden bir insan şu misafirhane-i dünya menzillerinden ve alem-i berzah ve alem-i mahşer dairelerinden ve hakeza kabirden sonraki bütün alemlerin geniş hududlarından berk ve burak süratinde geçer. Ta saadet-i ebediyeyi bulur. — Sözler

İnsan iman ile Rabbine intisap eder. Böylece sahipsiz ve hamisiz olmamanın zevkini tadar. Beni yapan yaratan her organımı yerli yerine koyan ve ruh dünyamı en güzel şekilde tanzim eden hissiyatımın her birini ayrı bir vazifede çalıştıran bir Halıkım var. Kan deveranım Onun rahmetiyle olduğu gibi dünyamın dönmesi de Onun kudretiyle. Öyleyse ben başıboş değilim kimsesiz değilim sahipsiz değilim der.

Böyle düşünen bir insan ne bedeniyle gereğinden fazla ilgilenir ne de kainattaki hadiselerle... Dünya ve ahiret saadeti için üzerine düşen görevi hakkıyla yapmaya çalışır ve hayat yolculuğunu huzur içinde geçirir.

Allahın kulu ve eseri olmanın ruha verdiği sürur kalbe verdiği zevk ve safa hiçbir dünyevi nimetle kıyasa girmez.

İman ve intisabın neticelerini nazara veren bir başka saadet reçetesi:

İnsan nur-u iman ile ala-yı illiyyine çıkar; Cennete layık bir kıymet alır. — Sözler

Ala-yı illiyyin yücelerin yücesi en yüksek makam manasına geliyor. Bundan öncelikle cennetteki saadet mertebeleri anlaşılırsa da insan bu makama aslında bu dünyada ermiş oluyor. İman insan ruhu için en büyük terakki kaynağıdır. Ve insan iman nuruyla bu dünyada bütün iman hakikatlerini bilir. Ölüm ötesini görür kabri mahşeri ve cenneti adeta müşahede eder.

Kalbin bu hakikatlere açık olması sahibinin iç alemini nurlandırır terakki ettirir.

Bu iman salih amelle desteklendiğinde insan bu dünyada cennete layık bir kıymet alır.

Bir misal: İlim tahsil etmek insan ruhu için bir terakki kaynağıdır. İnsan bu nur ile cehalet karanlığından kurtulmuş olur. Bu kurtuluş o kişi için başlı başına bir saadettir. Alim olmanın verdiği manevi zevk tarif edilemez. Şimdi bu alimin ilmiyle mütenasip bir makama getirildiğini düşünelim. O şahıs önce bu makama liyakat kazanmış daha sonra o koltuğa o kürsüye sahip olmuştur. Böylece ulaştığı manevi haz bir meyve ise onun ağacı ilim tahsil etmektir.

Cennet de imanın meyvesidir. Mümin daha cennete gitmeden bu dünyada cennete layık bir kıymet almış ve bu fani alemde o ebedi zevk ve saadetin sefasını sürmeye başlamıştır.

İmandan başlayarak iki dünya saadetine uzanan bir saadet zinciri:

İman tevhidi tevhid teslimi teslim tevekkülü tevekkül saadet-i dareyni iktiza eder. — Sözler

İki dünya saadeti tevekkül ile mümkün. Her hayır Allahın elindedir diyen bir mümin bu dünya ve öte dünya için ne hayır talep ediyorsa onun şartlarını yerine getirir ve Allaha tevekkül etmekle huzur bulur.

Tevekkül Allahı vekil bilmek demektir. Bu imandan gelen bir şuurdur ve teslimin neticesidir. Allaha teslim olanlar Ona tevekkül ederler. Teslim de tevhitten kaynaklanır. Allahtan başka gerçek fail olmadığını her şeyin Onun mülkü olduğunu ve Onun tasarrufunda bulunduğunu bilen bir insan elbette Ona teslim olacaktır.

Nur Külliyatında tevekkülün temeli olan tevhit hakkında şöyle buyrulur:

Allah birdir. Başka şeylere müracaat edip yorulma onlara tezellül edip minnet çekme onlara temelluk edip boyun eğme onların arkasına düşüp zahmet çekme onlardan korkup titreme. — Mektubat

Bu sayılanlar tevhit inancının birer meyvesi ve daha bu dünyada iken saadeti yakalamanın da en mühim bir vesilesidir.

Demek oluyor ki iki dünya saadeti tevhit inancına ve onun meyveleri olan teslim ve tevekkül şuuruna bağlı. Bu şuurun inkişafı nispetinde saadetten alınacak pay da artış gösteriyor.

Teslim ve tevekkül insanın yaratılışında vardır. Zira insan aciz ve fakir yaratılmıştır. Teslim ve tevekkül etmemesi için bütün işlerini bizzat kendisinin görmesi gerekir. Yani kanını kendi başına devrettirecek dünyayı da yine o döndürecektir. Aldığı gıdaları hücre haline çevirecek toprağı ve suyu da sebze ve meyve haline yine kendi irade ve kudretiyle getirecektir. Bütün bunlar İlahi sıfatlarla icra edilen mucize faaliyetlerdir. Öyleyse insan üzerine düşen görevi gereğince yapıp İlahi hüküm

karşısında teslim ve tevekkül etmek durumundadır. Böyle yapmayanlar yaratılışlarına zıt hareket ederler ve bunun cezasını hadiselerin altında ezilmekle çekerler.

Hakiki imanı elde eden ve tevekkülün sırrına eren insanlar ise

...sefine-i hayatta kemal-i emniyetle hadisatın dağlarvari dalgaları içinde seyran ederler. — Sözler

İman insanı gereksiz korku ve endişelerden kurtarmakla ona ayrı bir saadet kazandırır:

Allahtan havf eden başkaların kasavetli belalı havfından kurtulur. Hem Allah hesabına olduğu için mahlukata ettiği muhabbet dahi firaklı elemli olmuyor. — Sözler

Allahı Vacip bilen insan mümkin olan varlıklardan korkmaz.

Allahı ezeli ve ebedi bilen insan hadis ve fani mahlukattan korkmaz.

Allahı Kadir ve Aziz olarak bilen insan aciz ve zelil varlıklardan korkmaz.

Bütün sıfatlarıyla bütün varlık alemini ihata eden ve hükmü altında çekip çeviren Allaha iman eden bir insan Onun yarattığı ve her ihtiyacını bizzat gördüğü aciz ve miskin varlıklardan korkmaz.

Öte yandan Allahı seven bir insan bütün varlık alemini de Onun eserleri sanatları mahlukları olarak sever. Her şeyde Allahın isimlerinin tecellilerini temaşa ve tefekkür eder. Neye baksa neyi düşünse İlahi isimlerin onlarda tezahür ettiğini görür. Böylece her mahluk ve her hadise onun nazarında İlahi bir tablo bir perde bir ayna olur. Böyle bir insan nefsinin hoşuna gitmeyen hastalık ve musibet gibi şeylerde de Allahın Celali isimlerinin tecelli ettiğini ve insana aczini fakrını noksanlığını tek kelimeyle kul olduğunu hatırlattığını bilir. Böylece lütfun da hoş kahrın da hoş diyen o yüce zevata bir derece benzemeye çalışır onların yoluna bir ölçüde girer. Bu ise o kulu kadere teslim olmaya götürür ve şu müjdeli haberi hayatına mal ettirir:

Kadere iman eden gamlardan kurtulur. — Şualar

Bir müminin nimetlere bakış açısı da onun için ayrı bir saadet kaynağıdır:

Nimetin lezzeti içinde o lezzetten yüz derece daha ziyade lezzetli bir iltifat-ı rahmeti hamd ile düşünüp lezzeti birden yüz derece yapabilirsin. — Mektubat

İnsanın sofrasında beş on çeşit yerine bir iki çeşit nimet bulunabilir. Ama bunları Rabbinin bir ikramı ve iltifatı olarak gördüğü öylece kabul ettiği takdirde ruh ve kalbi manevi lezzetlerle mest olurlar. İki dünya saadetinin bir başka reçetesi:

Nefsi gemlemekle bağlamak ruhu kemalata kamçılamakla serbest bırakmanın şeni saadet-i dareyndir. — Sözler

Bu cümlede iki dünyanın saadeti iki şarta bağlanmış oluyor. Birincisi nefse hakim olup onu dizginlemek diğeri ise ruhu terakki ettirmek.

Gemleme ve kamçılama... Birisi şerri def diğeri menfaati celp demek oluyor. Zaten her türlü terakki de bu iki maddeye dayanmıyor mu?

Bilindiği gibi insanda üç ayrı özellik birlikte bulunuyor. Nebati hayvani ve insani özellikler. Birincisi gelişip büyümek ikincisi ise yeme içme ve şehvet şeklinde özetlenebilir.
Nefis sadece ilk iki maddeye teveccüh eder ve insaniyeti bu dar dairelerde boğmak ister.

İşte nefsi gemlemekten maksat onun bu iki dairede boğulmasını engellemektir. Ancak o zaman insani yöne yani kalp ruh ve akıl tarafına yönelmek mümkün olur. Ve bu yönelme kalbi imana aklı marifete ruhu terakki ve tekamüle götürür. Ruhun bu yönde ilerlemesi ise hem dünya saadetini netice verir hem de ahiret saadetini.

İman tevhid teslim tevekkül ibadet birer saadet kaynağı oldukları gibi güzel ahlakın her bir şubesi de insanı hem dünyada huzur ve saadete kavuşturan hem de ahirette ebedi saadet meyveleri veren birer tükenmez sermaye nurani birer ağaç gibidirler.

Ruh ve kalbini merhamet muhabbet şefkat insaf hamiyet vakar himmet af tevazu sabır metanet emniyet namus iffet hüsn-ü zan gibi manevi çiçeklerle bezeyen bir insan daha dünyada iken cennet hayatı yaşar ve bu güzide hayat ebedi saadetin de bir çekirdeği olur.

ÖLÜLERİN HA YKIRIŞI

İhlası kazanmanın ve muhafaza etmenin en müessir sebebi rabıta-i mevttir. — Lemalar

DÜNYAYA gelmeden önce bilemezdik hangi erkeğin sulbüne geçeceğimizi hangi hanımın rahminde büyüyeceğimizi. Şimdi de bir başka cehalet tablosuyla karşı karşıyayız. Üzerinde seyahat ettiğimiz bu arz küresinden berzah alemine hangi vasıta ile göç edeceğiz? Bu yolculukta trafik kazasına mı bineceğiz kalp sektesine mi? Hangi hastalık bizi ölümün eşiğine getirip ölüm meleğine teslim edecek? Beşer olarak bu sorumuza cevap vermekten son derece aciziz.

Azrail (a.s.) hergün beşyüzbini aşkın insanın ruhunu kabzediyor. Hergün bir deste insan bir bağ beşer kaldırıyor bu dünyadan. İçinde ihtiyarı da var genci de... Zengini de var fakiri de... Hepsinden önemlisi; içinde salihi de var fasıkı da. Mümini de var kafiri de...

Bu bağ ve desteler bize şunları haykırıyorlar:

Ölümde herkes eşit... Bir gün de siz biçileceksiniz. Dikkat edin gafil yakalanmayın. Ölüm meleği sizi isyan üzere bulmasın.

Kendinizi sefahete değil ibadete kaptırın. Gözünüzü başkasının şusuna busuna değil kendi ebedi hayatınıza dikin; onu düşünün onun için birşeyler yapmaya gayret edin. Ölümünüz vazifesini hakkıyla yapan bir askerin kışlasını terketmesi gibi olsun; yahut imtihan kağıdını doğru cevaplarla dolduran bir öğrencinin sınıftan çıkışına benzesin.

İhtiyarladığınızda sizi artık taşıyamayan ayaklarınıza eskimiş ayakkabılar nazarıyla bakın. Ağrılı sızılı bedeninizi yırtık elbise gibi değerlendirin. Bunlara fazla önem vermeyin. Yeter ki siz eskimeyin; ruhunuz dinç kalsın; bedeniniz yıprandıkça gönlünüze güç gelsin kalbiniz kuvvetlensin...

Gönlünüz iman ve ibadet ile güçlü olursa elbisenizden tamamen soyunacağınız o son günde sıkıntınız az olur. Kalbinizi ne kadar az şeye bağlarsanız dünyadan kopmanız da o kadar kolay olur.

Bu sizin elinizde... Lakin tatbikatınız bu yolda değil. Ölümü düşündükçe dünyaya daha fazla sarılıyorsunuz. Ondan ayrılmanız ruhunuza her geçen gün biraz daha zor geliyor. Bilmeden kendi kuyunuzu kendi elinizle kazıyorsunuz.

Halbuki bu kabir alemi öyle pek korkulacak gibi değil. Aksine dünyadan daha güzel. O alemden bu aleme sağlam doğabiliyor musunuz gerisini hiç düşünmeyin. Buraya berzah alemi demeleri boşuna mı? Berzah yani perde... Dünya ile ahiret arasında bir geçit bir köprü...
Müminler için dünyadan daha güzel Cennetten daha geri... İnanmayanlar için ise tam tersi; Dünyadan daha elim Cehennemden daha ferah. Bir bakıma ilkbahar ve sonbahar gibi. Bu mevsimler de birer perde değil mi? Birisi kış ile yaz arasında diğeri yaz ile kış arasında...

Fırsat elinizde iken kabrinizi orada güzelleştirmeye bakın. Öyle çalışın ki bu alem sizin için seher vakti gibi olsun akşamın alaca karanlığına benzemesin.

Biz bütün fırsatları kaybettik. Artık ne elimiz bizim ne de dilimiz... Gafletinizi gördükçe size birşeyler söylemek ondan da öte birşeyler haykırmak istiyoruz. Ama artık ne dudaklarımızla ne dilimizle ne ses tellerimizle ve ne de hava tabakasıyla bir alakamız kalmadı... Şimdi bedenimiz aslına rücu etmek üzere çürümeye terkedilmiş durumda. Artık istesek de ayaklarımızı hak yola bir adım olsun attıramıyoruz. Birgün siz de bizim gibi olacak ve ömrünüzü daha iyi değerlendiremediğiniz için ahlar çekeceksiniz.

Ölüm insana verilen cüzi iradenin son sınırı. Ömür nefis ve cüzi irade... Üçünün cenazesi birlikte kalkıyor. Artık bizim için bu üçü de çok gerilerde kaldı. Şimdi yaptıklarımızın karşılığını

görmenin ilk durağındayız. Cüzi irademizin acı ve tatlı meyvelerini burada tadıyoruz. Bize tanınan bütün fırsatlar şimdi son bulmuş durumda. Allahın mutlak iradesinin tam hükmü altındayız. Onun lütfettiği kadar zevk alabiliyor yahut Onun irade buyurduğu kadar azap çekiyoruz. Bu alemden mahşere yine Onun iradesiyle çıkacak ve kendi keyfimizce değil Allahın hakimiyeti altında hesabımızı vereceğiz.

Biz mahşeri bekliyoruz siz ölümden kaçıyorsunuz; ne garip değil mi?

Ölüm sizin önünüzde duruyor bizim ise çok gerilerimizde kaldı. Yine de siz bize acıyor bizim için elem çekiyorsunuz.

Kabir Cennet bahçelerinden bir bahçe yahut Cehennem çukurlarından bir çukurdur. Hadis-i Şerifini duymuşsunuzdur. Bizler bu alemde o Hadis-i Şerifin manasını yaşıyoruz.

Size ilk ve son tavsiyemiz: Ömrünüzü öyle geçiriniz ki kabriniz sizin için bir küçük cennet olsun.

Ölmeden Ölenler

Önümüzde hiç unutmamamız gereken ama aksine unutmak için ne lazımsa yaptığımız büyük bir hakikat var: Ölüm.

Bu gafletimizin en büyük devası: Lezzetleri acılaştıran ölümü çok zikrediniz. Hadis-i Şerifi...

Bu Hadis-i Şerifde ölümü çokça hatırlamamız ve üzerinde önemle durmamız tavsiye ediliyor. Bu tavsiyeye kulak tıkamak akıl karı değil. Zira göz kapamak hiçbir hakikatı gizleyememiştir. Ölüme sırt çevirip yarını düşünmekten kaçan insanlar kabre geri geri gitmekten başka birşey yapmıyorlar.

Akıllılık ölümü unutmak değil dünya yolculuğunun kabre doğru olduğunun ve ölümle bittiğinin şuuru içinde ölümü aşmanın onu geride bırakmanın yollarını aramaktır.

Derdini unutan bir hasta kısa bir süre rahat edebilir. Ama bu gaflet hastalığın daha da ilerlemesine yol açar. Bu kısa sefanın cefası çok uzun sürer..

İmtihanları unutmak öğrenciye geçici bir eğlence fırsatı verebilir. Ama bu gafletin neticesi; sıkıntılar çileler ve ıstıraplar olur.

Sermayesini ölçüsüzce harcayan bir tüccar bir süre aldatıcı bir sefa sürer. Ama bu sefanın sonu iflasa varır..

Ölümü unutmaya çalışanların halini şuna benzetiyorum:

Odanızda otururken yahut bir parkta dinlenirken yalnız kalmış bir böceğe gözünüz takılıyor. Biraz vakit geçirmek niyetiyle eğiliyor ve elinizi ona doğru yaklaştırıyorsunuz. Böcek hemen gerisin geri dönüyor ve - kendisine göre- büyük bir süratle kaçmaya başlıyor.

Siz onun bu kaçışını zevkle seyrediyorsunuz.

Gidiyor ve mesela yere atılmış bir kibrit kutusunun arkasına saklanıyor.

Başınızı biraz uzatıyor onu seyre koyuluyorsunuz. Heyecanla soluduğunu hisseder gibi oluyorsunuz.

Derken bir başka böcek onun yanına geliyor.

Sizden kaçan böceğin diğerine: Az önce büyük bir tehlike atlattım. Bir karartı çıktı karşıma. Hemen kaçtım. Çok şükür kurtuldum. dediğini duyar gibi oluyorsunuz...

Bizim ölüm meleği karşısındaki durumumuz da bundan pek farklı değil.

Nereye gitsek neyin arkasına saklansak hangi eğlenceye dalsak onu unutmak için nelerle oyalansak netice hiç mi hiç değişmiyor. O bizi her an süzmede ve ruhumuzu kabzetmek için Rabbinden emir beklemede. O halde ölümden kaçmak akıllılık değil. Akıllılık ölümü sevmek ve ruhumuzu ölüm meleğine kirsiz lekesiz teslim etmeye çalışmak.

İleriyi düşünmemek ölümü unutmak insana yakışan bir hayat felsefesi olmasa gerek.. O bu alanda hayvanlarla yarışamaz. Bu minderde sırtı daima yere gelir. Öyle ise kendisine başka bir saha aramalı..

Ölümle ilgili bir başka Hadis-i Şerif:

İnsanlar uykudadırlar ölünce uyanırlar.

İnsan kendisinin aciz ve zelil dünyanın aldatıcı ve fani; ahiretin ise çok yakın olduğunu tam olarak ancak ölünce anlar. Bu Hadis-i Şerif ile ölmeden önce uyanmamız hayatımıza çeki düzen vermemiz ihtar edilmekte...

Ve nihayet ölümün hakikatına ermemizi ders veren: Ölmeden evvel ölünüz Hadis-i Şerifi...

Hayatta iken ölmek... Bu ölüm seçkin insanlara mahsus. Bizlere düşen elden geldiğince onlara benzemeye gayret etmek...

Bu emri dinleyen insan vücudunu ve onu kuşatan kainatı birer yardımcı olarak görür.. Dünyayı misafirhane bedeni emanet bilir. Ruhunu ve kalbini onlarda boğmaz. Bu hal ile hallenen insan ölmeden evvel ölmüş demektir.

İnsan ölümle birlikte hayatının hesabını da vermeye başlar. Öyle ise; ömür muhasebesini dünyada yapan insan ölmeden evvel ölmüş demektir.

Dünya hayatının bitimiyle yeni bir hayata geçilir. O halde bu dünyada iken ahiretine hazırlanan insan ölmeden evvel ölmüş demektir.

Ölümle insanın elinden diğer azaları gibi gözü ve dili de alınır. O artık okuma anlatma nimetlerinden mahrumdur. Bunu düşünerek orada yarayacakları burada öğrenen ve orada konuşulacakları burada dinleyen insan ölmeden evvel ölmüş demektir.

Ölümle birlikte mahlukatın sevgisi de biter korkusu da.. Ölü için yaşayanlar tarafından övülmekle yerilmek eşit olduğu gibi yazla kış arasında da fark yoktur. İnsanların teveccühlerine ve yermelerine dünyada ehemmiyet vermeyen varlığa sevinmeyip yokluğa üzülmeyen insan da ölmeden evvel ölmüş demektir.

Ve en önemlisi; ölümle insan Hakka rücu eder Rabbine döner. Ölmeden evvel ölenler Hakka bu dünyada rücu ederler; hayatlarını İlahi emirler dairesinde geçirirler; Allahın rahmetine dünyada iltica eder gazabından da yine dünyada korkarlar. İşte bu bahtiyar insanlar ahirette de Hakka rücu ederler ama bu rücu onlar için Allaha vasıl olma ve lütfuna erme şeklinde tezahür eder.

Ölümle cüzi iradenin hükmü son bulur. Öyle ise ölmeden evvel ölenler kendi şahsi isteklerini ve nefsi arzularını hayatta iken bir tarafa atmayı başarıp Allahın külli iradesine tabi olurlar. Nefis hesabına birşey talep etmezler. Bütün arzuları helal dairesinde olur. Böylece cüzi iradelerini bir bakıma terkeder ve ölmeden evvel ölmenin zevkine ererler.

Düşünüyorum da; dünya döndükçe insan halden hale giriyor. Hücreleri yaprak dökümü gibi durmadan ölüyor. Ve çiçek açımı gibi bir yandan da bedeninde yeni hücreler yaratılıyor. Ve insan bütün bu olup bitenlere seyirci kalmaktan öte birşey yapacak halde değil.. Yarını hakkında ne bir bilgisi var ne de bir garantisi.. Madem ki bütün bunlarda cüzi iradenin bir hükmü yok; onu irademize hitap eden işlerde de bir tarafa bırakmayı başarabilsek yani Allahın rızasına muhalif hiçbir şeyi irade etmesek çok bahtiyar olacağız.

Ölmeden evvel ölmek; gerçekten bu dünyada büyük bir lütuf büyük bir saadet. Bilindiği gibi insan yerde iken gök gürültüsünden ürker şimşekten korkar yıldırımdan kaçar...
Ama uçakla bulutları yarıp onların üstüne çıktı mı artık güneşi bulmuş ve önceki korkularından kurtulmuştur. Ölmeden evvel ölmenin sırrına erenler de ölümü hayatta iken geçmiş mahşere bu dünyada çıkmış hesaplarını burada vermiş ve muti bir kul olarak Hakka rücu etmişlerdir. Artık onları

benlik duygusu boğamaz çünkü ölünün benliği olmaz. Tabiat onları kendine celbedemez zira ölünün tabiatla bir alış verişi kalmamıştır...

Onlar Peygamber Efendimizin (a.s.m.) bir emrine uyarak dünyada garip ve yolcu gibi yaşamışlardır.

Dünyayı kalben terketmiş faniye heves ve iştiha hususunda ölü gibi olmuşlardır.

Cüzi iradelerini Allahın rızası istikametinde sarfetmiş kadere razı olmuşlardır. Dalgaya karşı yüzmemiş sahile yorulmadan varmışlardır.

KADER

KADER ve KAZA

Kader: Cenab-ı Hakkın ezelden ebede olmuş ve olacak her şeyi bilip takdir etmesi.

Kaza: Kaderde planlanan bir şeyin yaratılması varlık sahasına çıkarılması

KADER bir iman rüknüdür ve şöyle tarif edilir: Kader Hak Tealanın ezelden ebede kadar olmuş ve olacak her şeyin her şeyini ve her halini zamanını ve mekanını sıfatlarını ve özelliklerini ezeli ilmiyle bilip ona göre takdir etmesidir.

Kaza ise kaderde planlanan bir şeyin yaratılması varlık sahasına çıkarılmasıdır.

Kainatın altı devrede yaratılışından insanın ana rahminde dokuz ayda teşekkülüne kadar her hadise kaderi gösteriyor!..

Güneş sisteminden atom sistemlerine kadar her hikmetli tanzim kaderi ilan ediyor!..

Elementlerin sayıları ve özellikleri kaderden haber veriyor!..

Bitkilerin ve hayvanların cinslere türlere ayrılmış olması her türe farklı kabiliyetler takılması hep kader ile olmuş!..

Meleklerin hayvanların ve cansızların sabit makamlı kılınması insanların ve cinlerin ise imtihana tabi tutulması kader ile planlanmış!...

Cennet ve cehennemin yaratılması İlahi ilim ile takdir edilmiş!... O menzillere hangi yollardan gidileceği de yine kader ile tespit edilmiş!...

Hangi güzel amele ne kadar sevap hangi günaha ne kadar azap verileceği de kader ile tayin edilmiş!..

Bir bilim dergisinde insan bedenindeki harika nizam anlatılıyor ve İlahi takdir konusunda çok güzel misaller sıralanıyordu. Ve yazı şöyle bağlanıyordu:

Bedenimizin tamamı bir yana sadece baş parmağımız olmasaydı teknik ve medeniyet ortaya çıkmazdı.

Gerçekten de bütün buluşlar keşifler sanatlar bir yönüyle baş parmağa bağlı. O da diğer parmaklarla yan yana gelseydi ne kalem tutabilirdik ne kaşık ne de çekiç.

İnsanoğlu bütün varlık alemi bir yana sadece başparmağına ibret nazarıyla bakabilse İlahi takdiri en açık bir şekilde görecektir.

Kader konusunda ezberledikleri birkaç soruyu durmadan tekrarlayan adamlar kaderin bu asli manasını hiç düşünmezler. Şu haşmetli kainatın bir ezeli ilim ve takdirle safha safha yaratıldığı akıllarından bile geçmez. Kaderin bu haşmetli tecellilerini seyredemedikleri gibi çekirdekleri tohumları yumurtaları spermaları genleri de bu açıdan değerlendiremezler. Halbuki bu küçük yaratıklar sanki cisimleşmiş birer plan birer program... Allahın harika takdirini ve ince hikmetini aklı başında olanlara ilan ediyor ders veriyorlar.

Ve insan yaratılışı icabı kadere inanmakla mükellef!..

Çünkü ölçüden tartıdan anlıyor. Yapmaya karar verdiği bir evin odalarını bilerek takdir ediyor. Mutfağını banyosunu hep yerli yerine koyduruyor. Yarını hakkında planlar kuruyor hedefler tespit ediyor kararlar veriyor.

İşte bu yaratılışı onu kadere imanla mükellef kılıyor.

Düşünelim bir kere: Şu görünen varlıklar içerisinde bizden başka hangi fert kendi varlığından ve yaratılış safhalarından haberdar? Ne olduğunu niçin yaratıldığını ve nereye gittiğini bilen hangisi?!.. Kuşlar mı ağaçlar mı Güneş mi Ay mı?!..

Hayvanlar kendi organlarından habersiz. Bitkiler yapraklarını tanımaz. Deniz içinde yüzen balıklardan gafil. Ay neyin etrafında döndüğünü bilmez.

Ama insan öyle mi? Kendi bedenindeki nizam kadar ruhundaki intizamı da biliyor.

Elementlerin vazifelerini bildiği gibi hayvan türlerini sema sistemlerini de tanıyor.

Her ferdin her nevin ve her sistemin niçin yaratıldığını ne gibi hikmetler taşıdığını az da olsa anlayabiliyor. Bu yaratılışı sayesinde kaderin eşyadaki o sonsuz tecellilerine de bir derece muhatap olabiliyor.

Kadere iman Huzur Kaynağı

Kadere iman insan için en büyük huzur kaynağıdır. Mümin olan insan gerek kendi nefsinde gerek dış alemde gördüğü bütün tanzim ve takdirlerin nice hikmetlerle dolup taştığını ve hepsinin de rahmeti netice verdiğini düşünür. Kaderin her şeyi güzeldir diyerek başına gelen her türlü hadisenin altında rahmet ve hikmeti arar.

Dünya ve ahiret saadeti için gerekli her teşebbüsü yapar ve sonunda Allahın rahmet ve keremine itimat eder huzur bulur!..

Kaybettiğine gam yemez. Geçmişte kaçırdığı fırsatlara ah! etmez. Şöyle olsaydı böyle olmazdı! yahut böyle olmasaydı şöyle olurdu! gibi lafların ruha sıkıntı vermekten öte bir fayda sağlamadığını bilir. Mazinin yükünü sırtından atar. Allaha güvenerek istikbale doğru yol almaya koyulur huzur bulur!...

Allahın kendisine lütfettiği nimetlerle servetlerle kabiliyetlerle övünmez gururlanmaz. Her hayrı Ondan bilir huzur bulur!...

Kadere inanmayanlar insanlığa neyi takdim ediyorlar? Çalışmayıp tembelce oturmayı mı? Yoksa sebeplere teşebbüs etmekle birlikte sonra neticeyi rıza ile karşılamayıp üzülmeyi dövünmeyi mi?.. Bunda insanlığı ıstıraba sürüklemenin ötesinde ne fayda umuyorlar?!..

Hassas ruhu ve tahammülsüz bedeni ile şu aciz insanı nasıl bu ağır yükün altına sokuyorlar!?..

Yoksa huzursuz asabi ve isyankar ruhlardan kendi yıkıcı emelleri hesabına bekledikleri bir şeyler mi var?

Kader Hakkında Konuşmak Tehlikeli mi?

Halk arasında kader hakkında konuşmanın tehlikeli olduğu şeklinde yaygın bir kanaat hakim. Bu anlayışta büyük bir yanlışlık söz konusu.

Kader cüzi irade ve efal-i ibad (kulun fiilleri) konularında nice eserler yazılmış. Bunlardan söz etmek en azından bir ilim tahsilidir ve yasak olması düşünülemez. Ama kaderin bir yönü var ki ondaki ince hikmetleri insan idraki kavrayamıyor. Hastalıklar musibetler nice masum insanın ölümüne sebep tabii afetler gibi... İşte bu sahada insan ne kadar kafa yorarsa yorsun bir sonuca ulaşamaz. Onun bu aczini ve ümitsizliğini şeytan en ileri manada istismar eder ve onu İlahi adalet konusunda şüphelere düşürür.

Resulullah Efendimiz(a.s.m.) geçmiş kavimlerin çoğunun kader noktasında sapıklığa düştüklerini ashabına hatırlatmış ve onları kaderin ince ve derin sırları üzerinde fazlaca durmaktan men etmiştir.

Nur Küliyatından harika bir tespit:

Hakikat-ı mutlaka mukayyed enzar ile ihata edilmez.

Yani insan aklı sınırlı ve kayıtlı. İlahi hakikatler ise mutlak yani kayıtsız. Bu sınırlı akıl kaderin o sonsuz hikmetlerini kavrayamıyor anlayamıyor. Çoğu tartışmalar da bu sahada cereyan ediyor.

İşte kaderin bu yönü hakkında ileri-geri konuşmak zarardan başka bir şey getirmiyor. Ve yasaklanmış!..

Kader Konusunu Soran Farklı Gruplar

Kader konusunu soranlar üç gruba ayrılır: Bir kısmının maksadı doğrudan doğruya zihinleri karıştırmaktır. Bu adamlarla ilk konuşulacak konu şu alemin yaratıcısına iman meselesi olacaktır. İlahi takdir ancak Allaha inananlarla konuşulur... Mimar Sinana inanmayan bir meczupla Süleymaniyenin bahçesinde Onun mimarlık sanatını tartışmanın ne manası var?!..

İkinci grup ise kader konusundaki birtakım sorularına samimiyetle cevap ararlar. İşte kader konusu ancak bu insanlarla konuşulabilir.

Üçüncü gruba gelince bunlar gerçekte dine karşı değildirler. Ancak yaşayış tarzları İslama hiç uymaz. Birtakım günahlara girmişlerdir. Bu günahların ahirette cezayı gerektirdiğini düşününce rahatsız olurlar. Cezaya isyan onları kaderi tenkit etmeye götürür. İşledikleri günahlar kalplerini durmadan yaralar. O yaralı kalpleriyle kavga edecek birini ararlar... Onu alt etmekle rahatlayacaklarını sanırlar...

Bu adamların önüne bütün akli delilleri serseniz de mesele hallolmaz. Çünkü; onlar sorularına cevap aramaktan çok günahlarına özür arama peşindedirler.

İRADENİN DÜŞÜNDÜRDÜKLERİ

Külli irade: Sonsuz işleri birlikte dileyebilen İlahi irade.

Cüzi irade: Bir anda ancak bir şey dileyebilen iki şeye birlikte taalluk edemeyen insan iradesi

İNSAN BEDENİNDE yüz trilyon kadar hücre olduğu söyleniyor. Her hücrenin de nice fonksiyonları var. İnsan bir anda iki şey irade edemezken bedenindeki bu sayısız faaliyetleri nasıl izah edecektir? Demek ki insan kendine malik değil. O bir kuldur. Bedeni külli bir irade ile tanzim ve idare ediliyor.

Biz içimizdeki hiçbir olaya karışamıyoruz ama işin tuhaf tarafı bazıları bu işleri kim görüyor diye bir kez olsun düşünme zahmetine de girmiyorlar.

Düşünseler bunu başka sorular takip edecek ve onlar hiçbir şeye aldırmaksızın gaflet içinde yaşamanın tadını çıkaramayacaklar. Ama korkunun da ecele faydası yok.

Gafletten kurtulup gerçeği bulan bahtiyar kullar ise şöyle düşünürler:

Madem ki hiçbir organım hiçbir hücrem başıboş değil öyle ise ben de başıboş olamam! İç alemimde cereyan eden bütün işler hikmetli ve faydalı. O halde ben iredemi doğru kullanarak ne dünyama ne de ahiretime fayda sağlamayan boş işlerin peşinde koşmamalıyım. Bedenimdeki her hücre semadaki her yıldız ve kainattaki her sistem İlahi emre uygun hareket ettiklerine göre kulluk görevimi aksatmamalı ibadetimi eksiksiz yerine getirmeliyim.

Sonra düşüncesini genelleştirir:

Ben kendi iç alemime karışamadığım gibi ağaç da kendi içinde işleyen fabrikanın gerçek sahibi değil. Ve o tezgahın muntazam çalışması onun kendi hüneri değil. Şu ağacı elma bu ağacı da armut verecek şekilde programlayan bir hikmet bir kudret bir ilim var.

Ve yine ben kan nehrimde akan alyuvarlardan ve akyuvarlardan habersiz olduğum gibi deniz de içindeki balıklardan habersiz. Sema da yıldızlarını tanımıyor.

Saçımı kendim yapmadığım gibi ağaçlar da yapraklarını kendileri takmıyorlar. Ormanlar dağın hüneri değil. Güneş de gezegenlerine sahip çıkamaz.

İşte kainatta meydana gelen bu sonsuz işler birlikte nazara alındığında külli ve mutlak bir iradeyi açıkça gösterirler.

Şöyle bir düşünelim:

Bu alemde birbirinden farklı ne kadar çok fiil birlikte icra ediliyor! Her an mikroplar aleminden bakterilerden al ve akyuvarlardan böceklerden kuşlara insanlara varıncaya kadar nice canlılar ölümü birlikte tadıyorlar. Onların yerleri ise boş kalmıyor. O an içinde bir o kadar hatta daha fazla varlık dünya ile tanışıyor.

Yine sayısını bilemeyeceğimiz kadar çok canlı hastalanırken aynı anda bir o kadarı da şifa buluyor. Niceleri izzete doğru tırmanırken niceleri de zillete düşüyor. Kimileri henüz yemeklerini yerken başkaları açlığa yaklaşıyorlar. Her biri bir İlahi ismin tecellisini gösteren böyle sonsuz ve birbirinden farklı hatta çoğu zaman birbirine zıt fiilleri birlikte icra etmek ancak külli bir iradenin işidir.

İşte insan o cüzi iradesini ölçü tutarak ve onun aczine noksanlığına bakarak bu sonsuz icraatları hayret ve hayranlıkla düşünür; imanı kemale erer.

İradeye Yön Vermek

İnsanoğlu harika bir yaratılışa sahip. Duyu organlarını mesela görmesini kendi iradesiyle belli bir sahaya çevirebildiği gibi kendi iradesini de iyiye yahut kötüye yönlendirebiliyor.

İşte bu noktada ruhun varlığı çok net biçimde görülüyor. Görme ve işitme gibi anlama ve irade etme de ruhun sıfatları. Bu sıfatları kullanan ruhun bizzat kendisi.

Aklını doğru çalıştıran bir insan bu kainattaki her sistemin ve insan bedenindeki her organın en güzel ve en faydalı şekilde tanzim edildiğini düşünmekle şu sonuca varıyor:

O halde ben görme işitme sıfatlarım gibi irade sıfatımı da bütün alemlerin Rabbi olan Allahın razı olduğu biçimde kullanmalıyım. Ancak böylece o sıfatın hakkını vermiş ve ondan en iyi şekilde faydalanmış olurum.

İradelerini yine kendi iradeleriyle Allahın külli iradesine tabi kılanlar sonsuz saadet menzili olan Cennete gidiyorlar. Bu büyük sermayeyi nefisleri hesabına kullananlar ise ebedi azap menziline doğru yol alıyorlar.

Bu noktada şöyle bir soru hatıra gelebilir:

Biz İlahi iradeyi nasıl bileceğiz ki hareketlerimizi davranışlarımızı ona uygun kılalım?

Allahın razı olduğu işler ve haller peygamberler ve kitaplarla insan- oğluna bildirilmiş. Ama bu hususta bir zorlama da getirilmemiş. Yani insan bu dünyaya kendi iradesi dışında getirildiği halde ebedi yolculuğunda Cennet ve Cehennem şıklarından dilediğini tercih etmekte serbest bırakılmış.

İşte insan cüzi iradesini yerinde kullanarak ahiret menzillerinden cenneti tercih edebiliyor. O saadet yurdunun yollarını Cenab-ı Hak İlahi iradesiyle çizmiş: İman edilecek ibadet yapılacak zekat verilecek haram yenmeyecek kumar oynanmayacak yalan söylenmeyecek istikametten sapılmayacak...

Ama insanı bu iradeye uymakta zorlamamış. Nitekim Kuran-ı Kerimde dinde zorlama yoktur buyurulması İlahi iradenin bu noktadaki en açık ve net bir ifadesidir.

O halde insan kendi iradesini istikamet yolunda ve helal dairesinde kullanırsa kazanacaktır. Aksi halde zararı çok büyük olur.

Büyük müfessir Elmalılı M. Hamdi Yazırdan güzel bir tespit:

Beşerde cihet-i ızdırar kudretullahın şahidi cihet-i ihtiyar da iradetullahın şahididir.

Cihet-i ızdırar insanın iradesi dışında başına gelen hadiseler yahut bedeninde iç aleminde icra edilen faaliyetlere bakıyor. Bunların tamamı İlahi kudretle yaratılıyor. Dileyen de O yaratan da.

İnsan bunları düşündükçe kendi varlığında ve bütün kainatta faaliyet gösteren o İlahi kudret karşısında aczini en ileri manada hissetmeli. Bu his onu kulluk şuuruna götürür.

Nedir kulluk şuuru?

Bu konuda Allah Resulünün(a.s.m.) bir hadis-i şeriflerini nakletmekle yetineceğim:

İçinizde Allahı en çok seven benim. Bununla beraber Allahtan en fazla da ben korkarım.

Cihet-i ihtiyarın İlahi iradeyi göstermesi kanaatimce şöyle oluyor:

İnsan kendi iradesiyle bir işi gördüğünde şöyle düşünmeli:

Ben iç alemimde bu işi yapmaya karşı önce bir istek hissettim. Sonra iradem kullanarak bu işi yapmaya karar verdim. Daha sonra da kudretimi ve diğer sıfatlarımı bu işe yönlendirdim. Bu hal gösteriyor ki şu alemde yapılan sonsuz faaliyetler de mutlaka irade edilmişler ve öylece icra sahasına konulmuşlar.

İradeyi Yanlış Anlayanlar:

İrade konusu asırlar önce tartışılmış ve sonuca bağlanmış. Ama gel gör ki kader hakkında ileri geri konuşanlar bunlardan çok uzakta bulunuyorlar. Cebriyecilerden söz etseniz tanımadıklarını söylerler. Ama konuştuklarını özetlerseniz karşınızda Cebriye mezhebini bulursunuz. Bunun tam tersini savununlar da Mutezile nedir bilmezler ama fikirleri onlarla tam bir uyum gösterir paralellik arz eder.

Peygamber Efendimiz(a.s.m.) bir hadis-i şeriflerinde ümmetinin ileride yetmiş üç fırkaya ayrılacağını haber verir ve bunların sadece birisinin kurtuluşa erdiğini diğerlerinin nar ehli olacaklarını bildirir. O tek zümreyi de benim ve ashabımın yolunda gidenler şeklinde tarif eder; yani ehl-i sünnet cemaatı. İşte o yetmiş iki fırkadan birisi Cebriyeciler bir diğeri de Muteziledir.

Cebriyeciler cüzi iradeyi hiçe sayarlar ve insanın yaptığı bütün işlerde rüzgarın önündeki yaprak gibi iradesiz olduğuna inanırlar. İnsanda iki çeşit faaliyet olduğunu görmezlikten gelirler. Kalbin çalışmasıyla elin yazı yazması arasında bir fark görmezler. Saçların büyümesiyle bir inşaatın yükselmesini aynı kabul ederler. Sürüklenerek götürülmeyi yürümekle bir sayarlar. Onlara göre uykuya geçmekle yoldan geçmek eşittir. Her fiil bir cebir altında işlenir ve insan iradesi diye bir şey yoktur.

Mutezileye gelince onlar birincilerin aksine insanın kendi fiillerini kendisinin yarattığına inanacak kadar ileri giderler.

Bunlar şöyle yanlış bir değerlendirmeden yola çıkarlar:

Şerleri ve kötülükleri Cenab-ı Hakkın yaratmasını Onun izzetiyle güya bağdaştıramazlar. Ve bunları insanın bizzat kendisinin yarattığını iddia ederler.

İşte İslamın çizdiği istikamet çizgisi bu iki sapık görüşün her türlü aşırılığından uzaktır.

CÜZ-İ İRADE

İrade: İstek arzu. Dileme

Cüz-i irade: İki ayrı fiile birlikte taalluk edemeyen irade

İNSANIN ARZA halife olmasında en büyük esas: Cüz-i irade. Meyvelerini vermekte hiçbir tercihe sahip olmayan ağaç yörüngesinde dönmeye mahkum dünya yerinden kıpırdayamayan bir dağ istediği renge bürünemeyen çiçek uysal olamayan aslan bal veremeyen ipek böceği...

İşte külli bir iradenin emri altında vazifelerini yerine getiren bunca mahlukun başına İlahi takdir bir halife tensip buyurdu: İnsan.

Ona bir cüz-i irade verdi. İradesiz kainatın bu iradeli meyvesine dilediği mesleği seçme arzu ettiğini yiyip içme istediği menzillerde dolaşma ve hepsinden önemlisi kendisine inanıp inanmama ibadet edip etmeme hürriyeti tanıdı.

Böylece her biri ayrı bir yöne giden farklı tercihlerde bulunan değişik şeylerden zevk alan insanlar çıktı ortaya. Ve Üstad Bediüzzamanın ifadesiyle insanın bir ferdi sair hayvanatın bir nevi hükmünde oldu.

Bülbül ve pars birbirinden ne kadar uzak iki hayvan nevi. Ama insanın bülbülü daha tatlı ötüyor ve insanın parsı daha yırtıcı.

Koyun ve yılan... Birinin sütüne doyulmaz diğerinin zehrinden kaçılır. Ama insanın ilmi sütten daha tatlı ve sapık fikirler zehirden daha zararlı.

Bütün bu farklılıklar Dünya ahiretin tarlasıdır hadis-i şerifinin hükmüne göre cennet ve cehennemde muhtelif meyveler verecekler.

Bütün bu acı ve tatlı meyvelerin köküne indiğimizde karşımıza cüz-i irade çıkar.

Cüzi bir anda ancak bir şeye taalluk etme işleri sırayla birbirini takiben yapma manasına geliyor. Buna teakub deniliyor.

İnsanın iradesi cüzidir yani insan bir anda ancak bir şey irade edebilir. Birden fazla şeyi ise sırayla.

İnsanın zihni ve lisanı ve semi; cüzi ve teakubi oldukları gibi fikri ve himmeti dahi cüzidir. Ve teakub tarikıyla yalnız bir şeye taalluk eder ve meşgul kalır.
— Muhakemat

Demek ki insan bir anda iki ayrı şeyi düşünemiyor iki harfi birlikte söyleyemiyor iki sözü beraber anlayamıyor.

Nur Külliyatında insanın İlahi isimlere üç cihetle ayna olduğu izah edilir. Bunlardan biri de İnsana verilen nümuneler nevinden cüzi ilim kudret basar sem malikiyet hakimiyet gibi cüziyat ile kainat Malikinin ilmine ve kudretine basarına semine hakimiyet-i rububiyetine ayinedarlık etmektir. İşte insan nasıl o azıcık kuvvetini ölçü alarak kainattaki bütün faaliyetlerin İlahi bir kudretle icra edildiğini anlıyorsa cüz-i iradesini de aynı şekilde de ölçü yapıyor ve bu alemdeki hadsiz faaliyetlerin birlikte irade edilmesiyle kendini hissettiren mutlak ve sonsuz bir iradeyi uzaktan uzağa tefekkür edip hayran kalıyor.

İnsanoğlu harika bir sanat eseri. Bu harikalıkta bir pay da cüz-i iradeye ait. İnsan bir anda iki şeyi irade edemezken bedeninde sayısız denecek kadar çok faaliyetler birlikte yürütülüyor. Yaklaşık yüz trilyon hücre her hücrede en az yüz trilyon atom ve bunların her birinde icra edilen nice faaliyetler... İşte bu tablodan külli bir irade açıkça okunur elbette ki oku emrini doğru değerlendirenler için.

İnsan şöyle düşünür: Ben iki işi birlikte göremezken bende bu kadar çok icraat birlikte nasıl sürdürülüyor? Ve cevabını hemen verir: O halde ben kendime gerçek manada malik değilim. Ruhum İlahi bir kanun bedenim onun tasarrufunda bir memur gibi. İkisi de Allahın mülkü ikisi de Hakkın mahluku ve her ikisi de emanet.

Bedenin ruhumuza emanet verildiğini çok iyi biliyoruz. Ya ruhumuz kime emanet verilmiş?

Bu sorunun cevabında da karşımızda yine cüz-i iradeyi buluyoruz. Cenab-ı Hakk ruha cüz-i irade takmış ve bu iradeyle o en güzel mahlukunu bir başka varlığa değil bizzat o ruhun kendisine emanet etmiş.

O halde biz ruhumuzu haram sahalarda kendi keyfimizce dolaştıramayız.

Aklımızı yanlış işlere yoramaz hafızamıza yanlış bilgiler dolduramayız.

Hayalimizi haram işlere gönderemez sevgimizi gayr-ı meşru sahalarda çalıştıramayız.

Cüz-i irade ile cüz-i ihtiyari çoğu zaman birbiri yerine kullanılırlar. Ama aralarında az da olsa bir fark var. İhtiyar seçme tercih etme demektir. Bu seçme ise irade ile yapılır. Yani insan kendisine ihsan edilen irade sıfatı ile ihtiyar eder. Ama bu ihtiyarı cüzidir bir anda birden fazla şeyi seçmeğe güç yetiremez. Demek ki ihtiyar iradeye dayanıyor irade ihtiyara değil.

Cüz-i irade meleklerde de var ama insandakinden çok farklı. Cebrail (a.s.) kendisine verilen bir İlahi emrin gereğini cüz-i iradesiyle yerine getirir. İlahi bir emri başka meleklere yine iradesiyle tebliğ eder. Şu farkla ki onda emrin zıddına hareket etme iradesi yoktur ve insan iradesinden bu yönüyle ayrılır.

Şu da var ki melekler derecelerine göre bir anda çok yerlerde bulunabilir ve farklı nice işleri birlikte irade edebilirler. Yine de bu iradeleri mutlak değil sınırlıdır; ancak belli hudutlar arasında cevelan edebilirler.

Melaike gibi zişuur olanların yalnız cüz-i ihtiyarıyla cüzi icadsız kesb denilen bir nevi hizmet-i fıtriye ve ameli bir nevi ubudiyetten başka ellerinde yoktur. — Şualar

İnsanda iki türlü fiil cereyan eder birisi ihtiyari diğeri ise ızdırari. Birincisinin ortaya çıkmasına insan iradesi şart kılınmış ikincisi ise tamamen onun iradesi dışında. İhtiyari fiillerde insanın elinde sadece talep etme meyletme kesb etme var; yaratma ise Allaha mahsus...

Adetullah üzerine irade-i külliye-i İlahiye abdin irade-i cüziyesine bakar. — İşaratül-İcaz

Kul bir işi yapmak için cüz-i iradesini sarf ettikten sonra o işe külli irade taalluk eder ve o fiil yaratılır.

Bilim adamlarımız bir tek kolumuzu kaldırıp indirmemizde yetmiş çeşitten fazla kimyevi reaksiyon vuku bulduğunu ve her bir çeşit reaksiyonun da binlerce kez cereyan ettiğini söylüyorlar. Bunların hiçbiri bizim işimiz değil. Ama biz kolumuzu kaldırmayı irade etmesek bu reaksiyonlardan hiçbiri ortaya çıkmıyor.

Bir konuşma hadisesi dudaktan dilden tükürük bezlerinden beyinden akla hafızaya kadar uzanan maddi ve manevi nice cihazın birlikte çalışmasının neticesi. Bütün bu işleri Allah yaratıyor; ama biz konuşmak istemesek bunların hiçbiri icra edilmiyor.

Bedenimizi hayalen büyüttükçe büyütelim ve irademiz dışındaki faaliyetleri artırdıkça artıralım karşımızda bütün bir kainatı buluruz.

Suyun akması da kanımızın deveranı gibi kendi iradesiyle değil. Çiçeklerin boy göstermesi de saçımızın uzaması gibi kendi isteğiyle değil. Güneşin doğup batması da dünyaya gelişimiz ve gidişimiz gibi kendi keyfince değil.

İşte bütün bu sonsuz faaliyetler birlikte ortaya çıkıyor. Ayrı varlıklarda birbirine zıt fiiller beraber yürütülüyor. Bir grup dünyaya gelirken bir başka grup kabre ayak basıyor. Nice hastalar şifa bulurken nice sağlar da hastalığa tutuluyorlar. Birileri gülüp oynarken berikiler ağlıyor sızlanıyorlar.

Bütün bunlar birbirinden farklı fiiller; ama hepsi birlikte meydana geliyorlar.

Bu sonsuz fiiller birlikte düşünüldüğünde kalbi bozulmamış her insanın vicdanında şu mana inkişaf eder: Ben de cüz-i irademden yine irademle vazgeçmeli ve şu mutiler ordusuna katılmalıyım. İrademi kendi keyfimce değil Hakkın rızasına uygun biçimde kullanmalıyım.

Böyle diyerek dünya hayatını helal dairesi içinde geçirenler irade imtihanını başarır melekler gibi sadece hayrı irade eder hale gelirler.

Bu noktaya nefis ve şeytana rağmen ulaştıkları için de meleklerden ileri geçerler.

BÖYLE Mİ OLURDU?

İnsanın ihtiyari eserlerindeki adem-i kemal; cebri nefy ihtiyarı ispat eder.
— Hutbe-i Şamiye

CEBRİYECİLER istikamet yolundan sapma gösteren ve ehl-i dalalet olarak adlandırılan yetmiş iki fırkadan birisidir. Onlara göre insanın hür iradesinden söz edilemez; o rüzgarın önündeki bir yaprak gibidir. İnsanlar bütün işlerini İlahi iradenin cebri altında yaparlar.

Nur Külliyatında bu yanlış fikre cevap olacak birçok bahis bulunmakla birlikte bu cümlede konu bambaşka bir cepheden ele alınmış ve cebriyeciler bu yönden de büyük bir darbe yemişlerdir.

Bilindiği gibi insanda iki türlü fiil icra ediliyor: Birisi ihtiyari diğeri ise ıstırari.

Birinci tip fiillerde insan cüzi iradesini ne yönde kullanıyorsa Cenab-ı Hak da külli irade ve kudretiyle o şeyi yaratıyor. İkincisinde ise insanın iradesi hiç söz konusu değil; dileyen de Cenab-ı Hak yaratan da.

Odamızın bir duvarını söküp yeniden yapmamız birinci gruba hücrelerimizin değişmesi ise ikinci gruba giriyor.

İşte bu iki fiil karşılaştırıldığında birincide çok noksanlıklar görülüyor; ikinci ise en mükemmel bir şekilde icra ediliyor.

Üstad buyuruyor ki eğer cebir olsa ve insan iradesinin hiç rolü olmasaydı kişinin kendi iradesiyle yaptığı işlerin de her zaman mükemmel olması gerekirdi.

Onlardaki adem-i kemal yani kemalin bulunmayışı mükemmeliyetten uzaklık gösteriyor ki bu işler insanın ihtiyariyle iradesiyle yapılmışlar Allah tarafından cebr ile ve doğrudan yaratılmamışlardır.

İnsanın şeker pancarından yaptığı şekerle arının çiçeklerden dokuduğu bal karşılaştırıldığında insanın ne kadar gerilerde kaldığı görülür. Eğer insanın iradesi olmasaydı ve işlerinin tamamı İlahi irade ile tanzim edilseydi insan gibi arza halife olarak yaratılan üstün bir varlığın eseri bir böceğin eserinden bu kadar geri kalır mıydı?

Okur yazar olmayan ve sanat nedir bilmeyen bir annenin doğurduğu çocuk ile sahasında en ileri noktaya gelmiş bilgili ve mahir bir heykeltıraşın yaptığı çocuk heykelini karşılaştırdığımızda da benzer şeyler söyleyebiliriz.

Misaller çoğaltılabilir.

DİLEME ve YARATMA

Cenab-ı Hakkın efalinde tercih edici bir garaza bir illete ihtiyaç yoktur. Ancak tercih edici Cenab-ı Hakkın ihtiyarıdır. — İşarat-ül İcaz

CENAB-I HAK Gani-i Mutlaktır. Mutlak kayıt altına alınmayan hiçbir şeyle kayıtlanmayan Gani ise ihtiyaçtan münezzeh demektir. Mutlak Gani denilince bu mana daha da pekiştirilmiş oluyor.

Şöyle ki:

Kainatın yaratılıp yaratılmaması insanların iman edip etmemesi cennet ve cehennemi halk etmek veya etmemek Allah için hiç fark etmez. Allah bunların hepsinden müstağnidir.

Tercih edici bir garaza ihtiyaç yoktur. ifadesi bize bu dersi verir.

O halde bu alem niçin yaratıldı? denilecek olursa bunun cevabı Allah iradesiyle bu şıkkı tercih etti. şeklinde olacaktır.

Yaratmayı irade buyurmasındaki asli unsuru da Cenab-ı Hak bir hadis-i kutsisiyle bize şöyle bildirmektedir:

Rahmetim gazabımı geçti.

Çok farklı yönleri olan bu kelamın bir yönü de şudur:

Allah vardı onunla birlikte hiçbir şey yoktu. kutsi hadisinde haber verildiği gibi bu varlık alemi bir dönem yokluk karanlığında bulunuyor ve varlık sahasına çıkmak için sanki İlahi rahmetin tecelli etmesini bekliyordu. Allahın rahmeti gazabını geçmiş ve bu kainatı yaratmayı irade buyurmuştur.

Kader Risalesinde geçen Tercih bila müreccih caizdir ve vakidir. İrade bir sıfattır. Onun şeni böyle bir işi görmektir. cümleleri bize bu gerçeği anlamaktadır. Yani bu kainatın yaratılması için mutlaka mucib bir müreccih (onun yaratılmasını gerekli kılacak bir sebep) gerekmez. Gerektiği şeklindeki bir düşünce Allahın Gani ve Müstağni isimleriyle bağdaşmaz.

O halde Allah katında bu alemin yaratılması ile yaratılmaması birbirine denktir ve İlahi irade bu alemin yaratılması şeklinde tecelli etmiştir.

KADER KONUSUNDA ÇOKCA SORULANSORULAR-I

Ezel: Evveli olmamak. Kıdem

Ezeli: Evveli olmayan. Kadim.

İlm-i ezeli: Allahın ezeli olan ilmiyle olmuş ve olacak her şeyi birlikte bilmesi.

KADERİ YANLIŞ anlayan ve cüzi iradeyi de yine yanlış değerlendiren bazı kesimlerin sıkça sordukları iki soru var. Bunlar üzerinde biraz durmak gerekiyor.

Birinci Soru:

Madem Cenab-ı Hak ezeli ilmiyle benim ne yapacağımı biliyor öyleyse benim ne kabahatim var?

Önce şunu belirteyim: Bu sorunun sahibi hem samimi değil hem de Türkçe bilmiyor... Bu iki hususu açıkladıktan sonra sorunun cevabına geçmek istiyorum.

Soru sahibi niçin samimi değil? Önce onu açıklayayım:

Her insan vicdanen bilir ki kendisinde iki ayrı hareket iki ayrı fiil söz konusu. Bir kısmı ihtiyari yani kendi isteğiyle iradesiyle ortaya çıkıyor. Diğer kısmı ise ızdırari; yani tamamen onun arzusu iradesi dışında cereyan ediyor.

Mesela; konuşması susması oturması kalkması birinci gruba; kalbinin çarpması boyunun uzaması saçının ağarması da ikinci gruba giren fiillerden.

O birinci grup işlerde istemek bizden yaratmak ise Allahtan. Yani biz cüzi iademizle neyi tercih ediyor neye karar veriyorsak Cenab-ı Hak mutlak iradesiyle onu yaratıyor. İkinci tip fiillerde ise bizim irademizin söz hakkı yok. Dileyen de yaratan da Cenab-ı Hak. Biz bu ikinci gruba giren işlerden sorumlu değiliz. Yani ahirette boyumuzdan rengimizden ırkımızdan cinsiyetimizden yahut dünyaya geldiğimiz asırdan sorguya çekilmeyeceğiz.

İşte soru sahibi bu iki fiili bir sayma gafleti içinde... Ama işin önemli yanı bu iddiasına kendisi de inanmıyor... İşlediği günahlarda kaderin onu zorladığını iddia ederken samimi değil!...

Bunu nereden bileceğiz? diye sorulabilir.

Yaşayışından! Bir örnek vereyim:

Bir adam düşününüz. Kaderin kendisini zorladığına bağladığına ve iradesini elinden aldığına gerçekten inanmış olsun. Bu adam sabahleyin uyandığında yatağında öylece kalakalır; kalkamaz. Kaderini bekler. Bakayım der eğer kaderimde kalkmak varsa yataktan kalkarım.
Yoksa ben buna nasıl karar verebilirim?!.. Hangi mahkum içerisine tıkıldığı hapishane arabasını dilediği yöne sürebiliyor?!..

Gelelim asıl samimiyetsizlik örneğine: Buna samimiyetsizlik demek de az kalır... Bu doğrudan doğruya İlahi rahmete iftira.

Adam yaptığı bütün müspet işlere sahip çıkıyor Ben yaptım ben kazandım diye göğsünü gere gere anlatıyor bunları... Ama sıra işlediği günahlara yaptığı hatalara ettiği zulümlere gelince kadere yapışıyor: Kaderimde bu varmış diye işin içinden çıkmaya çalışıyor.

Evine giren hırsızı mahkemeye verirken kaderi unutuyor. Bu adam diyor benim evime girdi şuyumu çaldı buyumu gasp etti. Hırsızın: Ben masumum. Benim kaderimde soymak bu zatın kaderinde de soyulmak varmış şeklindeki müdafaasına kızıyor köpürüyor çıldıracak hale geliyor!.. Ama sıra kendi işlediği günahlara gelince utanmadan ve sıkılmadan o hırsızın müdafaasına sarılabiliyor!..

Böyle birisiyle kader konusunu ciddi manada konuşmak mümkün mü?

Gerçek şu: Biz her türlü işimizde fiilimizde kaderin mahkumu değiliz. İhtiyari fiillerde yani kendi irademizle yaptığımız işlerde serbest bırakılmışız. Bunu vicdanen biliyoruz. Bu fiillerde daha önce de belirttiğim gibi isteyen biziz yaratan ise Cenab-ı Hak...

Zaten dünyaya imtihan için gönderilmiş olmamız da bunu gerektirmiyor mu?

İmtihana giren bir aday dilediği salonda imtihan olamaz. İmtihanı istediği saatte başlatamaz ve sona erdiremez. Soruların puanlamasını kendi tayin edemez. Bütün bunlar onu imtihan eden kimsenin tayini ve tespiti iledir. Fakat imtihan başladıktan sonra cevapları dilediği gibi verir... İmtihan süresince kendisine müdahale edilmez. Aksi halde buna imtihan denmez.

Şimdi şu sorunun cevabını arayalım:

İnsanlar bu dünyada kendi amel defterlerini diledikleri gibi doldurmuyorlar mı? İlahi emir ve yasaklara uyup uymama konusunda serbest değiller mi?

O halde bu adamlar neyin davasını görüyorlar?!.. Bir yandan işledikleri günahların sorumluluğundan kurtulmak için iradelerini inkara kalkışıyor; diğer yandan mesela pencerelerini taşlayan ve Allahın sorumlu bile tutmadığı küçük bir çocuğu dövmekten de geri durmuyorlar. Bu sahne onları sorumlu kılmaya ve utandırmaya yetmiyor mu?

Soru sahibinin Türkçe bilmediğinden söz etmiştik. Bunun ispatı gayet kolay. Geliniz bu soruyu dilbilgisi yönünden inceleyelim:

Madem Cenab-ı Hak ezeli ilmiyle benim ne yapacağımı biliyor öyleyse benim kabahatim ne?

Bu cümlede iki tane fiil geçiyor: Biri yapmak diğeri bilmek.

Yapmak fiilinin öznesi: Ben.

Bilmek fiilinin öznesi: Cenab-ı Hak.

Yani soru sahibi ben yapıyorum Allah da biliyor diyor. Ve sonra bize soruyor: Benim kabahatim ne?

Ona nazikane şu cevabı veriyoruz:

Senin kabahatin o işi yapmak.

Bu konuda Nur Risalelerinden Sözler adlı eserde şu tespit yapılır:

Kader ilim nevindendir. İlim maluma tabidir. Yani nasıl olacak öyle taalluk ediyor. Yoksa malum ilme tabi değil.

İlim bilmek ya da bilgi manasına geliyor. Malum bilinen alim ise bilen yahut bilgin.

Bu kaideyi bir misal ile açıklamaya çalışalım. Mesela ben bir gencin Fen Fakültesinde okuduğunu bilmiş olayım. Bu bilgim ilimdir. Malum ise o gencin o fakültede öğrenci olduğu. İşte benim ilmim bu maluma tabidir. Yani o genç Fen Fakültesinde okuduğu için ben de onu öylece bilirim. Malum ilme tabi olsaydı ben onu tıpta okuyor bilirdim o da tıp öğrencisi olurdu...

Misaller çoğaltılabilir.

Madem Cenab-ı Hak benim ne yapacağımı biliyordenilmekle Allahın alim olduğu soru sahibinin ise o fiili yapacağı peşinen kabul edilmiştir. İşte o adamın söz konusu fiili işlemesi malum Allahın bunu ezeli ilmiyle bilmesi ise ilimdir. Ve bu ilim maluma tabidir. Eğer malum ilme tabi olsaydı sorunun şöyle sorulması gerekirdi:

Madem ben Cenab-ı Hakkın bildiğini yapıyorum öyleyse ne kabahatim var?!

Böyle söylenmiyor söylenemez de. Allahın ilmi hakkında kim ne konuşabilir?!.

Yukarıda Sözlerden naklettiğimiz cümlelerin devamında da şöyle buyurulur:

Yani ilim desatiri; malumu harici vücud noktasında idare etmek için esas değil. Çünki malumun zatı ve vücud-u haricisi iradeye bakar ve kudrete istinad eder.

Bilindiği gibi bir şeyi bir hadiseyi yahut bir fiili bilmek onun faili olmak için yeterli değildir.

Bir misal:

Konuşmayı herkes bilir. Ama bir insan bu işe teşebbüs etmedikçe ve konuşma fiilini işlemedikçe onun konuştuğundan söz edebilir miyiz?

Bir başka misal:

Allah Resulü(a.s.m.) İstanbulun fethini müjdelemiştir. Ama fetih fiilini Sultan Mehmet işlediği için fatih ünvanını o padişaha veririz. İstanbulu Peygamber Efendimizin(a.s.m.) fethettiği gibi bir iddiada bulunmayız.

Demek ki fail olmak için fiili bilmek yetmiyor... Onu irade etmek bizzat teşebbüs etmek ve işlemek gerekiyor... İşte Allah insanın bütün amellerini bütün fiillerini bilir. Ama iradesini ve kuvvetini sarf ederek o işi yapan insandır ve her türlü sorumluluk da ona aittir.

Daha önce de belirttiğim gibi; kul kendi cüzi iradesini -hayır olsun şer olsun- hangi işe sarf ederse Cenab-ı Hak onu yaratır. İstemek kuldan yaratmak Allahtandır. Fakat bütün fiilleri Allahın yaratması insanı sorumluluktan kurtarmaz... İnsana kuvvet ihsan eden her türlü imkanı bağışlayan Allahtır. Kul bu imkanı bu kuvveti Onun rızasına aykırı olarak kullanırsa elbette sorumlu olur suçlu olur.

Şöyle bir düşünelim:

Bir emniyet mensubu yetkisini ve silahını kötüye kullanarak birisini haksız yere vursa devlete mi katil denilecektir yoksa o görevliye mi?

Şüphesiz katil o görevlidir!.. Şimdi bu görevli Ben o suçu devletin imkanlarıyla işledim. Ne kendi silahımı kullandım ne de kendi mermimi şeklinde bir özür beyan edebilir mi?.. Eğer etse devlete hakaret ve iftiradan dolayı ayrıca cezalandırılması gerekmez mi?..

Maalesef Allahın mutlak saltanatına sonsuz kudretine ve sınırsız merhametine karşı bu küstahça ve nankörce iftirayı yapanlar çıkabiliyor!..

Konuyla yakın ilgisi olduğu için ezel meselesine de kısaca değinmek isterim. Kader risalesinde şöyle bir ifade yer alır:

Hem ezel; mazi silsilesinin bir ucu değil ki eşyanın vücudunda esas tutulup ona göre bir mecburiyet tasavvur edilsin. Belki ezel; mazi ve hal ve istikbali birden tutar yüksekten bakar bir ayine-misaldir. — Sözler

Allahın zatı gibi sıfatları da ezeli. Bu sıfatlardan birisi olan ilmi de ezeli. Allah ezeli ilmiyle olmuş ve olacak her şeyi birlikte bilir. Birini önce diğerini sonra bilmesi söz konusu değildir.

İnsan zamanla kayıtlı oluğu için olayları ancak vuku bulduktan sonra bilebilir ve öğrenebilir. Bu sınırlı ilmiyle zamandan münezzeh olmayı ve ezeli ilmi kavraması elbette mümkün olmaz. Ama yukarıdaki harika misal bu hakikati insan aklına bir derece yakınlaştırır: Bir aynayı şuurlu farz ediyor ve onu yüksek bir yerden tutarak aşağıları temaşa ettiriyoruz. Bu ayna tam karşısına düşen dar

bir sahayı gördüğü gibi o sahanın sağına ve soluna düşen çok geniş bir sahayı da görebilir. Bu misalde sol taraf geçmiş zamanı sağ ise gelecek zamanı temsil etmektedir.

Ayna gördüğü mekanın içinde bulunmadığı ondan çok yükseklerde durduğu için mekan onu kayıtlayamaz. Bu güzel misali zamana da tatbik etmek mümkün. Demek ki zamandan münezzeh olanı da zaman kayıtlayamıyor.

Çoğu insanımızın aldandığı önemli bir nokta var: Zaman mefhumunu yanlış yorumlamak!..

Olay gelecek zamanda ortaya çıkacaktır ama Allah onu ezeli ilmiyle bilmektedir... İşte bu ilim insanı zorlayıcı bir unsur olarak gösterilmeye çalışılıyor.

Şu anda soru sahibiyle ezel konusunu konuştuğumuzu kabul edelim ve kendisine şu soruyu soralım:

- Cenab-ı Hak şu anda neler konuştuğumuzu biliyor mu?

- Elbette!

- Onun bu ilmi bizi şöyle veya böyle konuşmaya zorluyor mu?

- Hayır.

- Biz bu sohbeti on gün sonra yapsak durum değişir mi?

- Değişmez.

O halde bu noktada bugün ile on gün sonrasının farkı yok demektir.

Şimdi aynı soruyu geçmiş zaman için soralım:

- Biz bu sohbeti on gün önce yapsaydık Allahın bunu bilmesi irademizi hükümsüz kılacak mıydı? Yani biz kendi irademizle konuşamayacak mıydık?

- Elbette konuşacaktık.

Demek ki mazi hal ve istikbal yani geçmiş zaman şu an ve gelecek zaman Allahın ezeli ilmi için fark etmiyor. Ve her üç halde de ilim maluma tabi... Biz ne konuştuysak ne konuşuyorsak yahut ne konuşacaksak Allah ezeli ilmiyle onu biliyor. Malum ilme tabi olmadığı içindir ki Allahın bilmesi bizi zorlamıyor irademizi bağlamıyor...

Bunu vicdanen bildiğimiz halde aksini nasıl iddia edebiliriz? Nasıl olur da on gün sonra işleyeceğimiz günahlar için böyle bir özre yapışabiliriz?!..

Bu tip iddialarda bulunan insanlar Allahın zamandan münezzeh olduğunu unutuyor; bu hakikatten gaflet ediyorlar.

Allahın hem zatı ezeli hem de sıfatları... Bizim ise zatımız ve sıfatlarımız sonradan yaratılmış... Elbette biz Onun ne zatını ne de sıfatlarını layıkıyla bilemeyiz ezeli ve zamandan münezzeh oluşunu hakkıyla kavrayamayız... Nasıl kavrayabiliriz ki henüz zamanın ne olduğunu bile anlamış değiliz!..

Zaman nedir? Nasıl bir şeydir? Aynı anda o nehir içinde her şey akıyor ama niçin her birine farklı tesirleri oluyor?.. Çocukları gençliğe tırmandırırken olgunları ihtiyarlığa ihtiyarları da ölüme sürüklüyor. Bu nehir aşağı doğru mu akıyor yukarı doğru mu?

Şair haklı olarak soruyor:

Nedir zaman nedir?
Bir su mu bir kuş mu?
Nedir zaman nedir?
İniş mi yokuş mu?

Biz zamanla kayıtlıyız. Dünümüz var yarınımız var. Bunlar ömür denilen hayat süresinin safhaları... Lakin bu safhalar hep nisbi yani birbirine göre bu isimleri alıyorlar... Bu günümüz yirmi-otuz saat kadar önce yarın diye yad ediliyordu. Sabaha çıktığımızda ondan söz ederken dün diyeceğiz. Geçmiş ve gelecek zaman da dün ve yarından farklı değil.

Her gün her saat hatta her an ayrı bir alem... Belli bir anda kainatta cereyan eden bütün hadiseler bir an öncesine ve bir an sonrasına göre farklı tablolar meydana getiriyorlar. Öyleyse her an bu alemde ayrı bir levha sergileniyor...

İşte zaman sıra sıra dizilen bu tablolarda okunuyor yahut bu tablolar zamanın içinde dokunuyor...

Zaman hakkında çok şeyler söylenmiş. Mahiyeti ne olursa olsun gerçek şu ki varlıkların hareketleriyle seyirleriyle konup göçmeleriyle ilgili bir mefhum olan zaman bütün alemlerin Rabbi ve Halıkı için söz konusu olamaz... Yaratılmış ve yaratılacak bütün eşyayı ezeli ilmiyle bilir. Ayet-i Kerimede ne güzel buyurulur:

Yaratan bilmez olur mu? O Latiftir her şeyden haberdardır. — Mülk Suresi 14

Geçenlerde harika bir yazı okudum. Özet olarak şöyle: Bir kitaba bakan insan düşünmeli ki bu kitaptaki her kelime her satır her harf yazılmış. O halde bunları yazan zat yazı cinsinden olmayan kelimeye harfe benzemekten münezzeh birisi olmalı!..

Şimdi bu ifadeleri konumuza tatbik edelim. Şu dünyamız şu bütün insanlar hayvanlar bitkiler zaman nehrinde durmadan akıyorlar... Ölüme kıyamete doğru yol alıyorlar... Bu nehri akıtan zat elbette zamandan münezzehtir. Yani onunla bağlı ve kayıtlı değildir... Ve bu nehirde akanların hiçbiri zamandan münezzeh olmayı layıkıyla bilemez.

FİİLİN SIFATI

HAYIR VE ŞER Allahtandır. Hayrı da şerri de yaratan ancak Odur. Lakin hayra rızası var şerre ise yok. Kaldı ki hayır ve şer dediğimiz yapılan işin işlenen fiilin Allahın emir ve rızasına uygun olup olmamasıyla ilgili. Yani fiilin kendisiyle değil sıfatıyla alakalı.

Şöyle ki konuşma görme işitme yürüme... hepsi birer fiil. Hayır olsun şer olsun bütün bu fiilleri yaratan Allahtır. İşlenen fiil İslama uygun ise hayır aksi halde şer olur. Zaten Allahın birliğine iman eden bir insan Onu bütün bu işlerin bu fiillerin tek yaratıcısı olarak bilmiş olmuyor mu?

İnsan bir işi yapmayı sadece arzu eder ve cüzi iradesini o işi yapmaya sarfeder. Neticeyi yaratan ise Allahtır. Hakikat böylece bilinmezse ortaya şöyle bir tezat çıkar: Aynı fiil hayır olunca Allah tarafından yaratılır aksi halde... Evet aksi halde... cümlenin sonunu nasıl getireceğiz?

Bir tek misal verelim:

Görme fiilinin yaratıcısı Allahdır. Göz fabrikası Onun. Işık hammaddesi Onun.. Görülen bütün eşya da Onun. O halde bir insan neye bakarsa baksın görmeyi yaratan Allahdır. Baktığı helal ise bu bakış hayır olur haramsa şer.

Hayrı da O yaratır şerri de...

ŞERRİ YARATMAK

Halk-ı şer: Şerrin yaratılması.

Kesb-i şer: Şerrin kazanılması yapılması işlenmesi.

İnsan iradesinin şerre yönelmesi.

Kesb-i şer şerdir; halk-ı şer şer değildir. — Sözler

ŞERRİN yaratılması şer değildir; şer olan onu kesb etmek yani şerri kazanmak ona yönelmek ve onu irade etmektir.

Bütün ilahi isimler gibi bütün ilahi fiiller de güzeldirler. Halık ismi güzel olduğu gibi yaratma fiili de güzeldir.

Rahman ismi gibi Kahhar ismi de güzeldir; güzel olmayan kahrı gerektiren isyanları işlemektir.

Suç işlemek şerdir ama suçluyu hapse atmak şer değildir.

Dalalet fırkalarından birisi olan Mutezile Mezhebinde şerrin yaratılması şer telakki edilir. Buna göre canilere ceza vermeyi şer kabul etmek gerekiyor.

İnsanın kanındaki alyuvar ve akyuvarları yaratan Allah olduğu gibi onun manevi kalbinde hidayet ve dalaleti de yaratan da yine Odur. Hidayet hayırdır dalalet ise şer. Bunların her ikisine de kulun kendisi talip olur. Ve yine bunların her ikisini de Allah yaratır.

Bu imtihan meydanının bir gereği de kul hayır olsun şer olsun neyi isterse Allahın onu yaratması değil midir? Hidayet yolunu tercih edenlerde Hadi yani hidayete erdirici ismi sapık yollara girenlerde ise Mudil yani dalalete düşürücü ismi tecelli eder. Birincilere yolun doğrusu gösterilmiş ikincilere ise arzu ettikleri yanlış yol açılmış ve geçmelerine izin verilmiştir. Her iki isim de her iki tecelli de güzeldirler. Güzel olmayan hidayeti bırakıp dalaleti tercih etmek onu istemek ona yönelmektir.

Nur Külliyatında bu hakikat açıklanırken enteresan bir misal verilir: Ateş.

Ateşin yaratılması şer değildir; ateşin binlerce faydası bunu ispat eder. Şer olan ateşe temas etmek Onunla yangın çıkarmaktır.

Ateş misalinin hemen ardından söz şeytana getirilir ve şöyle buyrulur:

Şeytanların icadı terakkiyat-ı insaniye gibi çok hikmetli neticeleri olmakla beraber su-i ihtiyarıyla ve yanlış kesbiyle şeytanlara mağlub olmakla Şeytanın hilkati şerdir diyemez. — Lemalar

Bu misalin en dikkat çekici yönü şeytanın da ateşten yaratılmış olmasıdır. Demek ki ateşe dokunmak gibi şeytanın vesveselerine kapılmak ve ona mağlup olmak da şerdir. Yoksa şeytanların yaratılması şer değildir. Zira bütün manevi terakkilerin temelinde nefis ve şeytanla cihat etmek yatar.

İçeriden nefis dışarıdan şeytan... Bu iki düşmanına rağmen istikamet yolunda giden insan manen çok terakki eder. Onun ruh ikliminde nice çiçekler açar nice meyveler yetişir.

İnsan bu haliyle dünyayı çok andırıyor. Onun da içinde mağma dışında güneş. Bu iki ateş arasında ormanlar yaratılıyor denizler dalgalanıyor bitkiler ve hayvanlar boy gösteriyorlar.

Demek oluyor ki nefsin de şeytanın da yaratılmaları güzeldir; güzel olmayan nefse uymak ve şeytana kanmaktır.

İnsanlar çoğu zaman şer kelimesini kendi hoşlarına gitmeyen rahatlarını kaçıran ve huzurlarını bozan hadiseler için kullanırlar. Halbuki bu hadiseler insan için birer imtihan vesilesi birer terakki aracıdır. İnsanoğlu bu şerlerin altında nice hayırlar bulunduğunu bilemez ve sabırsızlık göstererek şikayet yolunu tutar ve böylece onları kendi hakkında şerre çevirir.

İnsanın bu kısa nazarı ve bu yanlış tutumu cihatla ilgili bir ayet-i kerimede şöyle sergilenir.

...Olur ki siz bir şeyden hoşlanmazsınız halbuki o hakkınızda bir hayırdır. Ve olur ki bir şeyi seversiniz halbuki hakkınızda o bir şerdir.... — Bakara Suresi 216

Demek ki hoşlanmadığımız ve şer sandığımız birçok hadise gerçekte hayrı netice verebilmektedir; hastalığın günahlara kefaret olması gibi. Bazen de hoşlandığımız şeylerin hakkımızda şer olduğunu görüyoruz; servetin kibir ve gurura yol açması gibi.

İLLET-İ TAMME

İllet-i tamme: Bir şeyin meydana gelmesi için gerekli bütün şartların eksiksiz olarak bulunması.

Bir şey vacib olmazsa vücuda gelmez. Yani illet-i tamme bulunacak; sonra vücuda gelebilir. İllet-i tamme ise; malulü bizzarure ve bilvücub iktiza ediyor. O vakit ihtiyar kalmaz. — Sözler

İLLET-İ TAMME bir şeyin meydana gelmesi için gereken bütün şartların eksiksiz olarak bulunması demektir. Böyle bir durumda o şey (malul) mutlaka meydana gelir. Bir başka ifadeyle o şeyin meydana gelmesi vacip olur. Mesela görme fiilinin gerçekleşmesi için göz olmalı görür halde bulunmalı ayrıca ışık da olmalıdır. Ama bunlar yeterli değildir. Yani bunlarla illet-i tamme vücut

bulmaz. Bir de kulun görmeyi irade etmesi ve bu maksatla gözünü açması gerekmektedir. Eğer bu şart da gerçekleşirse görme kesin olarak gerçekleşir.

Demek ki her şeyi Allah yaratmakla birlikte ihtiyari (kulun tercihine bırakılan) bir fiilin yaratılmasında kulun o fiile meyli de gereklidir; ancak o takdirde illet-i tamme söz konusu olur.

Izdırari fiillerde durum böyle değildir. Allah bir şeyi yaratmak istediğinde onun olmasını irade eder Kuranın ifadesiyle ona ol! der; o da oluverir. Zira oluş için gerekli şartlar tamamdır illet-i tamme vücut bulmuştur.

Cebriyeciler aynı şeyi ihtiyari fiiller için de düşünürler. Bu fiilleri irade eden de yaratan da Allahtır derler. Üstadın ifadesiyle O vakit ihtiyar kalmaz.. Mademki insan ruhuna cüzi irade verilmiş ve ona iyiyi de kötüyü de tercih edebilme hürriyeti tanınmıştır. O halde bu dünya imtihanının bir gereği olarak kul iradesini serbestçe kullanabilmelidir. O hayrı irade ettiğinde Allah hayrı yaratacak şerri irade ettiğinde de şerri yaratacaktır.

İnsan iradesine böyle bir tercih hakkının tanındığı konularda kul bu tercihini kullanmadığı müddetçe diğer bütün şartlar mevcut olsa bile illet-i tamme vücut bulmaz ve o şey yaratılmaz. Bunun aksi düşünüldüğünde kulun seçme hakkı yok kabul edilir. Böyle bir insan için günah da söz konusu olmaz sevap da. Zira irade olmadıkça imtihan olmaz. İmtihan olmayınca da ne kazanandan ne de kaybedenden söz edilebilir.

Bu ise sapık bir görüştür ve dalalet ehlinden olan Cebriyecilerin mesleğidir.

Konunun bir başka yönü:

Kader Risalesinde Cüz-i ihtiyarinin üss-ül esasının meyelan olduğu (Sözler) belirtilir. Yani insanın bir şeyi irade etmesinde ilk adım o şeye bir meyil duymasıdır. Bunu takiben irade devreye girer. Şu var ki her meyil hemen irade edilmeyebilir de. Öte yandan insanın her irade ettiği şeyin de mutlaka meydana gelmediği ayrı bir gerçektir. Teşebbüse geçip de başaramadığımız işler sayılamayacak kadar çoktur. Demek oluyor ki ihtiyari bir fiilin yaratılmasında ilk adım kulun o işe meyletmesidir. Bunu cüzi irade takip eder daha sonra ilahi irade ile o iş yaratılır.

Sadece meyletmenin illet-i tamme olmadığı açıktır. Böyle bir anlayış kul fiilinin yaratıcısıdır diyen Mutezile mezhebinin görüşünü aksettirir.

TEKLİF

Teklif: Vazife vermek. - Zor bir şey istemek.

İlahi emirleri yerine getirme ve yasaklardan sakınmayla vazifelendirilmek.

Teklif-i malayutak: Takat getirilmez güç yetirilmez vazife.

Allah hiçbir nefse gücünün yeteceğinden öte yük yüklemez. — Bakara Suresi 286

GÜNEŞE çevirebileceği kadar gezegen ağaca kaldırabileceği kadar dal insana taşıyabileceği sayıda el takmış. Devenin yükü ayrı karıncanınki ayrı. Balığa uçmayı arslana yüzmeyi teklif etmemiş.

İnsanlara da bu imtihan meydanında kuvvetleri nisbetinde hatta bir lütuf olarak güçlerinin çok altında teklifte bulunmuş. Allahın bütün emirlerini işlemek bütün yasaklarından sakınmak her insanın iktidarı dahilinde. Bizim gücümüz için son hudut namazı beş vakit kılmak orucu bir ay tutmak mı? Elbette hayır!..

İnsanlar bu hakikatı iyi değerlendirseler sabretmesini bilse iradelerini hırpalayıp zaafa uğratmasalar ve en önemlisi birbirlerine yük olmasalar hepsi de yüklerini rahatlıkla taşıyabilecek ve bu imtihan meydanından yüzlerinin akıyla ayrılıp gidecekler.

Yukarıda sözünü ettiğimiz ayet-i kerime üzerinde çeşitli tefsirler yapılmış. Değişik ilim dallarında bu ayetin ruhuna uygun nice hükümler verilmiş.

Zengin olmayan kişinin zekat vermekten sorumlu olmayacağı keza eli yahut ayağı kesik bir insanın abdest alırken bu organlarını yıkamaktan sorumlu olmadığı hükme bağlanmış.

Akaid alimleri ise güç yetirme meselesini akıl yönüyle ele almış ve sıkça sorulan bir soruya şöylece açıklık getirmişler:

Dünyanın ıssız bir köşesinde yaşayan ve cemiyet hayatından habersiz olan bir insan mücerred aklıyla hangi hakikatları bilmeye güç yetirebilirse sadece onlardan sorumlu!..

Mücerret aklı kendisine İlahi emirler ulaşmamış peygamberlik nuruna muhatap olamamış rehbersiz bir akıl şeklinde tarif edebiliriz.

İşte böyle bir aklın ulaşabileceği saha konusunda ise değişik görüşler var. İtikad imamlarından Maturidi hazretlerine göre insan mücerred akılla bir yaratıcısı olduğunu bilebilir. Bu adam Allaha inanmaktan mesuldur diğer iman rükünlerinden ve İslami hükümlerden ise mesul değildir.

Bir diğer itikad imamı olan Eşari Hazretleri ise böyle bir insanın peygamber olmaksızın Allahı sıfat ve isimleriyle bilmesinin de mümkün olamayacağı fikrini savunur ve bu adamın taşa da tapsa necat ehli yani kurtuluşa erenlerden olacağını söyler.

Görüldüğü gibi her iki imamın da ittifak ettikleri esas nokta şu: Kişi içinde bulunduğu şartlarda aklıyla neyi bilmeye güç yetirebiliyorsa ondan sorumlu...

KADER KONUSUNDA ÇOKCA SORULANSORULAR-II

Teklif-i malayutak: Yerine getirilmesine güç yetirilmeyen emir veya yasak.

Takat getirilmez teklif.

SORU: Dünyanın ıssız bir köşesinde yaşayan bir insanın İslam dinini bilmesi mümkün değildir. Bu adam ahirette nasıl sorumlu tutulabilir?

ANNESİNE HAKARET babasına isyan eden en yakın dostlarını dar zamanlarında yüzüstü bırakan benden sonra tufan felsefesiyle yaşayan bir adam; bakıyorsunuz dünyanın öte ucundaki tanımadığı birinin imanını dava etmeye kalkışıyor!.. Hemen kararınızı veriyorsunuz: Bu adamın derdi başka!...

Kendisiyle biraz konuşuyor iç alemini kurcalıyorsunuz. Karşınıza sinsi ve menhus bir gaye çıkıyor!..

Allahın adaletine itiraz!..

Aslında bu sanıldığı gibi yeni bir mesele değil. Asırlar önce tartışılmış halledilmiş rafa kaldırılmış. Şu kadar var ki dünyanın öte ucu denmemiş de ıssız bir dağda toplum hayatından habersiz yaşayan bir adam denmiş... Yahut buna benzer bir başka tip üzerinde konuşulmuş.

Kuran-ı Kerimde bir ayet-i kerime var. Meali şöyle:

Allah hiçbir nefse gücünün yettiğinden fazlasını teklif etmez.

— Bakara Suresi 286

Yani her şeye taşıyabileceği kadarını yükler.

Fertleri güç yetirebilecekleri işlerle mükellef kılar.

Her gövdenin üzerine götürebileceği kadar bir baş yerleştirir.

Atom çekirdeğine gezegenleri bağlamaz.

Alimlerimiz bu ayet-i kerimeyi çeşitli yönlerden tefsir etmişler.

Fıkıh alimleri bu ayeti fıkıh yönünden kelam alimleri ise itikat yönünden incelemişler. Bu ikinciler ayette geçen güç yetme meselesini akıl yönüyle ele almış ve şu manada birleşmişler:

Dünyanın ıssız bir köşesinde yaşayan ve cemiyet hayatından uzak bir insan mücerret aklıyla hangi hakikatleri bilmeye güç yetirebilirse sadece onlardan sorumludur.

Mücerret akıl denilince bir peygambere muhatap olmamış kendisine İlahi emirler ulaşmamış rehbersiz kalmış bir aklı anlıyoruz.

İşte böyle bir aklın ulaşabileceği saha konusunda değişik görüşler ileri sürülmüş:

İtikat imamlarından İmam Maturudi Hazretleri insanın kendi aklını kullanarak bir yaratıcısının olduğunu bilmeye güç yetirebileceği görüşündedir. Ve böyle bir insanın Allaha inanmaktan sorumlu tutulacağını diğer iman rükünlerinden ve ibadetlerden ise sorumlu olmayacağını ifade eder.

Bir diğer itikat imamı olan İmam Eşari Hazretleri ise böyle bir insanın peygamber olmaksızın Allahı bilmesinin de mümkün olamayacağı fikrini savunur ve bu adamın bir taşa bile tapsa necat ehli yani kurtuluşa erenlerden olacağını söyler.

Görüldüğü gibi her iki imamın da ittifak ettikleri esas nokta şu:

Kişi içinde bulunduğu şartlarda neyi bilmeye güç yetirebiliyorsa ondan sorumlu!..

Şüphesiz hakikati en iyi bilen Allahtır. Onun ilmine havale ederiz.

KADER RİSALESİNDEN ÜÇ MESELE

Cay-ı istimal: Kullanma biçimi. Kullanma mevkii.

Kaderin cay-ı istimali: Kadere imanın istimal ediliş şekli kullanılacağı mevki.

NUR KÜLLİYATINDAN Sözler adlı eserin Yirmi Altıncı Sözü: Kader Risalesi. Eser gerçekten harika! Bu eserdeki yüzlerce hakikatten üçünü bir derece açıklamaya çalışalım:

Kader nefsi gururdan ve cüz-i ihtiyari adem-i mesuliyetten kurtarmak içindir ki mesail-i imaniyeye girmişler.

Bu cümlede iki ayrı hakikat birlikte sunulmuş: Birisi kader nefsi gururdan kurtarır. Diğeri de cüzi irade ile insan sorumluluğu üzerine alır ve günahlarının cezasını çekmeyi hak eder.

Bu iki mesajın açıklanması bir bakıma şu ayet-i kerimenin de tefsiri demek olacak:

Sana isabet eden her iyilik Allahtandır sana isabet eden her kötülük nefsindendir. — Nisa Suresi 79

Kader nefsi gururdan nasıl kurtarıyor? Önce bu konu üzerinde duralım:

Bir arı düşününüz. İrade ve akıl sahibi olsun. Şimdi bu arı yaptığı bal ile övünmek yerine Rabbine şükür ve hamd edecek ve diyecektir ki: Ben bal verecek şekilde programlanmasaydım bu işi başaramazdım. Öte yandan baharı ben getirmiyor çiçekleri ben açtırmıyorum. O halde gururun manası yok!

İşte o arı böyle düşünmekle gerçeği bulur. Ama onun nefsi itiraz edip der ki: Sen de kilometrelerce yol kat ettin şu kadar çiçeği dolaştın üzerlerinde çalıştın!

Arının kendi nefsine cevabı şöyle olur:

Karasinekler de aynı işleri görüyorlar ama onlardan bal çıkmıyor. Kaldı ki kanatlarımı da O takmış uçtuğum mekanlar da Onun konduğum çiçekler de.

Gerçekten de bal yapımı için gerekli bütün şartları Allah hazırlamış ve programlamış. Arının hissesi tembelce oturmayı terk edip uçmaya niyetlenmesi. Bundan ötesi hep İlahi fiillerle icra ediliyor.

İnsanoğlu asırlar sonra uçak yapabildi. Arının ise kendisi uçuyor. O halde uçma fiilinden bal yapma fiiline kadar hepsi birer İlahi sanat Rabbani birer ihsan. Bunların hiçbiri arının kendi hüneri değil.

Nitekim Bediüzzaman Hazretleri bilim adamları için mülhem keşşaflar tabirini kullanıyor. Arı ilhama mazhar olduğu gibi onlar da bir başka şekilde bu ilhamdan nasiplenmişler. Öyle ise yaptıkları keşiflerde ortaya koydukları buluşlarda nefislerini aşırı derecede kabartmak yerine bu gerçeği düşünüp Allaha şükretmeliler.

Dünya işlerindeki başarılarımız gibi ibadetlerimiz de birer İlahi lütuf... Bunlarda da bizim hissemiz az hem çok az.

Dinin direği olan namazı düşünelim:

Namazı Allah emretmiş.

Nasıl kılacağımızı Allah Resulü(a.s.m.) öğretmiş.

Namaz kıldığımız mekan Allahın.

Dünyayı döndürmekle namaz vakitlerimizi getiren O.

Abdest aldığımız su da Onun okumamıza yardım eden hava da.

Tükürük bezlerimiz çalışmasa bir tek kelime söylememiz mümkün olmaz.

Namazda okuduğumuz Kuran ayetlerini de O inzal buyurmuş.

Bunların hiçbiri bizim irademizle olmuş değil.

Geriye ne kalıyor:

Namaz kılmaya yahut kılmamaya karar vermek.

İşte insanın cüz-i iradesine bu kadar bir hisse düşüyor.

O halde insan yaptığı ibadet ile övünemez ancak bu şerefe mazhar olduğu için Rabbine şükreder.

Düşünelim bir kere:

Ruhumuz aklımız hafızamız ve bütün duygularımız böylece yaratılmış olmasalardı bedenimiz de ruhumuza göre tanzim edilmeseydi ne ibadet yapabilirdik ne de bizim elimizle bir keşif bir buluş gerçekleşirdi.

Bazıları kader ve cüz-i ihtiyari meselesini gerçeğe zıt olarak yorumluyorlar:

Adam bütün iyilikleri kendi nefsine mal ediyor. Ama kötülüklere gelince kadere yapışıyor; Allahın o işi yasakladığını ve nefsinin de o günaha talip olduğunu bile bile.

Kaldı ki günahlarını kadere yüklemekle cennete gidemeyeceğini de pekala biliyor.

Böyle bir insanın kaderi bellidir:

Günah ve isyana devam etmek tövbe kapısına yanaşmamak ve sonunda azap diyarına varmak.

Gerçek şu ki İlahi emirler gibi yasaklar da kulun kendi menfaati içindir. Emirler cennete teşvik yasaklar cehennemle tehdittir. Kul salih amel ile cennete doğru koşar günahlardan sakınmakla da cehennemden kaçar. O koşuş da bu kaçış da insanı İlahi rahmete ulaştırır.

Manen terakki etmeyen avam içinde kaderin cay-ı istimali var. Fakat o da maziyat ve mesaibdedir ki yesin ve hüznün ilacıdır. Yoksa maasi ve istikbaliyatta değildir ki sefahete ve atalete sebeb olsun.

Manen terakki etmeyen avam denilince bunun aksi zihnimizde şöyle canlanır: Manen terakki eden havas zümresi ermiş insanlar evliya asfiya.

Bu kutlu zatların bu seçkin kişilerin bu Hak dostlarının kader anlayışları bir başkadır. Onlar tam bir teslimiyet içindedirler. Çoğu işlerini İlahi ilhamla görürler.

Hazreti Mevlana bu yüce insanların halini bir misalle bize de hissettirmek ister. Denizde yüzen bir insanla denize düşmüş bir cismin hareketini mukayese ederek şöyle der:

Birincinin hareketi kendindendir. İkincisini ise deniz hareket ettirir.

Bu özel bir durumdur. Biz genele dönelim. Yani geniş halk kitlelerinin kadere bakışı nasıl olmalı konusu üzerinde duralım.

Nur Müellifi bu insanların musibetlerde ve maziye gömülmüş olaylarda kaderi hatırlamalarını tavsiye eder ve bunun faydasını da ümitsizliğe düşmemek ve gereksiz yere üzülmemek şeklinde belirler.

Mazide kaçırdığı fırsatlar için bir ömür boyu üzülüp dövünmenin insana hiç faydası yoktur ama zararı kesindir. Böyle bir insan maziyi kadere havale etmeli bunda da bir hayır vardır diyerek hayatını çileden azaptan kurtarmalıdır.

Bir kazaya uğramış ve yaralanmış kişi şöyle olmasaydı böyle olurdu yahut keşke falan firmanın otobüsüne binseydim gibi sözler sarf etmek yerine bunu kaderin bir tecellisi bilmeli ve tedavi çarelerine bakarak sabretmelidir. Çünkü olay onun iradesi dışında meydana gelmiştir ve geri dönüş de imkansızdır.

Ama insan yaptığı isyanlar ve istikbale ait olaylar hakkında bu şekilde düşünemez. Çünkü işlediği günah için tövbe etme imkanına sahiptir. Öncelikle bu yola girmelidir. Aksi halde isyana ve sefahate devam eder gider. Öte yandan bu günahlar kul hakkına tecavüz şeklinde ortaya çıkmışsa o kulun hakkının ödenmesi gerekir. İşi kadere yükleyip muhatabını mağdur edemez.

Bunlar isyana örnek.

İstikbale gelince insan kaderinin ne olduğunu bilmediğine göre cüzi iradesini kullanmak mecburiyetindedir. Üzerine düşen görevi yaptıktan sonra tevekkül yoluna girebilir. Yoksa tembelce oturamaz.

Hasenatı isteyen iktiza eden rahmet-i İlahiye ve icad eden kudret-i Rabbaniyedir. Sual ve cevab dai ve sebeb ikisi de Haktandır.

Bu harika tespiti bir misalle açıklamak isterim:

Anne rahminde bize takılan her cihaz bir sualdir. Sanki her organ her duygu hal diliyle soruyor: Benim vazifem ne ben ne iş göreceğim?

O dar menzilde bu sorunun cevabı mevcut değil. Cevaplar bu dünya aleminde.

Mesela ayak bir sualdir. O sualin cevabı yürünecek mekandır.

Mide bir başka soru; bütün rızıklar o sorunun cevapları.

Göz ayrı bir sual; cevabı güneş ay ve bütün ışık kaynakları.

Bir diğer soru: Kulak. Cevabı bütün sesler alemi.

İşte bütün bu sorular da cevaplar da Haktandır; Onun lutfu Onun ihsanı Onun keremidir.

Bu misalde olduğu gibi işlediğimiz bütün iyilikleri de Allah emretmiş. Bunların her biri bir sual. Onları işlememiz için gerekli bütün şartları da yine O hazırlamış. Bunlar da o sualin cevapları.

İnsan ruhundaki ebedi yaşama arzusu da bir sualdir cevabı ise o sonsuz ahiret menzilleri.

İnsanın ebede uzanmış emelleri ve kainatı ihata etmiş efkarları ve ebedi saadetlerinin envaına yayılmış arzuları gösterir ki; bu insan ebed için halkedilmiş ve ebede gidecektir. Bu dünya ona bir misafirhanedir ve ahiretine bir intizar salonudur. —Sözler

Sorulara doğru cevap veren kullar için ebedi bir saadet diyarı hazırlanmış.

İmanın cevabı cennet salih amelin cevabı ise cennetteki o ulvi mertebeler.

NASIL BİR MÜHÜR?

Kalplerin mühürlenmesi: Küfür ve isyana müptela olan kalplerin imanı kabul edemez hale gelmeleri.

HİDAYET KONUSUNDA sıkça muhatap olduğumuz bir soru var: Kuran-ı Kerimde bazı kulların kalplerinin mühürlendiğinden söz ediliyor. Bunların hidayete ermeleri imkansız olduğuna göre dalalete düşmekten nasıl sorumlu tutulabilirler?

Çoğu zaman zihinleri bulandırmak için ve kasıtlı olarak sorulan bu soruya ana hatlarıyla şöyle cevap verebiliriz:

Allah Resulü(a.s.m.) buyururlar ki:

Her günah ile kalpte bir siyah nokta meydana gelir.

Şirk ise en büyük günah:

Allah kendisine ortak koşulmasını asla bağışlamaz; bundan başkasını (sair günahları) dilediği kimse için bağışlar. — Nisa Suresi 48

Bu hadis-i şeriften ve ayet-i kerimeden anladığımıza göre kalbi karartan en büyük siyahlık şirk yani Allaha ortak koşmak. Bir insan şirki dava eder ve bu hususta müminlerle mücadeleye girişirse her geçen gün kalbindeki bu siyahlık daha da koyulaşır ve genişlenir. Git gide bütün kalbi sarar. Artık o insanın iman ve tevhidi kabul etmesi adeta imkansız hale gelir. Nur Müellifinin ifadesiyle salah ve hayrı kabule liyakatı kalmaz.

İşte sözü edilen ayet-i kerime Allah Resulüne(a.s.m.) cephe alan onunla mücadele eden müşrikler hakkında nazil olmuş. Ve o müşriklerin kalplerinde şirkin tam hakimiyet kurması ve tevhide yer kalmaması kalp mühürlenmesi şeklinde ifade edilmiş.

İşte kendilerine hidayet kapısı kapananlar bu noktaya varan bedbaht gruptur. Yoksa günah işleyen yahut zulüm eden her kişi için hidayet kapısının kapanması söz konusu değil. Aksi halde asr-ı saadette daha önce putlara tapan on binlerce insanın İslama girmelerini nasıl izah edeceğiz?!..

Şirke giren her insanın kalbi mühürlenseydi hiçbir müşrikin Müslüman olamaması gerekirdi. Demek ki kalbi mühürlenenler tevhide dönmeleri imkansız hale gelenlerdir.

Ve onlar bu çukura kendi iradelerini yanlış kullanarak düşüyorlar.

Çok önemli bir noktaya da kısaca değinmek isterim:

Nur Külliyatında küfür iki kısımda incelenir: Adem-i kabul ve kabul-ü adem.

Adem-i kabul yani iman hakikatlerini kabul etmeme hakkında bir lakaydlıktır bir göz kapamaktır ve cahilane bir hükümsüzlüktür denilir. Kabul-ü ademde ise küfrü dava etmek ve batıl itikadını ispata çalışmak söz konusudur. Bu ikinci grup küfür cephesinde yer alarak iman ehliyle mücadele ederler. İşte kalp mühürlenmesi büyük çoğunlukla bu grup için söz konusudur.

DİLEMEK YETMİYOR

İnsan her ne kadar fail-i muhtar ise de fakat y sırrınca meşiet-i İlahiye asıldır ve kader hakimdir. Meşiet-i İlahiye meşiet-i insaniyeyi geri verir. — Mektubat

BU DÜNYADA ahiret namına bir imtihan geçiren insanoğluna bir cüzi irade ve hürriyet verilmiştir. Bu iradenin serbest bırakılması sayesinde insan dilediği şeyi tercih eder arzu ettiği yoldan gider istediği inanca bağlanır beğendiği mesleği seçer. Bütün bunlarda insan fail-i muhtardır Yani ihtiyar ettiği seçtiği şeyi yapma istediği fiili icra etme imkanına sahiptir. Zaten böyle olmasa insanın imtihan olması nasıl gerçekleşecektir?

Bununla birlikte insanın her dilediği şeyin tahakkuk etmediği de ayrı bir gerçektir. Her gün üzülerek dinlediğimiz trafik kazaları bunun en açık göstergesidir. Kaza yapan bir otobüsteki bütün yolcular otobüse kendi iradeleriyle binmişler ve birtakım işler görmek üzere bir şehre doğru yönelmişlerdir. Lakin ayet-i kerimenin hükmü kendini göstermiş ve Allah dilemediği için o işlerin hiçbiri yapılamamış ve o yolcular kendi diledikleri şehre değil Allahın dilediği kabir alemine göçmüşlerdir.

Yaptığımız bir ticarette dileğimiz kazancı elde edemeyişimizden bir öğrencinin dilediği fakülteye kayıt yaptıramayışına kadar günlük hayatımızda o kadar çok olay cereyan eder ki bunların tamamında kullar kendi iradelerini kullanmışlar ve bir sonuca yönelmişlerdir; ancak İlahi irade başka türlü tecelli etmiş Üstadın ifadesiyle Meşiet-i İlahiye meşiet-i insaniyeyi geri vermiştir.

Bu İlahi hakikat kulun cüzi iradesinin olayların gerçekleşmesinde tek ve yeterli sebep olmadığına dikkat çeker ve insanları daima Allahı sığınmaya Ondan yardım dilemeye sevk eder.

Bu gerçeği yanlış değerlendirerek kulun hidayete erme konusunda hiçbir rolü olmadığını sanmak ve bu ayeti Cebriyecilerin anladığı manada iman ve hidayeti engelleyici bir unsur olarak kabul etmek çok yanlış olur.

RAHATIN YOLU

Kısmete rıza: İlahi takdir ve taksimden kendisine düşen payı rıza ile karşılamak.

Her şey kader ile takdir edilmiştir. Kısmetine razı ol ki rahat edesin. — Mesnevi-i Nuriye

İLAHİ ADALETLE ilgili soruların çoğu insanların sosyal hayattan aldıkları payla ilgili oluyor. Zenginlik-fakirlik meselesi sıkça gündeme geliyor. Ve çoğu zaman şöyle bir soruya muhatap oluyoruz:

İnsanların dünya nimetlerinden aldıkları paylardaki farklılık İlahi adalet yönünden nasıl yorumlanabilir?

Bir zamanlar bu sosyal problem ideolojik manada ele alınır ve gençlerin sol görüşlü olması için çokça istismar edilirdi. Ama şimdi durum çok değişti. Konu ideolojik olmaktan tamamen çıktı gibi. Herkesin menfaat kavgası verdiği bir ortamda artık bu tip sorular mücadelede yenik düşen takımdan geliyor. Galip gelseler belki böyle bir soru hayallerinden bile geçmeyecek.

Meselenin o yönü üzerinde duracak değilim. Hangi dönemde hatta hangi asırda ve ne maksatla sorulursa sorulsun böyle bir sorunun cevabı ne olmalı? noktasından hareket edeceğim.

Öncelikle bir hususu açıklamak isterim:

Toplum hayatında yüksek makamlara çıkmak servet sahibi olmak çoğu insanımızın ortak arzusudur. Ama kainattaki rahmet tecellileriyle bu arzumuz birlikte değerlendirildiğinde şöyle bir gerçekle karşılaşırız:

Bu dünya bizim sandığımız gibi bir saadet yeri değil. Eğer öyle olsaydı dünyayı bize beşik güneşi lamba yapan bitkileri ve hayvanları hizmetimize veren Rabbimiz bize de hayvanlar gibi dertsiz tasasız bir hayat sürdürebilirdi. Bizi toplum hayatının içine atmaz; bitmek tükenmek bilmeyen problemlerle uğraştırmazdı.

En şerefli mahluk olan insan en büyük çilelerin hedefi!. Bu çok enteresandır ve bu nokta üzerinde ne kadar durulsa yeridir.

Bence düğüm ancak şu gerçekle çözülür:

Bu dünya insanların imtihan meydanıdır. Gerçek saadet ve azap diyarı ölüm ötesindedir.

Bir hadis-i şerifte dünyada rahat yoktur bir başkasında ise dünya ahiretin tarlasıdır buyurulur. Bu iki kelamı birlikte düşündüğümüzde şu gerçek ortaya çıkar:

Tarlada rahat yoktur.

İnsan bir ömür boyu çalışır; günah olsun sevap olsun bütün mahsulünü ahirete gönderir. Demek ki önemli olan tarlada çok kalmak çok yiyip içmek değil bir şeyler derleyerek köye dönmektir. Günümüz insanları saadeti tarlada arıyor ve bu konuda birbirleriyle kıyasıya yarışıyorlar. Ve bu yarışta herkes yorulduğu için de kimse rahat yüzü görmüyor.

İlahi ferman insanın bu dünyada imtihan edildiğini defalarca nazara verir. Bu Rabbani ikaz çerçevesinde şu gerçeği hemen kavrarız:

İmtihanda rahat yoktur.

İmtihan evrakı: Amel defterimiz. Bir ömür boyu aralıksız bir şeyler yazıyoruz; ahirette okumak üzere.

Ve bütün amellerimizi dünya tarlasına ekiyoruz; mahsulünü öte alemde derlemek üzere.

Bir hadis-i şerifte de şöyle buyurulur:

İnsanlar uykudadırlar ölünce uyanırlar

Hepimiz aynı rüyanın içinde olduğumuz için kavgamız sürüp gider. Az sonra uyanacağımızı bilsek hele rüyada yaptıklarımızdan daha sonra hesaba çekileceğimizi düşünsek haksız kazancın semtine uğramayız. Ama insanlar bunun farkında değiller. Bu da imtihan sırrının ayrı bir cilvesi...

Olaylar da organlar kadar muntazam. Hepsinin bir vazifesi var. İnsanoğlunu ya cennete hazırlıyorlar yahut cehenneme.

Bu dünya imtihanında sorular çok çeşitli. Ama hepsi hikmetli hepsi faydalı. Fakat nefsimiz bunların bir kısmından hoşlanıyor bir grubundan da nefret ediyor. Halbuki ölçü nefsimiz olmamalı.

Biz sorulara müdahale etme gücüne de sahip değiliz. Ama aklımızı irademizi doğru kullanabilsek o hoşlanmadığımız sorulardan da fayda görebiliriz.

Acılara sabırla karşılık verdiler tatlı oldular. — Şah-ı Geylani

Nefsimizin hoşuna gitmeyen soruların başta gelenleri: Hastalıklar musibetler yoksulluklar ihtiyarlık ve ölüm...

Acılar da birer imtihan sorusu. Cevabı: Sabır. Meyvesi ise o tatlı cennet nimetleri.

Gelelim asıl konumuza:

Bazı dünya nimetlerinden faydalanma noktasında insanlar arasında birtakım farklılıklar görülüyor. İnsanoğlu böylece kadere teslim ve kısmete rıza hususunda da ayrı bir imtihan geçiriyor.

Bu imtihanı kazanan fakirler çok olduğu gibi kaybeden zenginler de az değil. Çünkü kısmetine razı olmayan insan ne kadar varlıklı olursa olsun daha fazlasına göz dikerek kadere isyan yolunu tutabilir. Yine dünya payından az hisse alan nice fakirler de kendilerinden daha düşkün insanları düşünerek şükür yolunu tutabilirler.

Servet imtihanı oldukça ağır... Zekatını eksiksiz vermek bununla da yetinmeyip fakirleri sadakayla sevindirmek o şaşaaya rağmen tevazu içinde yaşamak kalbini dünyaya kaptırmamak ve maddi imkanlarına güvenmemek bu imtihanın en önemli soruları. Bunlar nefsin hiç mi hiç hoşuna gitmez.

Mevki ve makam sahipleri için de benzer bir tablo çizilebilir.

Biz kendi aklımızca servet ve makam sahiplerinin daha fazla şükür ve ibadet edeceklerini sanırız. Ama uygulamada çoğu kez bunun aksiyle karşılaşırız. İbadet ehlinin genellikle fakirler ve orta gelirli kişiler olduklarını görürüz.

Yanlış anlaşılmasın. Zengin olmak ve dünyaca muteber makamlara çıkmak elbette istenmeli ve bu konuda gerekli sebeplere başvurulmalı. Ama elde edilemeyince de üzüntüye kapılmadan gam ve kederde boğulmadan hakkımda hayırlısı böyle imiş denilebilmeli.

Bir gün bu imtihan meydanı kapanacak. Her şey gerilerde kalacak. Mahşer meydanına gelen insanlar oraya imanlarından ve salih amellerinden başka bir şey getirecek değiller. Bu nokta dikkatten kaçmamalı. Önemli olan bu kısa dünya hayatında şöyle veya böyle yaşamak değil o dehşetli meydana dünya imtihanını kazanmış birisi olarak gelmektir. Çünkü böyle bir gelişin mükafatı ebedi saadettir.

Dünya imtihanı hakkında daha çok şey söylenebilir. Kısa keserek konunun bir başka yönü üzerinde durmak istiyorum.

İnsanlar belli hedeflere makamlara yahut servetlere iki yolla ulaşırlar. Bunlardan birisi meşrudur diğeri gayr-i meşru.

Bir insan zorbalık haksızlık veya sahtekarlık yaparak yahut kul hakkını bir şekilde çiğneyerek bazı menfaatler elde etmiş olabilir. Şuurlu bir müslüman bu tip kazançlara heveslenmek şöyle dursun onlara sahip olmaktan Allaha sığınmak mecburiyetindedir.

Falan hırsızlık etti de servet sahibi oldu; bana böyle bir fırsat düşmedi diyen insanın Allah ve ahiret inancı sarsılmış demektir. Bu adamın asıl zararı kaybettiği o maddi servetler değil yitirdiği insani ve İslami değerlerdir. Buna ağlamalı buna üzülmeli ve bunlara yeniden kavuşmanın yollarını aramalıdır.

Servet ya meşrudur alın terinin neticesi gayretin mahsulüdür; Doğru ve dürüst tacir kıyamet gününde sıddıklar ve şehitlerle beraber haşr edilecektir hadis-i şerifindeki müjdeye dahildir.

Veya gayr-i meşrudur haksızdır üzerinde zulüm damgası vardır. Hz. Mevlananın Zalimlerin malları uzaktan güzel görünür ama hakikatte mazlum kanıdır vebalidir dediği türdendir.

Kazanç meşru ise sahibine düşman olunmaz gayr-ı meşru ise ona heveslenilmez.

Her iki halde de bizim başkalarıyla fazla işimiz yok demektir.

Ben haksız kazanç üzerinde durmak istemiyor ve söz konusu soruyu meşru kazanç noktasında kullar arasında görülen farklılığın hikmeti nedir? şeklinde kabul ediyorum.

Böyle bir kazanca talip olan herkes gerekli gayreti gösterir ve sebeplere harfiyen uyar. Ama neticede bu insanlardan bir kısmının dünya nimetlerinden aldıkları pay diğerlerinden daha fazla olabilir. İşte kader bu kısım için konuşulabilir.

Nur Külliyatından konuyla ilgili harika bir tespit ve değerlendirme:

Evet mevcudatın hiçbir cihette Vacib-ül Vücuda karşı hakları yoktur ve hak dava edemezler; belki hakları daima şükür ve hamd ile verdiği vücud mertebelerinin hakkını eda etmektir. Çünki verilen bütün vücud mertebeleri vukuattır birer illet ister. Fakat verilmeyen mertebeler imkanattır. İmkanat ise ademdir hem nihayetsizdir. Ademler ise illet istemezler. Nihayetsize illet olamaz. Mesela madenler diyemezler: Niçin nebati olmadık? Şekva edemezler; belki vücud-u madeniye mazhar oldukları için hakları Fatırına şükrandır. Nebatat niçin hayvan olmadım deyip şekva edemez belki vücud ile beraber hayata mazhar olduğu için hakkı şükrandır. Hayvan ise niçin insan olmadım diye şikayet edemez belki hayat ve vücud ile beraber kıymetdar bir ruh cevheri ona verildiği için onun üstündeki hakkı şükrandır. Ve hakeza kıyas et.

Ey insan-ı müşteki! Sen madum kalmadın vücud nimetini giydin hayatı tattın camid kalmadın hayvan olmadın İslamiyet nimetini buldun dalalette kalmadın sıhhat ve selamet nimetini gördün ve hakeza.. — Mektubat

Vücut varlık manasına geliyor. Zıddı ise adem yani yokluk. Vücut mertebeleri denilince hatırımıza öncelikle cansızlar yarı canlılar hayvanlar ve insanlar gelir.

Varlıkla yokluk arasındaki mesafe sonsuz. Var olan büyük bir şerefe kavuşmuştur isterse taş olsun ateş olsun yıldız olsun.

Cansızla yarı canlı arasındaki mesafe de sonsuz. Bitki olan büyük bir nimete ermiştir; isterse yonca olsun geven olsun kavak olsun.

Bitkiyle hayvan arasındaki mesafe yine sonsuz. Canlı olmak büyük şeref; isterse böcek olsun tavuk olsun tavşan olsun.

İnsana gelince onunla hayvan arasında o kadar büyük bir mesafe var ki bir insana hayvan demek hakaret telakki ediliyor; isterse o hayvan bülbül olsun kanarya olsun ceylan olsun.

Varlık nimetinden kendisine düşen büyük paya razı olmayan ve kadere adeta küsen nefislere şu soruyu soralım:

Küçük bir bahçesi olmayan insan ve ormana hükmeden aslan. Bu iki şıktan hangisini seçersiniz?

Şıklara devam edelim:

Çoğu zaman denize girme imkanı bulamayan insan ve denizden hiç çıkmayan balık.

Senede birkaç kez uçak yolculuğu yapamayan insan ve havada her gün saatlerce uçan kuş.

Yüzde yüz yünlü kumaş giymeye güç yetiremeyen insan ve bir ömür boyu yün giyen koyun.

Kısacası bütün yoksullukların kıskacında kıvranan bir insan ve hiçbir sıkıntısı derdi çilesi olmayan herhangi bir hayvan.

Her nefis böyle bir tercih sorusunu saçma bulur ve insanlık olmayınca dünyanın hiçbir zevkini sefasını istemem der.

Sunduğumuz parçada çok güzel vurgulandığı gibi hiç kimse varlık nimetinden eline geçen hisseyi az bulup şikayet etme hakkına sahip değil. Ancak nail olduğu ihsanlara karşı şükürle mükellef.

Gerçekten de öyle değil mi?

Bir hayvanın niçin insan olmadım diye şikayet edebilmesi için şöyle bir varsayımdan yola çıkılması gerekiyor:

Daha dünya kurulmadan insanla hayvan bir imtihana tabi tutulmuş olacaklar. Hayvan o imtihanda geçer not aldığı halde insan alamayacak. Buna rağmen insanlık şerefi buna verilecek o ise hayvanlıkta kalacak.

Böyle bir imtihana kimse girmiş değil. Ne bitkiler böyle bir tecrübede cansızları gerilerde bırakmışlar ne hayvanlar bitkileri ne de insanlar hayvanları.

Her şey ve herkes yoktan var edilmişler; yani yokluktan kurtulup varlığa kavuşmuşlar. Ve yine herkes ve her şey kazandıkları varlık mertebeleri için şükürle mükellef bulunuyorlar.

Mimar Sinan camisini yaparken istediği taşı arzu ettiği gibi yontturmuş ve dilediği yere koymuş. Böylece harika bir sanat eseri çıkmış ortaya. Şimdi kapının eşiğine yerleştirilen bir taş ben niye kubbenin tam ortasında yer almadım diyebilir mi? Derse ne olur? Mimar onu o şereften de mahrum bırakır ve camisinin semtine bile uğratmaz. Yine Nur Külliyatında harika bir tespit var:

İnsanın bir ferdi sair hayvanatın bir nevi hükmündedir.

Parmak uçlarındaki farklılıklar bunun bir göstergesi. Bu başkalık her yanımızı kaplamış. Ameliyatlarda doku uyuşmazlığı sebebiyle bir başka bedenden değil de aynı bedenden alınan bir parçanın kullanılması da bunun açık bir delili. Bedenlerdeki bu başkalıklar gösteriyor ki asıl farklılık ruhlarda gizli. Çünkü beden ruhun elbisesi hükmünde. Elbiselerin farklılığı ruhlardan ileri geliyor.

Akıl kalp hayal hafıza gibi ruhun temel birimleri her insanda mevcut; herkeste baş gövde el ayak bulunması gibi. Ama bunlar arasında o kadar farklılık var ki! İşte bu başkalık insanların toplum hayatlarına da yansıyor.

Bu başkalıkların en önemli hikmeti İlahi ilmin ve kudretin sonsuzluğuna delil olmaları.

İnsanların yaratılışı fabrikasyon gibi değil. Aynı kainat fabrikasının mahsulleri olmalarına rağmen aralarında müthiş farklılıklar var. Bir koyun da bir kaplan da kainatın mahsulü ama ne kadar başkalık arz ediyorlar. Bir çam da bir lale de kainatın meyveleri hiç birbirlerine benziyorlar mı? İşte türler arasındaki bu ayrılık insanlar arasında da geçerli. Sanki insanların her biri ayrı bir nevi gibi...

Bir koyunla diğer bir koyunun başlarından geçen olaylar büyük ölçüde yakınlık gösterirler. Bazı küçük farklar görülebilir: Şu çayırda otlamamış da berikinde otlamıştır. Ama her iki halde de otlama fiili vardır ve bu fiil her ikisinde de aynıdır. Ama insanlarda işlenen aynı fiil çok farklılık gösterir. Mesela yürüme fiilini ele alalım. Kütüphaneye devlet dairesine çarşıya kumarhaneye hasta ziyaretine ve daha nice farklı mekanlara giden insanların her biri değişik işler görürler. Ayrı manzaralar seyreder farklı sohbetlerde bulunurlar. Ve sonuç olarak farklı yanlışlıklar yapar yahut değişik sevaplar işlerler.

Her insanın hayatı müstakil bir eserdir ve dünya kurulalı beri bu eser ilk ve son olarak yazılmıştır. Hal böyle olunca insanların her birini içinde bulunduğu bütün şartlarla birlikte düşünmek başından geçen farklı hadiselerle ve imtihan edildiği değişik olaylarla beraber nazara almak gerekiyor. Bir insan hakkında vereceğimiz hüküm diğerine ölçü olmuyor. Birisini yükselten aynı hadise berikini alçaltabiliyor. Birinin hakkında hayırlı olan diğeri için şer olabiliyor. Birinin nefret ettiğine bir başkası can atabiliyor.

Dilerseniz sizinle hayali bir beldeye gidelim. Bütün insanlar takva salih amel ve güzel ahlakla bezenmiş olsunlar. Herkes kul hakkına riayet ve hürmet konusunda azami hassasiyet göstersin.

Elbette bu beldede yaşayan insanlar da zengin-fakir amir-memur işçi-işveren sıhhatli-hasta genç-ihtiyar sakat-sağlam gibi bir çok ikili özelliklere sahip olacaklar.

Zenginin zekatını sadakasını tam olarak verdiği komşusu aç iken tok olan benden değildir hadisindeki tehditten herkesin korktuğu güzel ahlakın bütün şubeleriyle hakim olduğu bu beldede insanlar bir cennet hayatı yaşarlar.

Şunu söylemek istiyorum:

Bu dünya hayatını zehir eden hadiseleri kendimiz ihdas ediyoruz. Birbirimize yük oluyor zulmediyor azap çektiriyoruz.

Kalp kırmaktan mal gaspetmeye kadar bizi rahatsız eden her ne varsa hepsinin arkasında kendi nefsimiz kendi irademiz yatıyor.

Bunlar olmasa hepimiz İlahi takdirle gelen bütün musibetlere karşı teslim tevekkül ve rıza ile dayanabilir sabredebiliriz.

Hadiseleri güzel yorumlama hissini kaybetmişsek her şeye menfi nazarla bakıyorsak ruhumuzda kıskançlık hırs haset hakim olmuşsa kanaat nedir bilmiyorsak dünya hayatımızı kendi elimizle harap ediyoruz demektir. Artık ne başkalarıyla kavga edelim ne de kadere itirazda bulunalım. Dünyanın en ileri makamları da bize verilse en büyük servetlerin de sahibi olsak bu ruh ve bu ahlak bizde oldukça saadeti yakalamamız mümkün değil...

Şu nokta da çok önemlidir:

Çoğu insan zengin olmayı ve lüks içinde yaşamayı saadetle karıştırır. Nice varlıklı insanlar saadetten mahrumdurlar. Öte yandan orta gelirli yahut fakir nice insanlar da mesut bir ömür geçirirler.

İşte saadet reçetelerinden sadece bir tanesi:

Güzel gören güzel düşünür. Güzel düşünen hayatından lezzet alır. — Hutbe-i Şamiye

KADER YÖNÜ

Musibet: Afet. Bela. Felaket. Dert. Hastalık

MUSİBET KELİMESİ daha çok insana isabet eden hastalık bela sıkıntı gibi elem ve keder verici hadiseler için kullanılır. Ve bunlarla insanoğlu sabır imtihanına tabi tutulur.

Bir hadis-i şeriften aldığımız müjdeye göre lambanın sönmesiyle yeniden yanması arasında çekilen cüzi bir sıkıntı bile günahlara kefaret oluyor. Hastalıklar musibetler özellikle umumi afetler bunları sabır ve rıza ile karşılayan bir kulun manevi makamını yükseltiyorlar; kalbini safileştiriyor ruhunu olgunlaştırıyorlar.

Hayat musibetlerle hastalıklarla tasaffi eder kemal bulur kuvvet bulur terakki eder netice verir tekemmül eder; vazife-i hayatiyeyi yapar. — Lemalar

Her hastalık her musibet ayrı bir sabır imtihanıdır. Bu imtihanı kaybeden insanlar kadere itiraz etme tehlikesiyle karşı karşıya kalırlar.

Kaderin ince sırlarını bilmenin insan idrakinin çok ötelerinde olduğu Kuran-ı Kerimde Hz. Musanın(a.s.) bir kıssasıyla müminlere ders verilir. Bu kıssada Hz. Musa(a.s.) ile Hz. Hızırın(a.s.) seyahatlerine yer verilir.

Kısaca özetleyeyim:

Hz. Hızır ilm-i ledün denilen hadiselerin hikmet yönünü bilme hususunda İlahi lütfa mazhar olmuş bir büyük veli yahut bir peygamber.

Hazret-i Musa(a.s.) bu zattan hikmet dersi almak ister. Hz. Hızır onun arkadaşlık teklifini sen benimle beraberliğe sabredemezsin şeklinde ilginç bir gerekçe ile reddeder ve sözünü şöyle tamamlar:

(İç yüzünü) kavrayamadığın bir bilgiye nasıl sabredersin?

Hz. Musanın(a.s.) İnşallah sen beni sabreden bir kul olarak bulacaksın senin emrine de karşı gelmem demesi üzerine arkadaş olurlar. Hz. Hızır bu arada bir de şart koşar: Ben bir konuda sana bilgi verinceye kadar benden hiçbir şey sorma!

Bir gemiye binerler. Hz. Hızır gemiyi yaralamaya başlar. Hz. Musa(a.s.) dayanamayıp itiraz eder. Hz. Hızırın ikazı üzerine unuttuğum şeyden dolayı beni muaheze etme... diyerek özür beyan eder. Yolculuğa devam ederler. Hz. Hızır küçük bir çocuğu öldürür. Hz. Musa buna da itiraz eder. Hz. Hızır kendisini tekrar ikaz edince Musa aleyhisselam: Bundan sonra sana bir şey sorarsam artık benimle arkadaşlık etme der.

Daha sonra bir köye uğrarlar kimse onları misafir etmez. Hz. Hızır o köyde yıkılmaya yüz tutmuş bir duvarı tamir eder doğrultur. Hz. Musa biraz da sitem karışımı bir üslupla böyle yapmasının hikmetini sorunca Hz. Hızır arkadaşlığımız burada sona eriyor; şimdi sana sabredemediğin şeylerin içi yüzünü haber vereceğim der.

Gemiyi yaralamasından başlar:

Zalim bir hükümdarın sağlam gemilere el koyduğunu gemiyi bu yüzden ayıplı kılmak istediğini söyler.

Öldürdüğü çocuğun babasının salih bir zat olduğunu çocuğun onları azgınlığa ve nankörlüğe boğmasından koktuğunu ifade eder.

Duvar tamirine gelince o duvarın altında bir hazine bulunduğunu evdeki iki yetim çocuk büyüyünceye kadar duvarın yıkılmaması gerektiğini onun için tamir yoluna gittiğini anlatır.

Ve bütün bu işleri kendi hevesiyle değil İlahi ilhamla yaptığını özellikle vurgular.

Allah kelamında yer almış bu kıssadan almamız gereken en büyük ders şu olsa gerek:

Hz. Musa gibi büyük bir peygamber bile hadiselerin altında yatan İlahi hikmetleri tam olarak bilemediğine göre biz boşuna kendimizi yormayalım.

Beşerin iradesi dışında cereyan eden olaylara kendilerince yorumlar getirenler bir bakıma Hz. Hızırı taklide kalkışmış oluyorlar. Ancak o bütün bunları İlahi ilhamla söylüyordu; bunlar ise ya nefislerinin isteklerini aktarıyorlar yahut kendi his ve heveslerine tercüman oluyorlar.

Nur Külliyatında Ehl-i hakikat gaybi olan şeyleri bildirilmezse bilmezler buyurulur. Hakikat ehli denilince en başta peygamberler hatıra gelir. Onlar bile gaybi şeylerden ancak Cenab-ı Hakkın kendilerine bildirdiği kadarına vakıf olabilirler. Peygamberlik görevlerini yürütürken olayların zahirine bakar İlahi emirlere uygun olup olmadıklarına nazar eder ona göre hükmederler. Hadiselerin altında yatan bütün hikmetleri bilmeleri bazen bu kutsi görevlerinde aksamaya yol açabilir. Bu hikmet içindir ki kendilerine her şeyin iç yüzü ve hikmet yönü tam olarak bildirilmemiştir.

İşte bu kıssa bunun en güzel bir örneğidir.

Kıssanın ayrı bir yönü üzerinde de durmak isterim:

Seçilen üç olay adeta birer semboldür. Birincisi mala gelen zararları ikincisi cana çoluk çocuğa akrabalara gelen musibetleri üçüncüsü de İslam düşmanlarının dünyada nail oldukları nimet ve ihsanları temsil ediyor.

Muhyiddin Arabi Hazretleri kıssada geçen üç olayla Hz. Musanın(a.s.) başından geçen üç olay arasında ilgi kurar. Bunlardan birisini nakledeyim: Hz. Musayı da annesi bir sandığa koyup Nil nehrine atmıştı. Ama bu atışın Zahiri helak batını necat idi. Yani görünüşte annesi onu boğulmaya terk ediyordu. Halbuki o böylece ölümden kurtulmuş bununla da kalmayıp Firavunun sarayına yerleşmişti. Hz. Hızırın gemiyi yaralaması da böyle idi.

Hz. Hızır Hz. Musaya(a.s.) kendisiyle arkadaşlık etmeye güç yetiremeyeceğini söylemekle ona ilk gaybi haberi de vermiş oluyordu. Bu haberini bir teselli cümlesiyle tamamlamıştı:

(İç yüzünü) kavrayamadığın bir bilgiye nasıl sabredersin?

Bu teselli cümlesinde aynı zamanda büyük bir müjde de saklı:

Kadere itiraz etmemek şartıyla insanoğlunun musibetler karşısında gösterdiği sabırsızlıktan dolayı ceza görmeyeceği müjdesi...

Evet musibetin darbesine karşı şekva suretiyle elbette aciz ve zaif insan ağlar; fakat şekva ona olmalı ondan olmamalı... Musibeti Allaha şekva etmeli yoksa Allahı insanlara şekva eder gibi Eyvah! Of! deyip Ben ne ettim ki bu başıma geldi diyerek aciz insanların rikkatini tahrik etmek zarardır manasızdır. — Mektubat

Başta da belirttiğimiz gibi bu kıssadan alınacak en büyük hisse insanın İlahi hikmetleri ve kaderin derin sırlarını anlamadaki aczini hissetmesidir. Ahmet Avni Konuk şöyle buyurur:

Bir abd bir belaya giriftar olunca onun eleminden Hakka şikayet ederse sabrına zarar vermez. Ancak Hakkın gayrına şikayet etmeyip nefsini zapt etmeli.

Şikayet eden kimse ...kazaya değil makzi olan şeye razı olmamış bulunur. Halbuki bize makzi olan şeye razı olun diye hitab olunmadı.

Kaderin bir plan bir program olduğunu daha önce belirtmiştik. Kaderde olan bir şeyin icra edilmesine kaza diyoruz. Makzi ise kaza olunan icra edilen şey.

Mesela bir cümleyi yazmayı planlamak kader yazmak ise kazadır. Makzi de yazılan cümledir. Aynı şekilde insanın hastalanması kaderinde varsa hastalandığında bu kader kaza edilmiş demektir. Makzi ise hastalıktır. Bize makziye razı olun diye bir teklif yapılmış değil.
Öyle olsaydı tedavi olmak günah olurdu. Demek ki hastalık geldiğinde bunun Hakkın bir takdiri ve kazası olduğunu bilip rıza ile karşılamak itiraz ve isyan yolunu tutmamak öte yandan tedavi için gerekli tedbirleri de almak durumundayız.

Her musibet kahır değil; her musibeti her hastalığı yahut her felaketi mutlaka bir kahır tecellisi olarak görmemek lazım.

Bir hadis-i şerifte de şöyle buyuruluyor:

Belaların en büyüğü peygamberlere sonra evliyaya sonra diğer has kullara gelir

Bela denilince musibetlerle imtihan olmayı anlıyoruz. Ağır imtihanların neticeleri de büyüktür. Memur imtihanıyla mesela kaymakamlık imtihanında sorulan sorular elbette bir değil. Birincisi ikinciden ne kadar kolaysa ikincinin sonucu da birinciden o kadar önemli.

Konuyla ilgili harika bir tespit:

Kaderin her şeyi güzeldir hayırdır. Ondan gelen şer de hayırdır. Çirkinlik de güzeldir. — Sözler

İnsan öncelikle kendi bedenini şöyle bir gözden geçirmeli. Her organını ayrı ayrı düşünmeli.

Ve sormalı kendi kendine:

Hangisinin yeri şekli büyüklüğü vazifesi en güzel şekilde takdir edilmemiş?

Sonra kendi ruh dünyasına intikal etmeli ve aynı düşünceyi o alem için de sürdürmeli: Hafıza mı gereksiz hayal mi? Sevgi mi fazlalık korku mu?

Beden bütün organlarıyla bir bütün teşkil ettiği ve ancak o zaman fayda sağladığı gibi ruh da bütün duyguları hissiyatı ve latifeleriyle bir bütün. O da ancak böylece netice verebiliyor.

İnsan ruhundan akıl ve hafızayı çekip alsanız hiçbir fonksiyon icra edemez olur. Endişe duygusunu alsanız tembelleşir; ne dünyasına çalışır ne ahiretine. Korkuyu çıkarsanız hayatını koruyamaz hale gelir. Sevgi hissi taşımasa hiç bir şeyden zevk alamaz.

İşte insanın hem bedeni hem de ruhu en güzel ve en hikmetli bir şekilde tanzim edilmiş. Buna bedihi kader deniliyor. Aynı şekilde insanın bir ömür boyu başından geçen hadiseler de nizamlı ve intizamlı. Buna da manevi kader denilmekte.

Bedihi kader manevi kaderden haber veriyor. Her ikisinin de her şeyi güzel... Elbette ki cüzi iradeyle işlenen günahlar isyanlar hariç.

Manevi kaderin irademiz dışındaki tecellileri karşısında aciz bir kul olarak ne yapacağımızı şaşırdığımız bocaladığımız zaman hemen bedihi kadere ve ondaki sonsuz hikmetlere nazar etmeliyiz. Mesela anne rahmindeki rahimane terbiyemizi hatırlamalıyız:

O dönemde İlahi hikmet ve rahmet bizi en güzel şekilde terbiye ediyordu ve biz olanların hiçbirinin farkında değildik.

Şimdi de aynı rahmetin başka cilveleriyle yaşıyoruz.

Allaha karşı hüsn-ü zan ibadettir hadisinden dersimizi tam alarak bizi o gün öylece besleyen büyüten ve her şeyimizi en güzel şekilde tanzim eden Rabbimizin rahmetine itimat etmeliyiz. Karşılaştığımız her hadiseyi bir imtihan sorusu olarak değerlendirmeli ve nefsimizin hoşuna gitmeyen olaylarda da bir rahmet tecellisi aramalıyız.

İnsan sadece nefsini ölçü aldı mı yanılır. Bir gencin nefsi okula gitmemek ve oyun oynamaktan yanadır. Ama akıl bunun karşısına çıkar. İstikbaldeki güzel makamları yahut çekeceği sıkıntıları gösterir onu oyundan vazgeçirir. Demek ki nefis için güzel olan akıl için güzel olmuyor.

Kalp ise apayrı bir alem. O iman ile nurlanırsa her şeyi ve her hadiseyi İlahi isimlerin birer tecellisi olarak görür. Allahın bütün isimleri güzel olduğu gibi onların bütün cilveleri bütün tecellileri de güzeldir gerçeğine ulaşır. Artık bu bahtiyar kul için çirkinlik diye bir şey kalmaz ortada.

Kahrın da hoş lütfun da hoş diyenler bu makama varmış bahtiyar insanlardır. Bu zatlar Allah onları sever onlar da Allahı sırrına ermişlerdir.

Nur Külliyatında güzellik iki kısımda incelenir: Bizzat güzel ve neticeleri itibariyle güzel diye...

Bu sınıflandırmaya bazı örnekler verebiliriz:

Gündüz bizzat güzeldir gecenin de kendine göre ayrı bir güzelliği vardır. Biri uyanıklığı diğeri uyumayı andırır. İkisine de ihtiyacımız olduğu açık değil mi?

Öte yandan meyve bizzat güzeldir ilaç ise neticesi itibariyle güzel.

İnsanın muhatap olduğu hadiseler de ya gece gibidir yahut gündüz gibi. Sıhhat gündüzü andırır hastalık ise geceyi.

Hastalığın günahlara kefaret olduğu insana aczini ders verdiği kulluğunu ikaz ettiği kalbini dünyadan kesip Rabbine çevirdiği düşünülürse onun da en az sıhhat kadar büyük bir nimet olduğu görülür. Sıhhat bedenin bayramıdır hastalık ise kalbe gıdadır.

Gece ve gündüz bu kainatta aralıksız faaliyet gösteren celal ve cemal tecellilerinin sadece bir halkası. Elektriğin eksi ve artı kutupları gözün karası ve akı kanın al ve akyuvarları gibi daha nice

halkalar var. İç dünyamızda ve dış alemde bu ikililerle kuşatılmışız ve her birinden ayrı faydalar ediniyoruz. Konuyla yakından ilgili bir ayet-i kerimenin mealini vermek isterim.

Olur ki siz bir şeyden hoşlanmazsınız halbuki o hakkınızda bir hayırdır. Ve olur ki bir şeyi seversiniz halbuki hakkınızda o bir şerdir. — Bakara Suresi 216

Ayet-i kerime cihatla ilgili ama hükmü umumi. Ve bu ayetle bir başka ikili nazarımıza veriliyor: Harp ve sulh. Sulh yani barış gündüz gibidir herkesin hoşuna gider; harp ise geceyi andırır. Ama gerektiğinde harp etmeyenlerin istikballeri kararır nesilleri daimi bir zulmette boğulur. Cihatta şehit olanlar ise bir anda velayet makamına çıkarlar ve kaybettikleri dünya hayatı onların bu yeni hayatları yanında gece gibi kalır.

Ölümden daha ileri bir musibet düşünülebilir mi? Ayet-i kerime nefsin hoşlanmadığı bu olayın altında büyük hayırlar bulunduğunu haber vermekle dünyanın diğer belaları hastalıkları felaketleri için bizlere büyük bir teselli vermiş olmuyor mu?

Bir hadis-i kudsi:

Rahmetim gazabımı geçti.

İsmini hatırlayamadığım bir kamil insanın bu hadis-i kudsiye şöyle bir mana verdiği hafızamda yer etmiş:

Her musibetin altında Allahın nice rahmet cilveleri vardır ki o musibetin verdiği elemleri acıları geçmiştir.

Ebediyet yanında ömür bir an gibi de kalmıyor. Bu kısa hayatta başımıza gelen hastalıklar belalar sıkıntılar ebedi hayatımız hakkında hayırlı oluyorsa ne gam! Sonsuza göre yetmiş-seksen yılın ne hükmü var?!.. Bu dünyanın bütün fani belaları ve sıkıntıları ebedi saadet yanında hiç hükmünde kalmıyor mu?

Ama insanın nefsi peşin zevkin talibidir; istikbale nazar etmez. O saha akıl ve kalbe aittir.

Az önce de değindiğimiz gibi her musibet mutlaka kahır değildir.

Nefsimizin hoşuna gitmeyen ve fani dünyamızı karartan olaylar:

Ya İlahi bir ikazdır bizi yanlış yoldan geri çevirir.

Veya günahlarımıza kefarettir; acımızı bu dünyada çektirir ebedi aleme bırakmaz.

Yahut insan kalbini geçici dünya hayatından Allaha ve ahirete çevirmeye bir vasıtadır.

Öte yandan musibetler insan için sabır imtihanıdır; bu imtihanı kazanmanın mükafatı ise çok büyüktür.

Son olarak bunlar İlahi bir tokat bir kahırdır.

Umumi musibetlerde bunların hepsinin de hissesi olabilir. Bir grup için kahır bir başkası için ikaz bir diğeri için günahlara kefaret...

Münferit belalarda ise bana göre en selametli yol şu olsa gerek:

Musibet kendi başımıza gelmişse nefsimizi suçlayalım; onu tövbeye sevk edelim. Başkalarına gelen bela ve afetleri ise onların terakkilerine vesile bilelim.

Böylece hem nefis terbiyesinde yol kat etmiş hem de başkaları hakkında kötü düşünmekten kurtulmuş oluruz.

NİÇİN MUSİBET?

BAZEN ŞÖYLE bir soru ile karşılaşırız: Cenab-ı Hakk bu alemi kendisini tanıtmak için yarattığına göre bu dünya hayatında hiç hastalık ve musibet olmasaydı Allahı tanımamız yine gerçekleşmez miydi? O halde böyle bir takdirin hikmeti nedir?

Sorunun aslı bir kudsi hadise dayanıyor:

Ben gizli bir hazine idim bilinmek istedim (bilinmeye muhabbet ettim) ve kainatı yarattım.

Kainatın ömrü milyarlarca yıl ile ifade ediliyor; insanlık aleminin ömrü ise on binlerce seneyle. Henüz insan nevi yaratılmadan bu hadis-i kudside verilen haber öncelikle melekler alemine bakıyordu. Allahı bilen eserlerini temaşa ve tefekkür eden Ona isyandan uzak bu mübarek varlıklar hadis-i kudside verilen haberi ibadetleriyle tesbihleriyle itaatleriyle marifet ve muhabbetleriyle tahakkuk ettirmiş oluyorlardı. Hayvanlar alemi de yaratılış gayelerine tam uygun bir hayat sürmekle ruhları yönüyle melekleri andırıyorlardı. Bitkiler alemi ve cansız varlıklar da mükemmel bir itaat ile vazife görüyorlardı.

Hiç bir şey yoktur ki Allahı tespih ve Ona hamd etmesin mealindeki ayet-i kerimede geçen şey tabiri canlı-cansız her varlığı içine alır. Her şey Onu tesbih eder ve Ona medih ve senada bulunur.

Cenab-ı Hak bütün bu tespih ve ibadetlerin çok daha ileri derecesini icra etmeye kabiliyetli bir başka mahiyet daha yaratmayı irade buyurdu: İşte bu ulvi mahiyet arzın halifesi olacak olan insandı.

Cenab-ı Hak topraktan bir insan yaratacağını meleklere haber verdiğinde yukarıdakine benzer bir soru meleklerden de gelmiş ve onlara cevaben siz benim bildiklerimi bilemezsiniz buyrulmuştu.

İmtihana tabi tutulan ve kazanmaları halinde melekleri geçecek olan bu yeni misafirler ayet-i kerimede de haber verildiği gibi ancak Allaha ibadet için yaratılmışlardı.

Ben cinleri ve insanları ancak bana ibadet etsinler diye yarattım Zariyat Suresi 56

Ayette geçen ibadet kelimesine bir çok tefsir aliminin marifet manası verdiği dikkate alındığında bu insanın Allahı tanımak varlığını birliğini bilmek sıfatlarının sonsuzluğuna inanmak mahlukat alemini de hikmet ve ibret nazarıyla temaşa ve tefekkür etmekle vazifeli olduğu anlaşılıyordu.

Bu mümtaz mahluk sadece cemal tecellilerine muhatap olmayacak Cenab-ı Hakkın hem cemal hem de celal tecellileri ile ayrı ayrı imtihanlara tabi tutulacaktı.

Nitekim öyle oldu ve öylece devam ediyor.

Nimetler ihsanlar ikramlar güzellikler sıhhat afiyet ferah gibi haller hep cemal tecellileridir. Ve insanoğlu bunlara karşı şükredip etmeme şıklarından birini tercihle karşı karşıya.

Maalesef nefis ve şeytanın galebesiyle çoğu insan cemal tecellileriyle sarhoş olup bu imtihanı kazanamıyorlar.

İmtihanın diğer yönü hastalık musibet bela afet ölüm gibi celal tecellileri... Ve neticede sabır tevekkül teslim rıza imtihanına tabi tutulma.

Akıl aksini düşünse de gerçek şu ki bu imtihanı kazananlar birincilere nispetle çok daha fazla.

Bundaki hikmet şu olsa gerek:

Musibet ve hastalıklar insana kul olduğunu aciz bir varlık olduğunu çok iyi hatırlatıyor ders veriyorlar.

Konumuza ışık tutacak bir Nur cümlesi:

Fatır-ı Hakim insanın mahiyet-i maneviyesinde nihayetsiz azim bir acz ve hadsiz cesim bir fakr dercetmiştir. Ta ki kudreti nihayetsiz bir Kadir-i Rahim ve gınası nihayetsiz bir Ganiyy-i Kerim bir Zatın hadsiz tecelliyatına cami geniş bir ayine olsun. — Sözler

İbadet ve marifet için yaratılan insan bu vadide mertebe kat edebilmek için aczini ve fakrını hissedecek sürekli olarak Rabbine sığınacak ve Ondan medet dileyecektir. Duadan geri durmayacak huzuru yakalamaya çalışacaktır. Bunlar ise başta nefis ve şeytan olmak üzere dünya hayatında insanı medet dilemeye ve sığınmaya götüren her türlü musibet hastalık çaresizlik ve sıkıntılarla mümkün.

Çaresizlik içinde kalıp Rabbine sığınan ruhlar bu dünya imtihanını kazanma noktasında müsbet bir puan almış oluyorlar. Ama refah sıhhat ve saadet gibi tecellilerde insanoğlu aczini anlamak yerine bunlara meftun olup kul olduğunu unutup gaflete dalabiliyor.

Konunun çok önemli bir yanı da şu:

Marifetullah yani Allahı tanıma denilince bütün isim ve sıfatları dikkate almak gerekiyor; sadece cemali isimleri değil.

Allah Rahman olduğu gibi Kahhardır da. İzzeti tattıran da Odur zilleti çektiren de.

Soru sahibinin temenni ettiği gibi bu dünyada sadece cemali isimler tecelli etse ve insan sadece bunlara muhatap olsa idi marifeti noksan kalırdı. Bu imtihan meydanında insanoğlu Allahı hem celal hem de cemal sıfatlarıyla tanımak durumunda. Ahirette ise yollar ayrılacak. İnsanların bir kısmı ibadet ihlas salih amel ve güzel ahlaklarına mükafat olarak cennete girecek ve lütuf kerem ihsan gibi nice cemal tecellilerine azami ölçüde ve ebediyen muhatap olacaklar. Küfür ve şirk yolunu tutarak dalalet ve sefahate düşenler ise celal izzet ve kahır tecellileriyle karşılaşacaklar. Böylece ahiret yurdunda Allahın hem cemali hem de celali isimleri en ileri manada tecelli etmiş olacak.

Nur Külliyatında bir dua cümlesi var:

Bize gösterdiğin nümunelerin ve gölgelerin asıllarını menbalarını göster. — Sözler

Bu dünyadaki varlıklar ahirete nispetle gölge kadar zayıf bir tecelliye muhatap oluyorlar. Ve bu gölge hayatın gereğini yapan ve hakkını vermeye çalışan insanlar asıl olana kavuşuyorlar.

Şunu da unutmamak gerekiyor: Lütuf gibi kahrın da aslı ahirette.

Nur Külliyatından bir başka hakikat dersi.:

Bir sultanın sağında lütuf ve merhamet ve solunda kahr ve terbiye lazımdır. Mükafat merhametin iktizasıdır. Terbiye de mücazatı ister. Mükafat ve mücazat menzilleri ahirettir. — Mesnevi-i Nuriye

İtaat edenlere mükafat verememek gibi isyan edenleri cezasız bırakmak da padişahın izzetine yakışmaz; her ikisi de acizlik ve zaaf ifadesidir. Cenab-ı Hak bu gibi noksanlıklardan münezzehtir.

Onun kahrının tecelli etmemesini istemek iki manaya gelir:

Birisi isyankarlara azgınlara zalimlere karşı hiçbir ceza tatbik edilmemesi. Bu Allahın izzetiyle gayretiyle hikmet ve adaletiyle bağdaşmaz. Bu şık mümkün olmadığına göre geriye bir tek şık kalıyor:

İnsanların isyansız bir yaratılışa sahip olmaları hep itaat üzere bulunmaları. Bu ise insanın değil meleğin tarifidir.

Hastalığın olmamasını farz etmek de iki netice doğuruyor:

Birisi Allahın çok harika eserleri olan mikroplar alemine hayat yüzü göstermemek. Allah bu ince sanatlarını da sergileyecek ve o küçük canlılarına da hayat nimetini tattıracaktır.

Diğeri insanın hiç hasta olmaması. Bu ise insanların en dinç ve sıhhatli zamanlarında birdenbire ölümü tatmaları demektir ki buna tahammül oldukça zordur. Ani ölümlerde ölü sahiplerinin ıstıraplarının ne kadar derin olduğunu görür ve şu hükmü vicdanen tasdik ederiz : Hastalanarak ölmek ayrı bir nimet.

Öte yandan hastalıklar sabırlı bir kul için ayrı bir ibadet çeşidi.

İbadet iki kısımdır: Bir kısmı müsbet diğeri menfi. Müsbet kısmı malumdur. Menfi kısmı ise hastalıklar ve musibetlerle musibetzede zafını ve aczini hissedip Rabb-ı Rahimine ilticakarane teveccüh edip Onu düşünüp Ona yalvarıp halis bir ubudiyet yapar. Bu ubudiyete riya giremez halistir. Eğer sabretse musibetin mükafatını düşünse şükretse o vakit her bir saati bir gün ibadet hükmüne geçer. Kısacık ömrü uzun bir ömür olur. — Lemalar

Ahiret yolcusu olan insanı bu ikinci tip ibadetlerden mahrum bırakan bir telakki ancak onun cennetteki derecesinin noksan kalmasını netice verir.

Yine baştaki hadis-i kudsiye dönelim:

Ben gizli bir hazine idim. Bilinmek istedim ve mahlukatı yarattım.

Bu hadisi okuyanların büyük çoğunluğu nazarlarını hemen şu dünyaya çevirirler; ahireti pek hatırlamazlar. Bu noksan telakki ve bu eksik değerlendirmenin kaynağı da Cenab-ı Hakkın zamandan münezzeh olduğundan gaflet etmeleridir. Halbuki bu kudsi hadis sadece bu kısa dünya hayatına bakmıyor. Bu mana kemaliyle ahirette tahakkuk edecektir ve miraç mucizesi bunun müjdecisidir. O Yüce Peygamber(a.s.m.) O Şanlı Nebi(a.s.m.) bu mucize ile bütün sema tabakalarını gezmiş cennet ve cehennemi müşahede etmiş bu celal ve cemal sahnelerinin ardından bu tecellilerin sahibine muhatap olma ve Onun Mukaddes Cemalini görme şerefine ermiştir.

Ve Nur Külliyatında Miraç için velayet-i Ahmediyenin keramet-i kübrası tabiri kullanılır. Bilindiği gibi Allah Resulünün(a.s.m.) iki veçhesi vardır: Kulluğu ve peygamberliği.

Kulluk cihetiyle Rabbine en ileri manada iman ve ibadet eder. Onu en fazla sever ve Ondan en çok korkar. Farz ibadetlerin birkaç katı kadar da nafile ibadetlerde bulunur. Kulu Rabbine fazla yaklaştıran secde nimetinden azami ölçüde istifade eder.

Allah Resulünün(a.s.m.) en mükemmel manada gerçekleştirdiği kulluk vazifelerinden biri de sabırdır. O(a.s.m.) sabır imtihanını da hicretlerle harplerle nice musibet ve sıkıntılarla en ileri manada kazanmıştır.

İfadeye dökmekten aciz olduğumuz böyle nice ulvi ve kutsi ibadetler Onu(a.s.m.) miraç mucizesiyle tanıştırır.

Namaz da müminin miracıdır. Musibet ve hastalıklar ise bir başka terakki merdivenidir.

Bir ömür boyu böyle değişik tecellilerle farklı imtihanlar geçiren insanlar bu kısa dünya hayatının ardından ebediyet yurduna göç edecekler. Bu gölgelerin asıllarına kavuşacak marifet ve muhabbet nimetini de kemaliyle orada bulacak ve tadacaklar.

Kısacası:

Musibetsiz ve hastalıksız bir ömür farz etmek dünya imtihanını ve bu imtihanın neticeleri olan cennet ve cehennemi de yok saymak olur.

Bu ise gölgede boğulup ve onunla yetinip asıldan gaflet etmek demektir.

İKİ ÇEŞİT ADALET

Adalet-i mahza: Tam ve mükemmel adalet.

Bir ferdin hakkını bütün insanlar için de olsa feda etmeyen adalet.

Adalet-i izafiye: Küllün selameti için cüzü feda eden adalet tarzı.

Cemaatin menfaati için ferdi feda eden adalet şekli.

ADALET ikiye ayrılıyor: Adalet-i mahza ve adalet-i izafiye. Mahz; sırf halis katıksız tam gibi manalara geliyor. Buna göre adalet-i mahza tam ve katıksız adalet mükemmel adalet demek olur. Bu adalette hiçbir kimsenin en küçük bir hakkının bile çiğnenmemesi esastır.

Adaletin diğer şubesi olan adalet-i izafiye ise katıksız tam değildir. Zira cemaatin menfaati için ferdin hukukunu nazara almaz.

Adalet-i izafiyede ehven-i şer esas alınır. Bütün insanların zarara uğraması büyük ve külli bir şer bu zararın giderilmesi için bir insanın yahut küçük bir grubun hakkının çiğnenmesi ise cüzi bir şerdir. Külli şerden kurtulmak için cüzi şerri kabul etmek ise ehven-i şer ile amel etmek demektir ve adalet-i izafiyenin esasıdır.

Adalet-i mahzada bir şahıs kendi rızasıyla hakkından vazgeçmediği müddetçe bütün insanların faydası için de olsa onun hakkı çiğnenemez. Mesela adalet-i mahzaya göre bir şahsın rızası olmaksızın evi istimlak edilemez. Bunun uygulanmasında ise bazen çok büyük zorluklar ortaya

çıkar. İşte bu gibi zaruret hallerinde adalet-i izafiye tatbik edilir. Ve o şahsın hukuku umumun menfaatine feda edilir; rızası olmaksızın evi sökülür istimlak edilir.

Bir ayet-i kerime :

Sizin yaratılmanız ve diriltilmeniz bir tek nefsin (kişinin) yaratılması ve diriltilmesi gibidir. — Lokman Suresi 28

Ve Nur Külliyatından bir hikmet dersi:

Adalet-i mahza-i Kuraniye; bir masumun hayatını ve kanını hatta umum beşer için de olsa heder etmez. İkisi nazar-ı kudrette bir olduğu gibi nazar-ı adalette de birdir. — Mektubat

Demek oluyor ki bir insanı yaratmakla bütün insanları yaratmak nasıl ilahi kudret için fark etmiyorsa ilahi adalet için de bir insanın hukuku bütün insanların hukuku kadar kıymetlidir. Ve o hukuku çiğneyen bir kimse bütün insanlara zarar vermiş gibi olur.

Nur Külliyatında meseleye orijinal bir yaklaşım daha getirilir. Bir müminin güzel sıfatları masum insanlara kötü sıfatları da cani insanlara teşbih edilerek adalet-i mahza bu sıfatlar alemine tatbik edilir.

Buna göre bir insanın bir tek sıfatı masum olsa bütün sıfatları da cani olsa o tek sıfatın hakkı diğerleri yüzünden zayi edilemez. O mümine düşmanlık beslendiğinde bu masum sıfat arada çiğnenip gideceğinden bu hal adalet-i mahzaya uymaz.

Toplum hayatımızda nefis ve şeytanın da devreye girmesiyle çoğu zaman bunun tam tersi bir uygulama görülür. Nur müellifinin ifadesiyle bir müminde bulunan cani bir sıfat yüzünden sair masum sıfatlarını mahkum etme yoluna gidilir. Bu ise büyük bir zulümdür.

Yine bir müminin yanlış bir hareketi yüzünden o konuda hiçbir suçu olmayan akrabalarına düşman kesilmenin de adalet-i mahzaya ters düşeceği nazara verilir.

Konuyu çok önemli bir hükümle noktalayalım:

Fakat adalet-i mahza kabil-i tatbik ise adalet-i izafiyeye gidilmez gidilse zulümdür. — Mektubat

İKİ ESAS

Adalet: Hak ve hukuka uygunluk.Her hak sahibine hakkını vermek ve haksızları cezalandırmak. Hukuk önünde herkese eşit davranmak.

Zulüm: Başkasının mülkünde onun izni olmaksızın tasarruf etmek.

Hak ve hukuk dinlememek.

İhkak-ı hak: Her varlığa her hayat sahibine hayatı ve devamı için gerekli olan her şeyin en güzel şekilde verilmesi

ALLAH-U TEALA hakkında bu muhaldir. Çünkü mülkün Ondan başka sahibi yoktur. Gerçeği böylece tesbit ettikten sonra adalet konusuna girebiliriz...

Adaletin iki temel esası var: Birincisi ihkak-ı hak yani her yaratığa her hayat sahibine varlığı için gerekli her şeyin en güzel surette verilmesi... Kendimizi örnek vereyim: Organlarımızdan hangisinin yerini veya şeklini beğenmiyoruz? Hangisinin vazifelerine itirazımız var? Sayılarını noksan mı buluyoruz fazla mı? Göz yüze parmak ele takılmış. İki kulağa karşılık bir ağzımız var. Ayaklarımız altta başımız üstte yer almış... Bu İlahi tanzime kim itiraz edebilir!...

Her bir ağaç her bir hayvan her bir çiçek her molekül her atom ve semadaki her sistem ihkak-ı hakkı güneş gibi göstermiyor mu?..

İnsanoğlu adaletin bu tecellisi üzerinde çok durmuş ve onu anlamada hayli yol katetmiş... Astronomiden Biyolojiye Tıptan Jeolojiye kadar yazılan bütün eserler bir bakıma bu hakikatın tefsiri...

Adaletin diğer yönü ise zalimlerin cezalandırılması her ferdin layık olduğu mükafatını yahut cezasını görmesi... İşte akıl ve vicdan emrediyor ki adaletin birinci yönünün sonsuz bir hikmetle işlediğini gören seyreden insan ahirete bakan bu ikinci yönüne karşı da iman ile teslim ile mukabele etsin... Ama gel gör ki tatbikat böyle olmuyor!.. Nice insan ahiretteki tecelliyi bu dünyada arıyor... Zaten adalet tartışmalarının çoğu bu yanlış arayıştan kaynaklanmıyor mu?

Geçenlerde Peygamber Efendimizin (asm) doksandokuz Esma-i Hüsnayı saydığı hadis-i şeriflerini okudum. Adaletle ilgili sorulara çok sık muhatap olduğumdan olacak Adl isminden önce ve sonra gelen isimler dikkatimi çekti. Adlden önce Basir ve Hakim; Adlden sonra ise Latif ve Habir isimleri sayılmıştı...

Şöyle düşündüm : Her şeyin her şeyini her an gören ve yaptığı her işini hikmetle yapan Allah elbette mutlak adildir.

En ince şeyleri bilip kullarına sezilmez yollardan lütuflarda bulunan ve her şeyin iç yüzünden haberdar olan Allah elbette sonsuz derecede adildir.

Diğer isimleri de aynı şekilde tefekkür edebiliriz:

Rahman ve Rahim olan Allah şüphe yok ki kullarına adaletle muamele eder... Kahhar ve Cebbar olan Allah muhakkak ki adaleti en iyi tatbik edendir... Gaffar ve Settar olan Allah kulunu cezalandırırsa artık o kul bunu haketmiş demektir... Öyle değil mi?

Eşitlik ve adalet

Çoğu insan eşitlikle adaleti bir sayıyor. Halbuki mutlak eşitlik yani her şeyin her yönüyle birbirinin aynı olması adalete zıt.

İnsanların sanatlarına bir göz atalım:

Bir şair kasidesinde her harfi kelimenin tamamını dikkate alarak yazar. Her kelimeyi o manzumenin bütününü nazara alarak yerleştirir. Her mısrayı da kasidenin tümünü gözeterek kaleme alır. Burada mutlak eşitlik değil adalet söz konusu... İlk mısra başa düşer son mısra dipte kalır ama hepsi aynı gayeye hizmet ederler.

Bir fabrikatör fabrikasının büyüklüğünü bölmelerini motorlarını kazanlarını ta en küçük civatasına varıncaya kadar her şeyini hikmet ve adaletle tanzim eder. Ve ortaya mükemmel bir fabrika çıkar. Mutlak eşitlik bu nizamı harap eder...

Bir ressam da öyle değil mi? O çizdiği her bir tabloda her deseni yerli yerine oturtur. Renkleri şekilleri mutlak eşitlikle değil adaletle taksim eder. Neye ne yakışırsa onu onunla boyar. Kime ne münasipse ona o şekli verir. Ve ortaya harika bir eser çıkar...

Cenab-ı Hakkın şu alemdeki icraatı da eşitlik üzerine değil adalet esasına göre cereyan ediyor. İnsanlar arasında mutlak eşitlik olsaydı herşeyden önce anne baba ve evlat mefhumlarından söz edilebilir miydi?... Ve yine böyle bir eşitlikte amiri ve memuruyla çiftçisi ve tüccarıyla öğretmeni ve öğrencisiyle işçisi ve işvereniyle bir bütün teşkil eden cemiyet hayatı ortaya çıkabilir miydi?..

Diğer varlıklara da bir göz atalım: Mutlak eşitlik olsaydı ne yer kalırdı ne de gök!. Şimşek çakıyorsa bulutların yüklerinin aynı olmadığındandır.

Ruhumuzla bedenimizi düşünelim. Mutlak eşitlik olsaydı hangisi hangisine hükmedecekti? Organlarımızın hepsi el yahut tamamı kalp olsaydı hayatımızı sürdürebilir miydik?..

Serçe ile kedinin eşit olmadıkları malum. Ama her ikisinde de İlahi adalet bütün berraklığı ile okunmakta... Kedilik mahiyeti neyi gerektiriyorsa ruh haletinden diş ve tırnak yapısına vücut çevikliğine kadar hepsi adaletle verilmiş; hiçbirşey noksan bırakılmamış. Aynı şekilde serçelik mahiyeti de neyi icab ettiriyorsa ona da o kabiliyetler ve o vücut yapısı eksiksiz takdim edilmiş.

İşte adalet budur. Niçin o serçe oldu bu kedi diye bir soru sormaya kimsenin hakkı yoktur. Sorulursa Allah böylece irade buyurmuştur diye cevap verilir. Aksini irade buyursaydı o soru yine sorulacaktı.

Kaldı ki ne o serçe ne de o kedi başka bir alemde imtihana tabi tutulmuş değiller. Ta ki başarılarına karşılık kendilerine verilen hayat makamını az bulsunlar. Onlar daha düne kadar tabiri caiz ise yokluk karanlıklarında Allahın lütfunu gözlemekteydiler. Hiçbir hakları yokken Cenab-ı Hakk onlara sırf bir lütuf olarak şu hazır bedenlerini ve ruhlarını ihsan etti. Onlar da bunu şuuren biliyormuşcasına hallerinden memnun olarak sürdürüyorlar hayatlarını... Ruhlarında kadere itirazın zerresi dahi bulunmuyor...

İşte bütün bunlar İlahi adaletin harika tecellileri...

Biz bu tecellileri ibretle seyretmeliyiz ve şu geçici dünya hayatında insanların farklı tarzlarda imtihan edilmelerini de bu şuuurla değerlendirmeliyiz... Hikmeti ancak ahirette anlaşılabilecek olan bazı farklılıkları hemen itirazla karşılamamalıyız.

İşin garibi Allahın en büyük lütfuna mazhar olan insanoğlundan başka İlahi adalete itiraz eden çıkmıyor.

Münkirlerin hayvandan daha aşağı olmalarının bir sırrı da bu isyan olsa gerek.

HİDAYET - İBADET - UBUDİYET

HİDA YET ÜZERİNE

Hidayet: Doğru yolu göstermek. İrşad etmek. Rehberlik yapmak.

Hakkı hak batılı batıl görüp doğru yola girmek. Batıldan ve dalaletten uzaklaşmak.

GEÇENLERDE yanıma iki genç geldi. Arkadaşlarıyla yaptıkları bir münakaşadan söz ederek bana bir soru sordular. Soru kadere dairdi. Yine aynı dar düşünce ve yine aynı kısır çekişme... Zihin bulandırmayı meslek edinen ve bulanık suda balık avlamak isteyenler yine cehalet postuna bürünmüşler yine kasıtlarını gizlemeyi ustaca başarmışlar ve işte bu iki gencin kafalarını iyice karıştırmışlardı. Nereden duymuşlar kimden öğrenmişlerse Kuran-ı Kerimde Allahın dilediğini hidayete (doğru yola) erdirip dilediğini dalalete (sapıklığa) düşürdüğüne dair ayetler bulunduğundan söz etmişler ve insan iradesini inkara kalkışmışlardı.

Tuhaf bir tablo ile karşı karşıyaydım. Şöyle ki bu adamlar şu gençlerin zihinlerini bulandırmak fikirlerini çelmek için uygun bir zemin aramışlar sözü dolaştırıp kader bahsine getirmişler bütün bunları iradeleri ile bir plan dahilinde sinsice gerçekleştirmişler ve sonunda utanmadan ve sıkılmadan insan iradesini inkara kalkışmış günah ve isyanlarda insanın bir suçu olmadığını iddiaya cüret edebilmişlerdi.

Ben kendi dediğine kendisi dahi inanmayan bu kişileri bir tarafa bırakıp konuyu bir ilmi atmosferde incelemek istiyorum.

Sorunun tahlilini biraz geciktirerek önce bu ve benzeri sorular karşısında mümine düşen göreve kısaca temas edeceğim.

Elinize Kuran-ı Kerimi alınız. Allahın hidayeti ve dalaleti dilediği kimseye verdiğine dair bütün ayetleri birer birer bulunuz. Her ayetin geçtiği surenin baş tarafına doğru yaprakları çeviriniz. Surenin başına vardığınızda karşınıza her defasında besmelenin çıktığını göreceksiniz. Bildiğiniz gibi besmelede üç İlahi isim zikredilmiş: Allah Rahman ve Rahim. Birçok alimlerimiz Allah isminin ism-i azam olduğunu ifade buyurmuşlar. Allah ism-i azam... Yani bütün isimler bu isim içinde dahil... Şöyle ki Allah Rahmandır Rahimdir Kadirdir Kahhardır Rezzaktır ve hakeza... Şu noktaya dikkatinizi çekmek isterim: Acaba niçin Allah isminden sonra Kahhar Cebbar Aziz gibi celal ve

kibriya ifade eden isimler değil de Rahman ve Rahim isimleri zikredilmiş? Bu soru ile birlikte zihninizde hemen bir Kudsi Hadis şimşek gibi çakar:

Rahmetim gazabımı geçti.

Bir Müslüman Kuranın hangi suresini okursa okusun bu hakikatı unutmayacak o surede İlahi lütuflardan bahsediliyorsa Rahman ve Rahim olan Allaha hamd edecek. Şayet müşriklerin kafirlerin münafıkların acı akıbetleri anlatılıyorsa onların bu akıbete kendi iradeleri ile düştüklerini Rahman ve Rahim olan Allahın onlara zulmetmekten (haşa) münezzeh olduğunu hatırından çıkarmayacaktır.

Bizleri bu vadide irşad eden şu ayet mealini okuyalım:

Göklerin ve yerin mülkü Allahındır. Dilediğini bağışlar dilediğine azab eder. Allah Gafurdur Rahimdir. — Fetih Suresi 14

Allah göklerin ve yerin yegane yaratıcısı sahibi ve maliki... Onun bağışladığına kimse azab veremez; azab verdiğini de kimse bağışlayamaz. Mutlak iradesine karşı koyacak bir başka iradenin mevcudiyeti muhaldir.

Ve ayet-i kerime Allah Gafurdur Rahimdir diye son bulmakla mümine şu mesajı veriyor:

Gafur ve Rahim olan Allah lütfuyla yarattığı gökleri ve yeri hizmetine verdiği bir kuluna azab ederse bu azab mutlaka o kulun küfür ve isyanındandır.

Bu kısa hatırlatmadan sonra meselenin önce tevhid yönü üzerinde durmak isterim. Kuranın insanlara verdiği en büyük ders tevhiddir. Tevhid yani Allahın birliği... Ne zatında ne sıfatlarında ne mülkünde ne icraatında ortağı bulunmaması. Kuranın bu dersini dinleyenler putları bırakmış Allaha dönmüş teslisi (üç ilah safsatasını) atıp tevhide ermişlerdir.

Fatihanın ilk ayetinde Allahın bütün alemlerin Rabbi olduğu haber verilir. Sema ve arz birer alem olduğu gibi dünya ve ahiret gece ve gündüz canlılar ve cansızlar da ayrı birer alem... Keza her bir insan hayvan ve bitki de birer küçük alem. Bütün bu alemlerin başlangıçlarını ilk tohumlarını yaratan ve onları rahmet ve hikmetiyle irade ve kudretiyle safha safha terakki ettirerek son ve mükemmel şekline erdiren Allahdır. Bütün bu alemler Onun mülkü olduğu gibi onlarda cereyan eden her türlü hadiseyi ister hayır ister şer olsun yaratan da Odur.

Zeminin yüzünde gece ve gündüzü O yarattığı gibi gözlerde uykuyu ve uyanıklığı ve nihayet insan kalbinde dalalet ve hidayeti yaratan da Odur. Zira Ondan başka yaratıcı yoktur.

Basar yani gözün görmesi gibi basiret de Allahın büyük bir ihsanı. Birincisi ile insanın maddi gözü açılıyor ve insan dağlarla ovalarla yıldızlarla münasebet kuruyor. Diğeri ile de insanın kalb gözü açılıyor. Maddi olmayan o göz ile maddeden münezzeh olan Allahın varlığı görülüyor ve Ona iman ediliyor. Ve kalb kainatı çok gerilerde bırakacak bir vüsate bir genişliğe kavuşuyor.

İşte gözde görmeyi yaratmak Allaha mahsus olduğu gibi kalbte imanı ve hidayeti yaratmak da yine Ona mahsus.

O halde Allahın dilediğine hidayet vereceğine dair ayetleri okurken öncelikle meselenin tevhid yönünü dikkate alacak her hayır gibi hidayetin de Onun elinde olduğuna iman edeceğiz.

Doğrusu lütuf muhakkak Allahın elindedir. Onu dilediğine verir. Ve Allah Vasidir Alimdir. — Al-i İmran Suresi 73

Ayetin sonunda Vasi ve Alim isimlerinin zikredilmesi ne kadar manalıdır. Evet Allah Vasi... Yani Onun rahmeti ilmi inayeti insan idrakinin kavrayamayacağı kadar geniş ve herşeyi kaplamış... Ve O herşeyi hakkıyla bilen mutlak Alim. Öyle ise lütfu ihsanı keremi ve hidayeti kime vereceğini O bilir. Bu veriş rastgele değil bir ilim ve hikmet iledir. Bu hakikatı ders veren bir diğer ayet:

Doğrusu sen sevdiğine hidayet veremezsin. Fakat Allah kimi dilerse ona hidayet verir. Ve hidayete erecekleri en iyi O bilir. — Kasas Suresi 56

Evet bizim başka varlıklar hakkındaki bilgimiz çok sınırlı... Canlı ve cansız herşey bütün faaliyetlerini Allahın ilim ve murakabesi altında sürdürüyor.

Şu uçan kuşu seyredelim. Kimbilir yuvasından nasıl bir his ile ayrılmıştı... Şimdi havada süzülürken nasıl bir zevk ve huzur duyuyor? Uçuşan diğer kuşları hangi gözle seyrediyor? Yerdeki binaları insanları arabaları nasıl değerlendiriyor? Acaba karnı ne derece tok yahut aç?

Akşam yaklaşınca yuvasına doğru yol alırken hangi hislerle dolu olacak? Yuva yaptığı çatıyı gördüğünde içinden neler geçecek? O günkü mesaisini bitirmiş diğer kuşlarla havada son birkaç tur daha atarken o küçük ve temiz kalbi nasıl bir hazla dolacak? Bunlar ve benzeri nice haller o kuşun ruhunu sarmış durumda. O kendi iç aleminin bütün incelikleri ile ancak ve ancak Mevlasının nazarı himayesi rahmeti ve murakabesi altında...

Bir ceylan bir kelebek bir karınca bu kuştan farklı mı? Her biri kendi aleminde ayrı bir ömür sürmekte... Bedeni kainatla irtibat kurarken ruhu ve hissiyatı bilemeyeceğimiz bir keyfiyetle Allaha teveccüh ve tevekkül etmekte...

Bir de şu taksi şoförünü düşünelim. Kimbilir nereye gidiyor!.. Hangi derdin sahibi? Hangi hedef için yanıp tutuşuyor? İleride neler almayı planlıyor? Yoksa sürdüğü arabanın taksitlerinin çilesini mi çekmede!..

Beden sıhhati nasıl? Ruh huzuru ne alemde? Düşkünlere karşı kalbi katı mı yumuşak mı? Rabbine teveccühü ne derece? Nefsine ne ölçüde güveniyor? İnsan durmadan düşündüğüne göre geçmiş günlerde neler düşündü ve şu anda ne düşünüyor?

İşte meçhulümüz olan böyle sayısız meseleler onun hususi dünyasını meydana getirir. Biz o dünyanın cahiliyiz Allah ise maliki ve alimi.

İşte kullarını böyle her halleri ile bilen Allah sevgili Habibine (a.s.m.) hidayete erecekleride en iyi kendisinin bileceğini yukarıdaki ayetle haber veriyor.

Hidayet ve dalaletle ilgili ayet-i kerimeler bir yönüyle de müminin ruh terbiyesi ile ilgili... Bilindiği gibi müminin ruhu havf ve reca sınırları arasında terakkisini sürdürür. Bu sınırları tecavüz ettiğinde zarara düşer yahut mahvolur.. Havf Allahdan korkma Onun azabından kendini katiyen emin bilmeme hali... Reca ise Allahın rahmetinden daima ümitvar olma günahlarının Onun afvını hiçbir zaman aşamayacağını düşünerek yeise ümitsizliğe düşmeme haleti.

Kuran-ı Kerim Allahın dilediğini dalalete götürebileceğini beyan etmekle mümine yaptığı iyi amellerle övünmemesini ve onlara güvenmemesini öğüt verir. Diğer taraftan kötü halleri ve günahları için de yeise düşmemesini Allahın dilediğini doğru yola sevk edebileceğini hatırlatır.

Konunun bir de kader yönü var. Ona da kısaca temas edelim:

Bir ayet meali:

Bir de müşrikler (Allaha eş koşanlar) dediler ki: Allah dileseydi ne biz ne de atalarımız Ondan başka hiçbir şeye tapmazdık. Ve Onsuz hiçbir şeyi haram kılmazdık. Kendilerinden öncekiler de böyle yapmışlardı. Buna karşı peygamberin vazifesi ancak açık bir tebliğ değil mi? — Nahl Suresi 35

Bu ayet-i kerimeden şu anda karşımıza yeni bir soru gibi getirilen meselenin aslında bir gericilik belgesi olduğunu bu şeytani sorunun ta asr-ı saadette hatta ondan önceki devrelerde ortaya atıldığını anlıyoruz. Bu soruyu soranlar kaderi cebir manasında gösterip insanın cüzi iradesini görmezlikten geliyorlar ve İlahi adalet konusunda muhataplarının zihinlerini bulandırmaya çabalıyorlar. Madem ki hidayet ve dalalete gidecekleri Allah diliyor öyleyse kulun iradesinin ne hükmü var demek istiyorlar.

Herşeyin kader ile takdir edildiği bir hakikat. Ama bu takdir edilenlerden birisi de insana cüzi irade verilmesi ve onun emir ve yasakları işlemekte serbest bırakılması... Bu da bir takdir... Buna göre insan ister ibadet etsin ister isyan yolunu tutsun her iki halde de kader dairesi içinde... Bu incelik çoğu zaman gözden kaçıyor yahut yeterince anlaşılmıyor.

Cenab-ı Hak taşların cansız bitkilerin yarı canlı olmalarını dilemiş; hayvanlar alemini ise his dünyasına kavuşturmuş.

Bunların hepsi kader dairesinde... İnsana gelince onu mahlukatı içinde en güzel şekilde yaratmış... Ona akıl kalb vicdan gibi nice ihsanlarda bulunmuş ve onu bir imtihana tabi tutmuş...

Kendisine birtakım emirlerde bulunmuş ve önüne bir takım yasaklar koymuş. İnsanı bu emir ve yasaklara uyup uymamakta serbest bırakmış.

Dilemiş ki bu hürriyet içinde gaflete dalmayan ve Rabbini unutmayan kullarına meleklerden daha üstün dereceler versin ve onları ebedi saadetlendirsin.

Nefis ve şeytana tabi olarak Rabbini unutanları ise azabına uğratsın.. İşte bu da bir takdirdir.

Bu takdire karışmak kula yaraşmaz.

Allah dileseydi bütün insanları hidayete erdirirdi sorusunu başka sorular da takib eder. Mesela Allah dileseydi bütün cansızları yarıcanlı yapabilirdi yahut Allah dileseydi bütün ağaçlara görme işitme verebilirdi veya Allah dileseydi bütün hayvanları akıllı yaratabilirdi gibi... Elbette Allah dileseydi bütün bunları yapabilirdi. Ama dilememiş... İnsan nevini hepsi itaat üzere olan meleklerden ayrı bir mahiyette yaratmayı dilemiş ve öyle yaratmış.

Müşriklerin iddiasının zikredildiği aynı surede şu ayet-i kerime de yer alıyor:

Allah dileseydi elbette hepinizi birtek ümmet yapardı. Fakat O dilediğine dalalet dilediğine hidayet verir ve muhakkak surette hepiniz bütün yaptıklarınızdan sorumlu tutulacaksınız. — Nahl Suresi 93

Bu ayet-i kerimede birçok ders bir arada veriliyor:

-Allah insanları melekler gibi birtek ümmet olarak yaratmayı dilememiş.

-Allahın iradesi mutlak...

-Ve insan bütün yaptıklarından sorumlu...

İnsan Allahın takdir sahasında ileri geri konuşarak haddini tecavüz edeceğine kendi iradesine bırakılan işleri istikamet üzere yapmaya çalışmalı... Zira o ancak bunlardan sorumlu...

Şüphesiz Allah dilediğini saptırır. Dilediğini de hidayete eriştirir. (Ey Resulüm) Artık onlara üzülerek kendini harab etme. Allah onların yaptıklarını şüphesiz bilir. — Fatır Suresi 8

Hidayete erecekleri de dalalete düşecekleri de en iyi Allah bilir... Hadi Cenab-ı Hakkın bir ismi. Hidayeti yaratan doğru yolu gösteren ve insanı o yolda muvaffak kılan manasına geliyor...

Her isim gibi bu ismin tecellisi de bir ilim ve hikmet iledir.

Taşlara göz takmayan Allah katı kalblerde de hidayet yaratmıyor.

Kalbleri Allahı anmak hususunda katılaşmış olanlara yazıklar olsun. İşte bunlar apaçık dalalettedirler (sapıklıktadırlar). — Zümer Suresi 22

Kulun kendi cüzi iradesini hayra yahut şerre yöneltmesi ile kalbinde hidayet yahut dalalet yaratılıyor. Bu hakikatı hiçbir vesveseye fırsat vermeyecek kadar açıkca ders veren bir ayet-i kerime:

Muhakkak ki Allah bir topluluğa verdiğini onlar nefislerindekini bozmadıkça değiştirmez. — Rad Suresi 11

Bir başka ayet :

Onlar öyle kimselerdir ki hidayet karşılığında dalaleti (sapıklığı) satın almışlardır. Ticaretleri kendilerine bir kazanç sağlamadığı gibi doğru yolu da bulamamışlardır. — Bakara Suresi 16

Bu ayet-i kerimeden kulun dalalete kendi iradesiyle müşteri olduğunu açıkça anlıyoruz.

Hidayet ve dalaletle ilgili ayetlerin herbirinde bu hakikatı görebiliriz. Bunlardan bir kısmını takdim edeyim:

Allah zalimler topluluğunu hidayete eriştirmez. — Bakara Suresi 258

Allah kafirler topluluğunu hidayete eriştirmez. — Bakara Suresi 264

Allah fasıklar topluluğunu hidayete eriştirmez. — Tevbe Suresi 24

Bu üç ayet-i kerimeden kalbde dalalet yaratılmasının üç sebebini öğreniyoruz. Hepsi de insanın kendi iradesiyle ilgili: Zulüm inkar ve fısk.

Bir diğer ayet-i kerime :

.. İnkar edenler ise Allah bu misalle neyi murad etti derler. O bu misalle birçoğunu saptırır birçoğunu da doğru yola getirir. Onunla saptırdığı ancak fasıklardır ki onlar Allaha olan ahitlerini kabulden sonra bozarlar; Allahın birleştirilmesini buyurduğu şeyi ayırırlar ve yeryüzünde bozgunculuk yaparlar. — Bakara Suresi 26-27

Bu ayet-i kerimelerden de dalalete düşen fasıkların üç sıfatını öğrenmiş bulunuyoruz.

Hidayete gelince o Allahın büyük bir ihsanı olmakla beraber buna mazhar olmak da bazı şartlara bağlı. Bu şartların birincisi:

Bu doğruluğu şüphe götürmeyen ve Allaha karşı gelmekten sakınanlara doğru yolu gösteren (hidayet kaynağı) bir kitaptır.— Bakara Suresi 2

Ayet-i kerimesiyle ittika yani Allaha karşı gelmekten sakınma olarak beyan ediliyor.

De ki hakikaten Allah dilediğini şaşırtıyor kendisine gönül verene de hidayet buyuruyor. — Rad Suresi 27

Ayetinde de hidayet için kulun Hakka gönül vermesi cüzi iradesini hayra sarfetmesi şart koşuluyor.

Hidayet ve dalalete dair bütün ayetler Allahın Rahman ve Rahim olduğu Kuran-ı Kerimin muttakilere hidayet olmak üzere inzal edildiği ve Peygamber Efendimizin (a.s.m.) alemlere rahmet olarak gönderildiği göz önüne alınarak mütalaa edildiğinde meselenin hiç de itiraza veya istismara elverişli olmadığı açıkça görülecektir.

KULLUK

Abd: Kul. Köle. Hizmetçi.

Ubudiyet: Kulluk. Kölelik. Bendelik.Kul olduğunu bilip Allaha itaat etmek

İbadet Allahın razı olduğu şeyi yapmak ubudiyet ise Allahın yaptığına razı olmaktır. —Hak Dini Kuran Dili

UBUDİYET lugat olarak kulluk manasına geliyor. Kul olduğunu bilen bu dünyada dilediği gibi ömür süremeyeceğinin şuurunda bulunan ve bu alemde misafir olduğunun farkında olan bir insan kulluk vazifesini seve seve yerine getirir.

Ubudiyet devamlıdır kesikli değil. Çünkü kulluktan ayrı olduğumuz bir anımız yok. Her an hayatı tadan her an bedeninden istifade eden ve her anı Allahın yarattığı bu alem içinde geçen insan daima kuldur. O hep doğru söyleyecek hep helal yiyecek hep meşru dairede dinleyecek bakacak düşünecektir.

Sabahtan öğlene kadar ömrünü istikamet üzere isyansız geçiren bir kul öğle vaktinde Rabbinin emriyle bu kulluğunu en ileri manada hatırlar ve ilan eder. Onun emrettiği tarzda kıldığı namaz kulluğun şuurunda olmanın aczinin fakrının zilletinin şuurunda olmanın ve bunu el bağlama bel bükme ve yüz sürme şeklinde ilan etmenin en güzel ifadesi.

Ubudiyet bir sahra ise ibadet o sahrada yer yer yükselen dağlar gibi.

İbadet insanda kulluk şuurunu pekiştirir kuvvetlendirir. Bu şuur sayesinde insan emdiği havanın içtiği suyun aldığı gıdanın hep Allahın ihsanı olduğunu düşünür ve kalbi Rabbine karşı sonsuz bir minnettarlıkla dolar. Güneşi Onun lambası Ayı Onun kandili geceyi Onun örtüsü bilir ve Rabbinin misafiri olmanın hazzını ruhunun ta derinliklerinde hisseder.

Onun uluhiyetine imanla mukabele ettiği gibi nimetlerine şükürle kemaline hayretle hikmetine tefekkürle musibetlerine de sabırla mukabelede bulunur. Zaten ubudiyet de bu demek değil midir?..

NİÇİN İBADET

Ubudiyetin daisi emr-i İlahi ve neticesi rıza-yı Haktır. — Lemalar

NİÇİN İBADET EDİYORUZ? sorusu beraberinde iki soruyu birlikte getiriyor. Daha doğrusu bu sorunun içinde iki soru saklı:

- İbadet etmemizin sebebi illeti nedir?
- İbadet etmemizin hikmeti faydası nedir?

Bazıları bu soruyu sadece ikinci manayı kastederek sorarlar. Birinci ve en önemli noktayı unuturlar. Bunun neticesi olarak hikmet sahasında kendilerince birtakım faydalar sıralar ve bu faydaların başka yollarla da elde edilebileceğini ileri sürerek ibadeti reddedici bir tavra girerler.

İllet denilince ibadet yapmamızı gerekli kılan sebebi kastederiz. Hikmetten ise yaptığımız ibadetten hasıl olan faydayı anlarız. Dünya işlerinden bir misal: Anadoludan İstanbula gelmekte olan bir tüccarın bu seyahatının illeti ticarettir. Hikmeti ise daha çok zengin olmak ve dünya nimetlerinden daha fazla istifade etmek... Buna göre sözkonusu şahsa İstanbula niçin gidiyorsun? desek zengin olmaya diye cevap vermez. Bu hikmete ait bir cevaptır ve yerinde değildir. Sorumuzun cevabı ticaret yapmaya şeklinde gelmelidir. Böyle bir cevap illete aittir ve isabetlidir.

O halde Niçin ibadet ediyorsun? şeklindeki bir sorunun cevabı da Rabbim emrettiği için şeklinde olacaktır. Bu emri tutmanın pek çok da faydası vardır; gerek dünyada gerek ahirette. Ama ibadet bu faydalar için yapılmaz. Bunlar meselenin hikmet yönüdür.

Abdin işi ibadettir; emir dinlemek yasaklardan sakınmaktır. Kula kulluk yaraşır. İbadetini bu şuurla yapan bir kuluna Rabbinin yapacağı ihsanlar ikramlar ve Cennette vereceği dereceler ibadetin hikmet yönüdür.

İslamın her emri ve yasağı bu hakikattan haber veriyor. Bunlardan sadece birkaç misal:

Mesela oruç tutmanın tıp yönünden birçok faydaları var. Bütün bu faydalar orucun hikmet yönü. Oruç niçin tutulur? sorusunun cevabı sanıldığı gibi bu faydalar değildir. Oruç Allahın bir emri olduğu için tutulur. Bu ibadetin belli bir ayı vardır: Ramazan.

Ramazan dışında on ay nafile oruç tutsanız da Ramazanda tutmasanız bu ibadeti yerine getirmiş olmazsınız. Eğer mesele sadece orucun hikmet yönü yani faydaları olsa bu ikinci halde fayda on katına çıkmıştır ama farz olan oruç hala tutulmamıştır.

Yine orucun belli bir başlama ve bitiş vakti vardır. Orucunuza imsaktan hemen sonra başlasanız da iftarınızı yatsıdan birkaç saat sonra yapsanız orucunuz makbul olmaz. Daha fazla bir süre aç kalmışsınızdır ama oruç tutmamışsınızdır. Hikmet fazlasıyla tamam olsa bile illet kaybolduğundan ibadetiniz makbul sayılmaz.

Oruç tıbbi faydaları için tutulmadığı gibi içki içmek de tıbbi zararları için haram değildir. Niçin içki içmiyorsun? sorusunun cevabı Allah yasakladığı için şeklinde verilecektir. Ve ancak bu takdirde içki içmemek ibadet olur takva olur ve insanı Rabbine yaklaştırır. İçki içmemekte esas olan bedenini ve aklını korumak değil bir İlahi yasaktan kaçınmaktır. İllet budur; diğerleri ise içki içmemenin hikmetleridir faydalarıdır.

Bilirsiniz kendi kendine ölen yahut darbe ile öldürülen bir koyunun etini yemek haramdır. Bu noktada birtakım tıbbi veya biyolojik izahlar getirilebilir. Bütün bunlar meselenin hikmet yönüdür. Bunlar sayılıp dökülürken şu husus unutulur: Pekala Allahdan başkasının ismiyle kesilen bir hayvanı yemek niçin haramdır?

Bu soruya ne cevap verilecektir? Kesilmekse kesilmiş kan akmaksa akmıştır. Demek ki işin esası hayvan kesmenin tıbbi faydaları değil. Esas olan insanın kulluk şuurundan ayrılmaması Allah namına hareket etmesi. Keserken Onun ismiyle kesmesi yiyip içerken Onun ismiyle başlaması giyinip kuşanırken de yine Onun kulu olduğunu unutmaması. Onun emir ve yasaklarını daima göz önünde tutması...

Sözün özü: Rahman ve Rahim Rabbimizin bütün emirlerinde bizim için nice faydalar var. Ama biz ibadetimizi bu faydalar için değil Onun emrini gözeterek ve rızasını umarak yapıyoruz.

Bu inceliği sezemeyen yahut görmezlikten gelenler yanlış değerlendirmelerle kendilerine ibadet kapısını kapar ve büyük bir zarara düşerler.

KAİNATIN GA YESİ-I

Şu kainattan maksad-ı ala tezahür-ü Rububiyete karşı ubudiyet-i külliye-i insaniyedir.
—Sözler

İNSAN NİÇİN YARATILMIŞTIR? sorusuna sıkça muhatap oluruz. Böyle bir soruyu kendimize yahut bir başkasına sormamız bizim için büyük bir İlahi ihsandır.

Şöyle ki:

Bu soruyu güneş kendisine soramadığı gibi bir başka yıldız da güneşe sorabilmiş değil. Yine bu soruyu bir arı bir başka arıya yahut bir koyun berikine sormaktan aciz. Demek oluyor ki bu sorunun cevabını arayan insanoğlu kendi varlığını istediği sahada kullanma konusunda serbest bırakılmış; gerçek sahasını bulmak için bir arayış içinde ve bu konuda bir imtihana tabi tutulmuş.

Bu imtihanı kazanmanın tek yolu sorunun cevabını bizi yaratandan öğrenmemizdir. Bu noktaya varan insanlar gerçeğin kapısını çalmış olurlar. Ve kendilerine Kuran lisanıyla Peygamber diliyle cevapları verilir.

Ben cinleri ve insanları ancak bana ibadet -kulluk- etsinler diye yarattım.
— Zariyat Suresi 56

Nur Külliyatında ibadete marifet manası veriliyor. Bu mana üzerinde çoğu tefsir alimlerimiz ittifak etmişler. Namaz oruç gibi ibadetler ise bu marifetin neticesidir.

İnsan nimetin şükür gerektirdiğini idrak edecektir ki sonra bu şükür ve hamd vazifesini yerine getirsin.

İnsan bu kainatı dolduran İlahi mucizelerin tefekkür ve hayret gerektirdiğini bilecektir ki tesbih ve tekbir vazifesini ifa etsin.

İnsan başka insanlara merhamet etme şuuruna erecektir ki zekat ve sadaka verme yolunu tutsun.

Bütün bunlar imanın ve marifetin yani Allaha inanmanın ve Onu tanımanın meyveleridir. Nur Külliyatından bir marifet dersi:

Şu kainattan maksad-ı ala tezahür-ü Rububiyete karşı ubudiyet-i külliye-i insaniyedir. — Sözler

Rububiyet terbiye edicilik manasına geliyor. Bütün alemlerin her birinde bu fiil bir başka şekilde bir başka güzellikte bir başka mükemmellikte kendini gösteriyor. Ve biz her namazda Fatiha Suresini okurken alemlerin Rabbine hamd etmekle bu farklı terbiyelerin şuurunda olduğumuzu ilan etmiş oluyoruz.

Işıklar alemini de Allah terbiye ediyor gözler alemini de. Ve biz güneşin ışık verecek şekilde gözümüzün de ondan faydalanacak biçimde terbiye edildiklerini düşünerek Rabbimize şükretmekle tezahür-ü Rububiyete karşı ubudiyet vazifemizi yerine getiririz.

Gıda maddelerinin yenilecek şekilde ağzımızın dilimizin midemizin de onlardan faydalanacak tarzda terbiye edildiklerini nazara alarak Rabbimizin bu sonsuz ihsanlarını hayret ve teşekkürle karşıladığımızda yine o rububiyete karşı ubudiyetle mukabele etmiş oluruz.

Kainatın yaratılması insan için insanın yaratılması ise ubudiyet içindir. Burada dikkatimizi iki kelime çekiyor; ala ve külliye kelimeleri. Bu iki kelime bize bu vazifeyi mümkün olduğu kadar mükemmel ve dar kalıpları aşarak olabildiğince külli yapmamızı ders veriyorlar.

İnsan bu noktada melekleri geri bırakacak bir kabiliyete sahiptir. Bir melek bir meyveyi tefekkür ederken dünün şekilsiz renksiz elementlerinin bugün güzel bir varlık haline gelmelerini sert ağaçtan bu yumuşak meyvelerin çıkmasını hayretle seyreder. Ama o meyvenin tadını vitaminini kalorisini düşünemez tefekkür edemez. Zira istidadı buna müsait değildir.

İnsana bu noktada bambaşka bir istidat verilmiştir. O aklıyla hayaliyle sadece hazır eşyayı değil o anda görmediği nice şeyleri hatta geçmişi ve geleceği düşünebilir. Böylece fikri düşüncesi anlayışı ve feyzi küllileşir. Eline aldığı bir meyveyi yerken o anda bir milyonu aşkın canlı türünün sonsuz denecek kadar çok fertlerinin rızıklandıklarını kendisinin de bu İlahi sofradan faydalanan bir fert olduğunu düşünebilir ve böylece Allahın Rezzak ismini külli manada tefekkür etme imkanına kavuşur.

Dilerse düşüncesini geçmiş ve gelecek zamanlara da götürür. Bütün zamanlarda ve mekanlardaki her türlü nimeti ve onlardan istifade edenleri hayalinin yardımıyla birlikte düşünür ve tefekkürünü daha da küllileştirir.

Bütün İlahi isimlerin tecellileri için benzer şeyler söylenebilir.

Nur Külliyatında İyyake nabüdü (Biz ancak sana ibadet ederiz) ayetinin açıklaması yapılırken ayet-i kerimede niçin ben değil de biz denildiğine dikkat çekilir ve böyle denilmekle üç ayrı cemaatin kastedildiği ders verilir. Bunlardan birisi bütün müminler diğeri vücudumuzda vazife gören ve her biri kendine mahsus bir ibadetle meşgul olan bütün organlar hücreler duygular.. üçüncüsü ise bütün bir varlık alemi.

Demek oluyor ki insan bütün varlık alemi namına İyyake nabudü diyebilecek bir kabiliyettedir. İşte tek başına da namaz kılsa ferdiyetten kurtulup bu üç cemaatin ibadetlerini Rabbine takdim eden insan külli bir ibadet yapmış demektir.

İnsanın bu kainata meyve olması da böyle bir neticeyi doğurmaktadır. Bir ağacın bütün birimlerini şuurlu farz etseniz en külli tefekkürü meyve yapacaktır. Çünkü meyvenin içindeki çekirdek bütün ağaçtan süzüldüğü için o meyvede ağacın tümünün ibadetlerini temsil ve tefekkür etme kabiliyeti bulunacaktır.

Bu külli ubudiyeti en ileri derecede yapanlar kainat ağacının en mükemmel meyveleri olan peygamberler ve özellikle Peygamber Efendimiz Hz. Muhammeddir.(a.s.m.)

Maksad-ı ala ve ubudiyet-i külliye manalarıyla şu kutsi hadis arasında yakın bir ilgi vardır:

Sen olmasaydın felekleri yaratmazdım.

Nur Külliyatında insanın vazifesiyle ilgili birçok bahis mevcut. Bunların birkaçını takdim etmek isterim:

- Ruhuna bir İlahi ikram olarak takılan ilim irade görme işitme gibi sıfatlarını Allahın sıfatlarını bilmeye bir vasıta olarak kullanmak. Ruhundan İlahi sıfatları bilmesi için açılan bu marifet pencerelerini iyi değerlendirmek.

- Muhabbetini ancak Allaha vermek ve mahlukatı da yine Onun namına Onun isimlerine ayna olmaları kemaline işaret etmeleri cemalinden haber vermeleri yönüyle sevmek.

- İbadatın bütün envaına müstaid bir fıtratta yaratıldığının şuurunda olup bütün ibadet çeşitlerinin ayrı ayrı feyizlerinden azami ölçüde nasiplenmeye çalışmak.

- Kendisine verilen kalb sır ruh akıl hatta hayal ve sair kuvvelerin hayat-ı ebediyeye yüzlerini çevirmek. Bunların her birisini kendine mahsus ibadetiyle meşgul etmek.

- Akıl kuvvetini hikmet dairesinde şehvet kuvvetini iffet dairesinde gazap kuvvetini şecaat dairesinde kullanmak.

- Duygularının her biriyle Allahın rahmet hazinelerinden birini açmak ondan güzelce faydalanmak ve külli şükretmek.

- Aczini ölçü alarak Allahın kudretini fakrına bakarak Onun rahmetini noksanlıklarını düşünerek Onun kemalini tefekkür etmek. Rabbini sonsuz kemal rahmet ve kudret sahibi kendi nefsini ise yine sonsuz aciz fakir ve noksan bilmek.

- Ruhunu günahlardan bedenini de her türllü kirlerden pisliklerden uzak tutarak İlahi huzura çıkmak.

- Kendini Allahın en mükemmel eseri olarak meleklerin ruhanilerin seyrine temaşasına güzelce sunmak.

İnsan bu gibi ulvi gayeler için yaratılmıştır. Ama ne yazık ki çoğu kişi kendini unutmuş ve bu gayelerden gafil olarak sadece dünya hayatını rahat bir şekilde geçirmek için çabalar.
Bütün kainatın ibadetlerini temsil etme kabiliyetine sahip olduğu halde sadece çevresindeki bir grup insanın teveccühlerini kazanmayı ve kendisini onlara beğendirmeyi hayatına gaye edinir.

Bir süre sonra kendisi de o insanlar da dünyadan göçüp giderler; bütün bu gayeler de onun bedeniyle birlikte adeta toprağa gömülüp kaybolurlar.

KAİNATIN GA YESİ-II

RUBUBİYET terbiye edicilik demektir. Terbiye ise bir şeyi ilk hareket noktasından itibaren kademeli şekilde bir kemal noktaya ulaştırmak şeklinde tarif edilir.

Bilindiği gibi eşyanın yaratılışı ya ibda ile ya da inşa iledir. İbda yoktan ve bir anda yaratmak inşa ise safha safha yaratmaktır.

Kainatın bir küçük misali olan insanda ibda ve inşanın da en güzel örnekleri vardır.
Ruhun yaratılması ibda ile bedenin yaratılması ise inşa ile olmuştur.

Terbiye kavramı inşa ile yakından ilgilidir. Kainatta şahit olduğumuz varlıkların büyük çoğunluğu inşa ile meydana gelmişlerdir. Buna göre şu görünen alemde esas olan rububiyettir; terbiye fiiliyle eşyanın kademeli olarak terakki etmesidir.

İlahi terbiyeden geçen varlıklarda şu üç hakikat kendini gösterir: Cemal kemal ve ihsan.

Cemal güzellik kemal mükemmellik ihsan ise rahmet manasını taşır.

İnsan her üç hakikate de muhatap olacak şekilde yaratılmıştır. Üstad Bediüzzaman Hazretlerinin ifadesiyle Fıtrat-ı insaniyede cemale karşı muhabbet kemale karşı meftuniyet ihsana karşı perestiş vardır.

Cemal kemal ve ihsana karşı muhabbet hayret ve şükürle karşılık veren insan yaratılış gayesine uygun hareket ediyor demektir.

Bu kainatın yaratılışında birçok İlahi maksatlar bulunmakla birlikte bunlar içerisinde en önemlisi (maksad-ı ala) bu alemin insan meyvesi vermesi ve o meyvenin de bu üç vazifeyi yerine getirmesidir.

İnsanın bu temel görevlere karşı lakayt kalmaması için de onun yaratılış hamuruna üç temel özellik konulmuştur: Acz fakr ve naks.

İnsan; suyu ve toprağı gıda yapmaktan aciz olduğu gibi yediği gıdayı hücre yapmaktan da acizdir.

Bunların her ikisine karşı da fakrı yani ihtiyacı vardır.

Bu aciz ve fakir insan aynı zamanda nakıstır da. Yorulma uyuma unutma zamana bağlı ve mekanla kayıtlı olma gibi nice noksanları vardır.

Bu özelliklerin üçü de insan için büyük nimettir; acziyle İlahi kudrete istinat eder fakrıyla Rabbinin nimetlerine müracaat eder ve naksıyla Allahın sonsuz kemaline karşı hayret duyar.

İşte ubudiyet kulun kendindeki bu üç temel özelliğin şuurunda olması ve bunları yerinde kullanmasıdır.

Gerçek vazifesinin ubudiyet olduğunu bilmek insan için hem kemal hem cemal hem de İlahi bir ihsandır.

İBADETİN TERKİ

Nasılki küfür mevcudata karşı bir tahkirdir; terk-i ibadet dahi kainatın kemalatını bir inkardır. — Lemalar

BEDENLERİ ORGANLARLA ruh dünyalarını akıl kalp hayal hafıza gibi çok değerli latifelerle kaynaştıran ve şu uçsuz bucaksız kainatı insanın imdadına gönderen Allaha iman etmeyen bir insan bu haliyle bedenindeki hücrelerden kainattaki yıldızlara kadar bütün mevcudata hakaret etmiş olur. Bu tahkir Nur Külliyatında değişik yönleriyle çok güzel işlenmiştir.

İbadeti terk etmenin kainatın kemalatını inkar olduğunu ise şöyle anlamak mümkün:

Ağaca değer kazandıran meyveleridir. Her tarafa dal budak salmış muhteşem bir meyve ağacı meyve vermiyorsa onun mükemmelliğinden söz edilemez.

Muhteşem bir sarayda sultanı tanımayan hatta onu inkar eden asiler yerleşmişlerse bu hal o sarayın değerini düşürür. Bu asilerin devlet güçleriyle çatışmaya girmeleri halinde sarayın yerle bir edilmesinde bir sakınca görülmez.

Bir fuarın bütün ziyaretçileri ticaretle ve sanatla hiç ilgisi olmayan kimselerse o sergilere galerilere reyonlara kimse iltifat etmiyorsa fuarın kuruluş gayesinin yerine geldiği nasıl söylenebilir?

Ben cinleri ve insanları ancak bana ibadet etsinler diye yarattım. mealindeki ayetin verdiği habere göre insanların yaratılış gayesi Allahı tanımak Ona iman ve ibadet etmek Onun rıza çizgisinde yürümektir. Bütün varlıkların kendilerine verilen görevleri aksatmadan yerine getirmekle yaptıkları ibadetler insanda kemalini bulmuş ve son noktasına varmıştır.

Her şey Allahı tespih eder ama bu tesbihin en mükemmel şeklini insan icra eder.

Melekler de bu kainattaki İlahi eserleri tefekkür ederler lakin bu tefekkürün de en ileri seviyesini insan ortaya koyar.

İbadetin zıddı isyandır. Allahın rızası yolunda yürümeyen insan isyan yolunu tutuyor demektir. İsyan ise kainatın kemalatını inkardır. Çünkü isyan eden insan da kainat ağacının bir meyvesidir ve bütün bir ağacı kendi isyanına hizmet ettirmektedir.

İbadetsiz birine yol göstermek güneş için bir kemal olmadığı gibi böyle birinin kanını temizlemek de hava için bir kemal değildir. Aynı şekilde böyle birini sırtında gece gündüz gezdirmek de yer küresi için kemal sayılamaz.

İnsanın hizmetine verilen bütün varlıklar ve yine insana ihsan edilen bütün duygular ve organlar bu manada değerlendirildiğinde ibadeti terk etmenin şu muhteşem kainatın kemalini görmemek ve gafletle perdelemek olacağı daha iyi anlaşılır.

İBADETE BİZ MUHTACIZ

İbadet: Allaha karşı kulluk vazifelerini yerine getirmek

Allahın emirlerine boyun eğmek

Kendi kusurunu acz ve fakrını görüp kemal-i Rububiyetin ve Kudret-i Samedaniyenin ve Rahmet-i ilahiyyenin önünde hayret ve muhabbetle secde etmek. — Sözler

İNSAN tepeden tırnağa acz ile kaplı. Ne saçının ağarmasını durdurabiliyor ne tırnağının uzamasını...

Ve insan baştan ayağa ihtiyaç dolu. Saça muhtaç; o olmadı mı bir yanı noksan kalıyor. İnsan alına muhtaç; kaşa göze kirpiğe muhtaç. Dudağa çeneye gırtlağa muhtaç. Geçelim bütün bunları ve ayaklarımıza varalım. İnsan ayağa muhtaç; topuğa parmağa tırnağa muhtaç.

İnsan hemen dudağının önündeki havadan ta cennete kadar herşeyin fakiri. Hiçbirine sahip değil. Mide yapmaktan aciz olduğu gibi meyvenin de fakiri. Göz yapmaktan aciz olduğu gibi Güneşin de fakiri.

İşte ibadet insana aczini ve fakrını hatırlatan kul olduğunu başıboş olmadığını ders veren en ulvi vazife. İnsan bir taraftan kendi aczine ve fakrına bakar sonra herşeyi onun için ve ona göre terbiye eden Rabbinin bu sonsuz ihsanlarına karşı nasıl şükredeceğini bilemez hale gelir. Bu hal onu el bağlamaya götürür bel bükmeye götürür yüz sürmeye götürür. Bunu yapmayan insan kendinin gafilidir kendinin cahilidir ve nefsini bilmediği için de Rabbinin gafilidir.

İşte insanı bu gafletten korumak ve kurtarmak üzere nazil olan bir İlahi Ferman:

Ey insanlar sizi ve sizden öncekileri yaratan Rabbinize ibadet ediniz ki takva mertebesine nail olasınız. — Bakara Suresi 21

İnsan ibadeti niçin yapar ve bu ibadet ona ne kazandırır? Bu iki sorunun cevabı bu ayette şöyle veriliyor:

Sizi ve sizden öncekileri yaratan Rabbinize ibadet ediniz.

Ayetteki sizi ve sizden öncekileri yaratan ibaresi Rabbin sıfatıdır. Bu sıfatı bir an için düşünmediğimizde ayet-i kerime Rabbinize ibadet ediniz. şeklinde karşımıza çıkar. Demek ki ibadetin sebebi Rabbimizin bizi terbiye etmiş olması. Rabbe ibadet edilir. Bu kudsi vazifeyi idrak edebilelim diye Allah vicdanımıza bazı işaretler koymuş. Babamıza itaat etmeyi vicdani bir görev sayıyoruz. Niçin? Babamız olduğu için. Annemize isyandan sakınıyoruz. Niçin? Annemiz olduğu için. İşte ayet-i kerime bizim vicdanımıza hitabediyor: Rabbinize ibadet edin diye emrediyor. Çünkü o sizi terbiye etmiştir. Babanızın yediği gıdayı beyaz kan haline o getirmiş sizi ana rahminde bir nutfe olarak rahim duvarına o yapıştırmış ve oradaki dokuz aylık terbiyenizi safha safha hep o icra etmiştir. Şimdi ise bir başka rahimdesiniz: Kainat... Burada da sizi terbiye eden besleyen büyüten yedirip içiren ancak Odur.

Allah Rabdir ve herşeyi O terbiye etmiştir. İnsan ise abddir kuldur; herşeyiyle Allahın terbiyesinden geçmiştir. Elimizi tutmaya ayaklarımızı yürümeye ciğerimizi solunuma midemizi sindirime aklımızı anlamaya elverişli tarzda terbiye eden Allahdır. Öyle ise biz Rabbimizin bu rakamlara sığmaz terbiye tecellilerine karşı edebimizi takınmak mecburiyetindeyiz.

Rabbimize karşı edepli olmak... Nefsimize takılan ve etrafımızı çepeçevre kuşatan bu kadar ihsana karşı Ona gereği gibi şükredememenin mahcubiyetini ruhumuzun ta derinliklerinde hissederek.

İşte Rabbine karşı şükür borcunu böylesine hisseden idrak eden insan Kuranın Sizi ve sizden öncekileri yaratan Rabbinize ibadet edin Namazı ikame edin Ramazan ayında oruç tutun gibi emirlerini dinleyince aradığını bulmanın huzuruna erer.

İbadet için abd ile mabud arasında en yüksek ve latif nisbet ancak ibadettir(İşarat-ül İcaz) buyruluyor. Yani insan ibadet sayesinde Ben Allahın kuluyum Onun mahlukuyum bu dünyada Onun misafiriyim ve öldükten sonra da inşaallah Onun saadet yurdu olan Cennete gideceğim diyebiliyor.

Günlük hayatında bütün işlerini kul olmanın şuuruyla hep helal dairesinde geçiren insan belli vakitlerde Rabbinin huzurunda el bağlıyor. Ona yine Onun emrettiği biçimde ibadetini takdim ediyor. Bu onun Rabbine karşı bir kulluk vazifesidir bir şükür borcudur.

Acizliğini fakirliğini ve zilletini tam hisseden bir insanın kalbi Rabbine karşı derin bir mahcubiyetle dolar. Bu iç burukluğuna inkisar deniliyor. Ve İmam-ı Rabbani Hazretleri İbadet tezellül ve inkisardan ibarettir buyurarak bu hali ibadetin temeli esası sayıyor.

Bu ayet-i kerime bazılarının hatırına gelebilen Allahın bizim ibadetimize ne ihtiyacı var şeklindeki yersiz bir soruya da cevap veriyor. yette Sizi ve sizden öncekileri yaratan Rabbinize ibadet ediniz ki takva mertebesine nail olasınız buyrulmuştu. İbadetin neticesinde ortaya çıkan bir mahsul var: İnsanın takva mertebesine erişmesi. Yani ibadetin faydası insana ait. İnsan o ibadetle bir yere varıyor bir makama eriyor: Takva mertebesine; Allahdan korkma Onun yasaklarından sakınma haram kıldıklarından kaçınma mertebesine. Bu makama ermeyenler ömürlerini günahla isyanla ve daha kötüsü şirkle küfranla geçirirler. Bunlar ise insanı cehenneme götürür.

Demek ki takva mertebesi cehennemden ve ona götüren her türlü kötülükten olanca gücüyle kaçınma makamı. Cehennemden kaçınma ise insanı Cennete götürür. İbadetin neticesi Cennet. Cennete muhtaç olan ise biziz. Oradaki sonsuz nimetlerden biz istifade edeceğiz. O halde böyle bir soruyu nasıl sorabiliyoruz!?

İhlas suresi Allahın Samed olduğunu ders verir bize. Samed yani Herşey Ona muhtaç; O ise hiçbir şeye muhtaç değil. Birazcık insaf bu hakikati anlamaya kafi. Ana rahminden başlayalım. Orada bize ayaklar takıldı burada yürüyelim diye. Mide takıldı gıdalarla beslenelim diye. Göz takıldı eşyayı görelim diye... Bütün bunlara muhtaç olan biziz. Allahın bize böyle ihsanlarda bulunmaya ne ihtiyacı olabilir!? Eğer bütün bu ikramlara karşı şükür vazifemizi ibadetle yerine getirirsek şükredenler diyarı olan Cennete gideceğiz. Orada maddi ve manevi nimetleri en ileri seviyede tadacağız. Öyle ki bu dünyadaki nimetler onlara göre gölge makamında kalacak...

Demek ki biz her iki alemde de muhtaç her iki alemde de tüketiciyiz. Allahın bizi cennetinden nimetlendirmeye ne ihtiyacı olabilir ki böyle bir soru sorulabilsin!

Meselenin bir diğer yönü:

İşarat-ül İcazda İnsanın o yüksek ruhunu inbisat ettiren ibadettir. İstidatlarını inkişaf ettiren ibadettir. Fikirlerini tevsi ve intizam altına alan ibadettir... buyrulur.

Bozulmamış her akıl şüphesiz kabul eder ki insan ruhunun bu inkişafı bu terakkisi insanın kendisi içindir. Zira insan böylece yarın varacağı cennetden daha fazla istifade edebilecektir. Cennet bir yönüyle dünyaya benziyor. Bu dünyaya ağaçlar da gelmişler hayvanlar da insanlar da. Hepsi bu alemden faydalanıyorlar; ama istidatları kabiliyetleri miktarınca. Demek ki dünyaya gelmekle iş bitmiyor. Ondan tam istifade etmenin yolu bu aleme yüksek kabiliyetlerle ulvi duygularla adım atabilmekte.

Her insanın da bu alemden istifadesi eşit değil.

Cennete ancak mümin kullar girebilecekler. Allahın fazlı ve lütfu ile... Ondan istifade dereceleri ise ibadetleri ve ihlasları nisbetinde olacak.

İbadetin bu terakki ettirici yönü yanında bir de tedavi edici tarafı var. İnsan mide bulandıran mekruhtan zehirleyen harama kadar her türlü günahtan ancak ibadet sayesinde uzak durabiliyor...

Böyle bir Rabbani tedavi ile kalbini ruhunu ve bütün duygularını hatadan yanlıştan kurtaran insan artık ibadet hakkında böyle bir soruyu nasıl sorabilir!?

Cenab-ı Hak senin ibadetine belki hiçbir şeye muhtaç değil. Fakat sen ibadete muhtaçsın manen hastasın... Acaba bir hasta o hastalık hakkında şefkatli bir hekimin ona nafi ilaçları içirmek hususunda ettiği ısrara mukabil hekime dese Senin ne ihtiyacın var bana böyle ısrar ediyorsun? Ne kadar manasız olduğunu anlarsın. — Lemalar

RIZAYA GÖTÜREN YOLLAR

Rıza: Razı olmak memnuniyet.

Mertebe-i rıza: Rızaya ermiş olma makamı.

ALLAHIN razı olduğu bir kul olmak... Mümin için şereflerin en büyüğü derecelerin en yükseği... Cennete ancak rızaya eren kullar girecekler. Demek ki rıza cennetten önce geliyor. Cennet ehlinin en büyük bir lezzeti de Allahın razı olduğu bir kul olma Onun sevgili bir misafiri olma duygusu. Bu mümin kulun kalbine cennet nimetlerinden aldığı zevkleri çok gerilerde bırakan manevi bir haz verir.

Cennetleri aşan bu büyük mertebeye nasıl erişilecektir? Bu sorunun en kısa cevabı şudur: Kurana uyularak ve Allah Resulünün(a.s.m.) yolundan gidilerek.

Bu cevabın alt şubeleri sayılamayacak kadar çoktur. Kuranda ne kadar emir ayeti varsa bunların her birinin işlenmesinden Allah razı olmaktadır. Yine ne kadar da nehiy ayeti varsa bunların da her birinin terkinden Allah razı olmaktadır. Keza Allah Resulünün(a.s.m.) her bir sünneti de insanı rıza semasına ulaştıran ayrı bir yıldız ayrı bir rehberdir.

Bediüzzaman Hazretleri İhlas Risalesinin Birinci Düsturunda şöyle buyurur:

Amelinizde rıza-yı İlahi olmalı. Eğer o razı olsa bütün dünya küsse ehemmiyeti yok. Eğer o kabul etse bütün halk reddetse tesiri yok. — Lemalar

Bir başka risalesindeki şu cümle bu düsturun tatbikinde bir yol gösterici:

Şu dünya hayatında en bahtiyar odur ki: Dünyayı bir misafirhane-i askeri telakki etsin ve öyle de izan etsin ve ona göre hareket etsin. Ve o telakki ile en büyük mertebe olan mertebe-i rızayı çabuk elde edebilir. — Mektubat

Her insan kulluk vazifesini yerine getirmekle mükellef bir asker gibi. Ve bu asker dünya kışlasında misafir; terhis oluncaya kadar orada kalacak. Kendini asker ve misafir bilen insan ne diğer arkadaşlarının teveccühlerini kazanmaya çalışır ne de bu dünya kışlasına gönül bağlar. Askerin vazifesi emir dairesinde hareket etmek ve ücretini ancak Sultanından beklemektir.

Bu dünya kışlasında da insan için mertebe-i rızaya ermenin yolu dünyaya kalbini kaptırmamak ve kullara kendini beğendirme hevesine kapılmayıp her işinde sadece ve sadece Allahın rızasını esas almaktır.

Nur Külliyatından bu gerçeği çok veciz bir şekilde ders veren bir cümle:

Rıza-yı ilahi ve iltifat-ı Rahmani ve kabul-ü Rabbani öyle bir makamdır ki; insanların teveccühü ve istihsanı ona nisbeten bir zerre hükmündedir. — Mektubat

Demek oluyor ki rıza mertebesine ulaşmanın en önemli şartı insanların teveccühlerine aldanmamak hayatın gayesini riya değil rıza olarak tespit etmek ve ona göre çalışmaktır. Böyle bir insan talim vazifesini aksatmadan yürütür ve terhis olacağı günü merakla bekler. Ne asker arkadaşlarından ayrılmanın elemini çeker ne de resmi elbisesinden soyunacağına üzülür. İlahi emirler dairesinde bir ömür geçirir. İnnalillah sırrına erer. Allah için çalışır Allah için sever ve Allah için düşmanlık eder. Böylece en büyük mertebe olan rıza mertebesini kazanma yoluna girmiş olur.

Rıza mertebesine ermenin bir başka reçetesini de şu cümlede buluyoruz:

Mademki her şeyin Allahtan olduğunu bilirsin ve ona izanın vardır. Zararlı menfaatli her şeyi tahsin ve hüsn-ü rıza ile kabul etmek lazımdır. — Mesnevi-i Nuriye

Kendisine ihsan edilen nimetlere şükür yanında imtihan için karşısına çıkarılan bela ve musibetleri de rıza ile karşılayan şikayette bulunmayıp teslim ve tevekkül yoluna giren insan rıza mertebesine ermenin en büyük bir sebebini yakalamış demektir.

Ey nefs-i mutmainne! (Rabbine itaatkar olan nefis!) Sen Ondan O da senden hoşnut (razı) olarak Rabbine dön. — Fecr Suresi 28

İnsan kendisini insan olarak terbiye eden ve ruh dünyasının terbiye ve tekamülü için de onu Kurana muhatap kılan Rabbine sonsuz şükür ve hamd etmelidir. Bu şükür ve hamd kulun Rabbinden razı olduğunun ifadesidir. Bunu Kuranın namaz emrine razı olmak zekat emrine razı olmak kısacası bütün emir ve yasakları rıza ile karşılamak takip eder. Böylece rıza mertebesine erer ve marzi yani kendisinden razı olunan bir kul olmakla şereflenir.

Ayetin sonunda bu şerefe eren nefse şu müjde veriliyor:

Seçkin kullarımın arasına katıl ve cennetime gir!.— Fecr Suresi 29-30

İSTİKAMET

İstikamet: Pürüzsüz dosdoğru yol. Adalet. Her ahlakın vasat mertebesi orta yolu.

Sırat-ı mustakim: İstikametli yol. Hak olan yol. Cennet yolu

Peygamberlerin sıddıkların şehitlerin ve salihlerin yolu. —Nisa Suresi 69

Göklerde ve yerde bulunan herşeyin kendisine ait olduğu Allahın yolu. —Şura Suresi 53

İSTİKAMET İÇİN orta yol dosdoğru yol pürüzsüz yol adalet gibi değişik ama birbirine yakın tarifler getirilmiş. Bu yolu Kuran-ı Kerim göklerde ve yerde olan herşeyin kendisine ait olduğu Allahın yolu olarak izah eder. Ve bu yol cennete çıkar.

Müminler her namazın bütün rekatlarında fatiha-yı şerifeyi okur ve Allahdan sırat-ı müstakime hidayet isterler. Bu yolu istikametle tamamlayanlar eşsiz saadet yurdu olan cennete varırlar. Sıratın altı cehennem. Hangi tarafa sapılsa o dehşet saçan azap beldesine düşülür.

Biz Rabbimizden sırat-ı müstakime hidayetimizi dilemekle bu dünyada ömrümüzü istikamet çizgisinde geçirmeyi yani kıldan ince kılıçtan keskin olan sıratı bu dünyada geçmeyi istemiş oluyoruz. Gerçekten de bu dünyada bütün işlerimizi sözlerimizi hallerimizi istikamet çizgisinde tutabilmemiz oldukça zor. Ama bu ince ve keskin yolu aşırılıklara sapmadan tamamlamadıkça da ahirette sıratı geçmemiz mümkün değil...

Sırat cehennem üzerinde kurulmuş. Bizim bütün işlerimizin de önü cennet altı cehennem gibi hangi işimizi Allahın rıza çizgisinden saparak işlesek günaha girmiş isyana düşmüş oluruz. Bunlar ise dünyada cehennem habercileridir.

İstikamet rıza beldesine götürür. Gerçek lezzet ve saadetin o ebedi yurduna ulaştırır.

İstikamet her türlü aşırılıktan uzak olan orta yol. Dünyada mesut olmanın yolu da bundan geçmiyor mu? Bedenimiz bütün organlarıyla kalbimiz bütün his dünyasıyla hep istikamet üzere bulunmadıkça saadete ermemiz mümkün mü?

Gözümüz ne miyop olacak ne hipermetrop. Tansiyonumuz ne yüksek olacak ne düşük... Beynimizi çalıştıran mekanizmanın elektrik akımı ne düşük olacak ne yüksek. Kalp atışlarımız belli sınırlar arasında gerçekleşecek. Vücut ısımız da öyle...

Yetmiş trilyon hücremizde gerçekleşen bunca faaliyetin hepsi istikamet üzere olacak ki biz bedenimizle uğraşmayalım da başka işlerin peşinde koşabilelim. Aksi halde ömrümüz hep kliniklerde geçer.

Bir oyun bir aldatmaca ile karşı karşıyayız. İçimizde bir düşman saklı. Bedenimize zarar veren herşeyi anında hissettiğimiz ve çaresini bulmaya koştuğumuz halde kalbimizi yaralayan his dünyamızı çizgiden çıkaran aklımızı tehlikeli sahalarda dolaştıran manevi hastalıklara karşı aynı hassasiyeti gösteremiyoruz. Daha kötüsü bunlar hoşumuza gidiyor. İşte karayı ak gösteren zehiri zevkle yudumlayan bu gizli düşmanımız nefis... İçimizdeki bu düşman insi ve cinni şeytanlarla işbirliğine girince ruhumuz sarsıntıya uğruyor istikamet çizgisinden uzaklaşıyor. Halbuki bizim için asıl tehlike dünyevi istirahatimizin bozulması değil ebedi saadetimizin kaybolması. Ama o nefis bunu ikinci plana atıp berikini öne almayı becerebiliyor.

Biz bu durmak dinlenmek bilmez düşmanlarımıza karşı Rabbimize bizi sırat-ı müstakime hidayet etmesi için niyazda bulunuyoruz. Bunun yolunun da Ancak Ona ibadet etmek ve Ondan yardım dilemekten geçtiğini biliyoruz.

Düşünüyorum da bana karşı hata yapan bir dostumu affetmeyi bir türlü başaramıyorum. Ona mutlaka karşılık vermek ve ondan acı bir intikam almak geliyor içimden. Bu düşünce beni şu hakikate ulaştırıyor:

Ben bir tek hissimi susturamazken bütün ruh dünyamı nasıl düzene sokabilirim. Bu ancak Rabbimin ihsanı keremi ve hidayetiyle olabilir. Her hissi ve duygusuyla ruhumun istikamet üzere bulunması onun lütfu olmaksızın mümkün değil.

İnanmak kalb için en büyük hidayet... İnanan kalb istikamet üzeredir. Müminin kalbi mekandan münezzeh olan Rabbine yönelmiştir. Neye baksa onda İlahi isimlerden bir tecelli görür. Kendisini o eserin yanına hayalen getirir ve ikimizi de güzelce terbiye eden Allaha hamd olsun der. Sonra bu ikiye üçler dörtler binler yüzbinler eklenir. Ve kalb alemlerin Rabbine hamd ile teveccüh eder. Bu noktaya varan bir kalb neyi severse sevsin yine istikamet çizgisindedir. Allahdan gafil olan bir kalb ise mahlukattan her neyi sevse önüne bir gaflet perdesi daha eklemiş Rabbinden biraz daha uzaklaşmış olur.

İşte bu sayısız mahlukat ve hadisat içinde istikameti kaybetmemek büyük bir meseledir. Ve bu ağır imtihan ancak Allahın hidayetiyle başarılabilir. Yoksa insan maddede boğulur sebeplerde kaybolur ve mahvolur.

Münkir yahut müşrik olma tehlikelerinden kurtulup da Allaha iman eden bir kalb istikamete ermiştir. Bir de kalbdeki imanın istikameti var. Bu da ehl-i sünnet itikadıyla mümkün. Buna sadece bir misal:

Kader imanın bir rüknü. Kulun cüzi iradesini inkar eden Cebriye mezhebi de kulu kendi fiilinin halıkı kabul eden Mutezile de istikametten uzaklaşmıştır. Orta yol ihtiyari fiillerde kesbin yani istemenin kuldan yaratmanın ise Allahdan olduğuna inanmak. İşte istikamet budur. İşarat-ül İcazda sırat-ı müstakimin şecaat iffet ve hikmetin mezcinden ve hülasasından hasıl olan adl ve adalete işaret olduğu ifade edilerek şu açıklamalara yer verilir:

Kuvve-i şeheviyenin tefrit mertebesi humuddur ki ne helale ve ne de harama şehveti iştihası yoktur. İfrat mertebesi fücurdur ki namusları ve ırzları payimal etmek iştihasında olur. Vasat mertebesi iffettir ki helaline şehveti var harama yoktur. Ve keza kuvve-i gadabiyyenin tefrit mertebesi cebanettir ki korkulmayan şeylerden bile korkar. İfrat mertebesi tehevvürdür ki ne maddi ne manevi hiçbir şeyden korkmaz. Vasat mertebesi şecaattır ki hukuk-u diniyye ve dünyeviyyesi için canını feda eder meşru olmayan şeylere karışmaz. Ve keza kuvve-i akliyyenin tefrit mertebesi gabavettir ki hiçbir şeyden haberi olmaz. İfrat mertebesi cerbezedir ki hakkı batıl batılı hak suretinde gösterecek kadar aldatıcı bir zekaya malik olur. Vasat mertebesi ise hikmettir ki hakkı hak bilir imtisal eder; batılı batıl bilir içtinab eder.

İşte insan ruhundaki bütün kuvvelerin duyuların ve hislerin böylece ifrat ve tefritten kurtulmasıyla insan istikametli bir mümin olur.

Kalb iman ile hidayete erdi mi sıra salih amele gelmiştir. İnsan amel alemini fiil dünyasını da hak çizgisinde tutacaktır ki gerçek istikamete erebilsin. Bakışı istikametli olacak harama kaymayacaktır. Konuşması doğru olacak her şeyi olduğu gibi anlatacaktır. Ne aşırı methe ne de insafsızca kötülemelere lisanında yer olmayacaktır. Ticareti dürüst olacak aldatmaktan faizden ihtikardan uzak kalacaktır. Bütün bunlar nefsin hoşuna gitmeyen şeyler. Zaten istikamet de nefsin gösterdiği yönün aksi değil mi?

İstikametin bir tarifi de ahlakın bütün şubelerinde aşırılıklarından uzak olan orta yolu tutmak.

Sehavet yani cömertlik güzel ahlakın bir şubesi. Ne savurgan ne de cimri olmayan insan bu ahlaka sahip demektir.

Adalet bir başka güzel ahlak. İnsan ne başkasına zulmedecek ne de hakkını korumaktan aciz kalarak muhatabının zalim olmasına sebep olacaktır. Bir de insanın kendi nefsine zulmetmesi var. Kendisine verilen İlahi emanetleri yerinde kullanmayan insan cehenneme girmekle nefsine zulmetmiş olur.

Güzel ahlakın başta gelen bir şubesi de tevekkül. Sebeplere teşebbüs eden ve neticeye razı olan insan tevekkülün sırrına ermiştir ve istikamet üzeredir.

Bir mümin bizi istikamet yoluna hidayet buyur diye dua etmekle Rabbinden istikameti bütün şubeleriyle yaşama talebinde bulunmuş olur. Ve bu duasına bütün müminleri de dahil eder.

Namazda bütün yüzler Kabeye döndüğü gibi bütün ruhlar da Kurana uyacaktır ki cemiyet hayatı istikametini bulabilsin.

Bizi sırat-ı müstakime hidayet buyur duasını Kuran-ı Keriminde bize ders veren Rabbimiz ahiret saadeti gibi dünya huzurunun da istikametten geçtiğine dikkatimizi çekiyor. Bu yoldan sapanların mağdup ve dallin olacaklarını haber veriyor bize. Mağdup Allahın gadabına uğramış kahrına hedef olmuş insanlar. Dallin ise yanlış inançların esiri olmuş zavallılar. İkisinin de sonu azap ikisinin de akıbeti hüsran. Tefsir alimlerimiz mağdub grubu için Yahudiler dallin için ise Hristiyanlardır demişler? Bu beyanların ışığında karşımıza şu gerçek bütün berraklığıyla çıkıyor: Ne Yahudi ne de Hristiyan menşeli kültürler istikamet üzere değildirler ve bizi huzur ve saadete eriştiremezler.

Geliniz batılılardan yüz çevirip Hakka dönelim. Aksi halde yanlış tercihimizin cezasını dünyada ahlak buhranlarıyla ruhi sıkıntılarla ve anarşiyle çekeriz; ahiretteki azabımız ise pek çetin olur.

ZİKİR

Zikir (zikr): Anmak. Hatırlamak. Yad etmek.

KELİME MANASIYLA anma yadetme. Yad edilmeye anılmaya en layık Allah olduğu için bu kelime söylenir söylenmez hemen Allahı zikretme manası ruhlarda canlanır.

Zikir kasıtlı propagandalarla tarikata has imiş gibi gösterilen bir iman nişanı bir ibadet alameti bir İslam simgesi...

Zikir Kuran-ı Kerimde bizzat Kuranın bir ismi olarak geçiyor. Yine ibadetlerin en camii olan namaza da zikir deniliyor.

Namaz kılan bir mümin Allahı anmakta zikretmektedir. Bu zikir abdestle başlar. Onun huzuruna çıkacağının şuuru içinde Onun sevgili Habibinin (a.s.m.) öğrettiği biçimde hazırlık yapan insan Allahı yad etmekte Onu zikretmektedir.

Kabeye teveccüh ettiğinde zikirdedir. Niyet ve tekbir zaten zikirdir. Derken Allahı tesbih ile hamd ile Ondan başka ilah olmadığını ifade ile zikir sürdürülür.

Namaz kılan bir mümin bir taraftan da okuduğu surelerin manalarını düşünür. Kalbi okuduğu sureye göre halden hale girer.

Lisanen zikir namazdadır kıraat suretiyle.

Kalben zikir namazdadır; tefekkür haşyet ümit muhabbet suretiyle.

İnsan beden ve ruhdan ibaret olduğu gibi alem de şehadet ve gaybdan ibaret. Yani görünen ve görünmeyen alemler.

İnsanın maddesi bu alemin maddesinden süzüldüğü için bedenen yaptığı zikir de kainatın zikrini temsil eder.

Gök gürlemesinden şimşek çakmasına yaprak hışırtısından kuş cıvıltısına kadar bu alemi dolduran bütün sesler bir nevi kıraattır. Kudretin söylettiğini duyururlar bize. Ve biz namazda Kuran okumak suretiyle bu cehri zikirlere hem iştirak eder hem de hepsinin önüne geçeriz.

Tefekkür ise melekler aleminin ve bütün ruhaniyatın zikrini temsil ediyor.

Müminin zikri namaza mahsus değildir. Zikir kelimesi tesbih hamd tekbir namaz Kuran okumak Allah rızası için birşeyler öğrenmek ve öğretmek gibi manaların tümünü içine aldığına göre müminin Allahı anması sadece namazla sınırlı değildir.

Kudsi kelimeleri nerede ve ne zaman söylerse söylesin insan zikirdedir.

Caddede yürürken haram nazardan sakındığı müddetçe insan zikirdedir.

Ticaretinde ölçüyü sağlam tuttukça insan zikirdedir.

Kuran müminin herşeyidir. Gündüzünü de gecesini de Ona göre tanzim eder. Böylece aralıksız zikretmiş olur.

Allah Resulünü (a.s.m.) hatırlamak insanı Allahı anmaya götürdüğünden bir mümin Resulullahın (a.s.m.) hangi sünnetini işlerse işlesin o an zikirdedir.

Bir araya gelip bir serzakirin etrafında hafi (sessizce) yahut cehri (açıktan) zikretmek de yani tarikatlarda yapılan zikirler de bu zikirden bir şubedir. O da Allahı anmak Onu hatırlamak rızasına talip olmak gazabından korkmaktır. Ama zikir sadece bu değildir. Bunu böyle göstermeye çalışanlar zikre ayin namı takarak tarikatlar aleyhinde kesif bir neşriyata giriştiler ve gençleri böylece ürküteceklerini korkutacaklarını ve İslamdan imandan namazdan Kurandan uzak tutacaklarını sandılar fakat aldandılar.

Hiçbir şey yoktur ki Onu tesbih etmesin ve Ona hamd etmesin ayet-i kerimesine göre her mahluk Allahı zikretmektedir. Zira hamd ve tesbih zikrin birer şubesidirler.

Ölüm kabir mahşer hesap sırat Cennet Cehennem safhalarında bütün insanlar bir an gafil olmaksızın hep Allahı hatırlayacaklar Onu yad edeceklerdir. Ama Cehennemde yanan bir inkarcının bu geç kalmış zikri artık ona bir fayda vermeyecektir.

TESBİH

Tesbih: Sübhanallah demek. Allahın bütün noksan sıfatlardan münezzeh olduğunu ifade etmek.

TESBİH Cenab-ı Hakkı bütün noksan sıfatlardan tenzih etmek. Allahı tesbih eden bir insan inanç dünyasını hurafelerden yanlışlardan düzmecelerden uzak tutar ve noksandan münezzeh olan Rabbinin huzurunda bulunduğunun şuuru içinde fiil ve hareketlerini elinden geldiğince hatasız yapmaya gayret gösterir.

Şu harika ifadeler tesbihi ne güzel tarif eder:

..Kendi kusurunu görüp istiğfar ile ve Rabbini bütün nekaisden pak ve müberra ve ehl-i dalaletin efkar-ı batılasından münezzeh ve mualla ve kainatın bütün kusuratından mukaddes ve muarra olduğunu tesbih ile sübhanallah ile ilan... — Sözler

Bu güzel ifadelerde tesbihin üç ciheti nazarımıza sunuluyor:

Birincisi Rabbimizi bütün noksan sıfatlardan pak ve müberra bilmemiz; görmemek işitmemek gücü yetmemek gibi noksanlıklardan tenzih etmemiz.

İkincisi Rabbimizi kendi hakkında beslenen yanlış inançlardan tenzih etmemiz; üç ilah safsatasından meleklerin Allahın kızları olduğu hurafesine kadar...

Üçüncüsü de varlık aleminin sahip olduğu hiçbir noksanlığın Allah için sözkonusu olamayacağını ilan etmemiz... Solan yapraklar değişen iklimler yorulan uyuyan ve uyanan insanlar; hastalanan yaşlanan ve ölen canlılar; batan güneş durmaktan aciz gezegen ve daha nice varlıklar bu noksanlıklarıyla bize şu mesajı verirler: Biz hepimiz mahlukuz... Bizdeki hiçbir noksanlık Halıkımız için söz konusu olamaz.

İnsan bu mesaja kulak vermek ve Rabbini kainattaki kusurlardan münezzeh bilmekle mükellef...

Her varlık kendisine takılan cihazlarıyla lutfedilen kabiliyetleriyle Rabbini medih ve takdis ettiği gibi kendisinde olmayan bütün sıfatlarla da Onu tesbih ve tenzih etmekte...

Arı bal yapmakla Rabbini takdis eder. Bu hünerim benim değil Senin lütfundur diyerek Ona hamdeder. Ama insan gibi anlamak balık gibi yüzmek bülbül gibi ötmekten mahrum oluşuyla da Rabbini tesbih eder...

Her mahlukun sahip olamadıkları sahip olduklarından kat kat fazla...

Bundandır ki mahlukatta tesbih hakim... Ve Rabbimiz Semavat ve arzda ne varsa hepsi Allahı tesbih eder. O Azimdir Hakimdir (Hadid Suresi 1) buyurmakla mahlukatın en hakim zikrinin tesbih olduğunu bize ders veriyor.

Bir başka ayet-i kerimede herşeyin Allahı tesbih ettiği haber verildikten sonra insanın aczini sergilemek üzere lakin siz onların tesbihlerini fehmedemezsiniz (anlayamazsınız) buyuruluyor.

Biz kendi lisanımızla konuşmayan bir başka insanın ne dediğini anlayamadığımız halde bir taşın bir ağacın bir yıldızın tesbihini nasıl fehmedebiliriz?..

Rüzgarın yaprakları hışırdatması bir konuşmadır. Ne hava ne de ağaç ses veremezken rüzgarı estiren kudret yaprakları söyleştirmeye başlar.

Kıyıya vuran dalga bunun bir başka türlüsünü sergiler. Sanki kıyı sabit damak herbir dalga ise hareketli bir dudak gibi... Bu çarpıştan bir ahenkli zikir ortaya çıkar ama biz ne yaprağın ne de dalganın zikirlerinden birşey anlamayız.

Herbir meyve ağacı bir gelin gibi bize sessizce yemek hazırlıyor. Biz ise sadece onun uzattığı nimetleri görüyoruz o kadar. Onun iç dünyasından ince esrarından birşey fehmedemiyoruz.

Deniz bir başka alem. Bazan celalli çoğu zaman sakin ve vakur. Ama içi inci dolu. Gönlünde yüzenlerin haddi hesabı yok.

Şu güneş her doğuş ve batışıyla bir yandan milyarlarca hayatı müjdelerken öte yandan milyarlarca ölümü haber verir.
Ama diline aşina olmadığımız için ondan hiçbir haber soramayız. Güneşin tesbihini anlayıp diline aşina olabilseydik ondan neler sormazdık? Başta gerçek tarihi...

Bütün bu bilgisizliklerimiz bize ayrı bir noksaniyet penceresi açıyor ve sonsuz olan cehlimizi idrak ile sonsuz ilim sahibi Rabbimizi tesbih ediyoruz...

Tesbihde celal hakim azamet hakim ulviyet hakim...

Sema ve arz kendilerini en uygun hizmetlerde çalıştıran bir celal ve azametten haber veriyorlar. Ve o celal sahibini o kudret sahibini durmadan tesbih ediyorlar. Biz kusurdan mukaddes Rabbimizin ilim ve iradesiyle böyle muntazam hareket ediyor böyle hikmetli işler görüyoruz. diyorlar.

Ve haykırıyorlar:

Bütün bu noksanlar alemine böyle mükemmel işler yaptıran noksandan münezzeh biri var.

HAMD ÜZERİNE

Hamd: Bir ihsana karşı kalbin medih ve şükür duygularıyla dolması ve o ihsan sahibini tazim etmesi.

KURANIN HÜLASASI OLAN Fatiha suresi Alemlerin Rabbine hamd ile başlar. Demek ki alemlerin terbiye edilmeleri insan için bir ihsan bir ikramdır; Ona Rabbinin bir lütfudur.

Güneş bir terbiyeden geçmiş de ziya veriyor ısı veriyor; gezegenlerini etrafında döndürüyor. Onu böylece terbiye eden Allahı medih ve sena ederiz. Bir de bu terbiyenin insana bakan ciheti var. Güneşin böylece terbiye görmesi sayesinde insanoğlu ondan istifade edebiliyor. Yani bu terbiye insana bir ihsan. Bu ihsana karşı da Rabbimize şükür borçluyuz. İşte hamd bu medihle bu şükrü birlikte ifade eden mühim bir zikir.

Oksijenle hidrojeni ayrı ayrı terbiye eden sonra bunların ikisini yeni bir terbiyeden geçirerek su haline getiren Rabb-ül Alemine hamd ederiz. Zira su yaratmak nehir göl deniz yaratmak Allahın azim bir sanatı olduğu gibi insanoğluna da büyük bir ihsanıdır.

Gözümüzü görmeğe elimizi tutmağa ciğerimizi solunuma uygun olarak terbiye eden Rabbimize hamdederiz.

Dünyanın Güneş etrafında Ayın da Dünya etrafında döndürülmesi büyük bir kudret tecellisi olduğu gibi insan için büyük bir İlahi ihsandır ve ikramdır. Onları böylece terbiye eden Allaha hamdederiz.

Müminler için cenneti kafirler için cehennemi terbiye eden Halıkımıza hamdederiz.

Kuranı Kerimin Rabb-ül Alemine hamd ile başlayıp Rabbünnasa sığınmakla son bulması ne kadar manidardır. Rabb-ül Alemin; bütün alemlerin terbiye edicisi. Rabbünnas da insanı bütün organlarıyla ve bütün duygularıyla terbiye eden Allah. Alemlerin terbiyesi insana baktığı insanın faydalanmasına en uygun şekilde yapıldığı için alemleri terbiye eden ancak insanın Rabbidir. Bir diğer ifadeyle insanın Rabbi ancak alemleri terbiye eden zat olabilir. İşte insan bu tabloyu tefekkür ettiğinde ruh ve kalbi sonsuz bir minnet medih ve şükür ile dolar. Allaha sonsuz hamdeder.

Fikrimize kainat kitabını okuma gücü veren kalbimize iman ve marifeti yerleştiren Rabbimize hamdederiz. Kalb gözümüzü hidayetiyle açması ve bize kendini bildirmesi tanıttırması sevdirmesi Allahın en büyük bir ihsanı bir ikramı olduğu kadar en ince bir sanatıdır da. Dünün nutfesi bugün Rabbini tanıyor Onu seviyor Onun sanatlarını tefekkür edebiliyor.

Sanatkarını bilen eser katibini tanıyan kitap... Bunlar beşer hayalinin erişemeyeceği noktalar. İşte hidayetle nurlanan bir müminin kalbi Allahın böyle harika bir sanatı.

İnsan kendisinde tecelli eden bu kemal için hem Rabbini medih ve sena eder hem de bu büyük lütuf karşısında Ona sonsuz derecede şükreder.

Hamd sadece insana mahsus değil. Diğer mahlukların da en azından hal diliyle hamdleri vardır. Bir yıldız Allaha hamd eder; yok iken var olduğu için. Zira yoğu var etmek hem İlahi bir sanat hem de o yıldıza bir ihsandır.

Bir çiçek de Allaha hamd eder. Suyu toprağı terbiye ederek çiçek haline getirdiği için Allahı hal diliyle medih ve sena ettiği gibi kendisine çiçek olmayı lütfettiği için de yine Rabbine şükreder. İşte bu medih ve şükür onun hamdidir.

Diğer varlıkları da bunlara kıyas ettiğimizde her varlığın Allahı tesbih ettiği gibi Ona hamd de ettiğini bir derece hissedebiliriz.

TEKBİR

Tekbir: Allahu Ekber demek. Allahın en büyük olduğunu ifade etmek.

Allahın kemalinin bütün tasavvurlardan daha büyük olduğunu ilan etmek.

TEKBİR insana aczini hatırlatan zilletini ders veren ulvi bir zikir. Allahın her sıfatı sonsuz kemalde kudreti de ilmi de iradesi de... İlahi rahmet ve kudret insan ruhuna da sıfatlar takmış. O da bu sıfatlar sayesinde biliyor görüyor işitiyor diliyor güç yetiriyor... Ama bu sıfatların hepsi mahluk ve yine hepsi sınırlı. Bu sınırlı sıfatlarla Rabbinin sıfatlarını anlamaya kalkışan insan kendisini nice sonsuzların karşısında bulur. Sınırlının sonsuzu kavrayamayacağını idrak ile herbiri sonsuz kemalde olan İlahi sıfatların bu alemdeki akıl almaz icraatları karşısında hayretler içerisinde kalır. Bu uçsuz bucaksız kainat ve onun ötesinde sonsuz alemler nasıl benim şu küçük bedenimden sonsuz derecede büyük ise onları yaratan ve onlarda aralıksız icraatta bulunan hepsini hikmetle çekip çeviren İlahi sıfatlar da bendeki bu mahluk ve mahdut sıfatlardan çok büyük sonsuz derece büyük akıl almaz keyfiyette büyüktür der.

... İnsan mahlukat-ı acibe ve harekat-ı garibeden aklının tartamadığı ve zihninin içine alamadığı şeyleri gördüğü zaman Allahu Ekber demekle rahat bulur. Yani Halıkı daha azim ve daha büyüktür; onların halk ve tedbirleri kendisine ağır değildir. — Mesnevi-i Nuriye

Biz Allahın sonsuz sıfatlarını nasıl idrak edebiliriz?!

Onun ruhumuza lütfuyla işlediği sıfatlarımızı tam manasıyla anlayabiliyor muyuz?

Bir kitapta katibin ilim sıfatı tecelli eder. Kitab ilmi gösterir ama ilim değildir. İlim ne kitabın yapraklarına benzer ne sahifelerin mürekkebine ne de herhangi bir kelimeye satıra cümleye... O bunların çok ötesinde ve bunlara hiç mi hiç benzemeyen bir sıfat. Ama nasıl? Beşer aklı bunu idrakten aciz. Henüz kendi ilim sıfatını anlayamayan insan ruh yaratmayı ve ruhda ilim sıfatı yaratmayı bilen akıl yaratmayı melek yaratmayı bilen sema yaratmayı arz yaratmayı bilen Allahın ilim sıfatını nasıl kavrayabilir... İşte bu sonsuz ilmin kemalini idrakten aciz olduğunu anlayan insan bu aczini tekbir ile dile getirir. Ben Onun ilmi hakkında ne düşünsem ne tasavvur etsem ne hayal etsem o ilim sıfatı bütün bunlardan sonsuz derece büyüktür der.

İnsan Allahın kudret sıfatını idrakten aciz oluşuyla da tekbir getirir. Önce kendisine lütfedilen kudret ve kuvveti nazara alır. Sonra bütün canlılara dağıtılan kuvvetleri hayalen bir araya toplar tefekkürünü biraz daha genişletir. Sonra atomdaki kuvvet cilvesinden güneşteki cazibeye kadar bütün kuvvetleri birden düşünür... Bu mahluklara bu kuvvetleri bağışlayan onlarda bu sıfatı yaratan Allahın sonsuz kudreti bu tecellilerle layıkınca bilinemez der ve beşerin idrak edebileceği kuvvetlerden sonsuz derece büyük olan İlahi kudret karşısında hayretini tekbir ile ifade eder.

Risale-i Nur Külliyatında insandaki sıfatların İlahi sıfatlardan haber verdikleri beyan edilir ve beşeri sıfatlar için gölge misal işaret cilve ayine tecelli gibi tabirler kullanılır. Bu ifadelerin herbiri insana ayrı bir tekbir dersi verir. Birkaçına kısaca temas edelim.

Gölge zattan haber verir. Ama gölgenin mahiyeti ölçü alınarak zatın hakikati bilinemez; gölgenin özellikleri de zatın sıfatlarını bildirmekten çok uzaktır. İnsan Rabbinin hakiki mutlak ve sonsuz olan sıfatlarına nazaran gölge gibi zaif kalan sıfatlarıyla o İlahi sıfatların sadece varlığını bilir o kadar. Onların mahiyetlerini bilmek bu gölge sıfatların haddi değildir.

Misal de öyle. İnsanoğlu taksiye far takıyor. Bu far göze bir misaldir. Sanki far arabanın gözüdür. Ama gözün görmesi farın yanmasına hiç mi hiç benzemez. İnsana bahşedilen görme de bir misaldir. İnsan böylece yolunu görür işini yapar. Fakat bu görme Allahın görme sıfatına katiyyen benzemez.

İşarete gelince haritadaki bir nokta bir şehre işaret eder. O noktanın üzerinde şehrin ismi de yazılıdır. Lakin ne o nokta ne de o isim sözü edilen şehre benzemezler. Şehrin varlığı ve ismi onlarla bilinir ama şehrin mahiyeti başka ismin ve noktanın mahiyetleri daha başkadır. Bu mahiyet onlardan

çok çok büyüktür. İnsanın sıfatları da İlahi sıfatlara birer işaret. Fakat o kudsi sıfatlar bunlarla anlaşılamaz. Allahu Ekber kelamı bize bu manayı da ders veriyor.

Allahın sıfatları gibi herbir isminin kemali de sonsuz. Herbiri ayrı bir tekbir hazinesi.

Mesela Kayyum isminin tecellilerine bir göz atalım. Allah ruh denilen bir kanunuyla bedeni ayakta tutuyor ve ruh bedenin kayyumu oluyor. Yani beden onunla kaim; varlığını hayatını... onunla devam ettiriyor.

Yetmiş trilyon hücre Allahın bir kanunuyla birbirine kenetlenmiş beraberce vazife görüyorlar. Bütün insan bedenlerini birlikte düşündüğümüzde

Kayyum isminin azametini kemalini bir derece anlıyoruz. İnsan nevine bir milyonu aşkın hayvan türlerinin bütün fertlerini de eklediğimizde hayretimiz kat kat artıyor.

Bunlara bir de dalları bir denge ile bir nizam ile yayılan ve böylece düşmekten kurtulan bütün ağaçlardaki kayyumiyet cilvesini eklediğimizde hayretimiz doruk noktaya ulaşıyor. Ama iş bu kadarla kalmıyor.

Geçiyoruz arzdan semaya varıyoruz. O nurani yıldızların ve topyekun semavatın sonsuz bir nizam içinde vazife görmesini ve düşmeden durabilmelerini hayranlıkla seyrediyoruz.

Arş kürsi cennet ve cehennemdeki kayyumiyet tecellileri hayal ufkumuzun çok ötelerinde kalıyor. İşte bu hayretimizi bu hayranlığımızı tekbir ile dile getiriyoruz.

Yani Allahın kayyumiyeti düşündüğüm ve hayal ettiğim bu tecellilerden çok daha büyüktür. Böyle milyonlarca kainat milyarlarca sistem daha yaratsa Onun kayyumiyeti bütün bunları ayakta tutmaktan daha büyüktür.

Allahın isimleri ve sıfatları gibi şuunatı da büyük. Onun rahimiyetini merhametini hakimiyetini ihsanını gazabını ne kadar tasavvur etsek onlar bu tasavvurdan hadsiz derece büyüktürler.

Zaten Allahın zatının azameti kibriyası büyüklüğü karşısında beşere tekbirden başka ne düşebilir? Bunun şuurunda olan insan Biz senin kemalini idrak edemeyiz. Senin kemalin ancak senin bildiğin gibidir. Her ne düşünsek her ne tasavvur etsek senin azamet ve kemalin cemal ve celalin rahmet ve keremin afv ve Gufranın bütün bunlardan sonsuz derece daha büyüktür der.

Peygamber Efendimiz (a.s.m.) Allahın zatından bahsetmenin şirk olduğunu haber veriyor bize. Bu haber başlı başına bir tekbir dersi. Hem de en azim en büyük bir ders. Demek ki Allahın büyüklüğü zatından bahseden akılları yakıp kavuracak ve şirke atacak bir azamette. Onun zatını düşünmek elbette aklı mahveder. İnsan sesin bile belli bir frekansa kadarını işitip onun ötesine karşı sadece hayret etmekle yetinmiyor mu?..

Allahu Ekber zikri bir yönüyle hayret diğer yönüyle sabır teselli ve metanet kaynağı. İnsan tekbir getirmekle dünyanın bela ve musibetleri ne kadar büyük olursa olsun Rabbimin rahmet ve keremi daha büyüktür demiş oluyor. Böylece en çaresiz dertlere karşı İlahi rahmetten ümitvar olabiliyor. Keza dünya hayatında çok sıkıntılar zahmetler çekse de Allahın inayet ve kereminin kabirde ve cennetteki tecellilerinin bu alemdekinden daha büyük olduğunu düşünmekle huzur buluyor.

Mesnevi-i Nuriyeden Allahu Ekberin şu iki sırrını daha öğreniyoruz:

İnsan kalbi cennet dahil her neyi maksat edinse Allah onlardan daha büyüktür. Yani kalb Allahın mülküyle değil rızası ve cemaliyle tatmin olur.

İnsan her neyi severse sevsin Allah onların hepsinden cemil ve yine neden korkarsa korksun Allah onlardan daha celildir.

Tekbirin bu sırlarına vakıf olan bir mümin süfli bayağı aşağı şeylerin peşinde koşmaz; aciz ve zaif mahlukattan korkmaz.

TAKVA ÜZERİNE

Takva: Korkma sakınma. Allah korkusuyla günahlardan korunmak.

Şüphelilerden sakınmak.

Muttaki: Takva üzere yaşayan mümin.

ALLAH RESULÜ(a.s.m.) Helal belli haram da bellidir. Fakat bu ikisinin arasında şüpheli şeyler vardır diye başlayan bir hadis-i şeriflerinde şöyle buyurur:

Nasıl bir çoban koruluğun kenarında koyun otlattığında koyunlarının her an koruluğa girme ihtimali varsa şüpheli şeylerden korunmayanın da harama düşme ihtimali öylece vardır.

Şüpheli haramın en yakın komşusudur. O araziye girenin bir süre sonra haram sahasına düşmesi kuvvetle muhtemeldir. Şüpheliden sakınanlarla haram arasına bir tampon bölge girmiş oluyor; mayın tarlası gibi.

Hadiste geçen otlatma tabiri çok enteresandır ve nice hikmetleri içinde toplar. Koyunlar diye bir çoğuldan söz edildiğine göre biz bu çoğulu kendimizde aramalı ve bulmalıyız. Demek oluyor ki bizim her duygumuz her hissimiz aklımız hafızamız hayalimiz birer koyuna benzetilmiş oluyor. Ve her birinin otladığı şeyler diğerinden çok farklı.

Otlamada ağza alıp bir süre çiğnedikten sonra mideye gönderme söz konusudur. Biz de bir şeye baktığımızda gözümüz onu otlamakta yani o şeyin görüntüsü gözümüzden içeri girmektedir. Aynı şekilde düşündüğümüz şeyler de aklımızda yoğrulmakta ve hazmedilmektedir. İşitme organımız için de ayrı bir otlama söz konusu. Kulaktan giren sesler koyunun ağzından içeri giren otlar gibi. Kulak zarında titreşime dönüşen bu sesler bir takım istihaleler sonunda mana olarak akla takdim ediliyorlar.

Misalleri çoğaltabiliriz.

İşte insan kendisine emanet edilen bu koyunların hepsini şüpheli araziden uzak tutmak mecburiyetinde. Takva bunu gerektirir. Aksi halde sonu harama varan bir hezimete uğranılması kaçınılmazdır.

Takvada ilk akla gelen haramları terktir. Bunlar kesinlikle yasaklanmıştır. Bunu mekruhlardan sakınma takip eder. Mekruh çirkin bulunan hoş karşılanmayan fiil söz ve hallere denir. Bunların terk edilmeleri de takvadandır.

Daha sonra şüpheliler karşımıza çıkar. Bunların da mekruhlar gibi haramla bir başka komşulukları vardır. Hakkında kesin bir hüküm olmayan işlerde takvaya uygun olan haram olma ihtimalini ön plana alıp o fiilleri terk etmektir.

Sonra mübah ve helal olanlar gelir. Bunlardan yetesiye istifade edip israftan sakınmak da takvadandır.

Yiyiniz içiniz fakat israf etmeyiniz (Araf Suresi 31) ayet-i kerimesine konu olan yiyecek ve içecekler elbette ki helal olanlardır. Haramlar zaten yasaklanmışlardır.

Bu ayet-i kerimeyi yukarıda naklettiğimiz hadis-i şerif açısından değerlendirdiğimizde şöyle bir mana ortaya çıkar:

Helalde israf edenler ona müptela olurlar. İsrafa alışan bir insan ise alıştığı kadarını bulamadığı ortamlarda şüpheliye meyletmeye başlar. İsraf etmeyen için böyle bir tehlike söz konusu değildir.

Sonu çoğu kez harama çıkan israfın yasaklanmış olması insanların lehine bir İlahi tedbirdir. Kaldı ki insan ibadet için yaratıldığına göre ibadetin bir şubesi olan zekatını vermeli bununla da yetinmeyip elinden geldiğince sadaka vermeye çalışmalıdır. Ama kazandığını israf eden bir insan bu hayırdan mahrum kalacağı gibi israf fiilini işlemekle de ahireti hesabına büyük bir zarara uğramış olur.

Fatiha Suresi Kuranın fihristi olarak tarif edilir. Bu sureden hemen sonra gelen surenin ikinci ayetinde bu Kuran muttakilere bir hidayettir buyrularak takvanın ehemmiyeti çok net biçimde nazara sunulur.

Fatiha Suresinde bizi sırat-ı müstakime hidayet buyur mealinde bir dua ayeti vardır. Kuranın muttakiler için bir hidayet olması bu ayetle birlikte düşünüldüğünde hidayetin sırat-ı müstakim manasına geldiği anlaşılır. Yani istikamet üzere olmak hidayettir. İşte takva bu hidayet yolundan uzak kalma endişesini taşımak ve insanı bu yoldan saptıran her türlü yanlıştan uzak kalmak demektir.

Sırat-ı müstakimde gidenler için yine Fatiha Suresinde kendilerini nimetlendirdiğin kimseler diye bir tarif cümlesi geçer. Bir başka ayette ise bu nimete erenlerin Peygamberler sıddıklar şehitler ve salihler olduğu beyan edilir. Buna göre takva bu bahtiyar cemaatin en mümtaz bir özelliğidir. Ve yine takva bu cemaatin peşinden gitmenin en büyük şartıdır.

Muttaki takva sahibi demektir. İnsana manen zarar verecek her şeyden kaçınan ve sakınan demek olur.

Bakara Suresinin başında Kuranın muttakiler için bir hidayet olduğu beyan edildikten sonra muttakinin sıfatları şöyle sıralanır:

O takva sahipleri gayba inanırlar namazlarını dosdoğru kılarlar. Kendilerine verdiğimiz rızıktan da Allah yolunda infak ederler.

Bu sayılanlar iman ve salih amel olduğu halde muttakinin sıfatları arasında yer almışlardır. Bundan şu manalar açıkça anlaşılır:

Gayba inanmak imansızlığın zıddıdır.

Namazın dosdoğru kılınmaması bu ulvi ibadetin baştan savma olarak ve tadil-i erkana riayet etmeksizin ve ihlas şartından taviz vererek yapılması demektir. Bunlar da ittika edilmesi gereken hususlardandır. Zekat vermek farz olduğu gibi İslamın bu büyük şartını yerine getirmemek de takva sahiplerinin hassasiyetle sakınmaları gereken bir büyük günahtır. Bu manada her salih amel bir yönüyle de takva içinde addedilebilir.

Nitekim Al-i İmran Suresinde de (134 ve 135. ayetler) muttakinin sıfatları şöyle sıralamaktadır:

Bollukta ve darlıkta infak etmek.

Kızdıklarında öfkelerini yutmak.

İnsanların kusurlarını affetmek.

Kabahat yaptıkları veya nefislerine zulmettikleri zaman Allahı anmak ve günahlarından derhal tövbe etmek.

Yaptıkları günahlarda bilerek ısrar etmemek.

Görüldüğü gibi bu sayılanlarda takva ile sahil amel iç içedir. Zaten takva insanı salih amel işlemeye götüren önemli bir sebeptir.

Yine Fatiha Suresine dönelim:

Her türlü aşırılıktan uzak kalıp istikamet yolunu takip eden kutlu zevat hidayet üzere oldukları gibi onların muhalifleri de surenin sonunda mağdup ve dallin olarak adlandırılır. Yani Allahın gazabına uğramış azgın kavimlerle İslama zıt inanç ve görüşlerin arkasından giderek haktan ve hakikatten sapan dalalet fırkaları. İşte takva denilince bu iki menhus gruba dahil olma korkusu da hatıra gelmelidir.

Ahlaksızlık sefahat ve sair isyanlarla İlahi gazaba uğrayan Nuh kavmini Lut kavmini Salih kavmini hatırlamak ve günah ve isyan yoluna girmekle onların peşinden gitmiş olacağını düşünmek. Aynı şekilde yanlış fikirlere takılıp İslama zıt bir yola saptığında Karunların yoluna girmiş olma endişesini taşımak.

Çok dikkatimi çeken bir noktaya bu vesileyle kısaca temas etmek isterim.

...Yakıtı insanlar ve taşlar olan ve kafirler için hazırlanan o dehşetli ateşten sakının (Bakara Suresi14) ayet-i kerimesinde sözü edilen taşların putlar olduğu belirtiliyor. Bu ayet-i kerimede yakıtı taşlar olan bir cehennemin dehşeti yanında mümini ürperten bir başka tehdit daha mevcut. O da putlarla beraber yanma aynı mekanda birlikte bulunma onların tabi olduğu muameleye maruz kalma zilleti.

Bu tablo müminin ruh ve kalbini derinden yaralar ve onu korku ve endişeye düşürür.

Nur Külliyatından Kastamonu Lahikasında takvayla ilgili bir mektup yer alır. Üstadın gayet ehemmiyetlidir kaydını koyduğu bu mektup şöyle başlar:

Bugünlerde Kuran-ı Hakimin nazarında imandan sonra en ziyade esas tutulan takva ve amel-i salih esaslarını düşündüm. Takva menhiyattan ve günahlardan içtinab etmek; ve amel-i salih emir dairesinde hareket ve hayrat kazanmaktır. Her zaman def-i şer celb-i nefa racih olmakla beraber; bu tahribat ve sefahet ve cazibedar hevesat zamanında bu takva olan def-i mefasid ve terk-i kebair üss-ül esas olup büyük bir rüchaniyet kesbetmiş.

Bilindiği gibi maddi ve manevi her türlü terakki ve tekamülün iki esası vardır: Faydalı işler görmek ve zararlılardan uzak durmak. Birincisine celb-i nef yani fayda vereni celp etmek deniliyor ikincisine ise def-i şer yani şerri gidermek.

Her zaman def-i şerrin celb-i nefa racih olduğu yani ona üstün geldiği ondan daha fazla önem kazandığı beyan edilmekte. Zarar def edilmediği takdirde kazancın bir manası kalmaz. Dibi delik bir kovaya su doldurmanın hiçbir manası yok.

Öncelikle kazanca engel olan sebepler ortadan kaldırılarak kazancın önü açılmalı. Kuran okumak tam manasiyle bir hayırdır. Biz her harfinde en az on sevap bulunan bu ulvi ibadete başlarken önce kovulmuş şeytanın şerrinden Allaha sığınırız. Bu bir def-i şerdir. Bunu celb-i nef yani besmele çekme ve Kuran okuma takip eder.

Zarar yollarını kapamayan bir insan kazandığından çok daha fazlasını kaybedebilir ve bu yolun sonu iflasa çıkar. Manevi ticaret de böyledir. İşlenen amel-i salihler takva ile muhafaza edilmelidir.

İflasla ilgili şu hadis-i şerif çok ürkütücü ve korkutucudur:

Ümmetimden müflis o kişidir ki; kıyamet günü namaz oruç ve zekat gibi ameller ile gelir. Buna karşılık ona buna sövmüş iftira etmiş kiminin malını yemiş kiminin kanını dökmüş ve kimini de dövmüştür. Ahirette bu iyilikleri hak sahiplerine dağıtılır. İyilikleri yetmeyip bittiği zaman da hak sahiplerinin günahlarından bir kısmı alınıp kendisine yüklenir ve cehenneme atılır.

Bir bitki için gece de gündüz gibi kıymetlidir. Gece takvayı salih amel ise gündüzü andırır. Her ikisinden de ayrı faydalar ediniriz.

Sözünü ettiğimiz mektupta bu konuda enteresan bir tespit yer alır:

Hem takva içinde bir nevi amel-i salih var. Çünki bir haramın terki vacibdir. Bir vacibi işlemek çok sünnetlere mukabil sevabı var....

Madem her dakikada şimdiki tarz-ı hayat-ı içtimaiyede yüz günah insana karşı geliyor; elbette takva ile ve niyet-i içtinab ile yüzer amel-i salih işlenmiş hükmündedir.

Demek oluyor ki mümin kendisine hücum eden binlerce günahı Allah korkusuyla ve Onun rızasını talep ederek terk ettiği takdirde binlerce vacip işlemiş oluyor.

Geçmiş asırlarda günah kapılarının çoğu kapalı ve isyan imkanları oldukça sınırlıydı. Bir genç haram bir sima görmek için sokakları dolaşsa günler sonra ancak bir isyan fırsatı yakalayabilirdi. Ama şimdi öyle mi günahlar Üstadın tabiriyle sel gibi akıyor.

Asrın bu menfi havası insanın manevi hayatına da tesir etmekte ve bu kadar günahla yaralanan kalp ve ruh huzur içinde bir ibadet yapmaya çok zor muvaffak olmakta. Harpte birkaç yerinden yara alan insanın bu acıları unutup huzurlu bir ibadet yapması ne kadar zorsa bu asırda huzur ve huşu ile ihlaslı bir ibadet yapmak da o kadar hatta ondan daha zordur. Ama İlahi adalet ahirzaman fitnesi içinde yaşayan müslümanların bu büyük mahrumiyetlerini takva ile telafi ettirmekte ve bir tek içtinap ile binlerce vacip işlemek gibi büyük bir fırsatı müminlere bahşetmektedir.

Şöyle düşünmek ve sıkı bir nefis muhasebesi yapmak gerekiyor: Bu asırda salih amelin ihlasla muvaffakiyeti çok zor olduğuna göre tek çaremiz takva yoluyla bu açığı kapatmaya çalışmak. Bunda da taviz verilirse tehlike kaçınılmazdır.

Tefsir alimleri farklı ayet-i kerimelerden hareketle takvayı üç mertebeye ayırmışlardır.

1- İman ederek şirkten korunmak. Kişi böylece ebedi cehennemde kalmaktan korunmuş olur.

2- Büyük günahları işlemekten küçüklerde de ısrardan sakınmak. Takvanın en yaygın manası budur. Bu madde üzerinde bir derece durmaya çalıştık.

3-Kalbini Haktan alıkoyan her şeyden uzak durmak.

Bunlardan birincisine şirkten takva ikincisine masiyetten takva üçüncüsüne de masivadan takva denilir.

Bir müminin bildiğimiz manasıyla şirke girmesi putlara tapması düşünülemeyeceğine göre şirkten takva denilince şirk-i hafi yani gizli şirk anlaşılmalıdır. Nur Külliyatından gizli şirk konusunda iki hakikat dersi:

Hubb-u cahtan gelen şöhretperestlik saikasıyla ve şan ü şeref perdesi altında teveccüh-ü ammeyi kazanmak nazar-ı dikkati kendine celbetmekle enaniyeti okşamak ve nefs-i emmareye bir makam vermektir ki en mühim bir maraz-ı ruhi olduğu gibi şirk-i hafi tabir edilen riyakarlığa hodfuruşluğa kapı açar ihlası zedeler. — Lemalar

Bu ifadelerle riyakarlığın ve hodfuruşluğun yani kendini beğenmenin gizli birer şirk olduğu ders veriliyor.

Dünyaya ibadet ve marifet için gelen insanoğlunun riya yoluna girerek bir başka insanın teveccühünü kazanmaya can atması ne kadar gariptir!

Kendini beğenmek ve methetmek de en az riya kadar saçma ve onun kadar manasız.

Namazın her rekatında alemlerin Rabbi olan Allaha hamd eden bir mümin bütün medih ve senanın ancak Ona mahsus olduğunu ikrar etmekle nefsini beğenme hastalığından kurtulur. Kurtulamıyorsa Fatihadan gerekli dersi alamamış ve Hakkı medih yerine kendini beğenmekle de gizli şirke yaklaşmış demektir.

O halde takva denilince sadece büyük günahlardan sakınmayı anlamayacak gizli şirke götüren bu gibi yanlış telakkilerden hatalı hislerden ve duygulardan da uzak kalmaya çalışacağız.

Gizli şirkin diğer bir şubesi de şöyle nazara veriliyor:

Enaniyetten neşet eden şirk-i hafi katılaştığı zaman esbab şirkine inkılab eder. — Mesnevi-i Nuriye

Demek oluyor ki insanın kendini beğenmesi ve kendine güvenmesi bir manevi hastalık olup bunun ağırlaşması halinde bir başka hastalık ortaya çıkıyor: Esbap şirki.

Bu alemde İlahi icraatlarda birer sebep olarak istimal edilen eşyaya yahut hadiselere tesir vermek onları gerçek fail gibi görmek ve kalben bağlanmak da gizli şirke giriyor. O halde kainatı ve içindeki herşeyi Allahın mahluku ve Onun memuru kabul ederek bu emir alan kullarından bize gelen nimetleri hep Allahtan bileceğiz. Üstadın tabiriyle bir padişahın kıymettar bir hediyesini bize getiren bir miskin adamın ayağını öpüp hediye sahibini tanımamak gibi bir yanlışlığa düşmeyeceğiz. Aksi

halde memuru sultana ortak kabul etmiş oluruz. Takvanın bu şubesi her zaman karşımıza çıkar ve bundan sürekli imtihan oluruz; bulutun yağmura ağacın meyveye güneşin ziyaya ve nihayet anne-babanın insana sadece birer sebep olduklarını bilmek ve sebeplere tesir vermemek imtihanı.

Bu imtihanı kaybetme korkusu da takvanın bir başka sahasıdır.

Takvanın üçüncü şubesi ise kalbin ancak Allaha imanla Onun marifet ve muhabbetiyle tatmin olduğunu bilerek bu kalbe mahluk sevgisini koymaktan korkmaktır. Midesine zararlı gıdalar sokmamak için azami dikkat gösteren gözüne bir çöpün bile girmesine razı olmayan insan bütün bu organların ve duyguların sultanı olan kalbi hakkında aynı hassasiyeti maalesef gösteremiyor. Bunda nefsin ve şeytanın büyük payı olduğu muhakkak. İşte kalbin korunması hususunda hassasiyet göstermek de takvanın önemli bir koludur.

Bu büyük ve hassas imtihanı kazanmamızda Nurlardaki şu esaslara uymamızın büyük faydası olacağına inanıyorum:

Dört şey için dünyayı kesben değil kalben terk etmek lazımdır:

1- Dünyanın ömrü kısa olup süratle zeval ve guruba gider. Zevalin elemiyle visalin lezzeti zeval buluyor.

2- Dünyanın lezaizi zehirli bala benzer. Lezzeti nisbetinde elemi de vardır.

3- Seni intizar etmekte ve senin de süratle ona doğru gitmekte olduğun kabir dünyanın zinetli lezzetli şeylerini hediye olarak kabul etmez. Çünki dünya ehlince güzel addedilen şey orada çirkindir.

4- Düşmanlar ve haşerat-ı muzırra arasında bir saat durmakla dost ve büyükler meclisinde senelerce durmak arasındaki müvazene kabir ile dünya arasındaki aynı müvazenedir. Maahaza Cenab-ı Hak da bir saatlik lezzeti terketmeye davet ediyor ki senelerce dostlarınla beraber rahat edesin. Öyle ise kayıdlı ve kelepçeli olarak sevkedilmezden evvel Allahın davetine icabet et. — Mesnevi-i Nuriye

SALİH AMEL ÜZERİNE

Amel-i salih: İyi güzel ve faydalı iş. Allahın rızasına uygun amel.

Asra yemin olsun ki hiç şüphesiz insan hüsrandadır. Ancak iman edip

salih amel işleyenler birbirine hakkı ve sabrı tavsiye edenler müstesna. — Asr Suresi 1-3

KURAN-I KERİMDE imandan sonra hemen amel-i salihin zikredildiği pek çok ayet vardır. Bu bir irşattır bir dikkat çekmedir. Allaha iman eden bir insanın bu imanını kulluk şuuruyla ve ibadet hayatıyla desteklemesi gerektiğini ikazdır.

Ey insan! Şu kainattan maksad-ı ala; tezahür-ü rububiyete karşı ubudiyet-i külliye-i insaniyedir ve insanın gaye-i aksası o ubudiyete ulum ve kemalat ile yetişmektir. — Sözler

Hiç emir ve yasak olmasa bile ibadet insan için en azından vicdani bir görevdir. İnsanın yaratılışı bunu emreder.

Çünki fıtrat-ı beşeriyede cemale karşı bir muhabbet ve kemale karşı perestiş etmek ve ihsana karşı sevmek vardır. —Lemalar

İmanla salih amelin birlikte zikredildiği bir başka ayet:

İman eden ve salih amel işleyen müminleri müjdele ki altından nehirler akan cennetler onlarındır. — Bakara 25

Ayet-i kerimede sadece amel denilmeyip salih amel buyurulması dikkate şayandır.

Kaidesine uygun olmayan bir işçilik salih değildir; ortaya konulan eserin çürüme bozulma yıkılma ihtimali çok yüksektir.

Gelişigüzel okunan bir eserden edinilecek fayda az olur. Okumanın salih olması dikkatle ciddiyetle mütenasiptir. İnsan başka şeyler düşünerek sayfalarca yazı okuyabilir ama bilgi yönünde bir adım dahi atmış sayılmaz; çünkü ameli salih değildir.

Misalleri çoğaltabiliriz.

Dünya işlerinde böyle olduğu gibi ibadetlerde de amelin salih olması büyük önem taşır.

Amelin salih olmasının en önemli şartı ihlastır yani o işten o ibadetten o hayırdan sadece Allah rızasının beklenmesi başka bir gaye gözetilmemesidir.

Nur Müellifi salih amelin ruhunun ihlas olduğunu beyan etmekle ihlas şartından yoksun amelleri heykellere benzetmiş oluyor. Yüzlerce insan heykelini bir araya getirseniz bir insan etmezler çünkü hayatları yoktur ruhları yoktur. Riya için maddi menfaat için desinler yahut demesinler için yapılan bütün ibadetler bu gruba girer.

Şu var ki salih amel için ruh yanında bedenin de ayrı bir önemi vardır. İhlas ile yapılan ibadetlerde şekil şartı beden vazifesi görür.

Akşam namazının farzı üç rekattır ve bunun dört kılınması halinde şekil yönünden amel batıl olur. O dört rekatlık namazın şekillendiğini tecessüm ettiğini düşününüz; ona kimse akşam namazı demez.

Aynı şekilde ramazan orucunun şekil şartı imsakla başlayıp güneşin batışıyla son bulmasıdır. İmsaktan sonra başlayıp yatsıya kadar devam eden bir açlığa oruç denmez. Şekil yönünden o oruçtan başka bir şeydir. Demek ki amellerde ilk olarak şekil şartı dikkate alınacak Allahın razı olduğu tarz nasılsa ameller ona uygun olarak yapılacaktır.

Şekil şartının yerine getirildiği ibadetlerde kişi sorumluluktan kurtulabilir. Ancak o ibadetten alacağı feyz ve onunla kazanacağı manevi kemal amelin ruhu olan ihlas nispetindedir.

Salih amel için Nur Külliyatında yapılan çok önemli bir tarifi nakletmek isterim:

İmana ait bilgilerden sonra en lazım ve en mühim amal-i salihadır. Salih amel ise maddi ve manevi hukuk-u ibada tecavüz etmemekle hukukullahı da bihakkın ifa etmekten ibarettir. — Mesnevi-i Nuriye

İnsanların maddi ve manevi hukuklarına tecavüz etmemek salih amelin tarifi içine girmiştir. İlk bakışta bunun daha çok takva manasına geldiği anlaşılırsa da takva ile salih amel arasında kuvvetli bir ilgi olduğu düşünüldüğünde bu ifadelerin salih amel için de geçerli olduğu hemen anlaşılır. İnsanların ne maddi ne de manevi hukuklarına tecavüz etmeden geçen bir ömür salih bir ömürdür. Bu şartı taşımayan hayattan Allaha sığınmak icabeder.

Takva cehennemden kaçmak salih amel ise cennete koşmaktır. İkisinin de hedefi aynıdır her iki faaliyet de aynı menzilde son bulur.

Yalan söylememek takva doğru söylemek salih ameldir. İbadet etmemeyi büyük bir suç görmek takva ibadet etmek ise salih ameldir.

İnsanlar Allahın kullarıdırlar. Onların haklarını çiğnemekten Hakkın razı olmadığı açıktır. Kafire bile zulüm edilmesine Rabbimiz razı değildir. O halde Hakkın kullarını incitmemek onların gıybetlerini yapmamak onlara iftirada bulunmamak haset etmemek canlarına mallarına kıymamak Hakkın razı olduğu fiiller ve haller olup sahil amelin tarifi içinde yer alırlar.

Hukukullah denilince daha çok kişinin itikat ve ibadet hayatı anlaşılır. İtikadı yanlış olan bir insan Hakkın hukukuna tecavüz etmiş olacağı gibi inandığı gibi yaşamayan ve Hakkın emirlerine uymayan bir insan da hukukullaha riayet etmemiş olur. Yaptığı isyanlarla başkalarının nefislerini galeyana getirmek onlara kötü örnek olmak ise hem hukukullaha riayetsizliktir hem de kul hakkına tecavüz.

Hukukullahın bihakkın yani hakkıyla ifa edilmesi denilince ibadetlerin hem şekil hem de ihlas şartına sahip olmaları akla gelir. Allah Resulünün(a.s.m.) miraç mucizesinde Seni noksan sıfatlardan tenzih ederim. Biz sana hakkıyla ibadet edemedik buyurduğu düşünüldüğünde bihakkın ifadesini başka türlü anlamamız zaten doğru olmaz.

HUKUKLAR BİRLEŞİYOR

İmandan sonra en mühim ve en lazım amal-i salihadır. Salih amel ise maddi ve manevi hukuk-u ibada tecavüz etmemekle hukukullahı da bihakkın ifa etmekten ibarettir. — Mesnevi-i Nuriye

GÜNÜMÜZDE insan haklarından çokça söz edilir. Ama bu sözler her nedense uygulamaya bir türlü konulamaz. Sadece beyannamelerde bildirilerde makalelerde mahpus kalır.

İnsan hakları tabiri aslında caydırıcı bir ifade değil. Hak ve hukukun korunması sadece insanoğlunun insafına ve vicdanına bırakılmış. Belli bir müeyyidesi yok. En kötü ihtimalle bir kınama cezası alıyorsunuz ve yaptığınız yanınıza kar kalıyor.

Ama kul hakkı ifadesi böyle değil. Bu ifadeyle insanın başıboş bir varlık olmadığı Allahın kulu Onun mülkü Onun mahluku olduğu zihinlerde iyice tesbit edilir ve nefisler kul hakkına tecavüzün kesinlikle cezasız kalmayacağı tehdidiyle karşı karşıya kalır.

Gel gör ki bugünün madde menfaat ve gaflet karışımı kavga ikliminde kul olduğunu unutanlar haliyle kul hakkını da hatırlamaz oldular. Kul hakkının bu ilk basamağında tökezleyenler insaf merhamet adalet duygularını da kaybettiler.

Ben kulum diyen insan bunun gereğini yerine getirecektir. Ben falan devletin raiyetiyim dediniz mi sizden o beldenin bütün kanunlarına harfiyen uymanız istenir.

Alemlerin Rabbine inanan ve Onun kulu olduğunu idrak eden bir insan da kul olarak yaşamaya mecbur.

Nurlardan nurani bir cümle:

İmandan sonra en mühim ve en lazım amal-i salihadır. Salih amel ise maddi ve manevi hukuk-u ibada tecavüz etmemekle hukukullahı da bihakkın ifa etmekten ibarettir. — Mesnevi-i Nuriye

Bir insanın padişaha karşı iki çeşit isyanı olur. Birincisi onun zatına cephe almak emirlerine isyan etmek. Diğeri ise padişahın raiyetine zarar vermek. Birincisi hukukullaha ikincisi ise kul hakkına misal.

Allahın kul üzerindeki en büyük hukuku: İman.

Kul kendisini yoktan var eden Rabbine imanla mükellef. Bunu tevhid takib ediyor. Allahı bir bilmek de kul üzerinde İlahi bir hak. Nitekim Allaha şirk koşmak affa girmiyor.

Allah kendisine ortak koşulmasını asla bağışlamaz. Bundan başkasını dilediği kimse için bağışlar. — Nisa Suresi 48

Hukukullahın üç mühim şubesi: Tesbih hamd ve tekbir. Yani Allahı noksan sıfatlardan tenzih bütün medih ve senanın ancak Ona layık olduğunu ilan ve Onun sonsuz kemalinin kulun idrak sahasına girmekten münezzeh olduğunu itiraf etmek.

İlahi sanat ve hikmetleri tefekkür etmek nimetleri şükürle karşılamak da hukukullah cümlesinden.

Müşrik yahut dinsiz bir insan hukukullaha ait bu kadar vazifeden hiçbirini yerine getirmediği halde günün birinde iman edince Cenab-ı Hak onun mazideki bütün borçlarını bir anda siliyor ve kul hukukullahdan yana tertemiz olabiliyor.

Yine Üstadın cümlesine dönelim imanı salih amel takib ediyor. Salih amel kulun kendi iradesiyle tercih edip işlediği bütün güzellikler.

Yaptığımız ticaret dürüst ise salihtir. Ettiğimiz ibadet ihlaslı ise salihtir. Gördüğümüz eşyayı İlahi birer eser olarak tefekkür edebiliyorsak bakışımız salihtir. Dinlediğimiz sözler düşündüğümüz fikirler kurduğumuz hayaller sevdiğimiz mahbuplar meşru ise helal dairesi içinde ve rıza çizgisinde ise salihtir. Bunlar içerisinde maddi ve manevi hukuk-u ibada tecavüz etmemek çok önemli olmalı ki salih amelin tarif cümlesine dahil olmuş.

Hukuk-u ibad yani kul hakkı geniş bir mefhum. Kulun bedenine ve malına yapılan tecavüzler maddi hukuk kalp ve ruhuna verilen zararlar ise manevi hukuk olarak değerlendirilmeli.

Kulun maddi hukukuna en büyük tecavüz öldürme hadisesi. İnsanın yaşama hakkına son verme onun bu kainatla olan bütün münasebetlerini bir anda kesip atma kulu Rabbine ibadetten alıkoyma İlahi eserleri tefekkürden rahmani nimetlere şükürden menetme cinayeti. Allahı tesbih eden yetmiş trilyona yakın hücrenin bütün bu tesbihlerini bir kurşunla delip geçme yahut bir bıçakla kesip atma ihaneti.

Ve insan hayatına son vermenin günümüzdeki en yaygın şekli: Trafik kazaları... Alkol yahut acelecilik uğruna nice canlara kıyma nice yuvaları söndürme felaketi.

Fıkıh alimlerimiz katlin üç yerde caiz olduğunu söylerler.

İmandan sonra küfre girme evli olduğu halde zina etme ve haksız yere bir insanın kanına girme. Bunlar dışında insanın hayatına son verilemiyor.

Kim bir nefsi kısas yahut yeryüzünde fesat çıkarma sebeplerinin biri olmaksızın öldürürse bütün insanları öldürmüş gibidir. (Maide Suresi 32) mealindeki ayet-i kerimenin tefsiri sadedinde Üstad Bediüzzaman Hazretleri şu enteresan beyanda bulunur:

Bir masumun hayatı kanı hatta umum beşer için de olsa heder olmaz. İkisi nazar-ı kudrette bir olduğu gibi nazar-ı adalette de birdir. — Mektubat

Yani Allahın sonsuz kudretine nazaran bir insan yaratmakla bütün insanları yaratmak arasında fark olmadığı gibi Onun sonsuz rahmet ve adaleti noktasında da bir insanın katli ile bütün insanların katli arasında fark yoktur.

İnsanoğlu her nasılsa başkalarının hakkını çiğnerken o insanların Allahın kulu olduklarını unutuyor. Ben Allahın bir kuluna zulmedersem Onun kahrına hedef olurum diye düşünemiyor.

Aslında bu hakikat herkesçe kolayca anlaşılabilmeli diye geliyor insanın aklına. Çünkü kime sorsak kendisini de diğer insanları da Allahın yarattığını söyleyecektir. Ama iş münakaşaya dökülüp de nefis kalbe hissiyat akla hakim oldu mu artık kulluk unutuluyor adalet unutuluyor ahiret unutuluyor. İşte bu unutmanın kula pahalıya mal olmaması için İlahi ikazlar geliyor ve ona Allahın bir kuluna yapılacak haksızlığın ebed yurdunda dehşetli bir cezayı netice vereceği ikaz ediliyor.

Bu rahmani ikazlara tercüman olma sadedinde Allah Resulü de (a.s.m.) ümmetini defalarca ve değişik şekillerde ikaz etmiştir.

Sadece üç misal:

Mazlumun bedduasından sakınınız. Çünkü onun duasıyla Allah arasında perde yoktur.
— Buhari Müslim

Ümmetimden müflis odur ki kıyamet günü namaz ve zekatla gelir. Ama bu arada sövdüğü şu kimse dövdüğü bir başka kimse dahi gelir. Bunun üzerine kendisinin hasenatından şuna verilir buna verilir. Üzerinde haklar bitmeden kendi hasenatı tükenirse o zaman onların hatalarından alınır kendisine yüklenir. Daha sonra cehenneme atılır. — Müslim

Kaçmayarak yalnız Allahdan sevap bekleyip sabrederek düşmana karşı durduğun halde öldürülürsen borçlarından başka bütün günahlarına kefaret olur. Bunu bana Cibril söyledi. — Müslim

Bu son Hadis-i Şerifden çok önemli bir hakikat dersi alıyoruz: Şehitlik de kul hakkını kaldırmıyor.

Allah yolunda canını veren bir mümin bunun büyük mükafatını görmekle birlikte kullara olan borçlarından kurtulamıyor. Zira kul hakkının affını Cenab-ı Hak kula bırakmış.

Aynı şekilde samimi tövbe eden bir müminin de geçmiş günahları affolunuyor ama kul hakkı bu affa da girmiyor.

Tövbekar olanlar hakkında hukukullah davası takib edilmez. Ancak hukuk-u şahsiye davası kalır. — Hak Dini Kuran Dili

Mesela gıybet eden bir insan gıybet ettiği kimseden helallik almadıkça bu cürmün ağır cezasından kendini kurtaramaz.

Nur Külliyatında gıybetin caiz olduğu birkaç madde sıralanırken Bir de o gıybet eden adam fasık-ı mütecahirdir. Yani fenalıktan sıkılmıyor belki işlediği seyyiatla iftihar ediyor ifadesine yer verilir.

Demek ki bir günahı aşikare olarak bütün insanların gözü önünde sıkılmadan işleyen kimsenin gıybeti caiz. Bu cevazın da yine kul hakkıyla yakın alakası var.

Çünkü gizli günah işleyen bir insan Allahın emrine muhalefetle sadece kendisine zarar veriyor. Ama aynı günahı insanlar arasında işlediğinde onların hukukuna da tecavüz etmiş oluyor.

Zira insanların bedenlerine indirilen darbeler gibi ruh dünyalarına kalp huzurlarına verilen zararlar da kul hakkına girmekte.

Mesela müstehcen bir kıyafetle insanların karşısına çıkan bir kadın onları günaha soktuğu gibi sebep olan işleyen gibidir hükmünce o günahın bir misli de kendisine yazılıyor ve onun hayasızlığını yadırgamak gıybet olmuyor.

Bu yadırgama başkalarını aynı günahtan menetmek niyetiyle olmalı. Üstad Bediüzzamanın tabiriyle garazsız ve sırf hak ve maslahat için yapılmalı. Yoksa hazır cevazı yakalamışken gönlümce doyasıya bir gıybet edeyim manasına değil.

Kuran-ı Hakimde ilk bakışta kul hakkı gibi görünen ve kullar arasındaki adalet esaslarını tesbit eden birçok ayetlerden sonra İşte bu Allahın hudududur onu tecavüz etmeyin mealinde İlahi ikazlar gelir. Demek ki kul hakkını çiğnemek Allahın hududuna tecavüz olarak kabul ediliyor. Artık böyle bir cinayeti işleyen insan kime iltica edecek kimden yardım dileyecektir?

İnsan Allahın kulu olduğundan onun hukukuna riayetsizlik de İlahi azabı netice veriyor ve bu noktada hukuklar birleşiyor.

Kendi parmağımızı niçin kesemez hayatımıza neden kasdedemeyiz? Çünkü ne beden bizim ne de ruh. Haneyi harab etmeye de hakkımız yok misafiri oradan çıkarmaya da. Yaparsak ne olur? Allahın mahlukatında Onun rızası dışında tasarrufa kalkışmış oluruz. Bu ise hem hukukullaha karşı bir isyan hem de kul hakkını ihlal. Demek ki aynı fiil ile iki hukuka birden tecavüz ediliyor.

Allah bütün mülkün maliki. Her varlığına müstakil bir şahsiyet lutfetmiş. Bir insana zarar vermek onun nefsine baktığı cihetle kul hakkına tecavüz Allahın eseri olması cihetiyle de hukukullaha riayetsizlik.

Her insan bu dünyaya İslam fıtratı üzere gelir. Günahlar o fıtratı bozar ve insanı azaba müstehak kılar; hem Allaha isyan hem de kul hakkına taarruz suçlarından.

Bir kalbi kırmak yahut bir dalı koparmak da öyle.

Allaha kulluk yapmayan bir insan kendi nefsini cehenneme atması sebebiyle kul hakkına da en büyük tecavüzü yapmış oluyor.

Hem o tarik-üs-salat (namazı terkeden) kendi nefsine malik olmadığı için kendi Malikinin bir abdi olan kendi nefsine zulmeder. — Lemalar

Cenab-ı Hakkın asi insanları birçok ayet-i kerimesinde zalim olarak vasıflandırmasındaki ince sırrı bu ifadelerde yakalamak mümkün.

Kul hakkı içerisinde en büyük pay bizzat insanın nefsine düşüyor. Çünkü her hareketi her sözü her hali o nefse ya fayda yahut zarar veriyor. Dolayısıyle zulmün en büyüğünü asi insan bizzat kendi nefsine yapmış oluyor.

Bazılarıyla karşılaşırsınız; benim Allahın hiçbir kuluna bir zararım dokunmamıştır diye övünür ve ilave eder: Günah işliyorsam onun sorumluluğu bana ait.

Bu zavallılar kendilerinin de Allahın kulu olduklarından gafildirler.

Kuran-ı Kerimden ibretli bir işaretle bahsimize son verelim:

Enam Suresinde: Ölü etinin dökülen kanın hınzır etinin ve Allahdan gayrısının ismiyle kesilen hayvan etinin haram olduğu zikredildikten sonra Bunlarda da her kim muzdar olursa ve diğer bir muzdara tecavüz etmediği ve zaruret miktarını aşmadığı takdirde hiç şüphe yok ki Allah Gafur ve Rahimdir. buyrulur.

Müfessir efendilerimiz ayetteki bir inceliğe dikkatimizi çekerler: Zaruret halinde bulunan ölüm tehlikesiyle karşı karşıya kalan bir insanın sözü edilen murdar gıdalardan ölmeyecek kadar yemesine müsaade edilirken enteresan bir şart daha ileri sürülüyor:Diğer bir muzdara tecavüz etmemek; onun o murdar gıdadan faydalanmasına engel olmamak.

Bu şart Cenab-ı Hakkın kul hakkına verdiği azim ehemmiyetin en berrak bir göstergesidir.

İSLAMIN KÖPRÜSÜ

İnsanların heyet-i içtimaiyesinde intizam ve asayişi temin eden köprü zekattır.
— İşarat-ül İcaz

DÜNYA İMTİHANININ beş temel sorusundan biri: Zekat. Temel soru diyoruz çünkü teferruat uçsuz bucaksız. Her emir ve yasak ayrı bir imtihan sorusu. Ayrıca her insanın bir gün boyunca karşılaştığı bütün hadiseler birer imtihan sorusudur ki bunlar bir başkasına sorulmamıştır. Bir bakıma her insan ayrı bir imtihana tabi. Üstad Bediüzzaman Hazretlerinin insanın bir ferdi sair hayvanatın bir nevi hükmündedir sözünden hareketle diyebiliriz ki her insanın ahiretteki makamı diğerinden farklı olacak ve o ebed yurdunda insanlar adedince safa bahçeleri ve azap menzilleri bulunacaktır.

Bu dünya imtihanında acaba zengin olup zekat vermek mi daha kolaydır fakir olup sabretmek mi? diye ortaya bir soru atsanız büyük çoğunluğun zekat vermeyi daha kolay bulduğunu görürsünüz. Ama hakikat öyle mi acaba? Haline şükreden fakirler mi çok zekatını eksiksiz veren zenginler mi?

Görünen şu ki zenginlik görünüşte şaşaalı ama gerçekte ağır bir imtihan sorusu. Çokları onun cazibesinden kurtulamayıp bu imtihanı kaybediyorlar.

Servet çoğaltanlar helak oldu. Ancak Allahın fakir kullarına verip bu servet ile hayır amel işleyenler müstesna. Ne yazık ki bu gibiler de azdır. — Hadis-i Şerif

Bütün hayırlar Allahtandır. Zira Mülk umumen Onundur ve Herşeyin dizgini Onun elinde herşeyin hazinesi Onun yanındadır. Mektubat

Herşey ve her hadise İlahi isimlerin birer tecellisiyle vücut bulurlar. Zengin bir insan Gani ismine mazhar olmuş demektir.Bütün alemlerin yegane maliki olan Allah zengin kuluna emanet olarak bir mülk ihsan etmiştir. Bu ikrama mazhar olan kula yaraşan odur ki Rabbinin fakir kullarına yardımda bulunsun ve onlara zulmetmekten hassasiyetle sakınsın.

Bu nefis terbiyesinin çok önemli bir cephesidir. Ve Nur Külliyatında bu noktaya şöyle parmak basılır:

Malikiyet davasından vazgeç. Kendini mehasin ve kemalata masdar olduğunu zannetme. — Mesnevi-i Nuriye

Bilindiği gibi masdar bir şeyin sudur ettiği mahal çıktığı kaynak demektir. Mazhar ise onun zahir olduğu yani kendini gösterdiği mekandır. Üstadın meşhur ayna misalini meselemize tatbik ederek şöyle diyebiliriz: Ayna kendinde tecelli eden ışığa masdar değildir yani o ışık ondan sudur etmemiş ondan çıkmamıştır. O sadece bir mazhardır; güneşin ziyasına bir tecelli mahalli olmuştur. Onu ışıkla izzetlendiren şereflendiren güneştir. İşte o ayna bunu böylece bilir ve güneşe minnettar olursa ve bu mazhariyete bir şükür olmak üzere başkalarını da aydınlatırsa vazifesini yapmış demektir.

Sebepler aleminde yaşıyoruz. Cenab-ı Hak güneşe bir zenginlik bahşetmiş nice canlıları onun vasıtasıyla karanlıktan kurtarıyor.

Toprağa ve denize bir zenginlik lutfetmiş; rakamlara sığmayacak kadar çok mahlukunu onlarda yaşatıyor onlardan istifade ettiriyor.

Aynı şekilde kullarından bir kısmına da servet ihsan etmiş; fukaranın rızıklarını bu servet içinde takdir buyurmuş.

Ve bütün kullarını bir imtihana tabi tutmuş:

Kim ziyayı güneşten bilecek ve kim onu Allahın Nur isminin bir tecellisi kabul edecektir? Kim rızkı topraktan bekleyecek ve kim toprağı Rezzak isminin bir tecelligahı olarak görecektir? Kim balıkları denize mal edecek ve kim denizi de bir tarla gibi değerlendirip o balık mahsulatını Allahdan bilecektir?

Güneş derya ve toprak birer sebep oldukları gibi zengin kullar da birer sebep. Bunları diğerlerinden ayıran en bariz özellikleri: Cüzi iradeleri. Onlar güneş gibi ziyalarını ister istemez verme durumunda değiller; vermeyebilirler de. Bu onların iradelerine bırakılmış. Eğer zenginler cüzi iradelerini İlahi emrin kabulünde kullanabilirlerse fakirlerin hakkını servetlerinin içinden süzüp çıkarırlar; böylece mallarını da temize çıkarmış olurlar.

Zekat nema ve ziyade manasına geliyor. Demek ki zekatı verilen mal azalmaz bilakis artar nemalanır. Zira kul hakkından tezkiye edilmiş temizlenmiş kuvvet kazanmıştır.

Onların mallarında saillerin (dilencilerin) ve mahrumların hakkı vardır.
— Zariyat Suresi 19

Ayette geçen sail kelimesine dilenen isteyen fakirler mahrum kelimesine ise utancından isteyemeyen ve böylece mahrum kalan fakirler şeklinde mana verilmiş.

Ben sadakayı zenginlerinizden alıp fakirlerinize reddetmeye (vermeye) memur edildim buyuran Allah Resulü (a.s.m.) bu hadis-i şerifleriyle ayette geçen hak kelimesini bir bakıma tefsir buyurmuş ve zenginin malı içinde mevcut bulunan fakir hakkını alıp fakire iade etmekle vazifeliyim mesajını vermiştir.

Zekat sadakanın farz ve vacip olan kısmına deniliyor. Ve sadaka Allaha sadakat emirlerine sıdk ile bağlı olma ve yasaklarından hassasiyetle sakınma manası taşıyor.

Dünya ahiretin tarlasıdır. (Hadis-i Şerif) ahiret yurdunun cennet bucağını esas alarak şöyle diyebiliriz: Bu dünya tarlasının cennet meyveleri vermesinde en büyük esas namazdır; onu zekat takib eder.

Namaz dinin direğidir. — Hadis-i Şerif

Zekat İslamın kantarasıdır (köprüsüdür) — Hadis-i Şerif

Namaz dinin direği ve kıvamı olduğu gibi zekat da İslamın kantarası yani köprüsüdür. Demek biri dini diğeri asayişi muhafaza eden İlahi iki esastırlar. — İşarat-ül İcaz

Zekat farz bir ibadet olduğuna göre bunun asıl faydası bu farzı işleyen zenginleredir. Zira hem dünyada huzur içinde yaşayacaklar hem de ahirette zekatlarının meyvesini ebediyen tadacaklardır.

Sadaka ayetlerinden birisi:

Allaha karz-ı hasen takdim edin. Kendi nefisleriniz hesabına hayır olarak her ne takdim ederseniz onu Allah yanında daha hayırlı ve ecirce daha büyük olarak bulacaksınız.
— Müzzemmil Suresi 20

Bu ayet-i celileyi düşünürken Bediüzzaman Hazretlerinin Rüyada Bir Hitabesinin zekatla ilgili bölümü hayalimde canlandı:

Cihan harbinde çekilen sıkıntıların verilen zayiatların kader yönünü nazara veren o harika hitabesinde zekatla ilgili olarak şunları söylüyordu:

Cenab-ı Hak bir kısım maldan onda bir veya bir kısım maldan kırkta bir kendi verdiği malından birisini bizden istedi. Ta bize fukaraların dualarını kazandırsın ve kin ve hasetlerini menetsin. Biz hırsımız için tamakarlık edip vermedik. Cenab-ı Hak müterakim (birikmiş) zekatını kırkta otuz onda sekizini aldı. — Mektubat

Kendi verdiği malından birisini bizden istedi ifadesi ayette geçen Allaha karz-ı hasen yani borç verme ifadesindeki inceliğe bir işaret. Cenab-ı Hak bize verdiği malın bir kısmını fakir kullarına vermemizi emir buyururken karz-ı hasen tabirini kullanıyor. Karz-ı hasen: Karşılığı rıza ve cennet olan güzel borç... Verdiklerimiz ebed yurdundaki daimi sermayemiz vermeyip tuttuklarımız ise fani dünyamızın bekasız yoldaşları.

Nefsimize kanarak yanlış bir değerlendirme yapmayalım diye O Rahim Rabbimiz bizi ikaz ediyor; fakir kullara yaptığımız yardımlar hakkında kendi işleriniz hesabına buyuruyor. Ve bu borcun karşılığının daha hayırlı ve ecirce daha büyük olduğuna dikkatimizi çekiyor. O halde biz sadaka ve zekatlarımızı gerçekte kendi nefsimiz kendi menfaatimiz için vermiş oluyoruz.

Verdiğimizi fazlasıyla alma hadisesi nefsimizin çok hoşuna gidiyor. Şu var ki fazlasıyla kazanmanın yolu faiz almaktan değil zekat vermekten geçiyor.

Ekin eken kimsenin anbarı boşalır ama tarlası iyileşir. —Mevlana

Ve zekat vermeyenlerin ne kadar yanlış bir ticaret yaptıklarının en güzel bir ifadesi:

Bu asrın bir hassası şudur ki hayat-ı dünyeviyeyi hayat-ı bakiyeye bilerek tercih ettiriyor. Yani kırılacak bir cam parçasını baki elmaslara bildiği halde tercih etmek bir düstur hükmüne geçmiş. — Kastamonu Lahikası

Hikmet ve ibret dolu bir ayet:

Herkesin iyilik ve kötülük olarak yaptığı herşeyi karşısında hazır bulduğu günde (insan) isteyecek ki kötülükleri ile arasında uzun bir mesafe bulunsun. — Al-i İmran Suresi 30

Zulmeden amir orada zulmünü karşısında bulur; amiriyeti dünyada kalmıştır. O artık sadece bir kuldur ve ettiği zulmün cezasını çekmeyi beklemektedir.

Sabreden fakir de karşısında sabrını bulmuştur ve mükafatını gözlemektedir.

Zekatını veren zenginle şükreden fakir cennette arkadaş olacaklardır; zenginlik ve fakirlikleri birer imtihan sorusu olarak artık mazide kalmıştır. Şimdi onlar Allahın aziz birer misafiridirler; gazvede biri komutan diğeri nefer olan iki sahabe gibi...

Geliniz burada bırakacağımızdan çok ötede bulacağımıza ihtimam gösterelim. Dünyadan da nasibini unutma fermanındaki ince mesajı görmezlikten gelmeyelim; bu fani dünyayı o ebedi saadet yurdunun bir imtihan salonu olarak bilelim ve ona o kadar kıymet verelim.

Gel gör ki bugün bu ayet-i kerimeyi yanlış değerlendirerek dünya işlerinde boğulma yarışına giren günümüz insanına her an ahiretten de nasibini unutma ihtarının yapılması gerekiyor; dinleme güçlerini kaybetmemişlerse.

NİYAZ

Dua bir ubudiyettir. Ubudiyet ise semeratı uhreviyyedir. — Sözler

ALEMLERİN RABBİ sema alemini de arz alemini de insana göre ve insan için terbiye etmişti. İns ve cinne hak yolu doğru yolu kendine vasıl olan yolu göstermek üzere inzal buyurduğu Kuran-ı Kerimi de alemlerin Rabbi olan Allaha hamd ile başlıyordu. Fatiha Suresinde Cenab-ı Hak Rahman ve Rahim olduğunu kullarına haber veriyor ve din gününün yegane maliki olduğunu bildirdikten sonra sanki sözü insana bırakıyor o da biz yalnız sana ibadet eder ve yalnız senden yardım dileriz demekle alemlerin terbiyesindeki gerçek gayenin ibadet olduğunu yalvarma medet dileme olduğunu böylece ilan etmiş oluyordu. Ve surenin bundan sonraki kısmı duaya ayrılıyordu...

Malumdur insanın dünya hayatı iki esas üzere yürüyor:Menfaatı celp zararları def.
Manevi hayat da öyle; onun da fayda ve zarar bölgeleri var. Onun da dostları ve düşmanları mevcut. O da sıhhat bulabiliyor ve yara alabiliyor. O da besleniyor büyüyor; hastalanıyor ve ölüyor...

İşte bu iki esası yani menfaat celbi ve zarar defi meselesini surenin son kısmında harika bir şekilde görüyoruz.

Bizi sırat-ı mustakime yani peygamberlerin sıddıkların şüheda ve salihlerin yoluna hidayet et demekle ruhumuzun en büyük ihtiyacını dua ile dile getirmiş oluyoruz.

Ve sanki bu mutlu günün parıltıları ufukta görünmüş de kaybolma tehlikesi belirmiş gibi yeniden Rabbimize sığınıyoruz: Bu istikamet erlerinden ayrılarak gadabına uğrayanların yoluna değil

İnsanın yaratılışında ibadet vardır sığınma vardır dua vardır... Ve insan bu büyük şerefe kolayca ulaşabilmesi için son derece fakir ve zaif yaratılmıştır.

Asıl mahiyetin kusur naks fakr aczden yoğrulmuştur ki; zulmet karanlığın derecesi nisbetinde nurun parlaklığını gösterdiği gibi zıddiyet itibariyle sen onlarla Fatır-ı Zülcelalin Kemal Cemal Kudret ve Rahmetine ayinedarlık ediyorsun. — Sözler

İnsan zaiftir. Nur Müellifinin tatlı beyanıyla göz ile görülmeyen ve çok defa büyütüldükten sonra ancak görülebilen bir mikrop onu yere serer öldürür.

İnsan acizdir. Hiçbir ihtiyacını kendi başına görebilecek güçte değildir. Sebze için toprağa meyve için ağaca muhtaç. Ve ikisini de yapmaktan aciz. Güneşin doğmasına da muhtaç batmasına da. İkisi de onun kudreti haricinde. Kanının temizlenmesine de muhtaç hücrelerinin değişmesine de. Bunlar da onun gücü ve kuvvetiyle icra edilmiyorlar.

Ve insan nihayetsiz fakir. Hiçbir şey onun kendi mülkü ve malı değil. Gözünden kulağına dişinden tırnağına kadar herşeyi emanet. İşte insan mahiyetinin zaaf acz ve fakrdan yoğrulmasındaki hikmet İlahi isimlere en parlak bir ayine olabilmesi.

Göz güneşe muhtaç ve onu getirmekten de aciz. İşte bu küçük yağ parçasının hal diliyle ettiği duayı Allah kabul ediyor ve onun imdadına koca güneşi gönderiyor.

Biz de cennete muhtacız ebede muhtacız rızaya muhtacız.. Ve bunlar bizim cüzi iktidarımızla ve sönük ibadetlerimizle kazanılacak gibi değil...

Namaz oruç ve sair ibadetlerin herbiri birer dua... Gözü güneşe kavuşturan Allah bizi de cennete kavuşturmaya kadir. Yeter ki duamız kabul olsun...

Hiçbir şeye gücü yetmeyen ve her şeye muhtaç olan insan nasıl dua kapısını çalıyorsa aynı şekilde defetmesinden aciz kaldığı hadsiz düşmanlarına karşı da istianeye başvuruyor Rabbine sığınıyor Ondan medet diliyor.

Rabb-ül-alemine hamd ile başlayan Kuran sureleri Rabbülfelak ve Rabbünnas olan Allaha sığınmakla son bulur...

Uçan bir sineği tutmak isteseniz sizin şerrinizden kaçar ve odanın kuytu bir köşesine sığınır. Ama o sineğe içinde uçuştuğu hava unsuru düşman kesilirse artık nereye kaçacaktır? Yapacağı tek şey kalmıştır: O unsurun Halıkına sığınmak. Bizim de bütün mahlukatın şerrinden şeytana kanabilen nefsimizin ve diğer insanların şerrinden Rabbülfelak ve Rabbünnas olan Allaha sığınmamız bunun gibi

Nur Külliyatından sözlerde tatlı ve tafsilatlı bir dua bahsi vardır. Oradan bir hakikat dersi:

Hem dua bir ubudiyettir. Ubudiyyet ise semeratı uhreviyyedir. Dünyevi maksatlar ise o nevi dua ve ibadetin vakitleridir.

İmam-ı Rabbaninin Mektubatında da İbadet tezellül ve inkısardan ibarettir buyrulur. İşte insanın kendi aczini zilletini en kamil manada hissettiği ve kalbi buruk olarak Rabbine müteveccih olduğu güzel anlarından birisi de dua vaktidir.

İnsan dua ederken Araf Suresinde geçen Rabbinize yalvara yalvara için için dua edin. emrine uyar. Ona sığınır Ondan ister Onun mağfiretini taleb eder. İşte bu hal bir ibadettir ve meyvesini ahirette verecektir. Bir de istenen şeylerin dünyada tahakkuk etmesi meselesi var. İbadet onlar için edilmez onlar ancak ibadete birer vesile. Ve o ihtiyaç anları birer dua vakti.

İnsan o vakitlerde fakrını aczini daha iyi anlar ve bunları yerine getirmeye ancak Rabb-ül-aleminin kadir olduğunun idraki içinde ellerini Onun dergahına açar Ona yalvarır.

İstemenin en ileri en ulvi derecesi Ondan yine Onu istemek... Rızasını dilemek. Yakınlığına talip olmak. Ona imanda Onu sevmede ve Ondan korkmada kemale ermeyi istemek. Kalpler ancak Onun zikriyle mutmain olur mealindeki ayetin verdiği derin mesaja kulak vererek Ondan Onu anmayı dilemek. Bize bizden daha yakın olduğunun şuuru içinde Onun yakınlığını kalbimizde duymayı ve böylece Onunla olmayı istemek.

Nefis duada bile araya girer. Ve Onun huzurunda Ona yalvaran kulu bir bakıma Ondan gaflete düşürür. Ve Onu istemek yerine dünya nimetleriyle oyalanmayı kalbe telkin eder.

KURTULUŞ

Felah: Kurtuluş saadet selamet. Daima hayır ve nimet içinde bulunmak.

Necat: Kurtuluş selamet.

DEĞİŞİK ÇEVRELERİN farklı manalarda kullandıkları bir kelime var: Kurtuluş. Kurtuluş ama neden? Kurtuluş fakat nasıl?

Bir fakirin aleminde bu kelime başını sokacağı rahat bir yuva karnını yetesiye doyuracağı kadar gıda ve örtüneceği bir elbise olarak canlanır. Kısacası onun kurtuluştan anladığı fakirlikten ve dilencilikten azat olmaktır.

Bir hastanın dünyasında bu kelime şifa ile eş anlamlıdır.

Asker bu kelimeyi terhis manasında anlar talebe ise okulu bitirme olarak değerlendirir. Mazlumun dünyasında kurtuluş zalimin ölümüdür.

Bunların hiçbirine itiraz edecek değiliz. Ama bunların hiçbirinin de gerçek kurtuluş olmadığını çok iyi biliyoruz. Çünkü bir gün gelecek bütün bu arzular gerilerde kalacak. Ölümle noktalanan dünya yolculuğundan sonra bütün bu hedefler mazi olacaklar. O halde gerçek kurtuluş yani mazi olmayan felah ebedi necat bunların hiçbirisi değil.

Fatiha Suresini hemen takip eden Bakara Suresinin beşinci ayetinde mealen Felaha (kurtuluşa) erenler de bunlardır buyurulur. Nur Külliyatında bu ayet-i kerimenin tefsiri olarak şu hikmetli ifadeler yer alır.

Neye felah bulacaklarını tayin etmiyor. Güya o sükutla der: Ey müslümanlar!.. Müjde size. Ey müttaki!.. Sen Cehennemden felah bulursun. Ey salih!.. Sen Cennete felah bulursun. Ey arif!.. Sen rıza-yı İlahiye nail olursun. Ey aşık!.. Sen rüyete mazhar olursun. ve hakeza... —
Sözler

Bütün bu kurtuluşlar ebediyet yurduyla ve ebedi saadetle ilgili. Hiçbiri fani hayata ve geçici zevklere bakmıyor.

Felah meselesi Müminun Suresinde de yer alır. Ve bu surenin ilk ayetinde Müminler muhakkak felah bulmuştur buyurulur.

Bu ayet-i kerime ile en büyük kurtuluşun iman dairesine girmek olduğu ders verilir. İman nimetine kavuşan küfürden ve şirkten felah bulmuştur. En büyük kurtuluş budur. Zira bunun zıddı ebedi hüsrandır.

Kör olan bir adamın gözü açılsa onun kurtulduğunu söyleriz.

Neden kurtuldu?

Karanlıktan. Gözü önündeki eşyayı fark edememekten. Renk şekil biçim güzellik ve daha nice mefhumların cahili olmaktan. Sadece elinin erişebildiği varlıklara ulaşıp ötesiyle ilgi kuramamaktan.

Şimdi artık nazarını güneşe döndürebiliyor. Yıldızlarla bir bakıma musafaha halinde.

İmana kavuşmak görmeye erişmekten çok daha ileri bir felah çok daha büyük bir kurtuluş:

Eseri görüp de yaratıcısını bilememe körlüğünden necat...

Nimette boğulup onu vereni düşünmeme zindanından kurtuluş...

Bu alemin sahibi kim? Beni bu dünyaya kim getirdi? Elimi bileğime gözümü yüzüme kim taktı? Damarlarımı kim döşedi? Sinir sistemimi kim kurdu?

Böyle daha nice soruların cevabını bilmemekten kurtuluş...

Bu mülkün bir maliki var deyip nefsini Ona teslim ederek başıboşluktan ve sahipsizlikten kurtuluş

Kainatı çok gerilerde bırakan bir ulviyete çıkmakla bayağılıktan ve aşağılıktan kurtuluş...

Bir sonraki ayette müminlerin en önemli sıfatı nazara veriliyor:

Ki onlar namazlarında huşu içindedirler.

Bu da bir başka kurtuluş müjdesi: İtaatsizlikten ve isyandan kurtuluş; kibirden gururdan gafletten necat.

Bundan sonra müminin çok önemli iki sıfatı zikrediliyor: Faydasız şeylerden yüz çevirmek ve zekat vermek.

Bunları takiben diğer bir sıfata geçiliyor:

Onlar ırzlarını korurlar.

İman ve ibadeti takip eden güzel ahlakın en önemli şubesi böylece nazara veriliyor: Irzlarını namuslarını korumak. İffetsizlikten hayasızlıktan kurtuluş.

Nefsin esareti altına girmeyi günahları korkusuzca ve alenen işlemeyi üstünlük sayacak kadar alçalan nice insan kendilerini kurtaracak himmetli ve gayretli müminleri bekliyorlar.

Nefse mağlup olarak işlenen her günah bir medet çığlığıdır bir imdat feryadıdır. Dilencinin el uzatmasından çok ileri bir yardım figanıdır.

Hepimize düşen büyük vazife bu zavallılara yaklaşmanın yollarını aramaktır. Bizi ilaçtan ürken ve doktordan kaçan bir çocuk psikolojisiyle reddetseler bile şefkatli olmaya ve sabrımızı son noktasına kadar kullanmaya mecburuz.

Bunu yaparken şu noktayı da gözden ırak tutmamalıyız: Bu gibi gayretlerimizin netice vermesi İslam ahlakını bütün şubeleriyle yaşamamıza ve örnek insan olmamıza bağlı.

Felaha ermeyenin iflahta başarılı olması mümkün değil.

Kendini taşıyamayan kimi yüklenebilir?

Nefsine söz geçiremeyen kimi mağlup edebilir?

Kolsuz adam kimin elinden tutabilir?

Dünya kendini çeviriyor sırtında milyarlarca insanı hayvanı bitkiyi taşıyor. O bunun yolunu güneşe bağlanmakta bulmuş. Biz de güneşimizi bulmalı ve Onun cazibesine kapılarak etrafında pervane olmalıyız.

Nebiyy-i Zişanın (a.s.m.) Makam-ı Mahmudu İlahi bir maide ve Rabbani bir sofra hükmündedir. Tevzi edilen lütuflar feyizler nimetler o sofradan akıyor. Resul-i Zişana (a.s.m.) okunan salavat-ı şerife o sofraya icebattir. — Mesnevi-i Nuriye

O Hidayet Güneşi (a.s.m.) dünyaya teşrif ettiğinde ümmeti ümmeti demişti.

Biz de Onun ümmetinin felahına koşmakla Onu memnun edeceğiz.

Ayet-i kerimedeki sıraya uyarak biz de bu büyük vazifeye imandan başlamalıyız. İnanmayanları imana davet etmeli ve sahibini ibadete götüremeyecek kadar zayıflamış bulunan imanların da kuvvet bulmasına çalışmalıyız.

Ameller imanın kuvveti nispetinde işlenir ve ameller işlendikçe de kalp kuvvet bulur.

İmanla amel arasındaki bu kuvvetli ilgi bir çok ayet-i kerimede imandan sonra hemen salih amelin zikredilmesiyle bize ders verilir.

Bu manayı her gün dinlediğimiz ezanlar da bize adeta haykırırlar. Tekbirleri takiben şehadetler gelir; Allaha ve Resulullaha(a.s.m.) iman hatırlatılır. Ve bu şehadet cümlelerini namaza ve felaha davet takip eder.

İman etmekle küfür karanlığından kurtulan müminler ibadet vazifelerini de yerine getirmekle isyandan uzak kalmaya ve gerçek kurtuluşa ermeye çağrılırlar.

ÜSTÜNLÜK

Mevcudatın hiçbir cihetle Vacib-ül-Vücuda karşı hakları yoktur ve hak dava edemezler; belki hakları daima şükür ve hamd ile verdiği vücud mertebelerinin hakkını eda etmektir. — Mektubat

ÜSTÜNLÜK dendi mi çoğu insanımız hemcinsleri arasında parmakla gösterilmeyi makamda rütbede servette herkesten ileri olmayı anlıyor. Aslında bu üstünlük nisbidir hakiki değil... Ve yine bu üstünlük bir noktaya kadar gider orada durur. Yani sınırlı... Bir insan bir başkasından on kat yüz kat bin kat daha zengin olabilir. Bu rakamı artırdıkça artırınız sonunda bir noktada duracaksınız ve iki insan arasında bundan daha fazla bir servet farkı düşünülmez diyeceksiniz. Ama öyle üstünlükler var ki onları rakama dökmek katla ifade etmek mümkün değil...

Bir soru soralım kendimize: Bu varlık alemi yokluktan kaç kat daha şerefli? Bu soruyu tuhaf bulur ve yoklukla varlık mukayese edilir mi? deriz. Gerçekten de varlığın şerefi yoklukla kıyasa gelmez. Burada kat mefhumu geçmez rakamlar işlemez. Zira yokluk Allahın hiçbir ismine ayine değildir... Yoklukta kalmayıp varlık alemine gelmekle şereflenen mesela bir yıldız nice İlahi isimlere mazhar. Mucid yani var edici isminin tecellisi Musavvir yani suret veren şekil giydiren isminin tecellisi Halık yani yaratıcı isminin tecellisi gibi.

Cansızlar alemi birbirleriyle şahsi alışverişleri olmayan varlıklardan müteşekkil.. Taş için Güneş doğmuş veya doğmamış bahar gelmiş veya gelmemiş yağmur yağmış veya yağmamış hiç farketmez. İşte bu cansızlar alemi içinde kainatın tümüne baharına yazına havasına suyuna gündüzüne gecesine muhtaç bir başka grup boy gösteriyor: Bitkiler.

Ve herbir çiçek herbir ağaç cansızlar alemi içinde birer yıldız gibi parlıyor. Bunlar yarım da olsa bir hayat tecellisine sahip. Bu kadarcık bir tecelli onları bütün cansızlar aleminden şerefli kılmaya yetiyor. Ve yarıcanlılık cansızlıkla kıyasa gelmiyor...

Hayvanlar alemi de bitkiler alemi içinde bir yıldız gibi. Görüp işiten yiyip içen hoşlanıp ürken bir varlık bunlardan mahrum olan bir başka mahluktan kaç kat daha üstündür diye bir soru sorulamaz

Bütün hayvanlar aleminin ortasında üç yaşında bir çocuk düşünüyoruz. Ve soruyoruz: Bu çocuk şu bütün hayvanlardan kaç kat daha bilgili? Bu sorumuz da öncekiler gibi tuhaf karşılanacak cinstendir. Akıl kalp hayal hafıza vicdan gibi nice sermayelerle donatılmış bir insan hayatı bunlardan mahrum olan hayvanlar alemiyle mizana konulacak gibi değil.. Ve insan İlahi isimlere ayinedarlık etme noktasında melekler dahil bütün varlıklar alemi içinde en büyük hisse sahibi...

Diğer hayvanlar içlerinde nelerin cereyan ettiğinden habersiz birer harika fabrika. Onlardaki yaratılış mucizelerini bir başka fabrika okuyor anlıyor hayran kalıyor: İnsan.

İnsan koyunu da tefekkür eder ağacı da. Çiçekleri de seyreder yıldızları da... Ve en önemlisi insan kendindeki sanata hayran kalan tezgah. İçinde neler işlendiğini bilen makina.

Bir de iradelerini hayra sarfetmekle Allahın Hadi yani hidayete erdiren ismine mazhar olan bahtiyarları düşünelim. Bunlar küfür şirk ve isyan yolunu tutan hemcinsleri arasında birer yıldız gibi parlarlar. Ve yine bunların şerefi berikilerle hiç mi hiç mukayese edilemez. O kadar ulvi o kadar yüksektirler

Bu şerefe eren bir insan kanaat ve şükür yerine şikayet ve isyan yolunu tutsa ne kadar haksızlık eder!? Bunu Üstadın kendi ifadelerinden okuyalım:

Ey insan-ı müşteki! Sen madum kalmadın vücud nimetini giydin hayatı tattın camid kalmadın hayvan olmadın İslamiyet nimetini buldun dalalette kalmadın sıhhat ve selamet nimetini gördün ve hakeza... Ey nankör! Daha sen nerede hak kazanıyorsun ki Cenab-ı Hakkın sana verdiği mahz-ı nimet olan vücud mertebelerine mukabil şükretmeyerek imkanat ve ademiyat nevinde ve senin eline geçmediği ve sen layık olmadığın yüksek nimetlerin sana verilmediğinden batıl bir hırs ile Cenab-ı Haktan şekva ediyorsun ve küfran-ı nimet ediyorsun? — Mektubat

İNSAN - AHSEN-İ TAKVİM

KIVAMIN EN GÜZELİ

Ahsen-i takvim: Kıvama koymanın biçimlendirmenin manen ve maddeten doğrultmanın en güzeli

Ala-yı illiyin: Yücelerin en yücesi; en ileri nokta. Cennetteki üstün makam.

Esfel-i Safilin: Aşağıların aşağısı sefillerin en sefili.

Cehennemin en derin azap mahalli.

TAŞ VE TOPRAK. Birinde kıyamete dek ne gül bitecek ne diken. Diğeri ise meyve vermeğe insan olmağa namzet.

Taş kıymet ve şeref noktasında ne daha aşağılara düşebilir ne de çok yücelere tırmanabilir. Ama toprak öyle değil. Eğer onda sebzeler meyveler yetişirse ve bunlar bir insanın bedeninde yapı taşı olurlarsa işte o zaman toprak ala-yı illiyyin denilen en yüce makamına ermiş demektir.

Madalyonun bir de öte yüzü var. Aynı topraktan değişik safhalar sonunda dikenler yılanlar akrebler de çıkabiliyor. Böylece o üstün kabiliyet aşağıların aşağısına yuvarlanıyor. Taş ona göre zirvede kalıyor.

Alemlerin Rabbi Muhakkak biz insanı ahsen-i takvimde yarattık buyuruyor. Ve insan bu üstün yaratılışıyla nice güzelliklerin tohumunu saklıyor. Anlamağa inanmağa amel etmeğe sevmeğe şefkat etmeğe feyz almağa aday. Peygamberlik bu ulvi mahiyetten çıkıyor. Evliya asfiya bu mahiyetin meyveleri. Alimler arifler muttakiler salihler cömert simalar adil hükümdarlar hep bu ulvi mahiyetin değişik sahalardaki farklı meyveleri.

Nur Külliyatında Muhakkak Allah müminlerden nefislerini ve mallarını cennet mukabili satın almış bulunuyor mealindeki ayet-i kerimenin tefsiri yapılırken bir temsil getirilir ve temsilin bir

yerine de şu mesaj yüklenir. Hem o fabrikadaki aletler benim namımla ve benim tezgahımda işlettirilecek. Hem fiyatı hem ücretleri birden bine yükselecek. Sözler

Bir sohbette arkadaşlarıma toprağın ve suyun fiyatlarını sormuş ve bir cevap alamamıştım. Muzun fiyatını sorduğumda ise yüksek bir rakamla karşıma çıkmışlardı. İşte toprak ve su Allahın bir fabrikası olan ağaca girdiklerinde öteden muz olarak çıkıyor ve büyük bir kıymet kazanıyorlar. Aynı şekilde otu inek denilen bir canlı fabrikaya veriyoruz et ve süt elde ediyoruz. Şeker pancarı fabrikadan şeker olarak çıkarken çiçek tozları kovanda bal oluyorlar.

İnsan etrafını saran böyle sonsuz ibret tablolarından ders alarak nefis ve malını Rabbinin emir tezgahına soksa ala-yı illiyyin denilen o üstün makama erecek ve cennet ehli olma şerefine kavuşacak

Nefis denilince insanın zatını anlıyoruz mal denilince de zatın tasarrufuna verilen emanetleri. Bir başka ifadeyle nefis insana ihsan edilen dahili nimetleri; mal ise harici nimetleri temsil etmekte. Her ikisi de insanı ya ala-ı İlliyyine çıkaran yahut esfel-i safiline düşüren imtihan aletleri.

Ayet-i kerimede nefisten başlandığını dikkate alarak nefsimiz üzerinde biraz duralım.

İnsan aklı fizik ve kimyadan ticaret ve ziraattan kumar ve soyguna kadar her şeyde istimal edilmeye müsait. Bunların bir kısmı insanı yükseltirken diğerleri alçaltır.

İnsan kalbi bir umman. İman ve küfürden adalet ve zulme tevazu ve kibre itaat ve isyana muhabbet ve nefrete afv ve intikama ve daha nice müsbet ve menfi manalara açık. İnsanın ala-yı illiyyine yükselmesinde yahut esfel-i safiline yuvarlanmasında en büyük pay onun.

Kalbe bağlı latifeler hisler bedenin organlarından çok. Bunlar da insanı ya yücelere çıkarır yahut çukurlara düşürür.

Sevgiden başlayalım. İnsan bu his ile ya Rabbini ve Mevlasını sever yahut nefsini ve menfaatını. İşte birinci hal yükseliş ikincisi çöküştür.

Bir diğeri endişe duygusu. İnsan ya maddi ve dünyevi problemleri kendisine dert edinir bunların endişesiyle ruhunu perişan eder. Yahut bu dünya yolculuğunun cehennemle son bulma endişesi onu durmadan çalışmaya gayrete ve duaya sevkeder. Birincisi aşağıların aşağısı ikincisi yüceler yücesidir

Beş duyumuz da bu ölçüye vurulmalı. İnsan bunlarla salih amel de işleyebilir isyan ve günah da. Birinciler insanı en ileri makamlara ikinciler ise en derin azaplara hazırlar.

Yine Nur Külliyatında küfür mahiyet-i insaniyyeyi yıkar elmastan kömüre kalbeder denilerek büyük bir hakikat dersi verilir. Demek ki insan ahsen-i takvim ile ifade buyrulan bir elmas mahiyetinde yaratılmış. Kendisini rıza çizgisinden istikamet hattından dışarı çıkarırsa ceza alarak aşağıların aşağısına atılıyor. Bu çöküş kömür olmakla sembolize edilmiş. Bilim adamlarımızın ifadelerine göre elmasla kömürün temel taşları aynı. Sadece kristalleşme şekilleri farklı. İşte bu farklılıktan birbirine zıt iki mahiyet doğuyor. Aynı harflerle farklı kelimelerin yazılabilmesi gibi aynı insan mahiyetinden de birbirine zıt meyveler çıkabiliyor:Mümin-kafir salih-fasık adil-zalim mütevazi- mağrur gibi.

Bu misale göre:

• Ahsen-i takvim en güzeli yazabilecek kıvamda kabiliyette yaratılmış olma.
• Ala-yı illiyyin bunu başarabilenlerin yüksek makamı.
• Esfel-i safilin ise yanlış yazanların büyük düşüş ve çöküşü.

Allah Resulü (a.s.m.) Dünya ahiretin tarlasıdır buyurur. O halde insan bu dünyada çekirdek kabilinden de olsa ala-yı illiyyin şerefine erecektir ki bu mazhariyet ahirette o yüce makam olarak kendini göstersin. Ve yine insan işlediği isyanlarla esfel-i safiline layık olacaktır ki bu liyakat o dehşetli azabı meyve versin.

Sözün özü: Yüksek insanlar da alçak insanlar da bu dünyada yetişiyorlar. Ve ahirette her nefis kendi ameline uygun saadete eriyor yahut azaba düşüyor.

BİR NEV GİBİ

Ezeli olan elbette ebedidir. — Mektubat

İNSAN GARİP bir varlık. İki insan aynı manzarada farklı şeyler hissediyor aynı kitaptan ayrı manalar süzüyorlar. Aynı kainatı değişik değerlendiriyor ve insanlığa birbirinden çok uzak manalar veriyorlar

Nur Külliyatından bir hakikat dersi:

İnsanın bir ferdi sair hayvanatın bir nevi hükmündedir.

Bir hayvan nevinin bütün özellikleri o nevin bir ferdinde toplanmış. Ama insanlar öyle değil. Kendilerine emanet verilen maddi ve manevi cihazları birbirinden çok farklı sahalarda kullanmaları onları sanki ayrı varlıklar haline getiriyor.

Herkesin elinde aynı marka daktilo. Ama herbirinden ayrı yazılar çıkıyor. Kıyamete kadar da daha kim bilir ne yazılar dökülecek ortaya. Ama hayvan nevi öyle değil. Bugünkü ceylan bin yıl önceki dedesinin yaptığını yapıyor. Güzelliğiyle de onun bir kopyası gibi...

İnsan nevindeki bu kadar ayrılık tenden değil candan ileri gelmekte. Bu ayrı canlar değişik çiçekler yahut farklı canavarlar gibi.

Tilkiyi kurnazlığıyla kurdu ise yırtıcılığıyla tanırız. Ama insan nevinde öyle fertler çıkıyor ki tilki nevinin ilk atasından son torununa kadar bütününün hileleri o tek ferdin hilesi yanında küçük kalıyor. Yine insan nevinde öyle vahşi ruhlar boy gösteriyor ki kurt nevinin bütün fertlerinin ruhlarındaki vahşet ve ihtiras onun topuğuna erişemiyor...

Mesleklerdeki farklılıklar da bunun bir başka göstergesi. Birinin elinde makas diğerinde balyoz berikinde kalem başkasında süngü ötekinde direksiyon... Elleri yan yana getirdiğimizde fazlaca bir farklılık göremezsiniz. Ama görevleri arasındaki mesafe çok ama çok uzun...

El sadece bir misal. Gözler de öyle. Ne kadar ayrı şeylere bakıyorlar... Akıllar hayaller kalpler de öyle. Ne kadar değişik şeyler düşünüyor hayal ediyor ve seviyorlar.

İnsan nisbetler aleminde yaşıyor ve nisbetlerle kuşatılmış. Güneş Aya nisbeten daha parlak demir ağaçtan sert bal şekerden tatlı. Etrafımız sanki sert-yumuşak acı-tatlı tuzlu-ekşi yüksek-alçak ile sarılı. İnsan daha dünya yüzünde yokken bu nisbetler alemi yaratılmıştı. Derken insan dünyaya gönderildi. Sert taşları bir araya getirip ev yaptı. Tuz gölünden yemeğine tuz getirdi. Şeker pancarından şeker çıkarıp çayına kattı; yumuşak elmayı ısırdı; aşağıda oturdu yukarıyı seyre koyuldu

Bu nisbetler alemi onda da hükmünü icra etmişti. Kemiği etinden sert ciğeri böbreğinden büyük başı gövdesinden üstte idi... Ama asıl nisbi farklılık onun ruh aleminde cereyan etti. Kalbinde vesveseyle ilham çarpışırken aklından iyi ve kötü düşünceler geçmeye hissiyatı müsbet yahut menfi manada kabarmaya nefsi tevazu ve gurur arasında bocalamaya hayali değişik sahalarda cevelan etmeye başladı. İşte bu bir bakıma rakamlara sığmaz hissiyat ve maneviyatın farklı derecelerde ve değişik biçimlerde kullanılması insanlar arasında derin uçurumlar açtı.

Ve bu alemdeki yüksek-alçak acı-tatlı sert-yumuşak gibi karakterler farklı insanlarda değişik tonlarla kendilerini gösterdiler. Kainatı çok gerilerde bırakacak derecede...

Çok yüksek insanlar da çıktı ortaya çok alçak insanlar da. Olabildiğine yumuşak huylar da kendini gösterdi alabildiğine sert mizaçlar da. Sonunda birbirinden apayrı birer nevi gibi görünen insanlar meydana geldi.

Günlük hayatımızda bunun misalleriyle içiçeyiz. Bazı insanları gördüğünüzde aklınıza namaz gelir. Onlar bu halleriyle bir cami vazifesi görürler. Manen o keyfiyettedirler. Bazılarını

gördüğünüzde ise zihninizi kumarhane yahut meyhane kurcalar. Bu adamlar da bu mekanlarla bir bakıma eşdeğer olmuşlardır. Misaller çoğaltılabilir. Bazı kimselerle konuştuğunuzda kendinizi bir veznenin önünde hissedersiniz.. Kulağınıza sadece para sesi gelir. Yine bir kısmıyla konuştuğunuzda kendinizi stadyumda bulursunuz. Konu hep yuvarlak toptur.

Şimdi hayalen camiyi meyhaneyi kumarhaneyi ve stadyumu yanyana koyunuz. Bunlar mimari cihetiyle birbirinden ne kadar uzaktır!? Ama onları temsil eden onları hatırlatan insanların dış görünüşleri arasında pek fark görülmez...

Yine bazı insanların gururu size dokunur nefsiniz kabarır. Onunla konuşurken üzerinize bir dağın devrilmek üzere olduğunu sanırsınız. Bir başkasında ise karşınızda bir mahviyet abidesi bir tevazu timsali bulur ondan daha aşağılara inmek istersiniz.

Demek ki insanlar dış görünüşleri aynı olan farklı fabrikalar gibi. Ürettikleri mamüle dokudukları kumaşa göre isim alıyorlar. Her biri bir ömür boyu ayrı şeyler dokuyor hayatına farklı bir yön veriyor kalbine değişik sevgiler koyuyor ve fikrini farklı şeylerle meşgul ediyor.
İşte bu insanlar yaptıkları işlerin muhtelif olmasıyla ayrı bir nev olarak çıkıyorlar karşımıza.

Bunları niçin ortaya döktük?.. Başkalarını tahlil etmek için mi?.. Hayır. Kendimizi muhasebe etmek için... Zira bizim öte alemdeki yerimiz başkalarına nisbetle değil kendi ruh dünyamıza göre şekillenecek.

Bir ömür boyu elimizle göze görünür bir bina kurarken yahut okunmaya hazır bir eser bırakırken iç alemimizde de görünmeyen bir başka eser inşa ediyoruz. Ve onu burada bırakmayıp beraberimizde götürüyoruz. İşte amel defteri bu eserimizin ismi... Onu ihlas temeli üzerine inşaya başlayan aynı niyet ve şuurla devam ettiren ibadet ve güzel ahlak ile bezeyen insanın bu binası yarın sergilenecek. Ve Cennete layık olduğu görülerek oraya sevkedilecek. Yapılarını küfür ve şirk üzerine kuran; riya gurur hırs ile geliştirenler ise bu eserlerinin ancak Cehenneme layık olduğunun teşhirinden sonra o azap beldesine gönderilecekler.
O gün elimizde neyin olmasını istiyorsak bugün himmet ve gayretimizi elden geldiğince ona hasredelim

Ne o mizan dünyanın terazilerine benzer ne de oranın seyircileri buranın insanlarına...

İRADE İMTİHANI

Şu mahlukat izn-i İlahi ile zaman nehrinde mütemadiyen akıyor. — Mektubat

İnsan hikmet ile yapılmış bir masnudur... Öyle bir fiilin mahsulüdür ki istidadı irade ettiği şeyi kendisine veriyor. — Mesnevi-i Nuriye

Ben gizli bir hazine idim Bilinmek istedim de mahlukatı yarattım. — Hadis-i Kudsi

RABBİMİZ bilinmek diledi ve varlık aleminin ilk tohumunu yarattı. Bu tohum Nur-u Muhammedi (a.s.m.) idi.
Büyükleri küçüklerde cemetmek ve küçüklerden büyükleri çıkarmak Onun kemalindendi. Bu kemalini teşhir etmek göstermek üzere ebede kadar yaratacağı bütün varlık alemini bir şifrede topladı

Bu şifre Nur-u Muhammedi (a.s.m.) idi.

Bir ismi de Nur olan Rabbimizin bütün isimleri ve bütün sıfatları nurani. Onun ilmi de nur kudreti de iradesi de nur görmesi işitmesi de... Rabbimiz bu nurani sıfatlarını ve isimlerini mahlukat aleminde tecelli ettirmek istedi.. Ve bütün tecellilere çekirdek olacak bir mahiyet yarattı.

Bu çekirdek Nur-u Muhammedi (a.s.m.) idi..
Başta ruhlar ve melekler alemi ve en sonunda şu gördüğümüz cismani alemler hep o çekirdekten sümbüllendiler. Açılıp yayıldı büyüp geliştiler... Ve hepsinde ayrı ayrı İlahi isimler tecelli etti.

İlahi irade nelerin nasıl olmasını dilemişse hepsi o iradeye uygun olarak şekillendi bezendi donandı ve varlık sahasında boy gösterdiler.

Onun iradesine kim karşı koyabilirdi!

Cinler mi melek olacağız diyebileceklerdi? Taşlar mı biz de büyümek istiyoruz diye baş kaldıracaklardı? Hayvan mı ben insan olacağım diye diretecekti? Ayak mı yerini beğenmeyecek ve başın üstüne çıkmağa kalkışacaktı?

Aklın haddine mi düşmüştü ki kalbin yerini alsın da sevsin!. Onun işi sevmek değil anlamaktı. Hafıza hayal kurmaya kalkışabilir miydi?

Dünyaya durması yasaklanmıştı. İstirahat yüzü görmeyecekti ta kıyamete kadar. Güneş aralıksız yanacak; Ay da Dünyanın peşini bırakmayacaktı.

Hiçbir varlık bu aleme geleceği zamanı da kendisi tayin etmiş değildi. Öyle olmasa bugünkü koyunlar hiç ahirzaman insanlarına gıda olmak isterler miydi?

Bir noktanın koordinatları belirlenmiş ise grafikte alacağı yer de belli demektir. Başka yerde yerleşmesi düşünülemez.

Bütün mahlukat da iki eksene bağlı: Zaman ve mekan. Herbirinin hangi zaman ve mekanda yaratılacağı belirlenmiş bir ezeli irade ile...

Varlık alemi içerisinde insan ayrı bir ihsana mazhar. Ona cüzi irade verilmiş.

Gerçekten irade büyük bir lütuf.

Örümceğin bir ağı vardır başka birşey örmeyi dileyemez. İpek böceği de ağdan anlamaz. Atın işi koşmak deveninki yük taşımak bülbülünki ötmektir. Bunların dışına çıkmaya güç yetiremezler. Onlara bu irade verilmemiştir.

Ama insan öyle mi? Elinden iğne de çıkıyor füze de... Fikrinden nice farklı hatta birbirine zıt kitaplar fırlayabiliyor. Ve kalbi faniden bakiye nice sevgilere açık dilediğini sevebiliyor.. İrade denilen büyük bir nimet ile yahut azim bir imtihan suali ile..

İnsan bu büyük sermayesini hakkıyla değerlendirmeye mecbur.

Söz tutmak emir dinlemek de bir irade işidir. Karşı kutupta itaatsizlik vardır isyan vardır. Bir öğrenci kendi iradesini hocasının emirlerini dinlemeye sarfederse alim olur arif olur fazıl olur... Söz dinlememeyi marifet sananlar ise cehaletlerini artırmaktan öte birşey yapmazlar.

Kul olduğunu bilen ve bunun şuuruna eren insan kendi cüzi iradesini Rabbinin külli iradesine tabi kılar. Yani O neden razı oluyorsa onu yapar; neye rızası yoksa ondan kaçar.

Cenab-ı Hakk bu irade imtihanını başarabilen kullarını ebedi Cennetle lütuflandıracaktır.

Göze görmeyi kulağa işitmeyi ihsan eden Allah insan ruhuna bahşettiği iradenin hakkını da şöylece veriyor:

İnsan kendi cüzi iradesiyle neyi diliyorsa Allah onu yaratıyor. Bu da İlahi iradenin bir başka tecellisidir. Şöyle ki:

Cenab-ı Hakk irade sahibi bir mahluk yaratmayı o kendi iradesini hangi yönde kullanırsa o sahada önünü açmayı hayır olsun şer olsun o ne dilerse onu halketmeyi irade buyurmuştur. O halde insan isyan etmekle Allahın iradesine rağmen bir iş yapmış olmuyor; ancak Onun rızasına zıt hareket etmiş oluyor.

Allahın iradesi sonsuzdur mutlaktır. Onu sınırlayacak had altına alacak bir başka irade düşünülemez. Kulun kendisi gibi irade sıfatı da yaratılmış. Yaratılanın ise yaratanı kayıtlaması mümkün değil..

Onun ihsan ettiği irade sıfatını Ona isyanda kullananlar için ezeli irade bir ebedi Cehennem takdir etmiştir. Geliniz o azap diyarına uğramamak için irademizi hayırda kullanalım... Böyle yaparsak Cennetleri çok gerilerde bırakan rızaya kavuşuruz.

YARATILIŞ ÜZERİNE

İnkılab-ı hakikat olmaz. Nevi mütevassıtın silsilesi devam etmez. Tahavvül-ü esnaf inkılab-ı hakaikin
— Muhakemat

Herbir ferd ve herbir nevi müstakilen Sani-i Hakimin yed-i kudretinden çıktığını ilan ve izhar ediyor
— Muhakemat

Herbir nevin bir ademi ve bir büyük pederi olduğundan silsilelerdeki tenasülden neşet eden vehm-i batıl o ademlerde o evvel pederlerinde tevehhüm olunmaz. — Muhakemat

HAYALEN geçmiş zamana doğru uzanalım. Git gide ta dünyanın lav halinden yeni yeni uzaklaşmaya başladığı soğumaya yüz tuttuğu devreye varalım. İçi kızgın ateş dışı ise yavaş yavaş sakinleşmekte olan bu arz küresinin başında durup bugün şahit olduğumuz eşyanın isimlerini birer birer sayalım. Lügattaki bütün isimleri burada sıralayacak değilim. Sadece mevzuya ışık tutmaya yetecek birkaç kelimeyi hatırlatacağım:

El ayak kanat göz ince bağırsak pankreas pençe gaga tırnak dal kök yaprak çam söğüt elma...

Bu kelimelerle evrim safsatasına bir bıçak atalım sonra bunlara yeni yeni kelimeler ekleyerek bıçağı aşağı doğru çekelim. Bugün dünyamızda hayat süren bitki ve hayvan türlerini sayalım birer birer. Her birinin organlarını tek tek hatırlayalım. Ve soralım kendimize: Bütün bunlar sonsuz bir ilim ve hikmetten haber vermiyorlar mı? Bunların bir ateşin soğumasıyla kendi kendine zamanla evrim geçirerek meydana geldiklerine nasıl inanılabilir?..

Yine maziye dönüyoruz. Dünya dayanmış döşenmiş. Boş bir saray gibi misafirlerini bekliyor. O an kainatta olmayıp bugün iç alemlerimizi kuşatmış olan manevi hadiseleri bir bir hayalimizden geçirelim

Sevgi korku merak endişe kin merhamet zulüm kurnazlık saflık hırs umursamazlık şefkat...

Bütün bunlar yeryüzündeki canlılara nereden ve nasıl ithal edildiler? Sonsuz denecek kadar çok olan bu farklı karakterler hangi evrimle vücut buldular?

Yaratılış ister ani olsun ister milyarlarca sene sürsün. İnsan ister doğrudan yaratılsın ister dolayısiyle

Şu soruların cevabı nasıl verilecek:

Görmeyen kainattan gören insanları kim çıkarttı? Bilmeyen şu alemden bilen meyveleri kim süzdü? Hissetmeyen sevmeyen korkmayan şu saraya bütün bu hissiyatla donatılmış misafirleri kim getirdi? Görmemek nasıl evrim geçirdi de görmek oldu? İşitmemek işitmeye anlamamak anlamaya nasıl inkılap etti? Can nedir bilmeyen bu kainat ağacı hayattar meyveleri nereden elde etti?..

Akıllara durgunluk veren bu hadiseleri cahil unsurların uzun süre beklemesiyle izah etmek mümkün mü?

Şimdi bir perde daha gerilere gidelim. Kainatın şu hazır hale getirilmek üzere ilk hareket noktasına hayalen uzanalım. O noktadan evvel hiçbir mahluk mevcut değil. Şu sayacağım kelimeleri hayalimizden sıra sıra geçirelim:

Su taş hava yıldız ay gezegen güneş demir azot krom nikel dağ ova arz sema samanyolu cazibe radyoaktif dalgalar elektrik... ve daha niceleri.

Bu eşyanın yoktan yaratılışı sonsuz bir ilim ve kudret sahibine verilmezse nasıl izah edilecektir? Dünkü boş arsada bugün bir köşk görüyorsak hemen soruyoruz: Bu köşkü kim yaptırdı? diye. Değil aklımızdan hayalimizden dahi geçmiyor ki; arsa evrim geçirdi de köşk oldu diyelim. O halde yokluk

üzerine halk ve inşa edilen bu kainat için bu safsata nasıl ileri sürülebiliyor. Yokluk evrim geçirdi de varlık mı oldu?

Bütün bunlar bir yana şu sorunun cevabını arayalım: Dünya ile güneş başlangıçta aynı mahiyette iken dünya okyanuslarla ormanlarla hayvanlarla insanlarla doldu da beriki neyi bekliyor. Niçin evrim geçirmiyor? Çok iyi biliyoruz ki o da tekamül etse ortada ne güneş kalır ne dünya... O halde soruyu şöyle değiştirelim: Güneşin tekamülüne kim müsaade etmiyor?

Bazıları Darwinin Yaratıcıya inanan bir evrimci olduğunu iddia ederler. Ben aksini savunacak değilim. Yalnız şu var ki bir evrimci Yaratıcıya inanıyorsa savunduğu teori ile bu inanç birlikte düşünüldüğünde ortaya şöyle garip bir tablo çıkar: Bu kainat bir Yaratıcı tarafından güneşi ayı yıldızlarıyla; havası toprağı yer altı kaynaklarıyla tam tamına canlıların yaşayabilecekleri şekilde yaratılmış. Sonra artık o Yaratıcı işe karışmamış... Evrimle isteyen deve olmuş isteyen tilki isteyen maymun olmuş isteyen insan isteyen akıl takmış isteyen boynuz...

Bu ters mantıktan söz ederken Lamark hatırıma geldi. Evrimi Darwinden de önce savunan bu adam şöyle diyor:

Zürafanın atası geyiğe benzeyen ve boynu uzun olmayan bir tip idi. Ortamda yeterince ot bulamayınca ağaç yapraklarını yemeye mecbur kaldı. Alt yapraklar bittikçe daha yükseklere erişebilmek için çabaladı. Böylece boynu uzadı nesilden nesile geçtikçe daha fazla arttı ve bugünkü zürafa ortaya çıktı.

Biz Lamarkın zürafasını bir yana bırakıp bu iddiayı ciddiye alanlara soralım: Zürafa boynunu uzattı ki ağacın yukarı kısmındaki yapraklarını yesin deniliyor. İyi ama meyve ağaçları niye meyve verecek şekilde evrim geçirdiler. Meyveleri kendileri mi yiyeceklerdi yoksa yavruları mı? İnsanın hizmetine verilen at bu çevikliğini otları yakalamak için mi kazanmış dersiniz? Öküz yükümüzü taşımak için mi güçlü oldu? Tavuk elimizden kaçmamak için mi uçamayacak şekilde evrim geçirdi? Bu tür iddiaların bir mizah kitabında yer alması normaldir ama biyoloji kitabında asla!..

Ruhun Evrime Cevabı

Varlık alemi ikiye ayrılıyor: Biri gayb diğeri ise şehadet alemi... Bir başka ifadeyle fizik ve metafizik alemler..

Gayb alemi mahiyeti bilinmezler sırrına erilmezler alemidir. Beş duyunun hükmü bu alemde geçmez... Melekler ruhlar ve kainatta cereyan eden bütün kanunlar hep bu alemden duyu organlarıyla keşfedilen eşya ise şehadet aleminden.

Bu iki ayrı alem kainatın meyvesi olan insanda ruh ve beden olarak kendilerini gösteriyorlar.

Biz fizik alemini kısmen görüyor ve biliyoruz. Fenni keşiflerle bu alem hakkında hergün yeni şeyler öğreniyoruz. Ama gayb alemi hakkında bildiklerimiz çok hem çok sınırlı.. Yine bilemediğimiz bir nokta da gayb aleminin şu görünen alemle münasebet keyfiyeti. En basitinden şu küremize bakalım: Toprak şehadet aleminden. Onun bir de görünmeyen yönü var: Yerçekimi kanunu... Bu kanun nasıl birşeydir? Nasıl çalışır? Toprağın neresinde gizli? Yoksa her yanını kuşatmış mı? Kuşatmışsa bu ne cinsten bir kuşatma? Çepeçevre sarmayla bir benzerliği var mı? Bütün bunları layıkıyla açıklayamıyoruz.

Bilmem şu misal meseleye biraz ışık tutar mı? Bir yazıyı mesela bir mısrayı düşünelim. O yazıda hem kelimeler var hem de manalar...

Kelimeler şehadet aleminden manalar ise gayb aleminden. Kelimeler; mürekkepten kalemden bedenden haber verirler. Manalar ise ruhtan akıldan hafızadan...

Mana kelimelerle görünmede kendini hissetirmede okutmada... Ve kelimeleri harf harf kuşatmış ama onların ne içlerinde ne dışlarında. Beden ile ruh arasında da böyle izah edilemez bir gizli münasebet var.

Yazıda esas olan manadır insanda ruh... Hangimiz bir eseri okurken mürekkebini sık sık hatırlarız. Ama ondaki manadan hiç ayrılmaz eserin sahibini hatırdan çıkarmayız. Bir insanın da boyundan kilosundan nadiren söz ederiz. Sohbetimiz daha çok onun karakteriyle ilmiyle ahlakıyle ilgili olur. Bunlar ise insanın gayb cihetidir.

Ateistler ve evrimciler gayb alemini hiç dikkate almaz ruh bahsinden ise dikkatle kaçarlar. Bütün konuşmalar beden üzerinde cereyan eder. Bir başka ifadeyle hep yuvalardan evlerden binalardan söz edilir; onlarda tasarruf eden misafirler ise görmezlikten gelinir.

Korkak tavuk yırtıcı pars uysal koyun kurnaz tilki haşmetli balina ufacık karınca bal döken arı zehir akıtan yılan ve daha niceleri hep bu alemin meyveleri ve bu arzın misafirleri... Hepsinin bedeni kendi ruhuna uygun. Ve bedenlerindeki farklılıklar ruhlarının ihtilafından haber vermekte. Bu farklılıkları madde ile izah etmek mümkün değil...

Elementler koyun gibi uysal mı? Tilki gibi kurnaz mı? Yoksa insan gibi akıllı mı?.. Ne öyle ne de böyle. Bütün madde ve mana alemleri fizik ve metafizik aynı zatın iradesiyle kudretiyle vücut bulmuşlar şekillenmişler. Ayrı özelliklere yahut farklı karakterlere sahip kılınmışlar.

Evrim felsefesinde bu gerçek görmezlikten gelinir ve bedenlerin müstakilen ayrı ayrı yaratılması imkansızmış gibi acaba hangi beden hangisinin evrimleşmesiyle meydana gelmiştir yollu münakaşalar yapılır görüşler serdedilir.

Kainatı başıboş gayesiz ve sahipsiz vehmedenler onun bir küçük misali olan insanı da ruhsuz zannettiler. Kendi bedenleri ile ruhları arasındaki mahiyet farklılığını vicdanen bildikleri halde maddecilik yahut evrim hesabına ruhu inkara çabaladılar. O harikalar harikası beden fabrikalarını idarecisiz ve o beldeleri sahipsiz ilan ettiler. Bile bile iradi fiillerle refleks hareketleri aynı gibi takdim ettiler. Halbuki bir iğne battığında elimizi çekmemizi refleksle izah etsek bile acı bir haber aldığımızda olay mahalline doğru koşmamızı neye bağlayacağız?
Kulaktan sesin girmesiyle ayakların olay mahalline doğru yol almasını otomasyonla açıklamak mümkün mü? Günlük hayatımız böyle binlerce iradi fiille dolup taşmakta.

İşte bütün bu fiiller ruhtan haber veriyorlar. İnsan ruhu!

O maymuna benzetmek için her türlü gülünçlüğe düştükleri güzelim insan bedeninde oturan bilinmez misafir... Bedenin organlarından çok onun duyguları hisleri elemleri kederleri arzuları var... Akıl ve hafızadan sevgiye ve korkuya kadar uzanan ayrı bir alem.

Evrimciler bu alemi izah edecek kelime bulamaz ve işi demagoji ile geçiştirmeye çalışırlar. Nitekim Darwin şöyle der:

En aşağı maymunlarda zihin faaliyetinin nasıl ortaya çıkmış olduğunu araştırmak bütün hayatın kökenini araştırmak kadar şu anda manasız bir cakadan ibarettir. İlk bakışta insaf kokan bir ifade. Ama hakikatta altında çaresizlik yatıyor. Bu sözlerde hayatın evrimle izah edilemeyeceğini itiraf saklı. İşin tuhaf tarafı hayat hakkında birşey söylenemeyeceğini söyleyenler hayat sahiplerinin meydana gelişlerini evrime bağlama gayreti içindeler.

Ruhi faaliyetleri evrimle geçiştirmek mümkün değil!.. İnsanlar arasındaki farklı telakkiler ayrı inançlar değişik idealler muhtelif felsefeler birbirine zıt fikirler evrimle nasıl izah edilecektir?..

Birisi yaratılışa inanan diğeri evrimi savunan iki insanı hayalen yanyana getiriniz. Ve sorunuz evrimciye: Bu adamların hangi organları yaratılışa inanıyor yahut evrimi kabul ediyor?

Elleri mi ayakları mı ciğerleri mi mideleri mi kanları mı beyin hücreleri mi? Sorunuza karşılık ister istemez: Hiçbiri!.. diyecektir. O halde bu zıt görüşlerin sahipleri kimlerdir? şeklindeki ikinci sorunuza bilmem ne cevap verecektir?

Bütün oyunlar ruhu hedef alıyor. Bütün propagandalar onu aldatmak için. Bütün oyuncaklar onu oyalamakta... Her ideoloji ona ok atar onu avlamaya çalışır. Evrim felsefesi de bunlardan biri. Onun muhatabı da ruhtur. Bu felsefe ruhu milyonlarca milyarlarca yıl öncesiyle uğraştırır yorar takattan düşürür. Artık bu yorgun ruh layıkıyle ne kendini düşünebilir ne bedeni ne de kainatı. Ne nimete hakkıyla bakabilir ne de onu ihsan edeni hatırlar. Vehimlere dalar gaflette yüzer eğlencelerle ömür çürütür kahkahalarla zaman öldürür.

İşin garip tarafı maddeciler ve evrimciler hem ruhu avlamaya çalışırlar hem de onun varlığına inanmak istemezler...

İrade mi Tesadüf mü?

Evrim tartışmalarının altında gerçekte şu soru yatıyor: İrade mi tesadüf mü? Yani bu alemi şu hazır haline mutlak bir irade sonsuz bir ilim nihayetsiz bir kudret sahibi mi getirmiş; yoksa bu gözler kamaştıran güzellikler bu akıllara durgunluk veren eserler rastgele mi vücut bulmuşlar?

Tesadüf ve rastgele kelimeleri ihtimaller teorisinde çok geçer. Bu teoride bir çarpma kaidesi vardır Kaideyi kısaca şöyle ifade edebiliriz. Birbirinden bağımsız olayların birlikte meydana gelmeleri ihtimali bunların ayrı ayrı meydana geliş ihtimallerinin çarpımına eşittir.

Bu kaideyi çoğu zaman başvurulan torbadan harfler çekip kelime yazma misaliyle izah edelim. Bir torbaya yirmidokuz harfi koyalım ve harfleri torbadan sırayla çekerek herhangi bir kelime yazmak isteyelim. Çektiğimiz bir harfi tekrar torbaya iade ettiğimiz takdirde her harfin çekilme ihtimali her seferinde 1/29dur. Bu harfi torbaya iade ettiğimizde ikinci çekişte a gelme ihtimali yine 1/29dur ve sabittir. Bu harflerle bir kelime mesela bahçe yazmak isteyelim. Torbadan çektiğimiz ilk harfin b olması ihtimali 1/29dur. Bu harfi torbaya iade ettiğimizde ikinci çekilişte a gelme ihtimali yine 1/29dur. Birincinin b ikincinin a gelme ihtimali ise bu iki ihtimalin çarpımına yani 1/29un karesine eşit olur. Bu ise yaklaşık binde birlik bir ihtimal ifade eder. Yani yaptığımız iadeli çekişlerle iki harfli bin ayrı kelime yazabiliriz; In ak sn mb au ik... gibi. Bunlardan birisi de ba kelimesidir ve sırayla yaptığımız iki ayrı çekişle bu kelimeyi yazma ihtimalimiz binde birdir.

Birinci harfin b ikincinin a üçüncünün h gelme ihtimali ise 1/29un üçüncü kuvveti kadardır ve yirmibeşbindebirlik bir ihtimal demektir. Sözün kısası bahçe kelimesini bu çekişlerle tesadüfen yazma ihtimalimiz yirmi milyonda birlik bir ihtimal.

Şimdi düşünelim beş harfli bir kelimenin tesadüfen yazılma ihtimali yirmi milyonda bir olunca bir satırın paragrafın hele bir kitabın bu tip çekişlerle rastgele yazılması mümkün mü?

Kaldı ki insanın yazı yazması bu misalle açıklanacak cinsten değil.. Biz harfleri torbadan çekmiyor zihnimizde teşekkül ettiriyoruz ve öylece kaleme alıyoruz. Buna göre bir insanın herhangi bir kelimeyi tesadüfen yazması mümkün değildir. Bir kere adam eline kalem almaya mecbur değil. Alsa da kalemini hareket ettirmeye ettirse de yazı yazmaya mecbur değil rastgele bir çizgi yahut bir şekil bir resim de çizebilir. Harfleri rastgele de sıralayabilir. Sonsuz denecek kadar çok şekil resim ve kelime içerisinden bahçe kelimesinin tesadüfen yazılma ihtimali sonsuzda birdir ve sıfıra eşittir. İhtimal sıfır olunca iki hal söz konusu oluyor. Ya o kelime meydana gelmeyecektir geliyorsa bu hadise ihtimalle değil irade ile izah edilecektir. Buna göre yazı vücut bulmuşsa o insan bahçe yazmayı irade etmiş demektir.

Bir misal de kainattan verelim. Şu üzerinde oturup her yıl güneş etrafında bir tur attığımız yer küresi kainattaki sonsuz denecek kadar çok cirimden sadece bir tanesi.

Bu kürenin meydana gelişini ihtimalle izah etmek mümkün değil. İlim bize bildiriyor ki arzımız şu hazır yerinden başka bir yerde bulunsaydı şu mevcut süratinden daha farklı bir süratle dönseydi yahut hiç dönmese sabit kalsaydı şu eğiminden daha ayrı bir eğime sahip olsaydı üzerine hava sarılmasa toprak döşenmeseydi ve böyle daha nice şartlar tahakkuk etmeseydi dünyada hayat olmazdı. Ben bu sayılan ve sayılmayan binlerce faktörden sadece birisi olan mekan faktörü üzerinde durmak isterim. Arz küresinin şu sonsuz fezada şu hazır mekanda bulunma ihtimali sonsuzda birdir ve sıfıra eşittir. Bu hadise ihtimalle izah edilemez.

Kaldı ki her şeyden önce arz küresinin yaratılması bir iradeyi gerektiriyor. Önceki misalde kelimenin yazılması gibi...

Kainatın yaratılışını tesadüfle ve evrimle izah edemeyeceklerini çok iyi bilenler meseleyi dar bir sahaya çekmeyi tercih ettiler ve insanın yaratılışı üzerinde kalem oynatmaya tahminler yürütmeye kalkıştılar. Bir hayli şahsi ve indi görüş çıktı ortaya. Kimi insanın maymundan geldiğini iddia etti. Kimi kurbağadan; kimi tarla faresinden... Bir başkası insanın tek bir nevin evrimleşmesiyle değil ancak iki nevin müşterek mahsülü olarak ortaya çıktığını savundu ve bu nevileri ayı ve kurt olarak ilan etti. Hergün ayrı bir hayvanın kapısını çalan bu şaşkın grubun nerede konaklayacakları merak edilmekte...

Metot Hatası

Hayatın menşeini birçok ilim adamı inceler durur. Bir noktaya kadar gider orada kalakalırlar. İlim henüz buradan öteye erişemedi diye kalıplaşmış bir özür vardır ellerinde. Açıklayamadıkları meselelerde ona sarılırlar. Bana göre bu zatlar bir metot hatası içindedirler.

Hayatın menşeini araştırırken gerilere doğru gidiyorlar ve sonunda karşılarında cansız eşyayı bulunca duraklıyorlar. Onlarla hayat arasında bir ilgi kuramadıklarından beklemekten başka çare de bulamıyorlar. Aslında o noktada durmasalar da yollarına devam etseler daha iyi olacak. Bir an için hayatı bir tarafa bıraksalar ve o cansız eşyanın menşeini araştırsalar hayatın da menşeini bulacaklar.

Bu kainat ve içindekiler hepsi cansız olmada birleşen yüzden fazla elementten dokunmuşlar. Bunların herbiri farklı özelliklere sahip. Bu noktada dursalar da şu varlıklara bu sıfatları kim ve niçin taktı diye düşünseler meselenin kaynağına varmış olacaklar.

Cansızın bir özelliği hareket etmemektir. Bir diğeri düşünememek bir başkası büyümemek gelişmemektir. Dahası hissedememek anlayamamaktır. Bu noksan sıfatlara sahip elementlerin biraraya getirilmeleriyle farklı varlıklar çıkmış ortaya. Biri dağ olmuş diğeri taş. Biri su olmuş beriki hava. Biri yıldız olmuş diğeri Güneş. Biri Ay olmuş ötekisi Dünya...

Bütün bu varlıkların birbirleriyle bir alışverişleri olmamış. Dolayısıyla da kimin neye yaradığı bir soru olarak kalmış ortada..

İlmin çözemediği sahaları atlıyorum: Derken bitkiler yaratılmış. Böylece kainat bir bakıma mana kazanmış. Güneşin yanması dünyanın dönmesi mana kazanmış. Gece gündüz toprak hava atmosfer mana kazanmışlar; bitkilere hizmetkar olmak suretiyle.

Ama henüz bitkilerin kendileri bir mana kazanmamışlar. Niçin şu veya bu özelliklere sahip oldukları melekler ve ruhanilerin meçhulü kalmaya devam etmiş. Derken hayvanlar yaratılmış... Milyonu aşkın bitki nevi yanında bir o kadar da hayvan nevi gelmiş dünyaya. Herbiri kendi sofrasının başına oturmuş. Bu hayvanların hepsi yemede içmede müşterek oldukları halde herbirinin diğerinden farklı özellikleri var. Bu kabiliyetler sadece yemek için değil. Ne öküzün kuvveti otu koparmak için ne de atın sürati otu yakalamak için. Bu ve benzeri nice hakikatlar bir başka hakikattan haber vermişler. Bu hayvanların hizmet edecekleri bir ayrı mahluk olmalı! Ve sonunda insan yaratılmış... Herbir hayvanın kendi rızkını elde etmesinin ötesinde asıl gayesinin insanda

merkezleştiği ortaya çıkmış. Hepsinin insana göre ve insan için yaratıldıkları bütün berraklığıyla okunmuş zemin yüzünde...

Şimdi bu son neticeden elementlere bir anda geçtiğimizde karşımızda şu hakikatı buluruz: İnsanın bu kadar farklı ihtiyaçları ile elementlerin farklılığı arasında yakın bir ilgi var. Bu ilgiyi kim kurdu?.. Bu elementlerin niçin biri demir oldu diğeri bakır biri azot oldu beriki karbon...

Bu cansız cahil varlıklara bu mahiyetleri giydiren ve onları hayata göre düzenleyen biri var. İşte hayatın menşei ancak Onun rahmetidir Onun hikmetidir Onun ihya (hayat verme) fiilidir Onun terzik (rızık verme) fiilidir.

Bu hakikat öncelikle kabul edilecektir ki ilk canlının nasıl yaratıldığı konusunda yapılan araştırmalar bir mana kazanabilsin. Aksi halde zaman kaybetmekten insanları oyalamaktan yahut saptırmaktan başka bir şey yapılmaz.

Alemlerin Rabbi olan Allah bitkilere sadece büyüyüp gelişme özelliği verirken hayvanları his dünyasına kavuşturmuş ve insan hayatını kalp akıl vicdan hafıza gibi nice sermayelerle zenginleştirmiş... Ve bu hayat Allahın hayat sıfatına en parlak bir ayine olmuş..

Hayatın şu kainatın en ehemmiyetli gayesi hem en büyük neticesi hem en parlak nuru hem en latif mayesi hem gayet süzülmüş bir hülasası hem en mükemmel meyvesi hem en yüksek kemali hem en güzel cemali... (Lemalar) olma özelliği kemaliyle ve en güzel şekliyle insan hayatında kendini göstermiş..

Sıfatlar kabiliyetler kuvvetler ve hislerle kaynaşan bu hayat mucizesini cansız elementlerin evrimleşmesiyle izah etmek mümkün mü?

KONUŞMA

Öyle bir ahsen-i takvim içinde bir sıbga-i Rabbaniye vermiş ki o maddi cismani camid kafada; manevi gaybi hayattar olan beyan ve hitap çiçeği açıldı. — Mektubat

YÜRÜRKEN zihnimizde bir kısım meselelere çözüm arar yahut birtakım hayaller kurarız. Bedenimizi adeta unuturuz. Yürüyebilmemiz için eklemlerimizde sinir sistemimizde beynimizde ne gibi faaliyetlerin olması gerektiğini hiç düşünmeyiz bile.

Bunun bir benzeri hatta daha harikası konuşma hadisesinde görülür. Ağzımızdan dökülen kelimeler bir fabrikanın mamul maddelerini andırır. Bu sözler önce bir tezgahta dokunmuş bir süzgeçten geçmiş bir neticeye ulaşmış ve konuşmaya karar vermemizle birlikte kelimeler izahından aciz olduğumuz bir gaybi faaliyetle seslendirilmiş ve iç alemimizdeki gizli sözler böylece açığa çıkarılmıştır. Bütün bu faaliyetlerin hiç mi hiç farkında olmayız.

Ağzımızdan çıkan her kelimede ses-mana işbirliği mevcut... Sözümüz muhatabımızın kulağına varınca sesin vazifesi biter. Artık bu vazifeyi titreşim yüklenmiş ve kelime apayrı bir hale girmiştir. Çekiç-örs-üzengi menzillerinden geçilir ve işitme merkezinin kapısı dövülür. Her kelimenin titreşimi farklı olduğundan akıl kapının çalınış biçiminden kimin geldiğini anlar. Ve yeni bir ameliye ile titreşim yeniden kelime halini alır. Böylece zihnimizde teşekkül eden bir kelime çok kısa bir zaman içinde birkaç inkılap geçirerek karşımızdaki şahsa ulaşmış olur.

Şu nokta da hatırdan çıkarılmamalı: Cenab-ı Hak dileseydi beyinleri konuşma ve işitme merkezlerini bunlara bağlanan sinirleri hava unsurunu ses tellerini ağzı dili dudakları kulağı kulak zarını çekiç-örs-üzengi kemiklerini hiç yaratmadan da ruhları melekler gibi doğrudan anlaştırır vasıtasız konuşturabilirdi. Öyle yapmamış ve her bir halkası ayrı bir mucize olan bu sebepler zincirini de yaratmayı irade buyurmuş. Ve insanları böylece konuşturmuş anlaştırmış...

Telefon görüşmesi yapan iki insanı düşününüz. Bütün bir telefon şebekesi bu görüşmeye hizmet etmekte... Bu insanlar bir araya gelebilseler artık telefonsuz görüşürler. Sadık rüyalar bunun en güzel misali değil midir?

İşin bir başka yönü de şu: Konuşma hadisesinde birbirine zıt iki ayrı doğuş söz konusu... Konuşanda manadan kelime doğuyor muhatapta kelimeden mana... Ölüden diri çıkarırsın diriden ölü çıkarırsın mealindeki ayet-i kerime her konuşmada defalarca tasdik edilmekte...

HİSSEDEBİLMEK

İnsan öyle bir nüsha-i camiadır ki: Cenab-ı Hak bütün esmasını insanın nefsi ile insana ihsas ediyor. — Sözler

NÜSHA-İ CAMİA DENİLİNCE hayalimizde hemen bir kitap canlanır. O kitabın bir bölümü yahut bir sayfası kitabın tamamında geçen bilgileri özet olarak verebiliyorsa o kısım bir nüsha-i camiadır; yani toplu toplayıcı bütünün tamamını içine alan bölüm.

İşte kainat kitabında insanın durumu böyledir.

Mesnevi-i Nuriyede Kainat bir şeceredir. Anasır onun dallarıdır. Nebatat yapraklarıdır. Hayvanat onun çiçekleridir. İnsanlar onun semereleridir. buyuruluyor.

Bu vecizede kainat insan meyvesi veren bir ağaca benzetilmiştir. Meyve ağacın nüsha-i camiasıdır. Ondaki çekirdek ağacın bütün programını içine almaktadır.

Bütün varlık aleminde tecelli eden İlahi isimlerin insanda da tecelli etmesi bakımından insan nüsha-i camia olmuştur.

Kainatın yapı taşları olan bütün elementlerin insanda da görev yapmaları yönüyle de insan nüsha-i camiadır.

Varlık aleminin şehadet ve gayb olmak üzere ikiye ayrılması gibi insanda da bir görünen beden bir de görünmeyen ruh ve his dünyası bulunması noktasından da insan nüsha-i camiadır.

Fiziki yönden insan kainattaki birçok alemleri temsil edecek özelliklere yahut numunelere sahiptir. Levh-i mahfuzun insandaki numunesi hafıza alem-i misalinki hayal melekler aleminin misalleri insan ruhunda kaynaşan hislerdir. Bu yönüyle de insan nüsha-i camiadır.

Evet nasılki insanın anasırları kainatın unsurlarından; ve kemikleri taş ve kayalarından; ve saçları nebat ve eşcarından; ve bedeninde cereyan eden kan ve gözünden kulağından burnundan ve ağzından akan ayrı ayrı suları Arzın çeşmelerinden ve madeni sularından haber veriyorlar delalet edip onlara işaret ediyorlar. Aynen öyle de; insanın ruhu alem-i ervahtan ve hafızaları Levh-i Mahfuzdan ve kuvve-i hayaliyeleri alem-i misalden... ve hakeza her bir cihazı bir alemden haber veriyorlar. Ve onların vücudlarına kati şehadet ederler. — Lemalar

Bu cami nüshanın çok önemli bir özelliği cümlenin ikinci kısmında şöylece nazara veriliyor.

Cenab-ı Hak bütün esmasını insanın nefsi ile insana ihsas ediyor.

İnsan cismen küçük olmakla birlikte bu hissetme kabiliyetiyle yerleri gökleri çok gerilerde bırakan bir mükemmelliğe erişiyor. Dünyamızı ve diğer gezegenleri etrafında çeviren Güneşin kuvveti en fazla elli-yüz kilo yük taşıyabilen insanın o küçücük kuvvetiyle mukayese edilmeyecek kadar büyüktür. Ne var ki güneş o azim kuvvetine rağmen kuvvet ve kudret kavramlarını hissedemiyor ama insan o küçük kuvvetiyle bu kavramları hissediyor; onlar hakkında az da olsa fikir sahibi olabiliyor.

Aynı şekilde bütün alemler İlahi irade ile tanzim ve idare edildikleri halde bu külli iradenin gafilidirler. Ama insan o cüzi iradesiyle irade kavramını hissetmekte ne demek olduğunu bilmektedir

Bu gerçeğin nice örnekleri vardır.

Dünyanın sahip olduğu araziler ve denizler yanında insanın sahip olduğu yüz metrekarelik evi yirmi metrekarelik bahçesi ve ona yerleştirdiği küçücük havuzu görülemeyecek kadar küçüktür. Ama insan malik olma kavramını bilme konusunda yer küresinden sonsuz denecek kadar ileri bir seviyededir. O bu az servetine rağmen malikiyeti hissetmekte onun ne demek olduğunu bilmektedir. Dünya ise bundan gafildir.

Öte yandan ilmin merhametin affetmenin gazaplanmanın ceza vermenin ikramda bulunmanın.. ne demek olduğunu da insan biliyor ve bunların her biri bir İlahi isim hakkında onu marifet sahibi kılıyor

Örnekleri çoğaltabiliriz.

ÖLÜ HÜKMÜNDE DİRİLER

Bir adamın kuvve-i gadabiyesi olan dafiası ve kuvve-i şeheviye olan cazibesi olmazsa ölmüş olmuş olur ve hayy iken meyyittir. — Münazarat

GÜNLÜK HAYATIMIZIN her safhasında işlerimizi iki esastan birine oturturuz; ya bir menfaat elde etmek için çalışırız yahut muhtemel bir zarardan korunmak için tedbirler alırız.

Ders çalışan bir öğrencide başarılı olma iştiyakı ile sınıfta kalma korkusu birlikte yürürler ve her ikisi de o öğrenciyi aynı noktaya ulaştırırlar.

Zarar etmemek için her türlü tedbiri alan bir tüccar bunun yanında kar etmenin de bütün yollarını ölçüp tartar ve bu iki esas üzere kararını verir; işlerini yürütür.

İşte insanın fayda sağlama lezzet alma zevk etme makam sahibi olma gibi hedeflerinin tümü kuvve-i şeheviye denilen bir cazibe merkezine takılıdır. Bunların zıtları olan zarardan korunma elem ve kederden uzak durma malını makamını ve rütbesini kaybetmeme gibi bütün koruyucu unsurlar da kuvve-i gadabiyenin dallarıdır.

Günümüzde şehvet denilince neyin anlaşıldığı malum. Bu noksan ve kısır değerlendirme insanın menfaat ufkunu son derece daraltır.

Gazap denilince başkalarına karşı katı ve sert davranmanın hatta zulmetmenin anlaşılması da birincisi gibi büyük bir hata ve eksik bir değerlendirmedir; insana düşman olarak yine insanı gösteren dehşetli bir tehlikedir.

İnsanın şehvet kuvveti her türlü meşru hedefe ulaşmak ve dünya nimetlerinden helal dairesinde azami ölçüde faydalanmak şeklinde anlaşılmalıdır. Dünyada hiçbir gayesi olmayan hiçbir şeye karşı içinde bir istek merak ve iştiyak duymayan insan Üstadın ifadesiyle Hayy iken meyyittir Yani görünürde diri olduğu halde hükmen ölüdür. Her türlü meşru menfaate karşı ilgisiz ve kayıtsız davranan insan bu yönüyle ölüleri andırır; istek duymamakta onlarla birleşir.

Öte yandan inandığı değerlere hayatına malına ve mülküne zarar vermek isteyenlere karşı çıkmayan öfkelenmeyen ve onlarla mücadele ihtiyacı duymayan insan da yine hayy iken meyyittir.

Bu ikinci ölü sessizliği insan için birinciden çok daha tehlikelidir. Birincide menfaati kaçırmak ikincisinde ise zarara düşmek ve sonunda iflas etmek tehlikesi söz konusudur.

Her zaman def-i şer celb-i nefa racihtir. Yani şerleri zararları gidermek menfaat celp etmekten daha önde gelir. Bu kaideye göre sözünü ettiğimiz vecizede de kuvve-i dafia öne alınmış kuvve-i cazibe ikinci sırada kalmıştır.

İnsana verilen maddi ve manevi her sermayenin bir kullanma sahası bir de ona zarar veren düşmanı vardır. Şehvet ve gazap kuvveleri bunların tamamına bakar.

Kalbin iştiyakı inanmak ve yaratanı sevmektir: düşmanı küfürdür şirktir.

Aklın hedefi ilim tahsil etmek marifet sahasında ilerlemektir; düşmanı cehalettir yanlış düşüncelerdir

Gözün isteği görmek düşmanı körlüktür. Misalleri çoğaltabiliriz.

Bütün bunları hiç düşünmeyerek şehvet denilince sadece evlilik hayatını anlamak insanın derecesini çok aşağılara düşürür.

Bu günün önemli bir yanılgısı lezzet ve menfaati haram dairesinde aramak ve dafia kuvvesini bu yanlış hedefe zarar getirecek unsurlara karşı kullanmaktır.

Bu dünya insan yaratılışına konulan bu iki temel kuvvenin doğru ve yanlış kullanımlarıyla adeta kaynaşmaktadır. Bu önemli sermayeyi yerinde kullananlar iman ve fazilete talip olur cennete iştiyak duyarlar. Karşı cephede ise küfür vardır ahlak çöküntüsü vardır; bilerek veya bilmeyerek cehenneme doğru koşma vardır.

Bu iki grup insandan birincilere düşen önemli bir görev bir taraftan doğru yolda yürürken öte yandan cehennem yolcularını uygun bir dille ikaz etmek onları da cennet yoluna ve rıza çizgisine çekmeğe çalışmaktır.

Bu bahtiyar insanlar gazap kuvvelerini cehenneme götüren yollara karşı kullanır ve hiç ayırım yapmaksızın bütün insanlık alemini bu tehlikeli yürüyüşten vazgeçirmeye çalışırlar.

Bu ise onları cennete daha da yaklaştırır.

ÖZEL TERBİYE

Herbir insanın şu hakiki alemde kendisine mahsus hayali bir alemi olduğu gibi herkes kendi meşrebine göre Kurandan fehm ve iktibas ettiği (hafızasında) kendisine has bir Kuran vardır ki onun ruhunu terbiye kalbini tedavi eder. — Mesnevi-i Nuriye

BAZI ODAKLAR önce Müslümanların İslamdan uzak kalmaları için olanca güçleriyle çalışıyor daha sonra bu noksan insanların hatalarını İslama yüklemek gibi ikinci bir oyun sergiliyorlar. Bu tuzağa düşen ve bu oyuna gelenler İslamın insanları yeterince eğitemediği gibi son derece yanlış bir kanaate varıyorlar.

Nur Külliyatındaki şu harika tespit hem bu tür oyunları bozmakta hem de Müslümanları Kuranı anlama ve ruh alemlerini onunla terbiye etme yolunda ileri noktalara çekmektedir:

Herbir insanın şu hakiki alemden kendisine mahsus hayali bir alemi olduğu gibi herkes kendi meşrebine göre Kurandan fehm ve iktibas ettiği (hafızasında) kendisine has bir Kuran vardır ki onun ruhunu terbiye kalbini tedavi eder. — Mesnevi-i Nuriye

Bu enfes tespitin daha da belirgin olarak anlaşılması için yine Nur Külliyatında verilen bir örneği aktarmak isterim:

Bir adam elinde[ki] bir ayineyi güneşe karşı tutar. O ayine [kendi] miktarınca bir ışık ve yedi rengi cami bir ziya[yı bir aksi şemsten] alır. [onun nisbetinde] güneşle münasebetdar olur sohbet eder. Ve o ışıklı ayineyi karanlıklı hanesine veya dam altındaki [küçük hususi] bağına tevcih etse; güneşin kıymeti nisbetinde değil belki o ayinenin kabiliyeti miktarınca istifade edebilir. — Sözler

Bu iki dersi birlikte düşündüğümüzde şu gerçek ortaya çıkar:

Bizim düşüncelerimiz işlerimiz aile yapımız toplum düzenimiz ticaret anlayışımız ahlak seviyemiz ve daha nice değerlerimiz tamamen Kurana göre şekillenmiş değil ki bizdeki noksanlıklar yüzünden Ona itiraz gelsin.

Biz her ne kadar Kurana ve onun bütün hükümlerine iman etmiş olsak da bu imanımız amel alemine aksederken aslını tam olarak muhafaza edemiyor. Araya hissiyatımız karışıyor hevesimiz karışıyor hırsımız dünya sevgimiz menfaat duygularımız karışıyor. Kısacası araya nefis ve şeytan karışıyor. Böylece her inandığımızı fiiliyata aynen aktaramıyoruz.

Bizi seyredenler inancımız ile hayat tarzımız arasındaki bu tezadı gördüklerinde kusuru şahsımıza verirlerse isabet etmiş olurlar. Ama bazı kasıtlı çevreler bizim noksanımızı Kuran

hakkındaki bilgi zaafımızı Kuran güneşine muhatap olan ruh aynamızın küçük kirli ve tozlu oluşunu bahane ederek İslama hücum ederler. Kuranın terbiye ettiği insanlar işte bunlardır. diyerek o hidayet güneşine toz kondurmaya çalışırlar.

Bediüzzaman hazretleri bu iki dersiyle aynı hedefi gözetiyor ve bizleri Kuranı iyi anlamaya ve doğru yaşamaya teşvik ediyor. Lisan-ı halinle Kuranı oku! emrini veriyor.

İslam hakkında hiçbir bilgisi olmayan ve sadece Müslümanların hayat biçimlerini ölçü alarak İslamı tanımaya çalışan bir insan düşünelim. Biz halimizle Kuranı okumayı başarabilsek o şahıs Kuranın hükümlerini emir ve yasaklarını bizim fiil alemimizde okuma imkanı bulacak ve İslamı doğru anlayacaktır. Mesela bizim yalan söylemediğimizi görüp Demek ki İslam dininde yalan yasakmış. diyecektir. Bizim namaz kılmamızda İslamın namaz emrini zekat vermemizde zekatın farz oluşunu ahlakımızda İslam ahlakını takvamızda Kuranın bütün yasaklarını öğrenme imkanı bulacaktır.

Gel gör ki bizim fiil hal ve ahlak alemimizi Kuran güneşinin bizzat kendisi değil hafızamızdaki Kuran yani o güneşin bizim kalp ve ruh aynamızdaki aksi terbiye etmektedir.

Kuranı ne kadar anlar ve yaşarsak aynamız o kadar büyür ve o güneşten istifademiz de o kadar fazla olur

Üstadın bu vecizesindeki herkes kendi meşrebine göre Kurandan fehm ve iktibas ettiği ifadesi ayrı bir gerçeğe daha dikkatleri çekiyor:

Aynı güneşten ziya alan aynı toprakta yetişen aynı su ile sulanan ve aynı havayı teneffüs eden ağaçların farklı meyveler vermesi onların istidatlarının farklı olmasından kaynaklanır. Bunun gibi aynı ayet aynı hadis aynı icma ve aynı kıyas çizgisinde birleşen Müslümanların farklı meslek ve meşreplere yönelmesi de Kuranın farklı meyveleri olarak değerlendirilmelidir.

Bu çerçevede kalmak şartıyla herkesin kendi meşrebine göre Kurandan aldığı feyiz farklılık gösterebilir

İstidat meselesine şöyle bir örnek verebiliriz:

Sabah akşam ve yatsı namazlarında farzın ilk iki rekatında imam efendi Fatihayı ve zamm-ı sureyi açıktan okur. Öğle ve ikindi namazlarında ise bu sureler gizli okunur. Buna göre Kadirilerin cehri (açık) zikri seçmeleri gibi Nakşilerin hafi (gizli sessiz) zikri seçmeleri de Kurana ve sünnete uygundur

Bazı istidatlar birincisinden bazıları da diğerinden daha fazla feyiz alırlar.

Bunu münakaşa konusu yapmanın anlamı yoktur ama zararı vardır.

İLİMDE EN İLERİ NOKTA

Talim-i esma: İsimlerin öğretilmesi.

Cenab-ı Hakkın Hz. Ademe isimleri öğretmesi.

ALLAH yerde bir halife yaratacağını meleklere bildirdiğinde onlar bunu hayretle karşılarlar ve bu ilahi iradenin hikmetini kendilerine mahsus bir lisanla sorarlar. Bunun üzerine Cenab-ı Hakk Adem peygambere bütün isimleri öğretir ve melekleri Onunla bir imtihana tabi tutar.

Bu hadise ilahi Fermanda şöyle haber verilir:

Ve Ademe bütün esmayı talim eyledi. Sonra (varlık alemlerini) melaikeye gösterip haydi davanızda sadık iseniz bana şunları isimleriyle haber verin dedi — Bakara Suresi 31

Ayet-i kerimede geçen biesmai ifadesini çoğu alimlerimiz isimlerini şeklinde açıklamışlar ancak Elmalılı Hamdi Yazır bu ibareyi isimleriyle şeklinde tercüme etmiştir. Her iki tercüme de doğru olmakla birlikte bu ikincisinde daha geniş bir mana söz konusudur. İsimleriyle denilince o varlıkların sadece isimlerinin değil daha başka şeylerinin de sorulduğu anlaşılmaktadır. Nitekim Nur

Külliyatında bu ifade kainatın ihtiva ettiği bütün nevilerin isimlerini sıfatlarını hassalarını beyan (İşarat-ül İcaz) şeklinde yorumlanmış ve bir başka risalede de şöyle buyurulmuştur:

Şahs-ı Ademe talim-i esma ünvanıyla nev-i beni-Ademe ilham olunan bütün ulum ve fününun talimini ifade eder. — Sözler

Yine Nur Külliyatında Hz. Ademe(a.s.) öğretilen isimlerin icmali olduğu yani çekirdek manasında öz bilgilerden meydana geldiği bu isimlerin ahir zaman Peygamberinde(a.s.m.) ise tafsilatlı ve mükemmel şekilde tahakkuk ettiği şöylece ifade edilir:

Hazret-i Ademe (aleyhisselam) icmalen talim olunan bütün esmanın bütün meratibiyle tafsilen mazharı (aleyhissalatü Vesselam)... — Sözler

Eşyanın isimlerini yahut fiziki özelliklerini bilmekten daha önemli olan bir ilim vardır: O da o eşyada tecelli eden ilahi isimleri bilmek eserde sanatı okumak nimette ihsan ve ikramı görmek ve onlardan ilahi isimlere intikal etmektir.

İşte ahir zaman Peygamberi(a.s.m.) hazretlerinin ilahi isimler hakkındaki ilim ve marifeti en ileri derecededir. İnsanın bütün isimlere mazhar olduğunu dikkate alarak şöyle de diyebiliriz: Hz. Ademin(a.s.) kendisinde tecelli eden ilahi isimler hakkındaki marifeti bir çekirdek kadar idiyse bu ilim ve bu marifet Peygamber Efendimizde(a.s.m.) muhteşem bir ağaç halini almıştır.

Ahir zaman Peygamberi(a.s.m.) bütün isimlere en kamil manada mazhar olmuş Yaratan Rabbinin ismiyle oku!(Alak Suresi 1) emriyle bütün eşyayı Allahın isimlerinin tecelligahı olarak en kamil manada okumuş ve iman marifet muhabbet takva ve salih amelde en ulvi mertebelere çıktığı gibi tefekkür hayret tesbih ve hamd gibi ulvi vazifeleri de en ileri seviyesiyle icraya muvaffak olmuştur

Kainatı ve insanı okumak da zaten bu ulvi manalara ulaşmak ve bu kutsi hizmetleri yerine getirmek için değil midir?

SIRLARIN BİRİNCİSİ

Bismillahirrahmanirrahim yukarıdan nüzul ile semere-i kainat ve alemin nüsha-i musağğarası olan insana ucu dayanıyor. Ferşi arşa bağlar. İnsani arşa çıkmağa bir yol olur. — Sözler

BEDİÜZZAMAN HAZRETLERİ Besmelenin Sırlarını açıklarken Birinci Sırda gözlerden kaçan çok önemli bir inceliğe dikkat çeker. O da besmelede yer alan Allah Rahman ve Rahim isimlerinin hem manaları hem de diziliş sıralarıyla ortaya koydukları ince ve derin sır.

Allah ismi bütün İlahi isimleri ve sıfatları içine almaktadır. Rahman bütün canlılara merhamet ederek onların rızklarını veren ve her türlü ihtiyaçlarını gören manasına gelir. Rahim ise Allahın müminleri lütfuyla cennete kafirleri adliyle cehenneme koymasını ifade eder.

Yukarıdan nüzul ile ifadesini insana göre yukarı olan sema tabakaları ve topyekun varlık alemi şeklinde anlamamız gerekir. Yani Allah arşı ve kürsisiyle alem-i misali ve levh-i mahfuzuyla semasıyla arzıyla cennet ve cehennemiyle bütün alemleri yaratmış tanzim etmiştir ve bütün sıfat ve isimleriyle onlardaki tasarrufunu ve tecellisini devam ettirmektedir.

Allah ismi bizi bütün alemlerdeki isim ve sıfat tecellilerinde gezdirirken Rahman ismi nazarımızı arza yeryüzüne indirir. Rahim ismi ise yer yüzündeki canlılar içerisinde imtihana tabi tutulan ve böylece cennet yahut cehenneme aday olan insan türüne dikkatimizi çeker.

İşte nüzul kelimesi bize bu manaları ders verir.

Besmelede ders verilen İlahi tasarruf ve icraat sırası bu tecellilerin düşünülmesinde değişiklik gösterir. Tefekkür en son isimden başlar ve ilk isme doğru ilerler. Yani insan bu İlahi icraatları ve onlardaki rahmet tecellilerini düşünürken tefekkürüne önce kendi nefsinden başlayacak Rahim isminin kendi varlığındaki rahmet cilvelerine nazar edecektir.

İnsan mahiyeti o şekilde takdir edilmiştir ki ondaki istidat ve kabiliyetler ebedi bir alemi meyve vermektedir

Cennet ve cehennemim çekirdeği insan mahiyetidir.

Teklifi kabul eden emir ve yasaklara muhatap olan insan mahiyetidir.

Organların birbiriyle ilgilerinden ruhtaki hislerin ve duyguların yardımlaşmalarına kadar her şeyin Allahın rahmetiyle gerçekleştiğinin şuurunda olan işte bu insan mahiyetidir.

Kendini böylece değerlendiren insan daha sonra tefekkürünü geniş dairelere yönlendirir. Çevresini kuşatan hayvanlar ve bitkiler alemindeki İlahi rahmet ve inayetlere nazar eder.

Yer küresindeki bu fikri seyahatini bitirmiş olarak semalara geçer; ta alem-i misale levh-i mahfuza arşa kadar bütün varlık alemindeki İlahi terbiyeleri icraatları düşünür. Böylece insanlık mahiyetini yerinde kullanmakla insani arşa çıkmış yani insanlığın en ileri derecelerine yükselmiş olur

Böyle bir insandaki insanlık mahiyeti bir cennet meyvesi verecek aksi halde bu ulvi mahiyet cehenneme tohum olacaktır.

İnsani arş denilince Allah Resulünün (asm.) Namaz müminin miracıdır. hadis-i şerifini hatırlamak gerekiyor.

İnsan namaza başlarken önce Allahın sonsuz kemalinin beşer idrakinin çok ötelerinde olduğunu tekbir ile dile getirir.

Sonra sübhaneke diyerek Allahı noksan sıfatlardan tenzih eder. Bu tesbihi hamd takip eder.

Bu tekbir tesbih ve hamd faslından sonra besmele çeker ve Fatiha Suresini okumaya başlar. Bu surenin manası onu şöyle bir fikri seyahate çıkarır:

Önce Allahın bütün alemlerin Rabbi olduğunu hayretle düşünür. Bu terbiyelerin tümünün insana bir ihsan olduğunu bu terbiyeler sonunda ortaya çıkan bitkilerin ve hayvanların insan için büyük bir rahmet olduklarını hatırlar. Rahman isminin yer yüzündeki bu tecellilerine karşı kalbi şükür ve ibadet iştiyakıyla dolar.

Sonra bu kainatın insan meyvesi verdiğini ve insanın da ebedi aleme yolcu olduğunu düşünmekle kalp ve ruhu Rahim isminin tecellisine yönelir.

Besmeledeki Allah Rahman ve Rahim isimlerini bu surenin başında da hatırlamış zikretmiş olur

Rahim isminden sonra hemen Malikiyevmiddin denmesi çok harikadır; insanın ahiret yolcusu olduğunu net bir şekilde ders verir.

O yolculuğun cennetle neticelenmesi için insanın ancak Allaha ibadet etmesi Onun bütün emir ve yasaklarına harfiyen uyması ve bu yolda karşısına çıkacak engeller için de yine ancak Ondan yardım dilemesi gerektiğini hatırlar.

Böylece sırat-ı müstakim ehlinin yani hak yolun istikamet yolunun yolcuları olan peygamberlerin sıddıkların şüheda ve salihlerin yoluna girmek üzere Allahtan yardım dilemiş olur.

Ve Onun hidayeti Onun ihsan ve keremi ile mağdup ve dallin zümrelerine dahil olmaktan kurtulur

Besmelenin Fatiha Suresinin özeti Fatihanın da Kuranın özeti olduğu gerçeğinin birinci kısmına kısaca işaret etmiş olduk. Konumuzla ilgisi bakımından ikincisinden de bir parça söz edelim:

Kuranın nazil olmasının sebepleri ve onda yer alan konular özet halinde ve çekirdek olarak Fatiha Suresinde yer almış bulunuyor.

Şöyle ki:

Kuran bize öncelikle Allahı tanıttırır. Surenin başında geçen İlahi isimler bunun içindir.

Sonra ahiret aleminden haber verir. Malikiyevmiddin ayeti haşirle ilgili ayetlerin bir habercisidir

Allahın kulu ve ahiretin yolcusu olan insanoğlunun muhatap olduğu birtakım emir ve yasaklar vardır. Bütün emirler iyyake nabudü ifadesinde sakınılacak bütün yasaklar da iyyake nestain de öz olarak yer alırlar.

Kuran her türlü aşırılıktan uzak bir sırat-ı müstakim çizmiştir. Bu çizgiyi ders veren bütün ayetler ihdinassıratal-müstakimde bulunurlar.

Bu hak yolun önderleri ve rehberleri olan peygamberlerin kıssaları da Kuranda yer alır. Enamte aleyhim de bu kıssalara işaret edilir.

Bu yola uymayan azgın ve sapık insanlardan da Kuran söz etmektedir. Bunlar mağdup ve dallin fırkalarıdır

Kurandaki temel maksatlar Fatiha Suresinde böylece özetlenmiştir.

KÜÇÜK ALEM

Misal-i musağğar: Küçültülmüş misal. Özet. Maket

NUR KÜLLİYATINDA insan için misal-i musağğar tabiri kullanılır; yani bu kainatın küçültülmüş şekli. Küçültme (tasgir) fiili alemde öyle harika bir şekilde icra edilmiş ki şu muhteşem alem mevcut halini yine muhafaza etmekle birlikte ondan onu temsil edecek küçük alemler süzülmüş. Ağacı süzüp meyveye sıkıştıran kudret ve hikmet eli aynı kanunla nice alemleri insana yerleştirmiş.

İnsan okuduğu bir eserin özetini çıkarır. Bu özet asıl eserin küçük bir misalidir. Ama şu özet yardımıyla eserin tamamını yeniden ortaya koy deseniz bundan aciz kalır. Fakat bir çekirdek öyle mi? Toprağa attığınızda ağacının tamamını yeniden size takdim edebiliyor.

Küçültülmüş misal ifadesini şöyle de anlamak mümkün:

Alemlerde tecelli eden İlahi isimler insanda da tecelli etmiş. Bu tecelliler de kainattaki hadsiz tecellilerin bir küçük misali gibi...

Mesela her varlığa bir suret. Bir şekil takılmış Musavvir isminin bir cilvesi ile... İşte Güneşe Aya dağa dereye her ovaya her deryaya ve nihayet her bitki ve hayvana ayrı bir suret takan Allah bu suretler aleminin bir küçük misalini de insana lütfetmiş. Onun da gözünün sureti kulağınınkine benzemiyor; kalbinin şekli böbreğininkine...

Muhyi yani hayat verici isminin tecellisiyle meleklerden cinlere hayvanlardan insanlara kadar nice varlıklar hayat nimetine kavuşmuşlar. Bu tecellilerin bir küçük misali de insana lütfedilmiş insan hayat sahibi bir ruha kavuşmuş ve o ruhun hayat sıfatıyla bedenin bütün hücreleri hayattar olmuşlar.

Zahir ve Batın isimlerinin cilveleriyle her şeyin bir iç bir de dış yüzü halkedilmiş. Denizin içi balıklarla şenlendirilmiş; sema ülkesi meleklerle. Bunun bir küçük misali de insanda görülüyor. Onun da bir görünen vechi var bir de görünmeyen iç alemi...

İlahi isimlerin tecellilerinde bir perde daha ileri gittiğimizde İlahi sıfatları tefekkür edebiliriz. Bu sıfatlardan misal olarak ikisi üzerinde kısaca duralım.

Güneş yapmak ancak İlahi kudretle olabilir bunun yanında Güneşe de bir kuvvet bahşedilmiş. Keza atom yaratmak da ancak Allaha mahsus ve o atoma da bir kuvvet yeleştirilmiş. İşte bu mananın bu kanunun bir küçük misali de yine insanda mevcut sonsuz kudretiyle yarattığı alemlerden insanı yine sonsuz bir hikmetle süzen Allah o şerefli mahlukuna da bir kudret lütfetmiş. İşte bu kudret alemdeki varlıklara dağıtılan kuvvetlerin bir küçük misali.

İrade sıfatı da öyle. Her şey İlahi iradeyle idare ediliyor insan da her şeyiyle Onun tedbir ve tasarrufunda. İnsan kendi vücudunda yine kendi iradesi dışında cereyan eden sonsuz faaliyetlerle de

alemdeki İlahi tasarrufların bir küçük misalini sergilemekte. Ve o kendisini iradesiz varlıkların üstüne çıkaran ayrı bir ihsana mazhar olmuş; cüz-i iradeye sahip kılınması suretiyle.

Nur külliyatından bir hakikat dersi:

Evet nasıl ki insanın anasırları kainatın unsurlarından; ve kemikleri taş ve kayalarından; ve saçları nebat ve eşcarından; ve bedeninde cereyan eden kan ve gözünden kulağından burnundan ve ağzından akan ayrı ayrı suları arzın çeşmelerinden ve madeni sularından haber veriyorlar delalet edip onlara işaret ediyorlar.

Aynen öyle de insanın ruhu alem-i ervahtan ve hafızaları levh-i mahfuzdan ve kuvve-i hayaliyyeleri alem-i misalden... ve hakeza herbir cihazı bir alemden haber veriyorlar.

— Lemalar

Bu hikmetli ifadelerden aldığımız derse göre insan kendinde mevcut madde ve mana alemleriyle kainattaki alemlere bir küçük misal gibi... Şehadet ve gayb alemlerinin yani görünen ve görünmeyen alemlerin birer küçük misali:Beden ve ruh...

Şu görünen insan bedeni görünmeyen bir ruh kanunuyla sevk ve idare edildiği gibi şu muhteşem kainat da nice kanunlarla sevk ve idare ediliyor.

Meselenin bir de şu yönü var: Kainattaki birçok hakikatın insan ruhunda benzer tezahürleri görülüyor. Alemde eşya için kullandığımız yumuşak-sert alçak-yüksek gibi ifadeleri insanın iç dünyası seciye ve ahlak alemi için de kullanırız.

Aynı şekilde insandan önce bu aleme misafir gelen hayvan ve bitkilerin de bir takım özellikleri insan ruhunda bir başka şekilde kendini gösterir. Bukalemun gibi renk değiştiren tilki gibi kurnaz canavar gibi insafsız gül gibi şirin diken gibi iğneleyici mizaçlar insanlık aleminde ayrı ayrı şahıslarda kendini gösteriyorlar.

Yine insanın ruh dünyası alemdeki muhtelif mahlukatın yaptıkları ayrı ayrı tesbihlerin hamdlerin tekbirlerin ibadetlerin de bir küçük misalidir. Mahlukatın hal diliyle yaptığı nice tesbihleri insan kal diliyle de terennüm ederek alemle bütünleşir.

Şu görünen alemin yaptığı bütün tesbihleri temsil eden onlardaki kemalatı güzellikleri temaşa eden bir melekler alemi mevcut. Herbiri ayrı vazifelerde çalışan bu nurani varlıkları da insanın his dünyası temsil ediyor. Böylece alemin meyvesi olan insanda melekler alemi de bir bakıma temsilcilerini bulmuş oluyorlar.

Alemdeki iğrenç manzaralar pis kokular leşler bataklıklar da en ileri seviyesiyle yahut seviyesizliğiyle yine insanda ifadesini buluyor.

Ve bize kötülüğü aralıksız telkin eden nefsimiz şeytandan haber veriyor.

İNSAN ÜZERİNE

Mikyas: Ölçek. Ölçü aleti. Kıyas edip ölçen alet.

Şimdi kendi hayatının mahiyetine bak ki; o mahiyetin icmali şudur: Esma-i İlahiyeye ait garaibin fihristesi... hem şuun ve sıfat-ı İlahiyenin bir mikyası... — Sözler

GÜNEŞLERİ AYLARI yıldızları ve daha bilmediğimiz nice alemleri kudretiyle yokluktan varlığa kavuşturan Allah o geniş mülkünü bir küçük noktada toplamak dilemiş ve insanı yaratmış.

Sanki bütün şekiller alemini süzmüş de ona en güzel bir suret vermiş ve onu mükemmel bir şekilde süslemiş. Meleklerinden cinlerine hayvanlarına kadar her canlısına verdiği hayatı en ileri seviyesiyle ona tattırmış...

Kısacası bütün alemlerde tecelli eden bütün isimlerini o fihriste varlıkta tecelli ettirmiş.

Ve o bahtiyar kulunun ruhuna en büyük bir ihsan olarak en güzel sıfatları halleri istidatları kabiliyetleri yerleştirmiş.

Kendilerine verilen bu eşsiz sermayeyi bu emsalsiz kabiliyeti yerinde kullanmayı başarabilen bahtiyar kullar Rablerini diğer varlıklara nazaran daha üstün bir marifet ile tanıma sevme ve Onun eserlerini daha ileri bir seviyede tefekkür etme saadetine ermişler ve meleklerin çok ötelerine geçmişler

İnsan bir harikalar mucizeler sergisi. Kader dediğimiz bir plan ve programla en mükemmel bir şekil giyen insanoğlu kendi yapacağı eserler hakkında planlar kurabiliyor ve onlara şekiller veriyor. Kendisi en mükemmel manada bezendiği gibi o da yaptığı eserlerini güzelleştirmeye gayret gösteriyor

Sonsuz kudretten bir cilve ile var olan insan kendisine ihsan edilen cüzi kudretiyle bir şeyler yapmaya çalışıyor.

Bir iradeyle vücut bulan insan yeni şeyler ortaya koymak istiyor iradesini bu yolda kullanabiliyor.

Allah görerek bilerek ve manevi seslerini işiterek yarattığı bu mükemmel mahlukuna görme ilim tahsil etme ve işitme duyguları da lütfetmiş.

Ve insan kendisine ihsan edilen bu sıfatlarla Rabbinin İlahi sıfatlarına bir mikyas oluyor.

Mikyas; mukayese unsuru. İnsan kendi sıfatlarıyla kendi işlerini nasıl gördüğünü iyice düşündükten sonra bunu bir kıyas unsuru olarak kullanıp elbette bende ve içinde bulunduğum bu alemde icraat gösteren Rabbim kudret sahibidir sonsuz ilmi mutlak iradesi vardır her şeyi görür bütün sesleri işitir irade ettiği her şeyi sonsuz bir kolaylıkla yapar der. Ve kendisine İlahi marifet pencereleri açılır.

İnsan İlahi şuunata da yine kendisine verilen halleri kabiliyetleri hisleri ölçü alarak bir derece bakabilir

Dünün nutfesi bugün sevebiliyor merhamet edebiliyor öfkelenebiliyor. Allah merhametiyle yarattığı insana bir de merhamet takmış; ta ki onu ölçü tutarak saçından tırnağına aklından hayaline kadar bütün maddi ve manevi sermayesinde Rabbinin merhametini tefekkür edebilsin. Ve kendisi de başkalarına merhametle muamelede bulunsun.

Bu dünya imtihanını kaybeden bedbaht kulları için bir azap beldesi hazırlayan ve orada kahrının tecellilerini sergileyecek olan Rabbimiz insana da bir öfke duygusu bir gazap kuvvesi vermiş. O da sözünü dinlemeyen memuruna yahut çocuğuna kızıyor öfkeleniyor. Böylece vicdanının derinliklerinde kendini sorumlu tutmuş oluyor:

Ben asi çocuğuma kızarsam elbette Rabbim de asi kullarına gazap eder ve ben Ona isyan ettiğim takdirde cehennemi kendim istemiş olurum. Bir başka misal:

Okyanuslarda milyarlarla ifade edilemeyecek kadar çok balıkları birlikte yaratan ve yaşatan Rabbinin bu haşmetli icraatını hayretle seyreden insan satın aldığı birkaç balık için evinde bir akvaryum hazırlar. O da kendi aleminde o balıklara merhamet etmekten onların yemlerini vermekten akvaryumun bakımını yapmaktan bir haz duyar.

Zemin yüzünü çiçeklerle ağaçlarla donatan Rabbinin bu rahmet saçan icraatlarını ibretle seyreden insan kendi bahçesine yine Onun terbiye ettiği fidanları diker ve onların bakımını yapmaktan bir zevk duyar.

Semanın yıldızlarına bakar o da kendi evinin tavanını avizelerle donatır. Her bir meyve ağacını ayrı bir fabrika olarak seyreder. Bu sessiz mükemmel ve mütevazıfabrikaların bedeline o da haşmetli gürültülü ama neticesi onlarla kıyaslanamayacak kadar cılız birtakım fabrikalar yapar. Onun fabrikalarında da basit maddeler terbiye görerek mükemmelleşir ve kıymet kazanırlar; ama otları yün

haline getiren koyun fabrikasına karşılık o sadece hazır yünleri kumaş haline getiren fabrikalar kurabilir.

Misalleri çoğaltabiliriz. Her misal insanın esma-i İlahiyeye ait garaibin fihristesi... hem şuun ve sıfat-ı İlahiyenin bir mikyası olduğu hakikatına bir başka açıdan baktırır.

Bütün bunlar birlikte düşünüldüğünde nefsini bilen Rabbini bilir hadis-i kudsisinin hakikati bir derece anlaşılır.

Cenab-ı Hak ibadet için marifet için yarattığı bu sevgili kuluna kendisini tanımasına yardımcı olacak sıfatlar ve haller takmış. Ve o sevgili kul sonradan yaratılan o sınırlı kudretine bakarak Halıkının ezeli ve sonsuz kudretini bir derece bildiği gibi merhametini gazabını şefkatini de ölçü tutarak Halıkının sıfat ve şuunatını bir derece tefekkür edebiliyor. Ve insan bu haliyle bir fihriste bir harita gibi Rabbinin isim sıfat ve şuunatını gösterebiliyor.

Bir harita bir ülkeyi tarif eder ama o haritadaki şehirlerde insanlar yaşamaz denizlerinde su bulunmaz ırmaklarında yüzülmez ormanlarında gezilmez. O sadece bir surettir bir fihristedir bir gölgedir. O beldeyi gösterir fakat o beldenin özelliklerini taşımaz.

Bu noktadan gafil olmamak şartıyla insanın birçok sıfat his ve şuunatı taşıyan manevi simasında İlahi sıfatlardan ve şuunattan haber veren bazı işaretler bulmak mümkün...

Ben insanları ve cinleri ancak bana ibadet etsinler diye yarattım ayetindeki ibadetin marifet olarak da tefsir edildiğini nazara alarak şöyle diyebiliriz:

İnsanoğlu varlık nimetini tatmış sonra ondan onu var edenin varlığına iman etmesi istenmiş. Demek ki var olmanın birinci gayesi Allahın var olduğunu bilmek. Bu varlık nimetinden edinilecek dünyevi faydalar ise ikinci gaye...

Ona kuvvet verilmiş ve sonra teklif gelmiş Allahın her şeye kadir olduğuna iman et diye. Demek ki insana kuvvetin verilmesindeki birinci gaye; Allahın kadir olduğunu bilmesi... O aciz kuvvetiyle kendi işlerini görmesi ise ikinci bir gaye.

İnsana merhamet verilmiş. Sonra Allahın Rahman ve Rahim olduğuna inanması istenmiş. Ondaki merhametin asıl gayesi bu isimlere iman etmesi. Diğer canlılara acıması ise ikinci bir gaye.

Bütün sıfatlar ve şuunat bunlara kıyas edildiğinde insanın kuvvetiyle iradesiyle sevgisiyle gazabıyla... bir marifet hazinesi olduğu görülür.

İnsan hayatının o harika izahından bir bölüm:

Kudretin gizli definelerini açacak bir anahtar külçesi.

— Sözler

Demek ki insan kendini yaratılış gayesinde kullanmadığı takdirde hazine anahtarlarını denize atmış olur. Artık aciz mahluklara dilencilik etmesi bu gafil insana vacip olmuştur. Geliniz anahtarlarımıza sahip olalım.

Düşmanlarımız çok ve en büyüğü de kendi içimizde.

SURET-İ RAHMAN

Suret-i Rahman: Rahmaniyetin en parlak aynası en güzel tecellisi.

YOKLUK KARANLIĞINDAN kurtulan her varlık büyük bir rahmete kavuşmuş demektir. Bu manasıyla rahmet canlı-cansız bütün mahlukatta tecelli ediyor. Bu tecelli iledir ki Kuranın açık hükmüne göre her varlık Allahı tesbih ve Ona hamd eder.

Semanın yıldızlarından denizin balıklarına ışınlardan meleklere yarı canlı bir bitkiden insanoğluna kadar her varlıkta rahmet hakim; hepsi az veya çok cüzi veya külli bir rahmete mazhar olmuşlar

Bu kainatın en mükemmel neticesi ve sen olmasaydın alemi yaratmazdım iltifatına hakkıyla mazhar Resulullah Efendimiz (a.s.m.) insanın nail olduğu bu en ileri rahmet tecellisini bir hadis-i şeriflerinde şöyle ifade buyurur:

Şüphe yok ki Allah insanı suret-i Rahmanda yarattı.

Bu hadis-i şerifin yanlış değerlendirilmemesi için bazı noktaların göz önüne alınması gerekiyor.

Hadis-i şerifte Allah ve Rahman isimleri ve bir de yaratma fiili geçiyor.

Cenab-ı Hak cisimden ve suretten münezzeh. Ama gel gör ki insan bu hadisi okurken nefis ve şeytan onun hayalini ifsat eder ve sanki hadis-i şerif Allah insanı kendi sureti üzere yarattı şeklindeymiş gibi yanlış bir telakkiye götürür. Hadiste geçen Rahman ismine bilhassa dikkat etmek ve bu hak kelamı Allahın rahmetinin bütün varlık alemi içinde en fazla insanda tecelli ettiği şeklinde anlamak gerek.

Suret madde için ve maddi varlıklar içindir. İnsanın maddi olan bedeni ruhun hizmetçisidir. O halde insan denilince öncelikle ruh anlaşılmalı. İnsan ruhu Cenab-ı Hakkın maddeden ve suretten münezzeh olduğunun en güzel bir göstergesi. Hal böyle iken insan nasıl olur da bu hadis-i şerifte geçen suret kelimesine gerçek dışı bir yorum getirebilir?

Hadiste geçen çok önemli bir kelime de yarattı ifadesi. İnsanın bedeni mahluk oluğu gibi ruhu da ve o ruhun bütün sıfatları da mahluk. Cenab-ı Hakkın sıfatlarına iman etme hususunda bize büyük bir rehber olmak üzere kendi ruhumuzda ilim irade kudret gibi sıfatlar yaratılmış. Mahluk olan bu sıfatlar İlahi sıfatlara elbette hiçbir cihetle benzemezler. Sadece onlardan haber verirler.

Bu sıfatların hiçbiri için suret düşünülemeyeceği gibi bunların tümü için de yine bir suret bir şekil hayal etmek mümkün değil.

Bu hadis-i şerif değerlendirilirken katip yazıya usta esere benzemediği halde Halıkın mahlukuna hiç mi hiç benzemeyeceği nazara alınmalı. Ancak böylece batıl hayallerden ve aldatıcı vehimlerden kurtulmak mümkün olur.

Sani-i Kainat elbette kainat cinsinden değildir. Mahiyeti hiçbir mahiyete benzemez. — Mektubat

Nur Külliyatında bu noktada çok önemli ipuçları ve çok değerli irşat levhaları mevcut.

Lemalarda bir kısım ehl-i aşk insanın sima-yı manevisine bir suret-i Rahman nazarıyla bakmışlar denilerek nazarlar insanın ruh kalp akıl hissiyat alemine çevrilir ve mesele değerlendirilirken bedenin maddi suretinden uzak kalınmasına işaret edilir.

Şualarda kainat ağacının meyvesi olan canlılar aleminde sıfat-ı sebaca manevi bir sima-i Rahmani ve temerküz-ü esmai tezahür ettiği kaydedilir.

Bu ifadeden sadece insanın değil diğer canlıların da Allahın sıfatlarını göstermeleri ve İlahi isimlere ayine olmaları cihetiyle bir sima-i Rahmani taşıdıkları anlaşılıyor. Ancak bu mananın en ileri derecesi insanda görülüyor. Demek ki insana ibretle bakıldığında Allahın bütün sıfatları ve isimleri onda okunabilir. Bütün bu tecellilerin insana sadece ve sadece İlahi bir rahmet olduğunu düşündüğümüzde onda Rahmaniyet hakikatini seyreder gibi oluruz. Üstad bu manayı vuzuh-u delalet ve kemal-i münasebet ifadeleriyle bize ders verir. Her varlıkta İlahi isim ve sıfatlar seyredilebilir ama bu noktada en vazıh yani en açık en berrak delalet insanda görülür.

İlahi sıfatlara ve isimlere delil olma onları gösterme onlara ayine olma hususunda insandan daha ileri bir varlık yaratılmış değil.

Üstad bir başka eserinde bu manayı şöyle dile getirir:

Cenab-ı Hak hakkında suret muhal olmasından suretten murat sirettir ahlak ve sıfattır.

Siyah denilince beyazı hatırlamamız gibi suret kelimesi de bize sireti ve hakikati hatırlatır. Her suret bir hakikatten haber verir.

Bir kelimedeki harflerin şekilleri surettir. Bu suretler bir manaya delalet ederler. Mesela ilim bir manadır bir meziyet ve fazilettir. İlim kelimesi ise bize bu manayı hatırlatan bir suretten ibaret. Yoksa bu kelimenin harflerinde ilim aramak elbette doğru değil.

İnsanın manevi siması da bize Rahman manasını ders veren bir suret ve bir kelime gibi. Kalbimiz aklımız hafızamız hayalimiz ve topyekun his dünyamız hep rahmetten haber verir ve Rahmanı hatırlatırlar.

Bu tecelli ruhumuzun hanesi olan cismimize de aksetmiş bulunuyor. Dilimizden dişimize saçımızdan tırnağımıza ciğerimizden böbreğimize kadar her neyimiz varsa hepsi Rahmanın birer hediyesi

Bunların herbiri bir kelime bir suret.

Ve hepsinde O Rahmanın lütuf ve keremi okunur.

İKİ A YRI YÖNÜMÜZ

Fiil: İş. Amel.

İnfial: Fiili kabul etmek. Kendisinde bir fiilin işlenmesi.

Üzerinde bir iş görülmesi. Harici tesire kabil olmak.

Sende iki cihet var: Birisi icad ve vücud ve hayır ve müsbet ve fiil cihetidir. Diğeri tahrib adem şer nefy infial cihetidir. — Sözler

BAKIYORUM DA insan konuşmalarını düşüncelerini çoğu zaman kendisinde merkezleştiriyor; yaptığı işleri başkalarına anlatmaya ve takdirlerini kazanmaya can atıyor.

Güzel bir resim çizdi mi onu defalarca seyrediyor bazı yerlerini büyük bir hassasiyetle yeniden düzenliyor. Ve sonunda sıra konuşmaya geliyor: Bu resme şu kadar emek verdim şöyle yaptım böyle ettim gibi. Ama bunu yaparken bir an olsun fırçayı tutan eline bakamıyor; vücudundaki akıl almaz nizamı intizamı güzelliği hikmeti pek düşünmüyor. Onun için önemli olan kendi yaptığı tablo oluyor her zaman.

Halbuki insan asıl değerini fiil ciheti dediğimiz o resmi çizmesindeki maharetiyle değil infial cihetiyle yani kendisinin bir canlı resim konuşan resim düşünen resim anlayan heyecanlanan seven korkan bir resim olmasıyla alıyor.

Ve inanan bir insan Cenab-ı Hakkın böyle harika bir eseri olmanın şerefini kalbinde ve vicdanında tadıyor yaşıyor.

İnsanı arza halife eden ne yazdığı eserler ne yaptığı fabrikalar ne yığdığı servetler ne de yükseldiği maddi makamlar ve rütbelerdir. Bunların tamamına fiil ciheti diyoruz. İnsan bu yönüyle başkaları yanında bir şeref kazanabiliyor onlardan üstün olabiliyor. Fakat bütün bunlar Cenab-ı Hakkın insana ihsan ettiği gerçek nimetler şerefler rütbeler yanında sönük bir gölge gibi.

Fabrikasıyla övünen insan birazcık dikkat etse kendisinin baştan aşağı bir fabrikalar ağı bir tezgahlar manzumesi olduğunu görecek.

Saçından başlayalım. Sert kafatasıyla derisi arasına nasıl bir madde serilmiş ki o tabaka bir fabrika gibi durmadan çalışıyor saç üretiyor.

Aşağıya doğru iniyoruz. Birer yağ kümesi olan gözlerine nasıl bir kabiliyet yerleştirilmiş ki neye baksa onun suretini içine alıyor.

İnsanoğlu fotoğraf makinesiyle övüne dursun gözleriyle akşama kadar fotoğraflar aldığını unutuyor ve bu harika cihazdan iki taneyi onun yüzüne yerleştiren Rabbinden gafil yaşayabiliyor.

İşte insanın değeri kainattaki fabrikaların en mükemmeli olmasında yahut kendisinde binlerce hatta trilyonlarca fabrikanın yerleştirilmesinde saklı.

Bediüzzaman Hazretlerinin harika bir misali var. Biz de her gün aynaya bakarız ama Üstad o aynadan çok ince hikmetler çıkarır ve tefekkürümüze sunar. Kendi ifadesinden okuyalım:

Şeffaf parlak bir zerrecik bizzat kendi başıyla kalsa bir kibrit başı kadar bir nur içinde yerleşmez ve ona mazdar olamaz. Fakat o zerrecik Güneşe intisab edip ona karşı gözünü açıp baksa; o vakit o koca Güneşi ziyasıyla elvan-ı sebasıyla hararetiyle hatta mesafesiyle içine alabilir. — Mektubat

Burada bir fiil bir de infial ciheti var. Fiil ciheti aynanın kendiliğinden parlaması ışık saçması. Bu cihetle ayna iflas etmiştir. Işığın ve parıltının zerresine bile sahip değil.
Ama fiili kabul etme cihetiyle güneşin ışığını içine alabilmekte onunla parlamakta onunla güzelleşmekte.

Bu ayna şuurlu olsa kendisindeki bu güzelliğin bu kemalin hep güneşten olduğunu ilan eder ve nefsini değil güneşi metheder. Yoksa o ışığı ve parlaklığı kendine mal ederek gururlansa manen çok aşağılara düşer ve akşamın gelmesiyle de karanlıklar içinde perişan olur.

Dikkatimizi çeken bir başka nokta: Mesafesiyle içine alma.

Aynanın kalınlığı birkaç milim olduğu halde kendini güneşe karşı tuttuğu anda bir derinlik kazanıyor ve yüz elli milyon kilometrelik bir mesafeyi içine alabiliyor. Şimdi bu ayna ben yüz elli milyon kilometreyim dese maskara olur; zira onun kaç milim olduğu herkesin malumudur. Onda teşekkül eden derinlik infial cihetiyledir.

Biraz konu dışı olacak ama bu vesileyle bir noktaya değinmeden geçemeyeceğim:

Ayna kendisini iki metre ilerideki bir duvara karşı tutsa onda iki metrelik bir mesafe teşekkül eder. Yüz metre ötedeki bir dağa karşı tutsa içindeki mesafe yüz metre olur.

Hepimiz o ayna gibiyiz. Aklımızı kalbimizi hayalimizi neye karşı tutsak değerimiz de derinliğimiz de kıymetimiz de ona göre oluyor.

Bu sırrı çok iyi bilen ve en ileri seviyede yakalayan büyük insanlar kalplerini ancak Rablerine mahsus kılmışlar akıllarıyla kainattaki hikmetleri tefekkür etmişler ve hayalleri ancak ebedi saadet olmuş. Böylece yücelmiş enginleşmiş ve derinleşmişler. Kainat kitabındaki İlahi isim tecellilerini güzelce okumuş ve bu alemden göçüp gitmişler; daha başka kitapları okumak üzere...

Yine konumuza dönelim: Biz fiil cihetimizle övünmeyi bir tarafa bırakıp infial cihetimize bakmalı bizde icra edilen İlahi fiilleri bize yapılan ihsan ve ikramları tefekkür etmeliyiz.

Hayr-ı mahz olan vücudu sana giydiren Halık-ı Zülcelal sana iştihalı bir mide verdiğinden Rezzak ismiyle bütün matumatı bir sofra-i nimet içinde senin önüne koymuştur. — Sözler

İnsana mide verilmesiyle birlikte yeryüzü bir sofra gibi onun önüne konulmuş. Bu insanın kendi mahareti değil zira ne midesini ne de o nimetleri kendi takdir etmiş ve yapmış. O halde insan fiil cihetiyle değil ancak infial cihetiyle bu şerefe ermiş bulunuyor; güneşi kalbinde taşıyan bir ayna gibi.

Bu misale yenilerini ekleyebiliriz:

İnsan infial cihetiyle yaratılmayı kabul etmiştir insanlık mahiyetini kabul etmiştir el ayak göz kulak sahibi olmayı kabul etmiştir. Ve nihayet ilmi irfanı imanı hidayeti kabul etmiştir.

Ondaki bu kabiliyet ve bu istidat şahsi gayretinin neticesi değil.

Hepsi lütuf hepsi ikram hepsi ihsan.

EMANET

Emanet: Eminlik. İstikamet üzere bulunmak.

Birisine koruması için teslim edilen şey.

Biz emaneti göklere yere ve dağlara arzettik. Onlar onu yüklenmeğe yanaşmadılar ondan korktular da onu insan yüklendi. O cidden çok zalim çok cahil bulunuyor. — Ahzab Suresi 72

EMANETİN lügat manası eminlik birisine koruması için bırakılan şey. Eminliğin zıddı hıyanet. Yani emaneti korumamak onu emanet edenin değil de kendi nefsinin arzu ettiği gibi harcamak.

Istılahta emanet için birçok manalar verilmiş. Bunlar içerisinde en meşhur olanları şunlar:

Dini tekliflerin tamamı farzlar İslamın emirleri insana ihsan edilen her nimet arza halife olma kabiliyeti

Kuran güneşinden bir nur:

Allah hiçbir nefse vüsatini aşan (güç yetiremeyeceği) bir vazife teklif etmez.

—Bakara Suresi 286

Bu nefislerden birisi göz; ona işitme vazifesi yüklenmemiş. Bir başkası kulak; ona da anlama teklif edilmemiş. Koyun ruhu tefekkür etmekle dağlar ve taşlar da ışık vermekle vazifeli değiller. Her varlığa kabiliyetine göre bir vazife yüklenmiş.

İnsan ruhunun diğer varlıklardan önemli bir farklılığı var. Ona cüzi irade takılmış ve kendisine verilen vazifeyi yapıp yapmamada serbest bırakılmış. Zalim ve cahil oluşunun kaynağı da bu cüzi iradeyi yanlış kullanması nefsin emrine vermesi...

Emanet irade sahibine verilir. Kasaya koyduğunuz para için paramı kasaya emanet ettim demezsiniz. Demek ki cansız eşya emanete muhatap olamıyor. Melekler de onlardan pek farklı değil. Onların vazifelendirilmeleri teklif ile değil emir iledir.

Emanetle ilgili ayet-i kerimede emanetin göklere yere ve dağlara teklif değil arz edildiğinden bahsedilir. Teklif edilseydi reddetmeleri düşünülemezdi. Arzetmekte bir başka mana vardır. Hani bir padişah huzuruna çağırdığı bir askerine bir vazife arzeder. Mesela ona sen katiplik yapabilir misin diyebilir. O nefer padişahından özür dileyerek maalesef benim okuma yazmam yok; olsaydı emrinizi bin can ile yerine getirirdim der.

Bu emir bana bir su getir demeye benzemez. Suyu her nefer getirir ama katipliği herkes yapamaz

Emanetle ilgili ayette de Cenab-ı Hak göklerden yerden ve dağdan vazife istemiş. Onlara bir emanet arzetmiştir. Bu arzedişin keyfiyetini bilemeyiz ve onların bu vazifeden içtinab etmelerini de bir isyan olarak değerlendiremeyiz. Onlara arzedilen vazife onların kabiliyetleriyle sermayeleriyle kuvvetleriyle yapabilecekleri cinsten değildir. Ama insanın yaratılış keyfiyeti ona takılan cihazlar verilen kabiliyetler bu vazifeyi yapmasına müsaitdir. Nitekim göklerin çekindiği bu emaneti o yüklenmiştir.

Nedir bu vazife?

Nurun Muazzez Müellifinin bu noktadaki harika tesbitini kaydetmek gerek:

Küçücük cüzi ölçüleriyle sanatçıklarıyla Halıkının muhit sıfatlarını külli şuunatını nihayetsiz tecelliyatını ölçerek bilmek

Kendi misaliyle açıklayalım:

Ben nasıl bu evi yaptım ve yapmasını biliyorum ve görüyorum ve onun malikiyim ve idare ediyorum. Öyle de: Şu koca kainat sarayının bir ustası var. O usta onu bilir görür yapar idare eder ve hakeza

İşte bu ve benzeri nice mukayeseleri yaparak Allahın sonsuz sıfatlarını şuunatını bilme vazifesini gökler yer ve dağlar yüklenememişlerdir; kendilerinde bunu yapabilecek istidat bulunmadığı için...

Bu ayet-i kerime ile insanın semalardan yüksek olan ehemmiyeti ve kainatı çok gerilerde bırakan ulvi vazifesi beyan edilerek insanoğluna küçük şeylerin peşinde koşmaması tavsiye edilmekte. Aksi halde kendisine verilen kabiliyetleri yerinde kullanmayarak onlara manen zulmedeceği ve cenneti bırakıp cehennemi satın alacağı için de cahil olacağı ders verilmekte ihtar edilmekte

İnsanın istidadında cüzi irade de vardır demiştik. İşte insan bu irade ile ben diyebilmekte ve yukarıda bir misali verilen mukayeseleri yapabilmektedir. Ben diyemese O da diyemezdi. Ben

diyebilmek büyük bir nimet olduğu gibi müthiş de bir imtihan. Sonu zalim ve cahil olmaya çıkabilecek bir çetin soru.

İşte gökler yer ve dağlar bu ene imtihanından yani ben demekten içtinab etmişler... Nitekim zaman da onları haklı çıkarmış ve ben diyenlerin çoğunun O diyemediği nefsine mağlup olarak enaniyete düştüğü gururda boğulduğu Rabbini Halıkını Malikini unuttuğu görülmüştür. Ve çoğunluk böyle olduğu içindir ki Cenab-ı Hak insan için zalim ve cahil oldu buyurmuştur. Bu bütün insanların değil çoğu insanların böyle oldukları şeklinde anlaşılmalıdır.

Gerçekten de ben diyebilmek çoğu insana pahalıya malolmuş durumda. Ama gel gör ki ondaki nefsi lezzet hakikata perde oluyor ve insanlar o zehiri seve seve içiyorlar.

BENLİK

Cenab-ı Hak emanet cihetiyle insana ene namında öyle bir miftah vermiş ki alemin bütün kapılarını açar. — Sözler

SEBZE VE MEYVE pazarlarını bilirsiniz. Her seyyar satıcı kendi tablası başında avazı çıktığı kadar bağırır. Biri elmanın iyisi burada diye müşterilere tiz perdeden seslenirken; diğeri üzüme gel üzüme diye ayrı bir nağme tutturur. Herkes kendi malını metheder durur.

Benlik davasının hakim olduğu bir cemiyet hayatı da o pazardan pek farklı değil. Şu kadar var ki o pazarda her satıcı kendi malını överken burada her fert öncelikle kendini methetmekte diğer insanların dikkatini celbe çalışmakta... Malıyla mülküyle makamıyla övünmesi de neticede bu noktaya varıyor.

Bir de benliğin hakikatine erenlerin pazarı var. O pazar ehlinden birisine benlik nedir? diye sorarsak bize şunları söyler:

Benlik insanın kendi varlığından ve sıfatlarından haberdar olması nefsini ve malını kendine nisbet edebilmesidir. Bilirsiniz insan güttüğü koyunlar için benim koyunlarım diyebildiği halde o koyunlar mesela kendi ayakları için benim ayaklarım diyemiyorlar. Güneş de gezegenlerine sahip çıkamıyor

Bu açıklamadan sonra bize soracak:

Hiç düşündünüz mü; insana bu imtiyaz niye tanınmış? benim aklım benim elim benim çocuğum benim tarlam diyebilmesi niçin?

Sorusunu kendisi cevaplandıracak:

Arzın halifesi olduğu için...

Halife sultanın mülkünde Onun namına tasarruf eder. Benim malım benim mülküm derken mülkün gerçek sahibini hatırından çıkarmaz. Onun böyle deyişi bir askerin benim tüfeğim yahut benim koğuşum demesi gibidir.

Ve devam edecek:

Benlik gerçekte büyük bir nimet büyük bir sermaye... Ama onu yerinde kullanmak şartıyla...

Arzın halifesi olduğunu unutmayıp Kainat Sultanının namına hareket etmek Onun emanetlerini yine Onun rızası yolunda kullanmak şartıyla... Hiçbir icraatına şahsi reyini hevesini ve nefsini karıştırmamak şartıyla...

Nefsini bilen Rabbini bilir sırrına ermek ben diyebilmeyi bir anahtar yapıp O diyebilmek şartıyla

Tarlasına tohum serperken rüzgardan pek farklı bir iş yapmadığını keza bahçesini sularken de yağmurun vazifesini taklide çalıştığını bilmek tıpkı onlar gibi kendisinin de Allahın mülkünde bir hizmetçi olduğunu unutmamak şartıyla...

Kendi varlığını düşünürken Bana bu varlığı kim lutfetti ise şu bütün alemi de yoktan var eden ancak Odur. diyebilmek ve mutlak varlığın ancak Ona mahsus olduğunu bilmek şartıyla...

İlmini ve kuvvetini düşünürken de Bana ilmi tattıran elbette Alim bana kuvvet bahşeden elbette Kadirdir. diyebilmek şartıyla... Kendisine takılan diğer sıfatları kabiliyetleri ve halleri de bu manada değerlendirebilmek şartıyla...

O zata verdiği bilgiler için teşekkür edip biraz da kendinizden bahseder misiniz? desek Ben diye söze başlar

Dün bir nutfe idim benlik nedir bilmezdim. Sözüm edilmez yüzüme bakılmazdı. Önceki gün ise hiçbir şey değildim. Bir rahmet ve kerem eli beni pederimin köyüne attı annemin evine getirdi. Orada dokuz ay misafir kaldım. Cansız iken cana kavuştum duymaz iken duyar görmez iken görür oldum. Sonunda o karanlık ve dar menzilden bu geniş ve harika aleme atıldım. Yarın ölümü tadacak öbür gün yine diriltileceğim. Kabirde ve mahşerde benliğim ancak hesap vermeme yarayacak. Bu suçu sen işledin değil mi? diye sorulduğunda Evet ben işledim. diyeceğim.

Aklı başında olan insan o birinci pazarın semtine uğramaz bu ikinciden ise bir an ayrılmaz.

Kainat bir yönüyle benlikten uzak tutulanlar ordusu!.. Sema yüksekliğine güvenmez toprak çiğnenir aldırmaz. Ay dünyaya bağlı olmayı mesele yapmaz bülbül sesiyle övünmez arı balıyla gururlanmaz... Niçin? Cevap tektir:

Hiçbirinde benlik olmadığı için.

Benlikten uzak tutulan her mahluk bir yönüyle mahrumdur ama diğer yönüyle korunmuştur. Mesela şu güneşimiz ben diyebilseydi belki Allahı bilme ve sevmede hayli yol katedebilirdi. Ama bilemiyoruz belki de büyüklük iddiasında bulunur kuvvetine güvenir gezegenleriyle gururlanır ziyasıyla övünürdü... Bu ise onun için feci bir hal olurdu... Şimdi bu gafletten korunmuş ve bu sapıklıktan uzak sürdürüyor vazifesini...

Bir de melekler alemi var. Onlar benlik davası gütmekten çok çok uzaktırlar. Gurur nedir bilmez kıskançlıktan anlamaz hasedi tanımazlar. Bu isyansız varlıklar Rablerine kim daha iyi ibadet ederse onu daha çok severler. İnsanda da bu kabiliyet var ama onu çoğu zaman yanlış kullanıyor. Kendisini yahut babasını dedesini kim daha çok methederse ona daha gönülden bağlanıyor. Halbuki Rabbimizin hatırı hiçbir hatırla kıyaslanamayacak kadar yüksek. O halde Ona bizden daha iyi kulluk eden Onun yoluna bizden daha çok koşanları niçin alkışlamıyoruz? Bu sorunun cevabı da benliktir.

Koca bir ömrü ben ben diye diye tüketerek Onun huzuruna çıkmak ne hazin!... Benliğe kapılmayıp bu dünyada Onun namına hareket etmek ve her hükmüne boyun eğmek ne büyük saadet

EZİLEN BENLİK

Eğer alamın lezaize narın nura inkılab etmesi emelinde isen evkat-ı hamsede rüku ve sücud kancasıyla gururun hortumunu bük sık başını kır; imanı doldur. — Mesnevi-i Nuriye

NAMAZ benliği en fazla kıran ve insana kul olduğunu en güzel ders veren kudsi bir ibadet...

Önce kıbleye dönülür nefsin değil Hakkın dilediği yöne teveccüh edilir.

Tekbir ile başlanır; en büyük ve mutlak büyük ancak Allahdır denilir nefse haddi bildirilir.

Huzurda el bağlanır itaatın ancak Ona olması gerektiği nefse ders verilir benlik yerini taate bırakır

Allahın Sübhan olduğu beyan edilir. Onun noksan sıfatlardan münezzeh ve kemal sıfatlarla muttasıf olduğu zikredilir; nefse noksanı ve kusuru hatırlatılır.

Hamd ile sürdürülür medih ve senanın ancak Allaha ait olduğu ilan edilir nefis perişan olur.

Yine tekbir ve rüku... Benliğin beli bükülür...

Yine tekbir ve secde... Benlik yere sürtülür...

Benlik ezildikçe kulluk inkişaf eder. Ve insan enaniyetten uzaklaştığı nispette Hakka yakın olur

YANLIŞ TAVAF

Gaye-i hayal olmazsa veyahut nisyan veya tenasi edilse; ezhan enelere dönüp etrafında gezerler. — Mektubat

İNSANIN bu kısa dünya hayatının gayesi bu fani ile bakiyi kazanmak Üstadın ifadesiyle Fanide bakiye yol bulmaktır.

Hayal ancak sonsuzlukla ebediyetle tatmin olur. Satın aldığı her şeyin önce ömrünü dayanma gücünü merak edip soran insan kendisinin fani olduğunu bildiği halde bu dünya hayatından nasıl zevk alabilir? Dünya onu nasıl tatmin edebilir?

İşte hayalin gayesi olan o ebedi saadet yoluna girmeyen onu unutan yahut bildiği halde dünya zevklerinin hatırı için onu unutur görünen unutmuş gibi davranan bir insanın aklı ve fikri sadece kendi enesini kendi nefsini düşünür onun menfaatini gözetir onun tatminine çabalar onun zevkini esas alır

Bu hale düşen bir insan gaye-i hayalden yüz çevirerek kendi nefsine ve enesine yönelir bütün duygularıyla nefsine teveccüh eder sadece onu tatmin etmek için çalışır. Adeta onun etrafında tavaf eder; ona bir kutsiyet vermek gibi çok aşağı ve zararlı bir yola girer.

Halbuki her akıl bilir ki kalem kendi için yazmadığı göz kendi yolunu görmediği ağaç kendisine meyve hazırlamadığı ayak kendi işine koşmadığı gibi bu insan da kendi için olamaz. O da bir gaye için yaratılmıştır ve bir yere yolcudur.

Bunu unutmak haylaz bir öğrencinin okulu ve ders çalışmayı unutması gibidir ve sonu ancak hüsrandır

AHLAK-I İLAHİYE

Ahlak-ı İlahiye: Kuran ahlakı

O halde (Habibim) sen yüzünü bir muvahhid olarak dine yönelt. Allahın insanları yaratmasında esas aldığı o fıtrata uygun hareket et. — Rum Suresi 30

AHLAK hulk kelimesinin çoğulu; huy tabiat mizaç seciye gibi manalara geliyor. İnsanın fıtratıyla yaratılışıyla yakın alakası var.

Şems Suresinde bazı mahlukata kasem edilir bunlardan birisi de nefistir. Yedinci ve sekizince ayetlerde nefse ve ona birtakım kabiliyetler verip de iyilik ve kötülüklerini ilham edene kasem edilmektedir. Bu ayet-i kerime her çocuğun İslam fıtratı üzere doğduğunu haber veren peygamber kelamıyla birlikte düşünüldüğünde şöyle bir hakikat ortaya çıkar: Demek ki insanın fıtratı iyice dikkate alınabilse güzel ahlakın kaynağına da inilmiş olacak.

İnsanın bedeni İlahi bir sanat olduğu gibi istidadı ve tabiatı da Hakkın tanzim ve takdiriyledir; o da İlahidir.

Buna göre lügat manasından hareketle İlahi ahlak denilince insanın yaratılışında mevcut olan bu kabiliyetlerin yerli yerince kullanılması akla gelir. Ahlaksızlıkların tümünde fıtratın bozulması ve yanlış kullanılması söz konusu.

İnsanın fıtratında iman vardır. Zira insan basit bir masanın bile kendi kendine yapılıp çatılamayacağını bilecek güçtedir. Putperestler bile kendilerini birinin yarattığını bilmişler ama onu doğru tanıyamamışlar ve tabiatlarındaki ibadet etme ihtiyaçlarını yanlış olarak cansız cisimlerle tatmin etmeye çalışmışlar.

Üstat Bediüzzaman hazretleri sizden biriniz ölmüş kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı? mealindeki ayet-i kerimeyi (Hucurat Suresi 12) tefsir ederken Vicdanınız nerede? Fıtratınız bozulmuş mu ki en muhterem bir halde bir kardeşinize karşı etini yemek gibi en müstekreh bir işi yapıyorsunuz? buyurur. Demek ki gıybet insan fıtratına zıt. Hiçbir insanın gıybet edilmekten hoşlanmaması bunun en açık delili değil mi?

Ve insanın fıtratında insan eti yemeğe karşı bir iştiyak yoktur; hele bu et ölü insan eti olursa.

Yalan söylemenin zorluğu doğru söylemenin ise rahatlığı yalanın yasak doğrunun sevap olduğuna fıtratın şehadetidir.

Kıskanma duygusunun insanın yaratılışına konulması da namus mefhumunun fıtri olduğunu ders verir bize.

Borç para istediğimiz bir dostumuzun alacağını fazlasıyla geri istemesinden rahatsız olmamız faizin haram oluşuna fıtratın şehadetidir.

Misaller çoğaltılabilir.

Demek ki insanın yaratılışı güzel ahlak üzere. Ancak insan tabiatına yerleştirilmiş bulunan bütün bu özelliklerin mecralarını bularak tekamül etmeleri gerekiyor. Bu tekamülün esasları İlahi kitaplarda konulmuş ve Peygamberlerce (a.s.) insanlık alemine tebliğ edilmiştir.

Ben ancak güzel ahlakı tamamlamak için gönderildim hadis-i şerifinin bir manası da bu olsa gerek.

Nur Külliyatında güzelce tespit ve izah edildiği gibi insandaki kuvve-i şeheviye kuvve-i gadabiye ve kuvve-i akliyeye yaratılıştan bir sınır çizilmemiş.

Şehvet duygusu insanoğlunun her çeşit arzu ve heveslerine kavuşma iştiyakı. Bu kuvvenin sonu yok

Kişinin iki sahra dolusu koyunu olsa bir üçüncüsünü ister.

— Hadis-i Şerif

Gazap kuvvesi de öyle. O da doymak bilmiyor.

Akıl kuvvesi de bir bakıma sonsuz. Kıyamet kopmasa kim bilir beşer aklı daha ne gibi fenni keşifler teknik harikalar koyacak ortaya. Halbuki ilk arı ne biliyorduysa bugünkü de aynı şeyleri biliyor

İnsandaki bu üç kuvveye yaratılıştan bir sınır konulmaması imtihan sırrıyla alakalı.

İşte fıtratın çizmediği bu hudutları İlahi kitaplar çizmiş ve Hak elçileri insanlığa talim etmişler.

Bu yönüyle güzel ahlak söz konusu kuvveleri Hakkın çizdiği sınırlar içinde çalıştırmak demektir

Cenab-ı Hakkın bizden istediği ahlak da peygamber terbiyesinden geçen bu üstün ahlaktır. Bu ahlak hadis-i şerifte ahlak-ı İlahiye şeklinde ifadesini bulur.

Ahlak-ı İlahiye:

Beşer aklının mahsulü olan her türlü insani ahlak telakkilerinin çok ötesinde İlahi ahlak.

İnsanı hayvandan çok aşağılara düşüren şeytani vesveselerden pak ve temiz olan Rahmani ahlak

Felsefi ekollerin sergiledikleri değişik ve birbirine zıt anlayışların pek yücesinde Kurani ahlak.

Kainat kitabıyla insan bedeni arasındaki yakın ilginin bir başkası da Kuran ile insan ruhu arasında mevcut. İnsanın kalp ve ruh alemi ancak Kuran ile tatmin olur onunla beslenir ve onun sayesinde büyür tekamül eder. Zira Kuran insanı yaratan Zatın onun fıtratına uygun bir terbiye ve irşat kitabıdır. O halde ahlak-ı İlahiye denilince Kuran ahlakı akla gelmeli; Allah Resulünün (a.s.m.) o berrak ve nurani hayatıyla en güzel şekilde temsil ettiği örnek ahlak modeli anlaşılmalı.

O hevadan (kendi arzusuna göre) söylemiyor. O (bildirdikleri) vahyedilenden başkası değildir. (Necm Suresi 3-4) mealindeki ayet-i kerime o Hak elçisinin ahlakı için de geçerlidir. Onun ruh dünyası ve kalp alemi İlahi bir terbiye ile insanlık alemine eşsiz bir model olarak hazırlanmış.

İşte ahlak-ı İlahiye kamil manasıyla Allah Resulünün (a.s.m.) ruhunda temessül eden bu İlahi takdir ve tanzimdir.

Rabbim beni terbiye etti ve en güzel bir şekilde edeplendirdi. — Hadis-i Şerif

Bir başka hadis-i şerifte Allahın ve Resulünün ahlakı ile ahlaklanınız buyrulur. Bu hadis-i şerif bana bir ayet-i kerimeyi hatırlattı. Ayette herhangi bir konuda tereddüde düştüğümüz zaman Allah ve Resulüne sormamız emir ve tavsiye ediliyordu. Tefsir alimleri Allaha ve Resulüne sormayı kitap ve

sünnete müracaat etme şeklinde izah etmişler. Bu tefsirin ışığında Allah ve Resülünün ahlakı denilince de Kuran ve Hadis ile tarif edilen rahmani ahlakı anlamak gerek.

Bu ahlak Nur Külliyatında Cenab-ı Hakka mütezellilane teveccüh edip acz fakr kusurunuzu bilip dergahına abd olma (Sözler) şeklinde izah edilir. Ve devamında felsefecilerin bu ahlakı Vacib-ül-Vücuda benzemeye çalışınız gibi çok yanlış bir tarzda yorumladıklarına dikkat çekilerek bu batıl telakkinin tenkidi yapılır.

Üstadın mahlukat hakkında kullandığı kelimat-ı kudret ve mektubat-ı Rabbaniye gibi tabirlerden hareketle felsefecilerin sapık anlayışlarına şöyle bir göz atalım:

Yazı ve katip... Birisi diğerinin eseri. Böyle olunca yazı katibine nasıl benzeyebilir yahut nasıl olur da ona benzemeye çalışabilir? Gerçek bu iken mahlukun Halıkına benzemesinden söz etmek niçin

Son derece aciz olan insanın sonsuz kudret sahibine benzemek istemesi de ne demek!?..

Dünyaya sonradan gelen ve bir süre sonra göçüp giden insanoğlunun Kadim ve Baki olan halıkına benzemeyi hayalinden geçirmesi bile bir ruh hastalığı değil mi?

Şu var ki Cenab-ı Hak kullarını cemali isimlerinin tecellisine mazhar olmaya teşvik ediyor. Allah Rahimdir merhametlileri sever. Allah Kerimdir cömertleri ikram edenleri sever. Allah Gaffardır affedenleri sever.

Allahın bu gibi cemali isimlerine mazhar olmaya çalışmakla Vacib-ül-Vücuda benzemeğe çalışmak çok farklı şeyler.

BİZİM İÇİN

Teshir: Hakim olma. Zaptetme. İtaat ettirme. Hizmet ettirme.

İNSANOĞLUNUN yaratılacağı meleklerin hayalinden bile geçmezken bu alemi altı günde yaratmayı ezelde takdir buyuran Allah herşeyin terbiyesini insana göre ayarlıyordu. Onlara öyle şekiller veriyordu ki bunlar ileride gelecek misafirlerin işine yarasın. Öyle renkler takıyordu ki o halifenin gözü onlarda dolaştıkça ruhu huzurla ferahla dolsun.

Elementlerin herbirini ayrı bir terbiyeden geçiriyor ağaçların her cinsine ayrı özellikler takıyor her hayvan nevini ayrı bir ruh haletiyle donatıyordu.

Bütün bunlar insan için insana göre insanın hatırınaydı.

Bu Rabbani takdir eşyada insanın emrine girme ve ona hizmetkar olma şeklinde tezahür etti.

İşte bütün alemleri insana hizmet ettiren bu Rahmani hakikata teshir diyoruz.

Bir anımız dahi bu fiilin lütufkar tecellisinden dışarı değil. Bir halimiz bile onsuz vücut bulamıyor

Dudağımızın önünde nöbet bekleyen hava. Ayağımızın altından eksik olmayan toprak. Bizi sırayla birbirine teslim eden gece ve gündüz. Kümesinde keseceğimiz dakikayı gözleyen tavuk. Bizim için kilometrelerce yol kateden bal arısı... Hepsi bize bu teshiri haykırıyorlar.

Bir dükkanda ciğer böbrek işkembe; berikinde et... Bir başkasında yağ peynir yoğurt.. Az ileride yün ve bir diğerinde deri... Demek ki koyunun ve sığırın herşeyi bizim için...

Su bizim için berrak akıyor. Çiçek bizim için bezenmiş cevizin kabuğu bizim için sert içi bizim için yumuşak...

Dünya döner ama kendi zevki için değil. Nehir akar ama kendi işi için değil. Kavağın uzaması söğüdün yayılması da kendileri için değil...

Bütün bunlar teshir fiilinin birer meyvesi.

Ayaklar emrimizde dilediğimiz yere gidiyor. Eller istediğimiz şeyi tutuyor. Gözler bizden izinsiz bir yere bakmıyor... Bedenden kainata herşey bizim hizmetimizde...

Bu İlahi yardımı aklımızın önüne seren bir ayet-i kerime:

Hem göklerde ne var yerde ne varsa hepsini kendinden (kendi lütfundan) sizin için teshir buyurdu

—Casiye 13

Teshirde iradesizlik vardır. Teshirde cebir vardır. Bu kainat ve içindeki eşya bizlere kendi arzularıyla hizmet etmiyorlar. Ve ayetin devamında bu lütuf ve ikramı düşünmemiz tavsiye ediliyor:

Şüphesiz bunda düşünen kavimler için ayetler var.

Bu teshir olmasaydı koca güneş yoncaya hizmet mi ederdi? Ağaçlar meyve mi yüklenirdi? Ayaklar gövde mi taşırdı? Sırtı yara bağlayan at zalim sahibine sadece kızgın bakışlar fırlatmakla mı yetinirdi?...

Eğer bu teshir olmasaydı Allahı tesbih eden bu kadar organ asi bir kula durmadan yardım mı ederdi

İnsan insafla düşünmeli: Bütün bu eşya bana hizmet etmekle nefsime başıboş olmadığını ders vermiyor mu?.

İnsanoğlu bu dünya imtihanında kısa bir süre için serbest bırakılmış. Nefsini kendi iradesiyle Hakkın hizmetine verip vermemekten imtihan oluyor. Bunu başardığı anda kendi hususi alemi de arz ve semadaki itaatkarlar ordusuna dahil olacak.

Nefsimi bana musahhar eyle duası bu zor ve mühim iş için Allaha ilticadır. Daima kötülüğü isteyen nefsi hayra koşturmak ancak teshir ile Allahın inayeti ve yardımı ile olabilir...

Biz bu vadide elimizden geleni yaptıktan sonra kalbimizin nefsimize galip gelmesi için Rabbimize iltica ederiz.

Bu teshir gerçekleşmez de nefsimize mağlup düşersek hususi dünyamızı ve kainatımızı nefse kaptırmışız demektir. Artık bütün teshir fiilleri nefsimizin hesabına çalışır kainat sanki bizim günahlarımızın etrafında dönmeye başlar. Bunun böyle olmasına akıl imkan vermeyeceğinden insan büyük bir cinayetle karşı karşıya demektir: Rabbinin ona teshir ettiği alemi nefsinin emrine vermek.

Bu cinayetin cezası dünyaya sığmaz...

ADEM ALEMLERİ

Adem: Yokluk. Olmama. Bulunmama.

VÜCUD VARLIK adem ise yokluk manasına geliyor. Yokluk diye ayrı ve müstakil bir şey yok bu alemde. Zaten öyle bir şey olsaydı o da bir başka tür varlık olurdu.

Her varlığın terki bir yokluğu netice veriyor. Sıhhatin bozulmasına hastalık doğru olmayana yalan dürüstlüğün terkine sahtekarlık imandan mahrum kalmaya küfür tevhitten sapmaya şirk deniliyor.

Yok iken var olan insanoğlu kendisini bu varlık nimetine kavuşturan Rabbinin de var olduğunu anlamış ve böylece iman varlığına erişmiştir.

Kuran-ı Kerimden öğrendiğimize göre bütün şer ve çirkinliklerin bir başka ifadeyle bütün adem alemlerinin başını şeytan çekiyor.

Hz. Ademin (a.s.) yaratılışı tamamlandığında melaikelere emir verilmişti; Ademe secde edin diye. Bu emri bütün melekler severek yerine getirdiler; şeytan ise secde etmedi. Böylece adem alemlerinin de temeli atılmış oluyordu. Secde etmek vücut idi yani ortaya bir hadise çıkıyordu bir iş yapılıyordu. Etmemek ise adem yani işi yapmama kabulsüzlük itaatsizlik...

Tevazu vücut alemindendir ve insana bir kemal kazandırır. Kibir ise kendinde bir üstünlük vehmetmektir. İşte şeytan kibirlenmekle bu ademe yapıştı.

İlahi lütuf ihsan ve rızaya ermek vücut alemindendir; bunlardan mahrumiyet ise adem alemlerinden. Şeytan bu adem alemlerine talip oldu ve kovuldu. Bu da ayrı bir adem idi. Zira huzurda bulanmak vücuttur; kovulmak ise adem.

Nur Külliyatından bir cümle:

Bütün kusurlar ademden ve kabiliyetsizlikten ve tahripten ve vazife yapmamaktan ki birer ademdirler ve vücudi olmayan ademi fiillerden geliyor.
—Şualar

Ademi fiil denilince yokluğa dayanan yahut sonu yokluğa çıkan işleri anlıyoruz. Adem-i itimat itimatsızlık demek oluyor; adem-i kifayet ise yeterli olmama.

Mesela namaz kılmak vücudi bir fiildir kılmamak ise ademi fiil. Namaz kılmamak diye müstakil bir iş yoktur; ama insan namaz kılma fiilini terk ettiğinde bu ademi fiil kendiliğinden ortaya çıkmış olur.

Görmek vücut alemindendir körlük ise adem. Birisini kör eden insan adem alemleri hesabına çalışmış demektir.

Hayat sahibi olmak bir kemaldir ve vücut alemindendir. Cansız olmak ise bir noksanlıktır ve ademe dayanır.

Hidayet vücut alemindendir dalalet ise adem aleminden. İman ve hidayet ile kalp gözü açılır ve insan sonsuz bir varlığa kavuşur.

Küfür imanın yokluğu dalalet ise hidayetten mahrumiyettir.

Aynı şekilde ilim vücuttur cehalet ise adem. Cehalet ilmin yokluğudur. İlim yaratılan her varlıkta tecelli eder. Ama cehilde bir tecelli yoktur. Cehalet ilimden uzak kalan insanın düştüğü bir yokluk karanlığıdır.

Tevhid yani Allahı bir bilmek vücut alemindendir. Bir insan tevhid hakikatini kabul etmekle ortaya müspet bir inanç koymuş oluyor. Ama şirk ademdir. Allahın şeriki olmadığından ona koşulan şirk de boşlukta kalır adem aleminden çıkamaz.

Şu var ki hakikati olmayan bu yanlış inanca birtakım kimseler sahip çıkabilirler. O müşriklerin vücudu vardır ama şirkin vücudu yoktur.

Doğru söylemek vücut alemindendir yalan söylemek ise ademi bir fiil. Misalleri çoğaltabiliriz.

Ademin kaynaklarından birisi: Kabiliyetsizlik.

Yumurtada kuzu olma kabiliyeti yoktur. Ve bu ademin neticesi de bir başka ademdir: Yumurtadan kuzu çıkmaması.

Bir diğer kaynak: Tahrip.

Mesela insanların ahlakını tahrip eden yayınlar adem hesabına çalışırlar. Bu ademin adı ahlaksızlıktır. Ahlak vücuttur bundan mahrumiyet ise adem.

Ademin başka bir kaynağı: Vazife yapmamak. İş görmemek tembelce yatıp ortaya bir şey koymamak adem hesabına geçer.

Bediüzzaman Hazretleri Asa-yı Musa adlı eserinde bütün vücud alemlerinin Elhamdülillah Elhamdülillah ve bütün adem alemlerinin de sübhanallah Sübhanallah dediğini kaydeder.

Allahın cemal kemal ve rahmetini gösteren bütün tecelliler karşısında kul Rabbine hamd eder Elhamdülillah der. Yani bütün medih ve senaların ancak Allaha mahsus olduğunu beyan eder.

Allahı noksan sıfatlardan tenzih ederken de Sübhanallah der.

Demek oluyor ki hayır ihsan güzellik kemal hayat görme işitme gibi bütün vücut alemleri insanı hamd etmeğe götürürken noksanlık bilgisizlik çirkinlik görmeme işitmeme hayattan mahrum olma gibi bütün adem alemleri de insana Sübhanallah dedirtir yani Allah bütün bu ve benzeri noksanlıklardan münezzehtir mukaddestir.

Peygamberler ve onların yolundan gidenler hep vücut alemleri namına çalışmışlardır. Günümüz tabiriyle onlar hep yapıcı olmuşlardır; yıkıcı değil. Zira tamir vücuttur tahrip ise adem.

Onlar insanların ruh binalarını iman takva salih amel ve güzel ahlak üzerine kurmak istemişler şeytanlar ve onların temsilcileri ise küfür günah isyan ve ahlaksızlık yolunu tutarak adem alemlerinde faaliyet göstermişlerdir.

Bu ikinci güruhun akıbeti de aynı eserde şöyle dile getirilir:

O dehşetli Cehennem fabrikası sair vazifeleri içinde alem-i vücud kainatını alem-i adem pisliklerinden temizlettiriyor.
— Asa-yı Musa

Cehennemde küfür yoktur zira oraya girenler artık bütün iman hakikatlerine inanmışlardır. Kabri görmüşler orada azap meleklerini tanımışlar dirilmeyi yaşamışlar mahşerde Rablerinin huzurunda hesap vermişler ve işte şimdi bu hesaptan müflis olarak ayrıldıktan sonra azap diyarına girmişlerdir.

Cehennemde şirk de yanmış kavrulmuş ve yerini tevhide bırakmıştır. Artık Cehennemin her ferdi çok iyi bilmektedir ki Allahtan başka Mabud Ondan başka Halık ve Malik yoktur.
Kuran-ı Kerimde cehennemin yakıtının insanlar ile taşlar olduğu haber verilir. (Tahrim 6; Bakara 24)

Bu taşları tefsir alimlerimiz putlar diye açıklıyorlar. Orada insanlarla taptıkları putlar birlikte yanacaklar. Taşın azap çekmeyeceği açıktır; ama müşriklerle putların birlikte yanmaları da tevhid namına hoş bir manzaradır.

Cehennem günah ve isyanları da kavurmuş sahibini bunlardan temiz hale getirmiştir.
O dehşetli azapla günahlardan temizlenen müminler daha sonra cennete varacaklardır. Ama küfür üzere ölenler için bu kapı ebediyen kapalı.
Onlar günah ve isyandan şu manada temiz kalırlar: Cehennemde artık günah işleme söz konusu değildir. Orada herkes itaat üzeredir. Ama bu vakti geçmiş itaat sahibini cennete götürmeye yetmeyecektir.

Bu vesileyle yıllar önce okuduğum ve kaynağını şimdi net olarak veremeyeceğim bir harika tespiti takdim etmek isterim. Konumuzun daha da aydınlanmasına yardımcı olacağını sanıyorum.

Ben cinleri ve insanları ancak bana ibadet etsinler diye yarattım mealindeki ayet tefsir edilirken şöyle deniliyordu:

Kafirler müşrikler ve asiler cehennemde yanarken durmadan Allahı zikir edecekler ve böylece ibadet için yaratılmış olan bu insanlar kısa süren bir dünya fasılasından sonra ibadetlerini böylece sürdüreceklerdir.

Konuya bir de misal veriliyordu:

Hani sıhhatli iken gaflet üzere bulunan bir insan hastalanıp da yatağa düşünce durmadan inler ve her nefeste aman ya Rabbi sen bilirsin ya Rabbi der ya! İşte Cehenneme giren bir insan da böylece ebediyen zikirle meşgul olacaktır.

Ahiret ülkesi iman ve itaat edenlerin mükafat beldesidir; etmeyenlerin de ceza menzili. Cennet vücut alemlerinin cehennem ise adem alemlerinin mahsulleriyle dolup taşacaktır.

Cennet ehli cemal rahmet ihsan ve kerem tecellileriyle mest olacaklar Cehennem ehli ise Allahın kahrını izzet ve celalini en kamil manasıyla idrak edeceklerdir.

Demek oluyor ki ahiret ülkesinde herkes mümin ve herkes ariftir.

Ayna oldukları İlahi isimler faklı olmak üzere...

YOKLUĞA DAYANAN İŞLER

Bütün kusurlar ademden ve kabiliyetsizlikten ve tahribden ve vazife yapmamaktan—ki birer ademdirler—ve vücudi olmayan ademi fiillerden geliyor. — Asa-yı Musa

KUSUR kemalin zıddıdır; noksanlık ve eksiklik manasına gelir. Adem yokluk vücut ise varlık demektir. Buna göre kusur kemalsizliktir kemalin yokluğudur. Kemal ise vücut alemine girer. Mesela ilim bir kemaldir ve vücut alemindendir. Cehalet ise ilmin yokluğudur ve bir kusurdur.

Türkçede adem alemleri çoğu zaman siz ekiyle yahut olmayan kelimesiyle ifade edilir. İmansız ahlaksız insafsız vicdansız kabiliyetsiz merhametsiz gibi kelimeler hep adem alemlerini ifade ederler. Bunların her biri bir vücut aleminin terkinden doğmuşlardır.

İman vücut alemindendir imanı olmayana imansız denilir. Keza insaf vücut alemlerindendir. İnsafı olmayana da insafsız denilir.

Diğerleri de aynı şekilde düşünülebilir.

Vücud kainatları ve hadsiz adem alemleri birbirleriyle çarpışırken ve Cennet ve Cehennem gibi meyveler verirken ve bütün vücud alemleri Elhamdülillah Elhamdülillah ve bütün adem alemleri Sübhanallah Sübhanallah derken...
— Asa-yı Musa

Vücut alemleri cenneti adem alemleri ise cehennemi netice verirler. Namaz kılmak bir iştir vücut alemindendir. Kılmamak ise adem alemlerine girer. Namaz kılmamak diye ayrı bir fiil yoktur.

Aynı şekilde zekat vermek hayırlı bir iştir vermemek ise ademdir.

Bazen şöyle bir soru soruluyor:

Birçok insan adem alemleri dediğimiz sahada nice yanlış işler yapıyorlar. Bunları nasıl yok kabul edeceğiz?

Burada bir yanlış değerlendirme söz konusu. İman vücuttur küfür ademdir. Yani küfrün bir hakikati yoktur. O sadece imanın terk edilmesi imana sırt çevrilmesidir. Bununla birlikte küfrü kabul eden insanlar yok değillerdir; yani küfür adem alemine girer ama bu ademe inanan kafirler mevcutturlar; yok değildirler.

Bir örnek verelim:

Allahın şeriki yoktur. Şerik adem alemindendir. Ama puta tapan müşrikler yani bu ademe inanan insanlar vardırlar. Bunları birbirine karıştırmamak gerekiyor.

Hayrı da şerri de yaratan Allahtır. Şer dediğimiz hayır olmayan işlerdir; bunların tamamı adem alemindendir. Bir insan hayrı terk etmekle şerre düşer; şerli bir insan olur.
Dünyada hayırlı insanlar da mevcuttur şerliler de. Hayırlar cenneti şerler ise cehennemi meyve verirler

Vücut alemlerinin Elhamdülillah demesine gelince bunu şöyle anlayabiliriz:

İnsan vücut alemlerini seyrettiğinde bunları yaratan ihsan ve ikram eden Allaha hamd eder.

Cenab-ı Hak adem alemlerinden münezzehtir. Bunu düşünen bir mümin de Allahı tenzih manasında Sübhanallah der.

Mesela kudret vücut alemindendir bunun yokluğu ise aczdir. Buna göre Allahın kudret eserlerini seyreden bir mümin Elhamdülillah diyerek Onu medih ve sena eder. Öte yandan Sübhanallah demekle de Allahı acizlikten tenzih eder.

Zamana ve mekana bağlı olmak onlarla kayıtlı bulunmak bir noksanlıktır bir kemalsizliktir. Allahı bu noksanlıktan da tenzih manasında Sübhanallah deriz.

Diğer bütün noksan sıfatlar da aynı şekilde düşünülebilir.

O halde bütün vücut alemleri Elhamdülillah bütün adem alemleri ise Sübhanallah derler.

………SON……